ÉMILE GABORIAU

Domnul Lecoq

ÉMILE GABORIAU

Domnul Lecoq

- ediţie prescurtată -

enigma

Traducere de Rodica Chiriacescu

Editura Univers
Bucureşti – 1986

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI ANCHETA_____7
I_____8
II_____22
III_____27
IV_____32
V_____45
VI_____49
VII_____53
VIII_____58
IX_____67
X_____74
XI_____79
XII_____84
XIII_____92
XIV_____97
XV_____102
XVI_____106
XVII_____119
XVIII_____123
XIX_____127
XX_____131
XXI_____140
XXII_____149
XXIII_____153
XXIV_____162
XXV_____167

XXVI 176
XXVII 184
XXVIII 189
XXIX 193
XXX 201
XXXI 205
XXXII 214
XXXIII 223
XXXIV 231
XXXV 235
XXXVI 248
XXXVII 256
XXXVIII 264
XXXIX 269
XL 272
XLI 276
XLII 284
PARTEA A DOUA ONOAREA NUMELUI 289
I 290
II 296
III 304
IV 308
V 312
VI 317
VII 323
VIII 326
IX 329
X 333
XI 336
XII 342
XIII 346
XIV 354
XV 357
XVI 361

XVII 370
XVIII 379
XIX 385
XX 389
XXI 392
XXII 395
XXIII 400
XXIV 405
XXV 412
XXVI 417
XXVII 420
XXVIII 430
XXIX 438
XXX 449
XXXI 458
XXXII 469
XXXIII 473
XXXIV 478
XXXV 482
XXXVI 488
XXXVII 496
XXXVIII 500
XXXIX 506
XL 510
XLI 513
XLII 519
XLIII 529
XLIV 534
XLV 542
XLVI 549
XLVII 556
XLVIII 569
XLIX 575
L 579

LI_____584
LII_____590
LIII_____600
LIV_____607
LV_____617
EPILOG PRIMUL SUCCES_____622

PARTEA ÎNTÂI
ANCHETA

I

La 20 februarie 18... într-o duminică, ce se nimerise tocmai duminica dinaintea postului Pastelui, către orele 11 seara, o patrulă de agenţi ai siguranţei ieşea de la postul de poliţie al vechii bariere a Italiei. Sarcina acestei patrule era să cerceteze vastul cartier cuprins între drumul ce duce de la Fontainebleau spre Sena, de la şoseaua de centură până la fortificaţii.

A te încumeta noaptea prin aceste locuri era un lucru atât de periculos, încât soldaţii din forturi, care primeau învoire să vină la Paris la vreun spectacol, aveau ordin să se aştepte la barieră şi să nu se întoarcă decât în grupuri. Şi asta pentru că maidanele, numeroase încă, deveneau, după miezul nopţii, tărâmul acelei scursori a societăţii, ticăloşi şi vagabonzi care se tem să se adăpostească până şi în cele mai mizerabile cocioabe, ca să evite chiar şi formalităţile cele mai simple.

Totul fusese încercat pentru a-i alunga pe aceşti nepoftiţi atât de primejdioşi, dar cele mai energice măsuri rămăseseră zadarnice. Supravegheaţi, hăituiţi, prigoniţi, ameninţaţi mereu de câte o razie, ei reveneau totuşi, cu o încăpăţânare prostească, dând ascultare nu se ştie cărei misterioase atracţii.

Rezultatul raziei era atât de uşor de prevăzut, atât de sigur, încât şeful postului strigă, pe un ton ce exprima o absolută certitudine, după patrula ce se îndepărta:

— Am să pregătesc apartamentele pentru clienţii noştri. Noroc la vânătoare şi distracţie plăcută!

Această ultimă urare era, în fond, de-a dreptul o ironie, căci timpul era cât se poate de prost.

Cu câteva zile în urmă ninsese mult şi acum zăpada începea să se topească. Prin locurile pe unde se circulase intrai în noroi până la glezne. Totuşi mai era încă frig, un frig umed care te pătrundea până în măduva oaselor. Şi în plus ceaţa era atât de deasă, încât dacă întindeai braţul nu-ţi mai vedeai degetele.

— Ce meserie de câine, mormăi unul dintre agenţi.

— Într-adevăr, răspunse inspectorul care conducea patrula, mă gândesc că dacă ai fi avut măcar treizeci de mii de franci rentă, n-ai fi fost aici.

Hohotele de râs cu care a fost primită această glumă grosolană nu erau atât o linguşire, cât un omagiu adus unei superiorităţi recunoscute şi bine statornicite.

Într-adevăr inspectorul era unul dintre cei mai apreciaţi slujbaşi ai Prefecturii şi meritele sale erau dovedite. Nu era dotat cu o perspicacitate deosebită, dar îşi cunoştea meseria în cele mai mici amănunte, îi ştia toate dedesubturile, toate iţele şi toate tertipurile. De altfel, practica îi conferise o siguranţă de nezdruncinat, o superbă încredere în sine şi un fel de diplomaţie grosolană, care imita destul de bine abilitatea. O incontestabilă bravură se adăuga acestor calităţi şi defecte. Lua de guler pe cei mai temuţi răufăcători cu liniştea firească a unui credincios care-şi înmoaie vârful degetelor într-un agheasmatar.

Era un bărbat de patruzeci şi şase de ani, viguros, cu trăsături dure, cu o mustaţă formidabilă şi cu ochi mici, cenuşii, sub sprâncenele stufoase. Se numea Gévrol, dar de obicei i se spunea Generalul. Porecla îi

măgulea vanitatea, care nu era mică, iar subordonaţii săi nu uitau acest lucru.

Mica trupă urca pe strada Ghoisy; trotuarele erau relativ curate şi lumina ce venea de la micile cârciumioare era suficientă ca să lumineze drumul.

Căci toate bodegile erau deschise. Nu există nici ceaţă, nici dezgheţ care să-i poată descuraja pe prietenii veseliei.

Prin ferestrele deschise răbufneau când zvonuri de glasuri, când valuri de muzică turbată.

În faţa anumitor localuri, Gévrol mormăia: Stai! Fluiera într-un anumit fel şi aproape imediat ieşea un individ. Era un agent ce sosea la ordin. I se asculta raportul şi trupa pleca mai departe.

Încetul cu încetul se apropiau totuşi de fortificaţii. Luminile se răriseră, casele erau despărţite de întinse suprafeţe virane.

— În rând câte unul la stânga, băieţi! ordonă Gévrol; vom da în şoseaua spre Ivry şi vom tăia astfel pe drumul cel mai scurt ca să ajungem în strada Chevaleret.

Tocmai treceau de strada Château-des-Rentiers când, deodată, un strigăt sfâşietor străbătu văzduhul.

La această oră şi în acest loc strigătul avea o semnificaţie atât de îngrozitoare, încât se opriră pe dată cu toţii.

— Aţi auzit, Generale? întrebă cu glas scăzut un agent.

— Da, cu siguranţă că e omorât careva pe-aici pe-aproape... dar unde? Tăcere, s-ascultăm.

Toţi rămaseră nemişcaţi, cu urechile ciulite, ţinându-şi răsuflarea şi în curând răsună un al doilea strigăt, ce aducea mai mult cu un urlet.

— Eh! strigă inspectorul de la siguranţă, vine

dinspre *Pulberărie.*

Această denumire ciudată mărturisea de la sine specificul locului respectiv şi ceea ce se petrecea în mod obişnuit pe acolo.

În limbajul colorat ce se folosea în împrejurimile Montparnassului, se zicea despre un beţivan că e „pulbere”, când nu mai ştia de el. De aici porecla de „hoţi ai celor făcuţi pulbere”, dată acelor nemernici specializaţi în jefuirea sărmanilor beţivi inofensivi.

Numele nu trezi totuşi niciun ecou în memoria agenţilor.

— Cum, continuă Gévrol! nu cunoaşteţi cârciuma ţinută de bătrâna Chupin, colo, ceva mai jos, la dreapta?... În galop şi fiţi atenţi să nu cădeţi!

Dând exemplu, o luă el însuşi la goană în direcţia indicată, iar trupa îl urmă şi, în mai puţin de un minut, ajunseră la o dărăpănătură cu un aspect sinistru, clădită în mijlocul maidanelor.

Era într-adevăr locul de unde se auzeau strigătele, care se înmulţiseră şi fuseseră urmate de două împuşcături.

Casa era închisă peste tot, dar prin deschizăturile în formă de inimioară, făcute în obloane, se filtra o lumină roşietică, de incendiu parcă.

Unul dintre agenţi se năpusti la o fereastră şi, ridicându-se în mâini, încercă să vadă prin micile deschizături în formă de inimă tăiate în obloane, ce se întâmpla înăuntru.

Gévrol alergă la uşă.

— Deschideţi!... ordonă el, bătând cu putere.

Niciun răspuns, dar se desluşea foarte bine zgomotul unei lupte înverşunate, ocări, un horcăit surd şi, din când în când, suspinele unei femei.

— Înfiorător!... exclamă agentul care se ţinea de

oblon, e înfiorător!

Această remarcă îl hotărî pe Gévrol.

— În numele legii!... zbieră el a treia oară.

Şi cum nimeni nu răspundea, se dădu înapoi, îşi luă avânt şi cu o lovitură de umăr, de forţa unei izbituri de berbece, sparse uşa.

Atunci se explică tonul îngrijorat al agentului care îşi lipise ochiul de deschizătura din obloane.

Încăperea scundă a *Pulberăriei* prezenta un asemenea spectacol încât toţi agenţii, şi chiar Gévrol, rămăseseră o clipă ţintuiţi locului, îngheţaţi de o spaimă de nespus.

Totul în cârciumă mărturisea că avusese loc o luptă crâncenă, una din acele sălbatice „bătăi”, care adesea însângerează speluncile de la periferie.

Lumânările se stinseseră probabil încă de la începutul încăierării, dar un foc puternic, strălucitor, din scânduri de brad, lumina încăperea până în cele mai mici unghere.

Mese, pahare, sticle, obiecte de menaj, scaune desfundate erau răsturnate şi aruncate unele peste altele, sparte, călcate în picioare, făcute ţăndări.

Aproape de sobă, de-a curmezişul, doi bărbaţi erau întinşi la pământ, pe spate, cu braţele în lături, nemişcaţi. Al treilea zăcea în mijlocul camerei.

La dreapta, în fundul sălii, pe primele trepte ale unei scări ce ducea la etaj, stătea ghemuită o femeie. Îşi acoperise faţa cu şorţul şi gemea înăbuşit.

În faţă, în cadrul unei uşi larg deschise, ce dădea într-o altă încăpere, stătea în picioare un bărbat încordat, palid, având înainte-i, pentru a se apăra, o masă grea de stejar.

Era destul de vârstnic, de statură mijlocie, bărbos. Îmbrăcămintea, asemănătoare cu aceea a docherilor

de pe cheiul Gare, era sfâşiată şi mânjită cu noroi, vin şi sânge.

Acela era, desigur, ucigaşul. Expresia feţei lui era înspăimântătoare. Ochii îi scăpărau de o nebunie îndârjită şi un rictus convulsiv îi contracta trăsăturile feţei. Două răni, la gât şi pe obraz, sângerau puternic.

Cu mâna dreaptă, înfăşurată într-o batistă în carouri, ţinea un revolver cu cinci gloanţe, a cărui ţeava era îndreptată spre agenţi.

— Predă-te!... ordonă Gévrol.

Buzele bărbatului se mişcară, dar în ciuda unui vizibil efort, nu putu să articuleze nicio silabă.

— Nu face pe nebunul, continuă inspectorul, suntem mulţi, eşti prins, aşa că jos armele...

— Sunt nevinovat, rosti omul cu o voce răguşită.

— Bineînţeles, dar asta nu ne priveşte.

— Am fost atacat, întrebaţi-o mai curând pe această bătrână; m-am apărat, am ucis, eram în legitimă apărare!

Gestul cu care însoţi aceste cuvinte era atât de ameninţător, încât unul dintre agenţi, rămas pe jumătate afară, îl trase cu putere pe Gévrol spre el, spunându-i:

— Fereşte-te, Generale! fii prudent!... Revolverul ticălosului are cinci gloanţe şi n-am auzit decât două focuri.

Dar inspectorul de la siguranţă, căruia nu-i era teamă de nimic, îşi îmbrânci subordonatul şi înainta din nou, continuând pe tonul cel mai calm cu putinţă:

— Nu face prostii, băiete, crede-mă; dacă ceea ce spui e adevărat, şi se prea poate să fie aşa, nu încurca lucrurile mai mult.

O nehotărâre plină de spaimă se citi pe faţa bărbatului. Viaţa lui Gévrol atârna de un fir de păr; va

apăsa oare pe trăgaci?

Nu. Omul zvârli cu putere arma la pământ, spunând:

— Vino să mă prinzi!

Răsucindu-se, se încordă tot, gata să se năpustească în încăperea alăturată şi să fugă printr-o ieşire pe care o ştia.

Gévrol ghicise mişcarea. Făcu şi el o săritură înainte, cu braţele întinse, dar masa îl opri.

— Ah! strigă el, mizerabilul ne scapă.

Soarta nenorocitului era însă hotărâtă.

În timp ce Gévrol parlamenta, unul dintre agenţi, cel de la fereastră, dăduse ocol casei şi pătrunsese prin uşa din spate. Când ucigaşul îşi luă avânt, se aruncă asupra lui, îl apucă de curea şi, cu o forţă şi o îndemânare surprinzătoare, îl îmbrânci înapoi.

Omul vru să se zbată, să reziste; în zadar. Îşi pierdu echilibrul, se clătină şi se răsturnă peste masa care îl apărase, murmurând destul de tare ca să poată fi auzit de toată lumea:

— Sunt pierdut!... Vin prusacii.

Manevra simplă şi hotărâtoare care asigurase victoria îl încântase pe inspectorul de la siguranţă.

— Bine, băiatule, i se adresă el agentului, foarte bine!... Ei! ai vocaţie şi o s-ajungi departe, dacă vreodată o ocazie...

Se întrerupse. Toţi ai săi îşi manifestau atât de deschis entuziasmul, încât fu cuprins de gelozie. Îşi văzu prestigiul ameninţat şi se grăbi să adauge:

— Îmi venise şi mie ideea ta, dar n-am putut s-o spun, fără să nu trezesc bănuielile ticălosului.

Acest corectiv era inutil. Agenţii nu se mai ocupau decât de ucigaş. Se strânseseră în jurul lui şi, după ce îi legaseră mâinile, îl priponiseră strâns de un scaun.

Gévrol, de îndată ce văzu că oamenii săi îşi terminaseră treaba, le comandă:

— Să vedem acum ce e cu ceilalţi, şi faceţi lumină căci focul nu mai arde.

Inspectorul începu să-i examineze întâi pe cei doi întinşi pe podea, în faţa sobei.

Le cercetă pe rând pulsul, dar inimile lor nu mai băteau.

Le apropie de buze ceasul, dar geamul lui rămase limpede şi strălucitor.

— Nu mai e nimic de făcut!... şopti el după mai multe experienţe, nimic, sunt morţi. Ticălosul nu şi-a greşit ţinta. Să-i lăsăm aşa, în poziţia în care sunt până ce vor veni cei de la justiţie, şi să vedem ce-i cu al treilea.

Acesta mai respira încă.

Era foarte tânăr şi purta uniforma de infanterist. Se afla în ţinută de campanie, fără arme, şi larga lui tunică cenuşie, descheiată, lăsa să i se vadă pieptul gol.

Fu ridicat cu mii de precauţii, căci la fiecare mişcare se tânguia într-un mod vrednic de milă, şi fu aşezat în capul oaselor, cu spatele sprijinit de zid.

Atunci, deschise ochii şi, cu o voce stinsă, ceru de băut.

I se aduse o cană cu apă, pe care o goli cu plăcere, respiră îndelung şi păru să-şi recapete puterile.

— Unde eşti rănit? îl întrebă Gévrol.

— La cap, uite aici, răspunse el, încercând să-şi ridice un braţ, ah! ce durere!...

Agentul care îi tăiase retragerea ucigaşului se apropie şi, cu o dexteritate pe care ar fi invidiat-o şi un chirurg vechi în meserie, pipăi rana larg deschisă pe care tânărul o avea la ceafă.

— Nu e prea gravă, spuse el.

Dar tremurul buzei de jos nu avea cum să te înşele. Era clar că socotea rana foarte gravă, dacă nu chiar mortală.

— Nu se va întâmpla nimic, zise Gévrol, loviturile la cap dacă nu omoară pe loc, se vindecă într-o lună.

Rănitul zâmbi cu tristeţe.

— Mi-am încheiat socotelile, şopti el.

— Taci!...

— Ah, nu pot să n-o spun, o simt. Dar nu mă plâng. Nu am decât ceea ce merit.

La aceste cuvinte toţi agenţii se întoarseră spre ucigaş. Se gândeau că va profita de această declaraţie pentru a-şi reînnoi protestele de nevinovăţie.

Au fost însă dezamăgiţi în aşteptarea lor: ucigaşul nu făcu nicio mişcare, cu toate că auzise, desigur, totul.

— Iată, continuă rănitul cu un glas ce ameninţa să se stingă, tâlharul acela de Lacheneur m-a târât în povestea asta.

— Lacheneur?...

— Da, Jean Lacheneur, un fost actor care m-a cunoscut când eram bogat... căci am avut avere, dar am mâncat-o pe toată, am vrut să mă distrez... Ştiindu-mă fără un ban, a venit la mine şi mi-a promis destui ca să încep iar viaţa de odinioară... Şi pentru că l-am crezut, voi crăpa ca un câine, în taverna asta!... Ah! vreau să mă răzbun!

La această speranţă pumnii i se strânseră într-o ultimă ameninţare.

— Vreau să mă răzbun, mai repetă el. Ştiu multe, mai multe decât crede... am să spun totul!...

Se încrezuse prea mult în puterile lui. Pentru o clipă

mânia îi dăduse putere, dar cu preţul vieţii ce mai palpita în el.

Când vru să continue, nu mai putu. Deschise gura de două ori, dar din gâtlej nu-i mai ieşi decât un strigăt de furie neputincioasă.

A fost ultima lui manifestare conştientă. O spumă sângerie îi acoperi buzele, îşi dădu ochii peste cap, corpul îi înţepeni şi o convulsie supremă îl doborî cu faţa la pământ.

— S-a sfârşit, murmură Gévrol.

— Încă nu, răspunse tânărul agent a cărui intervenţie fusese atât de utilă, dar nu are mai mult de zece minute. Nenorocitul!... Nu va mai spune nimic.

Inspectorul de la siguranţă se ridicase tot atât de calm ca şi când ar fi asistat la cea mai obişnuită scenă din lume şi îşi scutură cu grijă pantalonii la genunchi.

— Destul... spuse el, vom afla totuşi ceea ce avem interesul să ştim. Flăcăul ăsta este soldat de trupă şi are pe nasturii mantalei numărul regimentului!...

Un surâs fin încreţi buzele tânărului agent.

— Cred că vă înşelaţi, Generale, răspunse el.

— Totuşi...

— Da, ştiu, văzându-l îmbrăcat militar, aţi presupus... Ei, bine!... nu. Nefericitul ăsta nu era soldat. Doriţi pe loc o dovadă între alte zece? Uitaţi-vă dacă e tuns perie, conform ordinului. Unde aţi văzut soldaţi de trupă cu plete până la umăr?

Obiecţia îl ului pe General, care îşi reveni însă repede.

— Crezi, spuse el brusc, că sunt legat la ochi? Ceea ce ai observat tu nu mi-a scăpat nici mie, numai că mi-am spus: iată un voinic care profită de faptul că e

în permisie ca să nu se ducă la frizer.

— Numai dacă...

Dar Gévrol nu admitea să fie întrerupt.

— Destul cu vorba!... spuse el. O să aflăm tot ce s-a întâmplat. Bătrâna Chupin n-a murit, ticăloasa!

Continuând să vorbească, se îndreptă spre bătrâna care rămăsese ghemuită cu încăpăţânare pe scară. Din momentul când patrula intrase nu scosese o vorbă, nu schiţase un gest şi nici nu îndrăznise să arunce o privire. Gemuse întruna, doar atât.

Cu o mişcare rapidă, Gévrol smulse şorţul cu care bătrâna îşi apărase faţa şi ea apăru astfel în starea în care o aduseseră anii, imoralitatea, mizeria, torentele de rachiu sau de alcool de coacăze: zbârcită, sfrijită, ştirbă, răguşită, numai piele şi os, mai galbenă şi mai uscată decât un vechi pergament.

— Ridică-te!... îi ordonă inspectorul. Ah! văicărelile tale nu mă impresionează defel. Ar trebui să fii biciuită pentru blestematele de porcării pe care le pui în băuturi şi care aprind furia demenţei în creierii beţivilor.

Bătrâna îşi roti privirea injectată prin încăpere şi se tângui pe un ton plângăreţ:

— Ce nenorocire!... ce-o să mă fac! Totul e spart, sfărâmat!... Sunt ruinată.

Nu părea să-i pese decât de pierderea veselei.

— Ia să vedem, o interogă Gévrol, cum a început bătaia?

— Vai!... nu ştiu nimic. Eram sus ca să cârpese nişte ţoale de-ale lui fii-miu, când am auzit gâlceavă.

— Apoi?

— După cum se cuvenea, am coborât şi i-am văzut pe cei trei care sunt întinşi acolo, cum căutau pricină celuilalt, pe care l-aţi legat, bietul nevinovat. Căci tot

atât de adevărat este că e nevinovat pe cât sunt eu o femeie de treabă. Dacă fiul meu Polyte ar fi fost aici, s-ar fi aruncat între ei, dar eu, o văduvă, ce-aş putea face? Am strigat după gardă cât am putut de tare...

După aceste mărturisiri, se aşează din nou, gândindu-se că spusese destul. Dar Gévrol o constrânse cu brutalitate să se ridice iar în picioare.

— Oh! n-am terminat, spuse el, vreau şi alte amănunte.

— Care, dragă domnule Gévrol, de vreme ce n-am văzut nimic?

Falnicele urechi ale inspectorului începură să se înroşească de furie.

— Ce-ai zice, hoaşco, spuse el, dacă te-aş aresta?

— Ar fi o mare nedreptate.

— Şi totuşi asta se va întâmpla dacă te încăpăţânezi să taci. Am impresia că două săptămâni la Saint-Lazare îţi vor dezlega foarte bine limba.

Numele ăsta avu asupra văduvei Chupin efectul unui curent electric. Părăsi brusc tânguirile-i pline de prefăcătorie, îşi puse cu mândrie mâinile în şolduri şi începu să-i împroaşte cu înjurături pe Gévrol şi pe agenţii lui, acuzându-i că vor să-i distrugă familia, căci îi şi arestaseră fiul, un băiat minunat, spunând chiar că nu se teme de închisoare şi că s-ar simţi foarte bine să-şi sfârşească zilele acolo, la adăpost de nevoi.

O clipă, Generalul încercă s-o reducă la tăcere pe îngrozitoarea cotoroanţă, dar trebui să recunoască a nu fi în stare, şi de altfel toţi agenţii lui râdeau. Îi întoarse atunci spatele şi, îndreptându-se spre ucigaş, rosti:

— Tu, cel puţin, nu vei refuza să ne dai explicaţii.

Omul ezită un moment.

— V-am spus, răspunse el în sfârşit, tot ce aveam de spus. V-am spus că sunt nevinovat, şi un muribund lovit de mine şi această bătrâna au confirmat spusele mele. Ce vreţi mai mult? Când judecătorul mă va întreba, poate îi voi răspunde; până atunci să nu mai speraţi că veţi scoate vreun cuvânt de la mine.

Era clar că omul luase o hotărâre de nezdruncinat şi asta nu trebuia să-l mire pe vechiul inspector al siguranţei.

Deseori, criminalii se opun în primul moment tuturor întrebărilor, păstrând o tăcere absolută. Aceştia sunt cei mai experimentaţi, cei abili, cei care pregătesc nopţi albe judecătorilor de instrucţie. Ei au învăţat că un sistem de apărare nu se improvizează, că este, dimpotrivă, rezultatul răbdării şi meditaţiei, în care totul trebuie să ţină şi să se înlănţuie în mod logic. Ştiind ce importanţă extraordinară poate avea în timpul instrucţiei un răspuns aparent nesemnificativ, smuls datorită tulburării de a fi fost prins în flagrant delict, ei tac câştigând timp.

Cu toate astea Gévrol ar fi insistat poate, când fu anunţat că „soldatul” îşi dăduse ultima suflare.

— Băieţi, spuse el, pentru că lucrurile s-au petrecut astfel, doi dintre voi trebuie să rămân aici, iar eu voi pleca împreună cu ceilalţi. Îl voi trezi pe comisarul de poliţie şi îi voi încredinţa cazul; va face ceea ce va crede de cuviinţă, iar noi vom acţiona în funcţie de hotărârea luată. Oricum, voi fi acoperit. Aşa că dezlegaţi picioarele clientului nostru şi legaţi mâinile tuşei Chupin, pe care, în trecere, îi vom lăsa la post.

Toţi agenţii se grăbiră să asculte, cu excepţia celui mai tânăr dintre ei, cel care meritase laudele Generalului.

Acesta se apropie de şeful său şi, făcându-i semn

că vrea să-i spună ceva, îl trase afară.

Când fură la câţiva paşi de casă, Gévrol întrebă:

— Ce vrei de la mine?

— Aş vrea să ştiu, Generale, ce credeţi despre acest caz?

— Consider, băiete, că patru ticăloşi s-au întâlnit în această speluncă. Au început să se certe şi, dintr-una într-alta, au ajuns la bătaie. Unul dintre ei avea un revolver, el i-a ucis pe ceilalţi. E simplu ca bună ziua. Ucigaşul va fi judecat în funcţie de antecedentele sale şi de cele ale victimelor. Poate că societatea îi datorează mulţumiri...

— Şi consideraţi inutile cercetările, investigaţiile?

— Absolut inutile.

— În ce mă priveşte, Generale, reluă agentul, afacerea asta nu mi se pare deloc limpede. L-aţi studiat pe ucigaş, i-aţi examinat ţinuta, i-aţi observat privirea?... Aţi surprins, ca mine...

— Ei şi?

— Ei bine!... mi se pare, greşesc poate; dar cred că aparenţele ne înşală. Da, simt ceva...

— Aha!... Şi cum explici asta?

— Cum explicaţi dumneavoastră felul în care adulmecă un câine de vânătoare?

Gévrol, campion al metodelor pozitiviste, ridică batjocoritor din umeri.

— Într-un cuvânt, zise el, tu ghiceşti aici o melodramă, aici la *Pulberărie*, la cumătră Chupin... la fel ca la teatrul Ambigu... O întâlnire a unor domni deghizaţi din înalta societate. Caută băiete, caută, îţi permit.

— Cum!... Îmi permiteţi...

— Adică îţi ordon... Tu vei rămâne aici împreună cu unul dintre camarazii tăi, cel pe care o să-l alegi... Şi

dacă găseşti ceva ce eu n-am văzut, îţi permit să-mi cumperi o pereche de ochelari.

II

Agentul căruia Gévrol îi permisese o cercetare considerată inutilă era un începător în „meserie”.

Se numea Lecoq. Era un tânăr de douăzeci şi cinci spre douăzeci şi şase de ani, aproape imberb, palid, cu buzele roşii şi un păr negru, bogat şi ondulat. Destul de scund, era însă bine legat şi trăda la fiecare mişcare o forţă puţin obişnuită.

De altfel nu se remarca prin nimic, cu excepţia ochilor care, potrivit voinţei sale, sclipeau sau se stingeau la fel ca raza unui far cu lumină intermitentă, şi a nasului, ale cărui nări largi, cărnoase, aveau o mobilitate surprinzătoare.

Fiul unei familii bogate şi onorabile din Normandia, Lecoq primise o bună şi solidă educaţie. Începuse să studieze dreptul la Paris, când, în aceeaşi săptămână, primise o lovitură după alta; moartea tatălui, complet ruinat, şi apoi a mamei, care nu-i supravieţuise decât câteva ore.

De acum înainte era singur pe lume, fără mijloace de întreţinere... şi trebuia să trăiască. Avu tăria să se aprecieze la adevărata valoare: nu reprezenta nimic.

Pentru diploma de bacalaureat, Universitatea nu-ţi acordă titluri de rentă viageră. O lipsă, ce-i drept. La ce-i folosea orfanului ceea ce învăţase la liceu?

Invidie soarta acelora care, având o meserie, pot să intre cu îndrăzneală la primul patron şi să-i spună: Vreau să-mi daţi de lucru.

Aceia muncesc şi mănâncă.

Ca să-şi câştige pâinea încercă toate meseriile rezervate amărâţilor. Meserii ingrate!... Există o sută de mii de asemenea amărâţi la Paris.

Nu contează!... A dat dovadă de energie. A predat lecţii şi a copiat registre pentru un avocat. Într-o zi a încercat ceva nou; luna următoare oferea la domiciliu cărţi vechi ale unei librării, a fost apoi curtier de anunţuri, pedagog, agent de asigurare, comisionar...

Obţinu apoi o slujbă pe lângă un astronom ce reprezenta o autoritate, baronul Moser. Pentru o sută de franci pe lună îşi petrecea zilele retranscriind pe curat calcule ameţitoare.

Începu însă să-şi piardă curajul. După cinci ani se afla în aceeaşi situaţie. Când trecea în revistă speranţele neîmplinite, încercările zadarnice, umilinţele îndurate, era cuprins de furie.

Trecutul fusese trist, prezentul? aproape de nesuportat, viitorul ameninţa să fie îngrozitor.

Condamnat la lipsuri continui, încercă cel puţin să scape de mizeriile realităţii, refugiindu-se în visare.

Într-o zi nu se putu abţine să nu-i expună patronului său un plan pe care îl concepuse şi îl pusese la punct şi care i-ar fi permis să umfle pe loc cinci sau şase milioane de franci de pe pieţele de la Londra şi Paris. Nu era nevoie decât de două scrisori şi o telegramă pentru ca jocul să fie jucat. Fără să rişte vreun eşec sau vreo bănuială.

Astronomul, uluit de simplitatea procedeului, îl admiră. Dar după ce se gândi, socoti că nu e prudent să păstreze lângă el un secretar atât de ingenios. Drept care, a doua zi, îi dădu salariul pe o lună şi îl concedie, spunându-i:

— Când ai aptitudinile tale şi eşti sărac, devii sau

un hoţ celebru sau un poliţist ilustru. Alege.

Lecoq plecă nelămurit, dar cuvintele astronomului îi încolţiră în minte.

— De altfel, îşi spuse, de ce să nu urmezi un sfat bun?

Întrevăzu o utilă şi onorabilă întrebuinţare a ingeniozităţii deosebite cu care fusese înzestrat, o existenţă plină de emoţii şi de lupte pasionate, de aventuri inedite şi, la capătul acestora, celebritatea.

Pe scurt, era mânat de vocaţie până într-atât încât săptămâna următoare, graţie unei scrisori de recomandare din partea baronului Moser, era angajat la Prefectură, în calitate de ajutor la serviciul de siguranţă.

La început fu cumplit de dezamăgit. Întrevăzuse rezultatele, nu mijloacele de a le obţine. Surpriza sa a fost aceea a unui naiv iubitor de teatru care pătrunde pentru prima dată în culise şi vede de aproape decorurile şi trucurile care de departe te orbesc.

Poseda însă entuziasmul şi zelul omului care se simte în elementul lui. Persevera, ascunzându-şi dorinţa de a parveni în spatele unei false modestii şi încrezându-se în întâmplarea care, mai devreme sau mai târziu, va face să iasă la lumină superioritatea sa.

Ei bine!... ocazia pe care şi-o dorea cu atâta ardoare, pe care o urmărea de luni întregi, tocmai o găsise, credea el, la *Pulberărie*.

În timp ce era agăţat la fereastră, văzu, ca într-o strălucire a ambiţiei sale, cheia succesului.

Nu fusese la început decât un presentiment. Curând deveni o ipoteză, apoi o convingere bazată pe fapte concrete care le scăpaseră tuturor, dar pe care el le adunase şi le notase.

Soarta se decidea în favoarea lui; îşi dădu seama

de asta văzându-l pe Gévrol neglijând cele mai elementare formalităţi şi auzindu-l că declară pe un ton peremptoriu, ce nu suferea nicio replică, faptul că este necesar să se atribuie acest triplu asasinat uneia dintre acele încăierări sălbatice atât de des întâlnite între vagabonzii din împrejurimile barierei.

Du-te, gândi el, umblă, încurcă-te, încrede-te în aparenţe, pentru că n-ai ştiut să descoperi nimic dincolo de ele. Am să-ţi demonstrez că, „teoria” mea fără experienţă valorează mai mult decât practica ta îndelungată.

Învoirea pe care o obţinuse era un prim triumf şi de cel mai bun augur; ştiu însă să se prefacă şi, cu tonul cel mai detaşat, îl rugă pe unul dintre colegi să rămână cu el.

Apoi, pe când ceilalţi se pregăteau să plece, se aşeză pe colţul unei mese, străin în aparenţă de tot ceea ce se petrecea în jurul lui, neîndrăznind să ridice capul, atât de tare se temea să nu-şi trădeze bucuria, atât de mult tremura să nu i se citească în ochi proiectele şi speranţele.

Lăuntric era devorat de nerăbdare. Dacă ucigaşul se supusese de bună voie precauţiilor luate ca să nu poată evada, trebuiră în schimb să intervină patru agenţi ca să lege mâinile văduvei Chupin, care se zbătea şi urla ca şi când ar fi ars-o de vie.

— Nu mai termină odată! îşi spunea Lecoq.

Terminară totuşi. Gévrol dădu ordinul de plecare şi ieşi ultimul, după ce îi adresă subordonatului său un ironic rămas bun.

Acesta nu răspunse. Înaintă până în pragul uşii pentru a se asigura că patrula se îndepărtează cu adevărat

Îl treceau fiorii la ideea că Gévrol ar putea să

reflecteze, să se răzgândească şi să se întoarcă pentru a pune mâna pe această afacere, după cum avea dreptul.

Temerile sale fură neîntemeiate. Puţin câte puţin zgomotul paşilor se stinse, strigătele văduvei Chupin se pierdură în noapte. Nu se mai auzea nimic.

Atunci Lecoq se întoarse înăuntru. Nu mai trebuia să-şi ascundă bucuria, ochii îi străluceau. La fel ca un învingător care ia în stăpânire un imperiu, lovi cu piciorul în podea, strigând:

— Şi acum, între noi doi!...

III

Având acordul lui Gévrol să-şi aleagă colegul care să rămână împreună cu el la *Pulberărie*, Lecoq se adresase celui pe care îl considera cel mai puţin inteligent. Nu făcea asta pentru că s-ar fi temut că va trebui să împartă foloasele unui succes, ci pentru că era necesar să aibă la îndemână un ajutor de care, la nevoie, să se facă ascultat.

Acesta era un om cumsecade, de cincizeci de ani, care, după ce fusese un timp la cavalerie, intrase la Prefectură. Nu era nici prea viguros, nici prea zelos. Când i se dădea un ordin îl executa milităreşte, aşa după cum îl înţelegea. Atâta pagubă dacă îl înţelegea greşit! Îşi făcea meseria orbeşte, la fel ca un cal bătrân care se învârte în manej. Odinioară i se ştia numele, apoi fusese uitat. Acum i se spunea taica Absint.

Ca de obicei, nu remarcă nici entuziasmul; nici accentele de triumf ale tovarăşului său.

— Pe legea mea! i se adresă el, de îndată ce rămăseseră singuri, ai avut o idee grozavă reţinându-mă aici, şi-ţi mulţumesc. În timp ce tovarăşii noştri îşi vor petrece noaptea bâjbâind prin zăpadă, am să trag un pui de somn.

Lecoq îl întrerupse cu un gest maiestuos.

— Scoate-ţi asta din minte, taică Absint, zise el, nu suntem aici să căscăm gura, ci să culegem informaţii, să ne dedicăm unor cât mai minuţioase cercetări şi să

încercăm să strângem indicii... Peste câteva ore vor veni comisarul de poliţie, medicul şi judecătorul de instrucţie; vreau să am un raport pe care să-l prezint.

Aceste cuvinte părură să-l nemulţumească pe bătrânul agent.

— Ei bine! La ce bun!... strigă el. Îl cunosc pe General. Când se duce să-l vadă pe comisar, ca în seara asta, e sigur că nu mai e nimic de făcut. Crezi că ai să descoperi ceva acolo unde el n-a văzut nimic?...

— Cred că Gévrol se poate înşela la fel ca toată lumea. Cred că s-a încrezut prea uşor în ceea ce i s-a părut a fi evident; pot să jur că afacerea asta nu e ceea ce vrea să pară şi sunt sigur că, dacă ai vrea, am descoperi ce se ascunde după aparenţe.

În ciuda vehemenţei tânărului poliţist, bătrânul agent fu atât de puţin impresionat, încât căscă gata să-şi rupă fălcile şi spuse:

— Poate că ai dreptate, dar eu unul mă arunc în pat. Asta să nu te împiedice să cauţi; dacă găseşti ceva să mă trezeşti...

Lecoq nu dădu vreun semn de nerăbdare şi, de fapt, nici nu se neliniştea. Făcea doar o încercare.

— O să-mi acorzi totuşi un moment, reluă el. În cinci minute, după ceas, mă oblig să te fac să înţelegi misterul pe care îl bănuiesc aici.

— Fie, cinci minute.

— În rest, eşti liber, taică. Numai că e clar că dacă acţionez singur voi încasa singur gratificaţia pe care orice descoperire o aduce în mod sigur.

La cuvântul gratificaţie bătrânul poliţist ciuli urechea. Şi avu orbitoarea imagine a unui număr infinit de sticle pline cu lichidul verde, al cărui nume îl purta.

— Convinge-mă deci, spuse el, aşezându-se pe un scaun pe care îl ridicase de jos.

Lecoq, rămas în picioare, se proţăpi în faţa lui.

— Pentru început, întrebă el, ce este după părerea ta acest individ pe care l-am arestat?

— Probabil un docher sau unul care strânge vechituri.

— Adică un om aparţinând celei mai umile condiţii sociale şi care, în consecinţă, n-a primit nicio educaţie.

— Exact.

Aţintindu-şi privirea în ochii tovarăşului său, Lecoq continuă:

— Ei bine!... ce-mi vei răspunde dacă îţi dovedesc că acest individ a primit o educaţie aleasă, chiar rafinată?...

— Voi răspunde că asta-i extraordinar, voi răspunde... dar prost ce sunt, n-ai să-mi dovedeşti asta niciodată...

— Ba da, şi foarte uşor. Îţi aminteşti de cuvintele pe care le-a rostit căzând, atunci când l-am împins?

— Parcă le-aud. A spus: „Vin prusacii!”

— Bănuieşti ce a vrut să spună?

— Ce întrebare!... Am înţeles foarte bine că nu-i plac prusacii şi că, a crezut că ne înjură zdravăn.

Lecoq se aştepta la acest răspuns.

— Ei bine, taică Absint, rosti el plin de gravitate, n-ai înţeles, ah! nimic din ceea ce a vrut să spună. Şi dovada că acest om are o educaţie mult superioară condiţiei lui aparente este că tu, un bătrân pişicher, nu i-ai prins nici intenţia, nici gândul. Fraza asta a fost pentru mine ca o rază de lumină.

— Eşti puţin cam prea tânăr ca să înşeli un bătrân ca mine. Nu-mi plac cei ce fac glume proaste...

— O clipă!... îl întrerupse Lecoq, să mă explic. Ai auzit, desigur, vorbindu-se despre o formidabilă bătălie care a însemnat unul dintre cele mai îngrozitoare dezastre pentru Franţa, bătălia de la Waterloo?

— Nu văd ce legătură...

— Răspunde totuşi.

— Ei bine. Da!

— Bun! Trebuie să ştii, taică Absint, că balanţa victoriei se aplecase întâi de partea Franţei. Englezii începuseră să dea semne de slăbiciune şi împăratul apucase să strige: „Ai noştri sunt!” când, deodată, în dreapta, puţin în spate, se zăriră trupe care înaintau. Era armata prusacă. Bătălia de la Waterloo era pierdută!

În viaţa sa respectabilul moş Absint nu mai făcuse eforturi atât de mari ca să înţeleagă ceva. Ele n-au fost însă zadarnice, căci se ridică pe jumătate şi, pe tonul pe care probabil că strigase Arhimede: „Am găsit!”, el strigă:

— Am înţeles!... Cuvintele individului erau o aluzie.

— Tu ai spus-o, aprobă Lecoq. Dar n-am terminat. Împăratul a fost consternat de apariţia prusacilor pentru că din partea aceea el îl aştepta pe unul dintre generalii săi, pe Grouchy, cu 35.000 de soldaţi. Deci, dacă aluzia individului este exactă şi completă, el aştepta nu un duşman, care să întoarcă situaţia împotriva lui, ci un prieten... Trage concluziile.

Foarte impresionat, dacă nu chiar convins, vrednicul bătrân îşi holbă ochii, îngreunaţi de somn cu o clipă mai înainte.

— Iisuse! şopti el, povesteşti astea într-un fel!... Dar, într-adevăr, îmi amintesc, ai văzut ceva prin deschizăturile din oblon.

Tânărul poliţist clătină din cap negând.

— Pe onoarea mea, se jură el, n-am văzut decât lupta dintre ucigaş şi bietul nenorocit îmbrăcat în soldat. Atenţia mi-a fost atrasă numai de aceste cuvinte.

— Uluitor!... repetă bătrânul agent, de necrezut, uimitor!...

— Aş adăuga că meditând, mi-am întărit bănuielile. M-am întrebat, de exemplu, de ce acest om, în loc să fugă, ne-a aşteptat şi a rămas acolo, în faţa uşii aceleia, discutând...

Dintr-o săritură taica Absint fu în picioare.

— De ce? îl întrerupse el. Pentru că avea complici şi voia să le lase timp să fugă. Ah!... Înţeleg totul.

Un surâs triumfător flutură pe buzele lui Lecoq.

— Iată ce mi-am spus şi eu, reluă el. Şi acum e uşor să ne verificăm bănuielile. Afară e zăpadă, nu-i aşa?...

N-a fost nevoie de nimic mai mult. Bătrânul agent luă o lumânare şi, urmat de tovarăşul său, fugi la uşa din dos a casei care dădea într-o mică grădină.

În acel loc ferit, dezgheţul era în întârziere şi pe covorul alb al zăpezii numeroase urme de paşi apăreau ca tot atâtea pete negre.

Fără să ezite, Lecoq se aruncase în genunchi ca să le examineze de aproape; se ridică aproape imediat.

— Urmele astea n-au fost lăsate de paşii unui bărbat!... Au fost şi femei!...

IV

De acum înainte, mai mult decât tânărul său tovarăş, veteranul căpătase certitudinea că Gévrol se înşelase şi râdea dispreţuitor.

Auzindu-l pe Lecoq afirmând că nişte femei asistaseră la oribila scenă din *Pulberărie* bucuria lui nu mai avu margini.

— Grozavă afacere!... exclamă el, excelentă afacere!...

Lecoq nu catadicsi să răspundă. Rămăsese în pragul uşii, cu spatele rezemat de canatul acesteia, cu mâna la frunte, nemişcat ca o statuie.

Descoperirea pe care tocmai o făcuse şi care îl încântase pe taica Absint, pe el îl consternase. Asta însemna că i se înecau toate speranţele, că ingeniosul-eşafodaj construit de imaginaţia sa pe baza unui singur cuvânt se prăbuşea.

Nu mai exista niciun mister şi, plecând de aici, nu va mai exista nicio anchetă plină de triumf, nicio celebritate câştigată de la o zi la alta, graţie unei lovituri de trăsnet!

Prezenţa a două femei în acest loc, în această speluncă, motiva totul într-un mod cât se poate de obişnuit şi de vulgar. Ea explica bătaia, mărturia văduvei Chupin, declaraţia falsului soldat muribund. Atitudinea ucigaşului devenea lesne de înţeles. Rămăsese ca să acopere fuga celor două femei; se predase ca să împiedice prinderea lor, act de

cavalerească galanterie, atât de obişnuit temperamentului francezilor, firesc şi în cazul celor mai amarâţi ticăloşi ai periferiilor.

Rămânea acea aluzie atât de neaşteptată la bătălia de la Waterloo. Dar ce mai dovedea ea acum? Nimic.

În timp ce Lecoq învârtea şi răsucea în minte toate aceste probabilităţi, taica Absint devenise nerăbdător.

— O să rămânem pironiţi aici până o să ne crească frunze? Ne oprim tocmai în momentul în care cercetările noastre dau rezultate atât de strălucite?...

Rezultate strălucite!... Aceste cuvinte îl răniră pe tânărul poliţist ca şi cea mai amară ironie.

— Ah! lasă-mă în pace!... zise el cu brutalitate, şi mai ales nu păşi în grădină, ai să strici urmele.

Străbătu deîndată cârciuma, urmat în continuare de bătrânul său coleg, şi începu să examineze locul din preajma uşii sparte de Gévrol.

Zadarnică trudă! Nu mai rămăsese decât foarte puţină zăpadă şi atâta lume trecuse şi o călcase în picioare, încât nu se mai desluşea nimic

Ce decepţie după o atât de îndelung nutrită speranţă!...

Lecoq plângea aproape de furie. Vedea amânându-se la nesfârşit şansa capricioasă pe care o pândise cu atâta înfrigurare.

— Hai!... şopti el atât de încet, încât să nu fie auzit, trebuie să ştii să-ţi recunoşti înfrângerea. Generalul avea dreptate, nu eşti decât un prost.

Dar nu asta era şi părerea lui taica Absint.

— Ei bine, băiete, spuse el, ai înnebunit! Mi se pare că am pierdut destul timp. Cei de la justiţie vor sosi în câteva ore; ce raport le vom prezenta?... Dacă ai chef să caşti gura, voi acţiona singur...

Oricât de întristat ar fi fost, tânărul poliţist nu se

putu abţine să nu zâmbească. Îşi recunoştea înflăcărarea de mai înainte. Bătrânul era cel care devenea acum întreprinzător.

— La treabă, deci! suspină el, cu atitudinea celui care, prevăzând un eşec, doreşte cel puţin să nu aibă ce să-şi reproşeze.

Numai că era anevoios să mergi noaptea după urmele de paşi la lumina tremurătoare a unei lumânări, pe care cea mai uşoară adiere poate s-o stingă.

— E imposibil, spuse Lecoq, să nu existe vreun felinar în cocioaba asta. Totul e să-l găseşti.

Cotrobăiră şi găsiră, într-adevăr, la etajul întâi, chiar în camera văduvei Chupin, un felinar gata pregătit, atât de mic şi de bine îngrijit, încât cu siguranţă că nu era destinat unor întrebuinţări cinstite.

— O adevărată unealtă de borfaş, chicoti taica Absint.

În tot cazul, agenţii recunoscură că unealta era foarte potrivită, atunci când, întorcându-se în grădină, începură metodic investigaţiile.

Avansau încet, cu precauţii infinite.

Bătrânul agent, în picioare, încerca să orienteze cât mai bine raza felinarului spre locul indicat de Lecoq, iar acesta, în genunchi, studia urmele cu atenţia unui ghicitor care se străduieşte să citească viitorul în palma unui client bogat.

Un nou examen îl asigură pe Lecoq că văzuse bine. Era evident că două femei părăsiseră *Pulberăria* pe această ieşire. Cu siguranţă că ele se năpustiseră în goană, după cum rezulta nu numai după lungimea paşilor, dar şi după felul în care aceştia erau dispuşi.

Diferenţa dintre urmele lăsate de cele două fugare

era de altfel atât de evidentă, încât îi sări în ochi chiar şi lui taica Absint.

— Iisuse!... şopti el, una dintre muierile astea uşuratice poate să se mândrească cu un picioruş drăgălaş.

Şi avea dreptate. Una din urme trăda un picior micuţ, cochet, îngust, strâns în ghetuţe elegante, cu tocul înalt, cu talpă fină, deosebit de strâmte.

Cealaltă arăta un picior gros, scurt, care se lăţea spre vârf, încălţat cu pantofi solizi, fără toc.

Toate astea nu însemnau prea mult. Era însă suficient ca să-i redea lui Lecoq toate speranţele; atât de uşor admite omul o ipoteză care îi justifică dorinţele.

Tremurând de nelinişte, se târî pe zăpadă preţ de vreun metru pentru a analiza alte urme, se aplecă şi pe dată lăsă să-i scape o exclamaţie cât se poate de grăitoare:

— Ce e? întrebă cu vioiciune bătrânul poliţist, ce ai văzut?

— Priveşte tu însuţi, taică, uite, acolo...

Bătrânelul se aplecă şi surpriza lui se dovedi atât de puternică, încât fu cât pe ce să scape felinarul din mână.

— Oh!... exclamă el cu o voce gâtuită, un pas de bărbat!...

— Exact. Şi vlăjganul avea nişte cizme uriaşe. Ei, ce mai urmă! Clară, precisă! Poţi să-i numeri cuiele.

Vrednicul bătrânel îşi scarpină furios o ureehe, ceea ce dovedea un mod propriu de a-şi îmboldi inteligenţa-i trândavă.

— Mi se pare însă, se încumetă el în sfârşit, că individul nu ieşea din acest local al nenorocirii.

— La naiba!... direcţia paşilor o spune îndeajuns.

Nu, nu ieşea, venea încoace. Numai că n-a trecut de acest loc în care suntem acum. Înainta în vârful picioarelor, cu gâtul întins, ciulind urechea. Când, ajuns aici, a auzit un zgomot... a fost cuprins de spaimă şi a luat-o la goană.

— Sau, poate, femeile tocmai ieşeau când el sosea, şi atunci...

— Nu. Femeile ieşiseră din grădină în momentul în care el a pătruns aici.

— Asta, spuse bătrânul, nu se poate şti.

— Totuşi, o ştiu, şi într-un mod foarte concret. Te îndoieşti, taică!... Asta pentru că ochii tăi îmbătrânesc. Apropie puţin felinarul şi vei constata că acolo... acolo unde eşti acum, omul nostru şi-a pus cizma lui mare chiar peste urma mai delicată lăsată de una dintre femei, ştergând-o pe trei sferturi.

Dovada concretă şi de netăgăduit îl uimi peste măsură pe bătrânul poliţist.

— Acum, continuă Lecoq, pasul acesta este oare al complicelui în care îşi pusese speranţa ucigaşul? Nu e oare al vreunui vagabond de pe maidan, care a fost atras de împuşcături. Asta trebuie să ştim... şi o vom afla. Vino!...

O împrejmuire de şipci încrucişate, puţin mai înaltă de un metru, destul de asemănătoare acelora care apără accesul spre calea ferată, despărţea maidanul de grădiniţa văduvei Chupin.

Când Lecoq ocolise cârciuma pentru a tăia retragerea ucigaşului, el se izbise de această barieră şi, tremurând că va sosi prea târziu, o escaladase, fără a se întreba măcar dacă există vreo ieşire, spre marea pagubă a pantalonilor săi.

Exista însă una. O portiţă uşoară, din aceleaşi şipci, răsucindu-se într-un fel de balamale din sârmă

groasă, susţinută de un stâlp de lemn, permitea să se intre sau să se iasă pe-acolo.

Ei, bine! Paşii ce lăsaseră urme pe zăpadă i-au condus pe agenţii de la siguranţă direct spre această portiţă.

Acest amănunt îi sări în ochi tânărului poliţist. El se opri brusc.

— Oh!... şopti ca pentru sine, cele două femei nu veneau în seara asta prima dată la *Pulberărie.*

— Crezi, băiete? îl întrebă taica Absint.

— Sunt aproape sigur. Cum să bănuieşti existenţa ieşirii dacă nu eşti obişnuit cu această maghernită? Au observat-o în noaptea asta întunecoasă, pe ceaţa asta deasă? Nu, căci eu care am, fără să mă laud, ochi buni n-am văzut-o...

— Asta-i adevărat!...

— Femeile astea două s-au îndreptat totuşi spre ea fără nicio ezitare, fără niciun ocol, în linie dreaptă; şi reţine că a fost necesar să traverseze grădina de-a curmezişul.

— Pe legea mea, spuse veteranul, ai un fel ciudat de a proceda. Nu eşti decât un recrut, eu sunt unul dintre cei mai bătrâni, am asistat în viaţa mea la mai multe anchete decât anii pe care-i ai tu şi niciodată n-am văzut...

— Ajunge!... îl întrerupse Lecoq, o să vezi multe altele. De exemplu, pentru început pot să-ţi spun că dacă femeile cunoşteau poziţia exactă a portiţei, bărbatul n-o ştia, decât din auzite...

— Nu mai spune!...

— Asta se poate demonstra, taică! Tu, care eşti vânător, studiază urmele găliganului ăstuia şi vei recunoaşte că, în timp ce venea încoace, s-a abătut al naibii de mult. Era atât de nesigur, încât pentru a găsi

portiţa a fost obligat s-o caute, cu mâinile întinse... şi degetele lui au lăsat urme pe stratul subţire de zăpadă de pe gard.

Ieşiră apoi din grădiniţă şi porniră după urmele care urcau spre şoseaua de centură, îndreptându-se totodată spre dreapta, în direcţia străzii Patay.

Nu era deloc nevoie de o atenţie încordată. De la căderea ultimei zăpezi, nimeni, în afara fugarilor, nu se aventurase prin aceste pustietăţi. Chiar şi un copil ar fi putut merge de-a lungul urmelor, atât erau de clare şi de distincte.

Patru urme, foarte diferite, alcătuiau pista: două aparţineau femeilor, iar celelalte două, una dus şi alta întors, erau lăsate de bărbat.

Uneori, acesta din urmă călcase chiar peste urmele celor două femei, ştergându-le pe jumătate, astfel încât nu putea să existe vreo îndoială în privinţa momentului exact al serii când venise să pândească.

La vreo sută de metri de *Pulberărie*, Lecoq îl luă brusc de braţ pe bătrânul său coleg.

— Opreşte-te!... ordorlă el, ne apropiem de un loc în teresant; întrevăd indicii concrete.

Locul era un şantier părăsit, sau mai curând depozitul unui antreprenor de construcţii. Se găseau aici, trântite şi după bunul plac al căruţaşilor, cantităţi enorme de blocuri de piatră, unele prelucrate, altele în stare brută, şi o mare cantitate de lemne cioplite grosolan. În faţa unei asemenea bârne, a cărei suprafaţă fusese ştearsă, toate urmele se întâlneau, se amestecau, se confundau.

— Aici, zise tânărul poliţist, fugarele noastre s-au întâlnit cu bărbatul şi au ţinut sfat. Una dintre ele, cea care are piciorul atât de mic, s-a aşezat.

— Chestia asta trebuie s-o controlăm amănunţit,

spuse pe un ton complice taica Absint.

Tovarăşul său întrerupse scurt aceste veleităţi de verificare.

— Tu, bătrâne, îi spuse el, o să-mi faci plăcerea să stai liniştit; dă-mi felinarul şi nu te mişca de aici...

Tonul reţinut al lui Lecoq devenise dintr-o dată atât de poruncitor, încât bătrânul nu îndrăzni să i se opună. Rămase ţintuit locului, nemişcat, mut, plouat, ca soldaţii când sunt de planton, urmărind curios şi uluit mişcările colegului său.

Acesta se ducea, venea, se învârtea în cerc, se îndepărta, revenea din nou, fugind sau oprindu-se, fără să aibă vreun motiv evident; pipăia, cerceta, întreba totul: pământul, lemnele, pietrele, până şi cele mai neînsemnate lucruri; când în picioare, dar cel mai adesea în genunchi, culcat pe burtă, cu faţa atât de aproape de pământ încât respiraţia-i ar fi trebuit să topească zăpada. Toate aceste mişcări erau însoţite de gesturi ciudate, asemănătoare acelora ale unui nebun, întrerupte de înjurături sau de chicoteli, de exclamaţii de ciudă sau de încântare.

În sfârşit, după un sfert de oră de asemenea bizare exerciţii, se întoarse lângă taica Absint, puse felinarul pe o bârnă, îşi şterse mâinile cu batista şi spuse:

— Acum ştiu totul.

— Oh!... poate e prea mult spus.

— Când spun totul înţeleg tot ceea ce are legătură cu acest episod dramatic care acolo, la văduva Chupin, s-a terminat cu vărsare de sânge. Acest maidan acoperit cu zăpadă seamănă cu o imensă pagină albă în care oamenii.pe care îi căutăm şi-au înscris nu numai mişcările şi faptele, ci chiar mai mult, gândurile ascunse, speranţele şi temerile care îi însufleţeau. Ce-ţi spun, tăicuţule, aceste amprente

efemere? Nimic. Pentru mine ele sunt la fel de vii ca şi cei care le-au lăsat, ele vibrează, vorbesc, acuză!... Iată deci, urmă Lecoq, scena pe care am citit-o. În timp ce ucigaşul se afla la *Pulberărie*, împreună cu cele două femei, tovarăşul său, am să-l numesc complice, vine să-l aştepte aici. Acesta e un om mai în vârstă, înalt – are pe puţin un metru optzeci – pe cap cu o şapcă dintr-un material moale, îmbrăcat cu un palton maro dintr-un postav uzat, căsătorit probabil, căci poartă o verighetă la degetul mic al mâinii drepte...

Gesturile disperate ale bătrânului său coleg îl obligară să se oprească.

Această descriere a semnalmentelor unui individ a cărui existenţă abia fusese demonstrată, aceste amănunte precise enunţate pe un ton foarte sigur, răsturnau toate părerile lui moş Absint şi-i reînnoiau uluiala.

— Nu e bine, bombăni el, asta nu-i frumos. Îmi vorbeşti de gratificaţie. Iau lucrurile în serios, te ascult, fac tot ce zici... şi iată că îţi baţi joc de mine. Găsim o urmă şi în loc să ne continuăm drumul te opreşti să-mi înşiri baliverne...

— Vorbesc serios, răspunse tânărul poliţist, nu ţi-am spus până acum ceva de care să nu fiu absolut sigur, nimic care să nu fie strict şi incontestabil adevărat.

— Şi ai vrea să cred...

— Nu te teme, taică, nu-ţi voi forţa convingerile. Când îţi voi dezvălui metodele mele de cercetare vei râde văzând cât sunt de simple lucrurile care acum ţi se par de neînţeles.

— Continuă, spuse bătrânul pe un ton resemnat.

— Am ajuns, taică, la momentul în care complicele

făcea aici de strajă şi timpul i se părea lung. Ca să-şi aline nerăbdarea se plimba de-a lungul acestei bârne de lemn şi, uneori, îşi întrerupea plimbarea monotonă ca să ciulească urechile. Neauzind nimic, tropăia, spunându-şi fără îndoială: „Ce dracu se-ntâmplă cu ăla!...” Umblase încoace şi încolo de vreo treizeci de ori, am numărat, când un zgomot puternic rupse tăcerea... soseau cele două femei.

— Iată-ne deci, ajunşi la femei, rosti taica Absint.

— Da. Pe legea mea, răspunse Lecoq, numai că în privinţa asta nu am certitudini; multe indicii, dar numai presupuneri. Am toate motivele să cred că fugarele noastre au părăsit cârciuma imediat după începerea încăierării, înainte de strigătele care ne-au determinat să fugim într-acolo. Cine sunt ele? Nu pot decât să presupun. Bănuiesc totuşi că nu sunt de aceeaşi condiţie socială, înclin mai curând să cred că una este stăpâna şi cealaltă slujnica.

— Asta din pricină, că, îndrăzni bătrânul agent, diferenţa dintre picioarele şi încălţămintea lor este considerabilă.

— Diferenţa asta este o chestie, spuse cu seriozitate tânărul poliţist, dar nu ea a determinat părerea pe care mi-am format-o. Dacă rangul social ar fi hotărât mai mult sau mai puţin de perfecţiunea picioarelor, multe stăpâne ar trebui să fie servitoare. Iată însă ceea ce mi-a sărit în ochi: Când aceste două nefericite ies înspăimântate din cârciuma bătrânei Chupin, femeia cu piciorul mic se năpusteşte dintr-o săritură în grădină, aleargă prima şi o trage şi pe cealaltă, o ia înainte. Oroarea faţă de cele întâmplate, abjecţia locului, spaima de scandal, gândul că trebuie să salveze o anumită situaţie socială îi transmite o energie extraordinară. Dar efectul ei, aşa cum li se

întâmplă întotdeauna femeilor delicate şi sensibile, nu durează decât câteva secunde. Nu ajunge nici măcar la jumătatea drumului, i se înmoaie picioarele. Zece paşi mai încolo se clatină, se poticneşte. Câţiva paşi încă şi se prăbuşeşte, astfel încât fustele-i ating zăpada, desenând un cerc. Atunci intervine femeia cu încălţămintea fără toc, care o ia de mijloc pe tovarăşa ei, o ajută – şi urmele lor se amestecă –, apoi, văzând-o gata să leşine, o ridică cu braţele-i vânjoase şi o poartă – astfel că urma paşilor femeii cu piciorul mic dispare. În sfârşit, complicele care le aude venind pe fugare aleargă înaintea lor şi o ajută pe femeia cu picioarele mai mari să-şi ducă tovarăşa. Aceasta din urmă se simţea cu siguranţă rău. Deîndată complicele îşi scoate şapca şi dă deoparte zăpada de pe bârnă. Apoi, considerând că locul nu este destul de uscat, îl şterge cu pulpana redingotei. În timp ce femeia cu piciorul mic îşi revine, pe jumătate întinsă pe această bârnă, cealaltă îl trage pe complice la cinci sau şase paşi mai spre stânga, până la acest uriaş bloc de piatră. Acolo îi vorbeşte şi, ascultând-o, bărbatul se sprijină mecanic cu mâna de acest bloc acoperit de zăpadă; mâna lui lasă aici o amprentă deosebit de clară... apoi, dialogul continuând, el se sprijină-n cot.

Ca toţi oamenii cu o inteligenţă mărginită, taica Absint a trecut rapid de la o neîncredere prostească la o încredere oarbă. Neavând nicio noţiune în privinţa graniţelor posibile ale deducţiei şi înţelegerii omeneşti, nu-şi dă seama de limitele genialităţii tovarăşului său – bazată, totuşi, pe presupuneri.

— Şi ce-şi spuneau complicele şi femeia cu pantofii fără toc?

— Mi-e destul de greu să-ţi spun, răspunse Lecoq, cred totuşi că femeia îi explica bărbatului ce uriaş şi

iminent pericol o ameninţă pe tovarăşa sa şi căutau amândoi mijloacele să-l înlăture. Sau poate îi transmitea ordinele date de ucigaş. Sigur este că până la urmă l-a rugat pe complice să dea o fugă până la *Pulberărie* pentru a încerca să vadă ce se întâmplă. Şi el s-a îndreptat în goană într-acolo, deoarece urmele sale ce duc spre cârciumă pornesc de la acest bloc de piatră.

— Şi când te gândeşti, exclamă bătrânul agent, că noi eram în acel moment în cârciumă!... Un cuvânt de-al lui Gévrol şi am fi surprins întreaga bandă. Ce ghinion şi ce nenorocire!...

Obiectivitatea lui Lecoq nu mergea până acolo încât să împărtăşească regretele colegului său. Dimpotrivă, el binecuvânta greşeala lui Gévrol. Nu datorită ei avea informaţii despre acest caz pe care-l considera din ce în ce mai plin de mister şi pe care spera totuşi să-l soluţioneze?

— Ca să termin, continuă el, complicele nu întârzie să-şi facă din nou apariţia; a văzut scena, i s-a făcut frică, a luat-o la fugă! Se teme ca nu cumva agenţilor, pe care i-a văzut, să le vină ideea să cerceteze maidanele. I se adresează femeii cu piciorul mic, îi demonstrează că este necesar să fugă şi că fiecare minut pierdut poate să fie fatal. Auzindu-l, ea îşi adună toate forţele, se ridică şi se îndepărtează la braţul tovarăşei sale.

Oare bărbatul le-a indicat drumul pe care trebuiau să-l urmeze, sau îl cunoşteau şi ele? Asta o vom şti mai târziu. Ceea ce e incontestabil, e faptul că le-a însoţit de la o oarecare distanţă ca să vegheze asupra lor.

Dar mai presus de această datorie de a le proteja pe cele două femei el are una mai sfântă, aceea de a-

l ajuta, dacă poate, pe complicele său. Face deci cale întoarsă, trece din nou pe aici, şi iată ultimele sale urme care se îndreaptă spre strada Château-des-Rentiers. Vrea să ştie ce se va întâmplă cu ucigaşul, vrea să se posteze în calea lui...

— Ai făcut o anchetă pe cinste, ce mai! strigă taica Absint. Şi se spune că Gévrol e grozav. Să vină aici! Uite, vrei să-ţi spun ceva? Ei bine! în comparaţie cu tine Gévrol nu înseamnă nimic.

Desigur, lauda era grosolană, dar nu te puteai îndoi de sinceritatea ei. Şi apoi era pentru prima oară când această ploaie de măguliri se revărsa peste vanitatea lui Lecoq, încât îl făcu să se simtă plin de importanţă.

— Ajunge... spuse pe un ton reţinut, eşti prea indulgent, taică. De fapt, ce am făcut atât de grozav? Ţi-am spus că bărbatul era mai în vârstă... asta n-a fost dificil; după ce i-am examinat pasul greu şi molatic. Ţi-am precizat înălţimea, – o simplă joacă!... Când am observat că s-a rezemat de blocul de piatră care se află acolo în stânga, l-am măsurat. Are un metru şaizeci şi şapte, deci omul care a putut să-şi sprijine cotul, are cel puţin un metru optzeci. Amprenta mâinii lui mi-a dovedit că nu mă înşel. Văzând că zăpada de pe bârnă a fost înlăturată, m-am întrebat cu ce; m-am gândit că poate cu o şapcă, şi o urmă lăsată de cozoroc mi-a dovedit că nu greşeam. În sfârşit, ştiu ce culoare are paltonul şi din ce stofă este făcut, deoarece am găsit mici smocuri de lână maro care s-au agăţat în aşchiile bârnei atunci când a şters lemnul umed şi vor figura printre cele mai convingătoare dovezi. Ce înseamnă toate astea? Nimic. Deţinem abia primele elemente ale afacerii. Am prins firul, trebuie să mergem până la capătul lui... Înainte deci!

Bătrânul poliţist era şi el electrizat, repetând ca un ecou:

— Înainte!!!

V

Înainte de a părăsi şantierul, unde se dezvăluise atât de neaşteptat în faţa primului său discipol, Lecoq trecuse prin îndelungi şi grozave uimiri. Nu avea încă privirea atotcuprinzătoare conferită de practică. Nu avea mai ales îndrăzneala şi promptitudinea pe care ţi-o dau un trecut plin de succese. El ezita între două posibilităţi, la fel de logice, oferind fiecare în favoarea ei ipoteze şi argumente de aceeaşi greutate.

Se afla între cele două drumuri: pe de o parte cel urmat de femei, pe de altă parte, cel urmat de complicele ucigaşului. Pe care să-l urmeze?... Căci nu spera că va putea să le urmeze pe amândouă.

Cu capul în mâini, aşezat pe bârna care i se părea că mai păstrează căldura femeii cu piciorul mic, se gândea, îşi cântărea şansele.

— Să merg pe urmele individului, şoptea el, nu mă va face să aflu nimic mai mult decât ceea ce pot ghici. S-a dus să pândească trecerea patrulei, a însoţit-o de departe, a privit cum este închis complicele său şi, în sfârşit, a dat, fără îndoială, târcoale postului. Dacă aş alerga pe urmele lui aş putea oare să-l întâlnesc, să pun mâna pe el? Nu, s-a scurs prea multă vreme... Dacă aş urmări femeile, continuă el să monologheze, ce aş câştiga cu asta? Poate aş face o descoperire importantă, poate n-aş afla nimic! De partea asta e necunoscutul cu toate decepţiile lui, dar şi cu toate şansele.

Se ridică, hotărârea fusese luată.

— Ei, bine! strigă el, am ales necunoscutul! Taică Absint, ne vom lua după urmele celor două femei şi vom merge atâta vreme cât le vom putea urmări.

Înflăcăraţi amândoi de o ardoare comună, o luară la picior. La capătul drumului pe care se angajau întrezăreau, ca un far magic, unul gratificaţia, celălalt gloria succesului.

Mergeau repede. La început n-a fost decât o joacă să se ţină după urmele acelea atât de clare, care se îndepărtau în direcţia Senei. Dar curând au fost obligaţi să încetinească pasul. Maidanul se sfârşea, ajungeau la graniţa civilizaţiei, ca să spunem aşa, şi în fiecare moment alte urme se întretăiau cu ale fugarelor, se confundau cu ele, ştergându-le chiar uneori. Apoi, în multe locuri, în funcţie de expunerea sau natura solului, dezgheţul îşi îndeplinise opera, şi apăreau spaţii mari de pe care zăpada se topise. Atunci urmele se întrerupeau şi, ca să le regăsească, era navoie de întreaga isteţime a lui Lecoq şi de toată bunăvoinţa bătrânului său tovarăş.

În aceste ocazii taica Absint îşi împlânta bastonul în pământ, lângă ultima amprentă descoperită, şi, împreună cu Lecoq, căuta şi cerceta terenul în jurul acestui punct de reper, asemenea copoilor care au pierdut urma.

Dacă n-ar fi fost elegantele botine ale femeii cu piciorul mic, în ciuda tuturor încercărilor, de zeci de ori ar fi pierdut urma sau ar fi mers la întâmplare. Ghetuţele acelea aveau tocul atât de înalt, erau atât de micuţe şi de o croială atât de specială, încât era imposibil să nu-ţi atragă atenţia. Graţie acestor tocuri agenţii îşi dădură seama că cele două fugare nu urcaseră pe strada Patay, aşa cum te-ai fi aşteptat.

Fără îndoială consideraseră că era prea nesigură şi prea luminată. O traversaseră numai, puţin mai sus de străduţa Croix-Rouge, şi profitaseră de un loc viran între două clădiri ca să o ia din nou peste maidane.

— Hotărât, murmură Lecoq, ticăloasele cunoşteau locurile.

Într-adevăr, ştiau atât de bine topografia încât, părăsind strada Patay o cotiseră brusc la dreapta, pentru a evita marile şanţuri pe care le sapă cei ce caută lut pentru cărămizi. Urmele redeveniseră foarte vizibile, şi rămăseseră aşa până în stradă Chevaleret. Acolo, însă, încetară brusc. Lecoq descoperi opt sau zece urme ale femeii cu pantofii fără toc, dar asta a fost tot.

E adevărat că terenul nu se preta deloc la o explorare de acest gen. Se circulase destul de mult pe această stradă şi dacă pe trotuare mai rămăsese încă puţină zăpadă, mijlocul drumului se transformase într-un râu de noroi.

— Ale naibii, s-au gândit în cele din urmă că zăpada ar fi putut să le trădeze, bombănea tânărul poliţist, şi au mers pe mijlocul drumului.

Cu siguranţă că n-au putut traversa, aşa cum procedaseră puţin mai înainte, căci de partea cealaltă a străzii se întindea zidul unei fabrici. Însufleţit de mânia rece a omului care vede cum îi scapă obiectul pe care credea că-l prinsese, Lecoq îşi reluă cercetările, şi bine făcu.

— Am înţeles!... strigă el deodată, ghicesc, văd!... Taica Absint se apropie, nici nu vedea, nici nu ghicea, dar nu se îndoia de tovarăşul său.

— Priveşte acolo, îi spuse Lecoq; ce vezi?...

— Urmele lăsate de o trăsură care a făcut un viraj strâns.

— Ei bine, taică, urmele astea explică totul. Sosite în această stradă, fugarele noastre au observat în depărtare felinarele unei trăsuri care înainta, venind dinspre Paris. Dacă era goală erau salvate. Au aşteptat-o şi, când a ajuns în dreptul lor, l-au strigat pe birjar. Fără îndoială i-au promis un bacşiş gras; cert e că acesta a consimţit să facă drumul înapoi. A virat strâns, ele s-au urcat în trăsură... şi iată că urmele paşilor se sfârşesc aici.

Această explicaţie nu-l binedispuse pe bătrânul poliţist.

— Am avansat cu ceva acum când ştim asta? întrebă el.

Lecoq nu se putu stăpâni să ridice din umeri.

— Sperai deci, spuse el, ca urmele celor două ticăloase să ne conducă de-a curmezişul Parisului, până la uşa casei lor?...

— Nu, dar...

— Atunci ce vrei mai mult? Crezi că mâine nu mă voi pricepe să-l găsesc pe birjar? Se întorcea cu trăsura goală, îşi terminase ziua de muncă, îşi are deci remiza aici în cartier. Crezi că nu-şi va aminti că a luat două persoane în strada Chevaleret? El ne va spune unde le-a lăsat, ceea ce nu înseamnă nimic, căci ele cu siguranţă nu şi-au dat adresa, dar ne va spune, de asemenea, şi semnalmentele lor, cum arătau, ce păreau să fie, vârsta, înfăţişarea. Şi cu asta, şi cu ce ştim până acum...

Un gest grăitor îi completă gândul, apoi adăugă:

— Acum trebuie să ne întoarcem la *Pulberărie*, şi încă repede... Tu, bătrâne, poţi să-ţi stingi felinarul.

VI

În timp ce o luă hotărât la picior pentru a putea ţine pasul cu tovarăşul său, care aproape fugea, atât de tare se grăbea să se întoarcă la *Pulberărie*, taica Absint căzu pe gânduri şi în mintea lui apăru o nouă lumină. De douăzeci şi cinci de ani de când era la Prefectură bătrânelul cel cumsecade văzuse, după propria-i expresie, mulţi colegi trecând peste el şi cucerind, numai după un an, o situaţie ce era refuzată îndelungaţilor săi ani de serviciu.

Pentru el vechimea reprezenta singurul titlu în virtutea căruia trebuia să fii avansat, unicul, cel mai frumos, cel mai demn de respect. Ei bine!... în noaptea asta taica Absint descoperi că alături de vechime mai exista ceva, şi că „opţiunea” avea şi ea o raţiune. Îşi mărturisi că acest recrut, pe care îl tratase cu atâta uşurinţă, începuse o anchetă într-un mod în care el, veteran al meseriei, n-ar fi ştiut s-o facă niciodată.

A vorbi cu sine nu era punctul forte al bătrânelului, aşa că, plictisindu-se curând, cum tocmai ajunseseră la un loc destul de greu de trecut – încât erau nevoiţi să-şi încetinească mersul – consideră că era momentul potrivit să înceapă o conversaţie.

— Nu mai spui nimic, prietene, începu el; aş putea jura că nu eşti mulţumit.

— Într-adevăr, răspunse Lecoq, nu sunt mulţumit.

— Cum asta! Până acum nici zece minute erai

vesel ca un cintezoi.

— Asta pentru că atunci nu prevedeam nenorocirea ce ne ameninţă.

— O nenorocire...

— Şi încă foarte mare. Nu simţi că timpul s-a încălzit într-un mod incredibil? E clar că vântul bate dinspre sud. Ceaţa s-a risipit, dar cerul e acoperit... ameninţător... Va ploua poate înainte de o oră.

— A şi început, tocmai am simţit o picătură...

Afirmaţia avu asupra lui Lecoq efectul unei lovituri de bici dată unui cal vânjos... Făcu un salt şi o luă şi mai repede la picior, repetând întruna:

— Să ne grăbim!... să ne grăbim!...

Bătrânelul o luă şi el la goană, dar mintea îi era cum nu se poate mai tulburată de răspunsul tânărului său tovarăş.

O mare nenorocire!... Vântul din sud!... Ploaia... El nu vedea, nu putea să vadă ce legătură era între aceste lucruri!

Tânărului poliţist i se făcu milă de tulburarea lui.

— Cum! spuse el, continuând să alerge, nu înţelegi că de aceşti nori negri pe care îi mână vântul depinde soarta anchetei noastre, succesul meu, gratificaţia ta!...

— Ah!...

— Din nenorocire, bătrâne, nu mai poate fi vorba de niciun „ah”! Douăzeci de minute de ploaie călduţă, şi timpul şi eforturile noastre vor fi pierdute. Dacă plouă, zăpada se înmoaie şi adio probe! Vai! există un destin! Să mergem, să mergem mai repede!... Doar ştii că o anchetă trebuie să prezinte altceva decât vorbe! Când îi vom spune judecătorului de instrucţie că am văzut urme de paşi ne va întreba: unde? Şi ce-o să răspundem?... Când vom jura că am identificat şi

am reconstituit urmele unui bărbat şi a două femei, ni se va replica: putem să le vedem? Cine va fi atunci acoperit de ruşine?... Taica Absint şi Lecoq. Fără să mai punem la socoteală că Gévrol nu-şi va face nicio problemă să declare că minţim ca să ne evidenţiem şi să-l umilim pe el...

— Asta-i acum!

— Mai repede, taică, mai repede. Lasă indignarea pe mâine. Numai să nu plouă! Nişte amprente ca astea, atât de frumoase, atât de clare, ce pot fi atât de uşor recunoscute şi care i-ar pune în încurcătură pe vinovaţi... Cum să le menţin? Prin ce mijloc să le păstrez întregi?

Taica Absint îşi dădu seama că până acum contribuţia sa fusese una dintre cele mai neînsemnate. Ţinuse felinarul. Dar iată că se ivise, credea el, ocazia de a câştiga drepturi reale şi solide la gratificaţie. N-o lăsă deci să-i scape...

— Eu ştiu, declară el, cum se procedează pentru a lua mulajul şi a conserva urmele pe zăpadă. Se iau foi de gelatină de cea mai bună calitate, foarte transparente, şi se pun la înmuiat în apă rece. Când s-au înmuiat bine se încălzesc şi se fierb, până când formează un fel de fiertură nici prea subţire nici prea densă. Se lasă să se răcească până nu mai curge decât foarte puţin şi se varsă un strat foarte subţire peste amprentă.

— Destul!... îl întrerupse Lecoq cu bruscheţe, procedeul tău e cel al lui Hugoulin şi se află în toate manualele!... E excelent, dar cum poate să ne fie de folos?... Ai la tine gelatină?...

Îşi reluară cursa şi, cinci minute mai târziu, fără să mai fi schimbat vreun cuvânt, intrară din nou în cârciuma văduvei Chupin. Primul gest al bătrânului a

fost acela de a se aşeza, de a se odihni, de a răsufla... Dar Lecoq nu-i îngădui această plăcere.

— Sus, taică! ordonă el; fă-mi rost de o strachină, de o tavă, de un vas oarecare, dă-mi apă; adună tot ceea ce înseamnă scândură, sertar, cutie veche din această casă îngălată.

El însuşi, în timp ce tovarăşul său îi îndeplinea ordinul, se înarmă cu un ciob de sticlă şi începu să răzuie cu furie tencuiala de pe peretele ce despărţea camerele de la parterul *Pulberăriei.* Inteligenţa sa, derutată la început de apropiata catastrofă pe care n-o prevăzuse, îşi recăpătase echilibrul. Reflectase, se trudise să afle un mijloc prin care să înlăture accidentul... şi începea să spere. Când avu la picioare şapte sau opt pumni de ghips, dizolvă jumătate în apă, în aşa fel încât să formeze o pastă foarte lichidă, iar restul îl puse alături, într-o farfurie.

— Acum, taică, vino să-mi luminezi.

Ajunşi în grădină, tânărul poliţist căută cea mai clară şi mai adâncă dintre urme, îngenunche în faţa ei şi-şi începu experienţa, tremurând de nelinişte. Acoperi mai întâi urma cu un strat fin de pulbere de ipsos uscat, iar peste acest strat, cu precauţii infinite, vărsă încet, puţin cu puţin, din soluţia sa, peste care presără din nou, treptat praf uscat de ipsos.

Ce fericire!... Încercarea îi reuşi!... totul forma un bloc omogen care lua forma amprentei. După o oră de muncă avea şase mulaje lipsite probabil de fineţea execuţiei, dar cu atât mai convingătoare ca piese de probă.

Lecoq avusese dreptate să se teamă; ploaia începuse. Mai avu timp să acopere cu scândurile şi sertarele adunate de taica Absint un oarecare număr de urme pe care le punea astfel, pentru câteva ore, la

adăpost de dezgheţ.

În cele din urmă răsuflă uşurat. Judecătorul de instrucţie putea să vină.

VII

De la *Pulberărie* până în strada Chevaleret, e o distanţă destul de mare, chiar dacă o iei peste câmp ca să eviţi ocolul. Cel puţin patru ore le-au fost necesare lui Lecoq şi bătrânului său coleg ca să strângă dovezile din exterior. Şi în tot acest timp cârciuma văduvei Chupin rămăsese larg deschisă, accesibilă primului venit. Totuşi, la întoarcere, când tânărul poliţist îşi dădu seama că uitase să ia cele mai elementare precauţii, nu se nelinişti. Cine ar fi venit oare, după miezul nopţii, până la această speluncă? Renumele-i de temut o înconjura cu ziduri de cetate. Nici cei mai ticăloşi netrebnici nu beau aici în largul lor, temându-se că dacă se vor îmbăta vor fi prădaţi.

În mai puţin de o secundă tânărul poliţist trecu în revistă toate probabilităţile, dar nu-i suflă o vorbă lui taica Absint.

— Am terminat cu dovezile de-afară, zise el, n-ar fi înţelept să ne ocupăm de cele din interior?...

Toate păreau să fie aşa cum le lăsaseră cei doi agenţi înainte de a pleca. O lumânare cu fitilul fumegând şi înnegrit lumina cu reflexe roşietice aceeaşi dezordine şi aceleaşi cadavre înţepenite ale celor trei victime. Fără să piardă niciun minut, Lecoq începu să strângă şi să analizeze toate obiectele răsturnate. Unele mai erau încă întregi. Şi asta pentru că văduva Chupin refuzase să-şi pardosească cârciuma, judecând că, pentru clienţii ei, era destul

de bun chiar pământul pe care aceasta era construită. Acest pământ, care altădată fusese probabil neted, se degradase în timp, şi pe vreme umedă sau în zile de dezgheţ era la fel de noroios ca şi câmpul de-afară.

Primele cercetări au dat la iveală cioburile unui castron şi o lingură mare de fier, prea îndoită ca să nu fi servit drept armă în timpul bătăii. Era clar că, atunci când a izbucnit gâlceava, victimele se cinsteau cu acel amestec de apă, vin şi zahăr, clasic în această zonă, cunoscut sub numele de vin *à la française*. După castron, cei doi agenţi au adunat cinci din acele oribile pahare care se folosesc în cârciumi. Grele, cu fundul foarte gros, în care încape parcă o jumătate de litru, dar care, în realitate, nu conţin aproape nimic. Trei erau sparte, două întregi. În toate cinci fusese acelaşi vin *à la française.* Asta se putea vedea, dar, pentru mai multă siguranţă, Lecoq atinse cu vârful limbii acel soi de melasă vineţie, rămasă pe fundul fiecăruia. Apoi examină, una după alta, toate tăbliile meselor răsturnate. Pe una dintre ele, aceea care se găsea între sobă şi fereastră, se mai desluşeau urmele, încă umede, a cinci pahare, a castronului şi chiar a lingurii.

Toate astea aveau pentru tânărul poliţist o semnificaţie extrem de gravă. Era dovada clară că cinci persoane goliseră împreună castronul. Dar care dintre ele?...

— Ah, făcu Lecoq, cele două femei să nu fi fost deci împreună cu ucigaşul?

Exista un mijloc foarte simplu pentru a împrăştia toate îndoielile. Acela de a descoperi şi alte pahare. Nu mai găsiră însă decât unul, de aceeaşi formă cu celelalte, dar mai mic. Din el se băuse rachiu.

Deci femeile nu fuseseră împreună cu ucigaşul,

deci el nu se bătuse pentru că ceilalţi le insultaseră, deci...

Brusc, toate supoziţiile lui Lecoq se duceau pe apa sâmbetei. Era un prim eşec, şi se întrista fără să spună o vorbă, când taica Absint, care scotocea în continuare, scoase un strigăt.

Tânărul poliţist se întoarse şi-l văzu pe tovarăşul său că devenise palid.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Cineva a venit aici în absenţa noastră.

— Imposibil...

Nu era însă imposibil, era adevărat. Când Gévrol smulsese şorţul văduvei Chupin, el îl aruncase pe treptele scării şi niciun agent nu se atinsese de el... Ei bine! buzunarele şorţului erau întoarse pe dos, ceea ce constituia evident o dovadă.

Tânărul poliţist rămase consternat, şi încordarea feţei exprima efortul pe care îl făcea gândindu-se.

— Cine ar fi putut să vină?... murmură el? Hoţii?... Puţin probabil...

Apoi, după o lungă tăcere, pe care bătrânul agent se feri s-o întrerupă, exclamă:

— Acela care a venit, care a îndrăznit să pătrundă în această sală păzită de cadavrele celor asasinaţi... acela nu poate fi decât complicele... Dar nu e suficient să bănuiesc acest lucru, am nevoie de o certitudine, îmi trebuie, o vreau!...

Ah!... Au căutat-o îndelung şi abia după o oră de eforturi au desluşit în noroi, în faţa uşii sparte de Gévrol între atâtea urme de paşi, o amprentă care se potrivea exact cu acea a bărbatului care venise să pândească în grădină. Au comparat-o şi au recunoscut pe talpă acelaşi desen format de ţinte.

— Deci el a fost! zise tânărul poliţist. Ne-a pândit,

ne-a văzut îndepărtându-ne şi a intrat... Dar de ce? Ce nevoie imperioasă, irezistibilă, a putut să-l determine să înfrunte un pericol iminent?...

Luă mâna tovarăşului său şi strângând-o gata să i-o sfarme, continuă cu violenţă:

— De ce?... E uşor de ghicit. A lăsat aici, a uitat, a pierdut un lucru ce era probabil hotărâtor ca să se poată face lumină în întunericul ce învăluie această oribilă afacere. Şi pentru a-l lua, pentru a intra din nou în posesia lui, a riscat. Şi când mă gândesc că din vina mea, numai din vina mea am pierdut această dovadă concludentă... Şi mă credeam tare!... Ce lecţie!... Şi un imbecil s-ar fi gândit că trebuie să închidă uşa...

Lecoq se întrerupse şi rămase cu gura căscată, cu ochii scoşi din orbite, întinzând un deget spre un colţ al încăperii.

— Ce ţi s-a întâmplat? întrebă bătrânul poliţist înspăimântat.

Lecoq nu răspunse, dar încet, cu mişcările ţepene ale unui somnambul, se apropie de locul pe care îl arătase cu degetul, se aplecă şi ridică un obiect foarte mic, spunând:

— Neatenţia mea nu merita să fie recompensată cu un asemenea noroc.

Obiectul pe care-l ridicase era un cercel de tipul celor pe care bijutierii îl numesc nasture. Era format dintr-un singur diamant foarte mare. Montura era de o delicateţe încântătoare...

— Diamantul ăsta, declară el, după ce-l examină o clipă, trebuie să valoreze cel puţin cinci sau şase mii de franci.

— Într-adevăr?...

— Cred că pot să afirm acest lucru.

Câteva ore mai devreme n-ar fi zis „cred”, ci, ritos, „afirm”. Dar o primă greşeală este o lecţie pe care n-o uiţi toată viaţa.

— Poate – îndrăzni taica Absint – complicele a venit tocmai să caute acest cercel?

— Ipoteza ta nu poate fi admisă. În acest caz n-ar fi scotocit buzunarele şorţului văduvei Chupin. În ce scop?... Nu, probabil că alerga după altceva... după o scrisoare, de exemplu.

Bătrânul poliţist nu-l mai asculta, luase cercelul şi-l examina la rândul său.

— Cine şi-ar putea închipui, şoptea el uluit de focurile diamantului, cine ar crede că o femeie care avea zece mii de franci de pietre preţioase în urechi a venit la *Pulberărie*?

— Da, răspunse Lecoq căzând pe gânduri, e de necrezut, de neconceput, absurd... Şi cu toate astea vom mai vedea cu siguranţă şi altele, dacă vom ajunge vreodată – lucru de care nu mă îndoiesc – să sfâşiem vălul acestei misterioase afaceri.

VIII

Mijeau zorile unei zile triste şi mohorâte când Lecoq şi bătrânul său coleg considerară că aveau toate datele necesare. Nu mai exista în cârciumă niciun centimetru pătrat care să nu fi fost explorat, examinat cu scrupulozitate, studiat cu lupa, ca să spunem aşa.

Mai rămânea doar să fie redactat raportul.

Tânărul poliţist se aşeză la masă şi începu prin a schiţa planul teatrului crimei, plan a cărui legendă explicativă trebuia să ajute în mod special la înţelegerea expunerii sale.

A – Punctul din care patrula comandată de inspectorul de serviciu de la siguranţă, Gévrol, auzise strigătele victimelor.

(Distanta de la acest punct până la cârciuma căreia i se spune *Pulberăria* nu este decât de 123 metri, ceea ce face să se presupună că aceste strigăte erau primele, şi, deci, în consecinţă, bătaia abia începea.)

B – Fereastră închisă cu obloane, prin deschizăturile cărora unul dintre agenţi a putut să observe scena din interior.

C – Uşă spartă de inspectorul de siguranţă, Gévrol.

D – Scară pe care stătea plângând văduva Chupin, arestată provizoriu.

(Pe a treia treaptă a acestei scări a fost

găsit mai târziu şorţul văduvei Chupin, cu buzunarele întoarse pe dos.)

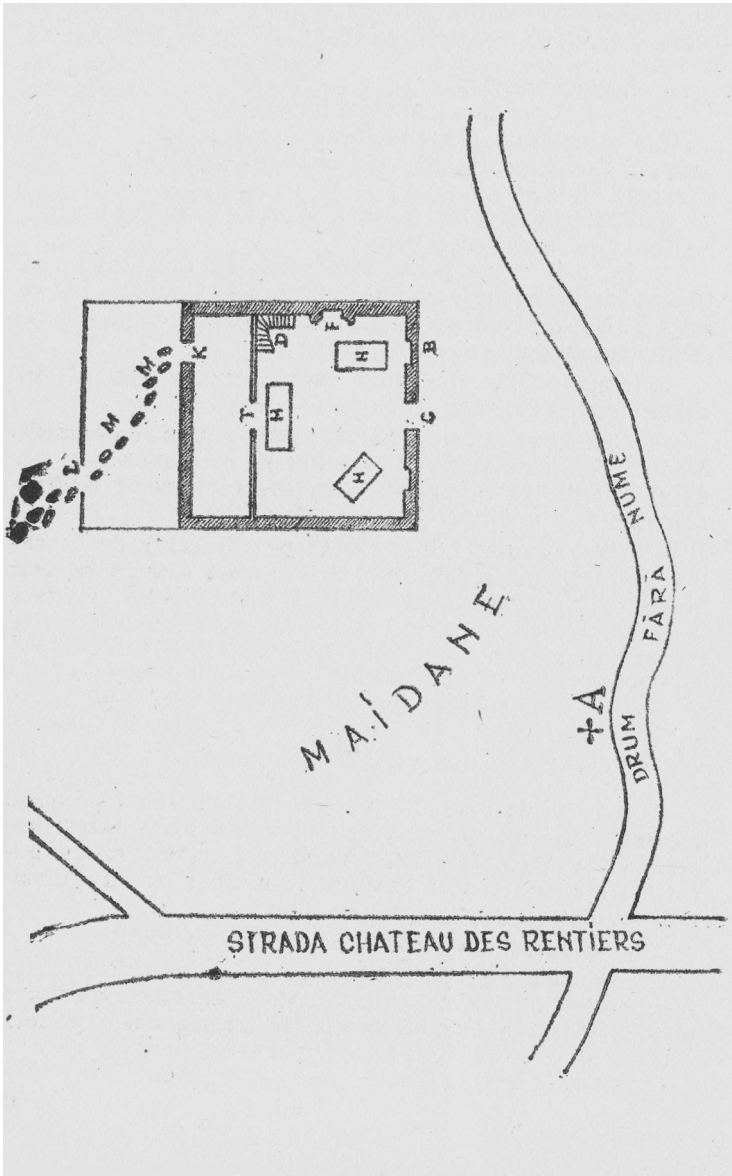
K
A
E
B
T
C
M
M
M
MAIDANE
+A
DRUM FĂRĂ NUME
STRADA CHATEAU DES RENTIERS

F – Soba.

H. H. H. — Mese

(Amprentele unui castron şi a cinci pahare au fost constatate pe cea care se găseşte între punctele F. şi B.)

T – Uşă ce comunică cu încăperea din spate a cârciumii, în faţa căreia ucigaşul înarmat stătea în picioare.

K – A doua uşă a cârciumii, care dă spre grădină, şi pe unde a pătruns agentul căruia îi venise ideea de a tăia retragerea ucigaşului.

L – Portiţa micii grădini, ce dădea spre maidane.

M.M.M. – Urmele de paşi pe zăpadă, descoperite de agenţii rămaşi la *Pulberărie* după plecarea inspectorului Gévrol.

Aşadar, în această notă explicativă, Lecoq nu-şi menţionase nici măcar o dată numele. Expunând lucrurile pe care şi le imaginase sau le făcuse, notase simplu: „un agent”... Şi asta nu din modestie sau dintr-un calcul greşit. Trecându-te sub tăcere te evidenţiezi şi mai mult atunci când ieşi din umbră. De asemenea, tot din calcul, îl împinsese în faţă pe Gévrol. Această tactică, nu prea subtilă, dar, la urma urmei legitimă, trebuia, se gândea el, să atragă atenţia asupra agentului care a ştiut cum să acţioneze atunci când întregul efort al şefului s-a limitat la spargerea unei uşi.

În timp ce Lecoq desena şi scria, taica Absint se aplecă să se uite peste umărul său.

Planul, în mod special, îl uimi. Văzuse multe, dar îşi imaginase că trebuie să fii inginer, arhitect, sau cel puţin topograf pentru a executa o asemenea muncă, şi stima sa pentru tânărul poliţist crescu şi mai mult.

Lecoq nu voia însă să fie distras. Avea nevoie de întreaga lui capacitate de gândire. Era necesar ca simpla lectură a raportului să-l facă pe judecătorul de instrucţie să spună: „Să-l cheme cineva pe acest om energic care a întocmit raportul de faţă”. Tot viitorul său de poliţist depindea de acest ordin.

Şi el se străduia să fie clar, scurt, precis, să arate cu exactitate cum a început să aibă bănuieli în privinţa ucigaşului, cum acestea au crescut, cum s-au confirmat. Explică prin ce deducţii a ajuns să stabilească un adevăr, care, chiar dacă ar fi imposibil de verificat, ar putea fi, cel puţin, destul de probabil pentru a servi în cel mai rău caz ca punct de plecare al unei anchete. Prezentă apoi amănunţit cele mai convingătoare dovezi, ce se aflau acum în faţa lui: scamele de lână maro culese din aşchiile bârnei, preţiosul cercel, mulajele diferitelor urme din grădină, şorţul văduvei Chupin cu buzunarele întoarse pe dos. Mai era şi revolverul ucigaşului care avea încă trei gloanţe din cinci. Arma, cu toate că nu avea niciun ornament, era deosebit de frumoasă şi de bine îngrijită, şi avea pe crosă numele unuia dintre cei mai mari armurieri din Londra.

Lecoq îşi dădea bine seama că dacă ar fi percheziţionat şi victimele ar fi strâns şi alte dovezi, poate foarte preţioase, dar nu îndrăzni să facă acest lucru. Era încă un tinerel prea neînsemnat ca să rişte o asemenea încercare. De altfel, înţelesese că dacă ar fi încercat acest lucru, Gévrol, furios că s-a înşelat, nu s-ar fi dat în lături să strige că datorită schimbării poziţiei corpurilor expertiza medicală a devenit imposibilă.

Se consolă totuşi şi tocmai îşi recitea raportul, modificând pe ici pe colo câteva expresii, când taica

Absint, care ieşise să fumeze o pipă în pragul uşii, îl strigă:

— Ce e nou?... îl întrebă Lecoq.

— Iată-l pe Gévrol şi doi colegi care-l însoţesc pe comisar şi pe încă doi domni bine îmbrăcaţi.

Cel care sosea, foarte preocupat, dar nu tulburat peste măsură, din cauza acestui triplu omor ce însângerase arondismentul său era într-adevăr comisarul de poliţie. Altfel, de ce ar fi fost tulburat Gévrol, a cărui părere reprezenta în asemenea cazuri o autoritate, avusese grijă să-l asigure atunci când se dusese să-l trezească:

— Nu e vorba, afirmase el, decât de o ceartă urmată de bătaie între clienţi de-ai noştri, care frecventează *Pulberăria*. Dacă toţi ticăloşii ăştia s-ar nimici între ei, am fi mai liniştiţi.

Mai adăugă că ucigaşul era reţinut, închis, şi că, în consecinţă, afacerea nu reclama niciun fel de grabă.

Comisarul nu văzu astfel niciun inconvenient să aştepte să se lumineze de ziuă pentru a-şi face sumara anchetă. Îl văzuse pe ucigaş, anunţase procuratura şi venea acum fără să se grăbească prea tare, însoţit de doi medici numiţi de procurorul imperial pentru a face constatările medico-legale. Aducea, de asemenea, şi un sergent major din regimentul 53 de infanterie uşoară, pe care îl solicitase pentru a recunoaşte mortul îmbrăcat în uniformă, şi care, dacă te luai după cifrele de pe nasturii tunicii, aparţinea acestui regiment, ce se afla în acel moment încazarmat în fort.

De îndată ce se putu face auzit, Gévrol i se adresă lui taica Absint, care rămăsese sprijinit de tocul uşii, fumându-şi pipa cu impasibilitatea unui sfinx.

— Ei bine!... bătrâne, îl interpelă Gévrol, ne vei

povesti o teribilă melodramă, plină de întuneric şi mister?

— Eu n-am nimic de povestit, răspunse bătrânelul, fără să-şi scoată din gură pipa ce i se lipise parcă de buze, sunt prea nepriceput... după cum se ştie... Dar domnul Lecoq vă va spune un lucru la care nu v-aţi aşteptat.

Apelativul „domnul”, cu care bătrânul agent de siguranţă îl gratifica pe colegul său îi displăcu atât de mult lui Gévrol, încât se făcu că nu înţelege.

— Cine?... De cine vorbeşti tu?

— La naiba, de colegul meu! care tocmai îşi termină raportul, în sfârşit, de domnul Lecoq.

Cu siguranţă, fără să fie răutăcios, bătrânelul deveni naşul tânărului poliţist, căci din acea zi, atât pentru duşmani, cât şi pentru prieteni, acesta deveni şi rămase „Domnul Lecoq”. Domnul, fără prescurtări.

— Aha! aha! exclamă inspectorul care în mod evident stătea ca pe ghimpi. Aha! a descoperit...

— Secretul pe care ceilalţi nu l-au mirosit... da, Generale, chiar aşa.

Numai prin această afirmaţie, şi taica Absint şi-l făcea duşman pe şef. Dar Lecoq îl sedusese. Era de partea acestuia, în ciuda şi împotriva tuturor, era hotărât să fie alături de el, să împartă cu el soarta bună sau rea.

— Vom vedea, murmură inspectorul, care-şi promise să-l supravegheze pe acest tânăr, pe care un succes ar fi putut să i-l impună ca rival.

Şi nu mai adăugă nimic. Sosea grupul pe care îl precedase, şi el se dădu la o parte pentru a-i da voie comisarului de poliţie să treacă.

Lecoq se ridicase, cu raportul în mână; salută şi, într-o atitudine respectuoasă, aşteptă să fie întrebat.

— Probabil că ai petrecut o noapte îngrozitoare, rosti cu bunăvoinţă comisarul, şi fără niciun câştig pentru justiţie, căci toate investigaţiile fiind de prisos...

— Cred totuşi, răspunse tânărul poliţist, înclindându-se cu diplomaţie, că nu mi-am pierdut timpul. Am ţinut să mă conformez instrucţiunilor şefului meu, am căutat şi am găsit o mulţime de lucruri... De exemplu, am dobândit, certitudinea că ucigaşul avea un prieten, dacă nu un complice, căruia pot aproape să-i dau semnalmentele... Trebuie să fie mai în vârstă şi să poarte, dacă nu mă înşel, o şapcă cu calotă moale şi un palton de postav maro, buclat; cât despre cizme...

— Mii de draci! exclamă Gévrol, şi eu care...

Se opri brusc; ca un om al cărui impuls a luat-o înaintea raţiunii şi care ar fi vrut să-şi retragă cuvintele:

— Şi dumneata care?... întrebă comisarul. Ce-ai vrut să spui.?

Furios, dar nemaiputând să dea înapoi, inspectorul de siguranţă se execută:

— Azi dimineaţă, acum o oră, în timp ce vă aşteptam, domnule comisar, în faţa postului de la bariera Italiei, unde este reţinut ucigaşul, am văzut venind de departe un individ ale cărui semnalmente aduc cu cele pe care ni le-a indicat Lecoq. Omul ăsta mi s-a părut îngrozitor de beat: se clătina, se poticnea, se lovea de ziduri... A încercat totuşi să traverseze, dar odată ajuns în mijlocul străzii s-a întins de-a curmezişul, într-o poziţie în care nu putea să nu fie strivit. Văzând asta, urmă Gévrol, am chemat doi sergenţi de stradă şi i-am rugat să vină să m-ajute să-l scol pe nenorocitul ăla. Ne-am dus la el,

dar părea c-a aţipit, l-am scuturat, s-a ridicat în şezut, i-am spus că nu poate să rămână acolo, când iată că deodată a fost cuprins de furie, ne-a înjurat, ne-a ameninţat, a încercat să ne lovească... Şi, pe onoarea mea, l-am dus la post, cel puţin să doarmă în siguranţă.

— Şi l-aţi închis împreună cu ucigaşul? întrebă Lecoq.

— Bineînţeles... Ştii bine că la postul de la bariera Italiei nu există decât două celule, una pentru bărbaţi, cealaltă pentru femei; prin urmare...

Comisarul se opri să cugete.

— Ah!... ăsta-i un lucru supărător, şopti el... şi nu mai există niciun remediu.

— Vă rog să mă iertaţi, mai există unul, obiectă Gévrol. Pot să trimit un om la post cu ordinul de a-l reţine pe falsul beţiv...

— Ar fi o trudă zadarnică, rosti cu răceală Lecoq. Dacă acest individ este complicele, el s-a trezit, fiţi liniştit, şi la ora asta e departe.

— Atunci... ce-ar trebui să facem? întrebă inspectorul luându-şi cel mai ironic aer cu putinţă. Putem să aflăm care e părerea domnului... Lecoq?

— Cred că hazardul ne-a oferit o ocazie extraordinară, de care n-am ştiut să profităm şi, pe scurt, trebuie să ne resemnăm şi să aşteptăm ca ea să se ivească din nou.

Cu toate astea, Gévrol se încăpăţână să trimită un om şi de îndată ce acesta se îndepărtă, Lecoq începu să-şi citească raportul.

O făcu repede, evitând să sublinieze întâmplările cheie, păstrând pentru anchetă ceea ce gândea; deducţiile sale erau însă atât de logice, încât în fiecare moment era întrerupt de aprobările

comisarului şi de „foarte bine-le” medicilor.

Numai Gévrol, ca reprezentant al opoziţiei, ridica din umeri mai mai să-şi strâmbe gâtul, înverzindu-se de gelozie.

După ce Lecoq termină de citit raportul, comisarul îi spuse:

— Cred, tinere, că numai dumneata te-ai orientat bine în afacerea asta. M-am înşelat. Explicaţiile dumitale mă fac să văd cu alţi ochi atitudinea ucigaşului în timp ce-l interogam puţin mai înainte. A refuzat, ah!... cu îndărătnicie să-mi răspundă. N-a consimţit nici măcar să-mi spună numele. Ne aflăm, continuă el, pot să jur, în faţa uneia dintre acele crime misterioase ale cărei mobiluri scapă perspicacităţii omeneşti, a uneia dintre acele afaceri tenebroase în care justiţia n-a avut niciodată ultimul cuvânt...

— Ei, se gândi Lecoq, disimulând un surâs, vom mai vedea!...

IX

Nicio consultaţie la capul unui muribund atins de o boală necunoscută n-ar fi putut să alăture doi doctori mai diferiţi ca aceia care, la cererea procuraturii, îl însoţiseră pe comisar.

Primul dintre ei, înalt, bătrân, în întregime chel, purta o pălărie cu boruri mari, şi peste ampla sa haină neagră, prost croită, un palton de-un model străvechi. Era unul dintre acei savanţi modeşti ce pot fi întâlniţi în cartierele periferice ale Parisului, unul dintre acei vraci devotaţi artei lor, care, de prea multe ori mor neştiuţi de nimeni, după ce-au făcut imense servicii.

Celălalt, tânăr, subţire, blond, jovial, îmbrăcat cu ostentaţie, îşi ascundea mâinile albe şi înfrigurate în mănuşi de piele îmblănite. Era probabil îndrăgostit de toate acele panacee miraculoase care în fiecare lună ajung din laboratoarele de farmacie direct în pagina a patra a ziarelor. Desigur scrisese şi nu numai o dată, articole de „medicină pentru oamenii din lumea bună” în publicaţiile de sport.

La cererea comisarului, ajutaţi de taica Absint şi de un alt agent, doctorii ridicară cadavrul celui ce purta uniforma militară şi-l întinseră pe două mese puse cap la cap.

— Apropie-te, sergent, comandă comisarul de poliţie şi priveşte-l bine pe acest om.

Bătrânul soldat se conformă, cu o neplăcere vădită.

— Ce uniformă poartă? îl întrebă comisarul.

— Cea a unităţii 53, batalionul 2, compania infanteriei uşoare.

— Îl recunoşti?

— Defel.

— Eşti sigur că nu face parte din regimentul tău?

— Asta nu pot să afirm; sunt în cazarmă recruţi pe care nu i-am văzut niciodată. Dar sunt gata să afirm că n-a făcut niciodată parte din batalionul 2, al meu, din compania de infanterie uşoară, al cărei sergent major sunt.

Lecoq, care stătuse deoparte până atunci, înaintă.

— Ar fi bine, poate, spuse el, să vedem ce număr au matricolele de pe hainele acestui om. Iată, chipiul, adăugă el, poartă numărul 3219.

Urmară sfatul lui Lecoq şi trebuira să recunoască că fiecare dintre piesele de îmbrăcăminte ale acestui nenorocit purta alt număr.

Invitat să verifice scrupulos afirmaţiile sale, bravul soldat îşi concentră atenţia, chinuindu-se să-şi mobilizeze toate resursele minţii.

— Pe-onoarea mea!... zise el în cele din urmă, pun pariu pe galoanele mele că individul ăsta n-a fost niciodată militar. Trebuie să fie un civil care s-a deghizat ca să facă o farsă cu ocazia sărbătorii de duminică. Dumne zeule, toate astea le simt, e mai greu să le explic. Îmi dau seama că e aşa după păr, după unghii, după ţinută, în sfârşit, după tot şi după nimic... Uitaţi-vă, amărâtul nici nu ştia măcar să se încalţe, şi-a legat moletierele de-a-ndoaselea.

Evident, după această mărturie, care venea să confirme observaţia pe care Lecoq o făcuse la început, nu mai exista nicio îndoială.

Incidentul fiind închis, sergentul major, spre marea sa satisfacţie, a fost autorizat să plece, nu fără a i se

atrage atenţia că, foarte probabil, judecătorul de instrucţie va avea nevoie de depoziţia lui.

Venise momentul ca falsul soldat să fie percheziţionat şi comisarul luă personal asupra sa această sarcină, sperând ca operaţia să aibă ca rezultat obţinerea vreunei indicaţii în privinţa identităţii acestui necunoscut.

El opera şi dicta, în acelaşi timp, unui agent procesul-verbal, descriind amănunţit obiectele pe care le găsea. Acestea erau: în buzunarul drept al pantalonului: tutun de pipă, o pipă şi chibrite; în buzunarul stâng, un portofel de piele foarte uzat în care se aflau şapte franci şi şaizeci de centime, o batistă de pânză, destul de curată, dar fără nicio monogramă.

Şi nimic altceva!...

Comisarul era dezamăgit, când, deodată, răsucind portofelul când pe-o parte, când pe alta, descoperi un compartiment care îi scăpase, fiind ascuns într-un pliu al pielii. Aici se afla o hârtie împăturită cu grijă. O desfăcu şi citi cu voce tare următorul bilet:

„Dragul meu Gustave.

Mâine, duminică seară, nu uita să vii la balul de la Curcubeu, *aşa după cum ne-am înţeles. Dacă n-ai bani, treci pe la mine, îi ias portăresei mele să ţi-i dea.*

Să fii acolo la ora opt. Dacă eu nu sunt încă acolo, nu voi întârzâa să-mi fac apariţia.

Totul merge bine.
LACHENEUR”

Ei!... ce mare lucru dezvăluia această scrisoare! Că

mortul se numea Gustave, că era în relaţii cu Lacheneur, care îi avansa bani pentru o anume treabă, şi, mai mult chiar, că se întâlniseră la *Curcubeu,* cu câteva ore înainte de moarte.

Era puţin, foarte puţin! Totuşi reprezenta ceva; era un indiciu şi uneori cel mai slab licăr de lumină este suficient ca să te poţi orienta într-un întuneric absolut.

— Lacheneur! bombăni Gévrol, necunoscutul a pronunţat acest nume când era în agonie...

— Într-adevăr, întări taica Absint, şi chiar voia să se răzbune pe el... Îl acuza că l-ar fi atras într-o cursă. Din nenorocire, horcăitul de pe urmă l-a redus la tăcere...

Lecoq nu spunea nimic. Comisarul de poliţie îi întinsese scrisoarea şi el o studia cu o deosebită concentrare. Hârtia era obişnuită. Cerneala albastră. Într-un colţ se afla o ştampilă pe jumătate ştearsă, nelăsând să se descifreze decât acest nume: Beaumarchais. Era destul pentru Lecoq.

— Acest bilet, gândi el, a fost scris, desigur, într-una din cafenelele de pe bulevardul Beaumarchais... În care? o voi afla, căci acest Lacheneur trebuie găsit.

Pe când agenţii de la Prefectură, strânşi în jurul comisarului, se sfătuiau şi trăgeau concluziile, medicii începură partea delicată şi într-adevăr neplăcută a însărcinării lor.

Cu ajutorul lui taica Absint îl dezbrăcară pe falsul soldat, şi, aplecaţi asupra „subiectului” lor, aşa cum fac chirurgii la „cursul de anatomie”, cu mânecile suflecate, îl examinară, îl cercetară, îl evaluară din punct de vedere fizic. Cu minuţie, cu cea mai scrupuloasă exactitate, notară înălţimea, vârsta probabilă, felul temperamentului, culoarea şi

lungimea părului, menţionând şi gradul de dezvoltare a muşchilor. Trecură apoi la examinarea rănii.

Lecoq văzuse bine. Doctorii constatară o fractură la baza craniului. Care nu putea – se afirma în raportul lor – să fi fost produsă decât prin acţiunea unui corp contondent, cu o suprafaţă mai întinsă, sau printr-o lovitură violentă a capului de un obiect foarte dur, de o oarecare mărime.

Or, nu fusese găsită nici o altă armă decât revolverul, a cărui crosă nu era atât de mare încât să poate produce o asemenea rană. Era deci absolut necesar ca între falsul soldat şi ucigaş să fi avut loc o luptă corp la corp, în timpul căreia, ultimul, apucându-şi adversarul de gât să-i zdrobească acestuia capul de perete. Prezenţa unor mici şi numeroase echimoze în jurul gâtului conferea acestei concluzii o verosimilitate absolută.

Nu descoperiseră, de altfel, nici o altă leziune, nicio contuzie, nicio zgârietură, nimic. Se putea deduce de aici că această luptă încrâncenată, pe viaţă şi pe moarte, fusese deosebit de scurtă.

Totul se consumase între momentul în care patrula auzise strigătul şi cel în care Lecoq văzuse prin deschizătura oblonului victima căzând.

Examinarea celorlalţi doi indivizi „omucişi”, ca să vorbim în termenii medicinei legale, pretindea luarea unor precauţii deosebite. Fusese respectată poziţia în care căzuseră: zăceau în faţa sobei şi atitudinea lor ar fi trebuit să ofere indicaţii preţioase. Amândoi erau culcaţi pe spate, cu picioarele întinse, cu mâinile date în lături. Nicio crispare, nicio răsucire a muşchilor, nicio urmă de bătaie, fuseseră pur şi simplu fulgeraţi. Fizionomia amândurora exprima groaza ajunsă la paroxism, ceea ce trebuia să te facă să presupui că

nu mânia sau ura fusese ultimul sentiment al existenţei lor, ci frica...

— Aşa că, afirmă doctorul mai în vârstă, mă simt autorizat să-mi imaginez că au fost uluiţi de vreun spectacol cu totul neprevăzut, ciudat, înspăimântător.

Lecoq părea să soarbă, ca să spunem aşa, explicaţiile doctorului şi căuta să le adapteze unor vagi ipoteze care izvorau din adâncurile minţii sale.

Cine puteau fi indivizii ăştia, atât de înspăimântaţi? Vor păstra oare şi ei, la fel ca celălalt, secretul identităţii lor?

Primul pe care îl examinară doctorii trecuse de cincizeci de ani. Avea părul rar şi albit; era ras cu excepţia unui smoc roşcat şi aspru care îi acoperea bărbia foarte proeminentă. Era îmbrăcat foarte sărăcăcios, cu un pantalon sfâşiat, nişte cizme groaznic de scâlciate şi o bluză de lână neagră, murdară. Acesta, afirmă doctorul în vârstă, fusese ucis cu un foc tras de la o distanţă foarte mică: mărimea rănii, lipsa de sânge de pe marginile ei, pielea zgârcită, carnea vie, înnegrită, arsă demonstrau acest lucru cu precizie matematică.

Când medicii începură să-l examineze pe ultimul dintre aceşti nenorociţi, au fost frapaţi de diferenţa enormă dintre cele două răni în funcţie de distanţa de la care fusese tras glonţul. Acesta din urmă fusese ucis de un glonţ tras de la o distanţă ceva mai mare şi rana sa nu avea nimic din aspectul hidos al celeilalte.

Acest individ, mai tânăr cu cel puţin cincisprezece ani decât tovarăşul său, era mic, îndesat şi de o remarcabilă urâţenie. Obrazul complet imberb era ciupit de vărsat. Era îmbrăcat într-un pantalon în carouri pe nuanţe de gri şi o haină deschisă, cu revere. Bocancii fuseseră văcsuiţi. Mica şapcă

impermeabilă, care căzuse lângă el, trebuia să ţină tovărăşie frezei pretenţioase şi cravatei cu picăţele...

În zadar au fost studiate, scotocite buzunarele acestor indivizi, ele nu conţineau nimic care să clarifice identitatea lor: numele, situaţia, socială, profesia. Absolut nimic, nici o cât de vagă indicaţie, nicio scrisoare, nicio adresă, nicio bucată de hârtie; nimic, nici măcar vreunul din acele mărunte obiecte de uz personal: vreo pungă de tutun, un cuţit, o pipă care pot oferi posibilitatea unei recunoaşteri, constatarea identităţii. Tutun aflat într-o pungă de hârtie, batiste fără monogramă, foiţă pentru ţigări, iată tot ce s-a putut găsi. Cel mai în vârstă avea şaizeci şi şapte de franci chiar în buzunarul vestei; cel mai tânăr deţinea doi ludovici.

Foarte rar se aflase poliţia în prezenţa unei afaceri atât de grave şi a unor atât de puţine informaţii. Cu excepţia faptului în sine, dovedit din plin de cele trei victime, nu se ştia absolut nimic: nici împrejurările, nici mobilul, iar probabilităţile ce se întrevedeau, departe de a împrăştia întunericul, îl făceau şi mai des.

E adevărat că ucigaşul fusese arestat, dar el persista în tăcerea sa. Cum să afli şi să-l pui în faţa propriei identităţi? Susţinea că e nevinovat; cum să-l striveşti sub dovezile vinovăţiei sale? Despre victime nu se ştia nimic, iar una dintre ele se autoacuza. O inexplicabilă influenţă o determina pe văduva Chupin să-şi ţină gura. Două femei, dintre care una îşi permitea să piardă la *Pulberărie* un cercel de cinci mii de franci, asistaseră la luptă... apoi dispăruseră. Un complice, după două acţiuni de o îndrăzneală neobişnuită, scăpase.

Şi toţi aceşti oameni, ucigaşul, femeile,

cârciumăreasa, complicele şi victimele, erau la fel de suspecţi, de ciudaţi, putând fi cu toţii bănuiţi de a nu fi ceea ce păreau că sunt. Astfel îşi rezumă comisarul, întristat, impresiile.

Gévrol care de două ore se prefăcea că stă deoparte se apropie şi spuse:

— Dacă domnul comisar ar vrea să mă creadă, ar rămâne la părerea mea, care e mai realistă decât divagaţiile lui Lecoq.

Uruitul unei trăsuri în faţa uşii cârciumii îl întrerupse şi un moment mai târziu intră judecătorul de instrucţie.

X

Nu exista nimeni în *Pulberărie* care să nu-l cunoască, cel puţin din vedere, pe judecătorul de instrucţie care sosise, şi Gévrol, ca un vechi obişnuit al Palatului de Justiţie, îi rosti în şoaptă numele: Domnul Mauriee d'Escorval.

Era fiul acelui faimos baron d'Escorval, care, în 1815, a plătit scump devotamentul său pentru Imperiu, şi căruia Napoleon îi aducea de pe insula Sfânta Elena acest magnific omagiu: „Există, cred, oameni la fel de oneşti, dar mai mult de-atât e imposibil".

Intrat de tânăr în magistratură, beneficiind de remarcabile aptitudini, domnul d'Escorval părea să fie hărăzit uneia din cele mai strălucite cariere. El înşelă însă toate previziunile, refuzând cu încăpăţânare toate situaţiile ce-i fuseseră oferite, păstrându-şi doar pe lângă Tribunalul Senei modestele şi utilele funcţii. În ciuda unor strălucitoare relaţii şi a unei averi considerabile, ducea cea mai retrasă existenţă, ascunzându-şi viaţa, fiind prezent doar prin munca sa îndârjită şi prin binele pe care îl răspândea în jurul său.

Era pe atunci un bărbat de patruzeci şi doi de ani, care părea mult mai tânăr, cu toate că începuse să chelească. Ai fi putut să-i admiri fizionomia dacă n-ar fi fost urâţită de o rigiditate tulburătoare, de cutele pline de ironie din colţul buzelor prea subţiri, de

expresia posomorâtă a ochilor săi de un albastru-pal. Întruchipa gravitatea şi răceala, sporite de o nuanţă de trufie.

Izbit, încă din prag, de oroarea spectacolului, domnul d'Escorval, de-abia dacă acordă medicilor şi comisarului un salut distrat. Întreaga sa competenţă intrase în joc. Studie locul, oprindu-şi privirea asupra celor mai neînsemnate obiecte cu acea pricepere atentă a judecătorului care cunoaşte importanţa oricărui amănunt şi care înţelege cât de elocvente sunt circumstanţele materiale.

— E grav! spuse el în sfârşit, foarte grav!...

Drept răspuns comisarul îşi ridică mâinile spre cer într-un gest ce exprima foarte bine ceea ce gândea:

— Cui o spuneţi!...

Cert e că de două ore domnul comisar socotea responsabilitatea sa cumplit de împovărătoare şi l-ar fi binecuvântat pe magistratul care l-ar fi scăpat de ea.

— Domnul procuror imperial n-a putut să mă însoţească, reluă domnul d'Escorval, nu poate fi prezent peste tot, şi mă îndoiesc că va avea posibilitatea să mai vină să mă întâlnească aici. Aşadar putem începe.

Comisarul îl întrerupse:

— Domnul judecător de instrucţie l-a interogat fără îndoială pe vinovat, şi el trebuie să ştie...

— Nu ştiu nimic, îl întrerupse domnul d'Escorval, care păru foarte surprins de această interpelare.

După acest răspuns se aşeză şi, în timp ce grefierul redacta preliminariile procesului-verbal de constatare, el începu să citească raportul scris de Lecoq.

Retras în umbră, palid, emoţionat, febril, tânărul poliţist se străduia să surprindă pe obrazul impasibil

al magistratului vreun indiciu privind impresia pe care i-o făcea lectura raportului. Era în joc viitorul lui, ce urma să depindă de un da, sau nu. Şi acum se adresa unei inteligenţe superioare, nu unui spirit obtuz ca al lui moş Absint.

— Dacă aş mai putea să-mi mai pledez încă o dată cauza, gândea el!

În curând se simţi mai liniştit. Figura judecătorului de instrucţie îşi păstra imobilitatea, dar îşi înclinase capul în semn de aprobare şi chiar, pentru o clipă, un amănunt mai ingenios, îi smulsese o exclamaţie: „Nu-i rău!... foarte bine!...” Când termină se adresă comisarului:

— Toate astea nu seamănă cu raportul dumneavoastră de dimineaţă, care prezenta această tenebroasă afacere ca o bătaie între nişte vagabonzi nenorociţi.

— Azi-dimineaţă, răspunse evaziv comisarul, care regreta acum că rămăsese în căldura patului, bizuindu-se numai pe Gévrol, am rezumat numai primele impresii, care s-au schimbat datorită cercetărilor ulterioare, astfel că...

— Oh! îl întrerupse judecătorul, nu vă reproşez nimic, dimpotrivă, nu pot decât să vă felicit. Nu se putea acţiona nici mai bine, nici mai repede. Toată această demonstraţie dezvăluie o mare putere de pătrundere, iar rezultatele sunt expuse cu o claritate şi o precizie rar întâlnite.

Comisarul ezită o secundă. Era tentat să păstreze laudele pentru el. Respinse însă această ispită nu numai fiindcă era cinstit, dar mai ales pentru că nu-i displăcea să-i facă o figură lui Gévrol ca să-l pedepsească pentru superficialitatea lui prezumţioasă.

— Trebuie să mărturisesc, zise el în cele din urmă, că onoarea acestei anchete nu-mi aparţine.

— Atunci cui trebuie atribuită, dacă nu inspectorului din serviciul siguranţei?

Aşa se gândise domnul d’Escorval, nu fără surprindere, căci avusese de-a face cu Gévrol şi era departe de a-l putea bănui de ingeniozitatea şi mai ales de stilul în care era întocmit raportul.

— Deci dumneavoastră, întrebă el, sunteţi acela care aţi condus atât de prompt această afacere?

— Nu, pe-onoarea mea! răspunse omul Prefecturii, eu n-am atâta imaginaţie! Mă mulţumesc să arăt ceea ce descopăr şi susţin că aş accepta să fiu chiar spânzurat dacă toate aceste fapte închipuite în raport ar mai exista şi în altă parte decât în capul celui care l-a întocmit. Nişte gogoşi, ce mai!

— Totuşi, insistă judecătorul, femeile, ale căror urme le vedeţi aici, au existat! Complicele care a lăsat pe bârnă scama de lână e o fiinţă reală. Cercelul e o dovadă adevărată, palpabilă...

Gévrol făcea sforţări să nu ridice din umeri.

— Toate astea, spuse el, se explică fără a fi nevoie să batem câmpii. Că ucigaşul are un complice... e posibil. Prezenţa femeilor e firească, peste tot unde există pungaşi întâlneşti şi hoaţe. Cât despre diamant, ce dovedeşte el? Că ticăloşii au dat o lovitură în stil mare, că au venit aici ca să împartă prada şi că de-aici s-a iscat cearta...

Era şi asta o explicaţie, şi tot atât de plauzibilă, încât domnul d’Escorval rămase tăcut ca să mediteze înainte de a lua o decizie.

— Hotărât, declară el în cele din urmă, adopt ipoteza raportului... Cine este autorul?

Gévrol se înroşi de furie mai tare decât un rac.

— Autorul, răspunse el, este unul dintre agenţii mei aici de faţă, brav şi iscusit, domnul Lecoq! Haide, şmechere, apropie-te, să te vedem...

Tânărul poliţist înainta, c-un surâs de satisfacţie pe buzele-i strânse, afectat.

— Raportul meu nu-i decât un rezumat, domnule, începu el, dar am câteva idei...

— O să mi le spui dacă te voi întreba, îl întrerupse judecătorul.

Şi fără a se sinchisi de dezamăgirea lui Lecoq, el luă din portofelul grefierului două imprimate pe care le îndoi. Şi i le întinse lui Gévrol, spunându-i:

— Iată două mandate de predare, inculpatul şi stăpâna cârciumii să fie luaţi de la postul de poliţie unde se află şi să fie duşi la Prefectură, unde vor fi ţinuţi la secret.

După ce dăduse ordinul, domnul d'Escorval se şi întorsese spre medici, când tânărul poliţist, cu riscul unei noi bruftuluieli, interveni:

— Pot să îndrăznesc, întrebă el, să-l rog pe domnul judecător să-mi încredinţeze mie această misiune?

— Imposibil, voi avea poate nevoie de dumneata aici.

— Domnule judecător, vă rog acest lucru pentru că mi-ar face plăcere să strâng unele informaţii, şi o asemenea ocazie nu se mai ivi.

Judecătorul înţelese probabil intenţia tânărului agent.

— Fie, zise el, dar în acest caz să mă aştepţi la Prefectură, unde mă voi duce de îndată ce voi termina aici. Poţi să pleci;

Lecoq nu aşteptă să i se repete învoirea; luă mandatele şi se năpusti afară.

Nu alerga, zbura peste maidane. Nu mai resimţea

nimic din oboseala nopţii. Niciodată nu-şi simţise trupul atât de sprinten, mintea atât de clară şi de lucidă. Spera, era încrezător şi ar fi fost întru totul fericit dacă ar fi avut de-a face cu alt judecător de instrucţie. Domnul d’Escorval îl făcea să se simtă stingherit, îl îngheţa până într-atât, încât îi paraliza întreaga capacitate intelectuală. Şi apoi, cu ce aer dispreţuitor l-a măsurat din cap pină-n picioare, cu ce ton poruncitor i-a impus să tacă, şi toate astea când tocmai îi lăudase munca.

— Ajunge! îşi spuse el, nu există niciodată bucurie deplină! Şi goni mai departe...

XI

Când, după douăzeci de minute de alergătură, Lecoq sosea la începutul şoselei ce duce spre Choisy, şeful de post din piaţa Italiei se plimba cu pipa între dinţi în faţa postului de gardă. După aerul său îngrijorat, după privirile neliniştite pe care le arunca în fiece clipă spre o mică fereastră, prevăzută cu un luminător, trecătorii puteau să-şi dea seama că în acel moment o pasăre importantă se afla în colivie.

De îndată ce-l recunoscu pe tânărul poliţist, fruntea i se descreţi şi îşi întrerupse plimbarea.

— Ei bine, îl întrebă el, ce veşti ai?

— Aduc ordinul de a-i conduce pe prizonieri la Prefectură.

— Să le fie de bine! Duba va trece peste o oră; îi vom împacheta frumos şi... mână birjar!

— Prizonierii sunt singuri? întrebă Lecoq.

— Absolut singuri, femeia de-o parte, bărbatul de alta. Noaptea n-a fost prea fructuoasă... surprinzător pentru o noapte de duminică cu carnaval!...

— Dar, aţi avut şi un beţiv.

— Chiar aşa... întâmplător... dimineaţă, când se lumina de ziuă... Un biet nenorocit care ar trebui să-i fie recunoscător lui Gévrol. Aceste cuvinte, de o ironie involuntară, înteţiră regretele lui Lecoq.

— Recunoscător, într-adevăr! aprobă el.

— Aşa e, cu toate că pari s-o iei în bătaie de joc; fără Gévrol ar fi fost strivit.

— Şi ce s-a întâmplat cu beţivul?

Şeful de post ridică din umeri.

— La naiba, răspunse el, îmi ceri prea mult! Era un om cumsecade, care şi-a petrecut noaptea la nişte prieteni şi pe care aerul de-afară l-a zăpăcit la plecare. Ne-a explicat acest lucru când şi-a revenit din ameţeală, după vreo jumătate de oră. Nu, n-am văzut niciodată un bărbat atât de umilit de ce i se întâmplase. Plângea de-a binelea. Spunea într-una cam aşa: „Un tată de familie, la vârsta mea! E ruşinos!... Ce va spune soţia mea? Ce vor crede copiii!...”

— Vorbea mult despre soţia lui?

— Numai despre ea... Cred că ne-a spus chiar numele... Eudoxie, Léocadie... Oricum, un nume de genul ăsta. Bietul om credea că e vinovat şi că îl vom ţine închis. Cerea să trimitem pe cineva acasă la el. Când i s-a spus că e liber, am crezut că va înnebuni de fericire; ne-a sărutat mâinile... Şi a întins-o!

— Şi l-aţi închis împreună cu ucigaşul? întrebă Lecoq.

— După cum se cuvenea.

— Au vorbit?

— Să vorbească!... nici gând! Omul era beat mort, îţi repet, aşa de beat că nu mai ştia nici cum îl cheamă. Când l-au târât în celulă, buf! a căzut ca un pietroi. Deîndată ce s-a trezit, i s-a deschis... Nu, n-au vorbit.

Tânărul poliţist rămase pe gânduri.

— Asta e, murmură el.

— Ce spui?

— Nimic.

Dar gândurile lui Lecoq nu erau dintre cele mai vesele.

— Am înţeles, îşi spunea în sinea lui. Acest beţiv, care nu e altul decât complicele, e tot atât de abil pe cât de îndrăzneţ şi cu sânge rece. În timp ce noi îi cercetăm urmele, el ne spionează. Noi ne îndepărtăm, el îndrăzneşte să pătrundă în cârciumă. Vine apoi aici, se lasă prins şi, graţie unui truc de o simplitate infantilă, cum sunt toate trucurile care au sorţi de izbândă, ajunge să vorbească cu ucigaşul. Cât de perfect şi-a jucat rolul! Ia păcălit pe toţi sergenţii de stradă, pe ei, care se pricep totuşi la beţivi! Dar eu ştiu că el juca un rol, iar asta înseamnă ceva... Ştiu că trebuie să interpretez invers tot ce a spus. A vorbit de familie, de soţie, de copii, deci n-are nici copii, nici soţie, nici familie...

Se întrerupse, îşi uitase obligaţiile, nu era momentul să se piardă în presupuneri.

— De fapt, reluă el cu voce tare, cum arăta beţivul ăsta?

— Era un om cumsecade, mare şi gras, cu obrajii roşii, favoriţi albi, cu o faţă lătăreaţă, ochi mici, nas borcănat, cu o mină de om prostuţ şi jovial...

— Ce vârstă i-ai fi dat?

— Între patruzeci şi cincizeci de ani.

— Ai vreo idee cu ce se îndeletnicea?

— Pe legea mea! Bătrânelul ăsta cu şapca şi macferlanul lui amplu, de culoare maro, este probabil vreun mic prăvăliaş sau vreun funcţionar.

Lecoq dădu să intre în post, când un gând îl opri.

— Sper cel puţin, zise el, că beţivanul ăsta n-a comunicat cu văduva Chupin!...

Şeful de post izbucni în râs.

— Ei asta-i! Cum ar fi putut!... răspunse el. Bătrâna se afla doar în celula ei! Ah, ticăloasa. Iată, nu e nici o oră de când a încetat să urle şi să vocifereze. În viaţa

mea n-am auzit cuvinte mai scârboase şi mai îngrozitoare decât acelea pe care ni le-a strigat. Ar fi putut face să roşească şi podeaua postului; până şi beţivul a fost atât de zguduit încât s-a dus să-i vorbească prin vizetă ca s-o oblige să tacă.

Tânărul poliţist tresări atât de violent, încât şeful de post se opri brusc.

— Ce s-a întâmplat? bolborosi el. Te-ai supărat... pentru ce?

— Pentru că, răspunse Lecoq furios, pentru că...

Şi întrucât nu voia să mărturisească adevăratul motiv al enervării sale, intră în post, zicând că se duce să-l vadă pe prizonier.

Cu ochiul lipit de vizorul care serveşte gardienilor să-i supravegheze pe prizonierii din celule, Lecoq îl examină cu aviditate pe ucigaş. Puteai să te întrebi dacă într-adevăr acolo se afla acelaşi om pe care îl văzuse cu câteva ore mai devreme la *Pulberărie*, în picioare, în pragul uşii de comunicare, ţinând patrula la respect aprins de mânie şi ură, cu fruntea sus, cu ochi scăpărători, cu buzele fremătând. Acum întreaga lui fiinţă trăda cea mai îngrozitoare prăbuşire sufletească, delăsarea, descurajarea, buimăceala, disperarea...

Era aşezat în dreptul vizorului, pe o bancă grosolană, cu coatele pe genunchi cu bărbia în mână, cu ochii ficşi, cu buza lăsată a dezamăgire.

— Nu, şopti Lecoq, nu, acest om nu este ce pare să fie. Îl examinase, ar fi vrut să-i vorbească. Intră. Omul înălţă capul, îşi opri asupra lui o privire lipsită de orice expresie, dar nu scoase un cuvânt.

— Ei? întrebă tânărul poliţist, cum te simţi?

— Sunt nevinovat! răspunse omul cu o voce răguşită.

— Sper şi eu, dar asta-i treaba judecătorului. Eu am venit să aflu dacă nu vrei să mănânci ceva...

— Nu!

Ucigaşul se răzgândi însă în secunda următoare.

— Ba, adăugă el, aş mânca ceva, asta ca să beau un pahar de vin.

— Am să-ţi aduc, îi spuse Lecoq.

Ieşi imediat şi, alergând prin împrejurimi ca să cumpere de-ale mâncării, îi veni ideea că cerând ceva de băut după ce mai întâi refuzase, omul nu se mai gândise decât la verosimilitatea personajului pe care pretindea că-l întruchipează...

Orice ar fi fost, ucigaşul mâncă cu poftă. Îşi turnă la sfârşit un pahar mare de vin, îl goli încet şi zise:

— E bun... Face bine pe unde trece.

Tânărul poliţist fu foarte dezamăgit de acest sentiment de mulţumire. Căci alesese, ca să-l încerce, unul dintre acele oribile lichide vineţii, tulburi, dense, greţoase, care se fabricau în jurul barierei, şi se aştepta ca băutura să-i facă cel puţin silă ucigaşului. Acesta însă nu reacţionă deloc. Lecoq nu mai avu timp să tragă concluziile. Un uruit care se auzi afară anunţă sosirea dubei Prefecturii, un vehicul lugubru, care printre alte denumiri, o primise şi pe aceea de „salatieră compartimentată”.

După ce a fost dusă văduva Chupin, care se zbătea şi striga după ajutor ucigaşul a fost şi el poftit să ia loc în acest vehicul.

Tânărul poliţist se aştepta măcar acum la vreo manifestare de repulsie, şi pândea... Dar nimic. Omul urcă în îngrozitorul vehicul în modul cel mai firesc din lume, ca unul de-al casei, care cunoaşte cum stau lucrurile şi ştie care poziţie este cea mai bună într-un spaţiu atât de îngust.

— Ah! E puternic şmecherul! şopti Lecoq înciudat, dar îl aştept la Prefectură.

XII

Uşile dubei compartimentate se închiseră ermetic, vizitiul pocni din bici şi puşcăria pe roţi se urni în trapul întins al celor doi cai viguroşi.

Lecoq se aşeză pe bancheta amenajată în partea din faţă a căruţei între vizitiu şi gardianul de serviciu, şi fu atât de preocupat de gândurile lui, încât cu siguranţă nu auzi nimic din conversaţia acestora. Tocmai întrevăzuse mijlocul prin care ar fi putut să surprindă câte ceva din taina bine păstrată a ucigaşului care, după părerea lui – şi-şi punea capul că-i aşa, – trăise probabil în înalta societate. Faptul că deţinutul reuşise să simuleze pofta de mâncare, că reuşise să treacă peste dezgustul în faţa băuturii greţoase, că se urcase fără să ezite în „salatiera compartimentată” nu însemna cu siguranţă nimic extraordinar din partea unui om dotat cu o voinţă puternică şi căruia iminenţa pericolului şi speranţa salvării îi înzecea, probabil, energia. Dar va şti oare să se stăpânească la fel de bine atunci când va fi supus umilitoarelor formalităţi ale înscrierii în registrul puşcăriei, formalităţi care, în unele cazuri, pot fi împinse până la cele mai umilitoare limite?...

Lecoq nu putea să creadă asta.

Abia când duba-căruţă trecu de Pont-Neuf pentru a o lua pe Quai de L’Horloge, tânărul poliţist păru să-şi vină în fire. În curând vehiculul cel greu coti printr-un gang şi se opri în mijlocul unei curţi strâmte şi umede.

Lecoq aflat deja jos, deschise uşa compartimentului în care era închis ucigaşul, spunându-i:

— Am ajuns, coboară.

Nu era niciun pericol ca acesta să scape. Grilajul fusese închis şi, de altfel, cel puţin o duzină de supraveghetori şi agenţi se apropiaseră, curioşi să vadă recolta de ticăloşi adunată în timpul nopţii.

Eliberat, ucigaşul coborî cu sprinteneală. Fizionomia i se schimbase din nou. Ea nu mai exprima decât perfecta indiferenţă a omului care trecuse prin multe încercări de tot felul.

Niciun medic anatomist n-ar fi studiat mişcarea vreunui muşchi cu atenţia pasionată cu care Lecoq urmărea atitudinea, expresia, privirea ucigaşului.

Când acesta puse piciorul pe pavajul verzui al curţii, păru să încerce o senzaţie plăcută. Aspiră profund, se întinse ca să se dezmorţească şi îşi scuturâ cu putere picioarele înţepenite din cauza îngustimii compartimentului din „salatiera compartimentată”, pentru a le reda elasticitatea. Apoi privi în jur şi un surâs abia perceptibil îi înflori pe buze.

Ai fi jurat că locul nu-i era străin, că mai văzuse acele ziduri înalte, înnegrite, ferestrele zăbrelite, uşile grele, zăvoarele, întregul instrumentar sinistru al închisorii.

— Dumnezeule!... gândi Lecoq, oare ştie locurile pe aici?

Neliniştea tânărului poliţist crescu şi mai mult când ucigaşul, fără să i se dea vreo indicaţie, fără să i se spună vreun cuvânt, o luă spre cele cinci sau şase uşi care dădeau în curte. Se îndreptă sigur, fără nicio ezitare, spre uşa pe care trebuia într-adevăr să intre. Era oare o întâmplare? Lecoq rămase uluit când

ucigaşul, după ce pătrunse în coridorul destul de întunecat, merse drept înainte, trecu de camera gardienilor, lăsă în dreapta „vorbitorul maimuţelor” şi intră la grefă.

Lecoq simţea că-l trec sudori reci pe şira spinării.

— Omul ăsta, se gândea el, a mai fost aici, ştie cum stau lucrurile!

Grefa era o sală destul de spaţioasă, slab luminată de nişte ferestre prea mici, formate din ochiuri de geam prăfuite, încălzită peste măsură de o sobă de fontă.

Acolo se afla grefierul care citea un ziar pus peste registrul de înscrieri, registru înspăimântător, unde sunt trecuţi şi descrişi toţi cei pe care purtarea rea, mizeria, crima, o lovitură premeditată, uneori o greşeală, i-au adus în faţa acestei uşi joase a Penitenciarului Prefecturii.

La intrarea deţinutului şi a lui Lecoq grefierul ridică privirea.

Întinzând unul din mandatele semnate de domnul d’Escorval, Lecoq spuse: „Iată hârtiile netrebnicului ăstuia”, şi adăugă: „Judecătorul de instrucţie a ordonat să fie dus la secret şi să i se dea haine, ale lui constituind probe de culpabilitate. Să-l anunţe cineva repede pe domnul director, fiindcă sunt aşteptaţi şi ceilalţi călători din dubă. Am să-l înregistrez chiar eu pe nemernicul ăsta după toate regulile”.

Directorul nu era departe, încât îşi făcu şi el apariţia. Grefierul pregăti registrul.

— Cum te numeşti? îl întrebă el pe deţinut.

— Mai.

— Prenumele?

— N-am.

— Cum aşa, n-ai prenume!

Ucigaşul păru să cadă pe gânduri, apoi spuse cu un aer ursuz:

— La drept vorbind, vă spun că e mai bine să nu vă obosiţi interogându-mă, căci nu-i voi răspunde decât judecătorului. Aţi vrea să scoateţi ceva de la mine... frumoasă mârşăvie!... dar o cunosc...

— Ţine cont, spuse directorul, că-ţi agravezi situaţia.

— Deloc!... Sunt nevinovat, vreţi să mă-nfundaţi, eu mă apăr. Stoarceţi acum ceva de la mine dacă puteţi! Aţi face mai bine să-mi înapoiaţi banii pe care mi i-au luat la post. O sută treizeci şi şase de franci şi opt bănuţi!... Voi avea nevoie de ei când voi ieşi de-aici. Vreau să fie notaţi în registru... unde sunt?

Banii ăştia îi fuseseră predaţi lui Lecoq de şeful postului, împreună cu tot ceea ce se găsise asupra ucigaşului când îl percheziţionaseră prima dată. El depuse totul pe masă.

— Iată cei o sută treizeci şi şase de franci şi opt bănuţi ai dumitale, zise tânărul poliţist, precum şi cuţitul, batista şi patru ţigări...

Cea mai vie mulţumire se răspândi pe obrazul deţinutului.

— Acum, reluă grefierul, vrei să răspunzi?

Dar directorul, care înţelesese că orice insistenţă era de prisos, îi făcu semn acestuia să tacă şi, adresându-se arestatului, îi ordonă:

— Descalţă-te!

La acest ordin Lecoq crezu că observă o şovăire în privirea ucigaşului.

— Pentru ce întrebă acesta?

— Ca să treci pe sub aparatul de măsurat, răspunse grefierul; trebuie să-ţi notez înălţimea.

Deţinutul nu mai spuse nimic; se aşeză şi-şi scoase

cizmele de piele groasă, dintre care una, cea din piciorul drept, avea tocul complet răsucit. Avea picioarele goale băgate în încălţările sale grosolane.

— Nu te încalţi decât duminica? îl întrebă Lecoq.

— După ce vezi asta?

— La naiba!... după noroiul care-ţi acoperă picioarele până la gleznă.

— Şi ce-i cu asta! zise omul pe tonul cel mai insolent? E o crimă să n-ai picioarele ca o marchiză?...

— În tot cazul, nu în asta constă crima ta, zise încet tânărul poliţist. Crezi că nu văd, cu tot noroiul, ce picioare albe şi curate ai? Unghiile sunt îngrijite şi pilite...

Se întrerupse. O străfulgerare a geniului său cercetător îi trecu prin minte. Trase un scaun, întinse deasupra un ziar şi-i spuse ucigaşului:

— Pune-ţi picioarele aici!

Omul încercă să se împotrivească.

— Nu opune rezistenţă, interveni directorul, noi suntem mai mulţi.

Deţinutul se resemnă. Se aşeză cum i se ordonase, şi Lecoq, înarmându-se cu un briceag, începu să cureţe cu iscusinţă noroiul ce rămăsese lipit de piele. Împărţi apoi praful în două părţi. O parte o înveli într-o bucată de hârtie pe care şi-o strecură în buzunar, pe cealaltă o prezentă directorului, spunând:

— Vă rog, domnule, primiţi-l, să fie pus în magazie şi să fie sigilat aici, sub ochii deţinutului! Nu trebuie ca acesta să pretindă mai târziu că praful a fost substituit.

Directorul făcu ceea ce i se cerea şi, în timp ce lega şi sigila într-un săculeţ această „probă”, ucigaşul ridică din umeri şi rânji.

E adevărat că sub această veselie cinică, Lecoq

crezu că ghiceşte o nelinişte cumplită.

Hazardul îi era dator acest mic triumf drept compensaţie, căci evenimentele ulterioare aveau să-i înşele toate previziunile.

Ucigaşul nu ridică nicio obiecţie atunci când i se porunci să se dezbrace ca să-şi schimbe hainele îmbibate de sânge cu cele date de administraţie. Niciun muşchi al feţei nu trăda secretul din sufletul său în timp ce era supus acelor percheziţii dezonorante, care fac să roşească şi pe cei mai abjecţi sceleraţi. Cu o indiferenţă încrâncenată, deţinutul îl lăsă pe supraveghetor să-l caute în gură ca să se asigure că nu ascunde acolo vreunul din acele arcuri de ceas care taie cea mai solidă bară, vreunul din acele fragmente microscopice de mină de creion, de care se servesc prizonierii ca să scrie biletele pe care le schimbă între ei, ascunse într-un cocoloş de pâine.

După ce formalităţile înregistrării se terminară, deţinutul fu condus la celula secretă cu numărul trei. Ieşise la fel cum intrase, înaintea gardianului, ca unul de-ai casei, care ştie unde trebuie să meargă.

— Ce bandit!... exclamă grefierul.

— Ah! nu există nicio îndoială în privinţa asta, declară directorul. Netrebnicul ăsta e cu siguranţă un răufăcător primejdios, un recidivist. Mi se pare chiar că l-am mai avut de chiriaş... aş jura aproape.

Aşadar, aceşti oameni cu experienţă împărtăşeau părerea lui Gévrol. Lecoq era singurul adept al propriei sale opinii.

El nu mai discută... la ce bun? De altfel, tocmai atunci fu adusă văduva Chupin.

Călătoria o calmase, căci devenise mai blândă decât o mieluşea. Dar, când o duceau în celulă, după

ce-şi spusese numele şi prenumele, firea ei ieşi din nou la iveală şi o auziră cum se certa pe coridor cu gardianul.

Se terminase. Lecoq era liber până la venirea judecătorului de instrucţie, dar cum i se puneau mereu întrebări, sâcâit, ieşi şi se instală în faţa intrării.

Stătea acolo de trei ore, nemişcat, la fel ca borna pe care se aşezase, fără să ia în seamă nici frigul, nici trecerea timpului, când un cupeu opri în faţa gangului şi domnul d'Escorval coborî, urmat de un grefier. Tânărul poliţist se ridică şi alergă în întâmpinarea lor, cu sufletul la gură, neliniştit.

— Cercetările mele pe teren, îi spuse judecătorul, îmi confirmă părerea că te-ai orientat bine. E vreo noutate?

— Da, domnule, un fapt neînsemnat în aparenţă, dar de o importanţă care...

— Bine! îl întrerupse judecătorul, o să-mi explici imediat. Vreau însă înainte să-i iau un interogatoriu sumar deţinutului... simplă formalitate pentru azi... Aşteaptă-mă aici...

Cu toate că judecătorul promisese să se grăbească, Lecoq conta pe cel puţin o oră de aşteptare. Dar nu trecură nici douăzeci de minute, când domnul d'Escorval apăru... fără grefier. Se grăbea şi i se adresă de departe tânărului poliţist.

— Trebuie, spuse el, să mă întorc acasă într-o clipă. Nu pot să te-ascult.

— Totuşi, domnule...

— Destul! Cadavrele victimelor au fost duse la morgă. Aruncă-ţi o privire pe-acolo. Apoi în seara asta fă... Da! fă ceea ce vei considera că este util.

— Dar, domnule, mi-ar trebui...

— Mâine!... mâine!... la ora nouă, în cabinetul meu... la Palat.

Lecoq vru să insiste, dar domnul d'Escorval urcase, sau mai curând se aruncase în cupeu, şi vizitiul dădu bici calului.

— Ia te uită ce judecător!... murmură tânărul poliţist, care rămăsese năuc pe chei. A înnebunit?

Şi un gând neplăcut îl străfulgeră:

— Sau mai curând, continuă el, deţine cheia enigmei? Nu cumva vrea să se lipsească de serviciile mele?

Această bănuială îl străbătu cu atâta cruzime, încât se întoarse grăbit, sperând să descopere ceva din atitudinea ucigaşului, şi alergă să-şi lipească ochiul de vizorul practicat în uşa grea a „secretului".

Deţinutul era culcat pe un pat mizerabil, aşezat în dreptul uşii, cu faţa la perete, înfăşurat până la ochi în pătură.

Dormea?... Nu căci, tânărul poliţist surprinse o mişcare ciudată. Mişcarea asta, pe care nu şi-o putu explica îl intrigă; îşi lipi în dreptul deschizăturii urechea în locul ochiului şi desluşi un fel de tânguire înăbuşită! Nu exista nicio îndoială! Ucigaşul horcăia.

— Săriţii, strigă Lecoq înspăimântat, ajutor!

Doi gardieni veniră în goană.

— Ce s-a întâmplat?

— Deţinutul... Acolo... se sinucide.

Deschiseră; era şi timpul.

Mizerabilul rupsese o fâşie din veşmintele sale, o înnodase în jurul gâtului şi, folosindu-se, ca de o manivelă, de o lingură de plumb ce-i fusese adusă împreună cu hrana, se sugruma...

Medicul închisorii, după care se trimisese şi care îi luă sânge, declară că zece minute dacă mai treceau

totul s-ar fi sfârşit, sufocarea fiind aproape completă.

Când ucigaşul îşi reveni în simţiri, aruncă în jurul celulei o privire de nebun. S-ar fi putut spune că era uimit să se simtă în viaţă. O lacrimă mare îi ţâşni de sub pleoapele umflate, se rostogoli de-a lungul obrazului şi se pierdu în barbă.

Îi puseră întrebări peste întrebări. Nu scoase niciun cuvânt.

— Dacă se comportă aşa, zise medicul închisorii, cum e la secret şi nu i se poate da un tovarăş, trebuie să i se pună cămaşa de forţă.

După ce ajută la legarea deţinutului, Lecoq se retrase gânditor şi îngrozitor de emoţionat. Simţea cum sub vălul misterios al acestei afaceri se afla o dramă cumplită.

— Oare ce s-a întâmplat? şoptea el. Nenorocitul a tăcut sau a mărturisit totul judecătorului de instrucţie? Pentru ce acest act de disperare?

XIII

Lecoq nu dormi în noaptea aceea, deşi se împlineau mai mult de patruzeci de ore de când era în picioare, şi, ca să spunem aşa, nici nu mâncase nici nu băuse. Dar, chiar oboseala, emoţiile, neliniştea, speranţa transmiteau corpului său falsa energie a febrei, iar minţii luciditatea bolnăvicioasă ce rezultă în urma eforturilor extraordinare de gândire.

O singură descoperire ar fi fost suficientă ca să facă lumină în acest întuneric în care se zbătea ancheta: identitatea ucigaşului.

Cine era el? Cine greşea şi cine avea dreptate, Gévrol, susţinut de toţi oamenii legii de la Prefectură, sau Lecoq, singur de partea cealaltă.

Părerea lui Gévrol se baza pe o dovadă formidabilă, evidentă, care-ţi stăpâneşte mintea datorită celor văzute.

Ipoteza tânărului poliţist nu avea ca suport decât o serie de observaţii subtile şi de deducţii, al căror punct de plecare era o frază rostită de ucigaş. Şi totuşi, după o scurtă conversaţie cu grefierul domnului d’Escorval, pe care îl întâlnise ieşind de la Prefectură, Lecoq nu mai avea nicio umbră de îndoială.

Acest băiat cumsecade, interogat cu iscusinţă de Lecoq; nu văzu niciun incovenient să-l informeze ce se petrecuse în celula „de la secret”, între deţinut şi judecătorul de instrucţie.

De fapt nu se întâmplase nimic. Nu numai că ucigaşul nu mărturisise nimic domnului d'Escorval, dar chiar, îl asigurase grefierul, dăduse răspunsuri dintre cele mai evazive la întrebările ce-i fuseseră puse, iar la unele nu răspunsese deloc.

Ce puteai crede atunci despre actul de disperare al deţinutului?

Statistica închisorilor demonstrează că „răufăcătorii obişnuiţi" nu se sinucid. Ei „ţin la pielea lor", aşa compromisă cum este; sunt laşi, slabi. Pe de altă parte, nenorocitul care comite o crimă într-un moment de rătăcire caută aproape întotdeauna să scape de consecinţele actului său, încercând să se sinucidă. Deci tentativa nereuşită a deţinutului reprezenta o puternică ipoteză în favoarea teoriei lui Lecoq.

— Probabil, îşi spunea el, secretul acestui nenorocit este teribil, de vreme ce ţine mai mult la el decât la viaţa sa, de vreme ce a încercat să se sugrume ca să-l ducă neatins în mormânt.

Se întrerupse, bătea ora patru.

Sări sprinten din pat, unde se aruncase îmbrăcat şi, cinci minute mai târziu, cobora pe strada Montmartre, unde locuia pe vremea aceea, într-o cameră mobilată.

Timpul continua să fie urât, bura. Dar ce-i păsa tânărului poliţist? El mergea înainte, când, ajuns la întretăierea cu strada Saint-Eustache fu interpelat de o voce groasă, batjocoritoare.

Se uită şi-l văzu pe Gévrol, care, urmat de trei dintre agenţi, veniseră să arunce plasa în cartierul din jurul Halelor.

— Te-ai sculat tare de dimineaţă, domnule Lecoq, i se adresă inspectorul de la siguranţă, alergi tot după identitatea omului nostru.

— Tot.

— E un prinţ deghizat sau un simplu marchiz?

— Ori una, ori alta, desigur!

— Bun! În acest caz ai să ne plăteşti un rând în contul viitoarei tale gratificaţii.

— Pe legea mea! Generale, reluă tânărul poliţist, după ce li se umpluseră paharele, întâlnirea noastră mă scuteşte de un drum. Mă gândeam să trec pe la Prefectură ca să te rog, din partea judecătorului de instrucţie, să trimiţi chiar în dimineaţa asta pe unul dintre colegii noştri la morgă. Afacerea de la *Pulberărie* a făcut vâlvă, va veni lume, şi ar trebui cineva care să-i urmărească atent şi să tragă cu urechea la curioşii care vor fi acolo.

— Foarte bine! taica Absint va fi acolo la ora deschiderii.

A-l trimite pe taica Absint acolo unde se simţea nevoia unui agent abil era o bătaie de joc. Totuşi, Lecoq nu protestă. Era mai bine să fie prost servit decât trădat, şi el era sigur de bătrân.

— Ar fi trebuit să mă previi încă de-aseară, continuă Gévrol. Dar când am sosit, tu plecaseşi.

— Am avut treabă.

— Unde?

— În piaţa Italiei. Am vrut să ştiu dacă celula postului e pavată cu ciment sau cu cărămizi.

— Spunând acestea, plăti, salută şi plecă.

— Mii de draci! urlă Gévrol, împingând cu violenţă paharul pe tejghea, blestematul! Cât de mult îmi displace tânărul ăsta! Nu cunoaşte A.B.C.-ul meseriei şi face pe deşteptul. Dar las’ că-l învăţ eu minte să-şi bată joc de mine.

Lecoq nu-şi bătuse joc. Într-adevăr, se dusese în ajun la postul unde fusese închis deţinutul,

comparase pământul din celulă cu praful pe care îl avea în buzunar şi aducea, credea el, din această expediţie unul din acele capete de acuzare copleşitoare, care, adesea, este suficient unui judecător de instrucţie pentru a obţine mărturisiri complete de la cel mai îndărătnic deţinut.

Acum spera să găsească birjarul pe care cele două femei îl opriseră în strada Chevaleret, şi în acest scop îşi procurase de la Prefectură numele şi adresele tuturor celor ce închiriau trăsuri şi locuiau în cartierul cuprins între drumul spre Fontainebleau şi Sena.

Cercetările nu începuseră prea fericit. În primul loc unde se prezentă a fost înjurat de birjarii care nu se sculaseră încă. În altă parte patronul refuză să-i dea foile în care erau notate – sau cel puţin ar fi trebuit să fie – itinerariile zilnice ale fiecărui birjar. Începea aproape să dispere, când, în sfârşit, către ora şapte şi jumătate, află de la un anume Trigault, ale cărui remize se aflau dincolo de fortificaţii, că în noaptea de duminică spre luni unul dintre birjari s-a-ntors din drum în timp ce se retrăgea spre casă. Şi chiar i-a fost arătat birjarul care ajuta, în curte, să-i fie înhămaţi caii la trăsură.

Era un bătrânel gras, scund, cu faţa aprinsă, cu nişte ochi mici, strălucind de şiretenie, şi care de când stătea pe capra trăsurii tocise probabil mai mult de un mănunchi de cozi de bici.

— Tu eşti acela, îl întrebă Lecoq, care în noaptea de duminică spre luni, între ora unu şi două dimineaţa, ai luat două femei de pe strada Chevaleret?

Birjarul se îndreptă, îi aruncă lui Lecoq o privire pătrunzătoare şi răspunse prudent:

— Poate.

— Îmi trebuie un răspuns precis.

— Aha! Aha! făcu bătrânul cu şiretenie, domnul cunoaşte desigur două doamne care au pierdut ceva într-o trăsură, şi atunci...

Lecoq îl întrerupse:

— Ai auzit vorbindu-se de o crimă care a avut loc prin împrejurimi?

— Da, într-o cârciumă mizerabilă au fost asasinaţi...

— Ei bine! femeile alea două se aflau acolo; tocmai fugeau când te-au întâlnit. Eu le caut, sunt agent de la siguranţă, iată legitimaţia mea, vrei să-mi dai câteva lămuriri?

Birjarul cel gras se îngălbeni.

— Ah! ticăloasele, strigă el. Nu mă mir acum de bacşişul pe care mi l-au dat. Un ludovic şi două monede de o sută de bani pentru cursă, cu totul treizeci de franci... Bani blestemaţi!... Dacă nu i-aş fi cheltuit i-aş arunca...

— Unde le-ai dus?

— Pe strada Bourgogne... Am uitat numărul, dar voi recunoaşte casa.

— Din nefericire n-au cerut să fie duse acasă.

— Cine ştie? Le-am văzut sunând; au tras de cordon şi intrau când am plecat. Vreţi să vă duc?

În loc de răspuns, Lecoq se năpusti pe capră spunând:

— Să mergem!...

XIV

Să presupunem oare că femeile care au fugit în momentul crimei din cârciuma văduvei Chupin sunt lipsite de orice dram de minte? Nu! Putem admite oare că fugarele, conştiente de situaţia periculoasă în care se aflau, s-au lăsat duse până acasă de o trăsură luată în drum? Nici atât. Deci speranţa birjarului de a le găsi era o himeră.

Deşi se gândise la toate astea, Lecoq nu ezită totuşi să se caţere pe capră şi să dea semnalul de plecare: La drum!

Acţiona astfel potrivit unei axiome elaborată în orele sale de meditaţie şi care avea mai târziu să-i asigure reputaţia, axiomă formulată astfel: „În ceea ce priveşte informaţia este necesar să te fereşti mai ales de ceea ce pare să fie adevărat; începe întotdeauna prin a crede ceea ce pare de necrezut”.

Pe de altă parte, procedând astfel, tânărul poliţist îşi asigura bunăvoinţa birjarului şi, ca urmare, mai multe informaţii.

Când trăsura ajunse pe şoseaua Choisy, Lecoq îşi reluă întrebările:

— Să vedem, bătrâne, începu el, mi-ai povestit lucrurile în mare, am nevoie de amănunte. Cum te-au oprit cele două femei?

— Foarte simplu. Duminică a fost pentru mine o zi pierdută. Şase ore de mers pe bulevard sub ploaia care n-a încetat o clipă. Ce mizerie! Şi pentru toată

ciorba asta, la miezul nopţii n-aveam bacşiş decât treizeci de bănuţi. Eram atât de istovit, iar calul era şi el foarte obosit, aşa încât m-am hotărât să mă întorc... Când, pe strada Chevaleret, după ce trecusem de strada Picard, am observat de departe două femei stând sub un felinar. Trec prin faţa lor, ele încep să mă strige: „Birjar!... birjar!...” Fac pe surdul. Atunci una dintre ele aleargă după mine, strigând: „Un ludovic!... un ludovic bacşiş”. Stăteam pe gânduri; când, culmea, femeia adaugă: „Şi zece franci pentru cursă”. Opresc brusc.

Lecoq fierbea de nerăbdare, dar îşi dădea seama că întrebările directe şi rapide nu vor rezolva nimic. Cel mai înţelept era să asculte tot.

— Şi acum, spune-mi cum erau cele două femei? Te întreb cum arătau, drept ce le-ai fi luat?

— Dumnezeule! răspunse birjarul, mi s-au părut două... două nu prea grozave.

— Ah!... şi cum erau îmbrăcate?

— La fel ca domnişoarele care merg să danseze la *Curcubeu*, mă-nţelegeţi? Numai că una avea o înfăţişare înstărită, pe când cealaltă... Oh! ce scursoare!

— Care dintre ele a fugit după tine?

— Cea care avea o înfăţişare jalnică, cea care... Drace! strigă el, am remarcat ceva în acel moment. Una dintre cele două ticăloase îi spunea celeilalte „Doamnă”, pe când cealaltă o tutuia şi o repezea.

— Aha! exclamă tânărul poliţist pe trei tonuri diferite. Aha! Şi care, mă rog, vorbea cu „tu”?

— Cea care era mai prost îmbrăcată. O scutura pe cealaltă, o zgâlţâia cu putere şi-i spunea: „Nenorocito, vrei să ne pierzi... ai să leşini când vom fi acasă, haide”! Cealaltă răspundea pe un ton plângăreţ:

„Aveţi dreptate, doamnă aveţi dreptate, dar nu mai pot”. Şi se vedea într-adevăr că nu mai poate, încât mi-am zis: „Iată una care a băut peste măsură!”

Acestea erau întâmplările, de o extraordinară importanţă, care confirmau, rectificând, primele ipoteze ale lui Lecoq. După cum bănuise, cele două femei nu erau de aceeaşi condiţie socială. Numai că el se înşelase atribuind superioritate femeii cu ghetuţe fine şi toc înalt, a căror urmă inegală îi dezvăluise slăbiciunea acesteia. Superioritatea aparţinea celei care lăsase urmele în pantofii fără toc. De-acum înainte, Lecoq era încredinţat că una dintre cele două fugare era servitoarea, cealaltă, stăpâna.

— Asta-i tot, bătrâne? îl întrebă el pe însoţitorul său.

— Tot, răspunse birjarul, în afară de faptul că aceea care mi-a dat banii, cea mai prost îmbrăcată, avea o mână... oh! o mână de copil şi că, în ciuda enervării, vocea-i era cristalină ca o muzică.

— I-ai văzut faţa?

— Hm, prea puţin.

— În sfârşit, poţi să-mi spui dacă era drăguţă, dacă era brună sau blondă?

Atâtea întrebări deodată îl zăpăciră pe bietul birjar.

— O clipă! spuse el. După mine nu e drăguţă, nu cred să fie tânără, dar e sigur blondă, cu un păr bogat.

— Era scundă sau înaltă, grasă sau slabă?

— Aşa şi aşa.

— Şi cealaltă, întrebă Lecoq, cea cu înfăţişare de bogătaşă?

— La naiba!... În privinţa ăsteia... nu ştiu, n-am văzut, mi s-a părut scundă, atâta tot.

— Ai recunoaşte-o pe cea care ţi-a dat banii, dacă

ai mai vedea-o?

— Dumnezeule... nu.

Trăsura ajunsese pe la mijlocul străzii Bourgogne; birjarul opri calul spunând:

— Atenţie! Iată casa unde au intrat cele două ticăloase... acolo.

Doar o clipă i-a fost de ajuns tânărului poliţist ca să-şi scoată eşarfa pe care o folosea drept fular, s-o strecoare în buzunar şi să intre în casa indicată.

În loja portarului o bătrână cosea.

— Doamnă, i se adresă politicos Lecoq, arătându-i fularul; aduc acest lucru uneia dintre locatarele dumneavoastră.

— Cui?

— Să vedeţi, asta nu ştiu.

Vrednica portăreasă crezu că tânărul acela atât de politicos era unul care făcea glume proaste, vrând să-şi bată joc de ea.

— Scârbosule, începu ea.

— Iertaţi-mă, o întrerupse Lecoq, lăsaţi-mă să termin; iată cum stau lucrurile. Alaltăieri seara, mai curând alaltăieri dimineaţa, către ora trei, mă-ntorceam să mă culc, liniştit, când aici, aproape, două doamne ce păreau că se grăbesc foarte tare m-au depăşit. Uneia dintre ele îi cade eşarfa... Eu o ridic, şi, cum e firesc, grăbesc pasul ca să i-o dau. Degeaba, ele apucaseră să intre aici. La ora aceea n-am îndrăznit să sun, temându-mă să nu vă deranjez; ieri am fost ocupat, dar azi am venit; iată obiectul.

Puse eşarfa pe masă şi se prefăcu că se retrage; portăreasa îl reţinu.

— Mulţumesc mult pentru amabilitate, dar puteţi s-o păstraţi. Nu exista în casă femei care se întorc singure după miezul nopţii.

— Totuşi, insistă tânărul poliţist, am ochi, am văzut...

— Aha... am uitat, strigă bătrâna. În noaptea în care spuneţi, cineva a sunat într-adevăr... ce zuruit! Trag de cordon şi ascult... nimic Cum n-am auzit nici uşa închizându-se, nici urcând pe scară, îmi spun: „Bun, încă o puşlama care îmi face o şotie”. Dar casa, mă înţelegeţi, nu putea să rămână deschisă primului venit. Atunci, niciuna nici două, îmi pun o fustă şi ies din lojă. Şi ce văd?... două umbre care o şterg şi... care-mi trântesc uşa în nas. Mă întorc repede şi trag de cordon ca să deschid uşa pentru mine şi alerg să mă uit în stradă. Şi ce văd? Două femei care fugeau!...

— În ce direcţie?

— Se îndreptau spre strada Varennes...

Lecoq era lămurit; o salută politicos pe portăreasă, de care mai putea să aibă nevoie, şi se întoarse la trăsură.

— Prevăzusem că nu locuiesc aici, îi spuse el birjarului.

Mânia birjarului era gată să se reverse într-un şuvoi de cuvinte, dar Lecoq care se uitase la ceas, îl întrerupse:

— E ora nouă!... Voi întârzia mai mult de o oră, dar voi aduce ştiri noi... Du-mă la morgă, repede!

XV

Ajunşi pe chei, Lecoq şi birjarul puturã desluşi încă de departe numeroase grupuri pline de însufleţire care stăteau în faţa acelui lugubru monument – morga.

Ziarele scriseseră despre afacerea din cârciuma Chupin şi, la naiba, toţi voiau să vadă.

Lecoq coborî şi i se adresă birjarului:

— Avem, bătrâne, o oră şi patruzeci de minute; îţi datorez deci...

— Absolut nimic!... răspunse cu hotărâre birjarul. Nu! Niciun bănuţ. Sunt prea amărât că am cheltuit banii acelor ticăloase blestemate. Aşa că... dacă aveţi nevoie de o trăsură, nu vă fie ruşine, luaţi-o pe-a mea pe gratis, până când le veţi prinde pe nelegiuitele alea.

Pe atunci Lecoq nu era bogat, aşa că nu insistă.

— Cel puţin mi-aţi notat numele, continuă birjarul, şi adresa?

— Sigur! Va trebui ca judecătorul de instrucţie să audă mărturia dumitale. Vei primi o citaţie.

— Aşadar, asta e... Papillon (Eugène), birjar, la domnul Trigault. Locuiesc la el, pentru că, vedeţi, sunt puţin asociatul lui.

Tânărul poliţist se şi îndepărtase când Papillon îl strigă din nou.

— Când o să ieşiţi de la morgă, veţi merge, desigur, în altă parte. Mi-aţi spus că aveţi o întâlnire şi

că sunteţi chiar în întârziere.

— Fără îndoială, sunt aşteptat la Palatul de Justiţie, dar e la doi paşi...

— N-are nicio importanţă... vă aştept la colţ. Vă cer un serviciu: păstraţi-mă măcar pentru cei treizeci de franci ai ticăloaselor.

Ar fi fost o cruzime să refuze această cerere. Lecoq consimţi cu un gest şi se îndreptă în grabă spre morgă.

Atmosfera era groaznică. Un frig bolnăvicios îţi cuprindea umerii, şi pe deasupra mulţimii se ridica ceva ca o ceaţă infectă, impregnată de mirosul înţepător de clor, menit să combată miasmele.

Razele palide care se strecurau prin micile ferestre boltite, peste corpurile expuse, scoteau în evidenţă muşchii, accentuau marmorajul verzui al cărnii şi luminau sinistru zdrenţele atârnate în jurul amfiteatrului şi care trebuiau să ajute la identificare.

Tânărul poliţist era însă prea îngândurat ca să mai remarce hidoşenia spectacolului. De-abia dacă aruncă o privire spre cele trei victime de alaltăieri. El îl căuta pe taica Absint, pe care nu-l găsea. În disperare de cauză se adresă şefului gardienilor;

— Iertaţi-mă, nu v-a fost trimis de dimineaţă un agent de la siguranţă?

— Ba da.

— Unde a plecat?... Nu-l văd.

Înainte de-a răspunde, gardianul îl măsură bănuitor pe acest om care îl chestiona cu atâta înverşunare şi, pe un ton şovăitor, îl întrebă:

— Cine sunteţi dumneavoastră?...

— Lecoq.

Faţa gardianulu şef se lumină dintr-o dată.

— În acest caz, spuse el, am o scrisoare pe care

mi-a dat-o colegul dumneavoastră care a fost obligat să plece. Iat-o!

Tânărul agent rupse pe dată plicul şi citi:

„Domnule Lecoq...”

Domnule!... această simplă formulă de politeţe îl făcu să surâdă uşor. Nu însemna oare acest lucru din partea lui taica Absint recunoaşterea clară a superiorităţii colegului său? Tânărul poliţist ghici aici un devotament de câine care trebuia recompensat prin acea protecţie afectuoasă a maestrului faţă de primul discipol.

Îşi continuă apoi lectura:

„Domnule Lecoq, eram la pândă încă de la deschidere, când, în jurul orei nouă, au intrat trei tineri braţ la braţ. După aspect şi comportament păreau să fie băieţi de prăvălie. Deodată, îl văd pe unul dintre ei că se face mai alb decât cămaşa şi, arătându-le celorlalţi pe unul dintre necunoscuţii noştri de la văduva Chupin, rosteşte: «Gustave!...» Pe dată prietenii i-au astupat gura cu mâna, repetând: «Taci, odată, zăpăcitule, ce te amesteci, vrei să ne faci necazuri». Apoi pleacă, şi eu după ei. Dar cel care vorbise era atât de emoţionat încât nu mai putea nici să se târâie, aşa că ceilalţi l-au dus într-o cârciumioară. Am intrat şi eu şi de aici vă scriu scrisoarea asta, în timp ce trag mereu cu coada ochiului în direcţia lor. Gardianul şef vă va da acest bilet care o să vă explice absenţa mea. Înţelegeţi că vreau să-i filez pe ticăloşii ăştia.”

Scrisoarea, aproape indescifrabilă, plină de greşeli

de ortografie la fiecare rând, era însă clară şi precisă, menită să trezească cele mai încântătoare speranţe.

Obrazul lui Lecoq strălucea deci atunci când se urcă din nou în trăsură şi bătrânul birjar, îmboldindu-şi calul, nu se putu abţine să nu-l întrebe:

— Merg bine treburile?

Un „sst” prietenos a fost singurul răspuns al tânărului poliţist. Avea nevoie de întreaga atenţie ca să-şi ordoneze în minte noile informaţii.

Coborând în faţa grilajului de la Palatul de Justiţie, reuşi cu multă greutate să-l concedieze pe bătrânul birjar care voia să rămână la ordinele lui.

Ajuns apoi la etajul trei din aripa stângă a Palatului, la capătul acelei lungi, înguste şi întunecoase galerii care se numeşte galeria de instrucţie, Lecoq se adresă unui uşier instalat în spatele unui birou de stejar:

— Domnul d’Escorval este cu siguranţă în cabinet? întrebă el.

Uşierul dădu cu tristeţe din cap.

— Domnul d’Escorval, răspunse el, n-a venit azi-dimineaţă şi nu va veni încă luni de zile...

— Cum aşa?... Ce vrei să spui?

— Ieri-seară, coborând din cupeu, în faţa uşii, a căzut atât de rău încât şi-a rupt piciorul.

XVI

Asemenea accidente se întâmplă în fiecare zi. Cu toate astea, auzind de nenorocirea domnului d’Escorval, Lecoq făcu o mutră atât de dezamăgită, încât uşierul nu se putu stăpâni să nu izbucnească în râs.

— Ce vedeţi în asta atât de extraordinar? întrebă el.

— Eu, nimic.

Tânărul poliţist minţea. Fusese frapat de ciudata coincidenţă a celor două evenimente: încercarea ucigaşului de a se sinucide şi căzătura judecătorului de instrucţie. Dar nu-i lăsă acestui vag presentiment timpul să se închege. Ce legătură ar fi putut să fie între cele două întâmplări?

De altfel, în ceea ce-l privea, nu întrevedea niciun prejudiciu, ba din contră. Nu se putea împiedica să nu-şi spună că datorită acestei întâmplări nenorocite era scutit de a mai avea relaţii – lucru îngrozitor de neplăcut – cu un ins ale cărui aere de superioritate plină de dispreţ parcă îl striveau.

— Vin pentru afacerea aceea importantă de alaltăieri.

— De ce nu spuneţi aşa! Sunteţi aşteptat; a fost chiar trimis un băiat să vă caute la Prefectură. Judecătorul de instrucţie este acum domnul Segmuller. Da, reluă uşierul, care era dispus să pălăgrăvească, domnul Segmuller... Nu-l cunoaşteţi?

E un om cumsecade şi care nu stă încruntat tot timpul, ca aproape toţi ceilalţi. El e cel despre care un deţinut, după ce a fost interogat, a spus: „Diavolul ăla m-a descusut aşa de bine, încât cu siguranţă că o să mi se taie capul; dar mi-e totuna, e băiat bun!”

Înviorat de aceste amănunte de bun augur, tânărul poliţist bătu la uşa ce-i fusese indicată.

— Intră!... se auzi o voce sonoră.

Intră şi se află în faţa unui bărbat de vreo patruzeci de ani, destul de înalt, plinuţ, care înainte de toate i se adresă cu:

— Sunteţi agentul Lecoq? Perfect! Luaţi loc, eu mă ocup de afacere, voi fi al dumneavoastră în cinci minute.

Lecoq ascultă şi, cu perspicacitatea interesului stârnit, începu să-l studieze pe furiş pe judecătorul al cărui colaborator urma să devină.

Înfăţişarea acestuia se potrivea perfect cu spusele uşierului. Sinceritatea şi bunăvoinţa străluceau pe obrazul plin, luminat de ochii albaştri foarte blânzi. Totuşi, tânărul poliţist îşi dădu seama că e imprudent să te încrezi total în aceste aparenţe benigne. Şi nu se-nşela.

Domnul Segmuller avea una dintre cele mai pătrunzătoare şi mai vii inteligenţe, dar sistemul său – fiecare judecător îl are pe-al lui – era cumsecădenia. Afecta simplitatea şi sinceritatea, fără ca, totuşi, vreodată, sobrietatea lui de magistrat să aibă de suferit. Vocea lui avea intonaţii atât de paterne, dădea o aparenţă atât de nevinovată subtilităţii întrebărilor şi înţelegerii răspunsului, încât cel pe care-l interoga uita să fie cu ochii-n patru şi se lăsa furat. Când, în sinea lui, deţinutul se felicita pentru bunătatea cam naivă a judecătorului, era de fapt

întors pe dos ca o mănuşă.

Alături de judecător stătea grefierul. Se numea Goguet. Era scund, obez, imberb şi surâzător. Pe faţă i se citea nu bunătatea ci de-a dreptul neghiobia, căci era prostuţ de-a binelea.

După cum spusese, domnul Segmuller studia cazul care îi apăruse pe neaşteptate.

Pe biroul său erau etalate dovezile adunate de Lecoq, de la scama de lână până la cercelul de diamant.

El citea şi recitea raportul scris de Lecoq şi, urmărind diversele afirmaţii, examina obiectele aşezate în faţa lui, sau consulta planul terenului.

După o jumătate de oră bună şi nu după cinci minute, judecătorul îşi împinse fotoliul spre spate.

— Domnule agent, i se adresă el, domnul d'Escorval m-a prevenit printr-o notă pe marginea dosarului că sunteţi un om inteligent, demn de încredere.

— Am cel puţin bunăvoinţă.

— Oh, aveţi mai mult decât atât; e pentru prima oară că mi se aduce un raport aşa de complet ca al dumneavoastră. Sunteţi tânăr; dacă veţi persevera, vă cred destinat să aduceţi mari servicii.

Tânărul poliţist se înclină, bâlbâindu-se, palid de plăcere. Se simţea capabil de lucruri extraordinare; era gata să treacă prin foc pentru acest judecător care îl primea atât de bine. Şi în ochii lui străluci un asemenea entuziasm încât domnul Segmuller nu se putu împiedica să nu zâmbească.

— Cum aţi acţionat de ieri încoace? Domnul d'Escorval v-a dat vreun ordin? Aţi cules vreo informaţie?

— Domnule, cred că nu mi-am pierdut timpul

degeaba.

Şi deîndată, cu o precizie rară, Lecoq povesti tot ceea ce descoperise de la plecarea lui din *Pulberărie*. Descrise încercările îndrăzneţe ale bărbatului, pe care îl credea a fi complice, observaţiile lui în privinţa ucigaşului, speranţele eşuate şi tentativele sale. Îi spuse despre mărturia birjarului şi a portăresei, îi citi scrisoarea lui taica Absint. Ca încheiere, puse pe birou puţin pământ, cam cât ai lua de câteva ori între degete, pe care şi-l procurase atât de ciudat, şi alături o cantitate aproape egală pe care o luase din celula din piaţa Italiei. Apoi, când explică motivul care îl făcuse să procedeze astfel, domnul Segmuller exclamă:

— Aveţi dreptate! s-ar putea să avem astfel un mijloc de a deconcerta toate tăgăduirile deţinutului. În ceea ce vă priveşte, asta e o sclipire de surprinzătoare isteţime.

Vorbind, domnul Segmuller făcuse să dispară într-un sertar mare toate dovezile care nu trebuiau să apară decât la timpul şi la momentul potrivit.

— Acum, zise el, am destule elemente ca s-o pot interoga pe văduva Chupin. Poate vom scoate ceva de la ea.

Judecătorul sună şi ordonă să fie adusă femeia. O clipă mai târziu cârciumăreasa îşi făcea intrarea, înclinându-se în dreapta şi-n stânga cu adânci temenele şi urări de bine. Nu se afla pentru prima oară în faţa unui judecător de instrucţie şi ştia cât de respectuoasă trebuie să fie în faţa justiţiei.

Îşi pieptănase lins părul cenuşiu, rebel, şi-şi aranjase veşmintele cât putuse de bine. Obţinuse chiar de la directorul închisorii să-i cumpere, cu banii găsiţi asupra ei în momentul arestării, o bonetă de

crep negru şi două batiste albe, în care îşi propunea să verse şiroaie de lacrimi în momentele patetice. Pentru a însoţi aceste artificii de toaletă, extrăsese din repertoriul ei de maimuţăreli un uşor aer nevinovat, nefericit şi resemnat.

Travestită astfel, cu ochii plecaţi, cu vocea mieroasă, cu gesturi sfioase, semăna atât de puţin cu teribila stăpână a *Pulberăriei*, încât clienţii ar fi ezitat s-o recunoască. Ba din contră, vreun celibatar cinstit i-ar fi propus, numai după aerul ce-l afişa, douăzeci de franci pe lună ca să-i facă menajul.

Dar domnul Segmuller demascase încă multe alte prefăcătorii şi ideea ce-i trecu prin minte a fost aceeaşi cu cea care străluci şi în ochii lui Lecoq.

— Ce bătrână făţarnică!...

— E adevărat că intuiţia judecătorului de instrucţie fusese ajutată în mod special de câteva însemnări pe care le parcursese şi care nu erau altceva decât dosarul văduvei Chupin, trimis cu titlu de informare Parchetului de la Prefectura de Poliţie.

— Numele?... o întrebă brusc judecătorul pe deţinută.

— Aspasie Clapard, domnule dragă, răspunse bătrâna, văduvă Chupin, ca să vă pot fi de folos. Văduvă legitimă, se-nţelege, adăugă ea. Am hârtiile de căsătorie în comodă şi dacă vreţi să trimiteţi pe cineva...

— Vârsta... o întrerupse domnul Segmuller.

— Cincizeci şi patru de ani.

— Profesia?...

— Vânzătoare de băuturi la Paris, foarte aproape de strada Château-des-Rentiers, la doi paşi de fortificaţii.

Aceste întrebări privind identitatea sunt obligatorii

la începutul fiecărui interogatoriu. Ele lasă deţinutului şi judecătorului timpul de a se studia reciproc, de a se tatona, ca să spunem aşa, înainte de a angaja lupta.

— Şi-acum, urmă judecătorul, să ne ocupăm de antecedentele dumitale. Ai suferit până acum mai multe condamnări, nu-i aşa?

— Am trecut prin nişte întâmplări nefericite, dragă domnule judecător, zise ea pe un ton plângăreţ.

— Da, şi destul de numeroase. Mai întâi ai fost urmărită pentru tăinuire de obiecte furate.

— Dar am fost eliberată, fiindcă m-au găsit mai neprihănită ca neaua. Răposatul meu soţ, săracul, a fost înşelat de tovarăşii săi.

— Fie. Dar în timp ce soţul dumitale îşi executa pedeapsa, tu însăţi ai fost condamnată pentru furt, întâi la o lună, apoi la trei.

— Am avut duşmani care voiau să mă distrugă, vecini care scorneau vorbe...

— Ultima oară ai fost condamnată pentru atragere la desfrâu a unor minore...

— Nişte ticăloase, dragul meu domn, nişte fetişcane fără suflet... Le-am făcut servicii şi apoi ele s-au dus să spună minciuni ca să-mi facă rău... am fost întotdeauna prea bună...

Lista necazurilor preacinstitei văduve nu se epuizase, dar domnul Segmuller consideră că era inutil să mai continue.

— Asta-i ce-a fost, reluă el, cât priveşte momentul de faţă, cârciuma e un bârlog de răufăcători. Fiul tău e condamnat pentru a patra oară, şi s-a dovedit faptul că ai încurajat şi favorizat detestabilele lui înclinaţii. Pe nora ta, care, printr-o minune, a rămas cinstită şi muncitoare, ai copleşit-o cu un tratament atât de îngrozitor, încât a fost necesară intervenţia

comisarului din cartier. Când a părăsit casa ai vrut să reţii copilul... ca să-l creşti ca pe taică-său, fără îndoială.

— E o mişelie!... gemu bătrâna, încercând în zadar să-şi stoarcă o lacrimă... să fiu bănuită că m-am gândit să mă port rău cu nepotul meu, bietul şi micuţul meu Toto... Aş fi deci mai rea decât fiarele sălbatice, nenorocind un copil, sânge din sângele meu.

Dar aceste lamentaţii nu păreau să-l impresioneze aproape deloc pe judecător. Ea băgă de seamă acest lucru şi, schimbând brusc sistemul şi tonul, începu să se justifice. Nu nega nimic concret, dar arunca totul pe soartă, care e nedreaptă, favorizându-i pe unii, adeseori nu pe cei mai buni, şi zdrobindu-i pe alţii. Vai! ea face parte din categoria acelora care nu au noroc, fiind mereu nevinovată şi persecutată. De pildă, cu ce greşise în această ultimă afacere? Un întreit omor însângerase cârciuma care îi aparţinea, dar nici cele mai onorabile localuri nu sunt la adăpost de o asemenea nenorocire.

— Pot să-ţi spun, o întrerupse judecătorul, ţi se reproşează că ai împiedicat cât ai putut aplicarea legii şi ai căutat să derutezi justiţia. Ia seama, văduvă Chupin, asta înseamnă complicitate. Când poliţia a sosit, chiar în momentul crimei, ai refuzat să răspunzi.

— Am spus tot ce ştiam.

— Bine!... repetă deci.

Domnul Segmuller trebuia să fie mulţumit. Condusese în aşa fel interogatoriul încât văduva Chupin era în mod firesc împinsă să prezinte faptele ca şi când ar fi făcut-o din proprie iniţiativă.

Era un câştig capital. Lăsând-o să acţioneze numai după propria-i inspiraţie, ar fi trebuit să obţină

versiunea integrală cu care bătrâna îşi propusese să înlocuiască adevărul.

Nici judecătorul, nici Lecoq nu se îndoiau că această versiune fusese pusă la cale de ucigaş şi de falsul beţiv la postul din Piaţa Italiei şi transmisă apoi văduvei Chupin prin acel îndrăzneţ complice.

— Treaba e foarte simplă, începu preacinstita cârciumăreasă. Duminică seara, eram singură în colţul meu de lângă foc, în sala de jos a localului meu, când, deodată, uşa se deschide şi văd intrând trei bărbaţi şi două doamne.

Domnul Segmuller şi tânărul poliţist schimbară o privire rapidă. Complicele văzuse că fuseseră luate amprentele, deci nu încerca să conteste prezenţa celor două femei.

— Ce oră era? întrebă judecătorul.

— Aproape unsprezece.

— Continuă.

— De îndată ce s-au aşezat, oamenii ăia mi-au comandat un castron de vin *à la française*. Fără să mă laud, n-am pereche în prepararea acestei băuturi. Îi servesc, bineînţeles, şi imediat după aceea, cum aveam să cârpesc nişte cămăşi pentru băiat, urc în camera mea, care se află la etajul întâi.

— Lăsându-i singuri pe oamenii aceia?

— Da, domnule judecător.

— Asta înseamnă, în ceea ce te priveşte, că aveai multă încredere în ei.

Văduva dădu trist din cap.

— Când n-ai nimic, rosti ea, nu te temi de hoţi.

— Continuă, continuă...

— Deci eram sus cam de-o jumătate de oră, când am fost strigată de jos: „Ei, bătrâno!” Cobor şi mă trezesc faţă în faţă cu un individ înalt, foarte bărbos,

care tocmai intrase. Voia un păhărel de tărie. Îl servesc, singur la masă.

— Şi urci din nou? o întrerupse judecătorul.

Înţelesese oare văduva Chupin ironia? Fizionomia ei nu lăsa să se ghicească nimic.

— Desigur, domnule dragă, răspunse ea. Numai că de data asta abia mi-am reluat degetarul şi acul, că aud un scandal teribil în sală. Cobor în grabă scara ca să restabilesc ordinea... Ei, da! Primii trei se năpustiseră asupra ultimului venit şi îl doborau cu lovituri, dragă domnule, îl omorau, nu alta. Am strigat... dar parcă aş fi ciripit. Iată însă că individul care era singur contra trei scoate un pistol din buzunar, trage şi omoară pe unul dintre ceilalţi, care se rostogoleşte la pământ... Eu, de frică, pic în şezut pe scară şi, ca să nu mai văd, căci curgea sânge, îmi ridic şorţul peste cap. O clipă mai târziu domnul Gévrol soseşte cu agenţii săi, sparge uşa şi iată...

Cine n-ar fi fost prevenit s-ar fi putut lăsa păcălit de candoarea văduvei Chupin, care povestea cu atâta naturaleţe şi reuşea să mimeze atât de firesc sinceritatea, surpriza sau spaima.

Din nefericire o trădau ochii, ochii ei mici, cenuşii, mobili ca aceia ai unei sălbăticiuni neliniştite, în care viclenia aprindea scântei.

Niciun muşchi de pe obrazul domnului Segmuller nu trădase impresiile acestuia în timp ce bătrâna povestea, debitându-şi istoria cu o volubilitate prestigioasă.

Când tăcu, să-şi tragă sufletul, judecătorul se ridică fără să spună un cuvânt şi se apropie de grefier pentru a supraveghea redactarea procesului-verbal al acestei prime părţi a interogatoriului.

Din colţul unde era aşezat, cu modestie, Lecoq nu

înceta s-o observe pe deţinută.

După câteva mici observaţii făcute zâmbitorului Goguet, domnul Segmuller veni să se aşeze lângă sobă, considerând că a sosit momentul să imprime un ritm mai vioi interogatoriului.

— Aşadar, văduvă Chupin, afirmi că n-ai rămas nici măcar o singură clipă alături de oamenii aceia care intraseră să bea la tine în cârciumă?

— Niciun moment.

— Ei intrau, comandau, tu îi serveai şi te zoreai să ieşi.

— Da, domnule dragă.

— Totuşi mi se pare imposibil să nu fi surprins câteva cuvinte din conversaţia lor. Despre ce vorbeau?

— Nu obişnuiesc să-mi spionez clienţii.

— Altfel spus, reluă judecătorul, refuzi să dai lămuriri justiţiei. Toate poveştile astea de necrezut cu plecări şi cârpit de cămăşi pentru fiul tău, sus în cameră, nu le-ai inventat decât pentru a avea dreptul să-mi răspunzi: „N-am văzut nimic, n-am auzit nimic, nu ştiu nimic”. Dacă adopţi un asemenea sistem, ţi-o spun eu că n-ai să-l poţi susţine şi că nu va fi admis de niciun tribunal.

— Nu e un sistem, este adevărul.

Domnul Segmuller păru să cadă pe gânduri, apoi o întrebă deodată:

— Cu siguranţă nu ai nimic de spus despre acel mizerabil asasin?

— Dar nu e un asasin, dragă domnule...

— Ce vrei să spui?...

— La naiba!... i-a omorât pe ceilalţi apărându-se. I s-a căutat gâlceavă, era singur contra trei bărbaţi şi, vedea bine că nu putea să se aştepte la vreo îndurare

de la bandiţii care...

Se opri brusc, încurcată, reproşându-şi fără îndoială că se lăsase antrenată, că spusese prea multe.

Putea să spere, e adevărat, că judecătorul nu remarcase nimic. Un tăciune se rostogolise din cămin, el luase vătraiul şi nu părea să fie preocupat decât de grija de a reconstitui edificiul dărâmat de flăcări.

— Cine îmi va confirma, murmură el pe un ton coborât, cine îmi va garanta că nu acest bărbat i-a atacat pe ceilalţi trei, ci din contră...

— Eu, declară fără înconjur văduva Chupin, eu jur acest lucru!

Domnul Segmuller se ridică, în aparenţă cât se poate de uimit.

— Cum poţi să ştii acest lucru, o întrebă el, cum poţi să juri? Erai în camera ta când a început cearta.

Grav şi nemişcat pe scaun, Lecoq jubila în sinea lui. Găsea că era un rezultat frumos, care promitea s-o facă pe bătrână să se contrazică. Îşi spunea, de asemenea, că ieşise la iveală dovada înţelegerii secrete. Fără vreun interes ascuns, bătrâna cârciumăreasă n-ar fi luat cu atâta imprudenţă apărarea deţinutului.

— Poate vorbeşti aşa, reluă judecătorul, potrivit celor ce ştii despre firea ucigaşului, îl cunoşti probabil?

— Nu l-am văzut niciodată înainte de seara aceea.

— Poate totuşi a mai venit în localul tău.

— Niciodată.

— Ei, asta-i!... cum îţi explici atunci că, intrând în sala de jos, în timp ce erai în camera ta, acest necunoscut, acest străin, începe să strige: „Ei!... bătrâno!” Ghicise deci că localul era ţinut de o femeie şi că femeia nu era tânără?

— N-a strigat asta.

— Adu-ţi aminte; chiar tu ai spus.

— N-am spus aşa, dragă domnule.

— Ba da... şi ţi-o voi dovedi recitindu-ţi interogatoriul. Goguet, citeşte, te rog.

Zâmbitorul grefier găsi cu promptitudine pasajul şi cu cea mai plăcută voce citi textual fraza văduvei Chupin: „...Eram sus de vreo jumătate de oră, când am fost strigată de jos: Ei!... bătrâno! Cobor etc. etc,”

Siguranţa de sine a bătrânei recidiviste scăzu simţitor datorită acestui eşec. Dar, departe de a insista, judecătorul trecu peste acest incident ca şi cum nu i-ar fi acordat prea multă importanţă.

— Dar pe ceilalţi beţivi, întrebă el din nou, cei care au fost omorâţi, îi cunoşti?

— Nu, domnule, deloc.

— Şi n-ai fost surprinsă să vezi sosind la tine trei necunoscuţi întovărăşiţi de două femei?

— Uneori, întâmplarea...

— Haida-de!... Nu crezi nici tu singură ceea ce spui. Întâmplarea nu poate aduce clienţi noaptea, pe o vreme îngrozitoare, într-o cârciumă rău famată ca a ta, care se mai şi află destul de departe de toate drumurile umblate, în mijlocul maidanelor...

— Nu sunt vrăjitoare, spun ceea ce gândesc...

— Deci nu-l cunoşti nici măcar pe cel mai tânăr dintre acei nefericiţi, acela care era îmbrăcat militar, în sfârşit, pe Gustave?

— Defel.

— Domnul Segmuller înregistră intonaţia acestui răspuns şi adăugă mai răspicat:

— Cel puţin ai auzit vorbindu-se de vreun prieten al acestui Gustave, de un oarecare Lacheneur?

La acest nume stăpâna *Pulberăriei* se tulbură vizibil

şi cu o voce teribil de schimbată, bâigui:

— Lacheneur?... Lacheneur? N-am auzit niciodată pronunţându-se acest nume.

Nega, dar rămânea efectul produs şi Lecoq îşi jură că-l va găsi pe acest Lacheneur sau că va pieri la datorie. Nu avea oare printre dovezi o scrisoare scrisă de el într-una din cafenelele de pe bulevardul Beaumarchais? Cu un asemenea indiciu şi cu răbdare...

— Acum, reluă domnul Segmuller, ajungem la femeile care îi însoţeau pe acei nefericiţi. Ce fel de femei erau?

— Oh!... nişte fete de nimic

— Erau îmbrăcate luxos?

— Dimpotrivă, foarte sărăcăcios.

— Bine!... descrie-le.

— Vedeţi, dragă domnule judecător, abia le-am văzut. În sfârşit, erau două ticăloase înalte, şi viguroase şi atât de rău făcute încât, în primul moment, cum era duminica carnavalului, le-am luat drept bărbaţi deghizaţi în femei. Aveau mâinile ca nişte ciozvârte de berbec, o voce spartă şi părul foarte negru. Erau negre ca nişte mulatre, iată ceea ce mi-a atras atenţia în mod deosebit.

— Destul, o întrerupse judecătorul, ai dat dovadă de o deosebită rea-credinţă. Femeile erau scunde şi una dintre ele era deosebit de blondă.

— Vă jur, dragă domnule...

— Nu jura, voi fi obligat să te confrunt cu un om cinstit care îţi va spune că minţi.

Bătrâna nu mai spuse nimic şi-se lăsă un moment de tăcere; domnul Segmuller se hotărâse să dea marea lovitură.

— Susţii, de asemenea, întrebă el, că nu aveai

nimic compromiţător în buzunarul şorţului?

— Nimic... Poate fi căutat şi scotocit; a rămas acasă. Această siguranţă privind şorţul nu trăda oare influenţa falsului beţiv?

— Aşadar, continuă domnul Segmuller, continui să minţi. Greşeşti, crede-mă. Gândeşte-te. În funcţie de modul în care te vei comporta vei apărea în faţa Curţii cu Juri în calitate de martor sau de... complice.

Cu toată că văduva păru să fie zdrobită de această lovitură neaşteptată, judecătorul nu mai insistă. I se citi interogatoriul, ea îl semnă şi ieşi.

Pe dată domnul Segmuller se aşeză la biroul său şi completă un formular pe care îl dădu grefierului spunându-i:

— Uite, Goguet. E un ordin de scoatere, adresat directorului închisorii. Du-te şi spune-i să fie adus ucigaşul.

XVII

Cu siguranţă e foarte greu să smulgi mărturisiri de la un om care are interesul să tacă şi care este încredinţat că nu există nicio dovadă împotriva lui. Dar, să afli adevărul, în asemenea condiţii, de la o femeie este ca şi cum ai pretinde diavolului să se spovedească, se zice la Palatul de Justiţie.

De aceea, de îndată ce se aflară singuri, domnul Segmuller şi Lecoq se priviră neliniştiţi şi foarte puţin încrezători. Până la urmă, ce aducea pozitiv interogatoriul condus cu atâta dexteritate de judecător, care ştia cum să pună şi cum să manipuleze întrebările, la fel ca un general care îşi manevrează trupele?

Era de netăgăduit faptul că văduva Chupin avea o înţelegere secretă, atât şi nimic mai mult.

— Ticăloasa asta ştie tot!... murmură Lecoq.

— Da, răspunse judecătorul, mi-a demonstrat aproape că îi cunoaşte pe oamenii care se aflau la ea în cârciumă, pe femei, pe victime, pe ucigaş, în sfârşit pe toţi. E sigur că îl cunoaşte pe acel Gustave... I-am citit-o în priviri. Mi-a dovedit că ştie cine e Lacheneur, acest necunoscut pe care soldatul muribund voia să se răzbune, acest personaj misterios care deţine, evident, cheia enigmei. Pe omul ăsta va trebui să-l găsim.

— Ah! îl voi găsi, strigă Lecoq, chiar dacă va trebui să-i întreb pe cei unsprezece mii de oameni care se

plimbă prin Paris! Dar dacă, dar dacă, continuă Lecoq, zgripţuroaica asta bătrână s-ar hotărî să vorbească la următorul interogatoriu!...

— Ar fi bine, dar nu va vorbi.

Tânărul poliţist dădu din cap. Era şi părerea lui. Nu-şi făcea nicio iluzie în privinţa asta.

— Femeile nu vorbesc niciodată, continuă judecătorul. Cel mai încăpăţânat bărbat se simte strivit măcar în faţa evidenţei; el încetează să mai lupte, mărturiseşte. Femeile îşi bat joc de ea. Bărbaţii, în funcţie de mediul social în care s-au născut, imaginează şi construiesc diferite sisteme de apărare. Femeile, indiferent de condiţia lor socială, n-au decât un singur sistem: neagă mereu şi plâng. Când, la viitorul interogatoriu o voi încolţi pe văduva Chupin, fii sigur că va găsi destule lacrimi. Măcar de-aş şti ceva despre mobilul care o determină să acţioneze astfel. Dar n-am niciun indiciu. Cine poate să-mi spună ce interes deosebit îi porunceşte să tacă? Îşi apără cauza? E complice?

— Într-adevăr, răspunse încet Lecoq, această ipoteză îmi vine firesc în minte. Dacă însă văduva Chupin este complice, ucigaşul nu este personajul pe care îl bănuim, este pur şi simplu ceea ce pare a fi.

Obiecţia păru să-l convingă pe domnul Segmuller.

— De ce atunci, exclamă el, de ce?...

— Oare de ce falsul beţiv n-ar fi orbit-o pe Chupin făcând să-i strălucească prin faţa ochilor cele mai formidabile speranţe? De ce nu i-ar fi promis bani, o sumă substanţială?...

Lecoq, se întrerupse, grefierul intră în birou. În spatele lui venea un gardian, care salută respectuos.

— Domnule, i se adresă acesta judecătorului, domnul director al închisorii mă trimite să vă întreb

dacă trebuie s-o ţină în continuare la secret pe văduva Chupin; ea e deznădăjduită din cauza acestei măsuri.

Domnul Segmuller reflectă un moment.

— Desigur, murmură el, asta înseamnă o agravare deosebită a pedepsei, dar dacă o las pe această femeie să comunice cu alţi deţinuţi, o bătrână recidivistă ca ea va găsi cu siguranţă un mijloc ca să trimită informaţii în afară. Şi asta nu e de admis; interesul justiţiei şi al adevărului trebuie să fie mai presus de orice, aşa că, ordonă el, deţinuta rămâne la secret până la noi ordine.

Gardianul salută, făcu stânga împrejur şi se îndepărtă. După ce uşa se închise, grefierul scoase din buzunar un plic mare.

— Iată, spuse el, un mesaj de la domnul director. Judecătorul rupse plicul şi citi cu voce tare:

„Nu ştiu cum să-l sfătuiesc pe domnul judecător de instrucţie ca să ia cele mai serioase precauţii când îl va interoga pe deţinutul Mai. De la tentativa de sinucidere care a dat greş, acest deţinut este într-o asemenea stare de agitaţie încât a fost necesar să i se lase cămaşa de forţă. N-a închis ochii toată noaptea şi gardienii care l-au vegheat se aşteptau în fiecare moment să vadă declanşându-se nebunia. Totuşi n-a scos un cuvânt. Când, de dimineaţă, i-au fost aduse alimente, le-a respins cu scârbă şi nu sunt departe de a crede că vrea să moară de foame. Rar am văzut un răufăcător atât de periculos. Îl cred capabil să se dedea la actele cele mai îngrozitoare.”

Judecătorul se aşeză la fel cum stătea atunci când o interogase pe văduva Chupin, aproape de foc, şi

sună pentru a da ordin să fie introdus deţinutul, singur. Accentuă acest cuvânt: singur.

O secundă mai târziu, uşa se deschise cu o violenţă nemaipomenită şi ucigaşul intră sau mai bine zis se năpusti în cabinet.

Goguet se făcu palid în spatele mesei, iar Lecoq făcu un pas, gata să intervină.

Dar, ajuns în mijlocul încăperii, bărbatul se opri şi plimbă în jurul lui o privire scrutătoare.

— Unde e judecătorul? întrebă el cu voce răguşită.

— Judecătorul sunt eu, răspunse domnul Segmuller.

— Nu... celălalt.

— Care celălalt?

— Cel care a venit să mă interogheze ieri-seară?

— I s-a întâmplat un accident. Plecând de la dumneavoastră şi-a rupt un picior.

— Oh...

— Eu îl înlocuiesc...

Dar deţinutul păru că nu mai aude. Agitaţiei frenetice îi urmă brusc o stare de prăbuşire totală. Trăsăturile contractate de furie se destindeau. Se făcuse palid, se clătina...

— Reveniţi-vă, i se adresă judecătorul binevoitor, şi dacă vă simţiţi prea slăbit pentru a rămâne în picioare, aşezaţi-vă pe un scaun...

— Mulţumesc mult pentru bunătatea dumneavoastră, domnule, răspunse deţinutul, dar nu-i nimic... am fost că orbit, dar a trecut...

— N-aţi mâncat poate de multă vreme.

— N-am mai mâncat de când acest om – îl arătă pe Lecoq – mi-a adus pâine şi şuncă acolo în celulă.

— Simţiţi nevoia să mâncaţi ceva?

— Nu. Cu toate astea, totuşi... dacă aţi avea

bunătatea, aş bea un pahar cu apă.

— Vreţi un pahar de vin?...

— Aş prefera apă.

I s-a adus ceea ce ceruse.

Îşi turnă pe dată un pahar pe care îl înghiţi dintr-o sorbitură, apoi încă unul, pe care îl goli încet.

S-ar fi putut spune că sorbea viaţă. Părea că renaşte.

XVIII

Din douăzeci de deţinuţi care ajung în faţa judecătorului de instrucţie, cel puţin optsprezece se prezintă înarmaţi cu un sistem complet de apărare, conceput şi revizuit în liniştea „secretului”.

Vinovaţi sau nu, ei adoptă un rol începând din momentul în care cu inima zvâcnind, cu gâtul uscat, trec pragul cabinetului de temut, unde îi aşteaptă magistratul care îi anchetează.

De data asta însă, domnul Segmuller nu credea că ar avea de înfruntat asemenea aparenţe înşelătoare. Era clar pentru el că deţinutul nu se gândise la nicio prefăcătorie, deoarece, pe cât de răvăşit păruse la sosire, pe-atât de reală era prăbuşirea de-acum.

Cel puţin, pericolele de care îi vorbise directorul închisorii erau înlăturate. Aşa că judecătorul se duse să se aşeze la birou. Aici era mai în largul lui, şi, ca să spunem aşa, se simţea mai puternic. Aici stătea cu spatele la lumină, cu faţa în umbră şi, la nevoie, putea, printr-o simplă aplecare, să disimuleze o surpriză, o impresie prea vie.

Din contră, deţinutul rămânea în plină lumină şi nicio tresărire a feţei, nicio clipire a pleoapelor nu trebuia să scape unei atenţii scrupuloase.

— Vă simţiţi mai bine? îl întrebă judecătorul de instrucţie.

— Mă simt foarte bine.

— Sper, continuă judecătorul pe un ton părintesc,

că acum vă veţi linişti. Ieri aţi încercat să vă sinucideţi. Era o crimă adăugată la altele... o crimă care...

Deţinutul îl întrerupse cu un gest brusc

— N-am comis crime, spuse el cu o voce încă plină de duritate, dar care nu mai era ameninţătoare. Fiind atacat, mi-am apărat pielea, ceea ce e dreptul fiecăruia. S-au repezit trei asupra mea, ca turbaţi... am omorât ca să nu fiu omorât. E o mare nenorocire şi mi-aş da o mână ca să o răscumpăr, dar conştiinţa nu mă mustră nici măcar atâtica...

Atâtica... însemna o pocnitură a unghiei degetului mare pe dinţi.

— Totuşi, continuă el, am fost arestat şi tratat ca un asasin. Când m-am văzut singur în coşciugul ăla de piatră pe care îl numiţi „secret”, mi s-a făcut frică, mi-am pierdut capul. Mi-am zis: „Băiete, te-au înmormântat de viu, trebuie să mori repede, dacă nu vrei să suferi”. Am încercat să mă sugrum. Moartea mea nu făcea rău nimănui; n-am nici soţie, nici copii care să trăiască de pe urma muncii mele, îmi aparţin numai mie însumi. Ceea ce nu i-a oprit ca, după ce mi-au luat sânge să mă lege într-un sac de pânză ca pe-un nebun... Am crezut că-mi voi pierde minţile. Gardienii au stat lângă mine toată noaptea ca nişte copoi care se învârt în jurul unei fiare înlănţuite. Mă pipăiau, mă priveau, îmi treceau lumânarea prin faţa ochilor...

Toate astea fuseseră debitate cu un sentiment de profundă amărăciune, dar fără mânie, cu forţă, dar fără patetism, asemeni tuturor stărilor resimţite acut.

După un minut de gândire domnul Segmuller reluă:

— Până la un punct prima faptă disperată e explicabilă, văzându-vă în închisoare. Dar, mai târziu,

chiar în această dimineaţă, aţi refuzat hrana care vi s-a oferit.

Figura posomorâtă a bărbatului se lumină brusc la această întrebare şi, în sfârşit, izbucni într-un râs vesel, deschis, sonor.

— Asta, răspunse el, e altceva. Desigur, am refuzat totul pentru că aveam mâinile prinse în sac şi paznicii pretindeau să mă facă să înghit dându-mi de mâncare ca unui bebeluş căruia doica îi oferă supiţa. Unul a încercat să-mi bage lingura în gură... Am încercat să-l muşc... Pentru asta s-a spus, arătându-mă: „Iată un răufăcător de temut, un mare scelerat!”

— De dumneavoastră depinde ca să fiţi bine tratat, îi spuse judecătorul. Fiţi calm, şi atunci nu vi se va mai pune cămaşa de forţă. Pentru asta e necesar să vă liniştiţi...

Ucigaşul clătină trist din cap.

— Voi fi cuminte, cu toate că e deosebit de greu să fii închis când n-ai făcut nimic rău. Măcar dacă aş avea nişte tovarăşi, am discuta şi ar trece timpul. Dar să rămân singur, absolut singur în vizuina aia, unde nu se aude nimic... îngrozitor. E atât de umed încât apa se scurge pe pereţi, şi ai jura că sunt lacrimi adevărate, lacrimi omeneşti care ţâşnesc din piatră...

Judecătorul de instrucţie se aplecase la birou ca să facă o însemnare. Cuvântul „tovarăş” îl frapase şi îşi propunea să-i găsească mai târziu o explicaţie.

— Dacă sunteţi nevinovat, continuă judecătorul, veţi fi eliberat în curând, dar nevinovăţia trebuie stabilită.

— Ce trebuie să fac pentru asta?

— Să spuneţi adevărul, tot adevărul, să răspundeţi cu toată sinceritatea, fără nicio reţinere, fără niciun gând ascuns la întrebările pe care vi le voi pune.

— În privinţa asta puteţi conta pe mine.

— Încă o dată, repetă judecătorul, fiţi foarte atent la mine şi nu uitaţi că libertatea dumneavoastră depinde de sinceritatea dumneavoastră. Cum vă numiţi?

— Mai.

— Care e prenumele?

— Nu am.

— Imposibil.

Un gest al deţinutului trăda o nervozitate imediat înăbuşită.

— Iată, zise el, e a treia oară de ieri încoace că mi se spune acest lucru. Şi totuşi aşa e. Într-adevăr n-am prenume. Dacă ar fi vorba de porecle, ar fi altceva, am avut multe.

— Care anume?...

— Să vedem, la început, când eram la taica Fougasse, mi se apunea Tocilă, pentru că, vedeţi...

— Cine e taica Fougasse ăsta?

— Regele celor ce aveau menajerii, domnule judecător. Ah! putea să se laude cu menajeria lui! Avea de toate: tigri, lei, papagali de toate culorile, şerpi groşi cât pulpa piciorului. Din nefericire, avea şi o cunoştinţă care i-a înghiţit totul.

— Destul, îl întrerupse judecătorul, câţi ani aveţi?

— Patruzeci şi patru sau patruzeci şi cinci.

— Unde v-aţi născut?

— Probabil în Bretania.

Pentru o clipă, domnul Segmuller crezu că descoperă o intenţie ironică pe care se cuvenea s-o curme.

— Vă previn, i se adresă el cu demnitate, că dacă veţi continua astfel, libertatea vă e compromisă. Fiecare răspuns este o necuviinţă.

Cea mai sinceră dezamăgire, amestecată cu neliniște, se răspândi pe fața ucigașului.

— Oh, dar nu e vorba de nicio jignire, domnule judecător, gemu el. Dumneavoastră mă întrebați, eu răspund. Dacă m-ați lăsa să vă povestesc mărunta mea istorie, ați vedea că spun adevărul.

XIX

— Explică-te, deci, spuse domnul Segmuller la cererea indirectă a deţinutului.

Ucigaşul nu-şi putu ascunde bucuria pe care i-o stârnea libertatea ce-i fusese acordată. Strălucirea ochilor, nările umflate, demonstrau o satisfacţie asemănătoare cu aceea a unui cântăreţ de romanţe rugat să se aşeze la pian.

— Deci, domnule judecător, aflaţi că într-o zi frumoasă, acum patruzeci şi cinci de ani, taica Tringlot, directorul unei trupe de acrobaţi, se îndrepta, pe drumul mare, de la Guingamp spre Saint-Brieuc. Călătorea ca de obicei, în cele două căruţe mari, împreună cu soţia, materialul şi artiştii. Şi iată că după ce abia trecuse de un mare târg numit Chatelaudren, cum privea în dreapta şi-n stânga, văzu pe marginea şanţului ceva alb care mişca. „Trebuie să văd ce e”, îi spuse soţiei. Opreşte, coboară, se îndreaptă spre şanţ, ia acel lucru şi scoate un strigăt. Îl găsise pe servitorul dumneavoastră, pe atunci în vârstă de vreo zece luni. Fireşte, taica Tringlot mă duse la soţia lui, o femeie de treabă. Ea mă luă, mă examină, mă pipăi şi spuse: „E puternic, trebuie să-l păstrăm de vreme ce maică-sa a fost atât de nelegiuită încât să-l părăsească. Îi voi da lecţii şi în cinci sau şase ani ne vom mândri cu el”. Au început apoi să-mi caute un nume. Era în primele zile ale lunii mai, aşa că s-a hotărât să mă

numesc Mai, şi Mai sunt din ziua aceea, fără prenume. Taica Tringlot era un om simplu, care nu cunoştea legile. El nu declară autorităţilor ceea ce găsise. Aşa că trăiam, dar nu existam, deoarece, ca să exişti, trebuie să fii înscris într-un registru la primarie. N-am avut niciodată acte. Asta m-a făcut să ajung destul de des la închisoare. Dar, cum, în definitiv, n-am fost niciodată vinovat, am reuşit să scap întotdeauna... Aşadar, iată de ce n-am prenume şi nu ştiu exact unde m-am născut.

Dacă adevărul are un accent special, după cum scriu moraliştii, ucigaşul găsise acel accent. Vocea, gesturile, privirea, expresia feţei; toate erau în deplină concordanţă; niciun cuvânt, din lunga sa povestire, nu fusese nelalocul lui.

— Care sunt mijloacele dumitale de existenţă, continuă să-l întrebe cu răceală domnul Segmuller.

— Am o meserie, răspunse el pe un ton trist, aceea pe care mi-a arătat-o maica Tringlot. Trăiesc şi am trăit în Franţa şi în alte ţinuturi.

Judecătorul se gândi că a găsit în această afirmaţie călcâiul lui Ahile.

— Ai locuit în străinătate? întrebă el.

— Puţin... Iată, sunt şaisprezece ani de când muncesc când în Germania, când în Anglia, cu trupa domnului Simpson.

— Aşadar, eşti saltimbanc. Cum, având o asemenea meserie, mâinile îţi sunt atât de albe şi de îngrijite?

Departe de a părea încurcat, deţinutul îşi etala mâinile şi le examina cu vădită plăcere.

— E adevărat, cel puţin, sunt frumoase... spuse el, pentru că le îngrijesc.

— Eşti plătit ca să nu faci nimic?

— Ah! nu!... Numai că, domnule judecător, eu am rolul să vorbesc publicului, să „dau din gură” cum se spune... şi, fără să mă laud, mă pricep.

Domnul Segmuller îşi mângâie bărbia, ceea ce reprezenta un gest caracteristic atunci când presupunea că un deţinut se încurcă în propriile-i minciuni.

— În cazul acesta, spuse el, vreţi să-mi daţi o probă a talentului dumneavoastră?

— Oh!... exclamă omul, părând să creadă într-o glumă, oh!...

— Conformaţi-vă, vă rog, insistă judeeătoruL

Ucigaşul nu se mai codi. Într-o clipă fizionomia lui mobilă luă o expresie cu totul nouă, un amestec ciudat de prostie, insolenţă, şi ironie. Luă de pe biroul judecătorului o linie în chip de baghetă şi, cu o voce falsă şi stridentă, cu intonaţii de bufon, începu:

„Să tacă muzica! Taci şi tu, tobă! Doamnelor şi domnilor, iată ora, clipa, momentul unei marrrri şi unice reprezentaţii a teatrului cu un prestigiu fără asemănare în lume la trapez şi dans pe sârmă, ridicări şi răsuciri şi alte exerciţii de graţie, de supleţe şi forţă, cu concursul artiştilor din capitală, având onoarea...”

— Ajunge, îl întrerupse judecătorul, debitaţi asta în Franţa, dar în Germania?

— Fireşte, vorbesc limba ţării.

— Să vedem, ordonă domnul Segmuller, a cărui limbă maternă era germana.

Deţinutul părăsi aerul nătâng, îşi compuse o figură comică plină de importanţă şi, fără o umbră de ezitare, reluă pe un ton emfatic:

„Mit Bewilligung der hochloeblichen Obrigkeit wird heute vor hiesiger ehrenwerthen Bürgerschaft zum erstenmal aufgeführt... Genovefa, oder die...”[1]

— Destul... zise judecătorul. Se ridică, poate ca să-şi ascundă decepţia, şi adăugă:

— Să se caute un interpret care să ne spună dacă vă exprimaţi tot atât de uşor şi în engleză.

La aceste cuvinte, Lecoq făcu cu modestie un pas înainte.

— Eu vorbesc engleza, spuse el.

— Atunci foarte bine. M-ai înţeles, deţinut...

Omul se transformase încă o dată. Flegma şi gravitatea britanică se zugrăviră pe faţa lui, mişcările îi deveniseră rigide şi tacticoase. Şi pe cel mai serios ton, pronunţă:

„Ladies, and Gentlemen,

Long life to our queen, and to the honourable mayor of that town. No country, England excepted, – our glorious England! – should produce such a strânge thing, such a parangon of curiosity.”[2]

Vorbi fără întrerupere un minut întreg.

Domnul Segmuller se propti în coate la biroul său

[1] Cu permisiunea autorităţii locale, în faţa onorabililor cetăţeni va fi prezentată pentru prima oară... Geneviève sau...

[2] Doamnelor şi domnilor. Urez viaţă lungă reginei noastre şi onorabilului primar al acestui oraş. Nici o altă ţară, cu excepţia Angliei – glorioasa noastră Anglie – n-ar fi ştiut să producă un lucru atât de ciudat, un asemenea exemplu de curiozitate!...

cu capul în mâini, iar Lecoq nu reuşi să-şi ascundă uimirea.

Numai Goguet, surâzătorul grefier, se distra...

XX

Dacă domnul Segmuller rămase tăcut, cu coatele sprijinite de tăblia biroului şi mâinile la ochi, e pentru că în această poziţie putea, numai desfăcând degetele, să-şi studieze omul în voie.

Atitudinea ucigaşului era surprinzătoare.

Odată terminat complimentul în engleză, el rămăsese în mijlocul cabinetului, uluit, pe jumătate mulţumit, pe jumătate neliniştit, dar tot atât de în largul lui ca şi când s-ar fi aflat pe scena unde spunea că îşi petrecuse jumătate din viaţă.

E adevărat că până acum domnul Segmuller nu-l atacase în mod serios. Nu utilizase niciuna din armele pe care Lecoq i le pusese la dispoziţie.

— Recunosc, i se adresă el deţinutului, vorbiţi curent cele trei limbi importante din Europa. E un talent rar. Dar asta nu stabileşte identitatea dumneavoastră, continuă judecătorul. Puteţi să indicaţi o persoană onorabilă care să vă garanteze identitatea?

— Ei!... domnule, sunt şaisprezece ani de când am părăsit Franţa şi trăiesc pe drumuri şi în bâlciuri.

— Lăsaţi astea, vorbiţi-mi mai bine de ultimul patron, domnul Simpson.

— Domnul Simpson e un om bogat şi cinstit, răspunse pe un ton ofensat deţinutul. În Germania are un teatru de marionete, în Anglia prezintă lucruri supranaturale, după gustul ţării respective.

— Ei bine! acest milionar poate să depună mărturie în favoarea dumneavoastră, trebuie să fie uşor de găsit.

— Desigur, răspunse deţinutul cu emfază, domnul Simpson nu poate spune decât lucruri bune despre mine. Este destul de cunoscut ca să poată fi găsit, numai că va fi nevoie de un oarecare timp.

— De ce?

— Pentru că la ora asta trebuie să fie în drum spre America. Tocmai călătoria asta m-a determinat să-l părăsesc. Mi-e frică de mare.

Teama, ale cărei gheare ascuţite sfâşiau inima lui Lecoq, dispăru. Şi răsuflă uşurat.

— Când afirm că e pe drum, reluă cu vioiciune deţinutul, s-ar putea să mă înşel, şi el să nu fi plecat încă. Ceea ce e sigur e că atunci când ne-am despărţit îşi aranjase toate treburile pentru a se îmbarca.

— Pe ce navă trebuia să facă traversarea?

— Nu mi-a spus.

— Unde v-aţi despărţit?

— La Leipzig...

— Când?

— Vinerea trecută.

Domnul Segmuller ridică batjocoritor din umeri.

— Eraţi dumneavoastră vineri la Leipzig, se miră el: De când sunteţi la Paris?

— De duminică, de la ora patru după-masă.

— Iată ce va trebui să dovediţi.

— Cum să dovedesc?

— Am să vă ajut, spuse judecătorul. Oamenii de la hanul unde aţi locuit la Leipzig v-au remarcat probabil...

— N-am locuit la han.

— Unde aţi mâncat, unde aţi dormit?

— În căruţa mare a domnului Simpson; fusese vândută, dar nu trebuia să fie livrată decât în portul în care se îmbarca.

— Şi care e acel port?

— Nu ştiu.

— Aşadar, reluă domnul Segmuller, nu oferiţi justiţiei decât simpla dumneavoastră afirmaţie?

— Aşteptaţi, zise deţinutul, întinzând braţele ca şi cum ar fi vrut să prindă cu mâna o inspiraţie încă neclară, aşteptaţi... Când am sosit la Paris aveam un cufăr.

— Şi?

— E plin cu rufărie ce poartă prima literă a numelui meu. Am înăuntru paltoane, pantaloni, două costume pentru meseria mea...

— Treceţi peste asta.

— Coborând din tren, am dus acest cufăr într-un hotel din apropierea gării...

— Cum se numeşte hotelul?

— Vai, domnule judecător, e exact ceea ce vreau să-mi amintesc; am uitat. Dar n-am uitat clădirea, mi se pare c-o văd şi-acum şi, dacă mă veţi duce acolo, o voi recunoaşte cu siguranţă. Oamenii de la hotel mă vor recunoaşte şi, de altfel, cufărul meu va fi acolo în chip de dovadă.

În sinea lui, Lecoq îşi promitea să facă o mică anchetă în hotelurile care înconjurau Gara de Nord.

— Fie, rosti judecătorul, vom face ceea ce ne-aţi cerut Acum, două întrebări: Cum, de-abia sosit la Paris la ora patru după-amiază, vă aflaţi la miezul nopţii la *Pulberărie*, un bârlog de răufăcători, aşezat în mijlocul maidanelor, imposibil de găsit noaptea, dacă nu-l cunoşti? În al doilea rând, cum de sunteţi

atât de sărăcăcios îmbrăcat dacă aveţi toate hainele pe care mi le-aţi înşirat?

La acesta întrebare deţinutul zâmbi.

— Veţi înţelege, domnule judecător, răspunse el. Când călătoreşti cu clasa a treia îţi cam oboseşti veşmintele, iată de ce, la plecare, m-am îmbrăcat cu ce aveam mai rău. Când am sosit şi am simţit sub paşii mei pavajul Parisului, parcă înnebunisem; aveam bani, era duminica carnavalului, nu m-am gândit decât să chefuiesc şi nu mi-a trecut prin minte să mă schimb. Cum odinioară petreceam la bariera Italiei, am alergat aici şi am intrat într-un birt. În timp ce mâncam, doi indivizi de lângă mine se înţelegeau să-şi petreacă noaptea la *Curcubeu*. I-am rugat să mă ducă şi pe mine acolo, ei au fost de acord, am plătit un rând şi am plecat. Dar la bal, tinerii m-au părăsit ca să danseze şi am început să mă plictisesc de moarte. Supărat, am ieşit, şi nevrând să întreb care e drumul, o prostie, ce mai! m-am rătăcit pe un câmp fără case. Tocmai voiam să mă întorc pe unde venisem, când am observat o lumină în apropiere. M-am îndreptat drept spre ea... şi am ajuns la cârciuma asta blestemată.

— Cum s-au petrecut lucrurile?

— Oh... foarte simplu. Intru, strig, vine, cer o băutură tare, mi se serveşte, mă aşez şi aprind o ţigară de foi. Apoi privesc în jur. Localul era atât de înspăimântător încât ţi se făcea părul măciucă. La o masă, trei bărbaţi şi două femei beau, vorbind încet. Se pare că mutra mea nu le-a fost pe plac. Unul dintre ei se scoală, vine la mine şi-mi zice: „Eşti de la poliţie, ai venit aici ca să ne spionezi, e clar ce învârţi”. Eu îi răspund că nu sunt de la poliţie, el spune că da, eu susţin că nu... ba da, ba nu... Pe scurt el se jură că e

sigur de acest lucru şi chiar că am o barbă falsă. Spunând asta, mă apucă de barbă şi trage. Mă doare, mă ridic, şi, zbang, cu un pumn îl trântesc la pământ. Nenorocire! Ceilalţi vin asupra mea... Aveam revolverul... restul îl ştiţi.

— Şi cele două femei ce făceau în timpul ăsta?

— Ah! eram prea ocupat ca să fiu atent la ele! Au şters-o.

— Dar le-aţi văzut când aţi sosit. Cum arătau?

— Erau, pe-onoarea mea! două şmechere urâte, cu înfăţişare de soldăţoi şi negre tuci.

Ultimele îndoieli ale domnului Segmuller dispărură aşa cum se topeşte ceaţa în soare când deţinutul declară că femeile erau înalte şi negricioase. După el, această îndrăzneaţă aserţiune demonstra că ucigaşul şi văduva Chupin se înţeleseseră între ei. Dacă omul ar fi zis: „Femeile erau blonde”, domnul Segmuller n-ar fi ştiut ce să mai creadă. Desigur, satisfacţia sa a fost imensă, dar trăsăturile feţei rămaseră de nepătruns. Era important să-i lase deţinutului impresia că a reuşit să „fenteze” ancheta.

— Înţelegeţi, i se adresă judecătorul pe cel mai binevoitor ton, cât de important este să le găsim pe cele două femei. Dacă mărturia lor se potriveşte cu ceea ce afirmaţi, situaţia dumneavoastră se va îmbunătăţi foarte mult.

— Da, înţeleg acest lucru, dar cum să punem mâna pe ele?

— Aţi observat ceva ce ar putea să le precizeze înfăţişarea şi să uşureze cercetările?

— N-am remarcat nimic, zise el rece.

De câtăva vreme domnul Segmuller îşi deschisese biroul. Scoase de aici cercelul ridicat de la locul crimei şi i-l arătă brusc deţinutului, spunând:

— Deci n-aţi observat acest cercel în urechea uneia dintre cele două femei?

Deţinutul îşi păstră aceeaşi imperturbabilă nepăsare. El luă cercelul, îl examină cu atenţie, îl făcu să strălucească în lumină, îi admiră focurile şi zise:

— E o piatră frumoasă, dar n-am remarcat-o.

— Piatra asta e un diamant, insistă judecătorul.

— Aha!

— Da, care valorează mai multe mii de franci.

— Atât de mult?

Exclamaţia era în spiritul rolului, dar ucigaşul nu ştiu să pună în ea naivitatea potrivită, sau mai curând o exagera.

Totuşi, domnul Segmuller nu abuza de avantajul câştigat.

— Altceva, zise el. Când aţi aruncat arma, strigând: Veniţi să mă prindeţi, ce intenţii aveaţi?...

— Voiam să fug...

— Pe unde?

— Dumnezeule, domnule, pe uşă, pe...

— Da, pe uşa din spate, zise judecătorul cu o ironie rece. Rămâne de explicat cum dumneavoastră, care aţi intrat în cârciuma aceea pentru prima dată, cunoaşteţi această ieşire.

Pentru prima oară privirea deţinutului se tulbură, siguranţa îl părăsi, dar totul se petrecu fulgerător şi el izbucni într-un râs fals, dar mascându-şi prost teama.

— Ce păcăleală! exclamă el, tocmai le văzusem pe cele două femei ştergând-o pe-acolo.

— Iertare! tocmai aţi declarat că n-aţi observat când au plecat cele două femei, pentru că eraţi prea ocupat ca să le puteţi supraveghea mişcările.

— Am spus eu asta?

— Cuvânt cu cuvânt; vi se va citi pasajul. Goguet...

citeşte!

Grefierul citi, dar atunci omul începu să conteste semnificaţia celor afirmate... Pretindea că nu spusese, că desigur n-a vrut să spună... că n-a fost bine înţeles...

— Ajunge, interveni judecătorul, ale cărui întrebări, se înmulţeau. De ce, ieşind să vă plimbaţi, aveaţi în buzunar revolverul aici de faţă?

— Îl aveam la mine pentru călătorie, nu m-am gândit să-l las la hotel, aşa cum nu m-am gândit să-mi schimb hainele.

— De unde l-aţi cumpărat?

— Mi l-a dat domnul Simpson, e o amintire.

— Trebuie să recunoaşteţi, remarcă judecătorul cu răceală, că acest domn Simpson e un personaj comod. În sfârşit, să continuăm: această armă de temut s-a descărcat numai de două ori şi sunt trei morţi. Nu mi-aţi spus sfârşitul scenei.

— Vai! exclamă deţinutul tulburat, la ce bun!... Doi dintre duşmanii mei fiind pe jos, lupta devenea egală. L-am prins pe ultimul, pe soldat, şi l-am împins... A căzut peste colţul mesei şi nu s-a mai ridicat.

Domnul Segmuller desfăcuse pe biroul său planul cârciumii desenat de Lecoq.

— Apropiaţi-vă, i se adresă el deţinutului, şi precizaţi pe această hârtie locul unde vă aflaţi dumneavoastră şi unde erau adversarii.

Deţinutul se execută şi, cu o siguranţă oarecum surprinzătoare pentru un om de aparenta sa condiţie, explică drama.

— Am intrat, spuse el, prin această uşă, notată C. M-am aşezat la masa H, care se află în partea stângă cum intri; ceilalţi ocupau această masă care este între soba F şi fereastra B.

— Acestea fiind elucidate, reluă judecătorul, mai rămâne să-mi explicaţi sensul unei fraze pe care aţi pronunţat-o când agentul, aici de faţă, v-a doborât.

— O frază?

— Da. Aţi spus: „Vin prusacii, sunt pierdut!” Ce înseamnă asta?

O roşeaţă trecătoare coloră pometii ucigaşului. Era clar că prevăzuse orice altă întrebare şi că aceasta îl lua pe nepregătite.

— E uimitor zise el, nereuşind să-şi ascundă încurcătura, că am spus acest lucru...

Era evident că voia să câştige timp, să caute o explicaţie.

— Cinci persoane v-au auzit, insistă judecătorul.

— La urma urmei, continuă deţinutul, e foarte posibil. E o frază pe care un bătrân din garda napoleoneană, care după bătălia de la Waterloo intrase în serviciul domnului Simpson, obişnuia s-o spună mereu...

Explicaţia, cu toate că venise cu întârziere, era cât se poate de ingenioasă.

— Se poate, rosti judecătorul, dar există un anumit lucru pe care nu-l pot înţelege. V-aţi debarasat de adversari înainte de intrarea patrulei de poliţie?... Răspundeţi da sau nu.

— Da.

— Atunci de ce în loc să fugiţi prin uşa de comunicare, a cărei existenţă aţi ghicit-o, aţi rămas în pragul ei, cu o masă în faţă în chip de baricadă, cu arma îndreptată spre agenţi, pentru a-i ţine la respect.

Ucigaşul îşi lăsă capul în jos şi răspunsul se lăsă aşteptat.

— Eram ca nebun, se bâlbâi el, nu ştiam dacă cei

ce sosesc sunt agenţi de poliţie sau prieteni de-ai celor pe care îi omorâsem.

— Interesul dumneavoastră vă ordona să fugiţi atât de unii cât şi de ceilalţi.

Deţinutul nu mai spuse nimic.

— Ei bine! reluă domnul Segmuller, prevenţia presupune că v-aţi expus să fiţi arestat în mod conştient şi voluntar pentru a acoperi retragerea celor două femei care se aflau în cârciumă.

— Am riscat deci pentru două ticăloase pe care nu le cunoşteam?

— Iertaţi-mă, prevenţia are motive serioase să creadă că, dimpotrivă, le cunoaşteţi foarte bine pe cele două femei.

— Aşa deci!... dacă mi-o veţi dovedi!...

Rânjea, dar rânjetul îi îngheţă pe buze când judecătorul îi spuse pe un ton plin de siguranţă, scandând cuvintele:

— Am să ţi-o do-ve-desc!

XXI

Când judecătorul consideră că ameninţarea îşi produsese efectul scontat, reluă:

— Aşadar, afirmi că nu cunoşti pe niciuna dintre femeile care se aflau în cârciumă?

— Jur.

— N-ai avut niciodată prilejul să-l vezi pe un individ al cărui nume este amestecat în această afacere, un oarecare Lacheneur?

— Am auzit acest nume pentru prima oară când a fost pronunţat de soldatul muribund şi care a adăugat că acest Lacheneur este un fost comediant.

Suspină adânc şi continuă:

— Sărmanul soldat! Abia îl lovisem de moarte, iar ultimele lui cuvinte au fost o mărturisire a nevinovăţiei mele.

— În consecinţă, întrebă judecătorul, accepţi depoziţia acelui militar?

Omul ezită, ca şi cum ar fi mirosit o capcană şi trebuia să cântărească răspunsul.

— O accept... rosti el în cele din urmă.

— Foarte bine. Soldatul acela, trebuie să-ţi aminteşti, voia să se răzbune pe Lacheneur, care, promiţându-i bani, îl târâse într-un complot. Împotriva cui era îndreptat acel complot? Evident, împotriva dumitale. Pe de altă parte, pretinzi că n-ai sosit la Paris decât în aceeaşi seară şi că n-ai ajuns la *Pulberărie* decât cu totul şi cu totul întâmplător.

Împacă deci aceste două lucruri.

Deţinutul îndrăzni să ridice din umeri.

— Eu, spuse el, văd lucrurile altfel. Oamenii ăia urzeau o lovitură împotriva nu ştiu cui, şi tocmai pentru că-i deranjam mi-au căutat ceartă din nimic.

Lovitura judecătorului fusese bună, dar riposta era şi mai bună, atât de bună încât surâzătorul grefier nu-şi putu ascunde o grimasă de aprobare.

— Să trecem la ceea ce s-a întâmplat după arestare, continuă domnul Segmuller. De ce ai refuzat să răspunzi la întrebări?

Un licăr de furie, reală sau simulată, străluci în ochii ucigaşului.

— E prea de ajuns un interogatoriu, bombăni el, ca să faci un vinovat dintr-un nevinovat!....

— Te poftesc, în interesul dumitale, să fii cuviincios, i se adresă cu severitate judecătorul. Agenţii care te-au arestat au observat că eşti obişnuit cu formalităţile şi că ştii cum stau lucrurile la închisoare.

— Ah, domnule, nu v-am spus că am fost prins şi închis de mai multe ori, mereu din cauza lipsei hârtiilor de identitate. Am spus adevărul, aşa că n-o să mă faceţi să mă contrazic, nu ţine!

Îşi scosese masca de nepăsare zeflemitoare şi arbora acum un ton morocănos şi nemulţumit.

Cu toate astea, de-abia acum începea să fie atacat în mod serios. Domnul Segmuller depuse pe biroul lui un mic sac de pânză.

— Îl recunoşti? întrebă el.

— Desigur! este pachetul pe care directorul l-a sigilat la grefă. Judecătorul desfăcu sacul şi goli pe o foaie de hârtie praful pe care îl conţinea.

— N-ai uitat, i se adresă el deţinutului, că acest

praf provine de la noroiul care îţi acoperea picioarele până la gleznă. Agentul de poliţie care l-a strâns s-a deplasat până la postul unde ţi-ai petrecut noaptea şi a constatat că acest praf este întru totul asemănător celui din celula în care ai stat. Deci, continuă judecătorul, avem certitudinea că te-ai murdărit intenţionat. Ce intenţii aveai?

— Voiam...

— Lasă-mă să termin. Cu siguranţă că, încercând să păstrezi secretul identităţii, să-ţi asumi personalitatea unui om de la periferia societăţii, a unui saltimbanc, te-ai gândit că vei fi trădat de cercetările asupra persoanei dumitale. Ai prevăzut ce vor gândi cei de la grefă atunci când vei fi dezbrăcat şi când se va vedea ieşind din nişte cizme murdare, grosolane, scâlciate, ca astea pe care le porţi, nişte picioare îngrijite ca ale dumitale, căci ai picioarele tot atât de îngrijite ca şi mâinile, iar unghiile de la mâini sunt pilite. Şi-atunci ce-ai făcut? Ai vărsat conţinutul ulciorului care se afla în celulă şi ai tropăit în noroi.

În timpul acestui rechizitoriu figura deţinutului exprimă rând pe rând nelinişte, cea mai comică uimire şi, în sfârşit, o evidentă veselie.

— Iată ce se întâmplă, spuse el, adresându-se nu judecătorului ci lui Lecoq, când o iei razna. Adevărul e că atunci când m-au închis la post, se împlineau patruzeci şi opt ore, dintre care treizeci şi şase petrecute în tren, de când nu mă descălţasem. Picioarele îmi erau roşii, umflate şi mă ardeau ca focul. Ce să fac? Am vărsat apă peste ele... În ceea ce priveşte restul, dacă am pielea delicată şi albă e pentru că mă îngrijesc. Mai mult, la fel ca toţi cei de profesia mea, nu port decât papuci. Aşa încât, atunci când am părăsit Leipzigul nu aveam nici măcar cizme,

şi domnul Simpson mi-a dat această pereche veche pe care n-o mai purta.

— Sunt un nătărău, îşi spunea Lecoq, un imbecil, un împrăştiat, un idiot. Nu trebuia să vorbesc de această împrejurare decât la interogatoriu. Când omul ăsta, care e foarte tare, m-a văzut culegând praful, a ghicit intenţiile mele, a căutat o explicaţie, a găsit-o, şi e plauzibilă, ar fi admisă chiar şi de juriu.

Domnul Segmuller nu era nici uimit, nici surprins de atâta prezenţă de spirit.

— Să rezumăm, spuse el. Îţi menţii afirmaţiile?

— Da, domnule.

— Ei bine! spuse el, sunt obligat să-ţi spun că minţi.

Şi scoase din sertar mulajele turnate de Lecoq şi i le arătă ucigaşului.

— Ai declarat că cele două femei aveau talia unui soldat din gardă... Or, iată urmele lăsate de femeile acelea atât de înalte! Pretinzi că ele erau „negre tuci”; un martor ne poate spune că una dintre ele era scundă şi minionă, cu o voce melodioasă şi extraordinar de blondă.

Judecătorul căută privirea deţinutului, o găsi şi adăugă răspicat:

— Acest martor este birjarul în trăsura căruia s-au urcat cele două femei pe strada Chevaleret.

Această frază a fost pentru deţinut ca o lovitură de măciucă; se făcu palid, se clătină şi fu obligat să se sprijine de perete ca să nu cadă.

— Ah!... ziceaţi că mi-ai spus adevărul!... continuă necruţător judecătorul; ce-i atunci cu omul acela care te aştepta în timp ce eraţi la *Pulberărie*? Ce e cu acel complice care, după arestarea dumitale, a îndrăznit să pătrundă în cârciumă ca să ia vreo dovadă

compromiţătoare, fără îndoială o scrisoare despre care ştia că se află în buzunarul văduvei Chupin? Ce e cu acel prieten devotat şi îndrăzneţ, care a ştiut să se prefacă atât de beat încât sergenţii de stradă, amăgiţi, l-au închis împreună cu dumneata? Poţi oare să susţii că n-ai pus la cale împreună cu el sistemul dumitale de apărare? Ai putea afirma că nu şi-a asigurat concursul văduvei Chupin?...

Dar, graţie unui efort supraomenesc, deţinutul devenise din nou stăpân pe sine.

— Toate astea, spuse el cu o voce răguşită, sunt o invenţie a poliţiei!...

Judecătorul de instrucţie tresărise de bucurie văzându-l pe deţinut cum se frământă auzindu-i cuvintele pline de convingere.

— Se înmoaie, gândea el, îl simt, se predă, e al meu!..."

Dar toată speranţa unui succes imediat se prăbuşi de îndată ce-l văzu pe acest surprinzător adversar stăpânindu-şi slăbiciunea de-o clipă, încordându-şi voinţa şi redresându-se cu o energie reînnoită.

Aşa că reluă cu o voce aspră din cauza aşteptării înşelate.

— Hotărât lucru! negi până şi ceea ce sare în ochi.

Ucigaşul îşi regreta probabil amar slăbiciunea, căci o îndrăzneală diabolică sclipea în ochii lui.

— Ce anume sare în ochi? întrebă el, încruntându-se. Romanul inventat de poliţie este verosimil, nu neg asta, dar mi se pare că şi adevărul este cel puţin tot atât de probabil. Îmi vorbiţi despre un birjar care a luat în trăsura lui, pe strada Chevaleret, două femei scunde şi blonde. Cine dovedeşte că erau cele care se aflau în cârciuma aia blestemată?

— Poliţia a mers pe urmele lor care se vedeau pe

zăpadă.

— Noaptea, peste câmpul plin de hârtoape, pe stradă, când ploua mărunt şi începea să se dezgheţe?... mi se pare prea de tot...

Întinse braţul spre Lecoq şi adăugă cu un dispreţ zdrobitor:

— Un agent care pe baza unei asemenea dovezi pretinde capul unui om, sau are prea multă încredere în el, sau doreşte să fie avansat.

Reproşul era într-adevăr teribil, şi tânărul poliţist îl resimţi adânc. Se simţi atât de vizat, încât uită în ce loc se află şi se ridică furios.

— Acest lucru n-ar însemna nimic, strigă el, dacă n-ar fi o verigă dintr-un lanţ care...

— Tăcere, domnule agent, îl întrerupse judecătorul.

Şi continuă întorcându-se spre deţinut.

— Justiţia nu foloseşte probele adunate de poliţie decât după ce le-a verificat şi le-a cântărit.

— N-are nicio importanţă! şopti omul, aş vrea să-l văd şi eu pe birjarul acela.

— Nu-ţi fie teamă, va repeta depoziţia în faţa dumitale.

— Ei bine! atunci voi fi mulţumit. Am să-l întreb cum reuşeşte să vadă faţa oamenilor când e întuneric beznă. Fără îndoială, acest informator face parte din neamul pisicilor, care văd mai bine noaptea decât ziua. Dar prost mai sunt! strigă el, îmi fac sânge rău în legătură cu femeile acelea în timp ce dumneavoastră ştiţi cine sunt. Căci, o ştiţi, nu-i aşa, domnule judecător, de vreme ce birjarul le-a dus acasă!

Actor incomparabil, omul pronunţase această propoziţie pe tonul celei mai sincere candori. Dar ironia era evidentă şi, dacă îi lua în zeflemea, o făcea

pentru că ştia că nu avea de ce să se teamă în privinţa asta.

— Dacă eşti consecvent, reluă judecătorul, vei nega de asemenea prezenţa unui complice, a unui... tovarăş.

— La ce bun să neg, domnule, de vreme ce nu credeţi nimic din ceea ce spun eu. Puţin mai înainte l-aţi considerat pe domnul Simpson drept un personaj imaginar, aşa că ce-aş putea spune despre acest pretins complice? Agenţii care l-au inventat au făcut din el un băiat bun. Aceşti domni pretind că s-a înţeles cu mine şi apoi cu cârciumăreasa. Cum a făcut-o? După ce l-au scos din celula în care eram l-au închis probabil împreună cu bătrâna... În fine, continuă omul, ce dovezi aveţi împotriva mea? Un nume, Lacheneur, bolborosit de un muribund, urme pe zăpada înmuiată, depoziţia unui birjar, o vagă bănuială în legătură cu un beţiv. Asta e tot? puţin lucru.

— Destul! îl întrerupse domnul Segmuller. Acum pari foarte sigur, dar puţin mai înainte ai fost deosebit de tulburat. Din ce cauză?...

— Cauza! strigă deţinutul cu un fel de furie, cauza? Nu vedeţi, domnule, că mă torturaţi îngrozitor, fără milă, pe mine un nevinovat, că mă simt ca şi când aş fi pe bascula ghilotinei, că am simţit de zeci de ori răceala tăişului pe gât.

Într-adevăr, părea să sufere îngrozitor. Părul îi era umezit de sudoare şi picături mari, pe care şi le ştergea cu mâneca hainei, i se rostogoleau de-a lungul obrazului palid.

— Nu sunt duşmanul dumitale, zise încet domnul Segmuller. Un judecător de instrucţie nu e nici prietenul, nici duşmanul deţinutului, nu e decât

prietenul adevărului şi al legilor. Nu caut un nevinovat, dar nici un vinovat, vreau să descopăr ce s-a întâmplat. Trebuie să ştiu cine eşti... şi o voi afla.

— Ei, Doamne... mă omor să vă tot repet: sunt Mai!

— Nu.

— Atunci cine sunt? Un înalt personaj deghizat? Aş vrea şi eu să fie aşa; în acest caz aş avea acte în regulă, vi le-aş arăta şi m-aţi elibera, căci ştiţi bine, domnule dragă, că sunt la fel de nevinovat ca şi dumneavoastră...

Judecătorul îşi părăsise locul de la birou şi venise să se sprijine cu spatele de sobă, la doi paşi de deţinut.

— Isprăveşte, spuse el.

Şi pe dată, schimbându-şi tonul şi modul de comportare, adăugă cu politeţea perfectă a unui om de lume adresându-se unui egal:

— Fă-mi onoarea, domnule, de a mă crede destul de perspicace pentru a ghici sub masca rolului dificil pe care îl joci cu o regretabilă perfecţiune pe omul superior, dotat cu cele mai deosebite însuşiri spirituale...

Lecoq văzu că această schimbare l-a derutat pe ucigaş.

El încercă să râdă, dar râsul i se rostogli lugubru din gâtlej, ca un hohot de plâns, şi două lacrimi îi ţâşniră din ochi.

— Nu te voi mai chinui, domnule, continuă judecătorul. Când ne vom mai vedea voi avea în mână atâtea dovezi încât să te zdrobesc.

Se gândi puţin, apoi adăugă rar, accentuând fiecare cuvânt:

— Numai să nu mai aştepţi atunci menajamentele pe care ţi le acord acum cu atâta bunăvoinţă. Justiţia

este umană, domnule, adică indulgentă cu anumite crime. Îţi promit toate menajamentele ce nu se opun datoriei mele. Vorbeşte, domnule... Trebuie să-i spun agentului de poliţie să iasă? Vrei să-i încredinţez grefierului meu nişte comisioane?

Judecătorul tăcu. Aştepta efectul acestui ultim, suprem efort.

Ucigaşul îi aruncă una dintre acele priviri care încearcă să pătrundă până în adâncul sufletul. Buzele i se mişcară, s-ar fi putut crede că va începe să vorbească. Dar, nu! Îşi încrucişă braţele şi şopti:

— Sunteţi cinstit, domnule; din nefericire nu sunt decât nenorocitul pe care vi l-am prezentat: Mai, artist, cel care dă din gură în faţa publicului.

— Fie deci aşa cum doreşti, rosti judecătorul. Domnul grefier îţi va citi interogatoriul... ascultă-l.

Goguet începu să citească. Deţinutul ascultă fără să facă vreo observaţie, dar la sfârşit refuză să semneze, temându-se, zicea, de vreo perfidă greşeală de exprimare.

Un moment mai târziu fu escortat de garda care îl adusese.

XXII

După ce deţinutul ieşi, domnul Segmuller se lăsă să cadă pe fotoliu, epuizat, zdrobit, aşa cum se întâmplă după eforturi extraordinare, depuse absolut în zadar. De-abia dacă mai avea putere să-şi tamponeze fruntea înfierbântată şi ochii care îl ardeau cu batista înmuiată în apă rece.

Acest îngrozitor interogatoriu durase nu mai puţin de şapte ore.

— Nu, spuse judecătorul gânditor, nu, acest om nu este un ticălos. Când i-am vorbit atât de înţelegător, a fost realmente emoţionat, a plâns. Aş jura că a ezitat, că a fost cât pe ce să-mi mărturisească totul.

— E puternic, aprobă Lecoq, formidabil de puternic!

Laudele tânărului poliţist erau sincere. Departe de a-i purta pică acestui deţinut care îi înşelase socotelile şi care îl insultase chiar, îl admira pentru abilitatea şi îndrăzneala lui.

Spera să-l învingă. Încerca pentru el acea simpatie secretă pe care ţi-o inspiră un adversar demn de înfruntat.

Încetul cu încetul, judecătorul de instrucţie îşi reveni.

— Domnule agent, spuse el, iată care sunt concluziile mele: Sau acest om este într-adevăr Mai „cel bun de gură”, aşa cum spune, sau aparţine celei mari înalte sfere sociale. Nu există cale de mijloc. Această sumbră energie de care dă dovadă, acest

dispreţ faţă de viaţă, atâta prezenţă şi hotărâre nu le poţi găsi decât sau la periferia societăţii sau pe cele mai înalte trepte ale ei. Un ins oarecare atras la *Pulberărie* de vreo pasiune de nemărturisit, de mult ar fi spus totul şi ar fi cerut favoarea să i se dea un pistol...

— Domnule judecător, zise tânărul poliţist, acest deţinut nu este măscăriciul Mai.

— Nu, desigur, răspunse domnul Segmuller, şi, în consecinţă, dumitale îţi revine misiunea să afli în ce sens trebuie orientate investigaţiile.

— Domnule, reluă Lecoq pe un ton calm, mi-a venit o idee.

— Să vedem care?

— Vă amintiţi desigur că văduva Chupin ne-a vorbit de fiul ei, un oarecare Polyte...

— Da, într-adevăr.

— Băiatul ăsta, un adevărat netrebnic, a obţinut să rămână la închisoarea Centrală până când va fi judecat. De ce să nu-l interogăm? Trebuie să-i cunoască pe toţi obişnuiţii *Pulberăriei* şi poate ne va da informaţii preţioase despre Gustave, despre Lacheneur şi chiar despre ucigaş. Dacă nu e la secret a aflat probabil de arestarea maică-sii, dar mi se pare imposibil să creadă că justiţia este dezorientată.

— Da, ai multă dreptate! strigă judecătorul. Cum de nu m-am gândit la asta! Mâine, de dimineaţă, îl voi interoga pe acest individ, pe care situaţia sa de inculpat îl va face mai docil. Vreau, de asemenea, s-o interoghez şi pe nevastă-sa.

Se întoarse apoi spre grefier şi adăugă:

— Repede, Gougue! pregăteşte o citaţie pe numele Hippolyte Chupin şi completează un ordin de scoatere.

Întrucât se făcuse noapte şi nu vedea bine, grefierul sună şi ceru lumină.

Uşierul care aduse lămpile tocmai ieşea când se auzi bătând la uşă. Deschise, şi directorul închisorii intră cu pălăria în mână.

— Vin să vă întreb, domnule, i se adresă el judecătorului, dacă trebuie să-l menţin în continuare izolat pe deţinutul Mai?

— Da, domnule.

— Mă tem de furia lui, iar pe de altă parte îmi repugnă să-i pun cămaşa de forţă.

— Lăsaţi-l liber în celulă, zise domnul Segmuller, recomandaţi să fie tratat cu blândeţe şi mulţumiţi-vă să exercitaţi asupra lui o supraveghere continuă.

Directorul se înclină, apoi adăugă:

— Aţi reuşit, desigur, domnule, să constataţi identitatea deţinutului?

— Din nefericire nu.

— În cazul acesta spuse directorul, prezumţiile mele au fost exacte. Mi s-a părut cât se poate de limpede faptul că acest om e un răufăcător de ultimă speţă, un recidivist care cu siguranţă că are cel mai mare interes să-şi ascundă identitatea.

— Poate vă înşelaţi.

— Hm! m-ar mira. Trebuie să mărturisesc că impresia mea coincide cu aceea a domnului Gévrol, cel mai experimentat şi cel mai abil inspector de siguranţă. Apoi, se întâmplă câteodată ca agenţi tineri şi prea zeloşi să se înflăcăreze şi să alerge după himerele imaginaţiei lor.

Lecoq, roşu de mânie, i-ar fi replicat deschis, când domnul Segmuller, cu un get, îi impuse tăcere.

Judecătorul fu acel care răspunse surâzând:

— Pe legea mea! dragă domnule, cu cât studiez

această afacere cu atât mai mult sunt de partea sistemului practicat de agentul prea zelos. Cu toate astea, nu sunt infailibil, şi contez pe serviciile dumneavoastră.

— Oh!... am eu mijloacele mele de verificare, îl întrerupse încăpăţânatul director, şi sper că omul nostru va fi recunoscut înainte de douăzeci şi patru de ore fie de agenţii de siguranţă, fie de deţinuţii cărora le va fi arătat.

Cu această promisiune se retrase, şi Lecoq se ridică furios:

— Vedeţi, domnule judecător, acest Gévrol, mă şi vorbeşte de rău, e gelos...

— Ei şi... ce te interesează! Dacă vei reuşi, vei fi răzbunat... Dacă vei da greş, eu voi fi aici.

Şi, imediat, deoarece se făcuse târziu, domnul Segmuller îi încredinţă tânărului poliţist probele care trebuiau să-l ajute în cercetările sale: mai întâi cercelul, a cărui provenienţă trebuia aflată neapărat, apoi scrisoarea semnată Lacheneur, găsită în buzunarul lui Gustave, falsul soldat.

Îi mai dădu şi alte ordine, şi, recomandându-i să fie punctual a doua zi, se despărţi de el cu aceste cuvinte:

— Du-te şi... noroc.

XXIII

Lungă, îngustă, joasă, ciuruită de numeroase uşi numerotate, la fel ca un coridor de hotel cu camere mobilate, având de la un capăt la altul o banchetă grosolană din lemn de stejar, înnegrită de atâta folosinţă, aşa arăta galeria judecătorilor de instrucţie.

În timpul zilei, când e populată de oaspeţii obişnuiţi: martori, paznici, este de o tristeţe dezolantă. Odată cu venirea nopţii, când e goală, abia luminată de lampa fumegândă a uşierului de serviciu, aşteptând vreun judecător întârziat, este sinistră.

Oricât de puţin impresionabil era Lecoq, i se strânse inima mergând pe culoarul ăsta nesfârşit şi se grăbi să ajungă la scară ca să scape de ecoul propriilor paşi, ce răsunau lugubru în această tăcere.

La etajul de jos o fereastră rămăsese deschisă şi se aplecă să vadă cum e timpul afară.

Vremea se îndulcise în mod ciudat. Zăpada dispăruse; trotuarele erau aproape uscate. Abia dacă o uşoară ceaţă, luminată de lămpile roşii de gaz, se ondula ca un văl de purpură pe deasupra Parisului.

Jos, în stradă, animaţia era în toi; trăsurile circulau mai repede, trotuarele deveniseră prea înguste pentru mulţimea zgomotoasă care, odată cu înserarea, se grăbea să se distreze.

Spectacolul acesta smulse un suspin tânărului poliţist.

— Şi în oraşul ăsta imens, în mijlocul acestei

mulţimi, murmură el, eu pretind să dau de urmele unui necunoscut. E oare posibil?

Acest acces de slăbiciune nu dură însă multă vreme.

— Da, e posibil, îi striga o voce dinlăuntrul lui, de altfel trebuie să faci asta, acesta e viitorul! Dacă vrei, poţi!

Zece secunde mai târziu era în stradă, înflăcărat, mai mult ca oricând, de curaj şi de speranţă.

Din nefericire, nu făcu nici douăzeci de paşi şi fu nevoit să constate că resursele fizice îl părăseau, trădându-i voinţa: picioarele i se muiaseră, capul i se învârtea. Natura îşi cerea drepturile: timp de două zile şi două nopţi nu se odihnise niciun minut şi nu mâncase nimic.

— Mă simt rău, se gândi el, obligat să se aşeze pe o bancă.

Şi se necăjea, recapitulând tot ceea ce mai avea de făcut în seara aceea.

Nu trebuia oare, ca să nu vorbim decât de lucrurile cele mai urgente, să se intereseze de rezultatele urmăririi lui taica Absint, să vadă dacă vreuna dintre victime a fost recunoscută la morgă, să verifice în hotelurile ce înconjurau Gara de Nord cele afirmate de deţinut, în sfârşit, să facă rost de adresa nevestei lui Polyte Chupin, ca să-i înmâneze citaţia?

Sub biciul imperioasei datorii, reuşi să-şi înfrângă slăbiciunea şi se ridică murmurând:

— Voi trece totuşi pe la Prefectură, apoi pe la morgă şi după aceea voi vedea.

Dar la Prefectură nu-l găsi pe taica Absint şi nimeni nu putu să-i dea veşti despre el. Bătrânelul nu apăruse. Mai mult, nimeni nu fu în stare să-i dea vreo indicaţie, chiar vagă, unde locuia nora văduvei

Chupin.

În schimb se întâlni cu numeroşi colegi care îşi bătură peste măsură joc de el. Influenţa lui Gévrol se făcea simţită. Inspectorul jignit povestea oricui se nimerea că acest biet Lecoq, de o ambiţie nebună, se încăpăţâna să vadă într-un simplu recidivist un înalt personaj deghizat.

Destul!... glumele proaste nu-l atingeau deloc pe tânărul poliţist. Cine râde la urmă râde mai bine, bombăni el.

Dacă părea neliniştit în timp ce o luă din nou pe Quai des Orfèvres, era pentru că nu-şi explica absenţa prelungită a lui taica Absint. Şi se mai întreba dacă Gévrol, în delirul geloziei, nu era cumva capabil să încerce să încurce el însuşi toate firele afacerii.

Nici la morgă nu află mai multe. După ce sună de trei sau patru ori, gardianul care veni să-i deschidă îl anunţă că morţii rămăseseră tot neidentificaţi şi că nu-l revăzuse pe bătrânul agent trimis în dimineaţa aceea.

— Hotărât, se gândi tânărul poliţist, încep rău. Mai bine să mă duc să cinez, asta o să schimbe poate roata norocului şi, de altfel, mi-am câştigat cu prisosinţă sticla de vin pe care vreau să mi-o ofer.

A fost bine inspirat, căci dacă atunci când ieşi din restaurant cu o ţigară în gură se mai simţea încă moleşit, viaţa i se păru totuşi mai suportabilă. Se urcă într-o trăsură care trecea întâmplător şi, când ajunse în piaţa Gării de Nord, bătea ora opt. Îşi începu cercetările.

Bineînţeles că nu se prezenta la hoteluri ca agent de siguranţă. Ar fi fost un mijloc sigur de a nu afla nimic. Tuflindu-şi pălăria mai spre spate şi ridicându-şi gulerul, îşi confecţiona un oarecare aer exotic şi, cu

un destul de pronunţat accent englezesc, cerea informaţii despre un muncitor străin. În zadar îşi cheltui însă toată iscusinţa de a pune întrebări, peste tot i se răspunse acelaşi lucru:

— Nu-l cunoaştem, nu l-am văzut.

Contrariul l-ar fi uimit pe Lecoq, încredinţat că ucigasul nu născocise această istorie a cufărului lăsat la un hotel decât pentru a da povestirii sale o şi mai accentuată amprentă de verosimilitate. Dacă se încăpăţâna, dacă îşi nota în carneţel hotelurile pe la care trecuse, o făcea pentru a fi sigur de nereuşita deţinutului atunci când urma să fie dus la faţa locului ca să i se dovedească minciuna.

În strada Saint-Quentin începu cu hotelul Mariembourg. Părea modest, dar curat şi bine întreţinut. Tânărul poliţist împinse mica uşă din şipci, prevăzută cu o sonerie, care despărţea biroul hotelului de hol şi pătrunse într-o cameră drăguţă, luminată de un bec cu gaz, acoperit cu un glob de sticlă translucidă.

În birou se afla o femeie. Cocoţată pe un scaun, stătea în dreptul unei colivii acoperite cu o bucată neagră de lustrin şi repeta cu încăpăţânare trei sau patru cuvinte nemţeşti.

Lecoq fu obligat să tuşească şi să facă zgomot ca să-i atragă atenţia. În sfârşit, femeia se întoarse.

— Bună seara, doamnă, rosti tânărul poliţist, după câte îmi dau seama tocmai îl învăţaţi să vorbească pe papagalul dumneavoastră.

— Nu e papagal, domnule, e un graur.

— Ia te uită! graurii vorbesc?

— La fel ca oamenii, domnule, zise femeia, dându-se jos de pe scaun.

Şi, într-adevăr, pasărea, ca şi cum ar fi înţeles că

era vorba de ea, începu să strige foarte distinct:

— Camille!... Unde e Camille?

Dar Lecoq era prea agitat ca să dea vreo atenţie păsării şi numelui pe care îl rostea.

— Doamnă, începu el, aş vrea să vorbesc cu proprietarul hotelului.

— Eu sunt, domnule.

— Oh! foarte bine; atunci iată despre ce-i vorba: I-am dat întâlnire la Paris unui muncitor din Leipzig şi, pentru că sunt surprins că n-a sosit încă, aş vrea să ştiu dacă n-a descins la dumneavoastră. Se numeşte Mai.

— Mai, repetă proprietara hotelului, care păru că încearcă a-şi aminti, Mai!...

— Probabil a sosit duminică seara. E un biet nenorocit.

Obrazul femeii se lumină.

— Staţi puţin! zise ea. Muncitorul pe care îl căutaţi este din întâmplare un om mai în vârstă, de înălţime mijlocie, foarte brunet, cu barbă, cu ochi foarte strălucitori?

Lecoq tresări. Erau semnalmentele ucigaşului.

— Într-adevăr, e portretul omului meu!

— Ei bine! domnule, a sosit aici duminică după-amiază. A cerut o cameră ieftină. I-am arătat una la cinci. Băiatul lipsea în acel moment; a ţinut neapărat să-şi ducă el însuşi cufărul. I-am oferit câte ceva de mâncare, dar m-a refuzat sub pretext că e foarte grăbit şi a plecat după ce mi-a dat zece franci aconto.

— Şi unde e? întrebă cu însufleţire tânărul poliţist.

— Dumnezeule... domnule, răspunse femeia, mă faceţi să cad pe gânduri! Omul acesta n-a reapărut, şi sunt neliniştită. Parisul este atât de primejdios pentru străini! Dar asta nu contează!... am poruncit de ieri

seară să fie anunţat comisarul de poliţie.

Dacă o găleată de apă îngheţată ar fi căzut de la zece metri în capul tânărului poliţist nu l-ar fi turtit mai mult decât afirmaţia proprietăresei hotelului Mariembourg.

Ucigaşul spusese deci adevărul? Era oare posibil? Înseamnă că Gévrol şi directorul închisorii au dreptate! În cazul acesta domnul Segmuller şi el, Lecoq, nu sunt decât nişte smintiţi care aleargă după himere.

Toate acestea trecură ca un fulger prin mintea tânărului agent. Dar nu avu timp să reflecteze. Îşi făcu apariţia băiatul, un flăcău zdravăn, naiv şi bucălat.

— Fritz, îl întrebă stăpâna, ai fost la comisar?

— Da, doamnă.

— Ce ţi-a spus?

— Nu l-am găsit, am vorbit cu secretarul lui, domnul Casimir, care mi-a spus să nu vă frământaţi că insul o să revină.

— N-a venit. Vedeţi, domnule, spuse hoteliera, crezând că inoportunul indiscret se va retrage.

Dar nu asta era intenţia lui Lecoq. Adevărul e că el căuta ca printr-o manevră iscusită s-o facă pe această femeie să-i arate registrul unde hotelierii sunt obligaţi să menţioneze, pentru poliţie, prenumele, numele, profesia şi domiciliul tuturor celor care vin să stea în hotel.

— Cum asta, doamnă, insistă el, nu vă amintiţi numele pe care vi l-a dat acest om? Să vedem, e Mai? Faceţi un efort, amintiţi-vă. Mai, Mai!...

— Dar e înscris, domnule, răspunse femeia, şi am să vă arăt registrul meu care se află în sertarul scrinului.

În timp ce proprietara hotelului căuta cheia, deranjând totul în birou, Lecoq o observa pe furiş.

Era o femeie în jur de patruzeci de ani, foarte blondă; care se conservase aşa cum se păstrează blondele, adică proaspătă, albă, grăsuţă, sănătoasă... apetisantă, la fel ca acele fructe coapte al căror suc savuros ţi se prelinge pe buze atunci când muşti din el. Avea o privire deschisă şi sinceră, vocea sonoră, se comporta simplu şi natural.

— Ah, strigă ea triumfătoare, am găsit blestemata asta de cheie.

Deschise imediat scrinul şi scoase registrul pe care îl puse pe măsuţă şi începu să-l răsfoiască. Ajunse în sfârşit la foaia care o interesa.

— Priviţi, domnule, zise ea, aici, în rândul şapte: duminică, 20 februarie; Mai – fără prenume – artist de bâlci, venind din Leipzig, fără acte...

În timp ce Lecoq examina această menţiune cu un aer absolut năucit, femeia îşi mai aminti un lucru.

— Îmi explic acum de ce nu-mi aduceam aminte nici de acest nume, Mai, nici de ciudata sa profesiune – artist de bâlci. N-am scris eu asta.

— Dar cine atunci?

— Individul însuşi, domnule, în timp ce eu căutam zece franci ca să-i dau restul de la un ludovic pe care mi-l dăduse. Vedeţi bine că nu seamănă cu celelalte înscrieri de deasupra sau de dedesubt.

— Cel puţin sunteţi sigură, insistă tânărul poliţist cu însufleţire, că această însemnare e scrisă de mâna acelui om? Puteţi să juraţi?

Era atât de tulburat încât îşi uită pronunţia străină. Femeia observă acest lucru, căci se dădu înapoi, învăluindu-l într-o privire bănuitoare pe acest fals străin. După neîncredere, urmă furia de a fi fost trasă

pe sfoară.

— Ştiu ceea ce spun, afirmă, pe un ton mai mult decât sec.

Dându-şi seama că se trădase şi, ruşinat de a fi avut atât de puţin sânge rece, Lecoq renunţă la accentul său de dincolo de Marea Mânecii.

— Iertare, i se adresă el, încă o întrebare. Aveţi în continuare cufărul acestui individ?

— Desigur.

— Oh!... mi-aţi face un serviciu uriaş dacă mi l-aţi arăta.

— Să vi-l arăt! strigă blonda hotelieră indignată. Asta-i acum, drept cine mă luaţi. Ce vreţi de la mine? cine sunteţi?

— Veţi afla într-o jumătate de oră, răspunse tânărul poliţist, care înţelesese inutilitatea oricărei insistenţe.

Ieşi brusc, alergă în piaţa Roubaix, sări într-o trăsură şi dădu adresa comisarului din cartier, promiţându-i birjarului o sută de bănuţi în afara cursei, dacă îl va duce repede. La acest preţ mârţoagele slăbănoage îşi luară zborul îndemnate de bici.

Lecoq avu noroc; comisarul era acolo. Tânărul poliţist îşi declină calitatea şi fu condus imediat în faţa autorităţii cartierului.

— Ah! domnule, strigă el, ajută-mă. Şi începu să povestească dintr-o răsuflare atât cât era nevoie din această istorie pentru a fi scos din încurcătură.

— Şi totuşi acesta e adevărul, exclamă comisarul de îndată ce Lecoq termină. Am fost căutat pentru acest om dispărut. Casimir mi-a spus azi-dimineaţă.

— Au venit să vă anunţe?... se bâlbâi Lecoq.

— Da, ieri... dar am fost atât de ocupat! În sfârşit, băiete, cum pot să-ţi fiu de folos?

— Să veniţi cu mine, domnule, să pretindeţi să ne arate cufărul, să luăm cu noi un lăcătuş ca să-l deschidă. Iată împuternicirea, un mandat de percheziţie, pe care judecătorul de instrucţie mi l-a dat pentru orice eventualitate. Să nu mai pierdem niciun minut, mă aşteaptă o trăsură în faţa uşii dumneavoastră.

— Să mergem, spuse simplu comisarul.

— Acum, domnule, întrebă tânărul poliţist de îndată ce se aflară în trăsura care porni în galop, permiteţi-mi să vă întreb dacă o cunoaşteţi pe femeia care e proprietara hotelului Mariembourg?

— Foarte bine... acum şase ani, când am fost numit în acest arondisment, nu eram căsătorit şi multă vreme am mâncat la masă la această doamnă. Casimir, secretarul meu, mai mănâncă şi acum acolo.

— Şi ce fel de femeie este?

— Păi, pe legea mea! tinere prieten, doamna Milner – aşa o cheamă –, e o văduvă foarte respectabilă, iubită şi stimată în cartier, ale cărei afaceri prosperă şi care rămâne văduvă numai pentru că vrea acest lucru, căci e încă foarte atrăgătoare.

— Atunci n-o credeţi capabilă ca, în schimbul, unei sume respectabile, să... cum să spun? să-l slujească pe un deţinut foarte bogat...

— Ai înnebunit!... îl întrerupse comisarul. Doamna Milner să consimtă la o mărturie falsă pentru bani! Nu ţi-am spus adineauri că e cinstită şi că are avere? De altfel, m-a anunţat de ieri, aşa că...

Lecoq tăcu, ajunseseră.

Văzând că încăpăţânatul care îi tot pusese întrebări apare în spatele comisarului „ei”, doamna Milner păru să înţeleagă totul.

— Iisuse!... strigă ea. Ar fi trebuit să bănuiesc. A

avut loc o crimă. Hotelul meu şi-a pierdut reputaţia.

A fost necesar un oarecare timp ca s-o liniştească şi s-o consoleze.

În cele din urmă urcară în camera bărbatului care dispăruse şi Lecoq se repezi la cufăr.

Ah! nu se putea să negi, venea de la Leipzig, micile petice de hârtie lipite de diverse administraţii ale căilor ferate dovedeau acest lucru.

L-au deschis: înăuntru se afla tot ceea ce spusese deţinutul.

Lecoq înmărmurise. Privi cu un aer tâmp cum comisarul încuie totul într-un dulap, ia cheia şi pleacă.

Tânărul poliţist ieşi şi el ţinându-se de pereţi, ca şi când ar fi fost pe altă lume, şi-l auziră împiedicându-se pe scară ca un beţiv.

XXIV

Lăsata secului a fost plină de veselie.

Când, către miezul nopţii, Lecoq părăsi hotelul Mariembourg, străzile erau zgomotoase şi înţesate de lume ca în plină amiază. Dar pe tânărul poliţist nu-l trăgea inima să se bucure. Se amestecă în mulţime fără s-o vadă, croindu-şi drum printre grupuri fără să audă protestele provocate de mişcările sale pline de bruscheţe.

Încotro se îndrepta? Nu ştia. Păşea, la întâmplare, înainte, mai zdrobit decât jucătorul căruia ultimul ludovic pierdut i-a spulberat şi cea din urmă speranţă.

Tocmai ajunsese în bulevard când îi veni o idee, atât de neaşteptată, încât nu-şi putu reţine un strigăt.

— Nu sunt decât un prost! E oare posibil ca eu, atât de tare în ce priveşte teoria, să devin atât de nepriceput de îndată ce trec la practică! Nu sunt încă decât un copil, un recrut pe care un fleac oarecare îl surprinde şi-l îndepărtează de pe calea cea bună. Or, să gândim la rece: cum l-am considerat, de la început, pe acest deţinut al cărui sistem de apărare te ţine la respect? Mi-am spus: acest om este de o inteligenţă superioară, cu o experienţă şi o putere de pătrundere, cu un sânge rece care rezistă la orice încercare şi care va face imposibilul ca să asigure succesul comediei pe care o joacă. Aşadar, cu cât aparenţele se opun ipotezelor mele, fiind favorabile versiunii deţinutului, cu atât mai sigur e că am

dreptate, sau logica nu e logică.

Se întrerupse. Ajunsese în faţa casei sale. Sună, i se deschise.

Urcă sprinten cele patru etaje şi tocmai ajunsese pe palierul său când o voce îl strigă din întuneric.

— Dumneavoastră sunteţi, domnule Lecoq?

— Chiar eu, răspunse tânărul agent, puţin surprins, dar dumneavoastră cine sunteţi?

— Sunt taica Absint.

— Ei! fii bine venit, nu-ţi recunoşteam vocea... intră te rog înăuntru.

Intrară şi Lecoq aprinse o lumânare.

Atunci, tânărul poliţist putu să-l vadă pe bătrânul său coleg. Dar în ce hal era, Dumnezeule! Mai murdar şi mai plin de noroi decât un câine sârmos care ar fi stat trei zile în ploaie; haina purta urmele pereţilor şterşi pe lângă care trecuse, pălăria nu mai avea nicio formă. Ochii îi erau tulburi, iar mustaţa îi atârna într-un fel vrednic de milă. Mesteca în gol, ca şi când ar fi avut gura plină de nisip.

— Îmi aduci veşti proaste? îl întrebă Lecoq după o scurtă cercetare.

— Proaste.

— Oamenii pe care îi urmăreai ţi-au alunecat printre degete.

Bătrânul dădu afirmativ din cap.

— O nenorocire, rosti tânărul poliţist, adulmecând nişte întâmplări neplăcute, o mare nenorocire. Totuşi, nu trebuie să fii dezamăgit peste măsură. Capul sus, taică, las că vedem noi! Mâine dregem noi lucrurile.

Această încurajare prietenească mări şi mai mult încurcătura foarte evidentă a bătrânelului. El, un vechi poliţist, se înroşi ca o elevă de pension şi, ameninţând cu pumnul spre tavan, strigă:

— Ah! ticălosule, ţi-am spus doar!

— Hei! zise Lecoq, cu cine te cerţi?

Taica Absint nu răspunse, se aşeză în faţa oglinzii şi începu să-şi copleşească imaginea ce se reflecta acolo cu cele mai crude blesteme.

— Lasă, îi spuse Lecoq bătrânelului, te vei dojeni mai târziu. Povesteşte-mi repede ce ţi s-a întâmplat.

— Ah... nu sunt deloc mândru de mine, vă rog să mă credeţi, dar nu contează. Desigur, vi s-a înmânat o scrisoare în care vă spuneam că îi urmăresc pe tinerii care îl recunoscuseră pe Gustave?

— Da, da, treci peste asta.

— O dată intraţi în cafenea, unde m-am dus după ei, băieţii mei încep să bea vermut cu paharul mare, fără îndoială ca să-şi alunge emoţiile. După ce-au băut li s-a făcut foame şi au cerut de mâncare. Eu, în colţul meu, fac la fel. Masa, cafeaua, păhărelul băut după, berea, toate astea cer timp. La ora două, totuşi, se hotărăsc să plătească şi să plece. Bun! mă gândeam că se vor duce acasă. Nicidecum. Ajung în strada Dauphine şi îi văd deschâzând uşa unei cafenele. Cinci minute mai târziu mă furişez şi eu după ei; se şi apucaseră să joace biliard.

Taica Absint tuşi, ceea ce însemna că abia de-acum încolo urma ceea ce era mai greu de spus.

— Mă aşez la măsuţă, continuă el, şi cer un ziar. Nu citeam decât cu un ochi, când deodată intră un individ, care se aşază lângă mine. De îndată ce luă loc mă rugă să-i dau şi lui ziarul după ce-l voi termina de citit, eu i-l dau şi iată-ne vorbind despre vreme. Pe scurt, din vorbă în vorbă, cetăţeanul îmi propune o partidă de cărţi pe 15 cenţi. Refuz să joc ce voia el, dar accept un pichet pe un cent. Ni se aduce o masă şi iată-ne jucând pe păhărele de coniac. Câştig.

Adversarul meu cere să-şi ia revanşa şi jucăm pe doi ţapi de bere. Câştig din nou. El se încăpăţânează, jucăm din nou pe păhărele... Şi mereu câştigam, şi beam mereu, şi cu cât beam mai mult...

— Haide, haide!... şi până la sfârşit?

— Eh!... aici e-aici! Pe urmă nu-mi mai amintesc de nimic, nici de individ, nici de tineri. Mi se pare totuşi că am adormit în cafenea şi că băiatul a venit să mă trezească şi să mă roage să plec... Apoi, probabil, am rătăcit pe cheiuri până în momentul în care, venindu-mi în simţiri, m-am hotărât să pornesc încoace şi să vă aştept pe scară.

Spre marea surpriză a lui taica Absint, Lecoq părea mai mult preocupat decât nemulţumit.

— Ce părere ai despre individul acela?

— Cred că s-a ţinut după mine în timp ce-i urmăream pe ceilalţi şi că n-a intrat în cafenea decât ca să mă-mbete.

— Poţi să-mi spui cum arăta?

— Înalt, destul de voinic, cu o faţă lătăreaţă, roşcovană, şi un nas borcănat. Avea un aer blajin.

— El e!... strigă Lecoq.

— El!... Cine?

— Complicele, omul căruia i-am luat amprentele paşilor, falsul beţiv, diavolul în persoană care ne va trage pe sfoară, dacă nu vom deschide ochii. Nu-l uita, taică, şi dacă îl mai întâlneşti vreodată...

Mărturisirea lui taica Absint nu se sfârşise însă şi el, precum credincioşii, păstrase pentru sfârşit cel mai mare păcat.

— Dar asta nu-i tot, reluă, nu vreau să-ţi ascund nimic. Mi se pare că iscoada asta mi-a vorbit de crima de la *Pulberărie* şi că eu i-am povestit tot ceea ce am descoperit şi tot ceea ce ai intenţia să întreprinzi...

Lecoq făcu o mişcare atât de violentă, încât bătrânul se dădu înapoi înspăimântat.

— Nenorocitule! strigă tânărul poliţist, ai vândut duşmanului planul nostru!

Se calmă însă repede. Mai întâi pentru că răul nu putea fi îndreptat şi apoi, avea şi o parte bună: risipea orice urmă din îndoiala pe care i-ar fi putut-o lăsa povestea de la hotelul Mariembourg.

— Nu e momentul să reflectăm acum, bătrâne, reluă tânărul poliţist, sunt zdrobit de oboseală, ia o saltea din pat şi hai să ne culcăm...

XXV

Lecoq era un băiat prevăzător. Avu deci grijă ca înainte de a se urca în pat să întoarcă deşteptătorul şi să-l potrivească la ora şase. Nu pusese însă la socoteală extrema lui oboseală şi nici aburii alcoolului care începeţoşau încă mintea bătrânului său coleg.

Când La Saint-Eustache sună ora şase, deşteptătorul sună şi el cu fidelitate, dar zgomotul strident al ingeniosului mecanism n-a fost suficient să întrerupă somnul greu al celor doi poliţişti.

Şi ar fi dormit încă mult timp dacă la ora şapte şi jumătate uşa camerei n-ar fi fost zguduită de doi pumni puternici.

Dintr-o săritură, Lecoq fu în picioare, mirat să vadă că se făcuse ziuă, furios din cauza zădărniciei precauţiilor sale.

— Intră! strigă el către vizitatorul matinal. Uşa se deschise pe dată şi apăru figura şireată a lui moş Papillon.

— Ei! uite-l pe bunul meu birjar! strigă Lecoq. Ai aflat ceva nou?

— Iertaţi-mă, am venit pentru acelaşi lucru, ştiţi, cei treizeci de franci ai ticăloaselor... Nu voi dormi liniştit până când nu vă voi duce gratis în contul sumei ăsteia.

— Dar asta-i o nebunie, prietene!

— Se prea poate... dar e nebunia mea. M-am jurat că dacă nu mă angajaţi voi staţiona unsprezece ore în

faţa uşii dumneavoastră. Aşa vom fi chit. Hotărâţi-vă.

— Fie, zise Lecoq, te angajez pentru dimineaţa asta, numai că trebuie să te previn că vom începe cu o adevărată călătorie.

— Cocotte are picioare bune.

— Colegul meu şi cu mine avem treabă în cartierul tău. Trebuie neapărat s-o descoperim pe nora văduvei Chupin şi sper că-i vom găsi adresa la comisarul arondismentului.

— Vom merge unde doriţi, sunt la ordinele dumneavoastră!

Câteva secunde mai târziu, plecau. Papillon, mândru pe capră, pocnea din bici şi trăsura alerga ca şi când ar fi primit o sută de bănuţi bacşiş. Numai taica Absint era trist. Lecoq îl iertase, dar el nu şi-o putea ierta! Nu se putea mângâia că fusese dus de nas el, un bătrân poliţist, ca un provincial naiv. Măcar dacă n-ar fi dezvăluit secretul anchetei!

Cursa cea lungă cel puţin n-a fost zadarnică. Secretarul comisarului de poliţie din arondismentul 13 îl informă pe Lecoq că nevasta lui Polyte Chupin locuia, împreună cu copilul, aproape, pe străduţa Butte-aux-Caille. Nu putea să dea numărul exact, dar le furniza câteva amănunte.

Nora bătrânei Chupin era din Auvergne şi fusese crud pedepsită pentru că preferase un parizian unuia din locul de baştină. Sosită la Paris la doisprezece ani, intrase femeie de serviciu într-o mare fabrică şi rămăsese aici. După zece ani de privaţiuni şi de muncă încrâncenată, adunase, bănuţ cu bănuţ, trei mii de franci, când ceasul i l-a scos în cale pe Polyte Chupin. Se îndrăgosti de acel palid şi cinic netrebnic, iar el o luă de nevastă pentru economiile ei.

Atâta timp cât ţinură banii, adică trei sau patru

luni, menajul merse târâş-grăpiş. Dar odată cu ultimul gologan, Polyte îşi luă zborul şi reluă cu plăcere viaţa de trândăvie, de puşlamalâc şi de dezmăţ.

Din acel moment nu mai apăru la nevastă-sa decât ca s-o fure, când bănuia că are câteva mici economii. Şi, periodic, ea se lăsa jecmănită de tot ce economisese.

Sedus de speranţa unor profituri josnice, ar fi vrut s-o împingă şi mai jos, dar ea rezistă. Din cauza acestei rezistenţe se născu ura bătrânei Chupin împotriva nurorii, ură care se manifesta prin atâtea brutalităţi, încât biata femeie trebui să fugă numai în zdrenţele care o acopereau.

Mama şi fiul socotiră că poate foamea va face ceea ce nu putuseră să facă ameninţările şi sfaturile lor. Neruşinatele lor socoteli au fost însă înşelate.

Secretarul adăugă că faptele erau de notorietate publică şi că toată lumea îi dădea dreptate curajoasei femei. Chiar porecla pe care o primise – Toinon Virtuoasa – era un omagiu cam din topor, dar sincer.

Înarmat cu aceste informaţii, Lecoq se urcă din nou în trăsură.

Pe străduţa Butte-aux-Caille, unde Papillon îi duse repede, toţi locuitorii se cunoşteau ca într-un sat. Prima persoană pe care tânărul poliţist o întrebă de doamna Polyte Chupin îi scoase din încurcătură.

— Toinon-la-Vertu locuieşte în casa asta, la dreapta, i se răspunse, sus, pe scară, la uşa din faţă.

Locuinţa era o mansardă pătrată, tristă şi rece, destul de spaţioasă, luminată de o lucarnă. Un mic pat descleiat, o masă şchioapă, două scaune şi nişte obiecte de menaj sărăcăcioase formau mobilierul. Dar, în ciuda acestei sărăcii, totul strălucea de curăţenie.

Intrând, cei doi poliţişti au găsit o femeie care, aşezată în mijlocul camerei, sub fereastră, aşa încât lumina să-i cadă în întregime pe lucru, cosea saci de pânză groasă. Văzându-i pe cei doi străini, se ridică pe jumătate surprinsă, chiar puţin înspăimântată, şi când îi explicară că au mai multe de discutat se sculă de pe scaun, pentru a putea să-l ofere.

Bătrânul poliţist o sili însă să se aşeze la loc, iar el rămase în picioare, în timp ce Lecoq se instala pe celălalt scaun.

Dintr-o privire, tânărul poliţist inventariase încăperea şi evaluase femeia. Era scundă, grasă, cu o înfăţişare cât se poate de ştearsă. O pădure de păr aspru, negru, care pornea de foarte de jos de pe frunte şi ochii mari, bulbucaţi, confereau fizionomiei ei ceva din resemnarea sfâşietoare a unui animal lovit. Necazurile şi privaţiunile, munca excesivă, nopţile petrecute la lumina lămpii, lacrimile înghiţite, loviturile încasate îi întunecaseră tenul, îi înroşiseră ochii şi îi crestaseră la tâmple riduri adânci. Dar întreaga ei fiinţă avea un aer de cinste înnăscută, ce nu putuse fi coruptă de mediul în care trăise.

Copilul nu-i semăna deloc. Era palid şi slăbuţ, cu ochi ce străluceau de-o lucire forforescentă, cu părul de un blond murdar.

Un amănunt îi emoţionă pe cei doi agenţi. Mama nu avea pe ea decât o rochie sărăcăcioasă de indiană, dar micuţul avea o îmbrăcăminte călduroasă din pânză groasă.

— Doamnă, începu blând Lecoq, aţi auzit fără îndoială vorbindu-se de marea crimă comisă în localul soacrei dumneavoastră.

— Vai, da, domnule.

Şi adăugă cu însufleţire:

— Dar bărbatul meu nu poate fi amestecat, deoarece este închis. Cu totul pe nedrept, vă jur. A fost, la fel ca întotdeauna, târât de prieteni. E atât de slab, după ce-a băut un pahar de vin, faci ce vrei din el. El însuşi n-ar face rău nici unei muşte, e de ajuns să-l priveşti...

Vorbind, ea îşi îndreptă privirea înflăcărată spre o fotografie proastă, atârnată pe perete, şi care reprezenta o lichea oribilă, cu privirea saşie, cu gura strâmbă, abia umbrită de o mică mustaţă, cu părul bine lipit de tâmple.

Era Polyte... Nu te puteai înşela; această nefericită îl iubea încă; de altfel, era soţul ei.

Un minut de tăcere urmă acestei scene mute, în care izbucnise pasiunea şi, chiar în timpul acestei tăceri, uşa mansardei se întredeschise încet. Un bărbat îşi băgă capul, dar şi-l retrase rapid, însoţindu-şi gestul cu o exclamaţie înăbuşită. Apoi uşa se închise, cheia scârţâi în broască şi paşi repezi se auziră pe scară.

Stând cu spatele la uşă, Lecoq nu putuse observa figura ciudatului vizitator. Cu toate astea, nu avu nicio umbră de îndoială.

— El e, strigă tânărul poliţist, complicele!

Datorită poziţiei în care se afla, taica Absint îl văzu.

— Da, zise el, da, l-am recunoscut pe omul care m-a îmbătat ieri.

Dintr-o săritură cei doi agenţi se aruncară asupra uşii şi încercară s-o deschidă. Uşa era însă rezistentă căci era făcută din stejar masiv.

— Ajută-ne, i se adresă taica Absint nevestei lui Polyte, împietrită de surpriză, dă-ne o rangă, o bucată de fier, un cui, orice!

Lecoq îşi însângerase mâinile încercând să înfunde

limba broaştei sau să-i smulgă dinţii interiori. Tropăia de furie.

În sfârşit, reuşiră să forţeze uşa şi cei doi agenţi, animaţi de aceeaşi ardoare, se năpustiră să-l urmărească pe misteriosul lor adversar.

O dată ajunşi în stradă, se informară. Puteau să dea semnalmentele omului, ceea ce însemna ceva. Două persoane îl văzuseră intrând în casa lui Toinon-la-Vertu, o a treia îl remarcase când ieşise grăbit. Nişte copii care se jucau în mijlocul drumului îi asigurară că individul o luase la fugă în direcţia străzii Moulin-de-Près.

— Să fugim după el, propuse taica Absint, dar Lecoq dădu din cap cu un aer descurajat şi se opri.

— La ce bun! spuse el. Prezenţa de spirit pe care a avut-o acest individ să încuie uşa l-a salvat. Are zece minute avans faţă de noi; e departe, nu-l vom prinde.

Bătrânul agent era palid de furie. Îl considera acum duşmanul lui personal pe acest viclean complice, care îl înşelase atât de crunt. Tânărul poliţist era cel puţin tot atât de enervat ca şi colegul său şi rănit în vanitatea sa. Dar simţea că e necesar să-şi păstreze calmul.

— Da, continuă el gânditor, şmecherul e îndrăzneţ, inteligent şi nu stă degeaba; Diavolul ăsta e peste tot. În câteva locuri unde am atacat l-am găsit în defensivă. El este acela, bătrâne, care te-a făcut să pierzi urma lui Gustave, el este acela care a organizat frumoasa comedie de la hotelul Mariembourg.

— Până în prezent, reluă el după un moment, acest abil regizor a ajuns peste tot înaintea mea, de aici eşecurile. Cel puţin aici am ajuns noi înaintea lui. Or, dacă a venit aici înseamnă că miroase un pericol. Deci mai putem avea o speranţă. Să urcăm din nou la

nevasta netrebnicului ăstuia de Polyte.

Vai! biata Toinon-la-Vertu nu înţelegea nimic din această întâmplare. Rămăsese pe palier, ţinându-şi copilul de mână, aplecată peste balustrada scării, tremurând, cu ochii şi urechile la pândă.

De îndată ce-i observă pe cei doi agenţi care urcau scara tot atât de încet pe cât de repede o coborâseră, se îndreptă spre ei.

— În numele cerului, întrebă ea, ce s-a întâmplat, ce înseamnă asta?

— L-am urmărit pe un complice la omorurile de la *Pulberărie*. Venise crezând că vă găseşte singură. Prezenţa noastră l-a alungat.

— Un asasin! se bâlbâi Toinon, împreunându-şi mâinile. Ce-ar fi putut să vrea de la mine?

— Cine ştie? E de presupus că-i unul dintre prietenii soţului dumneavoastră.

— Vai! domnule...

— Nu ne-aţi spus că Polyte are cele mai deocheate cunoştinţe? Liniştiţi-vă, aveţi un mijloc simplu să îndepărtaţi bănuielile în ceea ce-l priveşte.

— Un mijloc! Care? Oh, spuneţi-l repede...

— Acela de a-mi răspunde cinstit şi chiar de a mă ajuta dumneavoastră, care sunteţi o femeie onestă, să-l arestez pe vinovat. Spuneţi-mi, nu cunoaşteţi printre prietenii soţului dumneavoastră pe unii capabili să fi dat această lovitură?

Nefericita ezită în mod evident.

— Nu aveţi de ce să vă temeţi, insistă tânărul poliţist, vă promit că niciodată nu se va afla că mi-aţi spus vreun cuvânt. Şi apoi, s-ar putea să nu aflăm nimic nou din ceea ce ne-aţi spune. Ni s-au povestit până acum multe lucruri despre viaţa dumneavoastră, fără a mai pune la socoteală

brutalităţile lui Polyte şi ale mamei lui, a căror victimă aţi fost.

Toinon-la-Vertu se înroşi până la rădăcina părului.

— Am fugit, spuse ea, din alte motive. Veneau acolo mulţi beţivi şi, uneori, când eram singură, unii voiau să împingă gluma puţin cam departe... Când lipseam erau câţiva îndeajuns de netrebnici ca să-i dea micuţului să bea atâta rachiu, încât o dată când m-am întors l-am găsit aproape mort, ţeapăn şi rece, şi a trebuit să alerg după un doctor.

Se întrerupse brusc cu pupilele dilatate. Din roşie de venise lividă şi, cu o voce răguşită, strigă la fiul ei:

— Toto!... Nenorocitule!...

Lecoq privi în jur şi se înfioră; înţelesese. Copilul ăsta, care nu avea nici cinci ani, se furişase în patru labe până aproape de el şi, scotocindu-i în buzunarul paltonului, îl golea cu îndemânare.

— Ei bine! da, strigă nefericita, izbucnind în lacrimi, mai era şi acest lucru. De îndată ce nu eram cu ochii pe copil, îl momeau afară. Îl duceau în locuri aglomerate şi-l învăţau să caute în buzunare şi să le aducă ceea ce găsea în ele. Dacă cineva observa, se supărau foarte tare pe copil şi-l băteau... Dacă nimeni nu vedea nimic, îi dădeau un bănuţ pentru zaharicale şi păstrau ceea ce luase micuţul.

Îşi ascunse faţa în mâini şi adăugă cu o voce aproape de neînţeles:

— Iar eu nu vreau ca fiul meu să fie un hoţ.

Ceea ce nu spunea biata făptură era că cel care îl ducea astfel pe copil şi îl învăţa să fure era chiar tatăl lui, soţul ei, Polyte Chupin. Dar cei doi agenţi înţelegeau bine acest lucru şi atât de îngrozitoare era fărădelegea acelui bărbat şi atât de sfâşietoare durerea femeii, încât se simţiră mişcaţi până în

străfundul fiinţei lor.

— Uite, îi spuse Lecoq, cu o bruscheţe prefăcută, vă întreb doar două lucruri şi cu asta suntem chit. Printre cei care veneau la cârciumă nu se afla unul cu numele de Gustave?

— Nu, cu siguranţă, domnule.

— Fie... Dar Lacheneur, trebuie să-l cunoaşteţi pe Lacheneur.

— Pe ăsta, da.

Tânărul poliţist nu-şi putu reţine o exclamaţie de bucurie. În sfârşit, ţinea în mână, se gândea el, capătul firului care urma să-l conducă spre lumină, spre adevăr.

— Ce fel de om e? întrebă el cu însufleţire.

— Oh! nu seamănă cu cei ce beau la soacră-mea; nu l-am văzut decât o dată, dar figura lui mi-a rămas întipărită în minte. Era într-o duminică. Se afla într-o trăsură care oprise aproape de maidane şi vorbea cu Polyte. Când a plecat, soţul meu mi-a spus: „Îl vezi pe bătrânul ăla, el ne va face bogaţi”. Mi s-a părut că avea aerul unui domn foarte respectabil.

— Ajunge, o întrerupse Lecoq, acum trebuie să veniţi să depuneţi mărturie în faţa judecătorului. Am jos o trăsură. Luaţi-vă copilul dacă vreţi, şi să mergem repede, să mergem...

XXVI

Domnul Segmuller făcea parte dintre acei magistraţi care îşi îndrăgesc întru totul profesiunea, dăruindu-i-se cu trup şi suflet şi exercitând-o cu întreaga energie, inteligenţă şi perspicacitate.

Este explicabil aşadar faptul că această afacere tenebroasă din cârciuma văduvei Chupin, care îi fusese încredinţată, pusese imperios stăpânire pe mintea lui. Amorul propriu îşi are întotdeauna drepturile sale şi domnul Segmuller considera că succesul va fi cu atât mai mare cu cât dificultăţile fuseseră mai mari. De altfel spera să câştige, având mai ales un ajutor ca Lecoq, acest începător, în care recunoscuse posibilităţi extraordinare şi aptitudini potrivite cerinţelor meseriei sale.

Se grăbi să cineze şi, după ce-şi bău cafeaua, începu să lucreze cu o nouă ardoare. Adusese cu el interogatoriul aşa-zisului artist de bâlci şi îi analiză toate răspunsurile, cântărindu-le pe fiecare în parte. Căuta o fisură pe unde ar fi putut strecura o întrebare victorioasă, care, la fel ca o mină, să disloce sistemul de apărare.

Cu toate că îşi petrecu o bună parte din noapte cu această muncă, asta nu-l împiedică să fie în picioare mai devreme ca de obicei. La ora opt era îmbrăcat, bărbierit, îşi aranjase hârtiile, îşi băuse ceaşca de cacao şi porni. Uită că nerăbdarea care îl devora nu fierbea şi în venele celorlalţi.

Palatul de Justiţie abia se trezea când ajunse aici. Nici porţile nu erau încă deschise. Pe coridoare portăreii şi curierii, abia treziţi, se dezmorţeau schimbându-şi hainele de oraş cu cele oficiale.

Domnul Segmuller, care trebuia să-l consulte pe procurorul imperial, se duse mai întâi la Parchet. Dar nimeni nu sosise încă. Înciudat, se închise în cabinet cu ochii la pendulă.

La nouă şi zece apăru Goguet, surâzătorul grefier, şi fu primit cu un: „Ah, iată-te în sfârşit”, care nu-i lăsă acestuia nicio îndoială în privinţa dispoziţiei pe care o avea bunul judecător de instrucţie. Vru să se scuze, să se dezvinovăţească, dar domnul Segmuller îi închise gura destul de energic, pentru a-i spulbera orice dorinţă de replică. La drept vorbind, Goguet se simţea jignit. Seara în ajun, discutând cu nevastă-sa despre enigmaticul deţinut, îi veniseră nişte idei pe care n-ar fi fost rău să le supună judecătorului.

Momentul era însă prost ales. Domnul Segmuller, care era de obicei personificarea calmului, omul grav prin excelenţă, meticulos în toate, devenise de nerecunoscut. Se plimba în lung şi-n lat prin cabinet, se scula, se aşeza, gesticula, în sfârşit, părea că nu mai poate sta locului.

Între nouă şi jumătate şi zece domnul Segmuller îl sună de nu numai puţin de cinci ori pe uşier şi de cinci ori îi adresă aceeaşi întrebare:

— Eşti sigur că domnul Lecoq n-a venit? Întreabă... Imposibil să nu fi trimis pe cineva, probabil că mi-a scris.

De fiecare dată uşierul, surprins, fu nevoit să răspundă:

— N-a venit nimeni, nu e nicio scrisoare.

Judecătorul se enervă.

— Eu stau ca pe jăratic şi agentul ăsta îşi permite să se facă aşteptat, bodogăni el. Unde s-a dus oare?

Ultima oară îi ordonă uşierului să vadă dacă nu-l găseşte pe Lecoq prin apropiere, în vreo cafenea; să-l caute şi să-l aducă repede, foarte repede.

După plecarea uşierului, domnul Segmuller păru să-şi recapete calmul.

— Pierdem un timp preţios, i se adresă el lui Goguet, m-am hotărât să-l interoghez pe fiul văduvei Chupin. Du-te şi spune să-l aducă, Lecoq trebuie să fi dus ordinul de scoatere.

Peste mai puţin de o oră, Polyte intra în cabinetul judecătorului de instrucţie.

Era într-adevăr omul din fotografia pe care biata Toinon-la-Vertu îl învăluia cu priviri pline de iubire. Numai că portretul îl înfrumuseţa. Fotografia nu putuse să fixeze expresia de ascunsă viclenie de pe chipul acestui ticălos, neruşinarea zâmbetului, ferocitatea laşă a privirii care alunecă. Nu putuse să redea nici faţa ofilită şi cenuşie, nici clipitul neliniştit al pleoapelor, nici buzele subţiri, strânse dispreţuitor deasupra unor dinţi mici şi ascuţiţi.

Văzându-l, îţi dădeai seama cât preţuieşte cu-adevărat.

După ce răspunse la întrebările preliminare, declarând că are treizeci de ani şi că e născut la Paris, luă o poză pretenţioasă şi aşteptă.

Dar, domnul Segmuller, înainte de a aborda problemele serioase ale interogatoriului, încercă să demonteze această siguranţă a ticălosului.

Îi aminti deci cu asprime lui Polyte situaţia în care se găsea, dându-i de înţeles că de atitudinea şi răspunsurile sale va depinde mult judecarea vinovăţiei lui în afacerea în care era implicat.

Polyte asculta cu un aer nepăsător şi puţin ironic. Îi păsa prea puţin de ameninţare. Întrebase şi i se spusese că nu putea fi condamnat la mai mult de şase luni închisoare. Ce importanţă mai avea o lună în plus sau în minus!

Judecătorul surprinse acest sentiment în privirea ticălosului şi începu:

— Justiţia, spuse el, aşteaptă de la tine informaţii asupra câtorva dintre obişnuiţii care vin în cârciuma mamei tale.

— Numai că sunt mulţi dom'le, răspunse netrebnicul cu o voce răguşită, înceată, josnică.

— Cunoşti pe unul cu numele de Gustave?

— Nu dom'le.

Era riscant să insiste ca să nu-i trezească suspiciuni lui Polyte dacă, din întâmplare, era de bună-credinţă. Aşa că domnul Segmuller continuă:

— Dar de Lacheneur cu siguranţă că-ţi aminteşti.

— Lacheneur? E prima oară când aud numele ăsta.

— Fii atent! poliţia ştie multe lucruri.

— Spun adevărul, dom'le, insista el, ce interes aş avea să mint?

Fu întrerupt de uşa care se deschise brusc şi prin care îşi făcu apariţia Toinon-la-Vertu cu copilul în braţe.

Văzându-şi soţul, scoase un strigăt de bucurie şi înaintă repede... Dar Polyte, dându-se înapoi, o ţintui locului cu o privire înspăimântătoare.

— Trebuie să fie cineva duşmanul meu, pronunţă el pe un ton sălbatic, ca să pretindă că-l cunosc pe un anume Lacheneur! Aş dori să-l ştiu mort pe cel ce ar spune minciuna asta, da, mort, şi nu l-aş ierta niciodată.

Primind ordin să-l caute pe Lecoq peste tot şi să-l

aducă dacă îl întâlneşte, uşierul domnului Segmuller plecă să îndeplinească misiunea.

Comisionul nu-i displăcea. Era o ocazie să-şi părăsească postul, un pretext legitim de a hoinări prin împrejurimi. Dar oriunde întrebă – la Prefectură, în cafenele, cârciumi – nimeni nu-l văzuse pe tânărul poliţist.

Se întorcea cu sufletul la gură, uşor neliniştit din cauza timpului cât lipsise, când o trăsură ce venea în goană opri scurt în faţa grilajului Palatului de Justiţie.

Ce fericire! Din trăsură îl văzu coborând pe Lecoq, urmat de taica Absint şi de nora văduvei Chupin.

Pe loc îşi regăsi aplombul şi, cu cel mai important ton, îi transmise tânărului poliţist ordinul de a-l urma fără să piardă un minut.

— Domnul judecător a întrebat de dumneavoastră de nenumărate ori, spuse el, e foarte neliniştit şi în toane rele, aşa că vă puteţi aştepta să vă tragă o praftură.

Lecoq surâdea în timp ce urca scările. Nu va prezenta oare cea mai victorioasă justificare?

Şi totuşi, încurcătura uşierului şi insistenţa acestuia avură cel mai dezastruos rezultat.

Grăbit cum era, tânărul poliţist nu văzu niciun inconvenient să deschidă uşa cabinetului domnului Segmuller, fără să bată în prealabil, şi să aibă inspiraţia fatală de-a o împinge înainte pe nenorocita a cărei mărturisire putea fi hotărâtoare.

Când văzu că judecătorul nu e singur, când recunoscu în acel martor ce era interogat pe omul din fotografie, pe Polyte Chupin, rămase ţintuit locului de uimire. El înţelese într-o secundă cât de gravă e greşeala sa, consecinţele ei, şi cât de necesar era să împiedice orice comunicare, orice schimb de cuvinte

între soţ şi soţie. Se repezi la Toinon-la-Vertu şi, trăgând-o tare de braţ, îi porunci să iasă imediat. Dar nefericita făptură era cu totul pierdută şi, sfâşiată de emoţie, tremura mai tare ca o frunză. Nu era capabilă să vadă nimic, să audă nimic în afară de soţul ei. Ce încântare să-l regăsească pe acest nenorocit pe care-l adora! Dar de ce să se dea înapoi în faţa ei, de ce îi arunca priviri sălbatice? Vru să vorbească, să-i explice... Se zbătu puţin, foarte puţin, îndeajuns însă ca să înregistreze fraza lui Polyte, care îi pătrunse în creier ca un glonte.

Văzând asta, tânărul poliţist o luă de mijloc, ridicând-o ca pe un fulg, şi o duse în galerie.

Scena nu durase mai mult de un minut cu totul, şi domnul Segmuller mai voia să formuleze o observaţie, când uşa se şi închisese şi se pomeni singur cu Polyte.

Uşa se deschise încă o dată şi lăsă să intre uşierul care, timid, cu o mutră foarte plouată, îi dădu un bilet şi ieşi.

Biletul, scris cu creionul pe o foaie smulsă dintr-un carneţel, îi comunica judecătorului numele femeii şi îi relata concis, dar foarte clar, informaţiile adunate.

De abia acum realiză judecătorul înţelesul scenei pe care doar o întrezărise. Îşi explica totul! Regretă cu şi mai multă amărăciune această întâlnire nenorocită care avusese loc în cabinetul său. Dar cine era de vină? El; numai el, nerăbdarea lui, lipsa de prevedere când, după plecarea uşierului, trimisese să fie căutat Polyte Chupin. Nu se mai putea îndoi în privinţa extraordinarei influenţe a acestei împrejurări asupra anchetei, dar nu se alarmă şi nu se gândi decât să tragă foloase de pe urma informaţiilor preţioase pe care le primise.

— Să continuăm, i se adresă el lui Polyte Chupin care rămăsese nemişcat, aparent indiferent la tot ce se petrecea în jurul său.

— Femeia pe care tocmai ai văzut-o e soţia ta? întrebă domnul Segmuller.

— Da.

— Ai ţinut-o la distanţă şi nici nu te-ai uitat la copilul vostru, pe care ţi-l întindea... de ce?

— Nu era momentul să ne gândim la sentimente.

— Minţi. Ai vrut pur şi simplu s-o priveşti fix în timp ce-i sugerai declaraţia pe care trebuie s-o facă.

— I-am spus eu ce să spună?

Judecătorul se întoarse spre grefier.

— Goguet, îi spuse el, reciteşte martorului ultima frază.

Şi grefierul citi cu vocea lui monotonă: „aş dori să-l ştiu mort pe cel care va spune că-l cunosc pe Lacheneur”.

Domnul Segmuller se ridicase, învăluindu-l pe Polyte într-una din acele priviri de judecător, care, după expresia unui deţinut, „face să se mişte adevărul în măruntaie”.

— Gata cu minciunile, îl întrerupse el. I-ai ordonat soţiei să tacă, ăsta e adevărul. La ce bun? Şi ce ne poate spune ea? Crezi că poliţia nu cunoaşte relaţiile tale cu Lacheneur, întâlnirile cu el când te aştepta în trăsură aproape de maidane, speranţa că te vei îmbogăţi datorită lui?... Crede-mă, hotărăşte-te să mărturiseşti cât mai e timp, nu te angaja pe un drum la capătul căruia există pericole serioase. Poţi fi socotit complice în mai multe feluri...

Neobrăzarea lui Polyte primise cu siguranţă o lovitură grea. Îşi lăsă capul în jos bolborosind un răspuns ininteligibil. Totuşi se încăpăţână să tacă, şi

judecătorul, care îşi întrebuinţase inutil cel mai puternic argument, era disperat. Sună şi, după ce luă măsuri ca martorul să nu-şi mai poată vedea soţia, ordonă ca acesta să fie dus înapoi la închisoare.

După ce Polyte ieşi, îşi făcu apariţia Lecoq. Era disperat că nu storsese de la femeie tot ce aceasta ştia.

— Linişteşte-te, îi spuse judecătorul, nenorocirea asta se poate repara.

— Nu, domnule. E imposibil să smulgem vreun cuvânt de la ea de când l-a văzut pe soţul ei. I-a ordonat să tacă, va tăcea.

Tânărul poliţist avusese chiar prea multă dreptate. Şi domnul Segmuller trebui să-şi mărturisească acest lucru îndată ce Toinon-la-Vertu făcu primii paşi în cabinetul său.

Sărmana făptură era zdrobită de durere. Era uşor de văzut că şi-ar fi dat viaţa pentru a-şi lua înapoi cuvintele care-i scăpaseră în mansardă. Privirea lui Polyte o îngheţase şi o făcea să simtă în suflet cele mai groaznice temeri. Aşa că refuză să răspundă altceva decât „nu” sau „nu ştiu”, la toate întrebările, şi retracta tot ceea ce afirmase mai înainte. Se jură că se înşelase, că nu înţelesese bine, că niciodată nu auzise vorbindu-se de Lacheneur. În cele din urmă, când se simţi încolţită de întrebări, izbucni în hohote de plâns, strângându-şi la piept copilul care scotea strigăte ascuţite.

Domnul Segmuller ezită în faţa încăpăţânării prosteşti, oarbe, a unei sălbăticiuni. I se făcu milă de această nefericită. Aşa că după un minut de gândire îi spuse cu blândeţe:

— Poţi să te retragi, buna mea femeie, dar aminteşte-ţi că tăcerea ta îi dăunează mai mult

soţului tău decât tot ceea ce ai putea să mărturiseşti.

Şi ea se retrase... adică o luă mai curând la fugă, în timp ce judecătorul şi agentul de la siguranţă se priveau consternaţi.

XXVII

Delamorte-Felines a definit ancheta printr-un singur cuvânt: „o luptă”. O teribilă luptă între justiţie, care vrea să descopere adevărul, şi delincvent, care pretinde să-şi păstreze secretul.

Judecătorul de instrucţie dispune de cel mai formidabil aparat. Are sub ordinele sale administraţia, poliţia, armata. La un cuvânt de-al lui, zeci de agenţi, o sută dacă e nevoie, pornesc să răscolească Parisul, să scotocească Franţa, să exploreze Europa.

Singur, întemniţat, cel mai adesea la secret, omul acuzat de o crimă e ca şi scos dintre cei vii. Niciun zgomot nu ajunge până în celula unde trăieşte sub privirea gardianului. Nu poate decât să se întrebe, cu spaima în suflet, până la ce punct e compromis, ce dovezi au fost strânse, ce învinuiri copleşitoare sunt gata să-l zdrobească.

Ei bine! în ciuda acestei teribile disproporţii în privinţa armelor celor doi adversari, omul ţinut la secret iese uneori învingător.

Dacă e foarte sigur că n-a lăsat în urmă nicio dovadă a crimei, dacă nu are antecedente care să se ridice împotriva lui, el poate, inexpugnabil, printr-un sistem de negare absolută, să învingă toate eforturile justiţiei.

Aceasta era în momentul de faţă situaţia lui Mai, misteriosul ucigaş.

Sistemul aşa-zisului artist „prezentator” ieşise

intact din această încercare atât de periculoasă şi, mai mult ca niciodată, identitatea lui continua să fie o problemă.

— Şi totuşi, strigă judecătorul, cu un gest dezamăgit, şi totuşi oamenii ăştia ştiu ceva, şi dacă ar vrea...

— N-au să vrea.

— De ce? Ce interes au? Ah! asta trebuie să descoperim. Cine ne va spune ce promisiuni orbitoare au asigurat tăcerea unui mizerabil de teapa lui Polyte Chupin?

Lecoq nu răspunse. Sprâncenele-i încruntate trădau prodigiosul efort de gândire pe care-l făcea.

— E o problemă, domnule, spuse el în sfârşit, care mă pune în încurcătură mai mult decât toate celelalte luate împreună, şi pe care dacă o rezolvăm vom face un mare pas înainte.

— Care?

— Dumneavoastră, domnule, vă întrebaţi ce i s-a promis lui Chupin. Eu mă întreb cine i-a promis?

— Cine? Complicele, evident, acest artizan al urzelilor ce ne împresoară, pe care nu-l putem prinde.

— Desigur, răspunse Lecoq, i-am recunoscut stilul. Dar, ce şiretlic a mai născocit de data asta? Ştiu prin ce mijloc a discutat la post cu văduva Chupin. Dar cum a făcut să ajungă până la Polyte, închis şi supravegheat îndeaproape?

— Ce vrei să spui?... întrebă judecătorul. Te gândeşti că vreunul dintre slujbaşii închisorii s-a lăsat corupt?

Lecoq clătină din cap cu un aer destul de echivoc.

— Nu cred nimic şi, mai ales, nu bănuiesc pe nimeni, caut. Chupin a fost încunoştinţat, da sau ba?

— Da, cu siguranţă.

— Iată deci un lucru câştigat. Ei bine! ca să explicăm faptul trebuie să presupunem sau existenţa unor complici în închisoare sau o vizită la vorbitor.

În mod evident domnul Segmuller era foarte tulburat. Luând brusc o hotărâre, se ridică, îşi luă pălăria şi spuse:

— Vreau să fiu cu sufletul împăcat, vino, domnule Lecoq.

Ieşiră şi, prin strâmta şi întunecoasa galerie de comunicare ajunseră, în două minute la închisoare.

Tocmai se împărţise deţinuţilor mâncarea, şi directorul, supraveghind serviciul, se plimba împreună cu Gévrol în curtea interioară.

De îndată ce-l observă pe judecător, se îndreptă spre el cu o grabă evidentă.

— Cu siguranţă, domnule, că aţi venit în legătură cu deţinutul Mai.

— Într-adevăr.

— Chiar despre el discutam cu domnul inspector de la Siguranţă, continuă directorul, şi-i spuneam câte motive am să fiu mulţumit de purtarea acestui om. Nu numai că n-a fost nevoie să-i punem din nou cămaşa de forţă, dar i s-a schimbat total starea sufletească. Mănâncă cu poftă, e vesel ca un cintezoi, glumeşte cu gardienii.

— Eh! interveni Gévrol, când s-a văzut prins, a fost disperat. Apoi s-a gândit că-şi va salva probabil capul, că viaţa şi la ocnă e totuşi viaţă şi că, de altfel, se iese şi de aici.

Judecătorul şi tânărul poliţist schimbară o privire neliniştiţi. Această veselie a aşa-zisului saltimbanc putea să nu fie decât continuarea rolului său; dar ea putea, de asemenea, să fie pricinuită de siguranţa că a dejucat cercetările şi, cine ştie? de câteva veşti

îmbucurătoare primite din exterior.

Această ultimă supoziţie îl făcu pe judecător să tresară.

— Domnule director, întrebă el, sunteţi sigur că nicio veste din afară nu poate să ajungă la deţinuţii care sunt la secret?

— Dacă sunt sigur? exclamă acesta. N-aţi vizitat deci celulele de la secret! N-aţi văzut niciodată cu ce exces de precauţii sunt înconjurate: trei rânduri de zăbrele, obloane de scânduri care nu lasă să pătrundă lumina... Fără să mai pun la socoteală santinelele care zi şi noapte patrulează pe sub ferestre. Se poate spune că nici măcar o rândunică nu va ajunge la deţinuţi.

Numai această descriere şi ar fi trebuit să-l liniştească pe judecătorul de instrucţie.

— Acum, domnule director, aş dori câteva informaţii despre un alt deţinut, un oarecare Chupin.

— Aha! îl ştiu, un ticălos înrăit.

— Aşa e. Aş vrea să ştiu dacă n-a primit ieri vreo vizită.

— La naiba! va trebui să merg la grefă ca să vă pot da un răspuns sigur. Aşteptaţi puţin, iată un gardian, acela scund de-acolo, de sub boltă, care poate să ne informeze. Hei! Ferrau! strigă el.

Supraveghetorul strigat veni în fugă spre ei.

— Ştii, îl întrebă directorul, dacă numitul Chupin a fost ieri la vorbitor?

— Da, domnule, chiar eu l-am condus acolo.

— Şi cine l-a vizitat, întrebă cu vioiciune Lecoq, un om gras, nu-i aşa, cu o faţă stacojie, cu un nas turtit?

— Iertaţi-mă, domnule; era o femeie, mătuşa lui, după cum mi-a spus el.

Aceeaşi exclamaţie de uimire fu scoasă atât de

judecător cât şi de tânărul poliţist şi amândoi întrebară deodată:

— Cum arăta?

— Scundă, răspunse supraveghetorul, durdulie, foarte blondă, cu aerul unei femei deosebit de cumsecade, dar nu bogată...

— Să fi fost una dintre fugarele noastre?... se întrebă cu voce tare Lecoq.

Gévrol începu să râdă în hohote.

— Încă o falsă prinţesă, spuse el. Judecătorul nu păru să guste gluma.

— Măsuraţi-vă cuvintele, domnule agent! rosti el cu severitate, uitaţi că ironiile pe care le adresaţi colegului dumneavoastră mă vizează şi pe mine!

Gévrol înţelese că mersese prea departe şi, aruncându-i lui Lecoq cea mai veninoasă privire, se pierdu în scuze.

Domnul Segmuller nu păru să-l audă. Îl salută pe director şi, făcându-i un semn tânărului poliţist să-l urmeze, îi ordonă:

— Fugi la Prefectură şi află cum şi sub ce pretext a obţinut această femeie învoirea care i-a permis să-l vadă pe Polyte Chupin.

XXVIII

Rămas singur, domnul Segmuller se îndreptă din nou spre cabinetul său, condus mai mult de instinctul mecanic al obişnuinţei decât de vreun motiv anume.

Se grăbea căci simţea că timpul se scurge şi ştia că cercetarea unei crime devine tot mai dificilă pe măsură ce te îndepărtezi de momentul în care a fost comisă.

Câte lucruri erau încă de făcut! Nu trebuia să confrunte cadavrele victimelor cu ucigaşul, cu văduva Chupin şi cu Polyte? Din triste confruntări de acest fel apar adesea rezultate nesperate. Trebuia, de asemenea, să interogheze martorii, pe Papillon birjarul, pe portăreasa casei din strada Bourgogne, unde cele două femei se refugiaseră timp de o secundă, şi, în sfârşit, pe doamna Milner, stăpâna hotelului Mariembourg. Era indispensabil să audieze şi un oarecare număr de oameni din cartierul *Pulberăriei*, câţiva prieteni de-ai lui Polyte, pe organizatorii balului de la *Curcubeu*, unde victimele şi ucigaşul îşi petrecuseră o parte din seară. Desigur, nu putea spera de la fiecare dintre aceşti martori în parte lămuriri importante. Unii nu cunoşteau faptele, alţii le denaturau dintr-un interes ce rămânea încă o problemă. Dar fiecare dintre ei trebuia să-şi aducă partea sa de istorisire, să spună ceva, să emită o părere, să născocească o poveste.

Şi aici se manifestă din plin geniul judecătorului de

instrucţie, obişnuit să compare răspunsurile cele mai contradictorii, să scoată dintr-o cantitate de minciuni o cale de mijloc, care să reprezinte aproape adevărul.

În sfârşit se întoarse şi Lecoq.

— N-am aflat nimic, spuse el, tot nimic.

— Cum! Nu se ştie cui i s-a dat o învoire ca să-l viziteze pe Polyte la închisoare?

— Iertaţi-mă, domnule, se ştie prea bine. Aflăm din nou, aici, o altă dovadă a infernalei abilităţi a complicelui de a profita de toate împrejurările. Permisul de care s-a servit ieri este pe numele unei surori a văduvei Chupin, Rose-Anelaiad Pitard, precupeaţă în Montmartre. Acest permis a fost eliberat acum opt zile, la cererea semnată a comisarului de poliţie. În această cerere se spune că femeia Rose Pitard are nevoie să-şi vadă sora pentru a pune la punct o chestiune de familie.

— Mătuşa asta face şi ea parte din complot! murmură judecătorul.

— Nu cred, răspunse tânărul poliţist. În orice caz, nu ea a fost ieri la vorbitorul închisorii. Funcţionarii de la Prefectură şi-o amintesc foarte bine pe sora văduvei Chupin, şi, de altfel, i-am aflat semnalmentele: o femeie de peste cinci picioare înălţime, foarte negricioasă, zbârcită, tăbăcită de ploaie, de vânt şi de soare, şi, în sfârşit, în vârstă de vreo şaizeci de ani. Ori, vizitatoarea de ieri era scundă, blondă, albă şi nu părea să fi avut mai mult de patruzeci şi cinci de ani.

— Dar dacă e aşa, îl întrerupse domnul Segmuller, această vizitatoare trebuie să fi fost una dintre fugarele noastre.

— Nu cred.

— Cine ar putea fi, după părerea ta?

— Hm! proprietara hotelului Mariembourg, această prefăcută care şi-a bătut atât de bine joc de mine. Să ia seama, însă! Există mijloace de verificare a bănuielilor mele.

— Rămâne să ştim, zise judecătorul, cum a putut afla complicele de existenţa acestui permis de intrare.

— Oh! nimic mai simplu, domnule. După ce au discutat la postul de la bariera Italiei, vaduva Chupin şi complicele au înţeles cât de urgent este să-l prevină pe Polyte. Au căutat un mijloc prin care să ajungă la el, bătrâna şi-a amintit de permisul soră-sii şi omul s-a dus să-l împrumute cu primul pretext ce i-a venit în minte. Din seara asta voi avea doi observatori la post; unul în străduţa Butte-aux-Cailles, celălalt în faţa uşii hotelului Mariembourg. În cazul în care complicelui i-ar veni ideea s-o viziteze pe Toinon-la-Vertu sau pe doamna Milner, va fi prins. Trebuie să ne vină şi nouă rândul în cele din urmă!... Şi, continuă el, vă cer permisiunea, domnule judecător, ca acum să plec. Vreau să mă folosesc de cele mai importante probe: scrisoarea lui Lacheneur şi cercelul...

— Du-te, îi spuse domnul Segmuller, şi noroc!

„Voi fi mai mult decât un prostănac, se gândi Lecoq dacă n-am să fiu în stare să descopăr pe proprietarul unui obiect de o asemenea valoare. Or, odată găsit acest proprietar, vom constata pe dată identitatea omului nostru-enigmă.”

Din fericire Lecoq avea la îndemână un individ care s-ar fi considerat încântat să-şi pună cunoştinţele în slujba sa. Era un bătrân olandez care se numea Van Nunen şi care nu avea rival în Paris de îndată ce era vorba de bijuterii sau de vreo montură. Prefectura îl folosea ca expert. Trecea drept bogat şi era cu mult

mai mult decât se presupunea. Înfăţişarea îi era sărăcăcioasă deoarece avea o pasiune: adora diamantele. Avea întotdeauna câteva la el, într-o cutiuţă pe care o scotea de zece ori pe oră, aşa cum scoate tabachera cel care prizează tutun.

Omul îl primi cu plăcere pe tânărul poliţist. Îşi căută ochelarii, examină bijuteria cu o strâmbătură de satisfacţie şi spuse cu glas de oracol:

— Piatra valorează opt mii de franci, iar montura e făcută la Doisty, strada Paix.

Douăzeci de minute mai târziu, Lecoq se prezenta la celebrul bijutier. Van Nunen nu se înşelase. Doisty recunoscu cercelul, fusese lucrat la el. Dar cui îl vânduse? Nu putu să-şi amintească, trecuseră trei-patru ani de atunci.

— Aşteptaţi numai, adăugă el, am s-o chem pe nevastă-mea care are o memorie fără pereche.

Doamna Doisty merita acest elogiu. I-a fost de ajuns doar o privire ca să spună că îşi amintea de cercel şi că perechea fusese vândută cu douăzeci de mii de franci doamnei marchize d’Arlange.

— Aş vrea acum, spuse tânărul poliţist, să-mi daţi adresa marchizei.

— Locuieşte în Faubourg Saint-Germain, răspunse doamna Doisty, aproape de Terasa Invalizilor.

XXIX

După ce ieşi din magazin şi făcu câţiva paşi pe trotuar, Lecoq se lăsă în voia unei bucurii nebune, încât trecătorii surprinşi se întrebau dacă nu cumva acest tânăr arătos nu-şi pierduse minţile. Nu mergea, ci dansa, gesticulând în modul cel mai caraghios şi adresând vântului un monolog al izbânzii.

— În sfârşit, spunea el, afacerea iese din mlaştina unde se mişca până acum. Ajung la adevăraţii actori ai dramei, la acele personaje, din înalta societate pe care le-am ghicit. Ah! dragul meu Gévrol, ilustre General, voiai o prinţesă! Va trebui să te mulţumeşti cu o simplă marchiză!

Dar această euforie se risipi încetul cu încetul; bunul simţ îşi recapătă drepturile.

Tânărul poliţist simţea că va avea nevoie de tot calmul, de toate resursele şi de întreaga lui isteţime pentru a duce la bun sfârşit această misiune.

Cum să se poarte când se va afla în prezenţa acestei marchize ca s-o determine să mărturisească tot, fără nicio reţinere, pentru a-i smulge, împreună cu toate amănuntele scenei omorului, numele ucigaşului?

Se întrerupse deoarece ajunsese în faţa palatului marchizei d’Arlange.

Preţ de o oră rămase nemişcat sub bolta unei porţi mari, supraveghind casa. Ar fi vrut să zărească pe unul dintre locatarii acestei frumoase reşedinţe. Dar

niciun chip nu se arătă la fereastră, niciun valet nu traversă curtea. Neliniştit, hotărî să cerceteze mai întâi împrejurimile. Nu putea să încerce acest demers decisiv fără a avea vreo idee despre oamenii pe care urma să-i găsească aici.

Tocmai se întreba cui şi unde să se adreseze, când văzu, pe partea cealaltă a străzii, un negustor de vinuri care stătea în pragul prăvălioarei sale.

Se îndreptă direct spre el, jucând bine încurcătura omului care a uitat o adresă şi, politicos, îl întrebă unde se află reşedinţa marchizei d'Arlange.

Fără un cuvânt, fără să catadicsească să-şi scoată pipa din gură, negustorul îşi întinse braţul. Ca să-l faci să-şi dezlege limba, trebuia să intri în dugheană, să ceri să fii servit cu ceva şi să-i propui să ciocnească cu tine un pahar. Aşa şi făcu tânărul poliţist şi, la vederea celor două pahare pline, limba demnului negustor se dezlegă ca prin farmec.

Nu puteai să nimereşti mai bine pentru a obţine informaţii, căci se stabilise în cartier de zece ani şi era onorat avându-i printre clienţi pe stăpânii casei.

— Vă plâng, îi spuse el lui Lecoq, dacă mergeţi la marchiză să vă plătească o factură. Veţi avea timp să învăţaţi drumul înainte de a vedea un ban de la ea.

— La naiba! e săracă?

— Ea! are douăzeci de mii de lire rentă, fără a mai pune la socotelaă palatul din faţă. Dar ştiţi, când cheltuieşti în fiecare an încă pe-atât decât ai...

Se opri brusc ca să-i arate tânărului poliţist două femei care treceau, una având peste patruzeci de ani şi îmbrăcată în negru, cealaltă, foarte tânără, îmbrăcată ca o elevă de pension.

— Uitaţi, continuă el, e chiar nepoata marchizei, domnişoara Claire, trece împreună cu guvernanta,

domnişoara Schmidt.

— Nepoata? bolborosi Lecoq.

— Da, fiica fiului ei care a murit, dacă vreţi să ştiţi exact.

— Ce vârstă are deci marchiza?

— Cel puţin şaizeci de ani. Dar nu-i dai atâta. E una dintre acele bătrâne solid construite care trăiesc o sută de ani, la fel ca arborii. Şi a dracului...

— Iartă-mă, îl întrerupse tânărul poliţist, doar nu locuieşte singură în palatul ăsta...

— Dumnezeule! ba da, singură cu nepoata şi doi servitori. Dar ce vi s-a întâmplat?

Adevărul e că Lecoq se făcuse alb ca varul. La cuvintele acestui om, magicul edificiu al speranţelor sale se năruise la fel ca fragilul castel construit de un copil din cărţi de joc.

— N-am nimic, răspunse el cu o voce nesigură, oh, absolut nimic

Dar nu putu să suporte mai mult de un sfert de oră groaznicul supliciu al incertitudinii. Plăti şi se duse să sune la poarta de la grilajul palatului.

Un servitor veni să-i deschidă, îl examină cu o privire bănuitoare şi îi spuse că doamna marchiză e plecată la ţară. Evident, îi făcea onoarea să-l ia drept un creditor. Dar el ştiu să insiste cu atâta abilitate, se făcu atât de bine înţeles că nu venea să ceară bani, susţinu cu atâta tărie că e vorba de afaceri urgente, încât până la urmă servitorul îl lăsă în mijlocul holului, spunându-i că se duce din nou să se asigure dacă doamna plecase într-adevăr.

O clipă mai târziu valetul se întoarse spunându-i lui Lecoq să-l urmeze şi, după ce-l conduse printr-un salon enorm, fastuos pe vremuri, îl introduse într-un budoar tapisat cu stofă roz.

Acolo, pe un şezlong, în colţul unde ardea focul, o doamnă în vârstă cu o înfăţişare teribilă – înaltă, osoasă, foarte împodobită şi sulemenită peste măsură – tricota o bandă de lână verde. Îl măsură din cap până în picioare pe tânărul poliţist până îl făcu să se înroşească şi, cum i se păru intimidat, ceea ce o măguli, i se adresă aproape cu blândeţe:

— Ei bine, băiete, întrebă ea, ce te aduce aici?

Lecoq nu era intimidat, dar recunoştea cu durere că într-adevăr doamna d'Arlange nu putea să fie una dintre femeile din cârciuma văduvei Chupin. Nimic din ea nu corespundea semnalmentelor date de Papillon. Tânărul poliţist îşi aduse aminte cât de mici erau urmele lăsate pe zăpadă de cele două fugare faţă de piciorul – de-o mărime eroică – al marchizei, pe care îl vedea ieşind de sub rochie. Lecoq scoase din buzunar cercelul cel preţios şi îl puse pe comodă spunând:

— Vă aduc, doamnă, acest cercel pe care l-am găsit şi care vă aparţine, aşa mi s-a spus.

Doamna d'Arlange lăsă lucrul pe care îl tricota ca să examineze bijuteria.

— E adevărat, spuse ea după o clipă, că aceşti cercei mi-au aparţinut. A fost o fantezie pe care am avut-o acum patru ani şi care m-a costat frumoasa sumă de douăzeci de mii de livre. Dar am o nepoată de crescut! Nevoi presante de bani m-au obligat puţin mai târziu să mă despart de această podoabă, pe care cu părere de rău am vândut-o.

— Cui? Sntrebă Lecoq.

— Ei! exclamă marchiza şocată; ce înseamnă curiozitatea asta!

— Iertaţi-mă, doamnă, aş vrea atât de mult să-l găsesc pe proprietarul acestui lucru minunat.

— I-am vândut unei înalte doamne nemţoaice,

baroana de Watchau...

— Şi unde locuieşte această doamnă?

— La Père Lachaise, de anul trecut, de când s-a hotărât să moară.

— Dar doamna, insistă tânărul poliţist, a lăsat, desigur, moştenitori, un soţ, copii?...

— Pe nimeni, decât un frate care are o slujbă la Curtea din Viena şi care n-a putut să se deplaseze. El a dispus ca toate bunurile surorii lui să se vândă la licitaţie, fără excepţie, chiar şi garderoba, iar banii au fost expediaţi acolo.

— Ce nenorocire, murmură Lecoq.

— Cum aşa! De ce? întrebă bătrâna doamnă. Datorită acestei întâmplări diamantul vă rămâne dumneavoastră.

Astfel marchiza d'Arlange adăuga supliciului lui Lecoq rafinamente inedite, urându-i cu toată aparenţa bunei credinţe de-a nu găsi niciodată femeia care pierduse valoroasa bijuterie.

Lecoq ştiu însă să-şi oblige buzele să schiţeze un surâs, îngăimă o mulţumire pentru atâta bunătate. Apoi, cum nu mai avea nimic de aşteptat, făcu o adâncă plecăciune şi ieşi de-a-ndărătelea, zdrobit de această nouă lovitură.

Din cauza fatalităţii, a neîndemânării sale, a abilităţii miraculoase a adversarului, văzu rupându-se unul după altul toate firele pe care le avea în mână şi pe care contase să-şi orienteze ancheta pentru a ieşi din labirintul de nedescurcat în care se rătăcea tot mai mult.

Era din nou tras pe sfoară de o nouă comedie?

Dacă acel complice al ucigaşului ar fi fost înţeles cu bijutierul Doisty, i-ar fi cerut pur şi simplu să răspundă că nu ştia cui vânduse diamantele sau chiar că nu

fuseseră făcute în atelierul lui.

Lecoq se hotărî să meargă cel puţin până la capătul acestei întâmplări.

Se întoarse deci la Doisty şi, sub un pretext destul de plauzibil, care să îndepărteze orice bănuială în privinţa profesiunii sale, obţinu dosarul registrului de afaceri. Vânzarea era înscrisă în anul arătat, în luna respectivă, nu numai pe contul curent, ci chiar în cartea mare. Era deci imposibil ca bijutierul să falsifice întreaga contabilitate pe patru ani.

Realitatea era indiscutabilă şi totuşi tânărul poliţist nu era satisfăcut.

Se duse în strada Faubourg-Saint-Honoré, la casa în care locuise atunci când trăia baroana de Watchau şi află de la un portar politicos că după decesul bietei doamne mobilele şi lucrurile fuseseră duse la palatul de pe strada Drouot.

— Şi chiar, adăugă portarul, vânzarea a fost prezidată de domnul Petit.

Fără a pierde un minut, tânărul poliţist alergă la acest expert care se specializase în vânzarea mobilierului de lux la licitaţie.

Domnul Petit îşi amintea foarte bine de vânzarea Watchau, care făcuse o oarecare vâlvă pe vremea ei şi găsi curând între hârtiile sale voluminosul proces-verbal. Multe bijuterii figurau descrise cu cifra adjudecată şi numele cumpărătorului, dar niciuna nu se referea, oricât de vag măcar, la blestemaţii de cercei. Expertul afirmă că fratele baroanei, moştenitorul ei, nu-şi păstrase nimic din succesiune, niciun inel, niciun bibelou, niciun ac. Şi păruse grăbit să primească suma totală obţinută, care se ridica la plăcuta cifră de o sută şaizeci şi şapte de mii cinci sute treizeci de franci, scăzând cheltuielile.

— Aşadar, zise Lecoq gânditor, tot ce avusese baroana a fost într-adevăr vândut?

— Tot.

— Şi cum se numeşte fratele ei?

— Tot Watchau. Baroana a fost căsătorită, desigur, cu vreo rudă. Acest frate ocupa până anul trecut un important post în diplomaţie; cred că locuia la Berlin.

— Ce ciudat, se gândi Lecoq ajungând acasă, peste tot în această afacere mă lovesc de Germania. Ucigaşul pretinde că vine de la Leipzig, doamna Milner este probabil bavareză, şi iată acum o baroană austriacă.

În seara aceea era prea târziu ca să mai întreprindă ceva, aşa că se culcă, dar a doua zi la prima oră reluă cu o nouă ardoare investigaţiile.

Se părea totuşi că-i mai rămăsese o singură şansă: scrisoarea semnată Lacheneur, găsită în buzunarul falsului soldat.

Această scrisoare, cu antetul pe jumătate şters, dovedea că fusese scrisă într-una din cafenelele de pe bulevardul Beaumarchais. Să descoperi în care anume, era un joc de copii. Cel de-al patrulea negustor de limonadă, căruia Lecoq îi arătă scrisoarea, recunoscu întru totul hârtia şi cerneala. Dar nici el, nici soţia lui, nici domnişoara de la tejghea, nici băieţii din prăvălie şi niciunul dintre obişnuiţii localului, chestionaţi cu abilitate, unul după altul, nu auziseră niciodată în viaţa lor de aceste trei silabe ale numelui: Lacheneur.

Ce să facă, ce să mai încerce? Situaţia era cu totul disperată? Nu încă...

Soldatul muribund nu declarase oare că acest bandit de Lacheneur era un fost actor? Agăţându-se de această vagă indicaţie, la fel cum se agaţă cel ce e

gata să se înece de cea mai măruntă scândurică, tânărul poliţist îşi reluă cursa şi se duse să-i întrebe pe toţi, din teatru în teatru, dacă nu cunosc cumva pe un oarecare Lacheneur; de peste tot culese răspunsuri negative.

În disperare de cauză, se hotărî să răsfoiască toate registrele hotelurilor şi ale pensiunilor. Alergătură zadarnică. Nici măcar o dată nu dădu peste numele de Lacheneur, care îi bântuia cu încăpăţânare prin cap. Exista oare acest nume?

Nimic nu putea însă să-l descurajeze sau să-l abată pe Lecoq de la meseria imposibilă căreia i se dăruise.

Nu mai avea, ca în primele momente, simple accese de furie curând reprimate, ci trăia într-un fel de exasperare continuă, care îi întuneca luciditatea. Ajunsese probabil să se bazeze mai puţin pe abilitatea sa şi mai mult pe hazard, ca să elucideze drama pe care o ghicea, o simţea, o adulmeca...

XXX

Sunt evenimente care par de dimensiuni considerabile atunci când au loc, ca apoi să fie absorbite de viaţa de fiecare zi. Ai impresia că amintirea lor va dura ani şi ani; ce nebunie! Timpul le înghite mai curând decât înghite apa lacului o piatră şi mai repede decât această piatră ele alunecă în neantul trecutului.

După două săptămâni, crima îngrozitoare din cârciuma văduvei Chupin, acel triplu omor ce făcuse Parisul să se-nfioare şi pe care toate ziarele îl prezentaseră cu multă vâlvă, era mai uitată decât un banal asasinat din vremea lui Carol cel Mare.

Doar cei de la Palatul de Justiţie, de la Prefectură şi de la închisoarea Centrală îşi mai aminteau de ea.

Eforturile domnului Segmuller nu avuseseră mai mult succes decât cele ale lui Lecoq. Multiplele interogatorii, confruntări aranjate cu îndemânare, insinuări, ameninţări, promisiuni, totul se sfărâma în faţa acestei forţe de neînvins, cea mai puternică de care dispune omul, forţa inerţiei.

Aceleaşi păreri păreau împărtăşite atât de văduva Chupin cât şi de Polyte, Toinon-la-Vertu şi doamna Milner, patroana hotelului Mariembourg. Declaraţiile lor trădau în mod cert faptul că toţi aceşti martori fuseseră sfătuiţi de complice şi că acţionau potrivit aceleiaşi tactici bine ticluite; dar la ce folosea această certitudine!

Toţi aceşti oameni, hotărâţi să înşele justiţia, adoptaseră aceeaşi atitudine. Se mai întâmpla uneori ca privirea lor să dezmintă ceea ce negau, dar le citeai mereu în ochi hotărârea de nezdruncinat de a ascunde adevărul.

Ucigaşul rezistă, de asemenea, şi el, ba chiar îşi juca rolul tot mai desăvârşit pe zi ce trecea, asemenea celui care se obişnuieşte cu un veşmânt străin în care la început nu se simţea în largul lui. În faţa judecătorului, siguranţa lui creştea ba şi când ar fi fost mai stăpân pe sine, ca şi când ar fi putut, în ciuda faptului că era închis şi a rigorilor celulei de la secret, să dobândească acea certitudine că ancheta nu înaintase cu niciun pas.

La unul dintre ultimele interogatorii, îndrăznise să spună, nu fără o foarte străvezie nuanţă ironică:

— Mă veţi mai ţine încă multă vreme la secret, domnule judecător? Nu voi fi eliberat sau trimis în faţa Curţii cu Juri? Trebuie să sufăr mult timp din cauza acestei idei care v-a venit, cum că aş fi un personaj important?

— Te voi ţine acolo, răspunse domnul Segmuller, până când vei mărturisi.

— Ce să mărturisesc?

— Oh! ştii foarte bine...

Acest om de nepătruns ridică atunci din umeri şi, cu acel ton pe jumătate ironic, care îi era obişnuit, răspunse:

— În acest caz nu mă văd ieşind din celula aia blestemată!

Fără îndoială, ca urmare a acestei convingeri, păru să ia măsuri pentru o detenţie nesfârşită.

Obţinu să i se dea înapoi o parte din obiectele aflate în cufărul său, manifestând o bucurie de copil

când intră în posesia lor.

Graţie banilor găsiţi asupra lui şi depuşi la grefă, îşi acordă mici plăceri, ce nu sunt niciodată refuzate deţinuţilor care, în definitiv, oricare ar fi delictele care apasă asupra lor pot fi consideraţi nevinovaţi atâta timp cât juriul nu s-ă pronunţat.

Ca să se distreze, ceruse şi i se dăduse un volum de cântece de Beranger, şi îşi petrecea zilele învăţându-le pe de rost; le şi cânta cu voce tare şi cu destul de mult bun gust. Îşi cultiva un talent, pretindea el, care îi va servi când va fi eliberat. Căci nu se îndoia, după cum afirma, de faptul că va fi achitat. Îl neliniştea doar momentul când urma să aibă loc judecata, nu rezultatul ei.

Nici că existase vreun deţinut cu o fire mai deschisă, mai comunicativă, mai supusă, un băiat mai bun. Îi plăcea să-şi povestească viaţa, aventurile, hoinărerile prin Europa, când îl însoţea pe domnul Simpson. Şi tot ceea ce spunea acest palavragiu, cele mai neînsemnate acţiuni ale sale păreau atât de fireşti, încât gardienii nu se mai îndoiau de adevărul spuselor sale.

Mai greu de convins a fost directorul.

Timp de două săptămâni, Mai fu supus în fiecare dimineaţă cercetării tuturor agenţilor de la siguranţă. A fost prezentat apoi în faţa a vreo treizeci de ocnaşi, renumiţi pentru cunoaşterea perfectă a celor ce fuseseră închişi. Nimeni nu-l recunoscu. Fotografia sa fu trimisă la toate ocnele, la toate închisorile; nimeni nu-şi aminti de trăsăturile feţei lui.

Aceste întâmplări se adăugară altora, care aveau importanţa lor şi care pledau în favoarea deţinutului.

Biroul 2 al Prefecturii care era acela al cazierelor, găsi urmele existenţei unui anume Tringlot „artist de

bâlci”, care putea să fie foarte bine omul din versiunea lui Mai. Acest Tringlot murise de mai mulţi ani.

Pe de altă parte, din informaţiile luate din Germania şi din Anglia, rezulta că era foarte cunoscut un anume domn Simpson, renumit la toate bâlciurile.

În faţa unor asemenea dovezi, directorul se predă şi mărturisi deschis că se înşelase.

„Deţinutul Mai, scria el judecătorului de instrucţie, este cu-adevărat ceea ce pretinde să fie; nu există nicio îndoială în această privinţă”.

Aceasta a fost, în cele din urmă, şi opinia lui Gévrol.

Doar domnul Segmuller şi Lecoq rămaseră la părerea lor.

Secretul „Afacerii Mai”, cum fusese denumită, transpirase, şi dacă tânărul poliţist era copleşit, de îndată ce-şi făcea apariţia la Prefectură, de glume grosolane, judecătorul de instrucţie nu era nici el la adăpostul unor ironii amicale. De aici exasperarea domnului Segmuller şi a lui Lecoq, aflaţi în situaţia celui ce nu poate să demonstreze un lucru de care este absolut sigur. Îşi pierduseră şi unul şi celălalt pofta de mâncare, slăbiseră, deveniseră palizi.

— Dumnezeule! zicea câteodată judecătorul, de ce a căzut d’Escorval! Fără această fractură blestemată ar fi avut el toate necazurile mele şi, la ora asta, aş râde eu, la fel cum fac ceilalţi!

— Şi eu care mă credeam deştept! şoptea tânărul poliţist.

Dar nici prin minte nu le trecu să se declare învinşi. Cu toate că erau două temperamente opuse, fiecare îşi jurase să aibă ultimul cuvânt în privinţa acestui mister care îi scotea din sărite.

Lecoq se hotărî să renunţe la cursele pe care le făcea şi să se consacre numai studierii deţinutului.

— De aici încolo, îi spuse el domnului Segmuller, mă transform în puşcăriaş, la fel ca el şi, fără să mă vadă, n-am să-l pierd din ochi.

XXXI

Deasupra cunoscutei celule ocupate de deţinutul Mai se afla un fel de chiţimie amenajată de arhitecţi pentru întreţinerea acoperişului. Era pardosită, dar atât de joasă, încât un om de talie mijlocie nu putea sta în picioare. Câteva raze palide care răzbăteau prin interstiţiile plăcilor de ardezie de-abia răspândeau o lumină difuză.

Aici veni să se instaleze Lecoq într-o bună dimineaţă.

Era ora când deţinuţii îşi făceau plimbarea zilnică sub supravegherea gardienilor; tânărul poliţist putu deci, fără întârziere, să se instaleze. Înarmat cu un târnăcop desfăcu două sau trei pătrate de pardoseală şi începu să găurească podeaua. Gaura pe care o făcu era în formă de pâlnie. Foarte largă la nivelul podului, se -îngusta treptat, până când nu avea mai mult de doi centimetri diametru în porţiunea unde străpungea plafonul celulei.

Locul unde se deschidea această gaură fusese de altfel ales dinainte, cu atâta abilitate, încât se confunda cu crăpăturile şi cu petele tencuielii, astfel încât era imposibil ca prizonierul s-o poată observa de jos.

În timp ce Lecoq muncea, directorul închisorii şi Gévrol, care ţinuseră să-l însoţească, stăteau în prag şi rânjeau.

— Aşadar, domnule Lecoq, spuse directorul, acesta-i observatorul dumitale de-aici înainte.

— Da, domnule.

— Nu te vei simţi în largul tău.

— Mă voi simţi mai puţin rău decât credeţi. Am adus o pătură groasă pe care o voi întinde pe jos şi mă voi culca pe ea.

— Aşadar, zi şi noapte, vei privi prin deschizătură?

— Da, domnule, zi şi noapte.

— Fără să bei şi să mănânci? întrebă Gévrol.

— Să-mi fie cu iertare! taica Absint, pe care l-am luat de la misiunea inutilă de supraveghere a străduţei Butte-aux-Cailles, îmi va aduce mâncarea, va face comisioanele şi, la nevoie, mă va înlocui.

Invidiosul Gévrol izbucni în râs, dar într-un râs evident forţat.

— Uite, zise el, mi se face milă de tine. Ştii cu cine o să semeni aşa, cu ochiul lipit de deschizătură, spionându-l pe deţinut?

— Spuneţi, nu vă jenaţi.

— Ei bine! îmi dai impresia unuia dintre acei bătrâni naturalişti neghiobi care pun sub sticlă tot felul de gângănii şi care-şi petrec viaţa privindu-le cum mişună printr-o lupă puternică.

Lecoq, care îşi terminase opera, se ridică.

— Generale, niciodată vreo comparaţie n-a fost mai aproape de adevăr, spuse el. Aţi ghicit, ideea pe care vreau s-o pun în aplicare o datorez amintirii muncii acelor naturalişti pe care îi desconsideraţi atât. Cu ajutorul studierii unei mici vietăţi, la microscop, după cum spuneaţi, acei savanţi ingenioşi şi răbdători sfârşesc prin a-i surprinde felul de viaţă, obiceiurile, instinctele. Ei bine! ceea ce fac ei cu o insectă voi face eu cu un om. Vreau să aflu secretul acestui deţinut... Şi-l voi afla, m-am jurat. Da, îl voi afla, pentru că oricât de călită îi este energia, e imposibil

să nu aibă vreun moment de slăbiciune, şi eu în momentul acela voi fi aici. Voi fi aici dacă voinţa îl va trăda, dacă, crezându-se singur, îşi va lepăda masca, dacă o secundă va uita de sine însuşi, dacă disperarea îi va smulge un vaiet, un gest, o privire... Voi fi aici... mereu aici!

Hotărârea implacabilă a tânărului poliţist dădea vocii sale inflexiuni atât de vibrante încât directorul închisorii fu mişcat.

El admise pentru o clipă ipotezele lui Lecoq şi fu surprins în gândul său de ciudăţenia acestei lupte între deţinutul, care se străduia să păstreze secretul identităţii sale şi anchetatorul, care se înverşuna să descopere adevărul.

— Băiete, pe cuvânt, i se adresă el, ai un curaj pe cinste.

— Cât se poate de inutil, bombăni Gévrol.

Bănuitorul inspector spunea asta în mod deliberat, dar, în fond, se simţea tulburat de imperturbabila siguranţă a lui Lecoq. O dată mai mult îşi jură ca acest tânăr atât de activ să nu îmbătrâneăscă în rândul poliţiei...

Tânărul poliţist se făcu a nu băga de seamă această observaţie jignitoare. De două săptămâni Generalul îl călca atât de tare pe nervi încât se temea că dacă va începe o discuţie cu el nu se va mai putea stăpâni. Era mai bine să tacă şi să-şi urmărească succesul. Să reuşească! iată răzbunarea care îi lasă mofluzi pe invidioşi.

De altfel era nerăbdător să-i vadă plecaţi pe aceşti oameni care îl deranjau. Poate chiar îl şi credea în stare pe Gévrol să trezească prin zgomote neobişnuite atenţia prizonierului.

În sfârşit plecară. Lecoq se grăbi să întindă pătura

şi se culcă peste ea cât era de lung, astfel încât putea să-şi pună în dreptul deschizăturii, alternativ, ochiul şi urechea.

Din această poziţie celula i se dezvăluia de minune. Putea să vadă uşa, patul, masa, scaunul. Numai o porţiune foarte mică de la fereastră şi fereastra nu intrau în câmpul lui vizual.

Abia îşi terminase recunoaşterea când zăvorul scârţâi. Deţinutul se întorcea de la plimbare. Era foarte vesel şi tocmai termina de povestit ceva foarte interesant, fără îndoială, pentru că paznicul întârzie un moment ca să asculte sfârşitul.

Tânărul poliţist fu încântat de experienţa sa. Auzea şi vedea foarte bine. Vocile ajungeau până la el atât de dinstinct de parcă le-ar fi auzit printr-un cornet acustic.

După ce supraveghetorul plecă, Mai făcu câţiva paşi prin celulă, apoi se aşeză, îşi deschise volumul de Beranger şi timp de o oră păru absorbit de învăţarea unui cântec. În sfârşit se aruncă pe pat. Se sculă numai la masa de seară ca să mănânce cu poftă. Apoi luă din nou volumul de cântece şi nu se culcă decât atunci când se stinse lumina.

Lecoq ştia bine că în timpul nopţii nu va putea să vadă nimic, dar spera să surprindă vreo exclamaţie revelatoare.

Aşteptarea îi fu înşelată. Mai se suci şi se răsuci dureros pe salteaua sa, oftă din când în când, ai fi zis că plângea, dar nu articula nicio silabă.

A doua zi deţinutul rămase culcat până târziu. Dar auzind sunând ora când se împărţea mâncarea de dimineaţă, ora unsprezece, se sculă brusc şi, după câteva sărituri uşoare prin celulă, ca să se dezmorţească, intonă cu voce tare un vechi cântec:

„Diogene,
În butoiul tău.
Liber şi mulţumit, râd şi beau fără ruşine...”

Numai când intrară gardienii încetă să mai cânte.

Următoarele zile au fost întru totul asemănătoare. Să cânte, să mănânce, să doarmă, să-şi îngrijească mâinile şi unghiile în asta consta viaţa aşa-zisului saltimbanc. Atitudinea sa, neschimbată, era cea a unui om cu o fire deschisă, profund plictisit.

Aceasta era perfecta comedie pe care o juca misteriosul personaj, în a cărui purtare, după şase nopţi şi şase zile petrecute în podul său, Lecoq nu surprinsese nimic hotărâtor.

Cu toate astea era departe de a fi cuprins de disperare. Observă că în fiecare dimineaţă, la ora la care distribuirea mâncării punea în mişcare personalul închisorii, deţinutul nu uita să repete cântecul lui Diogene.

— Cu siguranţă, îşi spunea tânărul poliţist, acest cântec este un semnal. Ce se petrece oare lângă această fereastră pe care eu n-o văd? Voi afla mâine.

În consecinţă, a doua zi obţinu ca Mai să fie dus la plimbare la ora zece şi jumătate şi îi ceru directorului să-l însoţească în celula prizonierului.

Onorabilul funcţionar nu părea prea mulţumit de faptul că era deranjat

— Ce pretindeţi că-mi arătaţi? repeta el, ce e atât de ciudat?

— Poate nimic, răspunse Lecoq, poate ceva foarte grav.

Şi cum ora unsprezece sună puţin mai târziu, Lecoq intona cântecul pe care-l fredona deţinutul:

„Diogene,
În butoiul tău...”

Tocmai trecea la strofa a doua când o bilă din miez de pâine, de mărimea unui glonţ, aruncată cu îndrăzneală pe deasupra oblonului ce apăra fereastra, se rostogoli la picioarele lui.

Dacă trăsnetul ar fi căzut în celula lui Mai nu l-ar fi înspăimântat pe director mai mult decât acest inofensiv proiectil.

Rămase prostit, cu gura căscată, cu ochii ieşiţi din orbite, ca şi când n-ar fi fost prea sigur de propriile-i simţuri.

— Un bilet, repeta el consternat, un bilet!

Iute ca fulgerul, Lecoq ridicase cu promptitudine mesajul şi îl învârtea triumfător între degete.

— Am spus eu, şopti el, că oamenii noştri se înţeleg între ei!

Bucuria tânărului poliţist făcu să se schimbe în furie uimirea directorului.

Acesta se îndreptă spre uşă, dar Lecoq îl opri.

— Ce vreţi să faceţi, domnule? îl întrebă el.

— Vreau să adun tot personalul închisorii şi să le comunic că printre ei se află un trădător, pe care trebuie să mi-l predea. Vreau să dau un exemplu. Dacă în douăzeci şi patru de ore vinovatul nu va fi descoperit, întregul personal va fi schimbat.

— Calmaţi-vă, domnule, îi spuse Lecoq, calmaţi-vă, liniştiţi-vă. S-ar putea ca vinovatul să nu fie unul dintre paznici, ci unul dintre acei deţinuţi folosiţi pentru buna purtare de care au dat dovadă şi care ajută în fiecare dimineaţă la distribuire.

— Ce importanţă are.

— Iertaţi-mă. Are mare importanţă. Dacă veţi face scandal, dacă veţi pomeni un singur cuvânt despre acest lucru, nu vom mai descoperi niciodată adevărul. Trădătorul nu va fi atât de nebun ca să se predea, dar va fi atât de înţelept ca să nu mai înceapă. Trebuie să ştim să nu scoatem o vorbă, să ne prefacem şi să aşteptăm. Vom organiza o supraveghere severă şi-l vom prinde pe ticălos asupra faptului.

Obiecţiile erau atât de îndreptăţite încât directorul cedă.

— Fie, suspină el, voi avea răbdare... dar să vedem ce se află înăuntrul cocoloşului de pâine.

Dar tânărul poliţist n-a fost de acord cu acest lucru.

— L-am prevenit pe domnul Segmuller, spuse el, că în dimineaţa aceasta vor fi cu siguranţă noutăţi, şi mă aşteaptă în cabinetul lui. Îi rezerv cel puţin plăcerea de a desface el cocoloşul.

— Să mergem la judecătorul de instrucţie, zise directorul, să mergem...

Plecară, şi pe tot drumul Lecoq se strădui să-i demonstreze acestui onorabil funcţionar că nu trebuie să se supere din cauza unei întâmplări care, pentru anchetă, era un veritabil punct de pornire.

Când îi văzură sosind, domnul Segmuller şi grefierul lui se sculară dintr-un salt. Citiseră pe faţa tânărului poliţist o veste mare.

— Ce s-a întâmplat? întrebă emoţionat judecătorul.

Drept răspuns Lecoq depuse pe biroul lui preţiosul miez de pâine şi fu răsplătit cu o privire pentru atenţia pe care o avusese de a nu-l desface.

Cocoloşul conţinea un mic ghemotoc de foiţă. Domnul Segmuller îl desfăcu şi-l netezi cu palma. Dar de îndată ce-şi aruncă ochii asupra lui, sprâncenele i se încruntară.

— Ah! biletul ăsta e cifrat, zise el, zguduind biroul cu o puternică lovitură de pumn.

— Trebuia să ne aşteptăm la asta, spuse calm tânărul poliţist.

El luă biletul din mâna judecătorului şi cu voce tare şi limpede înşiră numerele care erau aici: 235, 15, 3, 8, 25, 2, 16, 208, 5, 360, 4, 36, 19, 7, 14, 118, 23, 9, 40, 11, 99...

— Iată, murmură directorul, descoperirea noastră nu ne va aduce nimic nou.

— De ce? întrebă surâzătorul grefier. Nu există nicio scriere convenţională care să nu poată fi descifrată cu puţină obişnuinţă şi răbdare. Există oameni care se ocupă de acest lucru.

— Perfect adevărat, aprobă Lecoq. Odinioară, chiar eu aveam o oarecare îndemânare la acest exerciţiu.

— Cum! întrebă judecătorul, speri să găseşti cheia acestui bilet?

— Cu timpul da, domnule.

Tocmai strecurase biletul în buzunarul vestei, când domnul Segmuller îl rugă să-l examineze şi să încerce puţin să-şi dea seama de dificultatea ce-ar fi presupus-o descifrare a lui.

Lecoq făcu ceea ce i se ceruse şi procedă bine, căci obrazul i se lumină aproape în aceeaşi clipă, apoi se lovi peste frunte strigând:

— Am găsit!

O exclamaţie de surpriză, poate şi de neîncredere, le scăpă judecătorului, directorului şi lui Goguet.

— Sau cel puţin aş pune rămăşag... adăugă prudent Lecoq. Deţinutul şi complicele lui au folosit, îndrăznesc să afirm, sistemul cărţii duble. Acest sistem este foarte simplu: înainte de toate, cei ce corespondează convin să folosească o carte oarecare

şi îşi procură fiecare un exemplar din aceeaşi ediţie. Cum procedează atunci cel care vrea să transmită veşti? Deschide cartea la întâmplare şi scrie la început numărul paginii. Nu mai are apoi de făcut decât să caute pe această pagină cuvinte care exprimă ceea ce gândeşte el. Dacă primul cuvânt pe care îl foloseşte este al douăzecilea de pe pagină, scrie cifra douăzeci, şi începe să socotească din nou, unu, doi, trei, până când găseşte alt cuvânt care îi convine. Dacă acesta va fi al şaselea, scrie cifra şase, şi continuă astfel până când traduce tot ce avea de spus.

— E foarte clar, aprobă judecătorul.

— Dacă acest bilet ar fi fost schimbat între două persoane aflate în libertate, ar fi fost o nebunie să încercăm să-l descifrăm. Cu toate că sistemul e foarte simplu, n-am fi putut ghici care e cartea asupra căreia s-au înţeles. Dar aici nu e cazul. Mai este prizonier şi nu are decât un volum: *Cântecele lui Béranger*. Să mergem să luăm cartea.

Directorul era entuziasmat.

— Alerg s-o aduc chiar eu, îl întrerupse el.

Dar tânărul poliţist îl reţinu cu un gest:

— Dar, îi recomandă el, luaţi-vă toate precauţiile, domnule, încât Mai, să nu observe că s-a atins cineva de cântecele lui. Dacă s-a întors de la plimbare, gândiţi-vă cum să-l faceţi să iasă din nou. Şi, mai mult decât atât, să rămână afară atâta timp cât ne vom servi de cartea lui de cântece.

— Oh! aveţi încredere în mine, răspunse directorul.

Ieşi atât de grăbit, încât în mai puţin de un sfert de oră reapăru agitând triumfal un mic volum.

Tânărul poliţist îl deschise cu o mână tremurătoare la pagina 235 şi începu să socotească. Al

cincisprezecelea cuvânt era *eu* al treilea după acesta era *lui*, apoi al optulea, *am*, al douăzeci şi cincilea, *spus*, al doilea, *dumneavoastră*, al şaisprezecelea, *dorinţa*. Numai cu aceste şase cifre descoperiseră un anume sens:

„Eu i-am spus dorinţa dumneavoastră...”

Cele trei personaje care asistaseră la această emoţionantă experienţă nu se putură împiedica să nu aplaude.

— Bravo, Lecoq!... zise judecătorul.

Dar Lecoq socotea mereu şi, în curând, cu o voce care tremura din cauza mândriei îndreptăţite, putu să ofere traducerea întregului bilet. Iată ce i se scria deţinutului:

„Eu i-am spus dorinţa dumneavoastră, ea se resemnează. Securitatea noastră e asigurată, aşteptăm doar ordinele dumneavoastră ca să acţionăm. Aveţi încredere! Curaj!”

XXXII

Ce decepţie mai mare decât acest laconic şi confuz bilet. Cifrat sau descifrat, nu era oare o armă inutilă în mâna anchetatorilor?

— Ce nenorocire! exclamă directorul uşor ironic, ce păcat că s-a cheltuit în zadar atâta trudă şi o atât de surprinzătoare inteligenţă.

Lecoq îl privi zeflemitor.

— Chiar aşa! exclamă el, domnul director consideră că mi-am pierdut timpul degeaba! Eu nu sunt de aceeaşi părere. Această bucăţică de hârtie mi se pare că stabileşte, destul de sigur, faptul că dacă s-a înşelat cineva în privinţa identităţii deţinutului, acela n-am fost eu.

— Fie! domnul Gévrol şi cu mine am fost înşelaţi de aparenţe. Nimeni nu este infailibil Dar acum ştiţi mai mult decât înainte?

— Desigur, domnule. Deoarece la această oră am aflat cine *nu e* deţinutul, şi în loc să se facă glume pe socoteala mea şi să fiu împiedicat în muncă, voi fi ajutat, poate, să descopăr cine este.

Tonul tânărului poliţist, aluziile la reaua-credinţă pe care o întâlnise îl jigniră pe director.

— Aveţi dreptate, zise el cu asprime. Acest Mai trebuie să fie un înalt şi ilustru personaj. Numai că, dragă domnule Lecoq, explicaţi-mi, vă rog, cum acest personaj atât de important a putut să dispară fără ca poliţia să fie înştiinţată? Un om de vază, aşa cum

presupuneţi dumneavoastră că este, are de obicei o familie, rude, prieteni, protejaţi, relaţii foarte întinse. Şi dintre toţi aceştia nimeni n-a spus nimic de mai bine de trei săptămâni de când Mai stă zăvorât la mine în închisoare! Haide, mărturiseşte, domnule agent, că nu te-ai gândit la asta.

Directorul găsise singura obiecţie serioasa care putea fi opusă sistemului urmat de anchetă. Lecoq o remarcase cu mult înaintea lui, şi acest lucru continuase să-l preocupe, storcându-şi creierii, fără a găsi însă un răspuns satisfăcător.

Domnul Segmuller interveni:

— Toate aceste învinuiri reciproce, spuse el calm, nu ne vor face să înaintăm cu niciun pas. Ar fi mai înţelept să ne sfătuim în privinţa mijloacelor necesare pentru a profita de situaţie.

Readus la realitate, tânărul poliţist zâmbi; toate ranchiunele dispărură.

— Am găsit un mijloc, spuse el, pe care îl cred infailibil, tocmai pentru că e foarte simplu. Trebuie doar să înlocuim textul biletului. Şi ce-i mai uşor decât acest lucru, acum când avem cheia corespondenţei! Pentru început, mâine la ora mesei, dacă deţinutul va da semnalul muzical obişnuit, taica Absint îi va arunca pe fereastră acest bilet, în timp ce eu, de la punctul meu de observaţie, voi pândi efectul.

Când fu în posesia unei hârtii, întru totul asemănătoare cu cea pe care era scris biletul, se aşeză la masa grefierului şi, înarmându-se cu volumul lui Beranger, începu să compună falsa scrisoare, imitând, pe cât îi stătea în putinţă, forma cifrelor scrise de misteriosul corespondent.

Această îndeletnicire nu-i luă nici zece minute. Străduindu-se să nu facă vreo greşeală grosolană,

reproduse termenii scrisorii adevărate, mărginindu-se să-i schimbe în întregime sensul.

— Iată ce scrisese:

„I-am comunicat dorinţa dumneavoastră, ea nu se resemnează. Securitatea noastră este ameninţată. Aşteptăm ordinele dumneavoastră. Mă tem”.

— După ce termină, răsuci hârtia la fel cum era cealaltă şi o puse în miezul de pâine, spunând:

— Mâine vom mai afla câte ceva!

Mâine... Cele douăzeci şi patru de ore care îl despărţeau de momentul decisiv i se păreau lungi cât un secol.

Îi explică limpede şi amănunţit lui taica Absint ce trebuie să facă şi, încredinţat că a fost înţeles şi ascultat, se duse din nou în chiţimia lui.

Seara i se păru lungă, iar noaptea nesfârşită, căci îi fu cu neputinţă să închidă pleoapele.

Când se făcu ziuă constată că prizonierul se trezise. În curând sări jos din pat şi începu să măsoare celula în lung şi-n lat cu paşi mari şi sacadaţi. Contrar obiceiului, era foarte agitat, gesticula şi lăsa să-i scape din când în când câteva cuvinte, mereu aceleaşi;

— Ce tortură, Dumnezeule... repeta el, ce tortură!

— Bun, gândea Lecoq, eşti neliniştit, băiete, din cauza biletului de fiecare zi, pe care nu l-ai primit. Răbdare, răbdare. O să-ţi sosească unul ticluit de mine.

În sfârşit tânărul poliţist desluşi afară agitaţia care anunţa împărţirea mâncării. Un du-te-vino neîntrerupt, saboţii răsunau pe dale, supraveghetorii strigau...

Bătrânul orologiu crăpat bătu de unsprezece, deţinutul începu să cânte.

Nu termină al treilea vers, când zgomotul uşor al cocoloşului de miez de pâine pe dale îl opri brusc.

Lecoq, cu faţa lipită de deschizătură, îşi ţinea răsuflarea şi privea foarte încordat. Nu pierdu niciuna din mişcările omului, nicio tresărire, nicio clipire a pleoapelor.

Mai începu mai întâi să privească în sus, pe lângă fereastră, apoi în jurul lui, ca şi când i-ar fi fost imposibil să-şi explice apariţia proiectilului. Şi numai după un timp oarecare se pregăti să-l ridice. Îl ţinu în căuşul palmei privindu-l şi examinându-l curios. Trăsăturile feţei lui exprimau o surpriză profundă. Ai fi jurat că era intrigat la culme.

Cu toate astea, în curând un surâs îi răsări pe buze. Dădu din umeri ca şi când şi-ar fi spus: „sunt un prost” şi, cu o mişcare iute, desfăcu cocoloşul de pâine. La vederea hârtiuţei făcută sul începu să devină bănuitor.

— Asta-i acum... îşi spunea Lecoq, cu totul dezorientat, de ce s-o fi purtând astfel?

Deţinutul deschise biletul şi privi încruntat cifrele aliniate care păreau să nu-i spună nimic. Şi iată că deodată se năpusteşte spre uşa celulei, zgâlţâind-o cu lovituri de pumni şi strigând:

— Hei!... Gardianul... Să vină încoa’!...

Un supraveghetor veni în goană. Lecoq îi auzi paşii pe coridor.

— Ce vrei? îl întrebă el prin vizeta uşii.

— Vreau să vorbesc cu judecătorul.

— Bine!... îl vom anunţa.

— Imediat, vreau să fac nişte mărturisiri.

Lecoq nu mai ascultă. Coborî scara abruptă a chiţimiei şi alergă tremurând de nerăbdare la Palat să-i povestească domnului Segmuller ce se

petrecuse.

— Ce vrea să însemne asta? se gândea el. Ne apropiem oare de deznodământ? Ceea ce e sigur e că biletul meu n-avea de ce să-l îndemne pe deţinut să facă gestul acesta. Nu-l putea descifra decât cu ajutorul volumului, de care nici nu s-a atins, deci nu l-a citit.

Domnul Segmuller n-a fost mai puţin uimit decât Lecoq. Reveniră împreună, în mare grabă, la închisoare, urmaţi de grefier, această umbră inevitabilă a judecătorului de instrucţie.

Ajunseseră la capătul galeriei când îl întâlniră pe director, care venea foarte bine dispus din cauza cuvântului „mărturisire”.

Ajuns în coridorul îngust al „secretului”, Lecoq grăbi pasul pentru a o lua înaintea judecătorului de instrucţie, a directorului şi a grefierului. Îşi spunea că, mergând în vârful picioarelor, îl va surprinde poate pe deţinut în curs de a descifra biletul, şi, în tot cazul, va avea timp să arunce o privire asupra celulei.

Mai stătea la masă, cu capul în mâini. La scârţâitul zăvoarelor, trase de director, se ridică dintr-un salt, îşi trecu mâna prin păr şi rămase respectuos în picioare, aşteptând să fie întrebat.

— M-aţi chemat? i se adresă judecătorul.

— Da, domnule.

— Aţi pretins că aveţi de făcut anumite mărturisiri.

— Am să vă spun lucruri foarte importante.

— Bine, atunci aceşti domni se vor retrage...

Domnul Segmuller se şi întorsese spre Lecoq şi director, când deţinutul îl opiri, protestând:

— Nu e nevoie, spuse el, voi fi foarte mulţumit să vorbesc în faţa tuturor.

— Atunci vorbiţi.

Mai nu aşteptă să i se spună de două ori.

— Voiam să vă spun, domnilor, începu el, că sunt un om foarte cinstit. Iată, în două cuvinte, despre ce-i vorba: ăsta-i un bileţel care mi-a fost aruncat acum câteva minute. Există pe el numere care trebuie să aibă un înţeles, dar degeaba am căutat, n-am văzut decât roşu în faţa ochilor.

Şi îi întinse judecătorului de instrucţie biletul cifrat de Lecoq şi adăugă:

— Era pus într-un cocoloş de pâine.

Violenţa acestei lovituri neaşteptate, neobişnuite, îi năuci vizibil pe toţi cei de faţă. Dar deţinutul, fără a părea că remarcă efectul produs, continuă:

— Eu socot că acela care mi-a trimis acest bilet a încurcat ferestrele. Ştiu foarte bine că e urât să denunţi un tovarăş de închisoare, e o laşitate şi rişti să-ţi provoci necazuri, dar eşti obligat să fii prudent atunci când eşti în situaţia mea, acuzat de a fi un asasin, şi când te afli sub ameninţarea unei teribile năpaste.

Un gest deosebit de semnificativ, făcut cu latul mâiniî deasupra gâtului, nu lăsă nicio îndoială în privinţa a ceea ce înţelegea el printr-o teribilă năpastă.

— Şi totuşi sunt nevinovat, şopti el.

Judecătorul îşi reveni cel dintâi. Concentrându-şi în priviri întreaga forţă a voinţei, îl fixă pe deţinut şi rosti răspicat:

— Minţi! Biletul ăsta îţi era destinat.

— Mie! Sunt deci cel mai mare dintre gugumani pentru că vă chem să vi-l dau. Mie!... În acest caz de ce nu l-am păstrat? Cine ar fi putut să ştie că l-am primit?

Toate acestea erau spuse cu o minunată aparenţă

de bună-credinţă.

— Şi dacă îţi dovedesc că spui minciuni, insistă domnul Segmuller, dacă ţi-o voi demonstra acum, pe loc?

Apoi i se adresă lui Lecoq:

— Domnule agent, arată-i deţinutului că ai găsit cheia corespondenţei...

Brusc, trăsăturile prizonierului se schimbară.

— Ah! zise el cu voce stinsă, agentul ăsta a făcut această descoperire, acelaşi agent care susţine că sunt o persoană importantă.

Îl măsură dispreţuitor pe tânărul poliţist şi continuă:

— Dacă-i aşa, s-a zis cu mine. Când poliţia vrea ca un om să fie vinovat, dovedeşte acest lucru, asta se ştie... Şi când un prizonier nu primeşte bilete, un agent care vrea să fie avansat ştie să i le trimită.

Aşa-zisul saltimbanc vorbi cu un dispreţ atât de strivitor, încât Lecoq, furios, păru gata să-i răspundă. La un semn al judecătorului, se abţinu însă şi, luând de pe masă volumul lui Beranger, îi dovedi deţinutului că fiecare cifră de pe bilet corespundea unui cuvânt de pe pagina indicată şi că întregul ansamblu al cuvintelor avea un sens.

Această mărturisire copleşitoare nu păru să-l pună în încurcătură pe Mai. După ce admiră sistemul de corespondenţă, ca un copil care se extaziază în faţa unei jucării noi, declară că numai poliţia putea să pună la cale asemenea maşinaţii.

Cum să procedezi în faţa unei asemenea încăpăţânări?...

Domnul Segmuller nici nu se gândi măcar să insiste şi se retrase, însoţit de persoanele care îl însoţiseră.

Nu scoase o vorbă până în cabinetul directorului.

Acolo se prăbuşi însă într-un fotoliu, spunând:

— Trebuie să mărturisesc că mă declar învins. Omul ăsta va rămâne ceea ce este; un mister.

— De ce a jucat comedia asta, întrebă directorul, nu pot să-mi explic.

— Ei! răspunse Lecoq, nu vedeţi că a sperat să-l convingă pe judecător că primul bilet a fost fabricat de mine din necesitatea de a-mi susţine părerea. Tentativa era riscantă, dar a fost sedus de importanţa rezultatului. Dacă ar fi reuşit, eu aş fi fost dezonorat, iar el ar fi rămas Mai pentru toată lumea, fără să se mai conteste acest lucru. Numai că mă-ntreb cum a putut să ştie că am prins un bilet şi că îl spionez din chiţimie? Iată un lucru a cărui explicaţie n-o voi găsi poate niciodată.

Directorul şi tânărul poliţist se priveau cu multă suspiciune.

— Hm! se gândea directorul, pentru ce, biletul care a căzut la picioarele mele, n-ar fi opera acestui băiat dezgheţat? Prietenul lui, taica Absint, putea să-l servească tot atât de bine şi prima, ca şi a doua oară.

— Cine ştie, îşi spunea Lecoq, dacă acest vrednic director nu i-a mărturisit totul lui Gévrol? Aflând asta, invidiosul General nu şi-ar fi făcut niciun scrupul din a-mi juca un renghi în stilul lui!

— Tot aia e, strigă Goguet, păcat numai că o farsă atât de bine pusă la punct n-a avut succes.

Acest cuvânt îl trezi pe judecător din gândurile lui.

— O farsă nedemnă... spuse el, cu care n-aş fi fost niciodată de acord dacă n-aş fi fost orbit de pasiunea de-a afla adevărul.

La aceste cuvinte Lecoq păli şi o lacrimă de furie străluci în ochii lui. Era al doilea afront care i se făcea de-o oră încoace. După insulta deţinutului, o jignire

din partea anchetatorului.

Numai supărarea îi smulsese domnului Segmuller aceste cuvinte pline de duritate pe care le regretă şi făcu totul ca Lecoq să le uite. Căci se revăzură în zilele ce urmară acestei încercări nefericite şi, în fiecare dimineaţă, când tânărul poliţist venea să raporteze demersurile pe care le făcuse, se sfătuiau îndelung; Şi asta pentru că Lecoq căuta mereu, cu o încăpăţânare care prilejuia neîncetate zeflemisiri.

Judecătorul însă era complet descurajat.

— S-a sfârşit, spunea el, am epuizat toate mijloacele de investigare, mă predau. Deţinutul se va prezenta în faţa Curţii cu Juri şi va fi achitat sau condamnat sub numele de Mai. Nu vreau să mă mai gândesc la afacerea asta.

Afirma acest lucru, dar supărările, neagra mâhnire a unui eşec, aluziile răutăcioase, teama de a lua o hotărâre îi zdruncinară sănătatea şi îl siliră să stea la pat.

Nu ieşise din casă de o săptămână când, într-o dimineaţă, îl văzu apărând pe Lecoq.

— Vezi, bietul meu băiat, îi spuse el, acest misterios ucigaş este fatal pentru judecătorii care se ocupă de cazul lui. Ah! ne-a dus, îşi va salva identitatea.

— Poate, răspunse tânărul poliţist. Există însă un ultim mijloc de a descoperi secretul acestui om: trebuie să-l lăsăm să evadeze.

XXXIII

Lecoq nu inventase metoda extraordinară pe care o preconiza şi nici nu venea cu nimic nou.

În orice epocă, atunci când a fost nevoie, poliţia a ştiut să închidă ochii şi să întredeschidă uşa vreunei puşcării. Dar numai în extremis, foarte rar, în cazuri speciale se hotăra ca vreun deţinut să fie ajutat, în taină, să evadeze. În general, metoda era riscantă.

Domnul Segmuller ştia asta şi încă multe alte lucruri şi totuşi, la propunerea lui Lecoq, se ridică în capul oaselor exclamând:

— Ai înnebunit!

— Nu cred, domnule.

— Să-i înlesnim deţinutului evadarea!

— Da, răspunse tânărul poliţist, asta e propunerea mea:

— O himeră!

— De ce, domnule judecător?

— Destul! îl întrerupse domnul Segmuller, nu mai vreau să aud de asta.

Tânărul îşi lăsă capul în jos cu o supunere ipocrită, dar îl urmărea pe judecător cu coada ochiului şi remarcă tulburarea acestuia.

— Pot să tac fără teamă, se gândi el, căci va reveni asupra hotărârii lui.

Ceea ce judecătorul şi făcu, într-adevăr, o clipă mai târziu.

— Fie, spuse el, presupunând că omul dumitale

iese din închisoare, cum vei proceda?

— Eu, domnule! Am să mă lipesc de el ca sărăcia de om sărman, n-am să-l mai pierd din ochi, am să trăiesc în umbra lui...

— Şi-ţi închipuiţi că nu va observa supravegherea noastră?

— Am să-mi iau toate precauţiile.

— O aruncătură de ochi, o întâmplare, şi te recunoaşte.

— Nu, domnule, pentru că mă voi deghiza. Un agent de la siguranţă care nu e în stare să se deghizeze mai bine decât cel mai abil actor nu e decât un poliţist mediocru. Iată, e un an de când încerc să fac din figura şi persoana mea ceea ce vreau şi, pot să fiu, după cum doresc, bătrân sau tânăr, brun sau blond, un om cinstit sau un vagabond de ultimă speţă.

— Nu bănuiam că ai acest talent, domnule Lecoq.

— Oh! sunt încă departe de perfecţiunea la care visez! Îndrăznesc totuşi, domnule, să-mi iau angajamentul ca în următoarele trei zile să mă prezint în faţa dumneavoastră şi să vă vorbesc o jumătate de oră fără să mă recunoaşteţi...

— Cred, bietul meu băiat, răspunse judecătorul, că te amăgeşti singur. Am apreciat amândoi perspicacitatea acestui misterios deţinut. Are o inteligenţă ciudată, nu-i aşa, atât de formidabilă, încât depăşeşte orice imaginaţie. Crezi deci că acest om atât de puternic nu va mirosi capcana dumitale grosolană? Va ghici că dacă e lăsat să-şi recâştige libertatea, acest lucru nu s-a făcut decât pentru a fi folosit împotriva lui.

— Nu mă amăgesc, domnule, Mai va ghici, o ştiu.

— Şi atunci?

— Atunci, domnule, mi-am spus aşa: o dată liber, acest om va fi stânjenit tocmai din cauza libertăţii lui. Nu va avea un ban, nu are o meserie. Ce va face, din ce va trăi? Trebuie totuşi să mănânci! Va lupta o perioadă, dar se va sătura să sufere vreme îndelungată. În zilele în care nu va avea niciun adăpost, nicio bucată de pâine, se va gândi că e bogat. Nu va încerca oare să se apropie de-ai săi? Evident că da. Se va strădui să-şi facă rost de ajutoare, va încerca să transmită veşti prietenilor... Aici îl aştept. Chiar dacă vor trece luni de zile, nu va descoperi că e supravegheat. Va risca o încercare hotărâtoare. Iar eu voi apărea cu un mandat de arestare în mână.

— Şi dacă fuge, dacă pleacă în străinătate?

— Voi fi acolo, pe urmele lui. Una dintre mătuşile mele mi-a lăsat la ţară o cocioabă care valorează douăsprezece mii de franci, o voi vinde şi, dacă va fi nevoie, voi cheltui tot ce am luat pe ea, până la ultimul bănuţ ca să-mi iau revanşa. Acest om m-a tras pe sfoară ca pe-un copil, pe mine, care mă credeam atât de tare. Îmi va veni şi mie rândul.

— Şi dacă îţi va aluneca printre degete, dacă îl vei scăpa?

Lecoq izbucni în râs, ca omul singur de sine.

— Să încerce numai! strigă el. Răspund cu capul. Nenorocirea era că entuziasmul lui Lecoq nu-l făcea pe judecător decât să fie şi mai circumspect.

— Desigur, domnule agent, reluă acesta, ideea dumitale e bună. Numai că Justiţia, mă înţelegi, nu se amestecă în asemenea intrigi. Tot ceea ce-ţi pot promite este aprobarea mea tacită. Întoarce-te la Prefectură, du-te la superiorii dumitale...

Tânărul poliţist îl întrerupse pe domnul Segmuller

cu un gest de-a dreptul disperat.

— Mie îmi propuneţi un asemenea lucru, strigă el!... Dar ştiţi bine că vor refuza, îmi vor semna concedierea, de cumva mai fac parte din serviciul siguranţei...

— Dumneata!... care te-ai orientat atât de bine în această afacere!

— Vai, domnule, nu asta e şi părerea celorlalţi. S-au spus multe în săptămâna asta, de când sunteţi bolnav. Duşmanii mei au ştiut să profite de pe urma ultimei comedii jucate de Mai! Ei da, omul acesta este abil. La ora asta se vorbeşte că numai eu, care urmăresc să fiu avansat, am născocit toate amănuntele romantice ale acestei afaceri. Se spune că numai eu am inventat această problemă a identităţii, care de fapt nu există. După spusele celor de la închisoare, aş fi inventat o scenă care n-a avut loc în cârciuma văduvei Chupin, că am presupus complici, am mituit martori, am fabricat dovezi false, în sfârşit, că am scris atât primul cât şi cel de-al doilea bilet, l-am păcălit pe taica Absint şi l-am înşelat pe director.

— Drace! exclamă domnul Segmuller, şi ce se spune despre mine în acest caz?

Vicleanul poliţist ştiu să-şi ia un aer cât se poate de încurcat

— Vai! domnule, răspunse el, se pretinde că v-aţi lăsat îmbrobodit de mine, că nu mi-aţi controlat dovezile.

O roşeaţă trecătoare împurpura fruntea domnului Segmuller.

— Într-un cuvânt deci, se crede că m-am lăsat înşelat de dumneata, că sunt un prost. Ei bine! te voi ajuta, domnule Lecoq, strigă el. Mă voi scula chiar

acum şi vom merge împreună la Palat. Îl voi vedea pe Procurorul general, voi vorbi, voi acţiona, voi răspunde de dumneata.

Bucuria lui Lecoq a fost imensă. De-acum înainte domnul Segmuller ar fi putut să-i ceară să treacă prin foc pentru el; ar fi fost gata s-o facă.

După strigătul smuls vanităţii sale rănite, după prima explozie de mânie, domnul Segmuller îşi recapătă calmul obişnuit.

— Presupun, i se adresă el lui Lecoq, că te-ai gândit ce stratagemă să întrebuinţezi ca să-l eliberezi pe deţinut.

— Mărturisesc, domnule, că nu m-am gândit deloc la asta. Acest om ştie prea bine că este ţinta atâtor suspiciuni şi a unei supravegheri plină de îngrijorare, ca să nu fie cu ochii în patru. Oricât de ingenios aş fi pregătindu-i o ocazie de evadare, va recunoaşte că e mâna mea, şi va deveni bănuitor. Cel mai uşor şi mai sigur este să-i lăsăm pur şi simplu uşa deschisă.

— Poate că ai dreptate...

— Numai că, pentru a avea succes, socot că trebuie să ne luăm în mod absolut necesar şi indispensabil o anumită precauţie...

— Ce precauţie? întrebă judecătorul.

— Aceea de a ordona ca Mai să fie transferat într-o altă închisoare. Nu interesează în care, la alegerea dumneavoastră.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că, domnule, aş vrea ca în timpul celor câteva zile care vor preceda evadarea Mai să fie pus în imposibilitate absolută de a transmite veşti în afară, de a-l preveni pe invizibilul său complice.

Afirmaţia lui Lecoq păru să-l surprindă teribil pe domnul Segmuller.

— Consideri că nu e bine păzit aici, la penitenciarul închisorii Centrale? întrebă el.

— Vai, domnule, n-am spus asta. Sunt convins chiar că după întâmplarea cu biletul directorul a dublat paza... Dar, în sfârşit, acest misterios ucigaş avea relaţii aici, am avut doar proba materială în acest sens, evidentă, de netăgăduit, şi mai mult decât atât...

Lecoq se opri înainte de a-şi exprima gândul, la fel ca toţi cei care ştiu că ceea ce vor spune va părea o enormitate.

— Mai mult decât atât... insistă judecătorul.

— Ei bine, domnule, iată, voi fi absolut sincer cu dumneavoastră. Găsesc că Gévrol se bucură aici, la închisoarea Centrală, de o libertatea prea mare; se poartă ca şi cum ar fi la el acasă: merge, vine, urcă, coboară, iese, se întoarce, fără ca nimeni să se gândească să-l întrebe ce face, unde se duce, ce vrea... Nu există nicio interdicţie pentru el. Eu n-am încredere în Gévrol...

— Vai, domnule Lecoq!...

— Da, ştiu, acuzaţia e îndrăzneaţă, dar nu-mi pot stăpâni presimţirile, şi Gévrol mă nelinişteşte. Deţinutul a ştiut sau nu, că îl observam din pod şi că am interceptat primul bilet? Evident că da, ultima scenă demonstrează acest lucru.

— Asta e şi părerea mea.

— Cum a aflat? Fără îndoială că n-a ghicit. E o săptămână de când îmi chinui mintea ca să găsesc soluţia acestei probleme. Dar în zadar. Intervenţia lui Gévrol explică totul.

Numai la această simplă presupunere, domnul Segmuller se făcu palid de mânie.

— Ah! dacă aş fi încredinţat de asta, strigă el, dacă

aş fi sigur! Ai vreo dovadă, există vreun indiciu?

Tânărul poliţist clătină din cap.

— Vă rog să ţineţi seama, domnule, că nu pun la îndoială cinstea lui Gévrol. Nici pentru o sută de mii de franci n-ar lăsa să-i scape un deţinut. Dar ar sustrage justiţiei zece acuzaţi numai ca să-mi joace o festă mie, care îl pun în umbră.

Judecătorul însă nu-l putea susţine în această direcţie.

Curând apăru în salon unde îi spusese lui Lecoq să-l aştepte până se îmbracă şi, pe un ton sec, îi spuse:

— Să mergem.

Tocmai urcau în trăsură, când un servitor se îndreptă repede spre domnul Segmuller.

— Tu eşti, Jean, i se adresă judecătorul, cum îi merge stăpânului tău?

— Din ce în ce mai bine, domnule. M-a trimis să aflu ce mai faceţi şi să vă întreb în ce stadiu a ajuns ancheta.

— A rămas tot în stadiul pe care i l-am relatat în scrisoarea pe care i-am adresat-o. Salută-l din partea mea şi spune-i că m-am însănătoşit

Servitorul se înclină, Lecoq se aşeză lângă judecătorul de instrucţie şi trăsura porni.

— Băiatul ăsta, începu domnul Segmuller, este valetul domnului d’Escorval.

— Judecătorul care...

— Exact îl trimite la mine la două sau trei zile ca să afle ce facem cu misteriosul nostru Mai.

— Pe domnul d’Escorval îl interesează acest lucru?

— Foarte mult, iar eu îl informez pentru că, în definitiv, el este acela care a deschis ancheta şi ar fi condus-o dacă n-ar fi avut loc căzătura aceea nefericită.

Această posibilitate n-ar fi fost însă pe gustul lui Lecoq.

„Judecătorul ăsta formidabil, gândea tânărul poliţist, n-ar fi consimţit niciodată să facă demersurile pe care le-am obţinut de la domnul Segmuller.”

Şi avea mare dreptate să se felicite, căci judecătorul nu precupeţi nimic. Era dintre aceia care iau greu o hotărâre, dar nu mai revin niciodată asupra deciziei luate şi merg până la capăt, drept înainte, fără a mai întoarce capul.

În aceeaşi zi proiectul lui Lecoq fu aprobat în principiu, fără să se convină asupra amănuntelor şi fără să se hotărască ziua.

În aceeaşi după-masă văduva Chupin fu pusă în libertate provizorie.

Polyte, deferit unui tribunal corecţional pentru furtul în care fusese implicat, a fost condamnat, spre marea sa surpriză, la un an şi-o lună închisoare.

De acum înainte domnul Segmuller nu mai avea altceva de făcut decât să aştepte.

Întors la Paris, în ultimele zile ale vacanţei de Paşti, i se anunţă că s-a prezentat un servitor – trimis de biroul de plasare – în locul celui pe care-l concediase.

Era un bărbat ce părea să aibă patruzeci de ani, cu o faţă aprinsă, având un păr des şi favoriţi mari, roşcaţi, mai degrabă înalt decât scund, corpolent şi ţeapăn în costumu-i prost croit.

El îi explică, pe un ton grav şi cu un accent normand foarte pronunţat, că de douăzeci de ani n-a slujit decât oameni cu carte, că e la curent cu obiceiurile de la Palatul de Justiţie, că ştie să scuture de praf hârtiile fără să le încurce...

Pe scurt, pledă atât de convingător, încât, rezervându-şi douăzeci şi patru de ore ca să se

informeze, judecătorul scoase din buzunar şi îi întinse un ludovic bacşiş.

Atunci bărbatul, schimbându-şi brusc atitudinea şi vocea, izbucni în râs şi spuse:

— Mai crede încă domnul judecător că Mai mă va recunoaşte?

— Domnul Lecoq, exclamă judecătorul uluit.

— El însuşi, domnule, şi vin să vă spun că au fost luate toate măsurile pentru evadarea lui Mai... Va avea loc mâine, dacă sunteţi de acord.

XXXIV

Iată cum se petrec lucrurile când un judecător de instrucţie de pe lângă tribunalul Senei vrea să interogheze un deţinut închis într-una din închisori – cu excepţia celei Centrale, deoarece aceasta comunică direct cu Palatul de Justiţie.

Judecătorul înmânează unui portărel ordinul de scoatere, a cărui singură formulă imperativă şi concisă este suficientă să-ţi formezi o idee despre atotputernicia judecătorului de instrucţie.

Câte încurcături însă în privinţa călătoriei celui mai neînsemnat borfaş, câtă ceremonie, câte precauţii!

Deţinutul este urcat într-una din acele lugubre căruţe celulare ce se pot vedea staţionând ziua pe Quai de l’Horloge sau în curte la Sainte-Chapelle şi e închis într-unul din compartimente. Vehicolul îl duce la Palat şi acolo, până îi vine rândul să fie interogat, este închis într-una din celulele acelei triste închisori. Întotdeauna el urcă în căruţă în curtea închisorii şi coboară într-o curte interioară, ale cărei ieşiri sunt toate închise şi păzite. La urcare, ca şi la coborâre, prizonierul este înconjurat de supraveghetori. Pe drum este păzit de mai mulţi gardieni, plasaţi unii pe coridorul care separă compartimentele, alţii pe capră, alături de vizitiu. În sfârşit, garda călare a Parisului escortează întotdeauna căruţa. Aşa că, cei mai îndrăzneţi şi mai abili răufăcători recunosc că e aproape imposibil să fugi din această puşcărie pe roţi.

Şi totuşi, planul lui Lecoq pentru evadarea lui Mai se baza pe aceste elemente, un plan de o simplitate infantilă, aşa cum el însuşi mărturisea cu nevinovăţie.

Totul consta în faptul ca uşa compartimentului lui Mai să nu fie bine închisă atunci când va pleca de la închisoare, iar el va fi uitat acolo când vehicolul, după ce-şi va fi vărsat încărcătura de ticăloşi la Palat, va aştepta, ca de-obicei, pe chei, ora întoarcerii.

Totul fusese deci pregătit, combinat conform intenţiilor lui Lecoq, pentru ziua pe care o hotărâse şi anume, în prima luni după Paşti.

Ordinul de scoatere a fost scris şi predat unui gardian şef inteligent, înarmat cu cele mai amănunţite instrucţiuni.

Vehicolul desemnat pentru transportul aşa-zisului, saltimbanc trebuia să sosească la Palat abia pe la amiază. Şi totuşi, încă de la ora nouă, în jurul Prefecturii se învârtea una din acele puşlamale îmbătrânite în rele, cum se pot vedea atâtea la Paris. Era îmbrăcat cu o bluză mizeră de lână neagră şi cu nişte pantaloni în carouri, prea mari, strânşi pe talie de o curea de piele. Cizmele trădau cursele neîncetate prin noroiul periferiei, şapca era soioasă, dar cravata, dintr-un fular roşu, era pretenţios înnodată. Avea tenul palid, ochii încercănaţi, un aer dubios, barba rară. Părul gălbui, lipit de tâmple, era tuns drept deasupra cefei, care era rasă. Dacă l-ar fi văzut cum merge, cum îşi leagănă şoldurile, cum dă din umeri, dacă i-ar fi studiat felul în care ţinea ţigara şi scuipa printre dinţi, Polyte Chupin i-ar fi întins mâna ca unui prieten.

Era în 14 aprilie, timpul era frumos, aerul călduţ, iar vârfurile castanilor din Tuileries înverzeau la orizont.

Vagabondul se plimba tot timpul, de-a lungul pe Quai de L'Horloge, atent când la trecători, când la cei ce scoteau nisip din Sena. Câteodată trecea drumul şi se ducea să-i spună câteva cuvinte unui domn bătrân şi respectabil, cu ochelari şi cu o barbă lungă, îmbrăcat curat, cu mănuşi de mătase, având aerul unui mic rentier, care părea să fie atras în mod special de prăvălioarele cu ochelari.

Din când în când câte un agent de siguranţă trecea ca să-şi dea raportul, şi deîndată rentierul sau vagabondul se îndreptau spre el ca să-i ceară o informaţie oarecare.

Agentul de siguranţă răspundea şi pleca mai departe, şi atunci cei doi complici se întâlneau râzând şi-şi spuneau:

— Bun! Încă unul care nu ne-a recunoscut.

Şi aveau într-adevăr de ce să se bucure să fie mândri. Din doisprezece sau cincisprezece agenţi pe care îi acostaseră, niciunul nu recunoscuse în ei pe cei doi colegi ai lor: Lecoq şi taica Absint.

Dar nu la asta le era lor gândul. Tânărul poliţist observă pe podul Change o căruţă închisă care se apropia în trap întins.

— Atenţie, bătrâne, îi spuse el tovarăşului său, iată că ni se aduce omul! Repede, la posturi, aminteşte-ţi care e consemnul şi deschide ochii!

Aproape, pe chei, era un şantier, pe jumătate îngrădit cu scânduri. Taica Absint se postă în faţa unui afiş lipit pe gard, iar Lecoq, văzând o lopată uitată, o luă şi începu să vânture nişte nisip.

Puşcăria pe roţi trecu prin faţa celor doi agenţi de la siguranţă şi, cu un zgomot de fierărie, năvăli pe sub bolta care ducea la închisoare.

Mai se afla închis aici şi, Lecoq ştiu acest lucru,

observându-l pe gardianul-şef aşezat pe capră.

Căruţa rămase în curte un sfert de oră bun... Când apăru din nou, vizitiul, care mergea pe jos, ducea caii de frâu. El trase vehicolul chiar lângă Palatul de Justiţie, aruncă o cergă pe spatele animalelor, îşi aprinse pipa şi plecă.

O bună bucată de vreme, neliniştea le provocă celor doi observatori o adevărată suferinţă; nimic nu se mişca, nimic nu se clintea...

În cele din urmă, uşa căruţei se întredeschise uşor, cu infinite precauţii, şi un cap palid şi buimăcit apăru. Era capul lui Mai.

Cu o privire iute, prizonierul explora împrejurimile. Nu trecea nimeni. Atunci, cu agilitatea şi precizia unei pisici, sări jos, închise fără zgomot uşa şi se-ndreptă spre podul Change...

XXXV

Lecoq respiră uşurat. Căci tocmai se gândea dacă nu cumva vreun fapt neînsemnat, uitat sau neglijat, nu-i stricase toate combinaţiile. Se întreba dacă nu cumva misteriosul deţinut nu refuzase periculoasa libertate care i se oferea.

Se neliniştise degeaba. Mai evada, nu prosteşte, ci premeditat, între momentul în care se simţise singur, uitat în compartimentul ce nu fusese bine închis, şi clipa în care întredeschisese uşa, se scursese destul timp pentru ca un om de calibrul său, dotat cu o prodigioasă perspicacitate, să fi putut analiza şi calcula toate consecinţele unei asemenea hotărâri grave. Dacă intra în capcana care îi era întinsă o făcea în totală cunoştinţă de cauză. Dacă acceptă această luptă, se gândea Lecoq, înseamnă că are în vedere vreo şansă de a ieşi învingător.

Era un serios subiect de teamă pentru tânărul poliţist, dar, în acelaşi timp, şi pretextul unei plăcute emoţii. Lecoq considera că partida dintre el şi deţinut era aproape egală. Nu mai existau nici închisoare, nici paznici, nici judecători, nimic din acest formidabil aparat al Justiţiei. Rămăseseră singuri, liberi pe străzile Parisului, la fel de suspicioşi; obligaţi să recurgă la aceleaşi viclenii şi nevoiţi să se ascundă unul de altul, constrânşi să recurgă la aceleaşi precauţii. Era deci, un veritabil duel al cărui final depindea numai de curajul, îndemânarea şi

stăpânirea de sine a celor doi adversari.

Toate aceste gânduri trecură ca un fulger prin mintea tânărului poliţist. Lăsă la iuţeală lopata şi, alergând spre un sergent de stradă care ieşea de la Prefectură, îi dădu o scrisoare pe care o ţinea pregătită în buzunar.

— Du asta domnului Segmuller, judecător de instrucţie, îi spuse el, e o treabă de serviciu.

Sergentul de stradă vru să-l ia la întrebări pe acest derbedeu care coresponda cu magistratul, dar Lecoq alergase pe urmele deţinutului.

Mai nu ajunsese departe. Mergea cu cel mai liniştit pas din lume, cu mâinile în buzunare, cu capul sus, sigur de el.

Se gândise oare că e foarte primejdios să alergi aproape de o închisoare din care ai evadat? Sau îşi spunea mai degrabă că a fost lăsat să evadeze doar pentru a fi prins deîndată?

Nu se grăbi deloc nici după ce trecu de podul Change, continuând să meargă cu o linişte insolentă, în pas de plimbare pe cheiul Fleurs şi apoi pe strada Cité.

Nimic suspect nu trăda pe prizonierul evadat. După ce cufărul – acel faimos cufăr pe care pretindea că-l depusese la Hotelul Mariembourg – îi fusese adus, nu uita niciodată, când era chemat la interogatoriu, să-şi pună cele mai bune haine. În ziua aceea purta o redingotă, o vestă şi un pantalon de postav negru. Putea să treacă drept un muncitor cu dare de mână, gătit în cinstea celei de-a doua zi de Paşti.

Dar, după ce trecu Sena şi ajunse în strada Saint-Jacques, îşi schimbă înfăţişarea. Păru că încearcă să se orienteze ca unul care nu mai recunoaşte cartierul ce-i fusese odată familiar. Mersul, perfect sigur până

atunci, deveni nehotărât. Înainta acum cu capul sus, uitându-se în stânga şi-n dreapta, atent la firme.

„Caută ceva, desigur, se gândea Lecoq, dar ce?

Nu întârzie să afle. Întâlnind o prăvălioară unde se vindeau haine vechi, Mai intră cu o grabă vizibilă.

„Aha! şopti tânărul poliţist, aş paria bucuros că acest aşa-zis saltimbanc a fost student şi că i se întâmpla să-şi vândă aici ceea ce-i prisosea din garderobă.

Lecoq se refugie sub un portal din faţa prăvăliei şi părea foarte ocupat să-şi aprindă ţigara. Taica Absint consideră că putea să se apropie de el fără niciun inconvenient.

— Ei bine, domnule Lecoq, spuse el, iată-l pe omul nostru în curs de a-şi schimba hainele de postav contra unor veşminte mizerabile. Va cere şi o compensaţie, care i se va da. Şi dumneavoastră care îmi spuneaţi de dimineaţă: „Mai fără niciun ban e cea mai bună carte pe care mizăm”.

— Gata, să aşteptăm înainte de a ne descuraja. Cine spune că i se vor da bani? Vânzătorii de haine vechi nu cumpără niciodată de la trecători, decât cu condiţia să meargă să-i plătească la domiciliu.

În sinea lui tânărul poliţist se înjura cât putea de tare. Cum, el care se credea atât de ingenios, n-a ştiut să prevadă ce se va întâmpla? Ar fi fost atât de uşor să-l lase pe deţinut numai în mizerabilele lui zdrenţe în care era îmbrăcat la închisoare. Remuşcările sale slăbiră când îl văzu pe Mai ieşind aşa cum intrase.

Deţinutul păşi în stradă clătinându-se. Trăsăturile sale trădau spaima de pe urmă a celui care se îneacă şi care simte scufundându-se scândura fragilă pe care contase ca unică speranţă de salvare.

Dar ce se întâmplase? Lecoq voia să afle.

El fluieră într-un anumit fel, semnal ce-l avertiza pe tovarăşul său că-i ceda urmărirea, şi, după ce i se răspunse cu un fluierat asemănător, intră în prăvălioară. Negustorul de haine se afla încă la tejghea. Lecoq scoase legitimaţia şi, pe un ton sec, îi ceru informaţii:

— Ce voia omul care a ieşit de-aici?

— E o întreagă poveste, se bâlbâi negustorul tulburat.

— Vorbeşte, îi ordonă Lecoq, surprins de încurcătura omului din faţa lui.

— Păi, e foarte simplu. Acum vreo douăsprezece zile, văd intrând un individ care avea un pachet sub braţ şi care voia să-mi vorbească din partea unui consătean, pe care îl numeşte.

— Sunteţi alsacian?

— Da, domnule. Pentru acest motiv merg cu persoana la vânzătorul de vinuri din colţ, el cere o sticlă de superior şi, după ce ciocnim, mă întreabă dacă vreau să păstrez la mine pachetul pe care îl avea până când va veni un văr de-al lui să mi-l ceară. Ca să evite orice confuzie, acest văr trebuia să-mi spună o anume parolă de recunoaştere. Eu refuz net. Luna trecută a fost cât pe ce să mă văd amestecat într-o afacere de tăinuire de bunuri, tot într-o împrejurare ca asta. N-am văzut niciodată un om atât de surprins, de jignit. Ei da! pot să spun că a făcut totul ca să mă determine să accept, a ajuns până acolo încât mi-a propus o sumă frumuşică pentru osteneala mea... Toate astea n-au făcut decât să fiu şi mai neîncrezător, şi m-am ţinut tare...

Se opri să-şi tragă răsuflarea, când Lecoq, care stătea ca pe jăratic, insistă pe un ton dur.

— Şi apoi?

— Apoi? Dumnezeule! Individul a plătit sticla şi a plecat. Uitasem de întâmplarea asta când adineauri intră un alt individ care mă întreabă dacă n-am pentru el un pachet lăsat de un văr şi parola. Fără îndoială, când îi răspund că n-am, s-a făcut alb ca varul şi am crezut că o să leşine. Am devenit iar bănuitor, mai ales că mi-a propus să-i cumpăr hainele... dar ioc!

— Şi cum arăta vărul care a fost pe-aici acum vreo cincisprezece zile, îl întrebă tânărul poliţist?

— Era un tip destul de corpolent, un grăsan roşcovan cu favoriţi albi! L-aş recunoaşte imediat.

— Complicele, îşi spuse Lecoq.

Deşi nu stătuse mai mult de cinci minute la negustorul de haine, când ieşi, Mai şi taica Absint dispăruseră.

Nu se nelinişti însă. Când discutase cu bătrânul său coleg planul acestei vânători prin Paris, tânărul poliţist se străduise să-şi imagineze toate dificultăţile ca să le poată rezolva dinainte. Dacă unul dintre ei era obligat să rămână în urmă, celălalt, care continua să-l urmărească pe Mai, trebuia să traseze din loc în loc cu creta pe pereţi, pe obloanele magazinelor, săgeţi al căror vârf urma să indice întârziatului drumul pe care trebuia să-l urmeze.

Într-adevăr, pe obloanele celei de-a treia prăvălioare după cea a negustorului de haine era desenată o săgeată al cărei vârf întors indica strada Saint-Jacques. Tânărul poliţist o luă în această direcţie. Se grăbea, chinuit de nelinişte. Ce avertisment mai teribil decât declaraţia vânzătorului de haine vechi! Misteriosul şi invizibilul complice al ucigaşului împinsese prevederea până la a se

preocupa de o combinaţie de salvare în cazul unei atât de improbabile evadări.

— Ce conţinea pachetul? se întreba Lecoq; haine fără îndoială, un travesti, bani, acte, un paşaport fals?

Ajuns în strada Soufflot a fost necesar să se întrerupă ca să vadă pe pereţi încotro trebuie să se îndrepte. I-a fost de-ajuns o secundă; o săgeată lungă pe o mică dugheană de ceasornicar îi indica bulevardul Saint-Michel.

Tânărul poliţist îşi reluă cursa.

— Complicele, continuă el să se gândească, n-a reuşit în tentativa sa pe lângă vânzătorul de haine, dar nu e omul care să se mulţumească cu un eşec. A luat desigur alte măsuri. Cum să le ghiceşti ca să le poţi dejuca?

Deţinutul traversase bulevardul Saint-Michel şi o luase pe strada Monsieur-le-Prince.

— Demersul lui Mai pe lângă acest negustor şi uimirea sa când a aflat că omul nu are să-i dea nimic mă linişteşte, îşi şoptea Lecoq. Complicele care l-a informat despre speranţele lui n-a putut să-i transmită şi insuccesul avut. Deci la ora asta deţinutul nu se mai poate baza decât pe propriile-i resurse. Lanţul înţelegerii care îl unea cu complicele său e rupt, sfărâmat; nu mai există nicio înţelegere între ei, niciun sistem comun, niciun proiect. Trebuie să-i împiedic să se întâlnească. Ăsta-i lucrul esenţial.

Cât de mult se bucură de a fi obţinut ca Mai să fie mutat din închisoarea Centrală. Triumful său, admiţând că va câştiga partida, va fi rezultatul acestui act de neîncredere. Putea să presupună că încercarea complicelui avusese loc chiar în ajunul zilei în care deţinutul fusese dus în altă închisoare. Această supoziţie explica faptul că nu putuse fi

avertizat.

Şi, de la o săgeată la alta, tânărul poliţist ajunse la Odéon. Acolo nu mai existau semne, dar îl văzu pe taica Absint într-un gang. Bătrânul agent de la siguranţă se afla în faţa standului unui librar şi părea cu totul cufundat în studierea pozelor unui ziar ilustrat.

Tânărul poliţist, imitând mersul nepăsător al vagabondului, ale cărui veşminte le purta, se duse lângă colegul său.

— Ei? îl întrebă el, şi Mai?...

— E acolo, răspunse bătrânul, indicând din priviri, peristilul sobrului monument.

Într-adevăr, deţinutul şedea pe o treaptă a scării de piatră, cu coatele sprijinite de genunchi, cu faţa în mâini, ca şi cum ar fi simţit nevoia să ascundă trecătorilor disperarea sa.

Fără îndoială, în acel moment se credea pierdut. Ce să se facă singur, fără un ban, în mijlocul Parisului? Se ştia supravegheat, spionat, urmărit pas cu pas şi înţelegea prea bine că la cel mai mic efort de a-l întâlni pe complice, la primul demers hotărâtor de a-i da un semn de viaţă, se va termina cu secretul lui, acel secret pe care îl considerase mai preţios decât însăşi viaţa şi pe care reuşise până acum să-l salveze cu preţul unor prodigioase sacrificii, datorită unei energii şi stăpânirii de sine extraordinare.

După ce-l contemplă tăcut, vreme îndelungată, pe acest om atât de nefericit, pe care, după toate cele întâmplate, îl stima şi-l admira, Lecoq se întoarse spre bătrânul său tovarăş:

— Ce-a făcut deţinutul pe drum?

— A intrat la cinci negustori de haine, dar degeaba, în disperare de cauză s-a adresat unui vânzător de

zdrenţe, care trecea cu o legătură de boarfe vechi pe umăr, dar nu s-au înţeles.

Lecoq clătină din cap.

— Aici e morala, taică Absint, între teorie şi practică e o prăpastie. Iată un deţinut pe care oamenii cei mai experimentaţi l-au luat drept un biet nenorocit, drept un biet saltimbanc... atât de bine a ştiut să vorbească despre necazurile şi fatalitatea existenţei sale... Şi-acum e afară, e liber, dar nu ştie cum să procedeze pentru a face rost de bani de pe urma hainelor pe care le are pe el. Actorul care pe scenă dădea iluzia realităţii a dispărut şi a rămas omul... omul care a fost întotdeauna bogat şi nu cunoaşte viaţa aşa cum e...

Nu mai continuă. Mai se ridicase. Lecoq se afla la mai puţin de zece paşi de el şi îl vedea perfect. Nefericitul era livid, atitudinea sa demonstra cât de abătut era, în ochi i se citea nehotărârea.

Se întreba poate dacă nu e mai înţelept să se predea de bună voie în mâinile gardienilor, de vreme ce era lipsit de resursele pe care contase când evadase. Dar curând se scutură de această toropeală care îl cuprinsese, ochii îi străluciră, şi, după un gest ameninţător şi sfidător, coborî scările Odéon-ului, traversă piaţa şi o luă pe strada Ancienne-Comédie.

Acum mergea repede, ca omul care are un scop.

— Cine ştie unde se duce, şopti taica Absint.

— Eu! răspunse tânărul poliţist. Şi ca dovadă te voi părăsi ca să alerg să-i pregătesc o surpriză, aşa cum mă pricep eu. Pot să mă înşel totuşi, şi cum trebuie să prevezi totul, ai să-mi laşi peste tot săgeţi. Dacă omul nostru nu se îndreaptă spre hotelul Mariembourg, aşa cum presupun, voi reveni aici ca să caut din nou pista.

O trăsură goală se apropia la pas. Lecoq urcă şi porunci birjarului să-l ducă la Gara de Nord pe drumul cel mai scurt şi cât mai repede.

Îi mai rămânea exact timpul cât să regizeze surpriza. Aşa că profită de durata călătoriei ca să plătească birjarului şi să caute printre hârtiile din portmoneu pe aceea pe care i-o încredinţase domnul Segmuller şi de care urma să aibă nevoie.

Trăsura nu oprise încă în faţa gării, că Lecoq şi sărise jos. Alergă într-un suflet la hotel. La fel ca prima oară, o găsi aici pe blonda doamnă Milner.

— Ce doriţi? îl întrebă aceasta rece. Lecoq salută cât putu mai frumos, străduindu-se să câştige prin atitudine ceea ce pierdea prin aspectul deplorabil al îmbrăcămintei lui ridicole.

— Doamnă, sunt nepotul unui portărel de la Palatul de Justiţie. Mergând să-l vizitez pe unchiul meu l-am găsit cu totul înţepenit din cauza reumatismului. Fiind fără ocupaţie, m-a rugat să vă aduc această hârtie în locul lui. E o citaţie ca să vă prezentaţi imediat la judecătorul de instrucţie.

Spusele lui Lecoq avură darul de-a o hotărî pe doamna Milner să-şi abandoneze scaunul. Luă hârtia şi o citi. Era într-adevăr ceea ce spunea acest ciudat comisionar.

— Bine, răspunse ea, cât să pun un şal pe umăr şi voi pleca.

Lecoq se retrase mergând de-a-ndăratelea, fandosindu-se, salutând mereu... dar nici nu depăşise pragul când o strâmbătură semnificativă îi trădă satisfacţia interioară.

Lovitura era montată. Traversă apoi drumul şi, observând în colţul străzii Saint-Quentin o casă în construcţie, se ascunse şi aşteptă.

„Cât să pun un şal şi să plec”, îi spusese doamna Milner tânărului poliţist.

Dar avea patruzeci de ani bătuţi pe muchie, era văduvă, blondă, încă foarte plăcută, după cum mărturisea comisarul de poliţie din cartier. Îi trebui mai mult de zece minute să-şi lege şireturile pălăriei de catifea albastră.

Lecoq, în mijlocul molozurilor, simţea cum îi curg picături de sudoare pe şira spinării la ideea că Mai putea să sosească dintr-o clipă în alta.

Cât avans avea faţă de el? Poate ceva mai mult de o jumătate de oră. Şi nu-şi îndeplinise treaba decât pe jumătate. Fiecare umbră care apărea la colţul străzii Saint-Quentin dinspre strada Lafayette îl făcea să tresară.

În sfârşit, cocheta hotelieră îşi făcu apariţia, foarte dichisită în cinstea acestei zile frumoase de primăvară.

De îndată ce dispăru la capătul străzii, tânărul poliţist se năpusti afară din ascunzătoare şi intră ca iureşul în hotelul Mariembourg.

Fritz, băiatul bavarez, fusese prevenit că hotelul va rămâne numai în paza lui câteva ore şi... îl păzea. Se instalase comod în fotoliul stăpânei, cu picioarele întinse pe un scaun, şi aproape că adormise.

— Trezeşte-te! îi strigă Lecoq, trezeşte-te!

La sunetul ca de trâmbiţă al acestei voci, Fritz se ridică înspăimântat.

— Uită-te bine, continuă tânărul poliţist arătându-i legitimaţia, sunt un agent de la Prefectura de poliţie. Dacă nu vrei să ai tot felul de necazuri, dintre care cel mai neînsemnat va fi o plimbare la închisoarea Centrală, trebuie să m-asculţi.

„Vigilentul” băiat tremura din toate încheieturile.

— Voi asculta, se bâlbâia el... Dar ce trebuie să fac?

— Nu cine ştie ce. Un bărbat se va prezenta aici dintr-un moment în altul; îl vei recunoaşte după hainele negre şi după barba lungă, şi trebuie să-i răspunzi, cuvânt cu cuvânt, ceea ce-ţi voi spune eu; gândeşte-te că o greşeală, chiar fără voie, va fi de-ajuns ca s-o încurci rău de tot.

— Contaţi pe mine, domnule, zise Fritz, am o memorie excelentă.

Perspectiva închisorii îl înspăimânta, aşa că vorbea cu toată sinceritatea; puteai să obţii orice de la el.

Lecoq profită de această împrejurare şi, cu concizia şi claritatea care îi erau caracteristice, îi explică băiatului de la hotel ce voia de la el. Când termină cu explicaţiile, adăugă:

— Acum, vreau să văd şi să aud! Unde pot să mă ascund?

— În cabinetul de alături, domnule agent, unde e întuneric, răspunse Fritz. Lăsând uşa întredeschisă veţi auzi şi veţi vedea prin ochiurile de geam.

Fără să mai spună altceva, Lecoq se năpusti în cabinet; clopoţelul de la uşa hotelului anunţa intrarea unui vizitator.

Era Mai.

— Vreau să vorbesc cu stăpâna hotelului, spuse acesta.

— Cu care stăpână?

— O femeie care m-a primit când am venit aici acum şase săptămâni.

— Am înţeles, îl întrerupse Fritz, pe doamna Milner vreţi s-o vedeţi. Dar aţi sosit prea târziu. Nu mai este ea patroana. A vândut hotelul luna trecută şi a plecat la ea acasă, în Alsacia.

Deţinutul bătu din picior, lăsând să-i scape o înjurătură.

— Vreau totuşi să reclam ceva, insistă el.

— Vreţi să-l chem pe cel care a preluat hotelul?

Din bârlogul lui, tânărul poliţist nu se putu împiedica să nu-l admire pe Fritz: minţea cu neobrăzare, cu un aer de perfectă nevinovăţie.

— Hm! noul patron mă va trimite la plimbare, strigă Mai. Vreau să reclam arvuna pe care i-am dat-o pentru o cameră de care nu m-am folosit.

— Arvuna nu se restituie niciodată.

Deţinutul mormăi câteva ameninţări nedesluşite, apoi ieşi trântind cu putere uşa după el.

— Ei? Am răspuns aşa cum trebuia? îl întrebă Fritz pe tânărul agent care părăsea încăperea întunecoasă.

— Da, perfect, răspunse Lecoq.

Şi se grăbi pe urmele lui Mai.

O vagă neliniţte îl făcea să simtă un nod în gât.

I se părea că deţinutul nu fusese nici surprins, nici emoţionat cu-adevărat. Venise la hotel contând pe doamna Milner; vestea plecării acestei femei ar fi trebuit să-l înspăimânte grozav.

Ghicise vicleşugul? Cum?

Bunul simţ îţi demonstra atât de clar că deţinutul fusese pus în gardă, încât prima întrebare a lui Lecoq când îl întâlni pe taica Absint, pe strada Lafayette, a fost:

— Mai a vorbit cu cineva pe drum?

— Ia te uită! exclamă bătrânelul surprins, ştiţi acest lucru!

— Ah! eram sigur! Cu cine a vorbit?

— Cu o femeie drăguţă, pe-onoarea mea, blondă şi durdulie.

Lecoq se înverzi de furie.

— Cerule! strigă el, soarta ne e potrivnică. Alerg înainte la doamna Milner pentru ca Mai să n-o vadă, găsesc un mijloc s-o alung din hotel, şi ei se întâlnesc!

Taica Absint făcu un gest disperat.

— Ah! dacă aş fi ştiut! rosti el, dar nu mi-aţi spus să-l împiedic pe Mai să vorbească cu trecătorii.

— Linişteşte-te, bătrâne, îl întrerupse tânărul poliţist, nu e nimic de făcut împotriva nenorocirii.

Aşa-zisul saltimbanc ajunsese în Montmartre şi cei doi agenţi de la siguranţă trebuiră să se întrerupă, să grăbească pasul şi să se apropie de omul lor ca să nu-l piardă în mulţime. Când se aflară la o distanţă acceptabilă, Lecoq reluă:

— Acum povesteşte-mi amănunţit unde s-au întâlnit oamenii noştri?

— La doi paşi de strada Saint-Quentin.

— Care dintre ei l-a observat pe celălalt şi a făcut primul pas?

— Mai.

— Ce-a spus femeia? Ai auzit vreun strigăt de surpriză?

— N-am auzit nimic pentru că eram la vreo douăzeci şi cinci de paşi, iar după gesturile femeii mi-am dat seama că era uluită.

— Au vorbit multă vreme, continuă să întrebe Lecoq.

— Mai puţin de un sfert de oră.

— Ştii dacă doamna Milner i-a dat bani lui Mai?

— Nu pot să răspund nici da, nici ba. Gesticulau ca turbaţii, atât de tare, încât am crezut că se ceartă.

— Fireşte. Se ştiau observaţi şi încercau să înşele aparenţele.

Taica Absint se opri brusc, aşa cum se cabrează un cal în faţa unui obstacol; îi venise o idee.

— Dacă am aresta-o pe patroana asta de hotel şi am interoga-o?

— La ce bun! N-a încolţit-o domnul Segmuller cu întrebări, n-a interogat-o de vreo zece ori, şi n-a scos nimic de la ea! E şireată ca o vulpe. De data asta ar răspunde că, întâlnind-o, Mai i-a cerut cei zece franci arvună.

Tânărul poliţist avu un gest de om resemnat.

— Trebuie să vină şi rândul nostru. Dacă până acum complicele n-a fost avertizat, nu va întârzia să fie, şi trebuie să ne aşteptăm să ne cadă curând în mână. Ce şiretenie vor născoci cei doi indivizi atât de ingenioşi, ca să scape de noi? Asta nu pot ghici. Ceea ce prevăd, însă, este că vor inventa ceva ieşit din comun!

Această supoziţie a lui Lecoq îl făcu pe taica Absint să se-nfioare.

— Drace! strigă el, cel mai sigur ar fi probabil să-l închidem din nou pe ticălosul ăla.

— Nici vorbă! răspunse tânărul poliţist... Nu, nici vorbă! vreau să-i aflu secretul, şi-l voi afla. Ce-o să se spună despre noi dacă n-o să fim în stare să filăm în doi un singur om. Îmi închipui că n-o să dispară ca dracul din poveste. Vom vedea ce-o să facă acum când are un plan şi bani, căci are şi una şi alta, bătrâne, pot să pun mâna în foc.

Chiar în clipa aceea, ca şi când ar fi ţinut să confirme unele din bănuielile lui Lecoq deţinutul intră într-o tutungerie şi ieşi cu o ţigară de foi în gură.

XXXVI

Patroana hotelului Mariembourg îi dăduse bani lui Mai, faptul că-şi cumpărase ţigări era o dovadă evidentă.

Dar se înţeleseseră oare? Avuseseră timp să hotărască punct cu punct, amănunţit, cum trebuiau să acţioneze, încercând să-i deruteze pe urmăritori?

Probabil, deoarece deţinutul îşi schimbase din nou atitudinea. Pe cât păruse până atunci că nu se sinchiseşte dacă e sau nu urmărit, pe atât părea acum de neliniştit şi de agitat. După ce mersese atâta vreme cu capul sus, în plină lumină, era cuprins de panică, se furişa cu capul în jos pe lângă case, ascunzându-se, făcându-se cât mai mic posibil.

— E clar, îi spuse Lecoq lui taica Absint, că omul nostru se teme mai mult datorită chiar speranţelor pe care şi le făureşte. La Odéon era total descurajat, aproape că s-ar fi predat; acum crede că are o posibilitate de scăpare împreună cu secretul lui.

Deţinutul merse de-a lungul bulevardelor până la pasajul Véndôme. Îl traversă şi ajunse la Temple.

Curând taica Absint şi tânărul său coleg îl văzură că se opreşte la chemările unuia, dintre acei negustori încăpăţânaţi care îi consideră pe trecători o pradă uşoară, pentru a fi dezbrăcaţi sau îmbrăcaţi – la alegere.

— Asta urmărea, şopti taica Absint. Iată că a găsit cui să-şi vândă ţoalele. Dar la ce bun, de vreme ce

are bani?

Tânărul poliţist dădu din cap cu un aer îngrijorat.

— Îşi joacă rolul, răspunse el, şi ţine mai ales să-şi schimbe costumul. Nu asta e prima preocupare a unui deţinut când reuşeşte să evadeze?

Şi tăcu. Mai reapăruse metamorfozat din cap până-n picioare.

Era îmbrăcat acum cu pantaloni din pânză groasă, albastră, şi cu un fel de bluză de lână neagră. Îşi înfăşurase un fular în carouri în jurul gâtului, iar pe cap avea o şapcă cu calotă dublă, moale, pusă într-o parte, puţin pe spate.

Părea fericit de această transformare, ca şi cum s-ar fi simţit mai în largul lui şi mai liber în aceste veşminte cu care era obişnuit. De altminteri, nu se despărţise de costumul său de postav; îl purta sub braţ, înnodat într-o legătură. Cumpărase şi nu schimbase, îşi micşorase, nu-şi mărise capitalul. Nu renunţase decât la pălăria înaltă de mătase.

Lecoq vru să intre la negustor ca să-l interogheze, dar îşi dădu seama că ar fi fost o imprudenţă. Mai tocmai îşi înfundase şapca pe cap cu un gest care nu lăsa nicio îndoială în privinţa intenţiilor sale.

O secundă mai târziu o lua la picior pe strada Temple, începea vânătoarea serioasă şi în curând cei doi poliţişti avură nevoie de întreaga lor experienţă şi de întregul lor fler ca să poată urmări cu privirea un vânat ce părea să fie dotat cu agilitatea unui cerb.

Mai locuise probabil în Anglia şi Germania pentru că vorbea limba acestor ţări la fel de curent ca limba maternă, dar cert era faptul că ştia Parisul la fel de bine ca şi cel mai vechi parizian. Şi acest lucru se vedea după felul în care se năpusti brusc pe strada Gravilliers şi de siguranţa cu care mergea prin

această reţea de străduţe croite atât de ciudat, care se întretaie între strada Temple şi strada Beaubourg. Da! cunoştea acest cartier pe degete, ca şi când şi-ar fi petrecut aici jumătate din viaţă. Ştia casele cu două ieşiri, trecerile prin mai multe curţi, coridoarele întortocheate şi întunecoase care dădeau în mai multe străzi.

De două ori reuşi aproape să-i facă pe cei doi poliţişti să-i piardă urma. În pasajul Papillon salvarea îi atârnă de un fir de păr. Dacă ar fi rămas nemişcat un minut mai mult în ungherul lui întunecos, unde se pitise, în spatele unor butoaie goale, cei doi agenţi s-ar fi îndepărtat.

Urmărirea devenise îngrozitor de grea. Se întunecase şi se ridicase o ceaţă uşoară care urmează invariabil primelor zile frumoase de primăvară. Se mai adăuga şi faptul că era ora la care acele străzi locuite de lucrători mişunau de lume; muncitorii ies din ateliere, gospodinele pleacă după proviziile pentru cină, locatarii zumzăie în faţa caselor la fel ca albinele în faţa stupului.

Mai profita de orice: învălmăşeală, circulaţia trăsurilor, lucrări de reparaţie pentru a încerca să se îndepărteze de urmăritorii lui înverşunaţi. Cu o extraordinară prezenţă de spirit şi o rară îndemânare se mişca prin mulţime asemeni unei umbre, fără să îmbrâncească pe nimeni, fără să provoace vreun cât de mic protest.

Ajuns pe bulevardul Sevastopol, o luă la stânga, de-a lungul Senei, şi începu să meargă întins. Înainta repede, cu coatele lipite de corp, cruţându-şi respiraţia, ritmând pasul cu precizia unui profesor de gimnastică. Nimic nu-l făcea să se oprească, să întoarcă capul, alerga. Cu acelaşi pas egal şi

înverşunat coborî întregul bulevard şi urcă din nou pe bulevardul Saint-Michel. Aproape de muzeul Cluny staţionau nişte trăsuri. Mai se opri în faţa primeia, îi spuse câteva cuvinte birjarului şi se urcă. Trăsura porni deîndată în pas vioi. Deţinutul nu se afla însă înăuntru. El nu făcuse decât să treacă prin ea în partea cealaltă şi, în timp ce birjarul se îndepărta pentru a face o cursă imaginară, plătită dinainte, Mai se strecură într-o altă trăsură care părăsi staţia în galop.

Poate că după atâtea viclenii întrebuinţate, după atâta efort şi după această ultimă stratagemă, poate că Mai se credea liber. Se înşela.

În urma trăsurii care îl ducea fugea un om... Lecoq. Taica Absint, bietul de el, se prăbuşise la jumătatea drumului, în faţa Palatului de Justiţie, epuizat, cu răsuflarea tăiată. Şi tânărul poliţist nu mai spera să-l mai vadă, de-abia reuşind el însuşi să se ţină după trăsură, fără să mai poată desena săgeţi indicatoare.

Mai îi poruncise birjarului să-l ducă în Piaţa Italiei şi îi ceruse insistent să oprească chiar în mijloc, la o sută de paşi de acel post unde fusese închis împreună cu văduva Chupin.

Când ajunse, se năpusti afară din trăsură şi, cu o privire rapidă şi sigură, cercetă împrejurimile, încercând să descopere vreo umbră suspectă. Nu văzu nimic. Surprins de oprirea bruscă a trăsurii, tânărul poliţist avu totuşi timp să se arunce pe burtă sub lada acesteia, cu riscul de a fi strivit sub roţi.

Simţindu-se probabil din ce în ce mai sigur, Mai plăti cursa şi se întoarse pe propriile-i urme spre strada Mouffetard.

Dintr-o săritură, Lecoq fu în picioare, mai încrâncenat să continue urmărirea decât un dog care

aleargă după un os. Ajunsese în umbra pe care o aruncau arborii uriaşi, de pe bulevardele de centură, când auzi un fluierat înfundat.

— Taică Absint, exclamă el uimit şi încântat.

— În persoană, răspunse bătrânul, mai mult decât atât, chiar odihnit, datorită unei trăsuri care m-a adunat de jos. Aşa se face că am putut...

— Destul! îl întrerupse Lecoq, destul! Să deschidem ochii.

În timpul ăsta Mai dădea târcoale, evident nehotărât, numeroaselor cârciumi din cartier. Părea să caute ceva, în sfârşit, după ce-şi lipise faţa de gemuleţele pătrate a trei dintre aceste spelunci, intră în cea de-a patra.

Uşa nu se închisese încă în momentul în care cei doi poliţişti ajunseseră la geam privind atent. Îl văzură pe deţinut străbătând încăperea şi mergând să se aşeze la o masă, în fund, unde se afla un bărbat cu un spate lat, cu faţa roşie, cu favoriţi cărunţi.

— Complicele, şopti taica Absint.

Era oare, în sfârşit, invizibilul complice al ucigaşului?...

Aşa crezu la început şi tânărul poliţist. Această întâlnire nu se încadra oare în logica evenimentelor, nu era rezultatul prevăzut al întânirii întâmplătoare dintre deţinut şi blonda patroană a hotelului Mariembourg?

„Mai, se gândea Lecoq, a luat mai întâi toţi banii pe care doamna Milner îi avea la ea, apoi i-a dat însărcinarea să-i transmită complicelui să vină să-l aştepte într-una dintre tavernele din cartier. Dacă a ezitat şi a căutat, e pentru că n-a putut să indice exact localul. Dacă nu-şi scoate masca e pentru că Mai nu este absolut sigur că i s-a pierdut urma şi, pe

de altă parte, complicelui îi e teamă să nu fi fost urmărită doamna Milner.”

Complicele, dacă într-adevăr era el, se deghizase în genul lui Mai şi Lecoq, purta o cămaşă murdară şi avea pe cap o şapcă de fetru moale, hidoasă, o zdreanţă. Exagerase, înfăţişarea sa nu prea liniştitoare se remarca între toate figurile dubioase sau sălbatice din local. N-ai fi găsit aici patru muncitori demni de acest nume. Toţi cei care mâncau şi beau acolo avuseseră probabil încurcături cu justiţia. Cei mai puţin de temut erau poate vagabonzii din jurul barierei, care formau majoritatea oribilei adunături şi care puteau fi recunoscuţi după cravata în picăţele şi şapca din pânză impermeabilă.

Oare Mai discuta cu vecinul de masă? Era imposibil să vezi de-afară prin ferestrele înnegrite de aburul mâncărurilor şi de fumul pipelor.

— Trebuie să intru! declară cu hotărâre Lecoq. Mă voi aşeza aproape de ei şi voi asculta.

— Nici să nu vă gândiţi! zise taica Absint. Şi dacă vă recunoaşte?

— N-o să mă recunoască. Dumneata, bătrâne, nu te îndepărta, ca să-l poţi urmări dacă iese pe neaşteptate.

Apoi răsuci clanţa şi împinse uşa. În timp ce se ducea să se aşeze la o masă foarte apropiată de cei doi clienţi ceru cu o voce răguşită o jumătate de vin şi o porţie de mâncare.

Deţinutul şi omul cu şapca de fetru discutau, dar ca doi străini care s-au cunoscut din întâmplare şi nu ca doi prieteni care şi-au dat întâlnire.

Vorbeau în argou... dar nu un argou pueril, ci unul adevărat, cel folosit în bârlogurile răufăcătorilor, limbă josnică şi obscenă, imposibil de redat, atât de

schimbătoare şi diversă e semnificaţia cuvintelor.

— Ce actori minunaţi! gândea tânărul poliţist, ce perfecţiune, ce ştiinţă! Cum m-aş lăsa păcălit dacă n-aş avea certitudini absolute!

După ce mâncase în grabă, ceruse o jumătate de ţoi de rachiu şi asculta cu spatele sprijinit de perete şi ochii închişi părând că moţăie.

Mai îşi relata povestea, aşa cum i-o spusese judecătorului, din momentul crimei până când evadase, fără să treacă peste bănuielile poliţiei privind identitatea sa, bănuieli care, după spusele lui, l-au făcut să se prăpădească de râs...

S-ar fi considerat deosebit de norocos, declară el, dacă ar fi avut cu ce să ajungă în Germania, dar nu avea bani şi nu ştia cum să şi-i procure. Nu reuşise nici măcar să se descotorosească de hainele care îi aparţineau şi pe care le avea în pachet. La acestea, omul cu şapcă de fetru jură că are o inimă prea bună ca să lase un tovarăş în încurcătură. Cunoştea, chiar pe aceeaşi stradă, un negustor înţelegător şi se oferi să-l ducă pe Mai până acolo.

În loc de răspuns, Mai se sculă spunând: „Să mergem”. Şi porniră, avându-l pe Lecoq în continuare pe urmele lor.

Coborâră repede până în faţa străduţei Fer-à-Moulin, unde intrară pe o alee strâmtă şi întunecoasă.

— Fugi, bătrâne, i se adresă pe dată Lecoq lui taica Absint, fugi şi întreab-o pe portăreasă dacă această casă nu are două ieşiri.

Casa nu avea decât o singură intrare, cea de pe strada Mouffetard. Agenţii aşteptară.

— Ne-a descoperit! şopti tânărul poliţist; aş pune rămăşag.

Taica Absint tăcu, cei doi tovarăşi apărură din

umbra coridorului. Mai sălta în palmă câteva monede de douăzeci de bănuţi şi părea să fie într-o dispoziţie îngrozitoare.

— Ce pungaşi şi tăinuitorii ăştia... bodogănea el. Oricât de puţin i s-ar fi dat pe haine, serviciul omului cu şapcă de fetru merita un act de politeţe. Mai îi propuse un pahar şi intrară împreună, ceva mai încolo, la un negustor de băuturi tari. Au rămas în local mai bine de o oră jucând ruletă şi, când au plecat, au făcut-o pentru a se duce să se instaleze o sută de paşi mai departe, la un negustor de vinuri. Daţi afară de acesta pentru că închidea prăvălioara, cei doi tovarăşi s-au refugiat într-un alt local rămas deschis. Alungaţi şi de aici, au alergat la altul, apoi la altul... Şi aşa, de la o sticlă la un păhărel, ajunseseră către ora unu dimineaţa în Piaţa Saint-Michel. Dar acolo nu mai era nimic de băut, totul se închisese. Cei doi se consultară şi, după o scurtă discuţie, se îndreptară braţ la braţ, ca doi prieteni spre cartierul Saint-Germain.

Alcoolul pe care îl absorbiseră într-o cantitate demnă de luat în consideraţie părea să-şi fi făcut efectul. Amândoi se clătinau, gesticulau, vorbeau tare şi într-un glas.

Cu orice risc, Lecoq îi depăşi ca să încerce să surprindă câteva frânturi din conversaţia lor şi cuvintele „o lovitură bună de dat” şi „bani pentru chefuri” ajunseră până la el.

Încrederea lui taica Absint se clătina.

— Toate astea, şopti el, se vor sfârşi rău!

— Nu te teme! răspunse tânărul poliţist. Mărturisesc că nu înţeleg nimic din manevrele acestor doi complici, dar ce importanţă are! Acum că păsărelele s-au întâlnit, sunt sigur de succes. Sigur,

auzi. Dacă unul îşi ia zborul, rămâne celălalt, şi Gévrol va vedea cine are dreptate: el sau eu.

În acest timp cei doi beţivi îşi încetiniră mersul. Văzându-i cum examinau splendidele reşedinţe din cartierul Saint-Germain, puteai să presupui că aveau cele mai rele intenţii.

Se opriră în sfârşit pe strada Varennes, la doi paşi de strada Chaise, în faţa unui zid nu prea înalt al unei grădini vaste.

Acum perora omul cu şapcă de fetru. Îi explica lui Mai, se ghicea după gesturi, că faţada palatului înconjurat de această grădină era în strada Grenelle.

— Asta-i acum! bombăni Lecoq, până unde vor împinge comedia?

O împinseră până la a escalada zidul.

Ajutându-se de umerii tovarăşului său, Mai se caţără până pe creasta zidului şi o clipă după aceea se auzi zgomotul căzăturii în grădină.

Omul cu şapcă de fetru, rămas în stradă, stătea la pândă.

XXXVII

Misteriosul deţinut îşi îndeplinise cu o asemenea promptitudine ciudatul şi surprinzătorul său plan, încât Lecoq nu avu nici timpul, nici chiar ideea de a se opune.

Raţiunea lui a fost zguduită de acea teribilă bătaie de clopot a presentimentului care anunţă o mare nenorocire.

Timp de zece secunde rămase împietrit, fără să mai simtă ceva, la fel ca borna din colţul străzii Chaise, în spatele căreia se pitise ca să observe fără să fie văzut.

Dar îşi reveni repede, ştiind deja cum să-şi atenueze greşeala, cu acea hotărâre rapidă care reprezintă geniul oamenilor de acţiune.

Cu un ochi sigur măsură distanţa care îl separa de complicele lui Mai, îşi luă avânt şi din trei sărituri se aruncă asupra lui.

Omul cu şapca de fetru vru să strige, dar o mână de fier îi înăbuşi strigătul în gâtlej, vru să se zbată, dar o lovitură de genunchi în şale îl lungi la pământ ca pe-un copil. Înainte de a avea timp să-şi revină, era legat, cu căluş în gură, luat şi purtat, pe jumătate sufocat, în strada Chaise. Niciun zgomot suspect nu putuse să-l prevină pe Mai, de partea cealaltă a zidului, să-i trezească bănuieli.

— Ce întâmplare, murmură taica Absint, prea năucit ca să se gândească să-i dea o mână de ajutor

tânărului său coleg, ce întâmplare! Cine s-ar fi aşteptat la asta...

— Destul! îl întrerupse Lecoq, cu acea voce răguşită pe care iminenţa pericolului o dă oamenilor energici, destul. Vom vorbi noi mâine. Trebuie să plec pentru o clipă. Tu, taică, rămâi de pază în faţa acestei grădini. Dacă Mai îşi face apariţia, prinde-l şi nu-l lăsa să-ţi scape. Cu riscul vieţii să nu-l laşi să-ţi scape.

— Înţeleg, dar ce să fac cu ăsta care e culcat acolo?

— Îl lăsăm provizoriu acolo unde e. L-am legat cu grijă, aşa că n-ai de ce te teme. Când vor trece sergenţii de stradă din cartier îl vei preda.

Se întrerupse, ciulind urechea. Nu departe, dinspre colţul străzii Grenelle, se auziră pe pavaj paşi grei şi cadenţaţi care se apropiau.

— Iată-i!... exclamă taica Absint.

Doi sergenţi de stradă veneau în goană intrigaţi de acel grup confuz pe care îl distingeau la colţul străzii.

În două cuvinte, Lecoq le relată, aşa cum era necesar, situaţia.

Au hotărât ca unul dintre agenţi să-l ducă la post pe omul cu şapca de fetru, iar celălalt să rămână cu taica Absint, ca să-l păndească pe deţinut.

— Şi acum, declară tânărul poliţist, alerg în strada Grenelle să dau alarma. Cărui palat aparţine grădina asta?

— Cum? întrebă sergentul de stradă foarte uimit, nu cunoaşteţi grădina ducelui de Sairmeuse, a acelui duce care e de zece ori milionar şi era altădată prieten cu...

— Ştiu, ştiu, zise Lecoq.

— Hoţul care a intrat acolo n-a avut fler, continuă sergentul de stradă. Astă-seară a fost recepţie la

palat, ca în fiecare luni de altfel, şi toată lumea e trează.

— Fără să mai punem la socoteală, interveni celălalt sergent, că invitaţii n-au plecat încă. Cinci sau şase trăsuri mai erau acum o clipă în faţa porţii.

Înarmat cu aceste informaţii, tânărul poliţist se îndepărtă ca o săgeată, mai neliniştit după cele aflate decât fusese vreodată până atunci.

Înţelegea că Mai intrase în palat nu ca să comită vreun furt, ci ca agenţii înverşunaţi să-i piardă urma.

Oare nu cumva chiar mulţumită zarvei din timpul petrecerii va reuşi să ajungă în strada Grenelle şi să dispară?

Lecoq tocmai îşi spunea acest lucru, sosind în faţa palatului Sairmeuse, locuinţă princiară, a cărei imensă faţadă era luminată în întregime.

Trăsura ultimului invitat ieşise din curte, valeţii aduceau scări ca să stingă luminile şi portarul elveţian, un bărbat superb, cu obrazul violaceu, deosebit de mândru în livreaua lui strălucitoare, închidea canaturile grele ale porţii celei mari.

— Acesta e într-adevăr palatul Sairmeuse? îl întrebă Lecoq.

Elveţianul se opri să-l privească scrutător pe acest vagabond îndrăzneţ care îi punea întrebări şi îi răspunse cu asprime. Lecoq uitase de costumaţia lui, în genul Polyte Chupin.

— Hei! strigă el, nu sunt ceea ce par a fi, sunt agent în serviciul siguranţei, domnul Lecoq, uite legitimaţia mea dacă nu mă crezi pe cuvânt, şi vin să te anunţ că un răufăcător a escaladat zidul grădinii palatului Sairmeuse:

— Un rău-fă-că-tor?

Tânărul poliţist consideră că puţină exagerare nu

avea ce să strice.

— Da, răspunse el, şi unul dintre cei mai periculoşi... un asasin care are până acum pe conştiinţă sângele a trei omoruri. Tocmai i-am arestat complicele care l-a ajutat să sară zidul

Nasul rubiniu al elveţianului păli vizibil.

— Trebuie să chemăm servitorii, se bâlbâi el.

Îmbinând vorba cu fapta, întinse mâna spre sfoara clopoţelului de care se servea când anunţa vizitele.

— Încă un cuvânt înainte de asta! spuse Lecoq. Răufăcătorul n-a putut pur şi simplu să traverseze palatul şi să dispară pe această poartă, fără să fie observat? În acest caz ar fi departe.

— Imposibil.

— Chiar aşa?

— Iertaţi-mă! ştiu ce vorbesc. În primul rând vestibulul care dă spre grădină e închis, se deschide numai când sunt recepţii importante, nu pentru seratele de luni. În al doilea rând Domnul pretinde că atunci când primeşte să stau în pragul uşii. Chiar azi şi-a reînnoit ordinele în această privinţă, şi vă închipuiţi că i-am dat ascultare.

— Dacă e aşa, spuse tânărul poliţist puţin mai încrezător, îl vom găsi poate pe omul nostru. Anunţaţi servitorii, dar fără să sunaţi clopoţelul. Cu cât vom face mai puţin zgomot, cu atât vom avea mai multe şanse de succes.

Au fost luate marile felinare din remize şi din grajduri şi grădina a apărut luminată ca prin farmec.

„Dacă Mai e ascuns acolo, se gândea Lecoq, fericit să vadă atâtea ajutoare, e imposibil să ne scape din nou.”

Dar în zadar au străbătut grădina, în zadar au cotrobăit, au scotocit până în cele mai mici unghere,

n-au găsit pe nimeni.

Magazia cu unelte de grădinărie, serele, volierele de vară, cele două pavilioane rustice aflate la capătul opus, coteţele câinilor, totul a fost trecut în revistă cu scrupulozitate... dar în zadar. Nici arborii, care, cu excepţia castanilor din fund, aveau puţine frunze, n-au fost trecuţi cu vederea.

— Asasinul a ieşit pe unde a intrat, repeta cu încăpăţânare portarul elveţian, care, înarmat c-un pistol greu cu cremene, nu-l părăsea pe Lecoq de teama unui accident, fără îndoială.

Ca să poată fi convins că greşeşte a trebuit ca Lecoq să vorbească cu taica Absint şi cu cei doi sergenţi de stradă, – căci cel care-l dusese la post pe omul cu şapcă de fetru se întorsese şi el –, aflaţi dincolo de zid. Se jurară toţi că n-au pierdut din ochi muchea zidului şi că nicio muscă nu trecuse pe-acolo.

În timp ce Lecoq luă măsuri ca niciun colţişor, niciun ungher întunecat să nu scape necercetat, un nou venit îşi făcu apariţia.

Era un domn grav şi bine ras, îmbrăcat ca un notar în misiune oficială.

— Domnul Otto, şopti elveţianul la urechea tânărului poliţist, primul valet al Domnului.

Venea din partea domnului duce ca să afle ce însemna tărăboiul acela. Când i se explică despre ce este vorba, domnul Otto găsi de cuviinţă să-l felicite pe Lecoq şi îi recomandă chiar să cerceteze palatul din pivniţă până la mansarde... Numai aceste precauţii o vor linişti pe doamna ducesă...

Până şi un şoarece ascuns în grădina palatului Sairmeuse ar fi fost descoperit, atât de minuţioase au fost cercetările.

Lecoq era într-adevăr în culmea furiei şi activitatea

pe care o desfăşura era aproape o nebunie. Alerga de la unul la altul, rând pe rând, cu rugăminţi, cu ameninţări, jurând că nu mai e nevoie decât de un singur efort, ultimul, care foarte probabil va fi încoronat de succes.

Promisiuni himerice! Deţinutul era de negăsit.

— Ajunge! le spuse el ajutoarelor cu o voce disperată. E sigur că ucigaşul nu e în grădină. Să vizităm casa. Dar înainte de asta îl chemă pe taica Absint, a cărui misiune de partea cealaltă a zidului nu-şi mai avea rostul.

De îndată ce acesta sosi, toate uşile de la parter fură închise şi începură cercetările în palatul Sairmeuse, unul dintre cele mai mari şi mai splendide din cartierul Saint-Germaine.

Lecoq umbla ca turbat, grăbind oamenii care îl conduceau şi-i luminau drumul. Ridica mobilele cele mai grele ca pe o pană, dădea la o parte fotoliile şi scaunele, încerca dulapurile din perete, şifonierele, examina tapetele, perdelele şi draperiile. Niciodată vreo percheziţie n-a fost mai completă. Din curte până în pod n-a fost uitat niciun colţişor.

În sfârşit, după două ore de muncă considerabilă, Lecoq se întoarse pe palierul primului etaj. Numai cinci sau şase servitori îl mai urmau, ceilalţi se retrăseseră unul câte unul.

— Aţi văzut tot, domnule agent, îi spuse un bătrân majordom.

— Nu chiar tot! îl întrerupse Elveţianul. Mai sunt de văzut apartamentele Monseniorului şi ale doamnei ducese.

— Vai! şopti tânărul poliţist, la ce bun!

Dar Elveţianul bătuse uşor la una din uşile ce dădeau pe palier. Înverşunarea sa o egala, dacă nu

chiar o depăşea, pe cea a agenţilor de la siguranţă. Ei îl văzură pe ucigaş intrând, şi nu-l văzuse ieşind, dacă acesta se afla în palat şi el voia să fie găsit, o voia cu îndârjire.

Uşa se întredeschise şi obrazul grav şi bine ras al lui Otto, primul valet, apăru.

— Ce naiba vreţi? întrebă acesta tăios.

— Să intrăm la Monsenior, răspunse Elveţianul, ca să ne asigurăm că răufăcătorul nu s-a refugiat acolo.

— Sunteţi nebuni! strâgă intendentul, când să fi intrat şi cum? de altfel, nu pot îngădui ca domnul duce să fie deranjat. A lucrat toată noaptea şi tocmai a intrat în baie că să se destindă înainte de culcare.

Elveţianul păru foarte contrariat de aceste apostrofări şi Lecoq tocmai voia să se scuze când se auzi o voce care spunea:

— Lasă-i, Otto, lasă-i pe aceşti oameni de treabă să-şi facă meseria.

— Ah! auziţi? exclamă triumfător Elveţianul.

— Foarte bine, de vreme ce domnul duce permite, am să vă luminez drumul.

Lecoq intră, dar parcurse numai de formă diferitele încăperi, biblioteca, un admirabil cabinet de lucru, un încântător fumoar.

Traversând dormitorul avu onoarea să-l întrezărească pe domnul duce de Sairmeuse prin uşa întredeschisă a unei mici băi de marmură albă.

— Ei? strigă vesel ducele, răufăcătorul a rămas în continuare invizibil?

— Da, domnule, răspunse respectuos tânărul poliţist. Primul valet nu împărtăşea deloc buna dispoziţie a stăpânului său.

— Cred, domnilor agenţi, spuse el, că puteţi să vă cruţaţi de truda de a mai vizita apartamentele

doamnei ducese. Am avut grijă, eu şi soţia mea, de acest lucru, şi ne-am uitat până şi-n sertare.

Pe palier, bătrânul majordom, care nu-şi permisese să intre, îi aştepta pe agenţii de la siguranţă. Primise fără îndoială ordine, căci îi întrebă politicos dacă n-au nevoie de nimic şi dacă nu le face plăcere ca după o noapte obositoare să accepte o bucată de carne rece şi un pahar de vin.

Ochii lui taica Absint sclipiră, dar Lecoq refuză cu bruscheţe şi ieşi din palatul Sairmeuse, trăgându-l după el pe bătrânul său tovarăş.

Bietul băiat se grăbea să fie singur. De câteva ore avusese nevoie de întreaga sa voinţă ca să nu lase să se întrevadă nimic din mânia şi disperarea sa.

Simţea că înnebuneşte la ideea că Mai dispăruse, că o ştersese, că se evaporase.

Se întâmplase exact ceea ce declarase că e imposibil. Orgolios, afirmase că răspunde cu capul pentru deţinut, şi acesta îi scăpase, îi alunecase printre degete!

Ajuns în stradă, se opri cu braţele încrucişate în faţa lui taica Absint şi îl întrebă pe un ton sec:

— Ei bine, bătrâne, ce crezi tu de toate astea?...

Bătrânelul dădu din cap şi, fără să-şi dea seama, desigur, de gafa pe care o făcea, răspunse:

— Cred că Gévrol îşi va freca frumuşel mâinile.

La acest nume, al celui mai neînduplecat duşman al său, Lecoq făcu o săritură ca un taur rănit.

— Ah! strigă el, Gévrol n-a câştigat încă partida. L-am pierdut pe Mai, e o nenorocire, ne rămâne însă complicele lui, îl avem pe acest personaj de negăsit care a făcut să eşueze toate planurile noastre. E, desigur, foarte abil şi devotat, dar să vedem dacă devotamentul lui rezistă la perspectiva ocnei. Nu mi-e

teamă; domnul Segmuller va şti foarte bine să-i smulgă cheia misterului.

Şi ridică pumnul strâns, cu un aer ameninţător, apoi, pe un ton mai calm, adăugă:

— Să mergem la postul unde a fost dus, vreau să-l interoghez.

XXXVIII

Se luminase bine de ziuă, era aproape ora şase, când tânărul poliţist şi taica Absint, ajunşi la post, îl găsiră pe commandant aşezat la o măsuţă şi întocmindu-şi raportul.

Nu se deranjă la intrarea lor, neputând să-i recunoască sub travesti. Dar când îi spuseră cum se numesc, şeful de post se ridică cu o grabă evidentă şi le strânse mâna.

— Pe legea mea! zise el, vă felicit pentru frumoasa captură de astă-noapte.

Taica Absint şi Lecoq schimbară o privire încărcată de nelinişte.

— Ce captură? întrebară amândoi deodată.

— Individul pe care l-aţi expediat astă noapte, atât de bine legat.

— Ei şi?

Şeful de post izbucni în râs.

— Haide, spuse el, nu ştiţi, ce bucurie vă aşteaptă. Aţi avut noroc; veţi avea o gratificaţie frumoasă.

— În sfârşit, întrebă taica Absint, pe cine am prins?

— Pe un ticălos de cea mai joasă speţă, un ocnaş evadat, căutat în zadar de trei luni, pe Joseph Couturier!

La ultimele cuvinte ale şefului de post, Lecoq se făcu atât de palid, încât taica Absint întinse braţele, crezând că se va prăbuşi.

Şeful de post nu înţelegea nimic din groaznica

tulburare a tânărului poliţist, nici din dezamăgirea lui taica Absint.

— Zău aşa! spuse el, succesul nu prea vă impresionează, pe cât îmi dau seama. Şi totuşi prada e frumoasă. Parcă văd mutra lui Gévrol, care ieri încă pretindea că numai el e în stare să pună mâna pe individul ăsta periculos.

Aşadar, până la sfârşit, evenimentele îşi băteau joc după bunul lor plac de tânărul poliţist. Ce ironie mai mare decât acest compliment după un eşec fără îndoială ireparabil!

— Vă înşelaţi, desigur, i se adresă el brusc şefului de post, omul ăsta nu e Couturier.

— Liniştiţi-vă, nu mă înşel. Semnalmentele sale se potrivesc, trăsătură cu trăsătură, celor din ordinul emis pentru a fi căutat pretutindeni, îi lipseşte, aşa cum se specifică, degetul cel mic de la mâna stângă.

— Da, e o dovadă, gemu taica Absint.

— Nu-i aşa? Am una şi mai concludentă. Couturier este o veche cunoştinţă de-a mea. L-am avut odată la arest o noapte întreagă şi m-a recunoscut, aşa cum l-am recunoscut şi eu.

La această afirmaţie nu mai exista nicio obiecţie. Aşa că Lecoq începu să vorbească pe un ton cu totul diferit.

— Cel puţin, prietene, îmi dai voie să-i pun prizonierului câteva întrebări?

— O, câte vreţi. Dar numai după ce baricadăm uşa şi plasăm doi oameni de-ai mei în faţă. Couturier ăsta e un ticălos care adoră libertatea şi care ar şterge-o cu plăcere fără să-şi ia rămas bun.

Odată luate aceste măsuri, omul cu şapcă de fetru fu scos din celula în care era închis.

De la prima privire îl recunoscu pe Lecoq.

— Dumneavoastră sunteţi, i se adresă el, cel care m-a „servit”. Puteţi să vă mândriţi că sunteţi iute de picior şi aveţi un pumn solid. Mi-aţi căzut în spate parcă din cer şi încă mă mai doare ceafa după mângâierile dumneavoastră.

— Bine-bine, zise tânărul poliţist, ai putea să-mi dai câteva informaţii asupra complicelui tău de astă-noapte?

Faţa omului cu şapcă de fetru se întunecă la această întrebare.

— E sigur că nu eu pot să vi le dau, răspunse el.

— De ce?

— Pentru că nu-l cunosc, nu l-am văzut decât aseară.

— E greu să cred asta. Pentru o expediţie ca aceea din noaptea asta nu te încrezi în primul venit. Înainte de a „lucra” cu cineva te informezi.

— Ei! îl întrerupse Couturier, nu spun că n-am făcut o prostie. Îmi muşc destul mâinile. N-o să-mi scoateţi din cap că ticălosul acela era un agent al siguranţei. Mi-a întins o cursă, am căzut în ea.

— Te înşeli, băiete, rosti Lecoq. Individul ăla nu era poliţist, îţi dau cuvântul meu de onoare.

Couturier îl cercetă îndelung, cu o privire pătrunzătoare, pe tânărul poliţist, ca şi când spera să recunoască dacă spune sau nu adevărul.

— Vă cred, zise el în cele din urmă, şi drept dovadă am să vă povestesc cum s-au petrecut lucrurile. Aseară, cinam singur într-un birt, mai sus de strada Mouffetard, când tipul s-a aşezat la masa mea. Fireşte, am început să discutăm şi mi-a făcut impresia unuia din breaslă. Venind vorba de nu mai ştiu ce, mi-a spus că are nişte haine de vânzare şi nu ştie cum să facă. Eu, băiat bun, l-am dus la un prieten care i le-a

cumpărat. I-am făcut deci un serviciu. Aşa cum se cade, mi-a oferit ceva de băut, eu i-am răspuns oferind şi eu un rând, el a propus câte un păhărel, eu am plătit un litru... aşa că, din politeţe în politeţe, la miezul nopţii vedeam dublu. Ăsta a fost momentul pe care l-a ales ca să-mi vorbească despre o afacere pe care o ştia. Era vorba să fure argintăria dintr-o casă, al naibii de bogată. „Nu rişti nimic, mi-a spus el, eu mă ocup de tot, tu n-o să faci decât să m-ajuţi să escaladez zidul unei grădini şi să stai la pândă; îţi garantez că aduc după trei drumuri mai multe tacâmuri şi tăvi de argint decât o să putem duce.” Dumnezeule! era ispititor, nu-i aşa? Ei bine, am şovăit. Aşa beat cum eram, nu aveam încredere. Dar celălalt a stăruit, s-a jurat că ştie obiceiurile casei, că în fiecare luni era recepţie şi că în acele zile, cum trebuiau să stea până târziu, servitorii lăsau totul vraişte. Şi-atunci, pe legea mea! l-am urmat...

O roşeaţă trecătoare coloră obrazul lui Lecoq.

— Eşti sigur, întrebă el repede, eşti sigur că individul ţi-a spus că ducele de Sairmeuse primeşte în fiecare luni?

— La naiba! de unde aş fi ghicit eu aşa ceva. A şi rostit chiar numele pe care l-aţi rostit dumneavoastră, un nume în „euse”...

O idee ciudată, uimitoare, cu totul inadmisibilă, trecu prin mintea tânărului poliţist.

„Dar dacă era totuşi el... îşi spunea. Dacă Mai şi ducele de Sairmeuse nu erau decât una şi aceeaşi persoană?”

Îndepărtă însă acest gând şi chiar se mustră că-l avusese o clipă.

Îşi blestemă această înclinare a imaginaţiei care îl împingea să vadă în toate evenimentele aspecte

romantice, de necrezut. De ce să cauţi soluţii himerice când lucrurile erau atât de simple? Ce era atât de surprinzător în faptul că un deţinut, pe care îl bănuia a fi un om de lume, ştia ziua pe care şi-o alesese ducele de Sairmeuse ca să-şi primească prietenii?

Cum nu mai avea ce să mai aştepte de la Couturier, îi mulţumi şi, după ce strânse mâna şefului de post, ieşi sprijinindu-se de braţul lui taica Absint, căci avea mare nevoie de un sprijin. Îşi simţea picioarele mai moi decât o cârpă, capul i se învârtea, avea ameţeli.

Nu putea înţelege cum, prin ce magie, prin ce vrăjitorie pierduse această partidă. Şi o pierduse în mod jalnic, ruşinos, fără lupta, fără să reziste, ridicol... da, ridicol. Ca să se descotorosească de el, de Lecoq, Mai n-a trebuit decât să-i arunce în cale un fals complice, luat la întâmplare dintr-o cârciumă, aşa cum face vânătorul care, urmărit îndeaproape de un urs, îi aruncă o mănuşă. Şi, asemeni ursului, se lăsase păcălit de această stratagemă grosolană!

Neliniştit de tristeţea mohorâtă a colegului său, taica Absint întrebă:

— Unde mergem, la Palat sau la Prefectură?

— La Prefectură, întrebă el, de ce să mergem? Ca să mă expun insultelor lui Gévrol? Nu mă simt în stare să merg nici la domnul Segmuller ca să-i spun: „Iertaţi-mă, aţi avut o părere prea bună despre mine; nu sunt decât un prost!”

— Ce facem atunci?

— Hm! nu ştiu... poate mă îmbarc pentru America, poate mă arunc în apă...

Mai merse câţiva paşi apoi se opri brusc.

— Nu! strigă el, bătând furios din picior, afacerea

asta n-o să rămână aşa. Am jurat că voi avea cheia enigmei şi o voi avea. Cum, prin ce mijloace? nu ştiu. Dar îmi trebuie, o vreau o voi avea!

Râmase un minut pe gânduri, apoi reluă cu o voce mai calmă:

— Există un om care ne poate salva, un om care va şti să vadă ceea ce eu n-am văzut, care va înţelege ceea ce eu n-am înţeles. Să mergem să-i cerem sfatul, răspunsul lui îmi va dicta ce trebuie să fac. Vino!

XXXIX

După o zi şi o noapte astfel petrecute, cei doi oameni de la Prefectură ar fi trebuit să simtă o irezistibilă nevoie de somn.

Lecoq era susţinut însă de expunerea amorului propriu, de durerea încă vie şi de speranţa unei revanşe ce nu-l părăsise. Cât despre taica Absint, acesta semăna puţin cu acei sărmani cai de trăsură care, uitând de mâncare, nu mai ştiu ce-i oboseala şi merg până ce cad, sleiţi de puteri.

Ajunseră în micuţa locuinţă a lui Lecoq unde se descotorosiră de travestiul lor şi, după o masă acceptabilă, stropită cu o sticlă de Bourgogne, o porniră din nou la drum.

Tânărul poliţist nu-şi descleştase gura. O singură idee îi zbârnâia prin minte, supărătoare, pisăloagă, enervantă, ca o muscă învârtindu-se în jurul lămpii.

Cei doi agenţi se îndreptau spre strada Saint-Lazare, la doi paşi de gară. Aici intrară într-una din cele mai frumoase clădiri din cartier şi o întrebară pe portăreasă:

— Domnul Tabaret?

— Proprietarul? e bolnav.

— Grav? exclamă Lecoq, începând să fie neliniştit.

— Nu cine ştie ce, răspunse portăreasa; are o criză de gută.

Sunară la uşa apartamentului de la primul etaj. Fata solidă şi bine clădită care veni să le deschidă le

spuse că stăpânul primeşte chiar dacă este obligat să rămână în pat.

— Numai că, adăugă ea, e la el doctorul. Domnii vor să aştepte până când pleacă?

„Domnii” răspunseră afirmativ şi menajera îi conduse într-o bibliotecă, poftindu-i să ia loc.

Acest om pe care Lecoq venise să-l consulte era celebru la Prefectură pentru extraordinara lui subtilitate şi intuiţie, ce atingea limitele neverosimilului.

Până la vârsta de patruzeci şi cinci de ani fusese slujbaş la Muntele de Pietate, când, îmbogăţindu-se brusc datorită unei moşteniri, se grăbi să-şi dea demisia, dar chiar de-a doua zi regretă biroul pe care îl blestemase atât.

Într-o seară, după ce citise memoriile unui celebru inspector de la siguranţă, unul dintre acei oameni cu fler rafinat, pe care justiţia îi trimite pe urmele crimei, o revelaţie bruscă îi străfulgeră prin minte.

— Şi eu! strigase el, poate că şi eu sunt poliţist!

Din ziua aceea a strâns toate documentele referitoare la poliţie cu un interes febril. Citea tot: scrisori, memorii, rapoarte, pamflete, colecţii de ziare judiciare, totul era binevenit.

O irezistibilă vocaţie îl împingea spre acea misterioasă forţă condusă de instituţia de pe Quai des Orfèvres şi al cărei ochi invizibil este peste tot. Într-o seară, pe când se întuneca, luându-şi inima în dinţi, se îndreptă să ceară de lucru în strada Jérusalem.

La început a fost primit destul de rău. La naiba! solicitanţii sunt numeroşi. Dar el insistă cu atâta abilitate, încât i se încredinţară mai multe mici comisioane. Le duse la bun sfârşit. Cel mai greu lucru fusese făcut. Un succes obţinut acolo unde alţii

eşuaseră l-a consacrat. Tabaret prinse curaj şi putu să-şi desfăşoare surprinzătoarele-i aptitudini de detectiv. Cazul unei doamne B, nevastă de bancher, îi încorona reputaţia.

După aceea, timp de mai mulţi ani, a fost chemat să-şi spună părerea asupra tuturor afacerilor încâlcite.

Niciodată acest ciudat poliţist n-a consimţit să primească un ban de la Prefectură. Făcea totul din plăcere, pentru a-şi satisface o pasiune ce devenise viaţa, prestigiul şi mândria sa.

Numai numele său şi îl făcea pe Gévrol să tremure de furie.

Gelosul inspector ştiuse totuşi să exploateze cu abilitate o eroare a acestui preţios voluntar.

Încăpăţânat, aşa cum sunt toţi pasionaţii, moş Tabaret fusese cât pe ce să-l ducă la ghilotină pe un nevinovat, un biet croitor acuzat că-şi ucisese nevasta.

Această nenorocire îl domoli pe bătrân; sila pentru tot ce avusese de suferit îl îndepărtă. Nu mai apăru decât foarte rar pe la Prefectură.

Cu toate astea, asemeni marilor avocaţi care, dezgustaţi de a pleda în faţa instanţei, mai triumfă încă în cabinetul lor, moş Tabaret rămăsese însă un fel de oracol.

Când în strada Jérusalem se ajungea într-un impas serios, se spunea: „Să mergem să-l consultăm pe „Face lumină”!

Căci sub această poreclă, semnificativă, luată dintr-una din expresiile lui: „Trebuie să facem lumină”, îşi desfăşura el, în secret, talentele de detectiv, necunoscute prietenilor. Nimănui nu-i trecuse vreodată prin minte că „Face lumină” şi Tabaret sunt una şi aceeaşi persoană.

Lecoq îşi amintise de toată povestea acestui excentric bătrân încercând să-şi facă singur curaj, când menajera apăru din nou, anunţând plecarea doctorului.

Le deschise apoi o uşă, spunând:

— Puteţi intra, domnilor.

XL

Într-un pat larg cu baldachin, asudând şi gemând, stătea culcat oracolul cu două feţe „Face lumină” din strada Jérusalem şi Tabaret din strada Saint-Lazare.

Cu fruntea lui teşită şi urechile imense, cu nasul îngrozitor de bocciu, ochii mici, buzele groase, Domnul Tabaret întruchipa tipul clasic al micului rentier tâmp.

E adevărat că, dacă îl observai cu atenţie, erai izbit de asemănarea cu un câine de vânătoare, ale cărui aptitudini şi instincte le şi avea.

La vederea celor doi poliţişti, pe care îi cunoştea bine, ochii bătrânului sclipiră.

— Bună ziua Lecoq, băiatule, bună ziua, bătrâne Absint, li se adresă el. Vă mai gândiţi încă la bietul moş „Face lumină”, acolo, la poliţie, de vreme ce sunteţi aici, la mine?

— Avem nevoie de sfaturile dumneavoastră, domnule Tabaret.

— Aha!...

— Tocmai am fost traşi pe sfoară ca doi copii de un deţinut.

— La naiba! e deci tare ticălosul ăla? Lecoq suspină adânc.

— Atât de tare, răspunse, el, încât dacă aş fi superstiţios, aş zice că era diavolul în persoană.

Fizionomia bătrânului avu o expresie comică de invidie.

— Cum aşa! aţi găsit un deţinut viclean şi vă plângeţi, exclamă el. E totuşi o şansă formidabilă. Dar ce i se reproşează deţinutului vostru?

— A ucis trei oameni, zise taica Absint.

— Oho! făcu domnul Tabaret, pe trei tonuri diferite, oho!... oho! Şi unde s-a întâmplat asta? întrebă el.

— Într-o cârciumă, pe lângă Ivry.

— Gata! ştiu, la văduva Chupin... un anume Mai... Am citit în *Gazette des Tribunaux*, şi un tip care a venit să mă vadă mi-a povestit că toţi de la poliţie sunteţi intrigaţi din cale afară în privinţa identităţii individului. Deci tu, băiete, ai fost însărcinat cu investigaţiile? Cu atât mai bine! Îmi vei povesti totul şi te voi ajuta în limita modestelor mele posibilităţi.

Tânărul poliţist avusese pe drum timpul să-şi pregătească istorisirea, aşa că relată amănunţit, cât mai clar cu putinţă, toate episoadele acestei ciudate afaceri, din momentul în care Gévrol spărsese uşa *Pulberăriei* până în clipa în care Mai sărise zidul grădinii palatului Sairmeuse.

În timp ce Lecoq vorbea, bătrânul Tabaret se transforma vizibil. Cu siguranţă că nu mai simţea durerile gutei.

— De ce n-am fost acolo! şoptea el uneori printre dinţi, de ce n-am fost acolo!

Când tânărul termină, el izbucni entuziasmat:

— Iată ce înseamnă o treabă frumoasă! strigă el. Şi care are ca punct de plecare o singură propoziţie: „Vin prusacii”. Lecoq, băiete, trebuie să ţi-o spun, şi mă pricep la treaba asta, te-ai purtat ca un înger.

— Poate vreţi să spuneţi ca un prost? întrebă neîncrezător tânărul poliţist.

— Nu, prietene, sigur nu, Dumnezeu mi-e martor. Mi-ai înviorat bătrâna mea inimă, pot să mor, voi avea

un succesor. Aş vrea să te îmbrăţişez pentru logica ta. Ah! Gévrol ăsta care te-a trădat, căci a făcut-o fără nicio îndoială – şi am să-ţi ofer mijlocul să-i dai pe faţă perfidia – acest obtuz şi căpos General nu e demn nici să-ţi perie pălăria.

— Mă copleşiţi, domnule Tabaret! îl întrerupse Lecoq, care nu era foarte sigur dacă nu-şi bătea joc de el, dar, cu toate astea, Mai a dispărut, iar eu mi-am pierdut reputaţia înainte de-a mi-o fi dobândit.

— Ai răbdare, reluă bătrânul, nu-mi respinge elogiile. Am spus că ai condus bine afacerea, dar s-ar fi putut s-o faci mai bine, infinit mai bine! Incontestabil ai aptitudini, ai fler, ştii să vezi, ştii să deduci, numai că îţi lipseşte experienţa, te entuziasmezi să te învârţi în jurul unei idei fixe ca un fluture în jurul lămpii. În sfârşit, eşti tânăr. Fii liniştit, e un cusur care va trece de la sine, şi încă prea curând. Ca să-ţi mărturisesc totul, ai făcut greşeli.

Lecoq îşi lăsă capul în jos, ca un elev certat de profesor.

— Am să-ţi enumăr greşelile, continuă bătrânul, şi am să-ţi demonstrez că, de cel puţin trei ori, ai lăsat să-ţi scape ocazia de a clarifica această afacere, atât de ciudată în aparenţă şi atât de limpede în realitate.

— Totuşi, domnule...

— Taci, taci, fiule! lasă-mă să-ţi vorbesc. De la început e necesar să porneşti potrivit principiului: „Nu trebuie să te încrezi niciodată în aparenţe, crede cu precădere în contrariul a ceea ce pare adevărat, sau măcar plauzibil”.

— Da, asta mi-am spus şi eu.

— Şi bine ai făcut. Dar tu eşti tânăr, ţi-am mai spus-o, şi la prima împrejurare verosimilă pe care ai întâlnit-o ai uitat complet regula după care trebuie să

te comporţi. Ţi s-a servit un fapt mai mult decât probabil şi l-ai înghiţit la fel cum înghite peştele lacom momeala pescarului.

Comparaţia îl jigni pe tânărul poliţist.

— Ce-ai gândit atunci când ai aflat că domnul d'Escorval, judecătorul de instrucţie, şi-a rupt piciorul coborând din trăsură?

— Doamne am crezut ce mi s-a spus, mărturisi el deschis.

Bătrânul „Face lumină" izbucni în râs.

— Ai crezut pentru că este cât se poate de verosimil.

— Ce v-aţi fi închipuit în locul meu?

— Contrariul a ceea ce mi se spunea. Poate m-aş fi înşelat, dar m-aş fi călăuzit totuşi după logica deducţiilor mele.

Concluzia era atât de îndrăzneaţă, încât îl năuci pe Lecoq.

— Cum, strigă el, presupuneţi, aşadar, că accidentul domnului d'Escorval nu-i decât o ficţiune? Că nu şi-a rupt piciorul?

Brusc fizionomia bătrânului deveni gravă.

— Nu presupun acest lucru, ci sunt sigur.

XLI

Desigur, încrederea lui Lecoq în acest adevărat oracol pe care venise să-l consulte era mare, dar moş „Face lumină” putea totuşi să se înşele, se întâmplase de mai multe ori; se ştie doar că toate oracolele se pot înşela.

Ceea ce spunea părea o enormitate atât de mare şi depăşea atât de mult cercul lucrurilor credibile, încât tânărul poliţist nu-şi putu ascunde un gest de neîncredere.

— Aşadar, domnule Tabaret, spuse el, sunteţi gata să juraţi că domnul d’Escorval e tot atât de sănătos ca şi taica Absint şi ca mine, şi nu iese din cameră de două luni numai ca să poate susţine o minciună spusă la început.

— Aş jura acest lucru.

— Cred că ar fi lucru îndrăzneţ, dar în ce scop joacă această comedie?

— Cum tu, tu în care văd un succesor şi un continuator al metodei mele, tu îmi pui această ciudată întrebare! Să vedem, ia gândeşte-te puţin! Ai nevoie de un exemplu care să-ţi stimuleze inteligenţa? Fie. Închipuie-ţi că pentru o clipă eşti judecător. Se comite o crimă; eşti însărcinat cu ancheta şi mergi la deţinut să-l interoghezi. Foarte bine. Până în acest moment deţinutul a reuşit să-şi ascundă identitatea. E cazul nostru, nu-i aşa? Ei, bine! Cum ai reacţiona dacă dintr-o ochire ai recunoaşte

sub această deghizare pe cel mai bun prieten sau pe cel mai înverşunat duşman? Ce-ai face?

— Mi-aş spune că un magistrat care ezită între datorie şi pasiune se expune şi comite o imprudenţă culpabilă, aşa că m-aş recuza.

— Înţeleg, dar ai dezvălui adevărata identitate a acestui deţinut, prieten sau duşman, identitate pe care doar tu singur o cunoşti?

Întrebarea era delicată, iar răspunsul greu de dat.

Lecoq păstră tăcere, gândindu-se.

— Eu, strigă taica Absint, n-aş spune absolut nimic. Prieten sau duşman al deţinutului, aş rămâne cu totul neutru. I-aş lăsa pe alţii să cerceteze cine este, cu atât mai bine dacă vor găsi. Şi aş avea conştiinţa împăcată.

— Nici eu n-aş spune nimic, răspunse în cele din urmă tânărul poliţist, şi mi se pare că păstrând tăcerea n-aş încălca în niciun fel obligaţiile mele de magistrat.

Moş Tabaret îşi frecă tare mâinile, aşa cum i se întâmpla când scotea din arsenalul său vreun argument victorios.

— Fiule, rosti el, acestea fiind zise, fă-mi plăcerea să-mi spui ce pretext ai imagina pentru a te retrage fără să trezeşti bănuieli?

— Ah, nu ştiu, nu pot să răspund aşa, pe negândite, dacă aş fi în această situaţie, aş căuta, m-aş strădui...

— Şi n-ai găsit nimic care să meargă cât de cât, îl întrerupse bătrânul... sau, poate da, mai curând, ai găsi stratagema domnului d'Escorval şi ai folosi-o; te-ai preface că ţi-ai rupt vreo mână sau vreun picior, numai că, băiat deştept cum eşti, ţi-ai sacrificat braţul, ceea ce ar fi mai puţin incomod şi nu te-ar

condamna la o recluziune de mai multe luni.

— Deci, domnule Tabaret, exclamă Lecoq, părerea dumneavoastră este că domnul d'Escorval cunoaşte identitatea lui Mai?

Moş „Face lumină" se ridică atât de brusc, încât guta de care uitase îi smulse un geamăt.

— Te îndoieşti? strigă el. Te-ndoieşti într-adevăr! Ce dovezi mai vrei? Consideri firească această coincidenţă dintre accidentul judecătorului şi tentativa de sinucidere a deţinutului? Pentru onoarea perspicacităţii tale presupun că nu. N-am fost acolo, ca tine, n-am putut să judec cu ochii mei; dar numai cu ceea ce mi-ai povestit tu pot să încerc să refac scena, aşa cum a avut loc. Mi se pare c-o văd... ascultă...

Domnul d'Escorval, după ce şi-a terminat ancheta la văduva Chupin, soseşte la închisoarea Centrală şi porunceşte să i se deschidă celula lui Mai. Cei doi bărbaţi se recunosc. Dacă ar fi fost singuri, lucrurile s-ar fi explicat şi ar fi luat altă întorsătură... totul s-ar fi aranjat, poate. Dar nu erau singuri; se mai afla acolo şi o terţă persoană – grefierul. Aşa că nu şi-au putut spune nimic. Judecătorul, cu o voce emoţionată, a pus câteva întrebări banale şi deţinutul, groaznic de tulburat, a răspuns de bine de rău. După ce uşa s-a închis, domnul d'Escorval şi-a spus: „Nu, eu nu voi fi judecătorul acestui om pe care îl urăsc!" Frământările sale erau teribile. Când, văzându-l că iese, ai vrut să-i vorbeşti, te-a amânat cu brutalitate pentru a doua zi şi, un sfert de oră mai târziu, simula o cădere.

— Atunci, întrebă Lecoq, credeţi că domnul d'Escorval şi aşa-zisul Mai sunt duşmani?

— La naiba! răspunse bătrânelul cu vocea lui joasă, limpede şi hotărâtă, oare faptele nu demonstrează

acest lucru? Dacă ar fi fost prieteni, judecătorul şi-ar fi jucat comedia, dar deţinutul n-ar fi încercat să se sugrume. În sfârşit, datorită ţie, Mai a fost salvat. Căci omul ăsta îţi datorează viaţa. Înfăşurat în cămaşa de forţă, n-a putut să întreprindă nimic în cursul nopţii. Cred că în noaptea aceea a fost scăldat în sudori de sânge! Ce suferinţă, ce agonie! Aşa că, dimineaţa, când a fost la interogatoriu, s-a repezit în cabinetul judecătorului, cuprins de un soi de frenezie. În acel cabinet conta să-l găsească pe domnul d'Escorval triumfând. Nu cred că ar fi avut intenţia să se arunce asupra lui, dar voia să-i spună: „Ei bine, da eu sunt. A fost mâna fatalităţii la mijloc, am omorât trei oameni şi sunt la cheremul tău. Dar tocmai pentru că ne urâm de moarte, ai datoria să nu-mi prelungeşti chinurile! Să abuzezi de acest lucru ar însemna o laşitate infamă. În loc să-l găsească pe domnul d'Escorval, acest trufaş magistrat, deţinutul îl vede pe bravul, excelentul domn Segmuller. Ce se întâmplă atunci? E surprins, şi privirea-i trădează tulburarea pe care o resimte în faţa generozităţii duşmanului său. Îl crezuse implacabil. Apoi, pe buzele sale răsare un surâs plin de speranţă, căci se gândeşte că dacă domnul d'Escorval nu i-a trădat secretul, mai poate încerca să se salveze şi că, poate, va reuşi să-şi păstreze nepătate onoarea şi numele în acest abis de ruşine şi de sânge.

Lecoq se extazie în faţa surprinzătoarei capacităţi de analiză a acestui excentric poliţist, care bazându-se pe circumstanţele pe care el, Lecoq, nu le observase, reconstituise drama adevărului.

— Lecoq, fiule, mai ai nevoie încă de câteva mici dovezi? Aminteşte-ţi de perseverenţa cu care domnul d'Escorval trimitea să afle veşti de la domnul

Segmuller privind ancheta. Admit, desigur, că e un pasionat al meseriei... dar nu până-ntr-atât. În acel moment tu mai credeai că şi-a rupt piciorul. Cum nu te-ai gândit că un judecător, ajuns la pat cu oasele rupte, nu se nelinişteşte atât de tare din cauza unui ticălos de ucigaş? Da, o clipă de gândire te-ar fi făcut să eviţi multe necazuri, căci aici, probabil, se află cheia întregii afaceri.

Lecoq, atât de strălucit orator în cârciuma văduvei Chupin, atât de plin de încredere în sine, atât de plin de vervă cât timp îşi expunea teoriile neajutoratului taica Absint, Lecoq lăsă capul în jos şi nu mai suflă un cuvânt.

În timpul acesta domnul Tabaret îşi turnă un pahar mare de ceai pe care îl înghiţi. Se şterse la gură şi reluă:

— Să trecem peste asta! Ceea ce trebuie să-ţi spun este că de trei sau patru ori cel puţin, ai avut posibilitatea să faci lumină.

Se opri aşteptând vreun protest din partea elevului său. Zadarnic însă.

Această discreţie îl uimi mult pe bătrân şi făcu să-i crească stima pe care i-o purta lui Lecoq.

— Prima dată când ai pierdut o ocazie formidabilă, urmă el, e atunci când te-ai plimbat cu cercelul găsit la *Pulberărie*.

— Dar am încercat totul ca să ajung la ultimul proprietar!

— Ai încercat mult, nu spun nu, fiule, dar totul... e prea mult spus. De exemplu, când ai aflat că baroana de Watchau murise şi că toate bunurile îi fuseseră vândute, ce-ai făcut?

— Ştiţi doar, am alergat la expertul însărcinat cu vânzarea obiectelor scoase la licitaţie.

— Foarte bine! Şi-apoi?

— Am examinat catalogul şi, nedescoperind nicio bijuterie a cărei descriere să se potrivească cu acest frumos diamant, am recunoscut că piesa era pierdută.

Moş „Face lumină” jubilă.

— Exact! strigă el, iată unde te-ai înşelat. Dacă această bijuterie, atât de valoroasă, nu era descrisă în catalogul pentru vânzări, motivul e că baroana de Watchau n-o mai avea atunci când a murit. Iar dacă n-o mai avea e pentru că o dăruise sau o vânduse. Cui? Foarte probabil uneia dintre prietenele ei. De aceea, în locul tău, m-aş fi interesat de numele prietenelor intime ale doamnei de Watchau, ceea ce ar fi fost uşor, şi aş fi încercat să mă pun bine cu cameristele acestor amice. Cum eşti băiat drăguţ, ar fi fost un joc pentru tine. În sfârşit, continuă domnul Tabaret, aş fi arătat cercelul tuturor subretelor, până când s-ar fi găsit una să spună: „Diamantul ăsta e al stăpânei mele”, sau una care, la vederea lui, să fie cuprinsă de un tremur nervos...

— Când te gândeşti, şopti Lecoq, că ideea nu mi-a trecut prin minte!

— Aşteaptă, aşteaptă... ajung la cea de-a doua ocazie pierdută. Ce-ai făcut atunci când te-ai aflat în posesia cufărului despre care Mai pretinde că-i al lui? L-ai înapoiat pur şi simplu acestui infractor atât de subtil. Ei drăcie! Doar ştiai că nu e decât un accesoriu al comediei, că nu poate fi depus la doamna Milner decât de complice, că toate lucrurile, care se aflau în el au fost cumpărate după lovitură.

— Ştiam toate astea... Dar ce dovezi să aduc în sprijinul ipotezei mele?

— Ce dovezi, o! fiule? Eu, care nu sunt decât un

biet bătrân, i-aş fi convocat pe starostii şi pe foştii starosti ai telalilor din Paris şi aş fi scos la iveală, în cele din urmă, pe unul care ar fi strigat: „Boarfele astea?... eu le-am vândut unui individ aşa şi aşa, care le-a cumpărat în contul unui prieten, a cărui măsură o adusese”.

— Ei drăcie! strigă Lecoq, procedeul ar fi fost infailibil şi simplu ca bună ziua. Ah! nu-mi voi ierta toată viaţa prostia asta.

— Încetişor, încetişor! îl întrerupse bătrânul, exagerezi, dragă băiete. Prostie nu e deloc cuvântul potrivit; ar trebui să spui superficialitate. Eşti tânăr, ce dracu! Ceea ce ar fi mai puţin scuzabil ar fi modul în care ai condus urmărirea deţinutului după evadare.

— Vai! murmură tânărul poliţist descurajat, numai Dumnezeu ştie cât m-am străduit!

— Prea mult, fiule, de-o mie de ori prea mult, şi asta e ceea ce-ţi reproşez. Ce idee nebunească ţi-a venit să-l urmăreşti pe aşa-zisul Mai pas cu pas, ca un copoi de rând.

De data asta Lecoq rămase uluit.

— Trebuia să-l las să scape? întrebă el.

— Nu, dar dacă aş fi fost lângă tine sub galeriile Odéon-ului, când ai ghicit cu atâtă abilitate – căci eşti abil, fiule – şi promptitudine intenţiile deţinutului, ţi-aş fi spus: „Omul ăsta, prietene Lecoq, aleargă la doamna Milner să o anunţe că a evadat. Să-l lăsăm să alerge”. Iar când a ieşit de la hotelul Mariembourg aş fi adăugat: „Acum lasă-l să meargă unde vrea, dar urmăreşte-o pe doamna Milner, n-o pierde din ochi, ţine-te după ea ca o umbră, căci ea te va duce la complice, adică la cheia enigmei.

— Recunosc... ea m-ar fi condus acolo.

— În loc să faci aşa, ce-ai pus la cale? Ai alergat la

hotelul Mariembourg, l-ai înspăimântat pe băiat! Când ai întins plasele şi vrei să prinzi peşte nu baţi toba prin apropiere!

Astfel, moş Tabaret reluă ancheta de la început şi, urmărind-o pas cu pas, o refăcu după metoda sa inductivă.

Tânărul poliţist asculta însă numai cu o ureche, distrat. Mii de proiecte îi veneau în minte. În curând nu se mai putu abţine:

— M-aţi salvat de la disperare, domnule, îl întrerupse el. Am crezut că totul e pierdut dar îmi dau seama că prostiile mele pot fi reparate. Ceea ce n-am făcut, pot să mai fac, mai e încă timp. N-am oare în continuare la dispoziţia mea cercelul şi nişte haine ale deţinutului? Doamna Milner mai e încă proprietara hotelului Mariembourg, o voi supraveghea.

— Şi la ce folosesc aceste demersuri, băiete?

— Cum la ce? Ca să-mi regăsesc deţinutul.

Dacă ar fi fost mai puţin încântat de ideile sale, Lecoq ar fi surprins zâmbetul abia schiţat care flutură pe buzele lui „Face lumină”.

— Deci, băiete, nu bănuieşti adevăratul nume al aşa-zisului saltimbanc?

Lecoq tresări şi întoarse capul. Nu voia să i se vadă ochii.

— Nu, răspunse el cu o voce emoţionată, nu-l bănuiesc.

— Minţi, îl întrerupse bătrânul, ştii la fel de bine ca mine că Mai locuieşte în strada Grenelle-Saint-Germain şi că se numeşte domnul duce de Sairmeuse.

— Ei bine, da, domnule Tabaret, răspunse Lecoq, mi-a venit această idee, dar am alungat-o.

— Aşa şi pentru ce? dacă vrei să-mi explici...

— Drace, pentru că...

— Pentru că n-ai ştiut să rămii în logica premiselor tale. Dar eu ştiu asta, eu sunt consecvent şi îmi spun: „Pare imposibil ca ucigaşul din cârciuma văduvei Chupin să fie ducele de Sairmeuse. Deci ucigaşul din cârciuma cu pricina, Mai, aşa-zisul saltimbanc, este ducele de Sairmeuse.

XLII

Cum de-i venise o asemenea idee lui moş Tabaret? Iată ceea ce Lecoq nu putea înţelege.

Bătrânul nu putu să nu remarce figura uluită a tânărului poliţist şi, în consecinţă, să-i ghicească gândurile.

— Pari căzut din nori, băiete, îi spuse el. Ţi-ai închipuit că am vorbit la întâmplare, ca un aiurit?

— Nu, desigur, domnule, dar...

— Taci! Eşti uluit pentru că nu ştii o iotă din istoria contemporană. Trebuie să-ţi faci educaţia în această privinţă, şi ţi-o vei face, dacă nu vrei să rămâi toată viaţa, ca duşmanul tău Gévrol, un vulgar vânător de nenorociţi.

— Mărturisesc că nu văd legătura...

Domnul Tabaret nu găsi de cuviinţă să răspundă. Se întoarse spre taica Absint şi i se adresă pe tonul cel mai amical:

— Fă-mi plăcerea, taică, spuse el şi ia de alături, din bibliotecă, două volume mari, in-folio, întitulate *Biografia generală a personalităţilor acestui secol.* Sunt în dulapul din dreapta.

Taica Absint se grăbi să asculte, iar moş Tabaret, de îndată ce se află în posesia volumelor, începu să le răsfoiască febril, murmurând, aşa cum faci întotdeauna când cauţi un cuvânt într-un dicţionar.

— Esbayron!... bolborosi el, Escars..., Escayrac... Eschei... Escodica... Gata, am ajuns! Escorval! Ascultă-mă bine, fiule, şi în mintea ta se va face

lumină”.

Nu mai era nevoie de nicio recomandare. Niciodată simţurile tânărului poliţist nu fuseseră mai încordate.

Bătrânul citi cu glas răsunător.

„ESCORVAL (Louis-Guillame, baron). – Înalt funcţionar şi om politic francez, născut la Montaignac, la 3 dec. 1789, dintr-o veche familie de magistraţi. Îşi termina studiile la Paris, când a izbucnit Revoluţia. Îi îmbrăţişează cauza cu toată ardoarea tinereţii. Dar, înspăimântat curând de abuzurile care se făceau în numele libertăţii, se ralie, sfătuit probabil de Roederer, care era un prieten al familiei, reacţiunii. Recomandat primului Consul de domnul de Tallyerand, debuta în cariera administrativă printr-o misiune în Elveţia, şi, atât timp cât dură Imperiul, a fost amestecat în cele mai importante negocieri.

Devotat trup şi suflet împăratului, apăru grav compromis în timpul celei de-a doua Restauraţii. Arestat în timpul tulburărilor de la Montaignac sub dubla acuzare de înaltă trădare şi de cormplot intern, a fost adus în faţa unei comisii militare şi condamnat la moarte. Dar n-a fost executat. Datorează viaţa nobilului devotament şi energiei unui duhovnic al prietenilor săi, abatele Midon, parohul micului sat Sairmeuse.

Baronul d’Escorval nu are decât un fiu, intrat foarte de tânăr în magistratură.”

Dezamăgirea lui Lecoq fu foarte mare.

— Înţeleg foarte bine, spuse el, asta e biografia tatălui judecătorului nostru. Numai ca nu văd ce mare lucru ne spune.

Un surâs, ironic flutură pe buzele lui moş „Face

lumină”.

— Ne spune că, răspunse el, domnul d’Escorval tatăl a fost condamnat la moarte. Te asigur că asta e ceva. Puţină răbdare şi o să recunoşti singur.

Frunzări din nou dicţionarul şi-şi reluă lectura.

„SAIRMEUSE (Anne-Marie-Victore de Tingry, duce de), – Om politic şi general francez, născut în castelul Sairmeuse, aproape de Montaignac, la 17 ian. 1758. Familia Sairmeuse este una dintre cele mai vechi şi mai ilustre familii din Franţa. Nu trebuie totuşi confundată cu familia ducală de Sermeuse, a cărui nume se scrie cu e.

Emigrat în timpul primelor mişcări revoluţionare, Anne de Sairmeuse se distinge printr-un strălucit curaj în armata lui Condé. Câţiva ani mai târziu, cere să intre în serviciul Rusiei şi a luptat, spun unii dintre biografii săi, în rândurile ruşilor, în timpul dezastruoasei retrageri de la Moscova.

Revenit în Franţa, după Bourboni, şi-a cucerit o celebritate scandaloasă prin exaltarea opiniilor sale ultraregaliste. E adevărat că a avut privilegiul să reintre în posesia imenselor domenii ale familiei şi să i se confirme gradele pe care le primise în străinătate.

Desemnat de rege să prezideze comisia militară însărcinată să-i urmărească şi să-i judece pe conspiratorii de la Montaignac, s-a remarcat printr-o severitate abuzivă şi o părtinire condamnate de toate partidele.”

Lecoq se ridicase în picioare cu ochii scânteind.

— Mii de tunete! strigă, acum văd clar. Tatăl actualului duce de Sairmeuse a vrut să-i taie gâtul tatălui domnului d’Escorval.

Domnul Tabaret strălucea de bucurie.

— Iată la ce serveşte istoria, zise el. Dar n-am sfârşit, băiete, ducele nostru de Sairmeuse are şi el un articol. Ascultă mai departe:

„SAIRMEUSE (Anne-Marie-Martial), – fiul precedentului, născut la Londra în 1791, a fost crescut mai întâi în Anglia, apoi la curtea din Austria, pe lângă care trebuia mai târziu să îndeplinească diverse misiuni confidenţiale.

Moştenitor al opiniilor, convingerilor şi inamiciţiilor tatălui său, a pus în serviciul partidei sale o sclipitoare inteligenţă şi capacităţi admirabile. Avansat în momentul în care pasiunile politice cunoşteau o violenţă deosebită, avu curajul să-şi asume singur responsabilitatea celor mai teribile măsuri. Obligat să se retragă din afacerile politice în faţa adversităţii generale, lăsă în urma lui uri care nu se vor stinge decât o dată cu viaţa sa.”

Bătrânul închise volumul şi, luându-şi un aer de falsă modestie, întrebă:

— Ei bine! Ce părere ai, băiete, despre metoda mea inductivă?

Dar celălalt era prea preocupat ca să răspundă.

— Mă gândesc, obiectă el, că dacă ducele de Sairmeuse ar fi dispărut două luni, timpul cât a stat închis Mai, ar fi aflat tot Parisul; aşa că...

— Visezi! îl întrerupse moş Tabaret. Avându-i complici pe soţia sa şi pe valet, ducele ar putea să lipsească şi un an dacă ar vrea, şi toţi servitorii l-ar crede în palat.

— Admit asta, spuse tânărul poliţist în cele din urmă, sunt nevoit să admit că acest înalt personaj a

ştiut să joace minunat rolul lui Mai. Din nefericire, există o împrejurare care, ea singură, răstoarnă tot eşafodajul presupunerilor noastre.

— Şi care mă rog?

— Dacă bărbatul de la *Pulberărie* ar fi fost ducele de Sairmeuse şi-ar fi spus numele, ar fi explicat cum, atacat, fiind, s-a apărat, şi numele singur l-ar fi scutit să intre pe porţile închisorii. În loc de asta ce face însă deţinutul nostru? Încearcă să se sugrume. S-ar fi gândit vreodată la sinucidere o personalitate ca ducele de Sairmeuse, a cărui viaţă este probabil o continuă delectare?

Un fluierat ironic al lui moş Tabaret îl întrerupse pe Lecoq.

— Se pare, zise bătrânul, că ai uitat ultima frază din biografie: „Domnul de Sairmeuse lăsă în urma lui uri teribile...” Ştii cu ce preţ ar fi fost făcut să-şi plătească libertatea? Nu! Nici eu. Ceea ce ştim este că nu ai lui au triumfat. Pentru a explica prezenţa lui la *Pulberărie* şi prezenţa femeii care, poate, era soţia lui, cine ştie ce secrete dezonorante ar fi fost obligat să dezvăluie. Între sinucidere şi ruşine, a ales sinuciderea. A vrut să-şi salveze numele.

Lecoq se ridică palid, cu buzele tremurânde, ca unul care tocmai a luat o hotărâre supremă.

— Domnule Tabaret, vă rog să-mi scuzaţi şiretlicul, spuse el cu o voce emoţionată. M-am gândit la toate astea. Dar mă temeam de mine, am vrut să vă aud pe dumnea voastră spunându-le. Acum ştiu ce am de făcut.

Moş Tabaret îşi ridică braţele spre cer, pradă celei mai teribile agitaţii.

— Nefericitule! strigă el, te-ai gândit oare să-l arestezi pe ducele de Sairmeuse? Bietul meu Lecoq!

Liber, acest om este aproape atotputernic, iar tu, un mărunt agent de siguranţă, vei fi făcut ţăndări, ca un pahar! Ia seama, fiule! nu-l ataca pe duce, n-aş răspunde nici chiar de viaţa ta.

Tânărul poliţist clătină din cap.

— Oh! N-am să exagerez, zise el. Ştiu că în acest moment ducele este în afara posibilităţilor mele de acţiune, dar îl voi avea în mână în ziua care îi voi descoperi secretul. Nu mă tem de pericol, dar ştiu că pentru a reuşi trebuie să mă ascund. Mă voi ascunde deci. Da, mă voi ţine în umbră până în ziua în care voi ridica vălul acestei tenebroase afaceri. Atunci îmi voi face apariţia. Şi dacă într-adevăr Mai este ducele de Sairmeuse... îmi voi lua revanşa.

PARTEA A DOUA
ONOAREA NUMELUI

I

În prima duminică din luna august a anului 1815, la ora zece fix, la fel ca în fiecare duminică, paracliserul parohiei Sairmeuse bătu clopotul de trei ori, anunţându-i pe credincioşi că preotul intră în altar pentru slujba de dimineaţă.

Biserica era plină mai mult de jumătate, şi din toate părţile soseau, grăbindu-se, grupuri de ţărani şi ţărănci. Femeile, în haine de sărbătoare, purtau eşarfe grijuliu potrivite, fuste cu dungi late, şi bonete albe, înalte. Numai că, tot atât de păstrătoare, pe cât de cochete, veneau în picioarele goale, ţinându-şi în mână pantofii pe care îi încălţau respectuoase când intrau în bisevică.

Bărbaţii nu intrau deloc. Aproape toţi rămâneau să stea de vorbă fie aşezaţi în tindă, fie în piaţa din faţa bisericii, la umbra ulmilor seculari.

Cele două ore pe care femeile le petreceau în rugăciuni erau folosite de bărbaţi ca să-şi comunice noutăţile, să discute cum se prezintă sau cât de bună va fi recolta şi, în sfârşit, să pună la cale târguri care se sfârşeau cu un pahar în mână în sala cea mare a hanului *Boul încoronat*. Astfel că, slujba de duminică nu era pentru cultivatorii de pe o rază de o leghe decât un pretext de întâlnire, un soi de bursă săptămânală.

Dar în această duminică de august piaţa nu cunoştea însufleţirea obişnuită. O tristeţe mohorâtă

se citea pe feţe. Se simţea parcă în aer o nenorocire.

Nu trecuse nici o lună de când Ludovic al XVIII-lea fusese instalat pentru a doua oară la Tuilleries de coaliţia triumfătoare. Pământul nu avusese încă timp să bea valurile de sânge vărsate la Waterloo, 1.200.000 de soldaţi străini călcau pământul patriei, generalul prusac Muffling era guvernatorul Parisului.

Şi oamenii din Sairmeuse se indignau şi tremurau.

Călăreţul care îşi făcu apariţia la capătul pieţii era un om din partea locului, îmbrăcat cu o cămaşă albastră, sărăcăcioasă. Lovea din răsputeri un mic căluţ slab şi nervos, acoperit de spumă, ale cărui potcoave păreau că scapără scântei.

— Hei! uite-l pe moş Chupin! zise încet unul dintre ţărani cu un suspin de uşurare.

— Chiar el, observă un altul, şi e grozav de grăbit. Fără îndoială pentru că bătrânul ticălos a furat de undeva calul pe care îl călăreşte.

Această ultimă presupunere spunea tot despre reputaţia omului.

Într-adevăr, moş Chupin era unul dintre acei pungaşi de temut care reprezintă spaima şi plaga sătenilor. Ca şi nevasta şi fiii săi – două puşlamale – trăia numai din furtişaguri.

— E un om rău, se spunea, şi dacă îi poartă cuiva pică e în stare să-l aştepte în vreun colţ de pădure şi să tragă în el ca într-un iepure.

Totuşi, bătrânul braconier se opri în faţa hanului *Boul încoronat*.

Sări repede din şa, îşi mână calul spre grajduri şi înaintă în piaţă.

Era un bărbat înalt, de vreo cincizeci de ani, slab şi noduros ca un vrej de viţă. La prima vedere nimic nu dezvăluia în el ticăloşia. Avea un aer umil şi blând.

Dar mobilitatea privirii, expresia gurii cu buze subţiri trădau o viclenie diabolică şi o răutate calculată.

În orice alt moment acest personaj temut şi dispreţuit ar fi fost ocolit, dar împrejurările fiind grave, oamenii se îndreptară spre el.

— Ei, moş Chupin, îi strigară de îndată ce-au fost atât de aproape încât să poată fi auziţi, de unde vii aşa grăbit?

— Din oraş.

Oraşul, pentru locuitorii din Sairmeuse şi din împrejurimi, era Montaignac, reşedinţa arondismentului, o fermecătoare subprefectură de opt mii de suflete, la o depărtare de patru leghe.

— Şi la Montaignac ţi-ai cumpărat calul pe care îl ciomăgeai aşa de bine adineauri?

— Nu l-am cumpărat, mi-a fost împrumutat.

Afirmaţia pungaşului era atât de ciudată, încât cei ce-l auziră n-au putut să nu zâmbească. El se făcu că nu observă.

— Mi-a fost împrumutat, continuă el, ca să aduc mai repede o veste extraordinară.

Teama îi cuprinse din nou pe ţărani.

— Duşmanul se află în oraş? întrebară repede cei mai înspăimântaţi?

— Da, dar nu cel la care vă aşteptaţi! Duşmanul de care vă vorbesc este fostul stăpân al acestor locuri, ducele de Sairmeuse.

— Ah, Dumnezeule! se zicea că a murit.

— A fost o greşeală.

— L-ai văzut?

— Nu, altcineva l-a văzut în locul meu, şi i-a vorbit. Şi acest altul este domnul Laugeron, proprietarul *Hotelului Franţei* din Montaignac. Treceam de dimineaţă prin faţa hotelului şi m-a strigat: „Bătrâne,

vrei să-mi faci un serviciu?” Bineînţeles că i-am răspuns „da”. Atunci mi-a pus în palmă o monedă de şase livre şi mi-a spus: „Uite! ţi se va înşeua un cal, vei galopa până la Sairmeuse şi îl vei anunţa pe prietenul meu Lacheneur că ducele de Sairmeuse a sosit azi-noapte aici cu un poştalion, împreună cu fiul său, domnul Martial, şi doi servitori.”

În mijlocul tuturor acestor ţărani care îl ascultau palizi, cu fălcile încleştate, moş Chupin îşi păstra aerul trist al unui mesager al nenorocirii. Dar dacă l-ai fi examinat cu atenţie, i-ai fi surprins pe buze un surâs ironic şi în ochi sclipirile unei bucurii răutăcioase. Adevărul e că jubila. Această clipă răzbuna toate înjosirile şi tot dispreţul îndurat. Ce revanşă!

Dar un flăcău tânăr, bine clădit, cu o privire inteligentă, care probabil îl ghicise, îl întrerupse brusc.

— Ce ne interesează, strigă el, dacă ducele de Sairmeuse e la Montaignac! Să rămână la *Hotelul Franţei* atâta timp cât se va simţi bine. Noi n-o să ne ducem acolo după el.

— E o ostenească la care ducele nu vă va supune, zise bătrânul borfaş; va fi aici în mai puţin de două ore.

— De unde ştii?

— O ştiu de la domnul Laugeron, care mi-a spus în timp ce încălecam: „Şi mai ales, bătrâne, explică-i prietenului meu Lacheneur că ducele a comandat pentru ora 11 caii de poştă care trebuie să-l ducă la Sairmeuse.”

— Şi ce vine să caute aici? întrebă tânărul fermier.

— La naiba! nu mi-a spus, răspunse borfaşul, dar nu trebuie să fii cine ştie ce isteţ ca să ghiceşti. Vine să-şi viziteze fostele domenii şi să le ia înapoi de la

cei care le-au cumpărat.

— Să ceară via de la Borderie! strigă cu violenţă Chanlouineau, flăcăul arătos care îl întrerupsese până acum de două ori, să încerce numai. E vina mea că nobilii au fugit în străinătate? Noi nu le-am furat bunurile! Au fost puse în vânzare, le-am cumpărat şi le-am plătit, actele noastre sunt în regulă, legea e cu noi.

— Adevărat, dar domnul duce este prietenul bun al regelui.

— Părerea mea, reluă Chanlouineau, este că am face bine să mergem să-l consultăm pe domnul baron d’Escorval.

— Luaţi seama ce faceţi, rosti un om din sat, cel care citea uneori ziarele. Nu ştiţi că de la întoarcerea Bourbonilor domnul d’Escorval nu mai reprezintă nimic? Fouché l-a trecut pe lista celor proscrişi, el e aici în exil şi poliţia îl supraveghează.

La această obiecţie entuziasmul scăzu. Numai Chanlouineau uitase de orice prudenţă.

— Ce importanţă are! strigă el. Chiar dacă domnul d’Escorval nu ne va da sfaturi, poate totuşi să ne înveţe cum să rezistăm şi să ne apărăm.

De la un timp bătrânul Chupin cerceta cu un ochi impasibil această formidabilă dezlănţuire de furie. Avea poate de pe acum presentimentul rolului mârşav pe care avea să-l joace câteva luni mai târziu.

— Aşteptaţi să vă jupoaie, ca să aveţi motiv să strigaţi, li se adresă el ironic. Cine v-a spus că ducele de Sairmeuse se va interesa de voi? Ce aveţi voi din fostele-i domenii? Aproape nimic. Părerea mea e că nu se va lega decât de un singur posesor al bunurilor sale, de fostul nostru primar, în sfârşit de domnul Lacheneur. Unde locuieşte acesta? În frumosul său

castel din Sairmeuse. Vânează în pădurile ducilor de Sairmeuse, pescuieşte în iazurile lor, e tras de caii care le-au aparţinut, în trăsuri pe care vei găsi, dacă vei zgâria vopseaua, blazonul lor. Acum douăzeci de ani Lacheneur era un biet nenorocit la fel ca mine, acum e un om de vază cu cincizeci de mii de livre rentă. În ceea ce-o priveşte pe fiică-sa, domnişoara Marie-Anne...

— Oh! despre ea niciun cuvânt, strigă Chanlouineau. Dacă ea ar fi stâpâna, n-ar mai fi niciun sărac în ţinut, şi chiar se abuzează de bunătatea ei; întreabă-ţi mai curând nevasta, moş Chupin.

Bătrânul borfaş înghiţi afrontul pe care n-avea să-l uite şi, cu aerul cel mai umil, continuă:

— Nu spun că domnişoara Marie-Anne nu este generoasă, dar îi rămân destui bani pentru toalete şi pentru podoabe.

Nu mai avu timp să continue. Slujba se sfârşise şi credincioşii ieşeau din biserică.

În curând în prag apăru bărbatul despre care fusese vorba, domnul Lacheneur, la braţ cu o foarte tânără fată, de o frumuseţe strălucitoare.

Bătrânul borfaş se îndreptă spre el şi îi comunică, fără menajamente, mesajul.

La această lovitură, domnul Lacheneur se clătină. Se înroşi mai întâi apoi deveni îngrozitor de palid, încât credeai că se va prăbuşi. Îşi reveni însă curând şi, fără să-i adreseze vreun cuvânt mesagerului, se îndepărtă repede, trăgându-şi fiica după el.

Câteva minute mai târziu un vechi poştalion străbătu satul în galopul celor patru cai şi se opri în faţa casei parohiale.

Avu loc atunci un spectacol ciudat. Moş Chupin,

împreună cu nevastă-sa şi cei doi fii înconjurară trăsura, strigând din răsputeri:

— Trăiască domnul duce de Sairmeuse!!!...

II

Un drum în pantă domoală, lung de aproape o leghe, umbrit de patru şiruri de ulmi bătrâni, ducea din sat la castelul Sairmeuse.

Nimic mai frumos decât această alee, demnă de o locuinţă princiară. La fiecare pas, pe măsură ce urcai, perspectiva se schimba. Era ca o panoramă încântătoare care se derula încet.

Pe acest drum o luă domnul Lacheneur, după ce bătrânul Chupin îi anunţase vestea cea mare, sosirea ducelui de Sairmeuse.

Parcă fusese lovit de trăsnet. Şi acum umbla greoi, clătinându-se, asemenea bieţilor soldaţi care, răniţi de moarte pe câmpul de bătaie, se retrag, căutând un şanţ în care să se culce şi să moară.

Părea că-şi pierduse întreaga raţiune de a fi. Mergea cufundat în gândurile sale, condus numai de instinctul obişnuinţei. În două sau trei rânduri, fiică-sa, Marie-Anne, care mergea alături, îi vorbi; un „ah, lasă-mă...” rostit pe un ton aspru fu tot ce scoase de la el.

Fără îndoială, cum se întâmplă întotdeauna după o lovitură teribilă, acest nefericit îşi retrăia toate etapele vieţii.

La douăzeci de ani Lacheneur nu era decât un biet argat, în serviciul familiei Sairmeuse. Pe atunci ambiţiile sale erau modeste. „Dacă aş strânge o sută de pistoli i-aş putea cere lui taica Barrois mâna fiicei

lui Marthe, şi el nu m-ar refuza.”

O sută de pistoli! O mie de livre! Era o sumă enormă pentru el care, în doi ani de muncă şi privaţiuni nu economisese decât unsprezece ludovici. Totuşi nu dispera. Citise în ochii negri ai Marthei că va aştepta.

Se mai gândea că dacă va şti cum s-o ia pe domnişoara Armande de Sairmeuse, naşa sa, o fată bătrână foarte bogată, aceasta se va interesa de iubirea lui.

Atunci izbucni teribila furtună a revoluţiei.

La primele bubuituri domnul duce de Sairmeuse emigră, spunându-şi: „Asta nu va dura”. Dar revoluţia a durat, şi în anul următor bătrâna domnişoară Armande, care rămăsese la Sairmeuse, muri de spaimă după o vizită a patrioţilor din Montaignac. Castelul a fost închis, cheile luate în numele naţiunii, iar servitorii se risipiră.

Lacheneur îşi alese ca reşedinţă Montaignac. Trei luni de zile fu tiranul oraşului. Cu meseria de tribun nu te puteai însă îmbogăţi, aşa că întregul ţinut a fost deosebit de surprins când se răspândi vestea că fostul argat cumpărase castelul şi aproape toate pământurile fostului său stăpân. Desigur, acest domeniu princiar se vânduse cu a douăzecea parte din valoarea sa. Fusese adjudecat la preţul de şaizeci şi cinci de mii de livre. Era pe gratis. Trebuia totuşi să ai această sumă, şi Lacheneur o avusese de vreme ce o vărsase în ludovici de aur în mâinile casierului districtual. Din acel moment însă îşi pierdu popularitatea.

Contrar a ceea ce se întâmplă de obicei, el nu renunţă la vechile aspiraţii în momentul în care deveniră realizabile. Se căsători cu Marthe Barrois şi

începu din nou să se ocupe de agricultură.

Lăsând castelul închis, se instală cu tânăra lui soţie în fosta locuinţă a paznicilor de vânătoare, la intrarea în parc. Doi ani mai târziu, numit primar al comunei, se mută definitiv la castel.

Pentru cei care îl cunoscuseră odinioară, domnul Lacheneur deveni de nerecunoscut. Ştiu să se menţină la înălţimea prosperităţii. Roşind din cauza ignoranţei sale, avu curajul, temerar la vârsta sa, de a dobândi cunoştinţele care îi lipseau. Şi totul îi reuşi în asemenea măsură încât deveni proverbial datorită acestui noroc.

Soţia îi dărui doi copii frumoşi: un băiat şi o fată. Domeniul, administrat cu o înţelepciune şi o îndemânare pe care foştii proprietari n-o avuseseră, îi aducea, indiferent dacă anul era bun sau rău, un venit de şaizeci de mii de livre.

Către sfârşitul anului 1812 îi muri soţia, iar dezastrele din 1813 îl lăsară fără averea mobiliară, încredinţată unui prieten pentru o investiţie. Compromis, în timpul primei Restauraţii, fusese obligat să se ascundă. Şi iată că era ameninţat de o nouă nenorocire, atât de înspăimântătoare, încât toate celelalte erau uitate.

Niciodată Marie-Anne nu-şi văzuse tatăl într-o asemenea stare şi, tremurând, cu inima întristată de cele mai înfricoşătoare presentimente, se întrebă dacă acesta nu înnebunise.

Căci aşa se părea. Ochii îi ardeau, era scuturat de spasme, o spumă albă îi apăruse la gură. Se învârtea furios prin salon, ca o fiară în cuşcă, gesticulând dezordonat şi scoţând exclamaţii răguşite.

— Să renunţ la toate astea?! strigă el în cele din urmă.

Aceste cuvinte explicau totul.

— Nu! niciodată, reluă el cu o mânie înspăimântătoare, niciodată! Niciodată!

Marie-Anne începea să înţeleagă. Dar vru să afle totul şi, părăsind divanul pe care se aşezase, se opri în faţa lui.

— Suferi, tată? îl întrebă ea cu plăcuta-i voce armonioasă, ce s-a întâmplat, de ce te temi? Nu mai ai încredere în mine? Nu sunt fiica ta, nu mă mai iubeşti?

La auzul acestei voci atât de dragi, domnul Lacheneur tresări la fel ca un om care se trezeşte smulgându-se dintr-un coşmar îngrozitor şi se uită la ea cu o privire imposibil de definit.

— N-ai auzit, o întrebă el, ce mi-a spus Chupin? Ducele de Sairmeuse se află la Montaignac şi-o să vină aici... şi noi locuim în castelul tatălui său, iar domeniul a devenit proprietatea noastră...

— Ei, tată dragă, zise ea, ce ne interesează pe noi ducele! Suntem stăpânii pământurilor sale, dar le-ai plătit, nu-i aşa, deci ele sunt cu totul şi în mod legitim ale noastre.

Domnul Lacheneur ezită o clipă înainte de a răspunde. Secretul însă îl înăbuşea.

— Ai avea dreptate, fiica mea, murmură el, lăsând capul în jos, dacă aurul pe care l-am dat în schimbul domeniului ar fi fost al meu.

La această mărturisire ciudată, fata se dădu înapoi, pălind.

— Ce vrei să spui, tată! bolborosi ea, aurul acela nu era al tău? al cui era atunci, de unde venea?

Nefericitul spusese prea mult pentru a nu mărturisi întregul adevăr.

— Îţi voi spune totul, fata mea, răspunse el, absolut

tot, şi tu mă vei judeca, vei lua o hotărâre. Când familia Sairmeuse a emigrat, nu aveam ca să mă întreţin decât propriile-mi mâini, şi m-am întrebat dacă în curând nu-mi va lipsi chiar şi pâinea.

Iată deci în ce situaţie eram când într-o seară am fost căutat, spunându-mi-se că domnişoara Armande de Sairmeuse, naşa mea, era pe patul de moarte şi voia să-mi vorbească. Am plecat în goană.

Mi se spusese adevărul. Domnişoara Armande era în agonie. Când am intrat în cameră trăsăturile i s-au destins.

— Cât ai întârziat! a şoptit ea cu voce slabă.

Am vrut să mă scuz, dar m-a întrerupt cu un gest şi a poruncit femeilor care o înconjurau să ne lase singuri. De îndată ce-au părăsit încăperea mi-a spus:

— Tu eşti un băiat cinstit, nu-i aşa? Am să-ţi dau o mare dovadă de încredere. Lumea crede că sunt săracă, dar nu-i aşa. Am economisit cei cinci sute de ludovici pe care mi-i vărsa anual fratele meu pentru întreţinere.

Mi-a făcut semn să mă apropii şi să îngenunchez lângă pat.

I-am dat ascultare şi, deîndată, domnişoara Armande, aplecându-se spre mine, îşi lipi aproape buzele de urechea mea şi adăugă:

— Am optzeci de mii de livre în aur. Această sumă, a continuat ea, nu reprezintă nicio pătrime din fostele beneficii ale casei noastre. Cine ştie totuşi dacă într-o zi nu va reprezenta singura resursă a familiei Sairmeuse? Ţi-o dau, Lacheneur, o încredinţez cinstei şi devotamentului tău. Se zice că pământurile emigranţilor vor fi puse în vânzare. Dacă va avea loc această înspăimântătoare nedreptate, vei răscumpăra cu şaptezeci de mii de livre proprietatea

noastră. În caz contrar, vei face ca această sumă să parvină domnului duce, fratelui meu. Ce rămâne, adică diferenţa de o mie de pistoli, ţi-o dăruiesc, sunt ai tăi.

Părea că îşi revine. Se ridică în pat şi reluă mai liniştită:

— Dar asta nu-i tot... În timpurile pe care le trăim acest aur nu va fi în siguranţă în mâinile tale decât dacă nu se va şti că-l ai. M-am gândit cum să-l scoţi din cameră şi din castel fără ştirea nimănui şi am găsit un mijloc. Aurul se află acolo, în dulapul de la capul patului, îngrămădit într-un cufăr de stejar. Trebuie să ai puterea să duci cufărul, trebuie. Ai să-l legi cu un cearşaf şi ai să-l cobori încet pe fereastră, în grădină. Vei ieşi de aici aşa cum ai intrat, şi, o dată afară, te vei duce să iei cufărul şi-l vei duce la tine acasă. Noaptea e întunecoasă; nu vei fi văzut dacă îţi vei lua toate măsurile de precauţie. Dar grăbeşte-te, sunt la capătul puterilor.

Cufărul era greu, dar eu eram puternic. Am terminat în mai puţin de zece minute fără nicio piedică, fără niciun zgomot care să ne trădeze. În timp ce închideam fereastra, i-am spus:

— Am terminat, naşă.

— Domnul fie lăudat! bolborosi ea, Sairmeuse e salvat!

Am auzit un suspin adânc şi, când m-am întors, murise. Am strigat după ajutor... Toată lumea îşi pierduse capul în afară de mine. Am putut să mă retrag neobservat, să fug în grădină şi să iau cufărul de stejar. O oră mai târziu era îngropat în mizerabila cocioabă în care locuiam. În anul următor am cumpărat Sairmeuse.

Mărturisise totul şi se opri tremurând, încercând să-

şi citească sentinţa în ochii fiicei sale.

— Şi eziţi? îl întrebă ea.

— Ah! nu ştiu...

— Eu ştiu că trebuie să înapoiezi Sairmeuse.

Acelaşi lucru îi striga şi vocea conştiinţei lui, această voce care nu era decât o şoaptă şi pe care totuşi întregul tumult al universului nu putea s-o înăbuşe.

— Nimeni nu m-a văzut ducând cufărul, bolborosi el.

— Chiar dacă lumea nu ştie nimic, tu nu vei putea uita!

Domnul Lacheneur părea că e gata să-şi dea ultima suflare datorită suferinţelor provocate de oribila luptă care se dădea în el.

— Ah! eşti crudă, fiica mea, zise el cu adâncă tristeţe, crudă ca un copil care n-a suferit niciodată.

— Trebuie să-l restitui!... repetă ea.

Domnul Lacheneur îşi frângea mâinile.

— E neîndurătoare, strigă el, necruţătoare. Nefericita, nu înţelege că pentru ea pretind, că pentru ea vreau să rămân ceea ce sunt. Aş fi ezitat oare dacă n-ar fi fost vorba decât de mine? Sunt bătrân şi cunosc sărăcia şi munca. De cât aş avea nevoie ca să trăiesc aşteptând un loc la cimitir? O coajă de pâine frecată cu ceapă dimineaţa, un blid de supă seara şi o legătură de paie pentru noapte. Voi fi oricând în stare să câştig atâta. Dar tu, nefericit copil, dar fratele tău, ce se va alege de voi?

— Nu discuţi şi nu te târguieşti cu datoria, tată. Cred totuşi că te-ai speriat degeaba. Presupun că ducele are un suflet prea nobil pentru a ne lăsa lipsiţi de cele absolut necesare, după serviciul imens pe care i l-ai făcut.

— Aşa crezi, strigă el. Nu-i cunoşti pe nobilii ăştia care ne-au fost stăpâni secole întregi. Un foarte rece „eşti un băiat bun” va fi toată răsplata. Iar dacă aş îndrăzni să spun ceva de cei o mie de pistoli care mi-au fost dăruiţi, aş fi socotit un ticălos şi o lichea.

— Oh, tată!

— Nu, asta nu se va întâmpla. Şi eu întrezăresc ceea ce tu nu poţi, ruşinea prăbuşirii. Crezi că suntem iubiţi la Sairmeuse? Te înşeli. Am fost prea fericiţi ca să nu fi trezit gelozii şi tu însăţi, continuă el, atât de curtată, vei cunoaşte grozăvia dispreţului. Vei încerca durerea îngrozitoare de a-l vedea părăsindu-te până şi pe cel pe care inima ta l-a ales de bunăvoie dintre toţi.

Lovise la ţintă, căci frumoşii ochi ai fetei se umplură de lacrimi.

— Tată, dacă ceea ce spui ar fi adevărat, şopti ea cu o voce schimbată, aş muri probabil de durere, dar ar trebui să recunosc că am greşit când i-am acordat încrederea şi afecţiunea mea.

— Şi te încăpăţânezi să mă sfătueşti să înapoiez Sairmeuse!

— Tată... onoarea trebuie să-şi spună cuvintul.

— Şi dacă mă încăpăţânez şi eu, strigă el, dacă păstrez totul, ce vei face?

— Îmi voi spune că o sărăcie cinstită valorează mai mult decât o avere furată, voi părăsi castelul şi voi căuta prin împrejurimi un loc de slujnică.

Acest răspuns îngrozitor îl lovi pe domnul Lacheneur ca o măciucă. Îşi cunoştea îndeajuns fiica pentru a-şi da seama că va face ceea ce spusese.

— Voi restitui domeniul, bolborosi el...

Se întrerupse, sosea un vizitator.

Era un tânăr de vreo douăzeci de ani, cu o

înfăţişare distinsă, cu un aer blând şi melancolic.

Când, intrând în salon, acesta întâlni privirea lui Marie-Anne, se făcu stacojiu, iar tânăra fată se înroşi până la rădăcina părului.

— Domnule, i se adresă tânărul, tatăl meu mă trimite să vă anunţ că ducele de Sairmeuse şi fiul lui tocmai au sosit. Au cerut găzduire domnului paroh.

Domnul Lacheneur se ridică, ascunzându-şi cu greu îngrozitoarea tulburare.

— Dragul meu Maurice, răspunse el, mulţumeşte-i domnului d’Escorval pentru atenţie, voi avea onoarea să-l văd chiar azi, după un demers deosebit de grav pe care îl voi face împreună cu fiica mea.

Tânărul d’Escorval observase de la prima aruncătură de ochi că prezenţa sa era inoportună, aşa că nu zăbovi decât câteva clipe.

Dar, în timp ce se retrăgea, Marie-Anne avu timp să-i şoptească, fără să-i dea vreo altă explicaţie:

— Cred că-ţi cunosc sentimentele Maurice, oricum astă-seară ţi le voi cunoaşte cu siguranţă.

III

Puţină lume îl cunoştea altfel decât după nume pe acest înspăimântător duce, a cărui sosire tulburase aşezarea.

Abia dacă vreo câţiva bătrâni din ţinut îşi aminteau să-l fi zărit odinioară, înainte de ’89, când venea s-o viziteze pe mătuşa lui, domnişoara Armande.

Refugiat la Londra după dizolvarea armatei lui Condé, avu fericirea să placă singurei fiice a unuia dintre cei mai bogaţi pairi ai Angliei, lordul Holland, pe care o luă în căsătorie. Menajul n-a fost însă fericit. Tânăra ducesă tocmai se gândea să divorţeze, când muri, aducând pe lume un băiat, care fu botezat Anne-Marie Martial.

Această moarte nu-l întristă pe ducele de Sairmeuse. Era liber şi mai bogat decât fusese vreodată. De îndată ce convenienţele i-au permis, îşi încredinţă fiul unei rude a soţiei şi începu să vânture lumea. Renumele pe care îl avea spunea adevărul. Se bătuse, şi chiar cu înverşunare, împotriva Franţei, când alături de austrieci, când de ruşi.

În timpul Restauraţiei n-a fost văzut, dar absenţa sa a fost cu totul involuntară. Murise tocmai socrul său şi fusese reţinut la Londra pentru complicaţiile legate de o imensă moştenire.

Cele o sută de zile îl exasperaseră.

Dar acum triumfase din nou „cauza cea bună”, după cum se exprima el, şi se grăbise să se întoarcă.

Tot timpul cât a durat drumul plin de hârtoape, ce

ducea de la Montaignac la Sairmeuse, ducele, instalat confortabil în berlina sa de călătorie, şi-a înfăţişat planurile fiului său, Martial. Se întrerupse numai când trăsura se apropie de Sairmeuse.

Era tulburat, el, atât de puţin emotiv, aflându-se iarăşi în acest ţinut în care se născuse, unde se jucase când era copil şi despre care nu primise nicio veste de la moartea mătuşii sale.

Totul se schimbase mult, doar peisajul rămăsese acelaşi; coastele dealurilor îşi păstraseră umbra, valea Oiselle era tot surâzătoare, ca odinioară.

În curând schimbările deveniră mai frapante. Acolo unde altădată nu existaseră decât colibe triste şi umede, acoperite cu paie, vedea acum case albe, cochete şi demne de invidiat, cu obloanele vopsite în verde şi cu viţa de vie întinsă deasupra uşii.

În pragul casei parohiale unde se oprise berlina, Bibiane, bătrâna menajeră, îi aştepta. Ştia ce oaspeţi soseau la stăpânul ei, căci servitoarea parohului e întotdeauna şi peste tot cea mai bine informată.

— Domnul paroh nu s-a întors încă de la biserică, răspunse la întrebările ducelui; dar dacă domnii vor să intre să-l aştepte, el nu va întârzia să sosească, bietul om încă n-a luat masa.

— Să intrăm! îi spuse ducele fiului său.

Şi, conduşi de menajeră, pătrunseră într-un fel de salon. Dintr-o singură privire domnul de Sairmeuse inventarie încăperea. Obiceiurile casei le mărturiseau pe cele ale stăpânului. Încăperea era curată, săracă şi goală. Pereţii erau văruiţi în alb; întregul mobilier era compus din vreo douăsprezece scaune; pe masa, de o simplitate monahală, nu se aflau decât nişte tacâmuri de cositor.

Locuinţa era aceea a unui ambiţios sau a unui

sfânt.

— Domnii vor să mănânce ceva? întrebă Bibiane.

Se întrerupse, ciulind urechea; pe coridor se auzeau paşi.

— Ah! exclamă ea, a venit domnul paroh.

Fiul unui fermier sărac din împrejurimile Montaignac-ului, parohul din Sairmeuse datora latina şi haina preoţească privaţiunilor familiei sale. Înalt, uscat, sobru, era mai rece decât pietrele de mormânt din biserică. Cel mai subtil observator ar fi ezitat să dea o vârstă acestui obraz emaciat şi palid, tăiat în două de un nas imens, ca un cioc de vultur, ascuţit ca un brici. Purta o sutană decolorată la cusături, uzată şi cârpită, dar de o curăţenie miraculoasă, care atârna de-a lungul corpului său slab.

Se numea părintele Midon.

Păru uşor surprins să vadă doi străini aşteptându-l în salon. Berlina oprită în faţa porţii îi anunţase o vizită, dar se aştepta să găsească pe vreunul dintre credincioşii săi.

Ducele înţelese uimirea gazdei.

— Pe legea mea! părinte, i se adresă el cu siguranţa impertinentă a unui mare senior care pretutindeni se crede la el acasă, am luat cu asalt fără multă vorbă casa parohială şi, după cum vedeţi, ne-am stabilit sediul aici. Sunt ducele de Sairmeuse şi acesta este fiul meu, marchizul.

Preotul se înclină, dar nu păru să fie prea tulburat de rangul vizitatorilor.

— E o mare onoare pentru mine, rosti el pe un ton mai mult decât rezervat, să primesc în casa mea pe fostul stăpân al acestui ţinut. Din păcate, domnilor, nu veţi găsi aici minimul necesar vieţii cu care sunteţi obişnuiţi şi mă tem...

— Destul, îl întrerupse ducele, la război ca la război, ceea ce e suficient pentru dumneavoastră va fi şi pentru noi.

Din fericire, bătrâna menajeră îşi făcu apariţia încărcată cu veselă, argintărie şi sticle, şi urmată de un bărbat solid cu şorţ alb de la hanul *Boul încoronat*, care purta cu multă îndemânare trei sau patru platouri.

O clipă mai târziu preotul şi oaspeţii săi se aşezară la masă.

Abatelui Midon nu-i era foame, deşi nu mâncase din ajun. Îl neliniştea apariţia neaşteptată a fostului stăpân al domeniului Sairmeuse şi se gândea că ea prevestea cele mai înspăimântătoare nenorociri. Prefăcându-se că mânuieşte furculiţa şi cuţitul, se silea să-şi studieze oaspeţii.

Ducelui de Sairmeuse nu-i dădeai cei cincizeci şi şapte de ani pe care îi împlinise. Anii furtunoşi ai tinereţii, cei petrecuţi în război din timpul maturităţii, excesele exorbitante de toate genurile nu putuseră să-i ştirbească constituţia de fier. Trăsăturile îi oglindeau foarte bine caracterul. Spiritual şi ignorant, era în acelaşi timp sceptic şi infatuat. Trata cele mai serioase probleme cu cea mai nobilă indiferenţă, dar devenea aspru, brutal, implacabil de îndată ce ambiţia sau vanitatea sa erau în joc.

Poate mai puţin solid decât tatăl său, Martial nu era o prezenţă mai puţin remarcabilă. Femeile erau probabil înnebunite de ochii albaştri şi de minunatul păr blond, pe care le moştenise de la maică-sa. De la taică-său dobândise energia, curajul şi, trebuie s-o spunem, şi corupţia. Avea în plus o educaţie solidă. Dacă împărtăşea prejudecăţile tatălui, îşi argumenta raţional convingerile. Ceea ce bătrânul ar fi făcut într-

un moment de enervare, fiul era capabil să facă cu sânge rece.

Aşa îi judecă abatele Midon, cu o rară perspicacitate, pe cei doi oaspeţi, când Bibiane apăru în uşa salonului spunând:

— Domnule duce, domnul Lacheneur şi fiica sa sunt aici şi vor să vă vorbească.

IV

Numele de Lacheneur nu trezi nicio amintire în mintea ducelui.

Dar Martial, observator mai atent şi mai pătrunzător decât tatăl sau, observă tulburarea din privirea preotului auzind acest nume.

— Abate, cine este acest individ? întrebă ducele nepăsător.

— Domnul Lacheneur, răspunse preotul, cu o vizibilă ezitare, este actualul stăpân al domeniului Sairmeuse.

— Ah! strigă ducele, e ciudat că a avut neruşinarea să... bătrâno, lasă-l să intre, să vină.

Abatele Midon părea să sufere îndoit.

— Permiteţi-mi, domnule duce, zise el repede, să remarc că domnul Lacheneur se bucură de o mare influenţă în ţinut. Ar fi nepoliticos să-l îndepărtăm.

Domnul duce de Sairmeuse ar fi răspuns probabil deosebit de impertinent, dar Lacheneur îşi făcu apariţia urmat de fiica sa.

Nenorocitul era livid, picături mari de sudoare îi umezeau tâmplele, şi privirea sa rătăcită mărturisea suferinţa cumplită a spiritului.

Marie-Anne era la fel de palidă ca şi tatăl ei, dar atitudinea sa şi flacăra din priviri mărturiseau o energie bărbătească.

Abatele se ridică şi împinse înainte două scaune.

— Luaţi loc, dragă domnule Lacheneur, zise el cu o

politeţe ce voia să fie o lecţie, şi dumneavoastră de asemenea, domnişoară, faceţi-mi această onoare...

Dar tatăl şi fiica refuzară cu aceeaşi mişcare a capului.

— Domnule duce, zise Lacheneur, sunt un fost servitor al casei dumneavoastră. Domnişoara Armande, mătuşa dumneavoastră, i-a acordat bietei mele mame favoarea de a-mi fi naşă.

— Şi ca să-ţi dovedeşti recunoştinţa te-ai grăbit să cumperi bunurile noastre!

Argatul de odinioară pornise de foarte jos, dar avea noţiunea exactă a demnităţii şi valorii sale. Indignat de acest ultragiu, făcu o mişcare de retragere. O rugăminte pronunţată cu voce joasă de fiica sa îl făcu însă să se întoarcă.

— Dacă am cumpărat Sairmeuse, continuă el cu voce înăbuşită, a fost din porunca naşei mele aflate pe patul de moarte şi cu banii pe care mi i-a lăsat fără să ştie nimeni. Dacă mă vedeţi aici e pentru că vin să vă restitui bunurile încredinţate cinstei mele.

Acest remarcabil act de probitate i se păru ducelui firesc şi absolut banal.

— În principiu e-n regulă. Să trecem la afaceri, i se adresă el. Dacă am o memorie bună, Sairmeuse aducea altădată un milion de ludovici pe an. Totalul acestor beneficii trebuie să reprezinte o sumă frumuşică, unde este?

Această cerere, formulată într-un astfel de moment şi într-o asemenea manieră, avea un caracter atât de odios, încât Martial, revoltat, îi făcu un semn tatălui său, dar acesta nu-l văzu.

Preotul însuşi protestă.

— Beneficiile, răspunse Lacheneur, le-am întrebuinţat ca să trăiesc şi să-mi cresc copiii. Dar în

special ca să aduc îmbunătăţiri domeniului care produce azi dublul a ceea ce producea odinioară.

— Asta înseamnă că de douăzeci de ani jupânul Lacheneur se joacă de-a castelanul. În sfârşit, te-ai îmbogăţit, nu-i aşa?

— Nu am nimic! Dar sper că mă veţi autoriza să iau cele zece mii de livre pe care mătuşa dumneavoastră mi le-a dăruit.

— Perfect! Ce dovadă poţi să-mi aduci în favoarea acestui legat?

Lacheneur rămase buimăcit. Încercă să răspundă, dar nu putu...

Marie-Anne înaintă atunci cu îndrăzneală.

— Dovada, domnule duce, rosti ea, cu voce răsunătoare, este cuvântul acestui om care de bună voie vine să vă redea... să vă dea o avere.

Datorită mişcării bruşte, frumosul ei păr negru se desfăcuse, sângele îi năvălise în obraji, ochii de un albastru-închis aruncau flăcări, şi durerea, mânia, ruşinea umilinţei dădeau chipului ei o expresie sublimă.

Era atât de frumoasă încât Martial se simţi tulburat.

— E admirabilă! şopti el în engleză, frumoasă ca îngerul răzvrătirii.

Aceste cuvinte, pe care le înţelesese, o întrerupseră pe Marie-Anne. Dar fata spusese destul, tatăl ei se simţi răzbunat.

Acesta scoase din buzunar un sul de hârtii şi, aruncându-l pe masă, i se adresă ducelui pe un ton din care răzbătea o ură implacabilă.

— Iată titlurile, păstraţi şi ce mi-a dat naşa, nu vreau nimic de la dumneavoastră. Nu voi mai pune piciorul la Sairmeuse... Sărac am intrat aici, sărac plec.

Părăsi salonul cu capul sus.

Martial fugi după ei, gândindu-se numai cum să înlesnească o ocazie de a o revedea pe această tânără, a cărei frumuseţe îl impresionase atât de mult.

— Am alergat, spuse el, adresându-se mai curând lui Marie-Anne decât lui Lacheneur, ca să vă liniştesc. Domnişoară, totul se va aranja, ochi atât de frumoşi nu trebuie să verse lacrimi. Voi fi avocatul dumneavoastră pe lângă tatăl meu.

— Domnişoara Lacheneur nu are nevoie de avocat, îl întrerupse o voce aspră.

Martial se întoarse şi se pomeni în prezenţa acelui tânăr care venise dimineaţa să-l înştiinţeze pe domnul Lacheneur.

— Sunt marchizul de Sairmeuse, i se adresă el pe cel mai impertinent ton.

— Eu, răspunse simplu celălalt, sunt Maurice d’Escorval.

Se măsurară un moment în tăcere aşteptând poate fiecare să fie insultat de celălalt. Se ghiciră instinctiv duşmani, cu privirile încărcate de o ură atroce.

Martial, neliniştit din cauza tatălui său, cedă.

— Ne vom mai întâlni, domnule d’Escorval! zise el retrăgându-se.

— Nu dori acest lucru!

V

Locuinţa baronului d’Escorval, acea construcţie de cărămidă cu ieşinduri din piatră albă, care se putea observa de pe superba alee ce ducea spre castelul Sairmeuse, era mică şi modestă.

Singurul ei lux era o grădină, al cărei gazon se întindea până la râul Oiselle, şi un parc destul de mare, cu umbră deosebit de plăcută. În ţinut i se spunea „Castelul d’Escorval”, dar era pur şi simplu o măgulire.

Şi asta pentru că domnul d’Escorval nu era bogat. După ce fusese însărcinat cu numeroase misiuni, din care generali şi administratori se întorseseră atât de încărcaţi de milioane încât făceau să crape caii de poştă pe drum, domnul d’Escorval rămăsese numai cu averea pe care o moştenise de la tatăl său – cel mult între douăzeci până la douăzeci şi cinci de mii de livre rentă.

Această casă simplă, la trei sferturi de leghe de Sairmeuse, reprezenta economiile lui de zece ani. O construise singur pe la 1806, după un plan desenat de el şi devenise locul său predilect de odihnă. Aici se grăbea să alerge de îndată ce treburile îi lăsau câteva zile libere, fericit de singurătatea şi de umbra parcului său.

De data asta nu venise de bunăvoie. Fusese exilat aici prin acea listă fatală din 24 iulie.

Fusese unul dintre cei care, cu câteva zile înainte

de dezastrul de la Waterloo, îl zorise pe împărat să-l împuşte pe Fouché. Or, Fouché cunoştea acest sfat, iar acum era atotputernic.

Baronul d'Escorval era un bărbat tânăr încă, nu împlinise cincizeci de ani, dar grijile, munca, nopţile petrecute în lupta cu dificultăţile cele mai mari ale politicii imperiale îl îmbătrâniseră înainte de vreme.

Era înalt, puţin mai împlinit şi uşor adus de spate. Dar ochii săi calmi, gura severă, fruntea înaltă, descoperită, manierele austere impuneau respect.

Dacă în exerciţiul funcţiunii acest om ştiuse să reziste tuturor ispitelor şi celor mai aprinse patimi, în viaţa particulară redevenea simplu ca un copil, blând şi bun până la slăbiciune.

În epoca cea mai sângeroasă a Teroarei, domnul d'Escorval smulsese călăului o tânără, Victoire-Laure de l'Alleu, frumoasă ca un înger şi mai mică decât el cu numai trei ani.

Se îndrăgosti de ea şi, cu toate că era orfană şi săracă, o luă de nevastă considerând că inima unei fecioare valorează cât cea mai magnifică dotă. Iar ea şi-a păstrat graţia, frumuseţea şi tinereţea pentru intimitatea căminului. Seara, când se aşezau fiecare de câte o parte a căminului din modestul salon, cu fiul lor Maurice, jucându-se între ei pe covor, li se părea că nu mai au nimic ce să-şi dorească.

Evenimentele de la sfârşitul Imperiului i-au surprins în cea mai deplină fericire.

Desigur, domnul d'Escorval resimţi cu multă amărăciune prăbuşirea, dar ceea ce l-a întristat îndeosebi a fost spectacolul, nedemn, al trădărilor şi laşităţilor care au urmat.

În această primă duminică din august, domnul d'Escorval şi soţia sa erau mai trişti decât de obicei.

Acelaşi vag presentiment al unei viitoare mari nenorociri le strângea inima.

Prevenit, în acea dimineaţă, de prietenii săi din Montaignac de sosirea ducelui, baronul îşi trimisese fiul să-l avertizeze pe Lacheneur.

Cu toate că-i recomandase să vină îndărăt cât mai repede, orele se scurgeau şi Maurice nu se ivea.

Un cuvânt al domnişoarei Lacheneur fusese de ajuns ca să-l facă să uite de respectul pe care îl avea în mod obişnuit faţă de dorinţele tatălui său.

Chinuit de cele mai dureroase temeri, bietul băiat nu se putea hotărî să se îndepărteze fără nicio explicaţie, şi dăduse târcoale castelului sperând s-o vadă reapărând pe Marie-Anne.

Aceasta apăru, într-adevăr, dar la braţul tatălui ei.

Tânărul d’Escorval îi urmări de departe şi, curând, îi văzu intrând în prezbiteriu. Ce să facă? Ştia că acolo se aflau ducele şi fiul său.

Aşteptarea i se păru mai lungă decât un secol.

Ieşiră în cele din urmă şi el înaintă ca să le vorbească, când fu pus în gardă auzind promisiunile lui Martial.

La gândul că toana unui desfrânat îndrăznise să se oprească asupra acestei tinere atât de frumoase şi de pure, pe care o iubea din tot sufletul, jurând s-o ia de nevastă, tot sângele îi năvăli în creier.

Din fericire, – sau poate din nefericire –, amintirea unei fraze rostite de mii de ori de tatăl său („calmul şi ironia sunt singurele arme demne de cei puternici”) îi opri braţul.

Se întoarse şi se grăbi s-o ajungă pe Marie-Anne şi pe tatăl ei.

O privire a prietenei sale îi porunci să tacă, aşa că, fără să scoată vreun cuvânt, Maurice îi urmă la câţiva

paşi, cu capul plecat, neliniştit de moarte şi căutând în zadar să-şi explice ce se petrecuse.

Era de-ajuns să-l vezi pe Lacheneur în timp ce intra în salonul domnului d'Escorval, şi nu te puteai îndoi că se întâmplase o mare nenorocire.

Înainta împleticindu-se, cu privirea întunecată şi fără nicio expresie, cu faţa injectată, cu buzele albe şi tremurătoare.

— Ce s-a întâmplat? întrebă repede baronul.

— S-a întâmplat, domnule baron, răspunse el cu o voce răguşită, că m-am sculat azi-dimineaţă cel mai bogat om din ţinut şi mă voi culca mai sărac decât ultimul cerşetor. Am avut un vis frumos... care s-a spulberat.

Şi pe dată povesti scena din prezbiteriu cu precizia brutală a faptelor petrecute.

Baronul asculta încremenit de uimire.

Rezemat de uşă, palid ca un mort, Maurice făcea cele mai teribile şi inutile eforturi să-şi reţină lacrimile de durere şi de furie.

Ah! dacă ar fi bănuit acest lucru când Martial fusese în faţa lui, la îndemână, l-ar fi făcut pe fiu să plătească scump purtarea odioasă a tatălui.

Când domnul Lacheneur termină, Domnul d'Escorval îi întinse mâna. Nenorocitul tresări atingând această mână loială care i se întinsese.

— Dacă tatăl meu n-ar fi înapoiat Sairmeuse, şopti îndărătnica Marie-Anne, n-ar fi fost decât un depozitar necinstit, un hoţ. Şi-a făcut datoria.

— E adevărat ce spuneţi, domnişoară, zise baronul d'Escorval, dar când veţi avea vârsta şi experienţa mea veţi şti că îndeplinirea unei datorii este, în unele împrejurări, un eroism de care puţini oameni sunt capabili.

Domnul Lacheneur se îndreptă.

— Ah! cuvintele dumneavoastră îmi fac bine, domnule baron, acum sunt mulţumit că am procedat astfel.

— Şi acum, dragă prietene, întrebă domnul d’Escorval, ce atitudine vă propuneţi să aveţi faţă de domnii de Sairmeuse?

— Nu vor mai auzi vorbindu-se de mine, cel puţin câtva timp de acum înainte. Nu vreau să mai am nimic comun cu aceşti nobili aducători de nenorocire. Nici măcar nu voi trimite să mi se aducă de la castel hainele mele sau ale fiicei mele. Dacă vor binevoi să le păstreze, cu atât mai bine! Cu cât comportarea lor faţă de mine va fi mai josnică, mai infamă, mai mârşavă, cu atât voi fi mai satisfăcut.

— Aş înţelege hotărârea dumneavoastră, domnule, i se adresă baroana, dacă aţi fi singur pe lume, dar aveţi copii.

— Doamnă, fiul meu are optsprezece ani, e sănătos şi i-am dat o educaţie bună. Se va descurca singur la Paris, numai dacă nu va prefera să mă ajute aici.

Domnul d’Escorval crezu că trebuie să intervină.

— Ce se va alege de dumneata şi de fiica dumitale?

— Oh! răspunse Lacheneur, nu suntem chiar atât de săraci cum am spus, am exagerat. Mai suntem încă proprietari. Anul trecut bătrâna mea verişoară care a murit a numit-o pe Marie-Anne moştenitoarea tuturor bunurilor sale. O cocioabă sărăcăcioasă mai sus de landa de la Rèche, cu o mică grădină în faţă şi câteva prăjini de teren prost. Eu voi cultiva legume, iar Marie-Anne se va duce să le vândă.

Vorbea oare serios?

Maurice crezu acest lucru, căci înaintă brusc în mijlocul salonului.

— Asta nu se va întâmpla, domnule Lacheneur, strigă el. Nu, asta nu se va întâmpla, pentru că eu o iubesc pe Marie-Anne şi v-o cer de soţie.

VI

De mulţi ani Maurice şi Marie-Anne se iubeau.

Copii, se jucaseră împreună sub copacii falnici şi umbroşi ai castelului Sairmeuse şi pe aleile parcului d'Escorval. Alergaseră după fluturi, căutaseră prietricele strălucitoare în nisipul râului, sau se rostogoliseră în fân, în timp ce mamele lor se plimbau prin lunca râului Oiselle.

Când doamna Lacheneur muri, doamna d'Escorval o plânse ca pe o soră preferată.

Din acel moment ataşamentul lui Maurice deveni mai serios. Niciodată însă îndrăzneala lui nu depăşise o strângere de mână furişă. Niciodată Marie-Anne nu s-ar fi încumetat la mai mult decât în această dimineaţă, când îşi condusese prietenul.

Părinţii nu puteau să nu ştie despre această tandreţe reciprocă, ce se consuma în tăcere, şi dacă se făceau că nu văd nimic e pentru că nu le încurca cu nimic planurile.

Aşadar, fără ca vreodată să se fi făcut vreo aluzie directă sau întâmplătoare, alianţa dintre cele două familii era în principiu stabilită.

Şi totuşi, la impetuoasa şi neaşteptata declaraţie a lui Maurice, în salon se produse o mişcare plină de uimire.

Vorbind, acesta îşi păstrase sângele rece ca s-o observe pe Marie-Anne.

Roşind tulburată, ea îşi întorsese pe jumătate

capul, probabil ca să-şi ascundă lacrimile care îi şiroiau pe faţă, lacrimi de recunoştinţă şi de bucurie. Dragostea bărbatului pe care îl iubea ieşise învingătoare dintr-o încercare pe care multe moştenitoare ar fi socotit-o imprudentă.

Maurice continuă:

— Domnule, nu l-am întrebat pe tatăl meu, dar ştiu cât mă iubeşte şi cât vă stimează pe dumneavoastră. Când este în joc fericirea vieţii mele nu poate să nu dorească decât ceea ce îmi doresc eu. Trebuie să mă înţeleagă, el care s-a căsătorit cu mama, fără nicio dotă.

— Te aprob, fiule, zise domnul d'Escorval cu voce gravă, te-ai comportat ca un om cumsecade.

Se întoarse spre domnul Lacheneur şi continuă:

— Dragă prietene, îţi cer mâna fiicei tale, Marie-Anne, pentru fiul meu.

Maurice nu sperase într-un succes atât de uşor.

Înaintă repede spre tatăl său şi, luându-i mâinile, le sărută, bolborosind:

— Mulţumesc! Eşti bun! Te iubesc! Oh! cât sunt de fericit!

Dar vai! bietul băiat se grăbise prea tare să se bucure. O străfulgerare de orgoliu strălucise în ochii domnului Lacheneur, dar îşi reluă repede atitudinea posomorâtă.

— Credeţi-mă, domnule baron, că sunt profund impresionat de mărinimia dumneavoastră. Dar tocmai de aceea aş fi ultimul dintre oameni dacă n-aş refuza cinstea pe care i-o faceţi fiicei mele.

— Cum! exclamă baronul stupefiat, refuzaţi...

— Trebuie.

Maurice, care la început rămăsese ca trăsnit, se ridică, aflând în iubire resurse de energie pe care nu

şi le cunoştea.

— Vreţi deci să-mi distrugeţi viaţa, domnule, strigă el, să ne-o distrugeţi, căci dacă eu o iubesc pe Marie-Anne, şi ea mă iubeşte pe mine.

Spunea adevărul. Nefericita fată, ătât de roşie cu o clipă înainte, devenise mai albă ca marmura şi, părând că se va prăbuşi, îl privea pe tatăl ei.

Domnul Lacheneur clătină trist din cap.

— Domnul Maurice, zise el, e tânăr, se va mângâia, va uita...

— Niciodată! îl întrerupse bietul îndrăgostit. Niciodată!

— Şi fiica dumneavoastră? îl întrebă baroana.

Domnul Lacheneur avu un moment de ezitare vizibilă, dar se încrâncenă împotriva acelei înduioşări care îl cuprinsese.

— Marie-Anne, răspunse el răspicat, ştie prea bine ce înseamnă datoria, ca să nu dea ascultare acestei porunci.

Se întrerupse, din depărtare se auziră împuşcături.

Păliră cu toţii. Împrejurările dădeau acestor surde detunături o semnificaţie ameninţătoare.

Cu inima strânsă de aceeaşi teamă, domnul d'Escorval şi Lacheneur se grăbiră spre terasă.

Dar totul se liniştise. Cerul era albastru, niciun nor de fum nu se legăna pe deasupra arborilor.

— E duşmanul, bolborosi domnul Lacheneur.

Se întrerupse. Exploziile începură cu şi mai multă violenţă şi timp de cinci minute se succedară fără întrerupere.

— Dacă îmi îngădui, tată, se hazardă Maurice, merg să văd ce se petrece.

— Du-te, îi răspunse cu simplitate baronul, dar dacă s-a întâmplat ceva grav, aşa cum bănuiesc,

întoarce-te, nu te expune.

În momentul în care Maurice se repezea spre uşă, tatăl îl reţinu:

— Aşteaptă, zise el. Uită-te-acolo, vine cineva care ne va spune probabil ce se petrece.

În curând putură să-i distingă trăsăturile.

— Ei! e Chanlouineau, exclamă domnul Lacheneur. Cel mai frumos flăcău din ţinut şi cel mai bun. Ah! putem avea încredere în el;

— Trebuie să-l rugăm să urce, spuse domnul d'Escorval.

Domnul Lacheneur se aplecă peste balustradă şi strigă:

— Ei, Chanlouineau! Urcă! Domnul baron vrea să-ţi vorbească.

Chanlouineau răspunse printr-un gest de încuviinţare; îl văzură cum trece de grilaj, traversează grădina, ca să apară în cele din urmă în uşa salonului.

Chipul lui răvăşit, veşmintele în dezordine trădau că se întâmplase ceva foarte grav. Nu mai avea cravată, iar gulerul sfâşiat al cămăşii lăsa să i se vadă gâtul musculos.

— Unde se bat? îl întrebă repede Lacheneur; cu cine...

Chanlouineau avu un râs nervos care semăna foarte bine cu un strigăt de furie.

— Nu se bat, răspunse el, se amuză. Aceste focuri de puşcă pe care le auziţi sunt trase în onoarea şi pentru gloria domnului duce de Sairmeuse.

— Imposibil...

— Şi totuşi ăsta-i adevărul. Chupin, borfaşul ăsta mizerabili a pus totul la cale. Când ducele a sosit la Sairmeuse, mârşavul Chupin, fiii săi cei netrebnici şi ticăloasa de nevastă-sa au început să alerge după

trăsură strigând: „Trăiască domnul duce!” Acesta, încântat, aşteptându-se probabil să fie primit cu pietre, le-a dat fiecăruia dintre pungaşi câte şase livre. Banii i-au deschis pofta lui Chupin, care şi-a pus în cap să-i facă acestui nobil bătrân o primire la fel cu a împăratului. Auzind de la Bibiane, limba aia de viperă, ce s-a întâmplat la paroh între domnul Lacheneur şi ducele de Sairmeuse, a venit numaidecât să povestească. Şi iată cum toţi cei ce cumpăraseră bunuri scoase la vânzare în timpul Revoluţiei au intrat în panică. Chupin conta pe acest lucru, şi i-a convins repede pe aceşti sărmani nerozi că nu trebuie decât să aprindă puţin praf de puşcă în nasul ducelui ca să obţină confirmarea vânzărilor.

În sfârşit, sărbătorire completă! Diavolul i-a înştiinţat fără îndoială şi pe nobilii din împrejurimi, căci toţi s-au adunat în grabă. Se spune că domnul de Sairmeuse este prieten bun cu regele şi că obţine ce vrea de la acesta. Trebuia să vezi cum i se adresau... Eu nu sunt decât un biet ţăran, dar niciodată nu mă voi târî în faţa unui om, cum făceau bătrânii ăia în faţa ducelui. Îi lingeau mâinile. Iar el i-a lăsat. Se plimba prin piaţă cu marchizul de Courtomieu.

— Dar fiul lui? îl întrerupse Maurice.

— Marchizul Martial, vreţi să spuneţi? Se plimba şi el prin faţa bisericii, la braţ cu domnişoara Courtomieu. Nu înţeleg şi pace cum de unii o găsesc drăguţă. O fată atât de scundă şi atât de blondă, de-ai zice că are părul alb. În sfârşit! râdeau amândoi şi-şi băteau joc de ţărani. Se spune că se vor căsători. Şi chiar în seara asta, la castelul Courtomieu va avea loc un mare dineu în cinstea ducelui.

— N-ai uitat decât un lucru, i se adresă Lacheneur, să ne spui de ce ai hainele sfâşiate şi cu cine te-ai

bătut?

— Am să vă spun imediat, răspunse tânărul. În timp ce Chupin agita spiritele, am început şi eu s-o fac, dar nu în acelaşi scop. Ticălosul a fugit să raporteze. Aşa că, traversând piaţa, ducele s-a oprit în faţa mea, m-a luat de cravată şi m-a scuturat spunându-mi că mă va învăţa minte şi că-mi va lua înapoi viile. L-am înşfăcat şi eu zdravăn. Noroc că s-au aruncat şase ca să mă ţină şi am fost silit să-l las în pace... Dar să nu îndrăznească vreodată să dea târcoale viilor mele!

Pumnii i se strânseră, întreaga sa fiinţă ameninţa, flacăra revoltei îi strălucea în priviri.

Domnul Lacheneur se ridică.

— Trebuie să merg la cocioaba mea, i se adresă lui Chanlouineau; ai să mă-nsoţeşti, vreau să-ţi propun o afacere.

Domnul şi doamna d’Escorval, uluiţi, încercară să-l reţină, dar el ieşi trăgându-şi fiica după el.

Maurice nu dispera încă, Marie-Anne îi promisese să-l aştepte a doua zi în pădurea de brazi aflată în josul landei de la Rèche.

VII

Când Chanlouineau povestea cu ce demonstraţii fusese primit domnul duce de Sairmeuse, relatarea sa nu oglindea nici pe departe realitatea.

Chupin descoperise secretul de a încinge entuziasmul de comandă al ţăranilor, altminteri atât de reci şi de calculaţi.

Bătrânul borfaş, o pramatie primejdioasă, inteligentă şi dibace, era îndrăzneţ deoarece n-avea ce pierde; în sfârşit, era un ticălos desăvârşit. Viclean, netrebnicul nu dezvăluise împrejurările în care avusese loc restituirea domeniului Sairmeuse. Ţăranii nu aflară de la el decât faptul nemilos, pe care îl răspândea de la un grup la altul.

— Domnul Lacheneur a înapoiat Sairmeuse, spunea el, castelul, pădurea, viile, ogoarele, dă totul înapoi!

Era mai mult decât trebuia ca să-i înspăimânte pe aceşti proaspeţi proprietari.

Dacă domnul Lacheneur, acest om atât de puternic în ochii lor, se considera destul de ameninţat ca s-o ia înaintea unor revendicări cât trebuiau să se teamă ei, bieţi nenorociţi fără sprijin, neavând cine să-i sfătuiască şi să-i apere?

Şi se supuseră. Aşa-zisul lor entuziasm se revărsă într-un delir cu atât mai exagerat cu cât se împletea cu pizma şi cu teama.

Încurajat de succesul său, Chupin îndrăzni să se prezinte la prezbiteriu. Înainta în salon cu spinarea

curbată ca o seceră, umil, slugarnic, cu o privire ce exprima cea mai josnică supunere, cu un surâs servil pe buze.

Declară că venea ca emisar, cu scopul de a-l îndupleca pe „monsenior” să se arate în piaţă.

— Ei bine, da! strigă ducele ridicându-se, da, voi răspunde dorinţelor acestor oameni vrednici! Urmează-mă, marchize!

Apăru în uşa casei parohiale, şi deîndată urale puternice se înălţară, puştile pompierilor fură descărcate în aer, vechile mortiere bubuiră.

Ca un veritabil mare senior, domnul duce de Sairmeuse, ştiu să-şi păstreze indiferenţa celui ce priveşte totul de la înălţime cu sânge rece – dar în realitate era peste măsură de încântat. Atât de încântat încât se gândi repede cum să recompenseze această primire.

O privire aruncată asupra titlurilor remise de Lacheneur îl făcu să înţeleagă că Sairmeuse, îi fusese înapoiat aproape intact. Loturile desprinse din vastul domeniu şi vândute separat erau de o importanţă relativ mică.

Ducele se gândi că era înţelept şi puţin costisitor să cedeze acele biete fâşii de teren, împărţite probabil între patruzeci sau cincizeci de ţărani.

— Prieteni, strigă el cu o voce puternică, eu şi descendenţii mei renunţăm la toate bunurile casei mele pe care le-aţi cumpărat, vă aparţin, vi le dăruiesc!

Prin această ridicolă donaţie domnul de Sairmeuse credea că-şi va câştiga nespus de mult popularitatea. Se înşela, în timp ce se plimba mândru şi satisfăcut printre grupuri, ţăranii râdeau şi-şi băteau joc.

În seara aceea, după o cină îmbelşugată la castelul

Courtomieu, ducele se culcă în castelul Sairmeuse, în camera pe care o ocupase Lacheneur, la fel ca Ludovic al XVIII-lea, după cum spunea el râzând, în camera lui Bonaparte.

Era vesel, vorbăreţ, plin de încredere în viitor.

Martial însă abia catadicsea să răspundă. Era obsedat de amintirea celor două femei care îl impresionară în ziua aceea, pe el, atât de puţin emotiv. Se gândea la cele două tinere atât de diferite:

Blanche de Courtomieu... Marie-Anne Lacheneur.

VIII

Numai cei care în zilele însorite ale adolescenţei au iubit şi au fost iubiţi şi care au văzut deschizându-se deodată între ei şi fericire o prăpastie de netrecut, numai aceia pot să înţeleagă durerea lui Maurice d'Escorval.

Fără Marie-Anne existenţa sa nu avea nici scop, nici sens.

Păstră aşadar tot restul zilei o tăcere mohorâtă. Făcându-se ora cinei, se aşeză la masă, dar îi fu imposibil să înghită vreo îmbucătură şi ceru permisiunea părinţilor să se retragă.

Nenorocitei mame îi îngheţă tot sângele în vine la ideea că fiul ei s-ar putea gândi la sinucidere.

Urcă în camera lui, întredeschise încet uşa şi se uită...

Maurice era la fereastră, privind, cu capul în mâini.

Cu toate că nu răsărise luna, noaptea era luminoasă şi pe deasupra uşoarei ceţe alburii care însoţea cursul râului Oiselle, băiatul vedea silueta impunătoare a castelului Sairmeuse, cu turnuleţele şi acoperişurile lui dantelate.

De la fereastra sa, vedea altădată ferestrele camerei în care locuia Marie-Anne şi inima îi bătea mai tare când le vedea luminându-se.

Unde era ea acum? Ce făcea la ora asta? Plângea, desigur...

La acest gând inima sărmanului Maurice se

frângea.

Puţin după miezul nopţii văzu aprinzându-se brusc luminile la castel.

Ducele şi fiul său se întorseseră după cina sărbătorească de la marchizul de Courtomieu şi, înainte de a se culca, vizitau această magnifică reşedinţă unde trăiseră străbunii lor. Domnul de Sairmeuse nu-i mai trecuse pragul de douăzeci şi doi de ani, iar Martial n-o cunoştea deloc.

Maurice văzu lumina alergând de la un etaj la altul, dintr-o cameră în alta, şi, în sfârşit, ferestrele camerei lui Marie-Anne se luminară şi ele.

— La acest spectacol nefericitul nu-şi putu reţine un strigât de mânie.

Nişte bărbaţi, nişte străini intimi în acest sanctuar al unei fecioare în care el nu îndrăznea să pătrundă nici cu gândul.

Niciodată până în seara aceea Maurice n-ar fi putut să creadă că poate urî atât de mult pe cineva cum ura această familie de Sairmeuse.

Trezindu-se înainte de a se crăpa de ziuă, se plimbă prin parc, temându-se şi aşteptând în acelaşi timp momentul în care avea să i se hotărască soarta.

În sfârşit, cum sună ora unsprezece, plecă.

Landa de la Rèche fiind situată de cealaltă parte a râului Oiselle, Maurice trebuia să traverseze râul printr-un loc unde se afla un bac, la o bătaie de puşcă de Escorval. Ajuns pe mal dădu acolo de vreo şase sau şapte ţărani, bărbaţi şi femei, care-l aşteptau pe luntraş. Aceştia discutau fără să-l fi observat pe Maurice. Băiatul ascultă ce vorbeau.

— E adevărul adevărat, zicea un flăcău solid, vesel, am auzit chiar eu din gura lui Chanlouineau, aseară. Nu mai putea de fericire. „Vă invit pe toţi la nuntă!

striga el, mă însor cu fiica domnului Lacheneur, s-a hotărât.”

Această veste uluitoare îl izbi pe Maurice ca o lovitură de ciomag în moalele capului.

— De altfel, continuă flăcăul cel zdravăn, se ştie că de mult timp e îndrăgostit de ea. Trebuia să-i vezi ochii atunci când o întâlnea: jăratic, ce mai! Slăbise din cauza asta. Atâta vreme cât taică-său trăia pe picior mare, n-a îndrăznit să spună nimic, dar de îndată ce-a aflat că s-a prăbuşit, i s-a destăinuit şi au ajuns să se înţeleagă.

Recunoscându-l pe fiul domnului d’Escorval ţăranii se ruşinară. Maurice încercă să le mai pună întrebări, dar nu i se răspunse decât cu neghiobii şi lucruri vagi.

— Marie-Anne se căsătoreşte cu Chanlouineau! repeta el, e imposibil! e imposibil!

IX

Landa de la Rèche, unde Marie-Anne îi promisese lui Maurice să se întâlnească, îşi datorează numele naturii solului aspru şi potrivnic. Nimic nu creşte aici. Câţiva stejari piperniciţi se înalţă din loc în loc pe deasupra unor arbuşti spinoşi şi sfrijiţi.

Dar pădurea care se află în josul landei prosperă. Brazii cresc drepţi şi puternici. În timpul iernii apele cară în câteva cute ale terenului destul humus ca să poată hrăni ciclamele sălbatice şi caprifoiul ai cărui cercei se agaţă de crengile învecinate.

Ajungând în această pădure, Maurice se uită la ceas. Arăta douăsprezece. Crezuse că o să întârzie şi iată că sosise cu o oră mai devreme.

Se aşeză pe un pietroi, de unde i se dezvăluia toată privelişte a câmpiei, şi aşteptă.

Vremea era minunată, aerul încins. Soarele de august, cu toată puterea lui, încălzea nisipul şi pârjolea iarba rară, apărută după ultimele ploi.

Era o linişte adâncă, aproape înspăimântătoare. Niciun zgomot pe câmpie, niciun bâzâit de insectă, nicio adiere de vânt prin arbori. Totul aţipise.

Acest calm al naturii, care contrasta atât de violent eu tumultul din inima sa, era o binefacere pentru Maurice. Momentele de singurătate îi permiseră să-şi vină în fire, să-şi adune gândurile.

Abia de când auzise discuţia ţăranilor înţelesese grozăvia situaţiei în care se afla domnul Lacheneur.

Aruncat brusc din sferele înalte ale societăţii, unde ajunsese, nu găsea în rândul celor de jos decât ură, neîncredere şi dispreţ.

Totuşi de ce să-şi dea Lacheneur fiica după un ţăran analfabet? Din calcul? Nu, pentru că respinsese o alianţă de care ar fi fost mândru în timpul când se bucura de prosperitate. Din orgoliu, atunci? Probabil că nu voia să se spună că datorează ceva ginerelui său.

În sfârşit, în susul drumului care traversează landa apăru o femeie: Marie-Anne.

Maurice se ridică, dar temându-se de vreo privire indiscretă nu îndrăzni să părăsească umbra arborilor.

Marie-Anne avea probabil nişte temeri asemănătoare, căci alerga aruncând priviri neliniştite în toate părţile. În sfârşit, ajunse în pădure; băiatul se grăbi s-o întâmpine şi îi luă mâna pe care o duse la buze.

— Am venit, Maurice, începu ea, pentru că n-am putut să suport ideea că eşti neliniştit. În acest moment trădez încrederea tatălui meu. Abia acum două ore i-am jurat să nu te mai văd niciodată. Înţelegi, niciodată. Am venit, continuă ea, numai pentru că nu trebuie, pentru liniştea ta şi a mea, nu trebuie să mai rămână în inima ta umbra vreunei speranţe! Am vrut să te văd pentru ultima oară şi să-ţi spun acest lucru. Să avem curaj, Maurice... Pleacă, părăseşte Escorval, uită-mă...

— Să te uit Marie-Anne, strigă nefericitul, să te uit!

Căută privirea prietenei sale şi, întâlnind-o, adăugă încet:

— Aşadar, tu mă vei uita?...

— Eu sunt femeie, Maurice...

— Nu asta am aşteptat, rosti el. Sărman neghiob.

Mi-am spus că vei şti să găseşti în inima ta acele accente la care inima unui părinte n-ar putea rezista.

Fata roşi uşor, ezită şi spuse:

— M-am aruncat la picioarele tatălui meu, dar el m-a respins. Ai înţeles, Maurice? Ei bine! vei afla tot adevărul. Ştiu acum motivul refuzului tatălui meu. Nu-l căuta pe tata. Dacă, tulburat de rugăminţile tale, îşi va da consimţământul, voi avea îngrozitorul curaj să te refuz eu!

Maurice era atât de înfuriat încât nu înţelese nimic din acest răspuns. Îşi pierdu capul şi, fără să-şi dea seama cât de îngrozitor o jignea pe această femeie pe care o iubea atât de mult, strigă:

— Refuzi să-ţi dai consimţământul din cauza lui Chanlouineau? Se spune peste tot că în curând vei fi soţia lui...

Marie-Anne fu cuprinsă de un tremur ca şi când ar fi fost rănită.

— Trebuie să mă cobor într-atât încât să mă justific? întrebă ea. Trebuie oare să-ţi spun că dacă bănuiesc ce-au putut să pună la cale tatăl meu şi Chanlouineau, pe mine nu m-au întrebat? Trebuie să-ţi spun că există sacrificii peste puterile omeneşti? Fie. Am găsit în mine destul devotament ca să renunţ la bărbatul pe care mi-l alesesem. Voi şti să fiu hotărâtă şi să nu accept un altul.

Maurice îşi lăsă capul în jos, fulgerat de aceste cuvinte vibrante, orbit de expresia sublimă de pe faţa fetei.

— Oh! iartă-mă, bolborosi el, iartă-mă!

Căută o idee salvatoare şi, crezând c-o găseşte, strigă:

— Trebuie să fugim, să plecăm chiar acum, fără să ne mai uităm înapoi. Putem trece frontiera înainte de

a se înnopta.

Marie-Anne îl opri cu o singură privire.

— Să fugim! zise ea mustrător, să fugim! Tu, Maurice, mă sfătuieşti acest lucru. Cum! nefericirea îl loveşte cu puteri îndoite pe bietul meu tată, iar eu să adaug suferinţelor lui disperarea şi ruşinea! Poţi să fugi din castelul unui tată bogat şi fericit, dar nu părăseşti coliba unui tată disperat şi sărac. Lasă-mă, Maurice. Pleacă! Pleacă şi spune-ţi că nu trebuie să fii foarte nefericit o dată ce ai conştiinţa datoriei împlinite.

Maurice vru să răspundă, dar un trosnet de ramuri uscate îl făcu să întoarcă capul.

La zece paşi, stătea Martial de Sairmeuse, nemişcat, sprijinit în puşca de vânătoare.

X

Ducele de Sairmeuse dormise puţin şi prost în noaptea întoarcerii sale.

Cât de inaccesibil se pretindea la emoţiile oamenilor de rând, scenele din timpul zilei îl tulburaseră profund.

Odată închis în camera sa, se lăsă pradă fără nicio reţinere unei izbucniri de bucurie.

Fiind singur, putea să-şi mărturisească – dar se feri să facă acest lucru – ce prodigios serviciu îi făcuse Lacheneur, restituindu-i Sairmeuse. Căci Lacheneur îl punea la adăpost de o sărăcie nu probabilă, ci posibilă, de care ducele se temea oricum. Milioanele care proveneau din succesiunea lăsată de ducesă şi de lordul Holland nu le moştenise el: totul aparţinea fiului său, numai acestuia.

Desigur, niciodată Martial nu spusese vreun cuvânt care ar fi putut să-l facă să bănuie că ar intenţiona să pună stăpânire pe administrarea bunurilor sale, dar ar fi putut-o face.

Şi nu era oare posibil ca, mai devreme sau mai târziu, într-o zi, să rostească fatalmente acest cuvânt?

— Ce sunt eu? se întreba ducele, spumegând de mânie: o jucărie în mâinile unui copil. Aparţin fiului meu. Dacă îl supăr mă va strivi. Depind de o clipă de mânie şi chiar mai puţin decât atât, de un capriciu.

Dar Lacheneur pusese capăt acestei oribile situaţii.

Proprietar al domeniului Sairmeuse, al unui teren

care aducea mai mult de un milion, ducele scăpa astfel de tirania fiului, îşi redobândea libertatea!

Urmat de Martial, explora una după alta toate camerele acestei locuinţe princiare şi la fiecare pas nenumărate amintiri din copilărie îi reveneau în minte. Regăsi toate lucrurile îmbătrânite, la fel cum îmbătrânise şi el, dar păstrate cu grijă, la locul lor, aşa cum le lăsase.

— Hotărât, marchize, strigă el, Lacheneur nu e un ticălos atât de înrăit pe cât am crezut. Sunt dispus să-i iert multe pentru grija pe care a avut-o pentru bunurile noastre cât timp am lipsit.

— Eu aş face mai mult, domnule, zise Martial, aş mulţumi acestui om printr-o frumoasă şi consistentă recompensă.

— O recompensă! strigă ducele. Ai înnebunit, marchize?

— Cred că e de demnitatea noastră să-i dăm acestui om o recompensă de o sută de mii de franci. Şi dacă îmi veţi permite, îl voi vedea eu însumi pe Lacheneur şi voi aranja astfel lucrurile încât să nu-i rănesc mândria. E un om devotat pe care trebuie să-l păstrăm.

Ducele făcu ochii mari.

— Mândria lui Lacheneur! şopti el. Un om devotat ce trebuie păstrat. Ce înşiri acolo? De unde ţi se trage acest interes extraordinar?

Se întrerupse, străfulgerat de o amintire.

— Am găsit! reluă el; am găsit! Lacheneur ăsta are o fată frumoasă...

Martial zâmbi fără să răspundă.

— Da, foarte frumuşică, continuă ducele, dar o sută de mii de livre... la naiba! E o sumă! În sfârşit, dacă ţii!

Primind această învoire, două ore mai târziu, Martial o luă din loc, înarmat cu o puşcă de vânătoare pe care o găsise într-una din camerele castelului.

Primul ţăran pe care îl întâlni îi arătă drumul spre cocioaba unde locuia acum Lacheneur.

— Urcaţi din nou pe lângă râu, îi spuse acest om şi traversaţi pădurea de brazi pe care o veţi vedea în stânga...

Martial traversa pădurea când auzi un zgomot de voci. Se apropie, îi recunoscu pe Marie-Anne şi pe Maurice d’Escorval şi, dând ascultare unui moment de furie, se opri, lăsând să-i cadă greoi la pământ patul puştii.

XI

În ceasurile hotărâtoare ale vieţii, când întregul viitor depinde de o vorbă sau de un gest, preţ de o clipă, zeci de idei contradictorii pot să-ţi treacă prin minte.

La apariţia bruscă a tânărului marchiz de Sairmeuse, prima idee a lui Maurice d'Escorval fu: „De câtă vreme este aici? Ne spionează, ne-a ascultat, ce-a auzit?"

Prima mişcare a fost aceea de a se arunca asupra duşmanului, de a-l plesni, de a-l provoca la o luptă corp la corp.

Gândul la Marie-Anne îl opri însă. Întrevăzu consecinţele posibile, probabile chiar, ale unei înfruntări iscate în asemenea împrejurări. Martial va vorbi şi sătenii sunt necruţători. O întrevăzu pe femeia atât de iubită devenind, datorită faptei sale motiv de bârfă în ţinut, arătată cu degetul. Şi avu destulă putere să-şi stăpânească furia.

Atinse uşor borul pălăriei şi, făcând un pas spre Martial, i se adresă cu o voce îngrozitor de schimbată.

— Sunteţi străin, domnule, şi căutaţi probabil drumul...

Tânărul marchiz de Sairmeuse nu-şi părăsi atitudinea de insolenţă sfidătoare. Îşi duse vârful degetului la viziera caschetei de vânătoare şi răspunse:

— Într-adevăr... m-am rătăcit.

Oricât de tulburată era Marie-Anne, înţelese bine că numai prezenţa ei punea stavilă urii celor doi tineri. Atitudinea lor, felul în care se măsurau cu privirea, nu putea să lase o umbră de îndoială.

— Lămuririle date de ţărani nu strălucesc, desigur, în claritate, reluă Martial pe un ton nonşalant, deoarece de mai bine de o oră caut casa în care s-a retras domnul Lacheneur. Sunt trimis la el de domnul de Sairmeuse, tatăl meu.

— Credeam, zise Maurice, că între domnul Lacheneur şi domnul de Sairmeuse toate relaţiile au fost rupte aseară, la domnul abate Midon.

— Dacă aceste relaţii vor fi vreodată rupte, credeţi-mă, domnule d'Escorval că nu din vina noastră va fi...

— Există jigniri pe care un om de onoare n-ar putea să le uite sau să le ierte.

— Aveţi răspunsuri prompte, domnule, zise Martial cu răceală. Permiteţi-mi să sper că domnul Lacheneur va fi mai puţin sever decât dumneavoastră şi că resentimentele sale – întemeiate, recunosc – se vor risipi în faţa – ezită – în faţa unor explicaţii loiale.

Martial profită de efectul produs ca să înainteze spre Marie-Anne şi să i se adreseze numai ei, părând să nu-l mai bage deloc în seamă pe Maurice.

— Căci a fost, domnişoară, o neînţelegere, nu vă îndoiţi de asta. Cei din familia Sairmeuse nu sunt ingraţi. Mărturisesc că ieri domnul de Sairmeuse n-a făcut o impresie bună, dar demersul de azi dovedeşte cât regretă. Tatăl meu este un bătrân care a suferit mult, exilul, departe de Franţa, e greu de suportat. Dar dacă necazurile şi decepţiile i-au acrit caracterul, nu i-au schimbat inima. Ieşirile sale imperioase, trufaşe, adeseori aspre, ascund o bunătate pe care nu rareori am văzut-o degenerând în slăbiciune.

Ai fi jurat că spunea adevărul, atât de convingătoare îi era vocea, atât de bine se potriveau cuvintele-i cu expresia feţei, cu privirea, cu gesturile.

— E oare necesar să vă mărturisesc, domnişoară, cât am suferit ieri în acea mică încăpere a prezbiteriului? Nu, nu-mi amintesc să fi existat vreodată un moment mai crud în viaţa mea. Am înţeles eroismul domnului Lacheneur. Acel exces de nedreptate m-a îngrozit. Dacă n-am protestat deschis, dacă nu m-am revoltat, e pentru că tatăl meu se enervează la nebunie dacă îl contrazici. Dar de ce să protestez? Sublimul elan al milei dumneavoastră filiale a fost probabil mai puternic decât cuvintele mele. Nici n-aţi apucat să ieşiţi din sat când domnul de Sairmeuse, făcându-i-se ruşine de prejudecăţile sale, mi-a spus: „Am greşit, sunt un bătrân, nu mă voi putea decide să fac primul pas, du-te, tu, marchize, la domnul Lacheneur şi *obţine uitarea*”.

Marie-Anne, roşie ca un bujor, îşi ţinea ochii plecaţi, teribil de încurcată.

— Vă mulţumesc, domnule, în numele tatălui meu, bolborosi ea.

— Oh! nu-mi mulţumiţi, o întrerupse Martial înflăcărat, dimpotrivă, eu va trebui să vă mulţumesc dacă veţi obţine de la domnul Lacheneur să accepte justificatele compensaţii pe care i le datorăm, şi el le va accepta dacă veţi consimţi să pledaţi cauza noastră. Cine ar rezista oare vocii dumneavoastră atât de blânde, frumoşilor ochi rugători?

Cât de lipsit de experienţă era Maurice, nu putea să nu înţeleagă planurile lui Martial. Acest om pe care îl şi ura de moarte îndrăznea a-i face curte lui Marie-Anne, în faţa lui. Tot sângele îi năvăli în cap.

Îl prinse pe Martial de braţ şi, cu o putere căreia nu

puteai să i te împotriveşti, îl făcu să se răsucească de două-trei ori în jurul său şi îl împinse, îl aruncă mai curând, la vreo zece paşi, strigând:

— Ah, dar ştiu că eşti neobrăzat, marchize!

Înfăţişarea lui Maurice era atât de înspăimântătoare încât Martial îl şi văzu repezindu-se asupra lui.

— Destul cu ipocrizia, domnule, reluă Maurice sfidător. Să îndrăzneşti să vorbeşti de compensaţii după tratamentul la care l-aţi supus, nu înseamnă decât să adăugaţi afrontului o umilinţă premeditată, şi eu nu voi suporta una ca asta.

— Mi-ar place să ştiu, domnule, zise Martial, în virtutea cărei îndreptăţiri te consideri judecător al onoarei domnului Lacheneur şi pretinzi să-l aperi, când nu este atacat. Care sunt drepturile dumitale?

— Drepturile mele, răspunse Maurice, sunt ale unui prieten. Dacă spun că demersurile dumitale sunt inutile e pentru că ştiu că domnul Lacheneur nu va accepta nimic de la dumneata, nu, nimic, indiferent cum ai masca pomana pe care vreţi să i-o aruncaţi ca să vă împăcaţi conştiinţa. El vrea să păstreze afrontul suferit spre onoarea lui şi ruşinea voastră. Nobila lui sărăcie striveşte opulenţa voastră.

Cuvintele lui înflăcărate aveau o asemenea putere de a emoţiona, încât Marie-Anne nu putu să nu-i strângă mâna. Şi acest singur gest îl răzbună în faţa lui Martial, care păli.

— Dar am şi alte drepturi, continuă Maurice. Tatăl meu a avut ieri onoarea de a cere pentru mine domnului Lacheneur mâna fiicei sale.

— Şi eu l-am refuzat! răsună o voce înspăimântătoare.

Marie-Anne şi cei doi tineri se întoarseră cu aceeaşi

mişcare de uimire şi teamă.

Domnul Lacheneur se afla acolo, în faţa lor, având alături de el pe Chanlouineau, care îşi rotea ameninţător ochii.

— Da, l-am refuzat, reluă Lacheneur şi nu prevedeam că fiica mea se va opune vreodată voinţei mele. Ce ai jurat azi dimineaţă Marie-Anne? Da, tu, tu care dai întâlniri curtezanilor în pădure! Întoarce-te acasă chiar în clipa asta.

— Tată...

— Du-te, du-te, ţi-o poruncesc.

Fata ascultă şi se îndepărtă, nu fără a-i arunca lui Maurice o privire în care se citea un rămas bun pe care îl credea pentru totdeauna.

De îndată ce fiică-sa fu la vreo douăzeci de paşi, domnul Lacheneur se proţăpi în faţa lui Maurice, cu braţele încrucişate şi i se adresă cu asprime:

— În ceea ce vă priveşte, domnule d’Escorval, sper să nu vă mai prind dând târcoale fiicei mele...

Bietul băiat încercă să se dezvinovăţească, dar domnul Lacheneur îl întrerupse:

— Ajunge, crede-mă, du-te acasă.

Şi cum Maurice ezita, el îl luă de guler şi îl duse până aproape de drumul ce traversa pădurea de la Rèche.

Totul se pretrecu în zece secunde, şi totuşi avu timpul să-i şoptească la ureche cu tonul prietenesc de odinioară:

— Dar pleacă odată, nefericitule! Doar nu vrei ca toate precauţiile mele să devină inutile?

Îl urmări cu privirea cum se retrăgea năucit din pricina acestei scene, stupefiat de ceea ce i se şoptise, şi numai când îl văzu că ajunsese la o distanţă de unde nu mai putea auzi nimic se întoarse

la Martial:

— Pentru că am onoarea să vă întâlnesc, domnule marchiz, i se adresă el, trebuie să vă avertizez că Chupin şi unul din fiii lui vă caută peste tot. Sunt trimişi de domnul duce care vă aşteaptă să mergeţi la castelul Courtomieu.

Se întoarse spre Chanlouineau şi adăugă:

— Şi noi, la drum!...

Dar Martial îl opri cu un gest.

— Sunt foarte surprins că mă caută, zise el. Tatăl meu ştie bine unde m-a trimis... Vin la dumneavoastră, domnule, din partea lui ca să vă aduc expresia sincerelor noastre regrete pentru scena care a avut loc la domnul paroh Midon.

Şi fără să aştepte vreun răspuns, Martial, cu o abilitate extraordinară, cu vorbe bine alese şi convingătoare, repetă tatălui ceea ce îi povestise şi fiicei.

Domnul Lacheneur nu păru să fie copleşit şi, când Martial sfârşi, îi răspunse respectuos dar rece că se va mai gândi.

Această răceală îl uimi probabil pe Chanlouineau.

— I-aţi judecat greşit pe aceşti oameni, zise el, după ce marchizul de Sairmeuse se retrase.

Domnul Lacheneur ridică din umeri.

— Cum asta, zise el, crezi că mie îmi oferă atâţia bani? Sărmane băiat! Adevărul e că această importantă sumă e destinată ochilor frumoşi ai fiicei mele. A plăcut acestui filfizon de marchiz şi ar vrea să şi-o facă amantă.

Chanlouineau se opri brusc cu ochi scăpărători, cu pumnii strânşi.

— Sfinte Dumnezeule! strigă el, dovedeşte-mi-o şi sunt al dumitale trup şi suflet.

XII

„Nu, hotărât lucru, în viaţa mea n-am întâlnit o femeie care să se poată compara cu Marie-Anne. Câtă graţie şi câtă prestanţă! Ah! e de-o frumuseţe divină!”

Aşa gândea Martial îndreptându-se spre Sairmeuse, după ce-i prezentase propunerile sale domnului Lacheneur.

Îşi găsea o nouă bucurie, fermecătoare, în a şi-o imagina pe Marie-Anne aşa cum o văzuse, pălind şi roşind rând pe rând, gata aproape să leşine sau revenindu-şi, splendidă în mândria ei.

„Cum ai putea să bănuieşti, îşi spunea el, sub această înfăţişare candidă, sub această naivitate pudică, o inimă atât de fierbinte şi o energie de neînfrânt! Ce expresie adorabilă avea faţa ei, câtă pasiune în ochii ei mari şi negri când îl privea pe acel mic imbecil de d’Escorval! Ce n-aş fi dat să fiu privit la fel, fie şi numai pentru o clipă! Cum să nu fie băiatul ăla îndrăgostit la nebunie!”

El însuşi o iubea fără să vrea să şi-o mărturisească.

— O vreau, strigă el... Da, o vreau şi o voi avea.

Îşi aminti de felul îngrozitor în care îl privise Chanlouineau.

„Cum mă măsura bădăranul ăsta teribil. Dacă Marie-Anne i-ar fi făcut numai un semn, m-ar fi zdrobit ca pe un ou. Oare şi ăsta o iubeşte? În acest caz vom fi trei candidaţi.”

Cu cât aventura i se părea mai dificilă, şi chiar periculoasă cu atât îi incita pasiunea.

„Totul se poate îndrepta, se gândi el. Nu vor lipsi ocaziile ca să ne revedem. Nu va fi oare nevoie de câteva întrevederi cu domnul Lacheneur, ca să punem la punct restituirea domeniului Sairmeuse? În ce priveşte fata, mă voi arăta tot atât de timid pe cât de îndrăzneţ am fost, şi să fiu al dracului dacă nu va fi tulburată şi flatată de acest triumf al frumuseţii ei. Mai rămâne d'Escorval. Îl văzuse pe domnul Lacheneur alungându-l cu brutalitate pe Maurice, dar mânia acestuia i se păru mult prea mare ca să fie întrutotul adevărată.

Bănuia că se joacă o farsă, dar în faţa cui? Pentru el, Martial, sau pentru Chanlouineau? Şi în ce scop?

Învârtind în minte proiecte ale căror îngrozitoare consecinţe nu putea nici să le prevadă, nici să calculeze, Martial ajunse la aleea ce ducea spre Sairmeuse, când i se păru că aude paşi grăbiţi în urma lui. Se întoarse şi se opri. Era Chupin şi unul din fiii săi.

— Ah! domnule marchiz, strigă el de îndată ce se apropie, fiul meu şi cu mine v-am căutat peste tot; domnul duce e acela...

— Bine, răspunse sec Martial, mă întorc.

Dar Chupin nu era susceptibil şi, deşi primit cu neplăcere, continuă să meargă în spatele lui Martial, destul de aproape ca să se facă auzit.

Nu întârzie să înşire toate calomniile răspândite în ţinut despre Lacheneur – nu-i mai spunea domnul – care, după el, nu era în definitiv decât un nemernic, restituirea domeniului Sairmeuse nefiind decât o înşelătorie şi, în sfârşit, că avea mii, sute de mii de franci, deoarece o căsătorea pe fiică-sa, Marie-Anne.

Dacă bătrânul pungaş nu avusese decât bănuieli, Martial i le transformă în certitudini prin repeziciunea cu care îl întrebă:

— Cum, domnişoara Lacheneur se va căsători?

— Da, domnule marchiz.

— Şi cu cine?...

— Cu Chanlouineau, flăcăul acela pe care ţăranii au vrut să-l bată în piaţă pentru că n-a fost respectuos cu domnul duce.

— Eşti sigur de ceea ce spui?...

— Da, după câte ştiu eu. Fiul meu cel mare a auzit când i se spunea lui Chanlouineau şi lui Lacheneur că nunta e stabilită pentru luna viitoare şi că se vor face strigările.

Martial tăcu ruşinându-se parcă de a se fi lăsat prins în nada acestui hodorog, dar satisfăcut de a fi fost avertizat în privinţa unei atât de importante împrejurări.

Dacă Chupin nu minţea, era evident că întreaga comportare a domnului Lacheneur ascundea un mare mister. N-ar fi putut refuza mâna fiicei sale lui Maurice d'Escorval, pe care aceasta îl iubea, ca s-o ofere unui ţărănoi, dacă n-ar fi avut un motiv destul de puternic.

Martial tocmai îşi jura să descopere care era acest motiv, când ajunse la Sairmeuse.

Aici îl aştepta un spectacol ciudat. Vreo şase servitori mergeau şi veneau şi, în mijlocul acestui du-te-vino, ducele împărţea porunci.

La început nu înţelese nimic. Aşa că se apropie de taică-său şi-l întrebă:

— Ce se întâmplă aici?

— Cum, nu ghiceşti, îl întrebă acasta? E totuşi foarte simplu. E încântător pentru stăpânul legitim să

se culce prima noapte în patul uzurpatorului, dar nu şi în cea de-a doua. Am poruncit deci să fie adunate şi coborâte boarfele lui Lacheneur şi ale fiicei lui, precum şi tot ceea ce nu face parte din vechiul mobilier al castelului. Vor fi încărcate toate într-o căruţă şi-i vor fi duse.

Tânărul marchiz de Sairmeuse binecuvântă cerul de a fi ajuns la vreme. Dacă proiectul tatălui său ar fi fost îndeplinit, ar fi putut să-şi ia adio de la speranţele pe care şi le făcuse.

— Nu veţi face asta, domnule duce, zise el.

— Şi pentru ce, mă rog? Cine mă vă împiedica?

— Nimeni, desigur. Numai că eu în locul dumneavoastră m-aş gândi de două ori la ceea ce fac. Lacheneur v-a înapoiat Sairmeuse, foarte bine. Dar unde e dovada? Ce veţi face dacă, enervat în mod imprudent de dumneavoastră, ar reveni asupra cuvântului dat? Unde sunt titlurile de proprietate?

Domnul de Sairmeuse se făcu verde.

— La naiba, strigă el, nu m-am gândit la asta. Duceţi totul repede la loc. Dar acum, i se adresă el fiului său, să ne grăbim să mergem la Courtomieu, de unde au trimis până acum de două ori după noi. E vorba despre o afacere extrem de importantă.

XIII

Castelul de Courtomieu trecea, după cel de Sairmeuse, drept cea mai frumoasă locuinţă din arondismentul Montaignac.

Se ajungea aici străbătând un drum lung, îngust şi prost pavat, foarte urât, care strica întreaga armonie a peisajului.

Când trăsura care îl ducea pe Martial şi pe tatăl său părăsi drumul mare şi se angajă pe acest drum mărginaş, zdruncinăturile îl treziră pe duce din reveria adâncă în care se cufundase de când plecase din Sairmeuse.

Coborî geamul din faţă al trăsurii şi, după ce-i porunci vizitiului să meargă la pas, se adresă fiului său:

— Acum să stăm de vorbă! Eşti într-adevăr îndrăgostit de micuţa Lacheneur?

— Oh! îndrăgostit, răspunse Martial nepăsător, ar fi poate prea mult spus. Să zicem că-mi inspiră o dorinţă destul de vie, cam atâta.

— Sunt cu-adevărat încântat, strigă ducele. Mă temeam ca acest capriciu să nu contravină, cel puţin pentru moment, unor planuri pe care le-am pus la cale. Am unele intenţii în ceea ce te priveşte, marchize! Da, am planurile mele şi ţi le voi expune mai târziu în detaliu. Mă mărginesc să-ţi recomand s-o examinezi pe domnişoara Blanche de Courtomieu. Dar înainte de a ajunge la fiică, reluă ducele, să

vorbim despre tată. Ai auzit unele lichele reproşându-mi ceea ce ei numesc prejudecăţi, nu-i aşa? Ei bine, în comparaţie cu marchizul de Courtomieu, nu sunt decât un neînsemnat iacobin. Istoria averii pe care o are reprezintă istoria căsătoriilor lui. S-a însurat în mod avantajos de câteva ori. În cincisprezece ani, a avut durerea să piardă succesiv trei soţii, una mai bogată decât alta. Pe fiică-sa o are de la ultima, o Cisse-Blossac, cea care a trăit cel mai mult. Este acum la fel de bogat ca şi tine, şi are influenţe secrete în toate taberele.

Se întrerupse, trăsura tocmai se oprise în curtea de onoare a castelului Courtomieu, şi marchizul însuşi veni în grabă să-şi întâmpine oaspeţii.

Mai mult înalt decât masiv, solemn dar sprinten totodată, domnul de Courtomieu purta o redingotă nesfârşit de lungă şi pantofi cu cataramă de aur. Capul, aflat în vârful acestei schelării, era extraordinar de mic, înconjurat de rare fire de păr negru şi drept – şi le cănea – şi luminat de nişte ochi mari, rotunzi şi lipsiţi de căldură.

— Iată-vă în sfârşit, repeta el; vă aşteptam ca să luăm o hotarâre. E vorba să redactăm o cerere adresată Majestăţii Sale. Nobilimea, care a suferit în timpul Revoluţiei, aşteaptă o răsplată considerabilă. În sfârşit, toţi prietenii noştri din împrejurimi s-au strâns în cabinetul meu.

Martial tresări la ideea că va fi obligat să asculte atâtea nerozii şi lucruri neinteresante şi, aducându-şi aminte de sfatul tatălui său, întrebă:

— Nu vom avea deci onoarea să prezentăm respectele noastre domnişoarei de Courtomieu?

— Fiica mea este probabil în salon cu bătrâna noastră verişoară, răspunse distrat marchizul, dacă

nu cumva se află în grădină.

Ajuns în vestibul, Martial îi lăsă pe tatăl său şi pe marchiz să urce.

Un servitor îi deschise uşa salonului, dar acesta era gol.

— Nu-i nimic, zise el, ştiu unde e grădina.

Dar degeaba o străbătu în toate direcţiile, nu găsi pe nimeni. Se hotărâse să intre în casă când i se păru că zăreşte prin frunzişul unei tufe de iasomie o rochie albă.

Domnişoara Blanche de Courtomieu şedea lângă o doamnă în vârstă şi îi citea încet o scrisoare. Era probabil foarte preocupată de vreme ce nu auzise scârţâitul nisipului sub cizmele lui Martial.

El se afla la zece paşi de ea, atât de aproape încât putea să distingă, printre flori, umbra genelor ei lungi. Se opri şi, ţinându-şi răsuflarea, se lăsă furat de o dulce încântare.

„Da, se gândi el, e într-adevăr frumoasă, şi ea!”

Frumoasă, nu s-ar fi putut spune, dar destul de drăguţă încât să-ţi înflăcăreze imaginaţia. La Blanche totul surâdea când voia, ochii mari de un albastru catifelat, buzele întredeschise. Era blondă, dar de un blond strălucitor, auriu, aşa cum găseşti în ţinuturile însorite. Avea farmecul impresionant al femeilor minione, o talie cu rotunjimi încântătoare, iar mâna cu degete prelungi şi gingaşe era aceea a unui copil.

Dar vai! această tânără cu privirea candidă, avea un suflet uscat, aidoma unui bătrân curtean. Fusese atât de alintată la mănăstire, în calitatea sa de fiică unică a unui mare senior multimilionar şi înconjurată de atâtea adulaţii! Otrava linguşelii îi veştejise în germene toate calităţile. Deşi nu avea nici nouăsprezece ani, nu era sensibilă decât la bucuriile

vanităţii sau ambiţiei satisfăcute. Se gândea să obţină un loc la curte, aşa cum o elevă de pension se gândeşte la iubitul ei. Dacă găsise de cuviinţă să-l remarce pe Martial, o făcuse pentru că tatăl ei îi spusese că acest tânăr îşi va purta soţia până la cele mai înalte sfere ale puterii.

Fiindu-i teamă totuşi să nu fie surprins, Martial înainta şi, văzându-l, domnişoara Blanche, se ridică asemeni unei căprioare înspăimântate.

Înclinându-se până la pământ, Martial rosti pe un ton amical şi respectuos:

— Domnişoară, domnul de Courtomieu a avut imprudenţa să-mi spună unde voi avea onoarea să vă întâlnesc... numai...

Arătă scrisoarea pe care fata o ţinea în mână şi adăugă:

— Numai că sunt poate indiscret?

— Oh! deloc, domnule marchiz, cu toate că această scrisoare m-a impresionat profund. E din partea unei biete copile de care mă interesam şi după care trimiteam câteodată, când mă plictiseam: Marie-Anne Lacheneur.

Învăţat din copilărie cu savanta ipocrizie a saloanelor, tânărul marchiz de Sairmeuse îşi obişnuise obrazul să nu trădeze nimic din impresiile sale. Ştia să rămână surâzător cu teama în suflet, grav când ar fi trebuit să fie scuturat de hohotele unui râs nebun. Şi, totuşi, la acest nume, Marie-Anne, pronunţat de domnişoara Courtomieu, privirea lui atât de limpede se umbri.

„Se cunosc!...” gândi el.

Ideea unei apropieri între aceste două femei între care pasiunea sa ezita îl tulbură peste măsură.

Domnişoara Blanche observă acest lucru, dar

continuă cu naturaleţea celei mai perfecte nevinovăţii:

— Într-adevăr, aţi văzut-o probabil, domnule marchiz, pe această biată Marie-Anne, deoarece tatăl ei a fost cel care s-a îngrijit de Sairmeuse.

— Am văzut-o, într-adevăr, domnişoară, spuse simplu Martial.

— Nu-i aşa că-i extraordinar de frumoasă, de o frumuseţe ciudată, care te surprinde?

Un prost ar fi protestat, marchizul de Sairmeuse nu făcu această greşeală.

— Da, e foarte frumoasă, răspunse el.

Această aşa-zisă sinceritate o deconcertă puţin pe domnişoara Blanche, care continuă cu o compasiune plină de ipocrizie:

— Biata fată! Ce va face acum? Tatăl ei e constrâns să lucreze ca un ţăran.

— Oh! exageraţi domnişoară, tatăl meu îl va feri pe Lacheneur de sărăcie.

— Fie, înţeleg... dar va căuta şi un soţ pentru Marie-Anne?

— Şi-a găsit unul, domnişoară. Am auzit spunându-se că se va căsători cu un flăcău din împrejurimi care nu e chiar sărac, un oarecare Chanlouineau.

Naiva elevă de pension era mai tare decât Martial. Căci îl supusese unui interogatoriu în toată legea, fără ca el să observe acest lucru.

— Şi credeţi, domnule marchiz, zise ea, că aceasta e partida pe care şi-a visat-o? În sfârşit! Să fie fericită: nimeni nu i-o doreşte mai mult decât noi, căci o iubim mult, da, foarte mult. Nu-i aşa, mătuşă Médie?

Mătuşa Médie era bătrâna domnişoară care şedea lângă Blanche.

— Da, mult, întări ea.

Această mătuşă, verişoară mai curând, era o rudă săracă pe care domnul de Courtomieu o adusese şi pe care domnişoara Blanche o făcea să-şi plătească scump pâinea, dresând-o să joace rolul de ecou.

— Dar ascultaţi mai curând ce-mi scrie Marie-Anne, reluă domnişoara de Courtomieu.

„Draga mea Blanche,

Ştii că întoarcerea domnului duce de Sairmeuse ne-a surprins ca o lovitură de trăsnet. Ne obişnuisem, tatăl meu şi cu mine, să considerăm că această comoară încredinţată cinstei noastre ne aparţine; am fost pedepsiţi. În sfârşit, ne-am făcut datoria, şi la ora asta totul s-a consumat. Cea pe care o numeai prietena ta nu mai e decât o biată ţărancă, la fel ca mama ei...”

Cel mai subtil observator ar fi fost înşelat de emoţia domnişoarei Blanche. Ai fi jurat că îşi reţine cu multă greutate lacrimile. Adevărul e că nu se gândea decât să spioneze pe faţa lui Martial vreun indiciu al simţămintelor acestuia. Dar acum când era pus în gardă, el rămase stană de piatră.

Blanche continuă:

„Aş minţi dacă aş afirma că n-am suferit din cauza acestei neaşteptate schimbări. Dar sunt curajoasă, voi şti să mă resemnez. Voi avea, sper, puterea să uit, căci trebuie să uit! Amintirea fericirilor trecute ar face de nesupbrtat necazurile de acum.”

Domnişoara Blanche închise brusc scrisoarea.

— Aţi auzit, domnule marchiz, zise ea. Vă explicaţi această mândrie? Şi să mai fim învinuite de orgoliu,

noi, din familiile nobile!

Martial nu răspunse. Îşi dăduse seama că vocea sa schimbată l-ar fi trădat. Şi, dacă ar fi putut să citească ultimele rânduri ale scrisorii, ar fi fost şi mai emoţionat.

„Trebuie să trăim, draga mea Blanche, continua Marie-Anne, şi nu mi-e deloc ruşine să te rog să mă ajuţi. Aşa cum ştii, cos foarte frumos şi mi-aş câştiga viaţa brodând, dacă aş cunoaşte mai multă lume. Voi trece chiar azi pe la Courtomieu ca să-ţi cer lista persoanelor la care m-aş putea prezenta ca fiind recomandată de tine.”

Dar domnişoara de Courtomieu se feri să vorbească de această cerere atât de înduioşătoare. Se ridică şi acceptă braţul lui Martial ca să se întoarcă în casă.

Părea să-şi fi uitat „prietena” şi flecărea cu cea mai mare veselie când, apropiindu-se de castel, fu întreruptă de zgomotul confuz al unor voci care se ridicau la cel mai înalţ diapason.

— Abuzez de bunăvoinţa dumneavoastră, domnule marchiz, vă plictisesc copilăriile mele, şi dumneavoastră vreţi desigur să fiţi acolo, sus.

— Cu siguranţă nu! răspunse el râzând. Ce să fac acolo? Rolul oamenilor de acţiune nu începe decât după ce oratorii au răguşit.

Clopotul cel mare bătu o dată, anunţând oaspeţi.

Blanche tresări, lăsă braţul lui Martial, şi spuse în grabă:

— Ce importanţă are? aş vrea să ştiu ce se spune acolo sus. Dacă îl voi întreba pe tatăl meu, îşi va bate joc de curiozitatea mea, în timp ce dumneavoastră,

domnule marchiz, dacă veţi asista la conferinţă, îmi veţi relata totul.

O dorinţă astfel exprimată era un ordin. Marchizul de Sairmeuse se înclină şi se supuse.

„M-a concediat, îşi spunea el urcând scara, e foarte clar... Dar pentru ce naiba a făcut-o?”

Pentru ce? Pentru că o singură bătaie de clopot anunţa o vizită pentru domnişoara Blanche, care îşi aştepta „prietena”, şi care nu voia cu niciun chip ca Martial să se întâlnească cu Marie-Anne.

Deşi nu era îndrăgostită, furtunile geloziei o sfâşiau de pe-acum.

De altfel, presimţirile n-o înşelaseră. Domnişoara Lacheneur era într-adevăr cea care o aştepta în salon.

Nefericita fată era mai palidă decât de obicei, dar nimic din atitudinea ei nu trăda îngrozitoarele chinuri pe care le îndurase de două zile încoace.

Scriindu-i numele persoanelor pe care le cunoştea, domnişoara de Courtomieu nu se gândea decât la ocazia favorabilă care se ivise pentru a-şi verifica bănuielile iscate de tulburarea lui Martial.

— E de neconceput, se adresă ea prietenei sale, de neînchipuit, ca ducele de Sairmeuse să vă constrângă la o situaţie atât de penibilă.

Atât de loială era Marie-Anne, încât n-a vrut să lase ca această acuzaţie să apese asupra omului care îl tratase cu atâta cruzime pe tatăl său.

— Nu trebuie să-l acuzăm pe duce, spuse ea cu blândeţe, el ne-a făcut azi-dimineaţă oferte considerabile, prin fiul său.

Domnişoara Blanche se ridică de parcă ar fi muşcat-o o viperă.

— L-ai văzut aşadar pe marchizul de Sairmeuse, draga mea Marie-Anne? întrebă ea.

— Da.

— Venea la voi?...

— Se îndrepta într-acolo, când m-a întâlnit în pădurea de la Rèche.

Spunând acestea, se împurpură aducându-şi aminte de impertinenta galanterie a lui Martial.

Experienţa stupidă a domnişoarei Blanche – căci era teribil de experimentată fata asta care ieşea de la mănăstire – interpretă greşit tulburarea celeilalte. Ea ştiu însă să ascundă acest lucru şi când Marie-Anne se retrase, avu tăria s-o îmbrăţişeze cu toate manifestările celei mai înflăcărate afecţiuni. Dar simţea că se sufocă.

— Cum! după o singură întâlnire, se gândea ea, au păstrat o impresie atât de puternică unul despre altul? Se şi iubesc oare?

XIV

Când tânărul marchiz de Sairmeuse o reîntâlni pe domnişoara Blanche, acesteia nici prin minte nu-i trecu să-l întrebe ceva.

Era cu totul absorbită de o grijă mai mare, imensă, grija pentru viitorul ei. În timpul celor câteva momente în care rămăsese singură, după plecarea lui Marie-Anne, chibzuise. Îi plăceau inteligenţa şi personalitatea lui Martial căruia îi datora primele emoţii într-adevăr puternice din viaţa ei; el întrunea toate condiţiile pe care ar fi trebuit să şi le dorească o ambiţioasă. Hotărî deci că-i va deveni soţie.

Din această clipă nu mai reacţiona decât sub influenţa unui soi de iubire ciudată, în care nu inima este cea în cauză, care se fixează în minte şi poate duce, cu sânge rece, la cele mai mari nesăbuinţe.

Rezultatul acestei hotărâri a fost că în timpul cinei domnişoara Blanche şi-a desfăşurat întreaga inteligenţă pentru a-l cuceri pe tânărul marchiz de Sairmeuse. Căuta atât de evident să-i placă încât mai mulţi convivi au fost frapaţi de acest lucru.

În ceea ce-l priveşte pe Martial, acesta se lăsă pradă fără nicio suspiciune farmecului situaţiei. Cum să bănuieşti că o tânără cu o privire atât de curată, ale cărei chicoteli aveau sonoritatea cristalină a unui râs de copil, procedează astfel din calcul!

În mod involuntar o compara cu rezervata Marie-Anne, şi imaginaţia lui plutea de la una la cealaltă,

înflăcărându-se datorită acestui contrast.

Numele lui d’Escorval, care răsună deodată, îl smulse brusc din starea sa de beatitudine.

Un bătrân gentilom, care se ridicase, propunea să se facă cele mai aprige demersuri pentru a se obţine exilarea baronului d’Escorval.

— Prezenţa unui asemenea om dezonorează ţinutul nostru, afirma el; este un iacobin înfocat şi chiar a fost considerat atât de primejdios încât domnul Fouché l-a trecut pe listele lui; se află aici sub supravegherea înaltei poliţii.

Martial deveni atât de palid, încât domnişoara Blanche remarcă acest lucru.

O luptă teribilă între onoare şi pasiune se dădea în sufletul tânărului marchiz. Oare nu în ajun dorise să-l îndepărteze pe Maurice? Ocazia se ivise, era imposibil de imaginat una mai bună! Dacă demersul propus s-ar fi făcut, baronul şi familia sa ar fi fost cu siguranţă obligaţi să se expatrieze probabil pentru totdeauna.

Martial văzu că asistenţa încă mai ezita şi îşi dădu seama că doar un cuvânt de-al lui, unul singur, pro sau contra, va antrena toată asistenţa. Avu zece secunde de îndoieli îngrozitoare. Dar onoarea învinse.

Se ridică şi declară că măsura era nepotrivită, lipsită de înţelepciune politică.

— Domnul d’Escorval, zise el, e unul dintre acei oameni care răspândesc în jurul lor o adiere de onestitate şi dreptate. Să avem bunul simţ să respectăm consideraţia de care e înconjurat.

Aşa cum prevăzuse, Martial determină decizia oaspeţilor domnului de Courtomieu. Expresia rece şi trufaşă pe care ştia să şi-o ia atât de bine, frazele scurte şi tăioase avură un efect deosebit.

După ce se aşeză, domnişoara Blanche se aplecă

spre el şoptindu-i:

— Aţi făcut foarte bine! domnule marchiz, ştiţi să vă apăraţi prietenii.

— Domnul d’Escorval nu se numără printre prietenii mei, îi răspunse el, m-a revoltat nedreptatea, atâta tot.

— Purtarea dumitale e cu atât mai frumoasă.

Nu aceeaşi era şi părerea ducelui de Sairmeuse, care, câteva ore mai târziu, îndreptându-se spre castel, îi reproşa cu amărăciune fiului său că intervenise:

— Pentru ce dracu te-ai amestecat în povestea ăsta! Crezi că blestematul ăla de baron ne adoră? Ce-ai răspunde dacă ţi-aş spune că unelteşte ceva împotriva noastră?

— Aş ridica din umeri.

— Păi da! Atunci, marchize, fă-mi plăcerea şi întreabă-l pe Chupin.

XV

Nu trecuseră nici două săptămâni de când ducele de Sairmeuse se întorsese în Franţa şi nici două zile de când era la Sairmeuse, şi era gata să primească, fără discernământ din partea oricui ar fi venit, rapoarte înveninate care îi aţâţau resentimentele.

Bănuielile pe care voise să i le împărtăşească lui Martial erau crude şi ridicol de nedrepte.

În momentul în care îl acuza pe baronul d'Escorval că „unelteşte ceva", acest nenorocit plângea la căpătâiul fiului său, pe care îl credea pe moarte.

Maurice era în mare pericol. Structura sa nervoasă şi impresionabilă nu putuse rezista asalturilor brutale ale destinului. Inexplicabila rezistenţă a lui Marie-Anne, insultele marchizului de Sairmeuse, mânia prefăcută a lui Lacheneur, toate se amestecau pentru el într-o singură nenorocire, ireparabilă, a cărei greutate îi strivea mintea.

Suferea îngrozitor. I se părea că ceva se rupsese în el. Încerca să se obişnuiască cu această lovitură îngrozitoare.

Numai datorită obişnuinţei ajunse la Escorval la vremea cinei.

Trăsăturile îi erau atât de îngrozitor de descompuse încât, văzându-l, doamna d'Escorval avu un presentiment sinistru, dar nu îndrăzni să-l întrebe nimic.

— Totul s-a sfârşit! zise el cu o voce răguşită. Dar

nu te nelinişti, mamă, am curaj, vei vedea.

Era însă foarte palid, ochii uscaţi îi străluceau cu o sclipire înspăimântătoare, gesturile îi erau sacadate; vocea înceată.

Când maică-sa, care venise de mai multe ori să asculte la uşa camerei sale, se hotărî către miezul nopţii să intre, îl găsi culcat, bolborosind fraze incoerente. Nu păru s-o recunoască, nici măcar s-o vadă. Ea îi vorbi. Nu păru s-o audă. Faţa îi era congestionată, buzele arse şi, din când în când, un fel de horcăit îi ieşea din gâtlej. Mama îi luă mâna. Ardea... Şi totuşi băiatul dârdâia, dinţii îi clănţăneau.

O ceaţă se aşternu în faţa ochilor bietei femei, dar îşi înfrânse această slăbiciune, se târî până pe palier şi strigă:

— Ajutor! băiatul meu moare!

Dintr-o săritură domnul d’Escorval ajunse în camera lui Maurice. Îl văzu, înţelese care era situaţia şi se grăbi să iasă chemându-şi servitorul cu o voce înfricoşătoare.

— Înhamă la cabrioletă, îi porunci el, galopează până la Montaignac şi adu un doctor. Mai curând să crape calul decât să pierzi vreun minut!

Exista şi la Sairmeuse un „doctor”. Dar era cel mai mărginit dintre oameni. Ţăranii fugeau de el ca de ciumă. Când erau bolnavi trimiteau după preot. Aşa că domnul d’Escorval procedă la fel ca aceştia, după ce calculă că doctorul nu putea să sosească înainte de a se face ziuă.

Abatele Midon nu frecventase niciodată cursuri de medicină, dar pe când era numai vicar săracii veneau atât de des să-i ceară sfatul, încât începu să studieze cu mult curaj şi, ajutat de experienţă, dobândi anumite cunoştinţe ce nu sunt date întotdeauna de

diploma unei facultăţi.

Pentru domnul d'Escorval mai mult decât pentru alţii, abatele Midon trebuia să se grăbească. Baronul era prietenul lui.

O singură privire i-a fost de ajuns ca să-şi dea seama că situaţia nefericitului copil era dintre cele mai grave, dar nu disperată.

Pe dată, cu calmul unui vechi vindecător, abatele îi luă sânge şi porunci să i se pună comprese de gheaţă pe cap şi cataplasme cu muştar.

Într-o clipă toată casa se puse în mişcare ca să îndeplinească prescripţiile salvatoare. Preotul profită de acest lucru ca să-l atragă pe baron în nişa unei ferestre şi să-l întrebe:

— Ce s-a întâmplat?

— O disperare de îndrăgostit, răspunse acesta. Domnul Lacheneur mi-a refuzat mâna fiicei sale pe care i-o cerusem pentru fiul meu, Maurice. A văzut-o, probabil, azi pe Marie-Anne. Ce s-a petrecut între ei? Nu ştiu, iată însă rezultatul.

Agitaţia lui Maurice, departe de a se calma, creştea tot mai mult. Delirul îi popula creierul cu fantome şi în fiecare moment numele lui Marie-Anne, Martial de Sairmeuse şi acela al lui Chanlouineau reveneau în frazele sale, prea incoerente ca să se poată urmări ce gândeşte.

În sfârşit, când zorii făcură să pălească lumina lumânărilor, de afară se auzi galopul furios al unui cal şi puţin după aceea îşi făcu apariţia doctorul din Montaignac.

Îl examina cu atenţie pe Maurice şi declară:

— Nu văd niciun pericol imediat. Tot ceea ce era de făcut s-a făcut. Trebuie să lăsăm boala să-şi urmeze cursul. Am să mai revin.

Într-adevăr, veni a doua zi şi în zilele următoare, căci numai la sfârşitul săptămânii ce-a urmat Maurice a fost declarat în afară de pericol.

Chiar în aceeaşi zi, îi povesti tatălui său scena din pădurea de la Rèche, care îi rămăsese întipărită în minte în cele mai mici detalii.

— Eşti foarte sigur, îl întrebă taică-său, după ce termină, de răspunsul lui Marie-Anne? Ţi-a spus într-adevăr că dacă tatăl ei îşi va da consimţământul să vă căsătoriţi, va refuza ea?

— Aşa mi-a spus.

— Şi totuşi te iubeşte?

— Sunt sigur.

— Şi nu era dispreţ în vocea lui Lacheneur când ţi-a spus: „Dar pleacă odată nefericitule!”.

— Nu.

Domnul d’Escorval rămase un moment pe gânduri.

— Poţi să-ţi pierzi minţile, murmură el.

Şi adăugă atât de încet, încât fiul său să nu-l poată auzi:

— Am să-l văd mâine pe Lacheneur şi va trebui ca acest mister să se clarifice.

XVI

Casa în care se refugiase Lacheneur se afla chiar în partea de sus a landei de la Rèche.

Era într-adevăr aşa cum spusese acesta, o cocioabă neîncăpătoare, joasă, formată dintr-un parter împărţit în trei camere şi acoperită cu paie.

În faţă se afla o mică grădină de vreo douăzeci de metri, în care creşteau câţiva pomi fructiferi, varză îngălbenită şi viţă de vie, ale cărei vrejuri ajungeau până la acoperiş.

Pe drumul ce ducea aici, domnul d'Escorval, credincios hotărârii luate, porni cu speranţa de a smulge de la tatăl lui Marie-Anne secretul comportării lui inexplicabile.

Ajuns în vârf, se opri să-şi tragă sufletul şi se întoarse să arunce o privire în jur.

Din acest loc, cel mai înalt din ţinut, se vedea toată valea râului Oiselle. Se putea observa, de asemenea, cu o claritate extraordinară, în ciuda distanţei, cetatea Montaignac, clădită pe o stâncă aproape inaccesibilă.

Dar domnul d'Escorval se grăbea, aşa că bătu la uşa casei.

— Intră! se auzi o voce.

Încăperea în care pătrunse era mică, văruită în alb şi nu avea altă podea decât pământul, şi alt tavan decât paiele de pe acoperiş. Un pat, o masă şi două bănci grosolane de lemn formau tot mobilierul.

Aşezată pe un scaun de bucătărie, Marie-Anne lucra la o broderie.

Când domnul d’Escorval îşi făcu apariţia, ea se ridică şi, timp de un minut, rămaseră în picioare, faţă în faţă, tăcuţi, ea calmă, în aparenţă, el vădit frământat.

Baronul o examină pe Marie-Anne şi o găsi ca transfigurată. Pălise şi slăbise vizibil, dar frumuseţea ei dobândise o expresie ciudată şi emoţionantă.

— Nu-mi ceri veşti despre fiul meu? i se adresă el pe un ton de reproş.

— Mi s-au adus azi-dimineaţă, domnule, la fel ca în fiecare zi. N-am trăit atâta timp cât ştiam că viaţa îi este în pericol. Am aflat că se simte mai bine şi că ieri i s-a permis chiar să mănânce puţin.

— Te gândeşti la el?...

Fata începu să tremure. O roşeaţă trecătoare îi acoperi gâtul şi fruntea, dar răspunse cu o voce aproape stăpânită, zicând:

— Maurice ştie bine că nu voi avea puterea să-l uit, chiar dacă aş vrea.

— Şi totuşi i-ai spus că aprobi refuzul tatălui tău!

— Am spus-o, da, domnule baron, şi voi avea curajul s-o repet.

— Dar, nefericită copilă, l-ai adus la disperare pe Maurice, n-a lipsit mult să moară!

Fata îşi ridică cu mândrie capul şi, căutând privirea domnului d’Escorval, rosti:

— Priviţi-mă, domnule! Credeţi că eu nu sufăr?

Domnul d’Escorval rămase un moment năucit, dar revenindu-şi luă mâna fetei şi, strângând-o cu afecţiune, zise:

— Aşadar, Maurice te iubeşte, tu îl iubeşti, suferi, el aproape îşi dă sufletul, şi îl respingi!

— Trebuie, domnule!

— Încerc să găsesc raţiunea acestui imens sacrificiu, dar n-o găsesc. Trebuie să mi-o mărturiseşti, Marie-Anne, trebuie. Nu mai ai încredere în mine? E posibil ca tatăl tău, din cauza disperării, să fi luat hotărâri deosebit de aspre? Vorbeşte, îl vom combate împreună. Lacheneur ştie bine că îi sunt un prieten devotat, îi voi vorbi, mă va asculta...

— Nu am nimic să vă spun, domnule!

— Cum, vei avea îngrozitorul curaj să rămâi neînduplecată, când un părinte te roagă în genunchi, un părinte care îţi spune: Marie-Anne ai în mâinile tale fericirea, viaţa, gândurile fiului meu?

La aceste cuvinte din ochii fetei ţâşniră lacrimi.

— Ah!... sunteţi crud, domnule, strigă ea, sunteţi nemilos! Vedeţi cât sufăr şi mă chinuiţi peste măsură! Nu am nimic să vă spun, nu e nimic de spus tatălui meu! Maurice să mă uite, şi niciodată să nu mai încerce să mă vadă, suntem despărţiţi pentru totdeauna. Implorați-l pe Maurice să părăsească ţinutul şi, dacă refuză, porunciţi-i, îi sunteţi tată. Şi chiar dumneavoastră, domnule, pentru numele lui Dumnezeu, ocoliţi-ne, noi aducem nenorocire. Feriţi-vă să mai veniţi vreodată aici, casa noastră e blestemată, fatalitatea care apasă asupra noastră vă va atinge şi pe dumneavoastră.

Fata vorbea ca într-un soi de delir, şi atât de tare, încât probabil că i se auzi vocea din încăperea alăturată.

Uşa de comunicare se deschise şi domnul Lacheneur se arătă în prag.

Era mai multă durere şi nelinişte decât mânie în tonul cu care exclamă:

— Dumneavoastră aici, domnule baron!

— Ne-aţi părăsit, eram îngrijoraţi; aţi uitat vechea noastră prietenie.

Oricât de tulburat ar fi fost Lacheneur, reuşi să se stăpânească, şi avea aproape glasul cald de odinioară când îl invită pe domnul d’Escorval să-l urmeze în camera învecinată.

— Acesta e salonul de primire şi cabinetul meu de lucru, zise el zâmbind.

Încăperea, mult mai spaţioasă decât prima, mobilată de asemenea sumar, era însă plină de volume şi o uriaşă cantitate de pacheţele.

Doi bărbaţi erau ocupaţi să aranjeze aceste pachete şi cărţi. Unul era Chanlouineau. Pe celălalt, care era foarte tânăr, domnul d’Escorval nu-şi amintea să-l fi văzut.

— E fiul meu Jean, domnule baron, zise Lacheneur: S-a schimbat de zece ani de când nu l-aţi văzut.

Jean împlinise douăzeci de ani, dar trăsăturile-i obosite şi o barbă precoce îl făceau să pară mai bătrân. Era solid, foarte bine făcut şi fizionomia-i exprima o vie inteligenţă. Cu toate astea, nu plăcea la prima vedere. Avea în el acel „nu ştiu ce” care te înspăimânta. Privirea-i furişă o ocolea pe cea a interlocutorului, surâsu-i exprima viclenie şi răutate.

Domnul Lacheneur continuă:

— Nemaiavând mijloace să-l întreţin pe Jean la Paris, am fost obligat să-l chem acasă. Ruina mea va însemna poate un noroc pentru el. Credeam în ceea ce-mi scria. Da! am fost un tată naiv. Prietenul pe care îl rugasem să-i ducă chemarea de-a se întoarce mi-a spus adevărul Acest tânăr model nu ieşea din tripouri decât ca să alerge la baluri. Se îndrăgostise de una dintre dansatoarele fără talent de la nu ştiu ce teatru obscur şi, ca să placă acestei creaturi, urca pe

scenă, apărând alături de ea cu faţa mânjită de alb şi roşu.

— Nu e o crimă să urci pe scenă!

— Nu, dar este să-ţi înşeli părintele şi să faci datorii de cel puţin douăzeci de mii de franci. Acum cincisprezece zile îi mai aveam, dar acum nu mai am nimic. Nu pot spera să fac, rost de această sumă decât prin generozitatea domnilor de Sairmeuse.

Fraza rostită de Lacheneur depăşea atât de mult tot ce-şi putea imagina baronul, încât acesta nu-şi putu reţine un gest de uimire.

— Vă uimeşte, domnule, ceea ce spun? Înţeleg. Mânia din primul moment mi-a smuls atâtea vorbe ridicole! Dar m-am calmat şi am recunoscut că am fost nedrept. Ce-aţi fi vrut să facă ducele? Trebuia să-mi dăruiască Sairmeuse? A fost puţin prea repezit, mărturisesc, dar acesta-i e felul; de fapt, e cel mai bun dintre oameni. L-am revăzut pe fiul lui, marchizul, m-am dus chiar la castel cu el ca să aleg obiectele pe care vreau să le păstrez. Am ales ce-am vrut, mobilă, haine, rufărie. Mi se vor aduce toate aici şi voi fi ca un nobil. E prea puţin spus când afirm că domnul marchiz a fost bun, continuă Lacheneur. A avut faţă de noi cele mai delicate atenţii. De exemplu, văzând cât de mult regretă Marie-Anne florile, a declarat că îi va trimite atâtea cu câte să-şi umple grădina, şi că le va înnoi în fiecare lună.

Asemenea tuturor oamenilor cuprinşi de febra unei obsesii, domnul Lacheneur îşi exagera rolul pe care şi-l impusese. Acest ultim exemplu, ca o sinistră străfulgerare, făcu lumină în mintea domnului d’Escorval.

„Dumnezeule, gândi baronul, nenorocitul ăsta pune la cale o crimă!”

— Se înţelege, continuă Lacheneur cu aerul cel mai satisfăcut, că îmi vor da cei zece mii de franci dăruiţi de domnişoara Armande. De altfel, va trebui să fixez şi cifra recompensei pentru datoria împlinită. Şi asta nu-i tot: mi s-a propus să administrez Sairmeuse, urmând să locuiesc cu fiica mea în pavilionul de pază, unde am locuit atâta vreme. M-am gândit şi am refuzat. După ce m-am bucurat atâta vreme de o avere care nu era a mea, vreau să strâng una care să-mi aparţină.

— Aş fi indiscret dacă v-aş întreba ce socotiţi să faceţi?

— Absolut deloc. Mă voi face negustor ambulant. Domnul d’Escorval nu-şi putu crede urechilor.

— Dar e absurd! strigă el, oamenii care practică o asemenea meserie abia dacă îşi câştigă viaţa de pe o zi pe alta.

— Greşiţi, domnule baron, calculele mele sunt făcute, beneficiul este de treizeci la sută. Reţineţi că vom fi trei care vom vinde, căci îi voi încredinţa un balot fiului meu şi un altul lui Chanlouineau, care devine asociatul meu.

Şi vrând fără îndoială să-l facă pe domnul d’Escorval să înţeleagă că vizita lui a durat destul, Lacheneur începu şi el să aranjeze micile pachete care trebuiau să umple balotul unui negustor ambulant.

Dar baronul nu putea să plece astfel, mai ales acum când bănuielile sale deveniră aproape o certitudine.

— Trebuie să vă vorbesc! strigă el deodată.

Somat astfel, Lacheneur înţelese că nu va putea evita discuţia şi, cu gestul omului care se resemnează, se adresă fiului său şi lui Chanlouineau:

— Duceţi-vă un moment dincolo, o să vin şi eu, le spuse el.

Aceştia ieşiră şi, de îndată ce uşa se închise, începu:

— Ştiu, domnule baron, ce motive v-au adus. Veniţi să mi-o cereţi încă o dată pe Marie-Anne. Ştiu că refuzul meu aproape că l-a omorât pe Maurice şi credeţi-mă că am suferit îngrozitor. Asta nu înseamnă că atitudinea mea nu rămâne mai puţin definitivă, irevocabilă. Nu există în lume nicio putere capabilă să mă facă să revin asupra hotărârii mele. Nu mă întrebaţi care sunt motivele, n-aş putea să vi le spun, credeţi-mă însă că sunt grave.

— Nenorocitule, i se adresă domnul d’Escorval cu o voce înăbuşită, ce vrei să faci! la ce răzbunare îngrozitoare visezi!

Dar se opri, uşa de comunicare se deschise şi Marie-Anne apăru:

— Tată, zise ea, a venit marchizul de Sairmeuse.

Domnul Lacheneur alergă la uşă şi, sprijinindu-se de uşorul acesteia, se înclină spre prima încăpere spunând:

— Binevoiţi să mă scuzaţi, domnule marchiz, dacă îmi iau libertatea să vă rog să aşteptaţi; termin o afacere şi într-o clipă sunt al dumneavoastră.

Spunând astea, închise uşa şi se întoarse spre domnul d’Escorval.

— Aşadar, i se adresă baronul, tânărul ăsta vine aici?

— Aproape în fiecare zi, nu la ora asta ci puţin mai târziu.

— Şi îl primeşti?

— Cât se poate de bine, domnule baron. De altfel avem de discutat probleme importante, suntem

ocupaţi cu definitivarea restituirii domeniului Sairmeuse.

— Şi pe mine, pe mine prietenul dumitale, vrei să mă faci să cred că dumneata, un om deosebit de inteligent, te-ai lăsat înşelat de pretextele invocate de domnul marchiz de Sairmeuse ca să-ţi vină atât de des prin casă! Priveşte-mă în ochi, da, aşa! Şi acum îndrăzneşte să susţii, cu conştiinţa curată, că într-adevăr eşti convins că vizitele acestui tânăr sunt pentru dumneata! Ia seama, Lacheneur! rosti el sever. Gândeşte-te la situaţia pe care i-o creezi fiicei tale între Chanlouineau care o vrea de soţie şi domnul de Sairmeuse, care o vrea...

— O vrea ca amantă, nu-i aşa? De ce să nu rostiţi cuvântul? Dar ce mă interesează! Marie-Anne trebuie să fie şi va fi un instrument în slujba proiectelor mele. Cel ce este în situaţia mea nu se opreşte în faţa considerentelor care îi reţin pe alţii. Am sacrificat de la început totul: avere, familie, viaţă, onoare, numai să reuşesc.

Era înspăimântător aşa, cu pumnii încleştaţi, cu ochii injectaţi, ameninţând duşmani răzvrătiţi!

— Recunoşti deci, zise baronul. Vrei să te răzbuni pe cei din familia Sairmeuse şi ai făcut din Chanlouineau complicele dumitale.

— Nu recunosc nimic, răspunse Lacheneur, şi vă asigur...

— Cum să mai cred în jurămintele dumitale, după cele mărturisite!

— Fie, domnule baron, i se adresă Lacheneur, nu mă credeţi. Eu ştiu că numai prietenia vă determină să acţionaţi astfel şi recunoştinţa mea este mare, dar nu pot să vă răspund. Evenimentele au săpat o prăpastie între noi, să nu încercăm s-o trecem. Dacă

sunteţi prietenul meu, nu mai veniţi niciodată aici, întoarceţi-vă, ocoliţi-mă ca pe-un ciumat a cărui atingere poate aduce moartea! Totul în acest ţinut, continuă Lacheneur, face să se prelungească disperarea lui Maurice. Plecaţi, duceţi-l departe, foarte departe.

— Hm! Dacă aş putea! Mizerabilul de Fouché nu m-a făcut oare prizonier aici!

— Un argument în plus ca să ascultaţi sfatul meu. Aţi fost prietenul împăratului, sunteţi deci suspect. Sunteţi înconjurat de spioni. Duşmanii pândesc din umbră o ocazie ca să vă piardă. De ce au nevoie, ca să vă arunce în închisoare? Un demers greşit interpretat, un cuvânt, o scrisoare. Frontiera e aproape, mergeţi şi aşteptaţi în străinătate timpuri mai fericite.

— Tocmai asta n-o voi face, rosti cu mândrie domnul d’Escorval.

— În sfârşit, zise Lacheneur, se zice că nimeni nu poate fugi de soartă. Dar dacă într-o zi mâna călăului vi se va abate pe umăr, amintiţi-vă că v-am prevenit, şi să nu mă blestemaţi.

Îi strânse mâna ca pentru un ultim rămas bun şi se duse să-i deschidă uşa marchizului de Sairmeuse.

Deşi era poate înciudat să-l întâlnească aici pe domnul d’Escorval, Martial îl salută cu nu mai puţină politeţe studiată, şi de îndată începu să discute vesel cu domnul Lacheneur despre căruţele care trebuiau să sosească.

Domnul d’Escorval nu mai avea ce face în casa aceea. Era imposibil să mai vorbească cu Marie-Anne.

Se retrase deci, şi încet, sfâşiat de cele mai cumplite temeri, coborî coasta de la Rèche pe care două ore mai devreme o urcase plin de speranţă.

Ce-i va spune bietului Maurice?

Tocmai ajungea în pădurea de pini când un pas tânăr şi grăbit pe cărare îl făcu să se întoarcă.

Marchizul de Sairmeuse îl ajungea din urmă făcându-i semne. Baronul se opri, surprins. Martial îl abordă cu acel aer de sinceritate tinerească pe care ştia atât de bine să şi-l ia şi i se adresă fără nicio introducere:

— Sper, domnule că atunci când mă veţi asculta îmi veţi ierta faptul că v-am urmărit. Nu sunt de partea dumneavoastră, detest ceea ce dumneavoastră adoraţi, dar nu am nici pasiunile şi nici ranchiunile duşmanilor dumneavoastră. Din cauza asta vă spun: în locul dumneavoastră aş călători. Graniţa e la doi paşi, un cal bun şi un galop şi veţi fi la adăpost. Să auzim de bine!

Se îndepărtă fără să aştepte vreun răspuns.

Domnul d’Escorval rămase nedumerit.

— S-ar zice că e o o adevărată conspiraţie ca să mă alunge, murmură el. Dar am motive puternice să nu mă încred în buna credinţă a acestui băiat frumos.

Martial era departe.

Dacă ar fi fost mai puţin preocupat, ar fi observat două umbre la marginea pădurii: domnişoara Blanche de Courtomieu, urmată de nelipsita mătuşă Médie, venise să-l spioneze.

XVII

Că domnul marchiz de Courtomieu îşi idolatriza fiica, era un fapt admis, notoriu în tot ţinutul, incontestabil şi de necontestat. Adevărul era însă că şi-ar fi dat a treia parte din avere ca să se descotorosească de ea.

Această tânără surâzătoare, care părea încă un copil, ştiuse să pună stăpânire absolută pe el, de care abuza. Marchizul era excedat de despotismul fiicei sale. Se plictisise să se plieze ca o trestie la suflul tuturor capriciilor ei. Şi numai Dumnezeu ştie câte avea!

Deseori se revolta, dar în nouă cazuri din zece plătea scump tentativele sale de revoltă. Când domnişoara Blanche îşi oprea într-un anumit fel privirea-i rece şi dură ca oţelul asupra lui, tot curajul îl părăsea.

„N-am o fiică, se gândea uneori marchizul, cu un fel de disperare, ci o a doua conştiinţă, mult mai neiertătoare decât cealaltă. Dacă s-ar îndrăgosti de primul venit lipsit de personalitate, se gândea el, m-ar părăsi fără nicio ezitare. Ce scandal ar fi!”

Aşa că îşi dorea din adâncul sufletului un tânăr potrivit, care, însurându-se cu Blanche, să-l scape de toate grijile.

Dar de unde să-l iei pe acest eliberator?

Marchizul anunţase peste tot, cu surle şi tobe, că-i va da un milion ca zestre fiicei lui. Cum era de

aşteptat, acest cuvânt magic pusese în mişcare pe toţi candidaţii la însurătoare, nu numai din ţinut, ci chiar din departamentele învecinate.

Din nefericire, chiar dacă unii dintre ei i-ar fi convenit domnului Courtomieu, niciunul nu avu şansa să placă domnişoarei Blanche.

Când taică-său îi prezenta câte un pretendent, ea îl primea cu graţie, îşi punea în valoare pentru el toate farmecele, dar de îndată ce acesta pleca, îl înlătura cu un singur cuvânt pe care îl lăsa să cadă de la înălţimea dispreţului ei.

Marchizul era aproape disperat, când soarta îi aduse la Sairmeuse pe duce şi pe fiul acestuia. Văzându-l pe Martial, avu sentimentul unei apropiate eliberări.

„Acesta va fi ginerele meu, se gândi el.”

Adept al principiului care spune că trebuie să baţi fierul cât e cald, încă de a doua zi, marchizul îl lăsă pe ducele de Sairmeuse să întrevadă intenţiile sale.

Ducele de Sairmeuse nu putea fi decât încântat să se unească printr-o alianţă cu cea mai veche şi mai bogată familie din ţinut după a lui.

Consfătuirea celor doi gentilomi fu scurtă.

— Martial, fiul meu, zise ducele, are o rentă de o sută de mii de scunzi.

— Voi merge pentru fata mea până la... da, până la cincisprezece mii de franci, declară marchizul.

— Majestatea sa ţine la mine, voi obţine pentru Martial un important post în diplomaţie.

— Eu am, în cazul unei nenorociri, destui prieteni în opoziţie.

Înţelegerea era încheiată, dar domnul de Courtomieu se feri să-i vorbească despre acest lucru fiicei sale. Dacă i-ar fi spus cât de mult doreşte

această căsătorie, i-ar fi dat ideea s-o respingă. I se păru mai sigur să lase lucrurile să meargă de la sine.

Cât de bine gândise i-o demonstra faptul că într-o dimineaţă domnişoara Blanche năvăli în cabinetul său.

— Fiica ta capricioasă s-a decis, i se adresă ea cu hotărâre. Va fi fericită să devină marchiză de Sairmeuse.

Îi trebui multă voinţă domnului de Courtomieu ca să-şi ascundă bucuria pe care o resimţea; dar se gândi că, lăsând să transpară ceva, ar fi pierdut probabil totul.

Făcu câteva obiecţii, acestea fură viu combătute, şi, în sfârşit, îndrăzni să spună:

— Iată deci o căsătorie pe jumătate făcută. Una dintre părţi a consimţit. Rămâne de ştiut dacă şi cealaltă...

— Cealaltă va fi de acord, declară orgolioasa moştenitoare.

De altfel, de câteva zile, domnişoara Blanche îşi utiliza toate mijloacele în scopul operei de seducere care trebuia să-l facă pe Martial să cadă în genunchi în faţa ei.

Jucă pentru el, şi cu câtă perfecţiune, divina comedie a primei iubiri. Ceea ce nu învăţase, ceea ce încă nu ştia, era faptul că femeile cele mai viclene sunt păcălite de propriile lor minciuni, că marile actriţe sfârşesc întotdeauna prin a vărsa lacrimi adevărate.

Înţelese însă acest lucru într-o seară când o glumă a ducelui îi dezvălui faptul că Martial trecea în fiecare zi pe la Lacheneur.

Simţi atunci o durere ascuţită, chinuitoare, de nesuportat, având senzaţia că o lamă înroşită îi sfâşie

carnea.

Ca să nu se trădeze, trebui să părăsească în grabă salonul. Se încuie în camera ei şi izbucni în hohote de plâns.

— Oare să nu mă iubească? murmură ea.

Acest gând o îngheţă şi, pentru prima oară, ea, orgolioasa moştenitoare, se îndoi de sine.

Se gândi că Martial e destul de nobil ca să-şi permită să-şi bată joc de nobleţe, prea bogat ca să nu dispreţuiască banii, şi ea însăşi nu era nici atât de drăguţă, nici atât de seducătoare pe cât spuneau linguşitorii.

— Trebuie s-o înlătur pe Marie-Anne, se gândea ea, s-a suprim, dar cum?

Se făcuse de mult ziuă când domnişoara Blanche delibera încă, ezitând între o mie de proiecte contradictorii, unul mai nerealizabil decât altul. Camerista care intră, aducându-i un enorm buchet de trandafiri, trimis de Martial, o făcu să revină la realitate. Blanche luă trandafirii şi, în timp ce-i aranja într-un vas japonez, îşi spălă cu apă rece pleoapele umflate de primele lacrimi sincere pe care le vărsase de când era pe lume.

Când apăru la dejun era atât de palidă şi tristă, atât de altfel decât de obicei, încât mătuşa Médie se nelinişti.

Domnul de Courtomieu nu era nici el mai puţin intrigat. Se îngrijoră de-a binelea în momentul când, ridicându-se de la masă, fiică-sa îi solicită o întrevedere de o clipă.

În cabinet, fără să-i lase timp tatălui ei să se aşeze, domnişoara Blanche îl imploră să-i comunice fără nicio reţinere tot ceea ce se petrecuse între el şi ducele de Sairmeuse, dacă fuseseră fixate condiţiile

unei căsătorii, în ce stadiu se aflau lucrurile, şi, în sfârşit, dacă Martial a fost anunţat şi ce a răspuns.

— Ieri, copila mea, răspunse marchizul, ducele de Sairmeuse mi-a cerut oficial mâna ta, aşa încât pentru demersurile publice nu aşteptăm decât hotărârea ta.

— Tu ştii bine care e hotărârea mea, tată, bolborosi ea cu o voce abia desluşită, trebuie să ne grăbim.

— Să ne grăbim? repetă el.

— Da, tată, mă tem.

— Şi pentru ce, sfinte Dumnezeule?

— Ţi-o voi spune când voi fi sigură, răspunse ea ieşind.

Şi de îndată ce-l părăsi pe taică-său, o forţă pe mătuşa Médie să se îmbrace în mare grabă şi, fără nicio explicaţie, o târî în pădurea de la Rèche, într-un loc de unde se putea vedea casa lui Lacheneur.

Era chiar în ziua în care domnul d’Escorval venise să-i ceară o explicaţie vechiului său prieten. Blanche îl văzu sosind primul, apoi, puţin după aceea, sosi Martial.

Domnul d’Escorval nu întârzie prea mult şi ieşi, domnişoara Blanche îl văzu pe Martial alergând după el şi vorbindu-i.

Răsuflă uşurată. Vizita nu durase nici o jumătate de oră. Dar Martial, după ce-l salută pe baron, urcă din nou costişa şi intră în casa lui Lacheneur.

Din susul landei se auzi zgomot de roţi; nechezat de cai, pocnete de bici, înjurături.

Soseau căruţele anunţate de Martial, care aduceau mobilierul şi obiectele lui Lacheneur.

Martial auzi probabil din casă zgomotul căci ieşi, urmat de Lacheneur, de fiul său, de Chanlouineau şi de Marie-Anne.

Toţi se străduiră pe dată să descarce căruţele şi ai fi jurat că tânărul marchiz de Sairmeuse comanda totul; se ducea, venea, era plin de zel, vorbea cu toată lumea, şi chiar nu se dădea în lături să dea din când în când câte o mână de ajutor.

— E aici ca la el acasă, îşi spuse domnişoara Blanche.

Dar asta nu era încă nimic. Apăru şi o a treia căruţă, trasă de un singur cal, şi încărcată cu ghivece de flori şi de arbuşti.

Această apariţie îi smulse domnişoarei de Courtomieu un strigăt de mânie.

— Flori! exclamă ea cu voce înăbuşită, la fel ca pentru mine! Numai că mie îmi trimite un buchet şi pentru ea despoaie parcurile domeniului Sairmeuse.

Domnişoara Blahehe îşi impuse să rămână acolo trei ore întregi, timpul cât a fost necesar ca totul să fie dus înăuntru.

Căruţele plecaseră de o bună bucată de vreme când, în sfârşit, Martial apăru în pragul casei.

Marie-Anne îl conducea şi discutau. Părea că nu se poate hotărî să plece.

În cele din urmă se îndepărtă alene, ca şi când ar fi regretat. Rămasă în uşă, Marie-Anne îi făcu un gest prietenesc cu mâna.

— Vreau să-i vorbesc acestei creaturi! strigă domnişoara Blanche. Vino, mătuşă Médie! Trebuie...

Nu făcu niciun sfert din drum că şi regretă amarnic faptul că se arătase. Dar nu mai putea da înapoi. Marie-Anne, în picioare, în faţa uşii, o văzuse probabil.

Nu-i mai rămânea decât să profite de restul drumului ca să-şi revină, şi să-şi compună expresia feţei.

Când i se adresă lui Marie-Anne avea pe buze cel

mai frumos şi mai dulce surâs. Era totuşi în încurcătură, neştiind prea bine cu ce pretext să-şi mascheze vizita şi, ca să câştige timp, se prefăcu foarte obosită.

— În sfârşit, iată-ne aici. N-am putut, draga mea, să mă resemnez să nu am veşti de la tine, mai ales după nenorocirea care vi s-a întâmplat. Ce-ai făcut? Recomandarea mea te-a ajutat să-ţi găseşti de lucru?

Fără să bănuiască nimic, Marie-Anne, cucerită de interesul emoţionant purtat de vechea ei prietenă, îi răspunse cu cea mai mare sinceritate, mărturisind zădărnicia celor mai multe demersuri.

Dar domnişoara Blanche nu asculta. La doi paşi de ea se aflau lăzile cu arbuştii aduşi de la Sairmeuse şi parfumul lor delicat îi aprinse iar mânia.

— Cel puţin, o întrerupse ea, ai aici cu ce să uiţi de grădinile de la Sairmeuse... Cine ţi-a trimis florile astea frumoase?

Marie-Aline, se-mpurpură la faţă, rămase un moment buimăcită şi în sfârşit răspunse, mai curând bolborosi:

— Este o atenţie a domnului marchiz de Sairmeuse.

Domnişoara Blanche reuşi să-şi ascundă mânia sub un hohot de râs şi spuse pe un tot glumeţ:

— Bagă de seamă, dragă prietenă, să nu mă supăr pe tine, ai acceptat flori de la logodnicul meu...

— Cum, marchizul de Sairmeuse...

— ...a cerut mâna prietenei tale şi tata i-a acordat-o. E încă un secret, dar nu văd niciun inconvenient să-l încredinţez prietenei mele.

Blanche credea că astfel îi va zdrobi inima lui Marie-Anne, dar, deşi îi scrută faţa cu multă atenţie, nu surprinse nici cea mai uşoară tresărire.

Apoi, cu un efort de veselie, reluă cu voce tare.

— Şi întreg ţinutul va vedea două nunţi în acelaşi timp, căci şi tu te vei căsători, draga mea!

— Eu?...

— Da, tu... secretoasă mică! Toată lumea ştie că te vei căsători cu un tânăr din împrejurimi, care se numeşte... aşteaptă... ştiu... Chanlouineau!

— Toată luinea se înşală, zise Marie-Anne cu prea multă impetuozitate; nu voi fi niciodată soţia acestui om.

— Ia te uită! şi pentru ce, mă rog? Se zice că e prezentabil şi destul de bogat.

— Pentru că... se bâlbâi Marie-Anne, pentru că...

Numele lui Maurice d'Escorval îi veni pe buze dar, din nefericire, nu-l pronunţă.

Câte destine vor depinde de o împrejurare aparent atât de lipsită de importanţă!

„Ticăloasa! se gândea domnişoara Blanche, neruşinata! Ar năzui la un marchiz de Sairmeuse".

Şi cum Marie-Anne se încurcase căutând o scuză plauzibilă, Blanche reluă pe un ton îngheţat şi usturător care lăsă, în cele din urmă, să i se ghicească toată duşmănia:

— Greşeşti, draga mea, crede-mă, dacă refuzi această partidă. În tot cazul acest Chanlouineau te-ar face să eviţi penibila obligaţie de a munci cu propriile mâini şi de a merge din uşă în uşă să ceri de lucru şi să fii refuzată. Dar n-are nicio importanţă, o să fiu eu – şi accentuă acest cuvânt – mai generoasă decât fostele tale cunoştinţe. Am de brodat panglici pentru jupoane, le voi trimite prin cameristă şi o să vă înţelegeţi împreună asupra preţului. Am plecat! La revedere, draga mea! Vii, mătuşă Médie?

Şi plecă rânjind, lăsând-o pe Marie-Anne împietrită de surprindere, durere şi indignare. Mai stătea încă

nemişcată, în acelaşi loc, după mai bine de un minut, când o mână o prinse uşor de braţ.

Fata tresări, se întoarse repede... şi se trezi în faţa tatălui ei.

Lacheneur era mai alb decât gulerul cămăşii.

— Am fost aici, zise el arătând spre uşa casei, am auzit tot... Şi tu, fiica mea iubită, biată Marie-Anne, tu n-ai înţeles nimic din jignirile acestei nobile moştenitoare, în nevinovăţia ta te întrebi, nu-i aşa, ce motive avea să se poarte astfel? Ei bine, îţi voi spune eu: crede că marchizul de Sairmeuse e amantul tău.

Marie-Anne se clătină sub această lovitură teribilă şi un spasm nervos o scutură din cap până-n picioare.

— Dar Maurice, Maurice mă va dispreţui. Pot să accept totul, da, totul, cu excepţia acestui lucru.

Domnul Lacheneur nu răspunse, disperarea lui Marie-Anne era sfâşietoare; simţi că se va înduioşa şi intră în casă.

Intuiţia sa fusese exactă. Domnişoara Blanche se hotărî să se servească de o armă pe care gelozia şi ura o găsesc întotdeauna în serviciul lor: calomnia.

Totuşi, cele două sau trei istorioare mârşave, imaginate de ea şi repetate peste tot de mătuşa Médie, pe care o obligase să facă acest lucru, nu produseseră efectul scontat.

Reputaţia lui Marie-Anne era distrusă, dar Martial, departe de a-şi înceta vizitele la Lacheneur, le îndesi şi mai mult. Ba chiar, crezând că e tras pe sfoară, începu s-o supravegheze pe tânăra fată...

Şi astfel, într-o seară, când era sigur că Lacheneur, fiul său şi Chanlouineau nu erau acasă, Martial observă un bărbat care ieşea din casă şi traversa în goană landa.

Alergă pe urmele lui, dar bărbatul îi scăpă...

Crezuse că-l recunoaşte pe Maurice d’Escorval.

XVIII

Domnul baron d’Escorval avusese prudenţa ca după mărturisirile făcute de fiul său să nu-i mai împărtăşească şansele pe care încă le mai întrevedea.

Maurice ghici însă ceea ce baronul trecea sub tăcere. Nu întreba nimic pentru că era încredinţat că nu i se va spune adevărul.

Numai că, din acel moment, pândi tot ceea ce se petrecea în casă.

Stătea în patul lui, toropit în aparenţă, dar nu scăpa nicio mişcare a baronului.

Aşa că îl auzi punându-şi cizmele, cerându-şi pălăria şi alegând un baston dintre cele care se aflau în vestibul. Desluşi scârţâitul zăvorului de la grilajul exterior.

— Tata pleacă, îşi spuse el.

Şi cu toate că era foarte slăbit, reuşi să se târască până la fereastră. Se lăsă să cadă într-un fotoliu aflat în apropiere, gândindu-se că pândind de la fereastră întoarcerea tatălui său îşi va cunoaşte soarta cu două secunde mai devreme.

O află la capătul a trei ore chinuitoare.

A fost suficient să-l vadă pe domnul d’Escorval, ca să înţeleagă că de data asta totul era definitiv pierdut.

Avu nevoie de întreaga putere ca să ajungă din nou în pat; simţea că moare.

Dar curând se ruşină de această slăbiciune pe care o consideră nedemnă. Vru să afle ce se întâmplase, să ceară amănunte.

Sună şi îi spuse servitorului că doreşte să vorbească cu tatăl lui. Domnul d'Escorval nu întârzie să-şi facă apariţia.

— Ei? strigă Maurice.

Numai după intonaţia acestei întrebări, domnul d'Escorval simţi că ghicise.

— Lacheneur a rămas surd la reproşurile şi rugăminţile mele, răspunse el cu voce gravă.

— Ai văzut-o pe Marie-Anne, tată, i-ai vorbit?

— Am găsit-o şi mai neînduplecată decât tatăl ei.

— Neînduplecată! mă respinge şi îl acceptă pe Chanlouineau.

— Chanlouineau a devenit asociatul lor.

— Dumnezeule! Şi Martial de Sairmeuse?

— Vine la ei ca un obişnuit al casei, l-am întâlnit acolo...

Fiecare dintre aceste răspunsuri cădeau ca o lovitură de măciucă în capul lui Maurice.

— Asta e, repeta el, domnul Lacheneur şi-a pierdut minţile.

— Aşa am crezut şi eu la început, şopti baronul.

— Şi dumneata, tată, dumneata care eşti obişnuit cu oamenii, cu toată experienţa ta, n-ai putut să-i ghiceşti intenţiile?

— Am nişte bănuieli, răspunse domnul d'Escorval, dar numai bănuieli. Probabil că Lacheneur, mânat de ură, visează la o răzbunare îngrozitoare.

— Un complot, zise Maurice, nu explică încăpăţânarea domnului Lacheneur de-a mă respinge.

— Ba din nefericire da! bietul meu copil. Căci datorită lui Marie-Anne îi ţine în mână şi pe

Chanlouineau şi pe marchizul de Sairmeuse. Dacă mâine fata ar deveni soţia ta, cei doi îi scapă imediat. Apoi, desigur, pentru că îi suntem dragi, nu vrea cu niciun chip să ne amestece într-o aventură de a cărei reuşită nu este sigur.

O idee îi veni în minte lui Maurice, deocamdată tulbure, neconturată, neclară, abia distinctă, dar care trebuia să fie o idee salvatoare. Şi, ca urmare, de îndată ce rămase singur, ea ieşi la lumină, crescu, se preciză.

— Dacă Lacheneur organizează o conspiraţie, îşi zise el, are nevoie de complici. De ce să nu mă ofer? Din ziua în care voi împărţi cu el primejdiile şi speranţele îi va fi imposibil să mi-o mai refuze pe fiică-sa.

Şi din acel moment nu se mai gândi decât cum să-şi grăbească vindecarea.

— Niciodată n-aş fi crezut că Maurice poate să se consoleze astfel, zicea doamna d’Escorval, fericită, văzându-şi fiul cum începe să prindă din nou gust de viaţă.

Dar baronul nu răspundea. Lui i se părea suspectă însănătoşirea aceea aproape miraculoasă; era asaltat de temeri.

În sfârşit, în a doua săptămână a lunii septembrie, abatele Midon declară că Maurice poate să-şi reia viaţa obişnuită şi chiar că, întrucât timpul se menţinea frumos, i-ar prinde bine puţină mişcare.

— Ce bucurie, exclamă el, voi putea vâna!

Niciodată Maurice nu se simţi mai fericit decât în dimineaţa în care, pe la ora şapte, cu puşca pe umăr, trecu râul Oiselle pentru a ajunge la casa lui Lacheneur.

Ajungând în pădurea de la Rèche, se opri un

moment într-un loc de unde se vedea casa. Şi bine făcu, căci îi văzu ieşind unul după altul pe Chanlouineau şi pe Jean. Şi unul şi celălalt duceau câte un balot.

Acum Maurice era sigur că Marie-Anne şi taică-său erau singuri acasă.

Alergă până acolo şi intră fără să bată.

În prima încăpere, Marie-Anne şi tatăl ei stăteau ghemuiţi în faţa sobei, unde ardea un foc puternic.

La zgomotul uşii se întoarseră şi, văzându-l pe Maurice, se ridicară la fel de roşii şi de tulburaţi şi unul şi celălalt.

— De ce-ai venit aici? strigară amândoi deodată.

Maurice zâmbi. Îşi păstrase calmul şi ciudata luciditate a marilor disperări.

Dintr-o singură privire observă toate amănuntele încăperii în care intrase şi, dacă mai păstrase vreo îndoială, aceasta se risipi. Căci văzuse bine o cratiţă mare pe foc, plină cu plumb topit şi două forme de gloanţe lângă grătarul sobei.

— Dacă îndrăznesc să mă prezint la dumneavoastră, domnule, rosti el pe un ton hotărât şi grav, e pentru că ştiu totul. Am ghicit proiectele dumneavoastră de răzbunare. Ei bine! priviţi-mă deschis în ochi şi spuneţi-mi dacă nu sunt dintre aceia pe care un conducător s-ar considera fericit să-i angajeze.

— Nu ştiu ce vrei să spui, bâigui domnul Lacheneur, uitând de mânia sa prefăcută; n-am proiecte.

— Atunci ce-i cu gloanţele pe care vă munciţi să le turnaţi? Conspiratori neîndemânatici! Trebuia cel puţin să încuiaţi uşa, ar fi putut intra altcineva.

Maurice se duse şi trase zăvorul.

— Înţelegeţi-mă, nu pretind să vă forţez încrederea, nu. Mă dăruiesc trup şi suflet, cu ochii închişi. Oricare ar fi cauza dumneavoastră, o declar şi a mea. Duşmanii dumneavoastră vor fi şi ai mei. Porunciţi şi voi asculta. Nu cer decât o favoare, aceea de a lupta, de a învinge sau de a mă lăsa omorât alături de voi!

— Dacă accept rugăminţile dumitale, Maurice, zise Lacheneur, mă vei blestema înainte chiar de a-se împlini trei zile. O iubeşti pe Marie-Anne... Vei putea să asişti indiferent la situaţia ei îngrozitoare? Gândeşte-te că nu trebuie să-i descurajeze câtuşi de puţin nici pe Chanlouineau, nici pe marchizul de Sairmeuse. Oh! Ştiu la fel de bine ca şi tine că e un rol odios pe care i-l impun, datorită căruia fiica mea îşi va pierde lucrul cel mai de preţ pe care îl are o tânără fată, reputaţia!

Maurice nu clipi.

— Fie, zise el rece, nu mă interesează. Marie-Anne poate să-şi facă în continuare datoria, voi suferi, dar nu mă voi îndoi niciodată de ea, şi voi tăcea. Dacă vom câştiga va fi soţia mea, dacă vom pierde...

Un gest îi completă gândul, mai explicit decât toate afirmaţiile.

Domnul Lacheneur fu vizibil impresionat.

— Dar eşti un copil, Maurice, tatăl tău mi-e prieten. Nefericitule, nu înţelegi că angajându-te îl implici pe baronul d’Escorval? Crezi că nu-ţi rişti decât capul tău, dar de fapt pui în joc viaţa tatălui tău.

Maurice îl întrerupse cu brutalitate:

— Prea multă ezitare! strigă el. Răspundeţi-mi într-un cuvânt! Numai să ştiţi bine că dacă mă refuzaţi, mă întorc acasă şi cu puşca asta pe care o am în mână îmi zbor creierii.

— Consideră-te de-ai noştri, rosti cu duritate Lacheneur. Dar să nu uiţi niciodată ameninţarea care îmi smulge consimţământul. Orice ţi s-ar întâmpla ţie sau alor tăi să-ţi aduci aminte că tu ai vrut-o!

Maurice înaintă spre Marie-Anne, îi luă mâna pe care o duse la buze şi, râzând, cu acel voios râs al tinereţii, exclamă:

— Cauza mea... iat-o!

Lacheneur întoarse capul. Dacă vreun gând de iertare îi trecu prin minte îl alungă şi, cu aerul cel mai posomorât, reluă:

— Mai rămâne încă, domnule d'Escorval, să precizăm convenţia noastră.

— Dictaţi-mi condiţiile, domnule.

— Mai întâi, nu vei veni aici decât noaptea, la orele la care ne vom înţelege dinainte, niciodată pe neaşteptate. Promite-mi apoi că îl vei evita pe marchizul de Sairmeuse. S-ar putea ca din întâmplare, în ciuda precauţiilor noastre, să-l întâlneşti aici. Domnul de Sairmeuse este aroganţa întruchipată şi te urăşte. Tu îl duşmăneşti şi eşti impulsiv. Jură-mi că dacă te va provoca, îi vei nesocoti sfidările.

Maurice ezită, dar o privire a lui Marie-Anne îl hotărî.

— Jur! rosti el.

— În ceea ce-l priveşte pe Chanlouineau, adăugă domnul Lacheneur, îl iau în grija mea.

Se opri, căutând în gând dacă n-a uitat nimic.

— În rest, nu-mi mai rămâne, Maurice, decât să-ţi adresez o ultimă şi foarte importantă recomandare. Îl cunoşti pe fiul meu?

— Desigur! eram prieteni când venea în vacanţă.

— Ei bine! când îmi vei afla secretrul, căci ţie îţi voi

spune tot gândul meu, să n-ai încredere în Jean. Păzeşte-te, îţi spun.

Mai suspină încă o dată şi repetă:

— Fereşte-te!...

XIX

Aşadar, cel pe care marchizul de Sairmeuse îl surprinsese ieşind în goană din casa domnului Lacheneur era, într-adevăr, Maurice d’Escorval.

Martial nu avea nicio certitudine, s-ar fi putut ca întunericul să-l fi înşelat, dar numai îndoiala era suficientă ca să-i umple inima de mânie.

Supărarea sa fu atât de mare încât se hotărî ca timp de o săptămână să nu mai calce deloc pe la Rèche.

Ducele de Sairmeuse ghici această îmbufnare şi, exploatând-o cu iscusinţa celui interesat, ştiu s-o folosească ca să-i smulgă fiului său consimţământul pentru alianţa cu familia Courtomieu.

Pradă celor mai crude nehotărâri, Martial se eschivase până atunci de la orice răspuns categoric. Pisălogit cu iscusinţă, strigă în cele din urmă:

— Fie! O iau de nevastă pe domnişoara Blanche.

Demersurile oficiale au fost făcute în mai puţin de patruzeci şi opt de ore, un proiect de contract a fost întocmit, iar celebrarea căsătoriei se hotărî să aibă loc în primăvară.

Dineul organizat în cinstea logodnei avu loc la Sairmeuse şi fu cu atât mai vesel cu cât se sărbătoreau încă două mici victorii.

Ducelui de Sairmeuse i se încredinţase, împreună cu brevetul de general-locotenent, comandamentul militar din Montaignac, iar marchizului de

Courtomieu, preşedinţia Curţii tribunalului special, instituit la Montaignac, pentru a servi duşmăniilor şi terorilor Restauraţiei.

Domnişoara Blanche triumfa. După această declaraţie publică Martial era înlănţuit.

Din nefericire, orgolioasa moştenitoare nu ştiu să reziste plăcerii de a risca o aluzie, destul de voalată de altfel, în legătură cu ceea ce numea ea „josnicia vechilor înclinaţii ale marchizului”. Blanche prinse ocazia să spună că îi găsise de lucru lui Marie-Anne, ca s-o ajute să trăiască.

Martial se forţă să zâmbească, dar ticăloşia procedeului îl obligă s-o plângă pe Marie-Anne.

Şi chiar a doua zi alergă la Lacheneur.

Datorită primirii călduroase ce i se făcu, toate ranchiunele sale se topiră, toate bănuielile se evaporară. Bucuria revederii străluci chiar în ochii lui Marie-Anne, şi el observă bine acest lucru.

„Va fi a mea!” se gândi Martial.

Şi erau într-adevăr fericiţi că se întorsese. Fiul comandantului forţelor militare din Montaignac, ginerele, după cum se spunea, al preşedintelui Curţii tribunalului special, Martial devenea un instrument preţios.

O dată, către mijlocul lui februarie, văzându-l pe Chanlouineau în mare încurcătură, încercând să compună o scrisoare, Martial ţinu morţiş să-i servească drept secretar.

— Nu e pentru mine blestemata asta de scrisoare, îi spuse Chanlouineau, ci pentru un unchi care îşi căsătoreşte fiica.

Pe scurt, Martial se aşeză la masă şi scrise, nu fără numeroase ştersături, cele ce îi dictă Chanlouineau.

„Dragul meu prieten. Am căzut în sfârşit de acord şi căsătoria s-a hotărât. Nu ne mai ocupăm decât de nuntă, care e fixată pentru data de... Vă invităm să ne faceţi plăcerea de a veni. Contăm pe voi şi trebuie să fiţi încredinţaţi că, cu cât veţi aduce mai mulţi prieteni, cu atât vom fi mai mulţumiţi.

Cum petrecerea are loc fără multă ceremonie şi pentru că vom fi foarte mulţi, ne veţi face un serviciu aducând şi ceva provizii.”

Dacă Martial ar fi putut vedea surâsul lui Chanlouineau, şi-ar fi dat seama cu siguranţă că nimerise într-o cursă grosolan întinsă. El însă era încântat.

— Aşadar, marchize, i se adresă taică-său, Chupin pretinde că nu mai ieşi din casa lui Lacheneur. Când ai să termini odată cu micuţa aia?

Martial nu răspunse. Se simţea la discreţia acelei „micuţe”. Alături de Marie-Anne judecata i se tulbura, şi fiecare privire de-a ei îl făcea să se aprindă. Dacă i-ar fi cerut s-o ia de soţie, n-ar fi spus nu.

Dar Marie-Anne nu avea această ambiţie. Toate gândurile, toate dorinţele sale erau legate de succesul tatălui ei. Ea şi cu Maurice erau cele mai întreprinzătoare ajutoare ale lui Lacheneur, căci întrevedeau după victorie o recompensă extraordinară.

Domnul d’Escorval nu putu să nu remarce lungile absenţe ale fiului său şi, supraveghindu-l, se încredinţa că Lacheneur îl „încorporase”.

Cuprins de teamă, se hotărî să se ducă deîndată, fără să-l prevină pe Maurice, să-l vadă pe vechiul prieten, dar prevăzând un nou eşec, îl rugă pe abatele Midon să-l însoţească.

Un spectacol ciudat îi aştepta când ieşiră din pădure.

Se însera, dar lucrurile se mai puteau încă desluşi.

În faţa casei lui Lacheneur se afla un grup de vreo douăsprezece persoane, şi Lacheneur le vorbea.

Curând, în mâna lui străluci un chibrit: el aprinse o torţă şi o aruncă pe acoperişul de paie al cocioabei sale, strigând din răsputeri.

— Zarurile au fost aruncate! Iată dovada că nu voi da înapoi.

Cinci minute mai târziu, casa era în flăcări.

În depărtare se văzu luminându-se o fereastră a fortăreţei din Montaignac, care se aprinse ca un far, şi tot orizontul se înroşi de lumina incendiilor.

Era răspunsul la semnalul lui Lacheneur.

XX

Bătrâni aproape, încercaţi de toate furtunile vremii lor, având milioane, posedând cele mai somptuoase locuinţe din regiune, ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu n-ar fi trebuit să mai aspire decât la liniştea căminului familial.

Dar n-a fost aşa...

Numiţi, unul comandant al forţelor armate, celălalt preşedinte al Curţii tribunalului special din Montaignac, îşi părăsiră castelele ca să se instaleze de bine, de rău la oraş.

Vanitatea lor senilă era astfel satisfăcută...

Era momentul acelei perioade dureroase a Restauraţiei, care a rămas în memoria tuturor sub numele de Teroarea Albă.

Represaliile se practicau în mod deschis, răzbunările erau satisfăcute în plină zi, urile personale şi înspăimântătoarea rapacitate îşi găseau adăpost sub mantaua ranchiunelor politice.

În acea zi de 4 martie 1816, ducele de Sairmeuse se aşezase la masă când din vestibul se auzi zarvă.

Se ridică, dar uşa se deschise în acelaşi timp şi un om cu răsuflarea tăiată năvăli înăuntru.

Era Chupin, bătrânul pungaş, ridicat de domnul de Sairmeuse la funcţia de paznic de vânătoare.

— Ce s-a-ntâmplat? îl întrebă ducele.

— Vin! monseniore, strigă Chupin, sunt pe drum!

— Cine? Cine anume?

Drept răspuns bătrânul pungaş îi întinse o copie a scrisorii întocmite de Martial la dictarea lui Chanlouineau.

— Ce-i cu asta? întrebă ducele.

Chupin îşi smulgea părul.

— Sunt pe drum! repeta el. Vorbesc de ţărani... Ei cred că or să cucerească Montaignac-ul, că or să o alunge pe Majestatea-sa Ludovic al XVIII-lea şi o să-l aducă pe celălalt...

— Câţi sunt?

— Ştiu eu, domnule... Poate două mii, poate zece.

— Toţi oamenii din oraş sunt alături de noi.

— Nu, domnule, nu! Au aici complici; toţi ofiţerii din timpul Imperiului îi aşteaptă ca să le întindă mâna.

— Cine sunt capii?...

— Lacheneur, abatele Midon, baronul d'Escorval...

— Ajunge, strigă ducele.

Sună de să strice soneria; un valet îşi făcu apariţia.

— Cineva să încalece şi să meargă să-i spună fiului meu să gonească până aici într-un suflet.

— E inutil, monseniore, să trimiteţi după marchiz.

— De ce, mişelule?

— Pentru că este cu ei! Da! fiica lui Lacheneur se pricepe al naibii să le sucească minţile, toţi curtezanii ei sunt acolo, Chanlouineau, tânărul d'Escorval, fiul dumneavoastră şi alţii.

Ducele îi porunci lui Chupin să-l urmeze şi se năpusti afară.

Încă mai spera ca acesta să exagereze, dar când ajunse în piaţa Armelor, de unde se putea vedea o mare parte a regiunii, ultimele iluzii i se risipiră.

Orizontul ardea. Montaignac era înconjurat de un cerc de flăcări.

Ducelui nu-i mai rămânea decât să se sfătuiască cu

domnul de Courtomieu.

Se îndreptă în grabă spre casa marchizului, când, dând colţul străzii Citadelle, observă sub o poartă doi oameni care discutau şi care la vederea epoleţilor lui strălucind în noapte o luară la goană.

Instinctiv, ducele de Sairmeuse se năpusti pe urmele lor şi, ajungându-l pe unul dintre ei, îl prinse de guler, îl zgâlţâi atât de tare încât de sub redingotă, unde le avea ascunse, căzură două pistoale.

— Ah, banditule! strigă el, eşti un conspirator.

Şi pe dată, fără să mai spună altceva, îl târî pe om la post, îl aruncă soldaţilor uluiţi şi se grăbi spre domnul de Courtomieu.

Prietenul său era încântat.

— În sfârşit! zise el, iată o ocazie care să pună în valoare devotamentul şi zelul nostru! Şi fără niciun pericol! Avem ziduri bune, porţi solide, 3000 de soldaţi!

Deodată, străfulgerarea unui gând îi umbri obrazul:

— Drace! Şi eu care o aştept pe Blanche în seara asta! Trebuia să plece din Courtomieu după cină. Numai să nu i se întâmple vreo nenorocire!

XXI

Ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu aveau în faţa lor mai mult timp decât crezuseră.

Ţăranii înaintau, dar nu atât de repede pe cât spusese Chupin.

Două din împrejurările care scapă fatalmente previziunii omeneşti, aveau să facă să eşueze planul lui Lacheneur.

Stând, pe o ridicătură a landei, numărase focurile care răspunseseră incendiului pe care îl aprinsese.

I se aduse calul, şi pusese piciorul în scară, când doi oameni se năpustiră din ierburile învecinate. Unul prinse calul de frâu.

— Abatele Midon! exclamă Lacheneur, năucit. Domnul d'Escorval! Ce mai vreţi de la mine?

— Vrem să împiedicăm îndeplinirea unei fapte nebuneşti! strigă domnul d'Escorval. Ura te face s-o apuci pe un drum greşit! Crezi că nu ţi-am ghicit proiectele? Speri să cuceriţi Montaignac. Nesăbuitule! Uiţi că Montaignac este un oraş fortificat, apărat de şanţuri adânci şi de ziduri înalte. Uiţi că în spatele acestor fortificaţii există o garnizoană numeroasă, comandată de un om căruia trebuie să-i recunoşti energia deosebită şi curajul neîmblânzit: ducele de Sairmeuse.

— Totul a fost prevăzut, răspunse Lacheneur, şi suntem aşteptaţi la Montaignac. Aţi văzut o lumină strălucind la fereastra fortăreţei? Ea mă anunţă că de

îndată ce vom sosi, două-trei sute de ofiţeri în slujba fostului Imperiu vor veni să ne deschidă porţile oraşului.

— Toate astea nu înseamnă nimic, continuă baronul. Crezi într-adevăr că la ora asta nici marchizul de Courtomieu, nici ducele de Sairmeuse n-au fost înştiinţaţi?

Lacheneur ridică din umeri.

— La ora asta e foarte probabil ca ducele şi marchizul să fie în mâinile prietenilor noştri.

Era rândul parohului din Sairmeuse să-şi unească eforturile cu cele ale baronului.

— Nu vei pleca, Lacheneur, rosti acesta. Nu vei rămâne surd la vocea raţiunii. Eşti un om cinstit, gândeşte-te la înspăimântătoarea responsabilitate pe care ţi-o asumi.

— Nesăbuitule, ia aminte! Sângele pe care îl vei face să se verse va cădea pe capul tău şi al copiilor tăi!

Înspăimântată de aceste cuvinte profetice, mica trupă se opri.

Atunci unul dintre complici, îmbrăcat ca un ţăran din împrejurimile castelului Sairmeuse ieşi din rânduri.

— Marie-Anne! strigară în acelaşi timp abatele şi baronul, stupefiaţi.

— Da, eu! răspunse fata, scoţându-şi pălăria care îi ascundea în parte obrazul, eu care împart primejdia cu cei ce-mi sunt dragi. Sfaturile dumneavoastră vin prea târziu. Înainte de două ore, la răspântia Croix-d’Arcy, la o leghe de Montaignac, unde e fixată întâlnirea generală, se vor afla o mie cinci sute de oameni, a căror comandă trebuie s-o ia tatăl meu. Credeţi că el îi va lăsa fără conducător pe aceşti

oameni pe care i-a smuls din căminele lor? Lăsaţi-l să treacă domnilor, fiecare minut pe care ne faceţi să-l pierdem va costa probabil viaţa unui om. Şi noi, prieteni, înainte!

Aclamaţii puternice îi răspunseră, şi mica trupă se năpusti să traverseze landa.

Domnul d'Escorval era consternat, dar nu-şi putea lăsa fiul, pe care îl observă în rânduri, să plece astfel.

— Maurice! strigă el. N-o să-i urmezi pe aceşti oameni fără minte.

— Vai, tată, nu pot să te ascult. M-am înrolat... Am jurat... preiau Comanda după Lacheneur.

— Fiule! reluă domnul d'Escorval, copil nefericit! Te-ndrepţi spre moarte... spre moarte sigură. Şi mama ta, Maurice, o uiţi pe mama ta!

— Mamei mele, răspunse el, o să-i placă mai mult să-şi plângă fiul mort, decât să-l păstreze lângă ea, dezonorat, stigmatizat de laşitate şi trădare. Adio, tată!

Domnul d'Escorval întinse braţele, îl strânse la piept pe acest fiu atât de iubit, ca şi când ar fi fost pentru ultima oară.

— Adio! murmură el, adio!

Deodată îşi reveni.

— Ne mai rămâne o speranţă, abate, strigă el. Alergând la Escorval şi înhămând în grabă o cabrioletă, putem ajunge înaintea conjuraţilor la Croix-d'Arcy. Îi vom convinge pe aceşti bieţi rătăciţi să se întoarcă la casele lor.

Şi plecară în goană...

XXII

Clopotul din Sairmeuse suna ora opt când domnul Lacheneur şi ai săi părăseau landa de la Rèche.

O oră mâi târziu, la castelul Courtomieu, domnişoara Blanche termina cina şi cerea trăsura ca să se ducă la tatăl ei, la Montaignac.

Întâmplări deosebite explicau această călătorie.

Trecuseră şase zile de când Martial nu apăruse pe la Courtomieu, şi domnişoara Blanche era pe jumătate nebună de durere şi furie.

— Fără îndoială e lângă cealaltă, îşi spunea ea, e la genunchii acelei mizerabile Marie-Anne... amanta lui.

Spunea astfel, sfârşind prin a crede calomniile pe care ea însăşi le inventase.

Voia ca taică-său să-l constrângă pe Lacheneur să părăsească ţinutul.

— În sfârşit, îşi spunea ea, voi fi scutită astfel de prezenţa acestei destrăbălate, a acestei neruşinate! Vom vedea dacă va avea îndrăzneala s-o urmeze! Oh! nu, nu va îndrăzni!

Abia la o leghe depărtare de Sairmeuse atenţia îi fu abătută de la aceste gânduri.

De departe se auzeau strigăte, care la fiecare cotitură a drumului deveneau tot mai distincte.

— Trebuie să fie vreo nuntă, zise vizitiul dând bice cailor.

Dar nu era nicio nuntă, ci chiar trupa lui Lacheneur care se mărise cu detaşamente din patru sau cinci

comune, ridicându-se cam la cinci sute de oameni...

De două ore Lacheneur ar fi trebuit să fie la Croix-d'Arcy.

Călare, în mijlocul acestei trupe, simţea cum i se albeşte părul de nelinişte.

Numai conducătorii: Maurice, Chanlouineau, Jean, Marie-Anne şi vreo douăzeci de foşti soldaţi îi înţelegeau şi-i împărtăşeau disperarea. Ştiau ce riscă în acest teribil joc în care intraseră.

Dar deodată, întreaga mulţime se opri. Câţiva întorcând capul văzură lucind felinarele de la trăsura domnişoarei de Courtomieu.

Sosea în trap întins şi ajunse coloana când un uriaş strigăt o salută.

Domnul de Courtomieu, ahtiat după câştig, îşi făcuse mai mulţi duşmani decât ducele de Sairmeuse. Toţi ţăranii care aveau mai mult sau mai puţin motiv să se plângă de rapacitatea lui erau încântaţi de ocazia ce se ivise, ca să-l facă să tragă o spaimă cumplită.

Mare le-a fost decepţia când, odată portiera deschisă, n-o văzură înăuntru decât pe domnişoara Blanche şi pe mătuşa Médie, care scotea strigăte ascuţite.

Domnişoara de Courtomieu nu era lipsită de curaj.

— Cine sunteţi, întrebă ea cu îndrăzneală, şi ce vreţi?

— Veţi afla mâine, răspunse Chanlouineau, care înaintase. În seara asta sunteţi prizoniera noastră. Iertaţi-mă, dar trebuie să coborâţi. Nu-i aşa, domnule d'Escorval?

— Iar eu declar că nu voi coborî, zise domnişoara Blanche, smulgeţi-mă de aici, dacă îndrăzniţi!

Ar fi îndrăznit, desigur, de n-ar fi fost Marie-Anne,

care îi opri pe mai mulţi ţărani gata să se repeadă.

— Domnişoara se va întoarce din drum, porunci ea, doi oameni o vor însoţi.

Porunca i-a fost ascultată. Trăsura, făcând cale întoarsă, se îndepărtă, dar nu atât de repede încât Marie-Anne să n-o poată auzi pe domnişoara Blanche care striga:

— Ţine minte, Marie-Anne! Am să te fac să plăteşti scump insulta generozităţii tale!

Orele zburau...

Domnul Lacheneur plângea de furie. Îi chemă la el, pe Maurice şi pe Chanlouineau.

— Vă încredinţez comanda, le spuse el, faceţi tot ce e posibil ca să grăbiţi marşul nesăbuiţilor ăstora... Eu alerg la Croix-d'Arcy. E vorba de viaţa tuturor.

Distanţându-se la aproape cinci sute de metri înaintea trupei, desluşi în depărtare, pe drumul alburiu, două puncte negre care înaintau şi creşteau cu repeziciune.

Un nor trecu prin faţa ochilor lui când recunoscu doi dintre foştii ofiţeri care trebuiau să-i deschidă una din porţile oraşului, complici devotaţi, care urau Restauraţia la fel ca şi el.

— Ce s-a întâmplat! strigă cu o voce deosebit de schimbată.

— Totul a fost descoperit! Maiorul Carini e arestat. În momentul în care puneam la punct ultimele măsuri ca să-l surprindem pe ducele de Sairmeuse la el acasă acesta şi-a făcut apariţia. Am fugit, dar el l-a urmărit pe Carini, l-a ajuns, l-a prins de guler şi l-a târât în fortăreaţă.

Lacheneur era zdrobit. Sinistra profeţie a abatelui Midon îi răsuna în urechi.

Printr-o putere miraculoasă a voinţei, reuşi să pară

calm ascunzându-şi frământarea din suflet.

— Partida nu e încă pierdută, zise el. Aşteptaţi oamenii pe care i-am devansat şi spuneţi-le simplu că v-am trimis ca să-i grăbesc.

Şi, înfundându-şi pintenii în pântecul calului, îşi reluă cursa.

Acolo, la Croix-d'Arcy era acuzat.

Cele două mii de ţărani care sosiseră rând pe rând la întâlnire erau indignaţi că nu-şi văd conducătorul.

— Unde este, îşi spuneau ei. Cine ştie dacă nu i s-a făcut frică în ultimul moment? Poate se ascunde în timp ce noi suntem aici, riscându-ne pielea şi pâinea copiilor noştri?

Şi epitete îngrozitoare ca: trădător, agent provocator circulau din gură în gură, umplând de mânie toate piepturile.

Câţiva conjuraţi erau de părere să se risipească, alţii, şi aceştia erau cei mai influenţi, voiau, dimpotrivă, să atace oraşul fără Lacheneur, şi asta pe loc, fără măcar să aştepte momentul fixat pentru atac.

Toate deliberările fură întrerupte de galopul furios al unui cal.

La răscruce apăru o cabrioletă care se opri în mijlocul drumului. Doi oameni coborâră: baronul d'Escorval şi abatele Midon.

Tăiaseră drumul şi ajunseseră înaintea lui Lacheneur. Credeau că sosesc la timp.

Dar vai! Aici, la fel ca şi în landa de la Rèche, toate eforturile lor, toate rugăminţile, ameninţările, se frânseră în faţa celei mai oarbe încăpăţânări.

— Am mers prea departe ca să mai putem da înapoi, strigă un proprietar din împrejurimi. Să atacăm şi să învingem, asta e singura noastră şansă

de salvare. Cei care ezită sunt nişte laşi; înainte!

Palizi, cu veşmintele în dezordine, cu vocea stinsă de oboseală şi de emoţie, domnul d'Escorval şi abatele Midon se încăpăţânară să-i urmeze pe conjuraţi.

În cincizeci de minute aceştia străbătură distanţa care separa Croix-d'Arcy de Montaignac.

În curând se văzu poarta cetăţii: cea pe care trebuiau s-o predea foştii ofiţeri.

Era ora unsprezece noaptea şi, totuşi, poarta era deschisă.

Oare acest lucru nu le dovedea conjuraţilor că prietenii lor dinăuntru sunt stăpânii oraşului şi că îi aşteaptă?

Înaintară deci fără nicio suspiciune, atât de siguri de succes, încât chiar şi cei care aveau puşcă nu se obosiră măcar s-o încarce.

Numai domnul d'Escorval şi abatele Midon presimţeau o catastrofă.

Coloana depăşise primele fortificaţii, capul ei ajunsese la podul mobil. Şi când unul dintre conjuraţi îşi făcu intrarea în piaţă, entuziasmul se transformă în delir.

Dar vai! În acel moment răsună un foc de pistol.

Era un semnal, căci din toate părţile izbucniră o îngrozitoare salvă de împuşcături.

Trei sau patru ţărani se prăbuşiră loviţi de moarte: Ceilalţi se opriră încremeniţi de uimire, încercând să vadă de unde veneau împuşcăturile.

Strigătul unui fricos semănă panică:

— Suntem vânduţi! Să se salveze cine poate!

Teama, o teamă nebună, puse stăpânire pe toţi aceşti oameni de treabă, încât o luară la goană în neştire, măturaţi Ia fel ca frunzele uscate de furtună.

XXIII

Uimitoarele mărturisiri ale lui Chupin, ideea că Marţial, moştenitorul numelui său, consipra poate alături de ţărani, arestarea atât de neprevăzută a unuia dintre conjuraţi îl alarmară pe ducele de Sairmeuse.

Regăsindu-şi energia tinereţii, alergă la cazarmă şi în mai puţin de o jumătate de oră, cinci sute de infanterişti şi trei sute de vânători călare erau înarmaţi, cu cartuşiera plină de gloanţe.

Ordonă să se lase deschisă una din porţile fortăreţei şi, ascunzând o parte din infanterişti în spatele primelor întărituri, se instală la o altă poartă, de unde vedea perfect drumul şi putea să aleagă momentul în care să dea semnalul de deschidere a focului.

Ciudat lucru totuşi. Din patru sute de gloanţe trase de la mai puţin de douăzeci de metri asupra unei mulţimi de o mie cinci sute de oameni, numai trei căzură morţi. Mai umani decât comandantul lor, aproape toţi soldaţii îşi descărcaseră puştile în aer.

Exista un om care la fiecare împuşcătură era, ca să spunem aşa, lovit de moarte, Lacheneur.

Aplecat pe gâtul calului său, gâfâind, mistuit de temeri, se apropia în pas întins de Croix-d’Arcy, când trosnetul împuşcăturilor dinspre Montaignac ajunse la el.

Lacheneur înţelese totul; ghici sângeroasa

înfruntare şi îşi imagină cum toţi ţăranii care se ridicaseră la chemarea lui erau ciuruiţi de gloanţe de la doi paşi.

În sfârşit, îi zări pe fugari.

— Laşilor, vociferă el, trădătorilor! Fugiţi şi sunteţi zece contra unu. Unde fugiţi? Acasă? Nesăbuiţilor, acolo îi veţi găsi pe jandarmi ca să vă ducă la eşafod. Nu e mai bine să muriţi cu arma în mână? Urmaţi-mă! Mai putem încă învinge. Vă aduc întăriri, două mii de oameni...

Vreo sută de conjuraţi, dintre cei mai viteji şi mai compromişi, îl înconjurară.

Printre ei se afla abatele Midon, mohorât, disperat. O busculadă îl despărţise de domnul d'Escorval şi de-atunci nu-l mai văzuse. Ce se întâmplase cu baronul? Fusese prins sau omorât?

În sfârşit sosi la întâlnire ceea ce mai rămăsese din coloana încredinţată lui Chanlouineau şi lui Maurice. Din cinci sute de oameni care o formau la plecarea din Sairmeuse, rămăseseră cincisprezece, socotindu-i şi pe cei doi ofiţeri în retragere.

Brusc, Chanlouineau îl trase deoparte pe Maurice şi îi spuse:

— Datoria dumneavoastră, domnule, este s-o salvaţi pe Marie-Anne, plecaţi, duceţi-o de aici. N-aveţi dreptul să vă lăsaţi omorât aici, viaţa dumneavoastră aparţine femeii care vi s-a dăruit. Ceea ce s-a întâmplat, s-a întâmplat. N-a fost nici vina dumneavoastră, nici a ei. Lacheneur a fost un tată rău. A existat o zi... în care am fost sigur cum stau lucrurile şi în care am vrut să mă omor sau să vă omor. Plecaţi... Acum, când am să mor la fel ca Lacheneur, trebuie să rămână cineva cu Marie-Anne. Juraţi-mi că vă veţi căsători cu ea.

Fu întrerupt de împuşcături; soseau soldaţii ducelui de Sairmeuse.

Fără să mai spună vreun cuvânt, Chanlouineau o ridică pe Marie-Anne în braţele sale puternice şi o duse până la trăsura pe care o păzea abatele Midon.

— Urcaţi, părinte, porunci el, şi ţineţi-o bine pe Marie-Anne. Acum, domnule Maurice, e rândul dumneavoastră.

Soldaţii domnului de Sairmeuse puseseră stăpânire pe răspântie. Zărind un grup în întuneric, se apropiau în goană.

Atunci viteazul ţăran, apucându-şi puşca de ţeavă şi manevrând-o ca pe-o măciucă, aţinu calea duşmanului, dându-i timp lui Maurice să se năpustească lângă Marie-Anne, să ia hăţurile şi să dea bice calului care porni în galop.

Lacheneur rămăsese în acelaşi loc, nemişcat, sub gloanţe.

În acest moment suprem trecutul îi apăru ca într-o străfulgerare. Se văzu aşa cum era şi se judecă singur. Ura îl dusese la crimă. I se făcu scârbă de umilinţa pe care i-o impusese fiicei sale. Se blestemă pentru toate minciunile de care abuzase faţă de aceşti oameni de treabă care se duseseră la moarte.

Jurându-se să nu supravieţuiască dezastrului, sfâşiat de remuşcări, disperat, nebun de durere şi de furie neputincioasă, nu văzu alt refugiu decât moartea.

Putea s-o aştepte, căci se apropia, dar îi plăcu mai mult să-i alerge în întâmpinare, îşi luă calul, strânse frâul şi pintenii şi se aruncă asupra soldaţilor.

Şocul a fost brutal, rândurile se împrăştiară şi, timp de o clipă urmă o încăierare furioasă.

Curând însă calul lui Lacheneur cu pieptul spintecat

de baionete, se cabră, se răsturnă, târându-şi călăreţul după el.

Iar soldaţii trecură, neştiind că sub cadavrul calului stăpânul se zbătea fără să fie rănit.

Dar ce se întâmplase cu Martial?

Ducele de Sairmeuse tresări de bucurie când fu anunţat că fiul lui sosise de un sfert de oră. Se duse în camera acestuia, dar uşa era încuiata pe dinăuntru. Bătu.

— Cine e? întrebă Martial.

— Eu! deschide!

Martial trase zăvorul. Domnul de Sairmeuse intră şi ceea ce văzu îl făcu să se-nfioare.

Pe masă era un lighean plin de sânge şi Martial, gol până la brâu, îşi spăla o rană mare pe care o avea puţin deasupra sânului drept.

— Te-ai bătut! exclamă ducele cu voce sugrumată.

— Da!

— Prin urmare faci parte din...

— Din ce să fac parte?

— Din conjuraţia mizerabililor ălora de ţărani.

— Câtuşi de puţin! Am fost pur şi simplu obligat să accept un duel.

— Cu cine? Numeşte-l pe descreieratul care a îndrăznit să te provoace.

— Pe legea mea că n-am să ţi-l spun. Îi sunt recunoscător acelui băiat. Eram pe drumul mare, putea să mă omoare liniştit, şi mi-a oferit o luptă loială. De altfel, e rănit mai grav decât mine.

— Toate astea nu sunt deloc plauzibile rosti ducele, mai ales după asigurările care mi s-au dat în privinţa complicităţii tale.

— Aşa! Şi de către cine, mă rog? Fără îndoială de iscoada aia, de ticălosul de Chupin. Sunt uimit,

domnule, că ezitaţi o secundă între cuvântul fiului dumitale şi raportul acelui şnapan.

— Nu-l vorbi de rău, marchize, Chupin este un om preţios. Fără el am fi fost luaţi prin surprindere. Prin el am aflat despre vastul complot urzit de Lacheneur. Da! perspicacitatea dumitale, marchize, a fost înşelată peste măsură. Ai fost tot timpul în casa aia şi n-ai bănuit nimic! Tatăl amantei dumitale conspiră, conspiră ea însăşi, şi dumneata rămâi orb. Ştii la ce-au fost întrebuinţate fondurile pe care le-ai dăruit cu atâta mărinimie acestor oameni? Ca să cumpere puşti, praf de puşcă şi gloanţe.

Ducele bombănea acum în voie. Încerca să-şi persifleze fiul, dar se liniştise.

Trudă zadarnică. Martial recunoştea că fusese tras pe sfoară, dar nici nu visa să se scandalizeze.

„Dacă Lacheneur ar fi prins, se gândea el, dacă ar fi condamnat la moarte şi dacă eu l-aş salva, Marie-Anne nu va mai putea să-mi refuze nimic”

XXIV

Descoperind misterul neîncetatelor absenţe ale lui Maurice, baronul d’Escorval ştiu să-şi ascundă durerea şi temerile faţă de soţia sa.

Aşa că, fără să-i spună nimic, se duse să-l roage pe abatele Midon să-l însoţească la Rèche, la domnul Lacheneur.

Era deci explicabilă uimirea doamnei d’Escorval, când nu-i văzu apărând nici pe soţul, nici pe fiul ei, deşi se făcuse ora cinei.

Mirarea i se transformă în nelinişte când i se aduse la cunoştinţă că soţul ei plecase împreună cu abatele Midon, că înhămaseră în grabă, fără să spună un cuvânt, şi că ieşiseră pe poarta din dos.

Servitorii îi împărtăşeau neliniştea. Drept, cumpătat, baronul era adorat de oamenii săi; toţi ar fi sărit în foc pentru el.

Doamna d’Escorval avea în soţul ei o încredere totală, oarbă, de nediscutat, îl considera superior tuturor celorlalţi, impecabil, infailibil; ca să spunem aşa. Dacă soţul ei organizase o conspiraţie însemna că aşa trebuia să procedeze. Dacă se aventurase, o făcea pentru că spera să aibă sorţi de izbândă.

Nerăbdătoare să afle totuşi ce se întâmplase, îl trimise pe grădinar la Sairmeuse cu porunca de a se informa cu abilitate şi de a se întoarce în grabă de îndată ce va afla vreo veste.

Acesta se întoarse pe la două, palid, înspăimântat,

plângând.

Dezastrul era cunoscut şi-i fusese relatat cu cele mai înspăimântătoare exagerări.

În timp ce grădinarul vorbea, doamna d’Escorval simţea că îşi pierde minţile. Îşi vedea fiul şi soţul morţi. Ba chiar mai rău, răniţi de moarte şi agonizând pe marginea drumului, când răsună galopul sacadat al unui cal obosit şi zgomotul roţilor unei trăsuri.

— Iată-i! strigă grădinarul, iată-i!

Doamna d’Escorval, urmată de servitori, se năpusti afară. Abatele Midon şi Maurice săriseră jos şi ridicau un corp inert, întins de-a curmezişul pe perne.

Impetuoasa energie a lui Marie-Anne nu mai putuse rezista la atâtea şocuri, ultima scenă o făcuse să se prăbuşească.

Doamna d’Escorval n-avea cum s-o recunoască pe domnişoara Lacheneur sub veşmintele-i bărbăteşti. Văzu numai că soţul ei nu se află acolo şi se simţi cuprinsă de un fior de moarte.

— Tatăl tău! Maurice, zise ea cu o voce înăbuşită, unde e tatăl tău?

Până în acel moment Maurice şi parohul din Sairmeuse se legănaseră în speranţa că domnul d’Escorval se întorsese înaintea lor.

Maurice se clătină atât de tare, încât aproape că lăsă să-i scape preţioasa povară. Abatele înainta spre baroană.

— Domnul baron nu va întârzia să sosească, doamnă, rosti el la întâmplare. Veniţi, adăugă, trăgând-o pe baroană spre casă, şi tu, de asemenea, Maurice, vino!

Doamna d’Escorval îl urmă pe parohul din Sairmeuse cu pasivitatea mută şi docilă a oamenilor aflaţi pradă marilor dureri.

Când trecu însă pragul salonului tresări, readusă brusc la realitate. Tocmai o observase pe Marie-Anne pe canapea, unde o aşezaseră servitorii.

— Domnişoara Lacheneur! bâigui ea, aici, îmbrăcată astfel! Moartă!

Căci puteai s-o crezi moartă, când o vedeai atât de ţeapână, de îngheţată şi de palidă. Obrazul ei atât de frumos părea de piatră, buzele albe erau întredeschise peste dinţii care se strângeau convulsiv. Părul ei negru şi lung se desfăcuse şi se răspândise bogat şi minunat pe umeri, ajungând până la pământ.

— Nu e decât un leşin uşor, declară abatele, după ce o examină pe Marie-Anne, nu va întârzia să-şi revină...

Doamna d'Escorval privea cu pupilele dilatate de spaimă.

Abatele Midon continuă pe un ton liniştitor:

— De ce sunteţi disperată, doamnă? Fiul dumneavoastră e în siguranţă. Soţul dumneavoastră nu va fi compromis.

Şi în câteva cuvinte, cu o rară precizie, îi explică rolul baronului şi al său în timpul acestei funeste seri.

— Vă cred, părinte. Dar ştiu de asemenea că toţi sătenii sunt încredinţaţi că soţul meu îi comandă pe ţăranii răsculaţi. O cred şi o spun. Dacă a fost făcut prizonier va fi tradus în faţa Curţii tribunalului special. N-a fost el prietenul împăratului? Asta e o crimă. Va fi judecat şi condamnat la moarte.

La aceste ultime cuvinte, Maurice se prăbuşi pe covor, în genunchi şi, ascunzându-şi faţa în mâini, strigă:

— Ah! L-am ucis pe tata! El nu ştia de existenţa acestei conspiraţii, dar eu ştiam! Voiam să reuşească pentru că de succesul ei depindea fericirea vieţii

mele.

Lămurit de cuvintele doamnei d’Escorval şi de mărturisirea lui Maurice, abatele Midon înţelegea acum totul şi întrevedea clar îngrozitorul pericol de care erau ameninţaţi baronul şi fiul lui.

Cum să ocoleşti acest pericol? Alergă la uşa salonului şi îi chemă pe servitorii adunaţi pe scară:

— Ascultaţi-mă atent, li se adresă el cu tonul poruncitor pe care-l dă certitudinea unui pericol apropiat, şi amintiţi-vă că de discreţia voastră depinde, poate viaţa stăpânilor voştri. În mai puţin de o oră soldaţii care îi urmăresc pe fugari vor fi aici. Pentru toată lumea eu am plecat cu baronul şi m-am întors singur. Nimeni n-a văzut-o pe domnişoara Lacheneur. O să-i căutăm o ascunzătoare. Dacă soldaţii vă vor întreba, străduiţi-vă să-i încredinţaţi că domnul Maurice n-a ieşit în seara asta. Vom pretexta, ca să ne justificăm neliniştea, absenţa domnului baron şi o indispoziţie foarte gravă a doamnei baroane, căci doamna se va culca, evitând astfel un interogatoriu posibil. Iar tu, Maurice fugi, schimbă-ţi hainele şi mai ales spală-ţi bine mâinile, parfumează-le chiar la sfârşit...

Cu toate că era departe de a-şi fi revenit, Marie-Anne fu condusă într-o mică încăpere de la mansardă; doamna d’Escorval se retrase în camera ei, servitorii plecară în camera de serviciu. Maurice şi abatele Midon rămaseră singuri în salon, tăcuţi, neliniştiţi.

Clopotul de la intrare fu tras cu violenţă.

O voce puternică comanda:

— Stai! Pe loc repaus!

Împinsă cu brutalitate, uşa salonului se deschise.

Intră un tânăr în uniformă de căpitan de grenadiri din legiunea Montaignac. Părea să aibă mai puţin de

douăzeci şi cinci de ani, era înalt, slab, blond, cu ochi albaştri şi cu o mică mustaţă subţire. Întreaga sa persoană trăda căutarea unei eleganţe exagerate până la ridicol.

În spatele lui, în umbra de pe palier, se vedeau strălucind armele mai multor soldaţi.

— Cine e stăpânul casei? întrebă el.

— Domnul baron d'Escorval, tatăl meu, care lipseşte acum, răspunse Maurice.

— Unde e?

Abatele Midon se ridică.

— Auzind despre dezastruoasa răzmeriţă din seara asta, răspunse el, domnul baron şi cu mine ne-am dus să le vorbim ţăranilor răsculaţi, ca să-i convingem să renunţe la o încercare nesăbuită. N-au vrut să ne asculte. Când a început deruta, am fost despărţit de domnul d'Escorval, m-am întors singur aici, foarte neliniştit, şi îl aştept.

— Nu-i rău imaginat! rosti căpitanul. Numai că nu cred o iotă din minciuna asta gogonată. La drept vorbind, nu ştiu ce mă reţine să vă arestez.

Ceea ce îl reţinea era haina de preot, atotputernică în timpul Restauraţiei.

— Câţi stăpâni sunt aici, continuă el să-l interogheze pe Maurice.

— Trei. Tata, mama, care e acum bolnavă, şi cu mine.

— N-aţi ascuns pe nimeni în seara asta?

— Pe nimeni.

— Caporal Bavois! strigă căpitanul.

Acesta era unul din vechii soldaţi care, timp de cincisprezece ani, îl urmaseră pe împărat de-a curmezişul Europei. Doi ochi mici, cenuşii, extraordinari, îi luminau obrazul tăbăcit, tăiat în două

de un nas uriaş şi ascuţit care se îndoia ca un cârlig deasupra unei mustăţi mari, stufoase.

— Bavois, comandă ofiţerul, ia şase oameni şi percheziţionează casa de sus până jos. Dacă există o ascunzătoare, descopere-o, dacă cineva e ascuns, adu-l încoace.

Caporalul ieşi şi căpitanul îşi reluă întrebările.

— Între noi doi acum, i se adresă el lui Maurice, cum v-aţi petrecut seara?

— N-am scos nici nasul afară.

— Acest lucru trebuie dovedit. Arătaţi-mi mâinile.

Şi îi examină minuţios mâinile, le întoarse pe-o parte şi pe alta, pentru ca în cele din urmă să le miroasă.

Se vedea limpede că era uimit de faptul că fiul rămăsese lângă foc, în timp ce taică-său îi conducea pe ţărani la luptă:

— Arme aveţi aici, mai întrebă el?

— Da, arme de vânătoare.

Niciuna dintre puşti nu trăsese de mai multe zile, fu obligat s-o recunoască, şi păru contrariat, apoi se înfurie de-a binelea când caporalul veni să-i raporteze că nu descoperise nimic suspect.

— Să fie aduşi servitorii, ordonă el.

Aceştia nu făcură altceva decât să repete cu fidelitate lecţia învăţată de la abate.

— Eu trebuie să-mi continui rondul, i se adresă căpitanul lui Bavois, tu, caporale, vei rămâne însă aici împreună cu doi oameni. Vei raporta tot ceea ce ai să vezi şi ai să auzi. Dacă domnul d’Escorval se întoarce, înşfacă-l... cască ochii!

Mai adăugă câteva instrucţiuni cu voce joasă apoi se retrase, fără să salute, aşa cum intrase.

Zgomotul paşilor trupei abia se pierduse în noapte,

când caporalul lăsă să-i scape o înjurătură îngrozitoare.

— Ei! L-aţi auzit, li se adresă el oamenilor. Mii de tunete! Ne ia drept turnători! Cât despre dumneavoastră, continuă bătrânul soldat, declar atât în numele meu cât şi al oamenilor mei că sunteţi liberi ca păsările şi că nu vom aresta pe nimeni. Ba chiar avem cele mai bune intenţii în cazul în care trebuie să dăm o mână de ajutor ca să-l scoatem din încurcătură pe tatăl tânărului gentilom.

— N-avem nimic de ascuns, răspunse circumspect abatele Midon.

— Înţeleg, zise bătrânul caporal, vă temeţi de mine. Greşiţi, şi am să v-o dovedesc căci, vedeţi, nu trebuie să laşi în curte o puşcă, doar n-a fost încărcată ca să tragă în mierle, în al doilea rând, cineva e ascuns acolo sus... am urechea fină! În al treilea rând, am aranjat în aşa fel lucrurile, încât nimeni să nu intre în camera doamnei bolnave.

Maurice îi întinse mâna caporalului.

— Eşti un om cumsecade! i se adresă el.

Câteva minute mai târziu, Maurice, abatele Midon şi doamna d’Escorval, strânşi din nou în salon, deliberau asupra măsurilor de salvare ce trebuiau luate, când Marie-Anne, după care trimiseseră îşi făcu apariţia.

— Eu voi pleca, doamnă, i se adresă ea baroanei. Dacă n-aş fi leşinat n-aş fi acceptat o ospitalitate care putea să aducă atâtea nenorociri asupra casei dumneavoastră.

— Nefericită copilă! strigă doamna d’Escorval, unde vrei să pleci?

— Nu ştiu, doamnă, dar datoria îmi cere acest lucru. Trebuie să aflu ce s-a întâmplat cu tatăl şi cu

fratele meu şi să împărtăşesc soarta lor.

— Cum! strigă Maurice, ce-i cu gândurile astea funeste! Doar ştii bine că nu mai ai dreptul să dispui de viaţa ta!

Se opri, lăsase să-i scape un secret ce nu era numai al lui. Brusc, se aruncă în genunchi în faţa doamnei d’Escorval.

— Mamă, strigă el, Mamă dragă, o vom lăsa să plece? Eu pot să mor încercând să-l salvez pe tata. Şi atunci ea, pe care am iubit-o atât, va fi fiica ta.

Şi Marie-Anne rămase.

XXV

Se apropiau zorii. Maurice declară că se va travesti şi se va duce la Montaignac.

Ajunse la uşă, când abatele Midon îi făcu semn să rămână.

— Ştiu că trebuie să dăm o fugă până la Montaignac, îi spuse el, dar e o nebunie să te travesteşti. Vei fi recunoscut, fără nicio îndoială, şi se va aplica zicala: „Cine se ascunde e vinovat”. Trebuie să mergi pe faţă, cu capul sus, exagerându-ţi chiar, nevinovăţia. Acolo te vei înfăţişa direct ducelui de Sairmeuse şi marchizului de Courtomieu, protestând că s-a făcut o nedreptate. Iar eu te voi însoţi.

— Urmează sfaturile parohului, fiule, fi povăţui doamna d’Escorval, el ştie mai bine decât noi cum trebuie să acţionăm.

Abatele se grăbi să poruncească să fie înhămaţi caii. Doamna d’Escorval ieşi şi ea ca să scrie o scrisoare unei prietene al cărei soţ se bucura de o oarecare influenţă la Montaignac. Maurice şi iubita lui se pomeniră singuri.

Rămaseră o clipă la doi paşi unul de altul, cu ochii strălucind din cauza lacrimilor vărsate, palizi, înfricoşaţi, prea emoţionaţi ca să-şi poată exprima simţămintele.

În cele din urmă Maurice înainta şi înconjură cu braţele mijlocul iubitei sale.

— Marie-Anne, şopti el, draga mea adorată, nu ştiu

dacă se poate iubi mai mult decât te-am iubit ieri. Şi tu, tu care îţi doreai să mori când de viaţa ta depinde o altă viaţă preţioasă!

— Eram înspăimântată, bolborosi ea. Acum m-am resemnat. Voi accepta să suport pedeapsa pentru îngrozitoarea mea greşeală... mă voi umili sub injuriile care mă aşteaptă! Voi suferi, voi fi distrusă, dar nu regret nimic pentru că...

Nu termină ceea ce avea de spus, Maurice o trase spre el, feţele lor se apropiară şi buzele şi lacrimile lor se contopiră într-o sărutare.

— Mă iubeşti, strigă Maurice, aşa-i că mă iubeşti-! Vom învinge, voi şti să-l salvez pe tatăl meu şi pe al tău, îl voi salva şi pe fratele tău!

În curte caii tropăiau. Abatele Midon strigă: „Gata! plecăm?” Doamna d’Escorval apăru şi-i dădu lui Maurice o scrisoare. Apoi îl îmbrăţişă îndelung, înfiorată de teama că n-o să-l mai vadă.

În timp ce caii galopau, parohul din Sairmeuse îi explică lui Maurice planul său, de o simplitate extraordinară.

— Să te predai şi să mărturiseşti adevărul ar fi primejdios şi mai mult decât inutil. Te-ar aresta, nu l-ar elibera nici pe tatăl dumitale şi aţi fi neîndoielnic condamnaţi amândoi. Să-i lăsăm deci pe aceşti oameni răzbunători să greşească în privinţa baronului şi să-i atribuie tot ceea ce ai făcut dumneata... La proces ne vom prezenta cu cele mai evidente probe de nevinovăţie, cu alibiuri atât de indiscutabile, încât vor fi obligaţi să-l achite.

— Şi dacă nu vom reuşi, întrebă Maurice, cu chipul întunecat, ce-mi va mai rămâne de făcut?

Era o întrebare atât de înspaimântătoare, încât preotul nu îndrăzni să răspundă.

Când, în cele din urmă sosiră, Maurice recunoscu cât de înţelept fusese abatele Midon împiedicându-l să recurgă la un travesti.

Ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu închiseseră toate porţile oraşului, cu excepţia uneia singure. Pe aici trebuiau să treacă toţi cei care voiau să intre sau să iasă din oraş şi aici se aflau doi ofiţeri care îi cercetau pe călători, îi interogau şi le notau numele şi semnalmentele.

Nu apucară să înainteze nici o sută de metri pe strada principală când remarcară mai multe afişe albe lipite pe ziduri.

Opriră trăsura lângă unul dintre aceste afişe, în faţa căruia se mai afla cineva care citea; coborâră şi ei şi citiră HOTĂRÂREA.

Articolul I. Locuitorii casei în care va fi găsit domnul Lacheneur vor fi deferiţi unei comisii militare pentru a fi executaţi.

Articolul II. Celui care îl va preda mort sau viu pe domnul Lacheneur i se va acorda drept recompensă suma de 20.000 de franci.

HOTĂRÂREA era semnată de ducele de Sairmeuse.

Abatele îi atrase atenţia lui Maurice asupra omului de lângă ei. Acesta nu era altul decât Chupin.

Bătrânul pungaş îi recunoscu şi el căci îşi scoase şapca în faţa parohului şi, cu ochii strălucind de cea mai arzătoare şi nemăsurată lăcomie, exclamă:

— Douăzeci de mii de franci! E o sumă! Poţi să trăieşti din dobânzi o viaţă întreagă!

Pe abatele Midon şi pe Maurice îi trecură fiorii. Nu te puteai înşela în privinţă tonului lui Chupin.

Continuându-şi drumul de-a lungul străzii principale

fură izbiţi de aspectul mohorât al oraşului. Prăvăliile erau închise, obloanele caselor trase. Rarii trecători, înspăimântaţi, se grăbeau aruncând în jurul lor priviri speriate.

Abatele Midon şi Maurice găsiră explicaţia acestei spaime la *Hôtel de France*, unde descindea baronul d’Escorval când venea la Montaignac, şi al cărui proprietar nu era altul decât Laugeron, prietenul lui Lacheneur, cel care îl anunţase primul de sosirea ducelui de Sairmeuse.

Acest om vrednic, aflând ce oaspeţi i-au sosit, ieşi să-i întâmpine în mijlocul curţii, cu boneta albă în mână.

În acea zi o asemenea politeţe era o faptă de vitejie.

Laugeron îi invită pe Maurice şi pe abatele Midon să-şi împrospăteze forţele, dându-le de înţeles că are să le vorbească, şi îi conduse într-o cameră unde se ştia la adăpost de orice indiscreţie.

Prin el abatele Midon şi Maurice avură primele informaţii.

Mai întâi că nu se ştia nimic despre Lacheneur şi nici despre fiul lui, Jean; ei scăpaseră celor mai neprecupeţite căutări.

În al doilea rând, până în acea clipă în fortăreaţă se aflau vreo două sute de prizonieri, printre care domnul d’Escorval şi Chanlouineau.

În sfârşit, de dimineaţă, avuseseră loc nu mai puţin de şaizeci de arestări în oraş.

Maurice şi abatele Midon se grăbiră să expedieze o scrisoare, menită să le liniştească pe doamna d’Escorval şi pe Marie-Anne, şi, fără să piardă un minut, hotărâţi să încerce totul, se îndreptară spre casa în care locuia ducele de Sairmeuse.

Când sosiră, o mulţime impresionantă se îmbulzea în faţa porţii. Se aflau acolo vreo sută de persoane, bărbaţi cu feţe neliniştite, femei în lacrimi care cereau, care implorau să li se acorde o audienţă.

Abatele Midon, sperând că veşmântul lui preoţesc îi va deschide uşile, se apropie şi-şi spuse numele. Fu însă refuzat la fel ca ceilalţi.

— Domnul duce lucrează şi nu poate să primească, răspunseră servitorii, întocmeşte un raport pentru Maiestatea Sa.

În acel moment ducelui de Sairmeuse îi păsa prea puţin de raport. O scenă, de o violenţă extraordinară, izbucnise între el şi domnul de Courtomieu.

Marchizul pretindea să desfăşoare cele mai drastice – cele mai salutare, spunea el – represalii, în timp ce domnul de Sairmeuse, dimpotrivă, înclina spre indulgenţă:

Unul susţinea că din moment ce Lacheneur, capul conspiraţiei, şi fiul lui Jean se sustrăseseră urmărilor, Marie-Anne trebuia arestată urgent.

Celălalt susţinea că arestarea şi închiderea acelei fete era un act nepotrivit, o greşeală care ar fi făcut ca autorităţile să pară mai odioase, iar conjuraţii să se bucure de mai multă atenţie.

Niciunul, nici celălalt nu îndrăzneau să mărturisească motivul real al încăpăţânării lor.

Domnişoara Blanche sosise de dimineaţă la Montaignac, îi încredinţase tatălui ei temerile şi suferinţele sale, făcându-l să jure că va profita de această împrejurare ca s-o scape de Marie-Anne.

Ducele de Sairmeuse, la rândul său, sigur că Marie-Anne era amanta fiului său, nu voia cu niciun chip ca ea să apară în faţa tribunalului.

În cele din urmă marchizul cedă.

XXVI

„Grăbeşte-te cât poţi!” îi spusese Maurice mesagerului pe care îl însărcinase să ducă scrisoarea mamei sale.

Acest om nu ajunse totuşi la Escorval decât la căderea nopţii. Înspăimântat, se rătăcise căutând drumuri ferite şi făcuse zece leghe ca să se ferească de orice om pe care îl zărea, fie el ţăran sau soldat.

Doamna d’Escorval îi smulse scrisoarea din mână. O deschise şi i-o citi cu voce tare lui Marie-Anne, adăugând doar un singur cuvânt:

— Plecăm!

Era mai uşor de spus decât de făcut. Niciodată nu existaseră la Escorval mai mult de trei cai; unul era mort pe trei sferturi după cursa furibundă din ajun, ceilalţi doi erau la Montaignac.

Ce era de făcut? Unica soluţie era să ceară de la vecini.

Dar aceştia, care auziseră de arestarea baronului, refuzară să le împrumute animalele. Socoteau că se vor compromite grav făcând un serviciu, oricât de mărunt, soţiei unui om asupra căruia apăsa povara celei mai îngrozitoare acuzaţii.

Doamna d’Escorval şi Marie-Anne se şi gândeau să meargă pe jos, când caporalul Bavois, indignat de atâta laşitate, jură că acest lucru nu se va întâmpla.

Îşi făcu apariţia după un sfert de oră trăgând de căpăstru o bătrână iapă de povară, înceată şi greoaie,

pe care de bine de rău o înhămară la cabrioletă.

Dar amabilitatea bătrânului ostaş nu se limită numai la atât. El declară că nu le va lăsa pe „doamne” să călătorească singure, noaptea, pe un drum pe care ar putea fi expuse unor întâlniri neplăcute şi că le va escorta împreună cu cei doi grenadiri.

Bătrânul soldat îşi părăsi protejatele numai la porţile oraşului, nu fără a le saluta respectuos şi a se pune la dispoziţia lor dacă vreodată vor avea nevoie de el, Bavois, caporal de grenadiri, compania I, încazarmată în cetate.

Suna ora zece când doamna d’Escorval şi Marie-Anne coborâră în curte la *Hôtel de France*.

Maurice căzuse pradă disperării, iar abatele Midon era şi el descurajat, căci se tipăriseră şi se afişaseră noi ordine sosite prin telegraf.

„Montaignac trebuie considerat în stare de asediu şi, ca atare, autorităţile militare avură o putere discreţionară. În locul Curţii tribunalului special urmează să funcţioneze o comisie militară; cât priveşte rebelii, aceştia vor fi loviţi de sabia legii.”

Ceea ce îl făcea să tremure pe abatele Midon era în special substituirea Curţii tribunalului special cu comisia militară. Acest lucru le răsturna toate planurile, risipind şi ultima şansă de salvare.

Căci în mod sigur că o comisie militară sfida orice procedură, îi judeca sumar pe acuzaţi, aşa cum în timp de război sunt judecaţi spionii.

Ancheta începuse de dimineaţă şi încă mai continua. Consta doar în faptul că ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu treceau în

revistă prizonierii. Din trei sute, hotărâseră să aleagă treizeci, cei mai vinovaţi, ca să-i predea comisiei militare.

Când se făcu ziuă, treizeci de nume figurau pe o listă, primele două erau cele ale baronului d’Escorval şi Chanlouineau.

La *Hôtel de France* nimeni nu bănuia încă acest lucru.

În sfârşit, când zorii făcură să pălească lumina lămpii, se auzi o bătaie discretă la uşa camerei.

Domnul Laugeron venea să-şi anunţe oaspeţii despre constituirea „comisiei militare”.

Dispreţuind toate legile umanităţii şi cele mai elementare reguli ale justiţiei, preşedinţia acestui tribunal al răzbunării şi urii i-a fost atribuită ducelui de Sairmeuse, care o acceptase.

Ceilalţi membri erau cu toţii militari.

— Vino! îi spuse abatele Midon lui Maurice, vreau să fiu de faţă când îl vor interoga pe tatăl dumitale.

Plecară aşadar şi, o dată ajunşi în stradă, observară un soldat care le făcu de departe un semn prietenesc.

Îl recunoscură pe caporalul Bavois şi se opriră.

Dar el trecu pe lângă ei cu un aer indiferent şi doar din mers le strecură aceste cuvinte:

— L-am văzut pe Chanlouineau: nu vă pierdeţi speranţa, promite să-l salveze pe domnul d’Escorval!

XXVII

În fortăreaţa Montaignac, în mijlocul fortificaţiilor celei de-a doua incinte, exista o construcţie veche, căreia i se spunea „Capela”.

Consacrată odinioară serviciului religios, „Capela” rămăsese fără nicio întrebuinţare. Era atât de umedă, încât un strat de mucegai negricios acoperea pereţii până la înălţimea unui om.

Acest loc fusese ales de marchizul de Courtomieu şi de ducele de Sairmeuse pentru deliberările comisiei militare.

Dispoziţiile date pentru a transforma în tribunal această sală lugubră trădau graba judecătorilor şi dorinţa lor de a sfârşi prompt şi brutali.

Un imens pat de campanie, adus în timpul nopţii de soldaţii de serviciu, proptit pe o latură ca să nu se clatine, reprezenta estrada. Pe această estradă erau plasate trei mese grosolane împrumutate de la cazarmă; scaune de lemn îi aşteptau pe judecători; în mijloc sclipea jilţul preşedintelui, un superb fotoliu, sculptat şi aurit, trimis de ducele de Sairmeuse.

Mai multe bănci de stejar, puse cap la cap, erau destinate acuzaţilor.

Lângă peretele din fund, în umbră, vreo doisprezece oameni stăteau în picioare, palizi şi ţepeni, cu privirea întunecată, cu dinţii strânşi de mânie. Erau ofiţerii primului Imperiu, trecuţi în rezervă de Restauraţie. Alţi trei, îmbrăcaţi în negru

discutau în şoaptă lângă uşă. Într-un colţ, câteva ţărănci plângeau acoperindu-şi faţa cu şorţul şi hohotele lor erau singurele zgomote care sfâşiau tăcerea. Erau mamele, nevestele sau fiicele acuzaţilor.

Sună ora nouă. Comisia militară intră, urmată de marchizul de Courtomieu şi de diverşi funcţionari civili.

Ducele de Sairmeuse era în ţinută de gală.

— Şedinţa e deschisă! rosti el, şi adăugă pe un ton aspru:

— Să fie aduşi vinovaţii.

Nu avu nici măcar acea pudoare firească, să spună: acuzaţii.

Apărură unul câte unul, până la treizeci, şi se aşezară pe bănci, la picioarele estradei;

Chanlouineau, cu capul sus, arunca în jur priviri pline de siguranţă.

Baronul d’Escorval era calm şi sobru.

Amândoi îl văzură pe Maurice, care fusese nevoit să se sprijine de abate ca să nu se prăbuşească. Dar în timp ce baronul îi adresă fiului său un simplu semn din cap, Chanlouineau făcu un gest care spunea clar: „Aveţi încredere în mine... nu vă fie teamă”.

Când căpitanul, care prezenta raportul temnină de vorbit, ducele de Sairmeuse îl interpelă pe primul conjurat care stătea în banca întâi.

— Ridică-te!

Acesta se ridică în picioare.

— Numele, prenumele, vârsta?

— Chanlouineau (Eugen-Michel) în vârstă de nouăsprezece ani, proprietar cultivator.

— Ce planuri aveaţi? continuă să întrebe ducele.

— Speram să înlăturăm un guvern impus de străini,

voiam să ne eliberăm de insolenţa nobililor şi să ne păstrăm pământurile.

— Ajunge! Erai unul dintre capii revoltei?

— Da, unul dintre cei patru...

— Care erau ceilalţi?

— Ceilalţi erau domnul Lacheneur, fiul său Jean şi marchizul de Sairmeuse.

Ducele de Sairmeuse sări de pe fotoliul său aurit.

— Mizerabilule! strigă el, ticălosule, scelerat mârşav!

Chanlouineau rămase impasibil în mijlocul adunării tulburată la culme de neaşteptata lui declaraţie.

— Dumneavoastră întrebaţi, eu răspund. Dacă aş avea şi eu martori, aşa cum există împotriva mea, v-ar spune că nu mint. Dar toţi acuzaţii care sunt aici pot să vă asigure că spun adevărul. Marchizul de Sairmeuse era într-adevăr şeful nostru, continuă îndrăzneţul ţăran, ca dovadă faptul că a fost rănit de o lovitură de sabie în timp ce se bătea cu vitejie alături de mine.

Ducele de Sairmeuse era mai roşu decât dacă ar fi fost lovit de apoplexie şi furia îl făcea să nu mai poată vorbi.

— Minţi, ticălosule, se bâlbâia el, minţi!

— Să fie adus marchizul, spuse calm Chanlouineau, şi vom vedea dacă e sau nu rănit.

Din fericire pentru domnul de Sairmeuse, unul dintre judecători îl scoase din încurcătură.

— Sper, domnule preşedinte, zise acesta, că nu veţi da satisfacţie acestui rebel arogant, comisia se va opune.

Chanlouineau izbucni în râs.

— Am şi o altă dovadă, materială, indestructibilă, dincolo de puterea voastră şi care va vorbi atunci

când trupul meu va fi la şase picioare sub pământ.

— Care e această dovadă? întrebă un alt judecător.

— N-am să v-o dau, răspunse Chanlouineau. E în mâini sigure. Dacă va fi necesar vom ajunge până la rege. Vrem să ştim care a fost rolul marchizului de Sairmeuse în această afacere. Era într-adevăr unul de-ai noştri sau numai un agent provocator.

Un tribunal având respectul regulilor imuabile ale justiţiei, sau măcar pur şi simplu preocupat de onoarea sa, ar fi cerut aducerea imediată a marchizului de Sairmeuse. Dar comisia militară nu acţiona astfel. Aceşti oameni care prezidau în uniformă de gală nu erau judecători, însărcinaţi să aplice o lege, ci instrumente ale învingătorilor folosite pentru a-i lovi pe învinşi. După o scurtă deliberare, tribunalul hotărî să nu se ia în consideraţie acest incident care emoţionase auditoriul şi îi făcuse pe Maurice şi pe abatele Midon să rămână muţi de uimire.

Interogatoriul continuă cu asprime sporită. Se ivi însă o problemă. Cei mai mulţi dintre acuzaţi neştiind că vor fi puşi imediat sub acuzare, nu se gândiseră să-şi angajeze un apărător. Şi acest lucru, amară ironie, înspăimânta şi încurca acest samavolnic tribunal, care nu se temuse să strivească în picioare cele mai sfinte legi ale echităţii.

Hotărârea judecătorilor era luată, verdictul era ca şi dat, şi totuşi ei voiau ca o voce să se ridice în apărarea acelora ce nu mai puteau fi apăraţi. Dar, ca din întâmplare, trei avocaţi, aleşi de familiile mai multor acuzaţi, se aflau în sală. Erau cei trei oameni care discutau aproape de uşa „Capelei”. Acest lucru fu adus la cunoştinţa ducelui de Sairmeuse; el se întoarse spre avocaţi şi, făcându-le semn să se

apropie, se adresă celui mai în vârstă dintre ei:

— Puteţi să vă începeţi pledoaria... dar cât mai scurt.

Era greu să improvizezi pe loc o pledoarie după felul în care decursese interogatoriul lui Chanlouineau, totuşi curajosul avocat care îl apără, formulă, în indignarea sa, o serie de consideraţii ce ar fi determinat un alt tribunal să mai reflecteze.

În timp ce vorbea, ducele de Sairmeuse se agita în jilţul său aurit, afişând cea mai neobrăzată nerăbdare.

— Durează prea mult, rosti el, de îndată ce avocatul termină, durează îngrozitor de mult! Nu vom termina niciodată dacă la fiecare acuzat vom pierde atâta timp!

Se întorsese spre colegii săi ca să le afle părerea, când, răzgândindu-se brusc, propuse adunării să reunească toate pricinile, cu excepţia celei a domnului d’Escorval.

Avocaţii protestară. O judecată „în bloc”, aşa cum susţinea ducele, le răpea orice speranţă să salveze din mâna călăului măcar pe unul dintre nenorociţii puşi sub acuzare. Implorară tribunalul să le acorde o amânare de opt, de patru zile, de douăzeci şi patru de ore. Zadarnice eforturi! Propunerea preşedintelui fu adoptată.

Cu greu reuşiră vreo şase sau şapte acuzaţi să spună că sunt absolut străini de conspiraţie, că fuseseră înhăţaţi în plină zi, în amiaza mare, pe când discutau liniştit pe strada principală.

— Dau acum cuvântul apărătorilor, zise ducele de Sairmeuse, dar pe scurt, pe scurt! S-a şi făcut amiază.

Şi începu atunci un spectacol neobişnuit, ruşinos, revoltător. În fiecare clipă ducele îi întrerupea pe avocaţi, le poruncea să tacă, îi interpela sau îi lua

peste picior.

În sfârşit ultimul cuvânt fu pronunţat, ducele respiră zgomotos şi, pe un ton care trăda cea mai crudă bucurie, zise:

— Acuzat Escorval, ridică-te în picioare.

Interpelat, baronul se ridică demn, impasibil. Cu toate că sentimentele pe care le încerca erau îngrozitoare, nimic nu lăsa să transpară acest lucru pe faţa sa. În imensa şi lugubra încăpere liniştea era atât de adâncă, încât se auzea pasul monoton al santinelelor în jurul capelei. Fiecare simţea instinctiv că sosise momentul hotărâtor.

— Care dintre voi, îi întrebă ducele de Sairmeuse pe avocaţi consimte să-l apere pe acest mare vinovat?

— Eu! răspunseră deodată cei trei avocaţi.

— Luaţi seama, zise ducele cu un zâmbet perfid, sarcina e... grea.

Grea! Mai bine zis era periculoasă. Puteai să afirmi că apărătorul îşi risca, probabil, cariera, liniştea, libertatea, poate chiar viaţa.

— Profesiunea noastră îşi are exigenţele ei, răspunse cu nobleţe cel mai în vârstă dintre avocaţi.

Şi toţi trei, în mod curajos, se aşezară lângă baronul d’Escorval, răzbunând astfel onoarea robei de apărător, care fusese lamentabil terfelită.

— Acuzat, reluă domnul de Sairmeuse, spune-ne numele, prenumele, profesia.

— Louis-Guillaume, baron d’Escorval, comandor al ordinului Legiunii de onoare, fost consilier de stat în guvernul împăratului.

— Aşadar, mărturiseşti însărcinări înjositoare, mărturiseşti...

— Iertaţi-mă, domnule! îmi fac o glorie din a-mi fi

servit ţara şi de a-i fi fost util în măsura puterilor mele.

— Desigur, pentru a recâştiga acest post de consilier de stat ai conspirat împotriva unui prinţ mărinimos. Ai fost arestat în timp ce te aflai cu arma în mână în rândurile rebelilor!

— Nu aveam armă, domnule, ştiţi asta, şi dacă mă aflam printre revoltaţi era pentru că speram să-i hotărăsc să abandoneze o încercare nesăbuită!

— Spui minciuni!

Baronul d'Escorval păli la această insultă şi nu râspunse.

Dar printre auditori se afla un om care nu putu să suporte îngrozitoarea, mârşava nedreptate. Şi acesta era abatele Midon. Îşi părăsi brusc locul şi înaintă până lângă estradă.

— Domnul baron d'Escorval spune adevărul, rosti el cu o voce răsunătoare. Şi eu, care îl însoţeam, care am mers alături de el, eu, un preot, jur în faţa lui Dumnezeu că am făcut tot ceea ce a fost omeneşte posibil ca să oprim răzmeriţa.

Ducele asculta cu un aer ironic şi răutăcios în acelaşi timp.

— Ar trebui să intraţi în pământ de ruşine, dumneavoastră, un preot, să vă amestecaţi cu aceşti ticăloşi, cu aceşti duşmani ai regelui. Trebuie oare ca eu, un soldat, să vă aduc aminte de pudoare! Tăceţi, domnule, retrageţi-vă!

Abatele, alb ca varul, disperat, cu ochii plini de lacrimi, îşi reluă locul lângă Maurice.

Avocaţii protestară cu şi mai multă energie.

— Aha! vreţi mărturii, strigă ducele. Bine! le veţi avea. Soldaţi, introduceţi primul martor.

Aproape imediat apăru Chupin, care înainta cu un

aer hotărât.

— Ce ştii despre acuzatul Escorval? întrebă ducele.

— Făcea parte din complotul care a izbucnit în noaptea de patru spre cinci.

— Eşti sigur?

— Mai întâi, răspunse bătrânul pungaş, la domnul d'Escorval a fugit Lacheneur după ce a restituit, de nevoie, domnului duce castelul strămoşilor. Aici l-a întâlnit domnul Lacheneur pe Chanlouineau, şi din acea zi datează planul conjuraţiei. Acuzatul a fost mereu la domnul Lacheneur. A asistat la întrunirile care se ţineau acolo, în sfârşit, continuă Chupin, când Lacheneur şi-a dat foc casei, pentru a da semnalul răscoalei, acuzatul era lângă el.

— Eram într-adevăr la Rèche, îl întrerupse baronul, dar m-am dus, cum v-am mai spus, cu hotărârea fermă să împiedic răzvrătirea.

— Ce-ai făcut, acuzat, când insurgenţii au părăsit landa?

— M-am întors în grabă acasă, am luat un cal şi am alergat la răscrucea Croix-d'Arcy.

— Ştiai deci că acesta era locul hotărât pentru adunarea generală.

— Lacheneur tocmai îmi spusese acest lucru.

— Dacă aş admite versiunea dumitale, aş spune că aveai datoria să alergi la Montaignac ca să previi autorităţile. Dar n-ai acţionat aşa cum susţii. Nu l-ai părăsit pe Lacheneur, l-ai însoţit!

— Nu, domnule, nu!

— Şi dacă îţi dovedesc acest lucru, fără putinţă de tăgadă?

— Imposibil, domnule, pentru că n-a fost aşa.

După sinistra satisfacţie care lumina faţa domnului de Sairmeuse, abatele Midon înţelese că acest

neruşinat judecător deţinea probabil o dovadă neaşteptată şi îngrozitoare şi că baronul d’Escorval va fi strivit de una din acele coincidenţe fatale care explică, fără să justifice, toate erorile judiciare.

La un semn, marchizul de Courtomieu îşi părăsi locul şi înaintă până la estradă.

— Vă rog, domnule marchiz, i se adresă ducele, să citiţi depoziţia scrisă a fiicei dumneavoastră.

Domnul de Courtomieu îşi puse ochelarii, scoase din buzunar o hârtie şi, în mijlocul unei tăceri mormântale citi:

„Eu, Blanche de Courtomieu, declar:

În seara zilei de patru februarie, între ora zece şi unsprezece, mergând în trăsură pe drumul ce duce de la Sairmeuse la Montaignac, am fost asaltată de o hoardă de bandiţi înarmaţi. În timp ce deliberau dacă trebuie să mă ia sau nu ostatică şi să pună mâna pe trăsura mea, am auzit pe unul dintre ei strigând, în timp ce vorbeau despre mine: «Trebuie să coboare, nu-i aşa, domnule d’Escorval?» Cred că banditul care a pronunţat acele cuvinte este un om din ţinut, care se numeşte Chanlouineau, dar n-aş putea afirma cu hotărâre acest lucru”.

Un strigăt îngrozitor, urmat de gemete nearticulate, îl întrerupse pe marchiz. Chinul îndurat de Maurice era prea mare pentru forţa şi puterea lui de a raţiona. Voia să se năpustească spre judecători şi să le strige: „Mie mi se adresa Chanlouineau, eu singur sunt vinovat, tatăl meu n-are nicio vină!...” Din fericire, abatele Midon avu prezenţa de spirit să se arunce în faţa lui şi să-i astupe gura. Preotul n-ar fi reuşit însă să-l liniştească pe nefericitul tânăr fără

ajutorul ofiţerilor care stăteau alături. Ghicind probabil tot ce se întâmplase, ei îl înconjurară pe Maurice, îl luară şi-l scoaseră afară, cu toate că acesta se zbătea cu o energie supraomenească.

— Acuzat, ce ai de spus ca să te justifici după această mărturie copleşitoare a domnişoarei de Courtomieu?

— Nimic! şopti baronul.

Ce putea să spună? să se apere, ar fi însemnat să-şi trădeze fiul, în timp ce el însuşi, orice s-ar fi întâmplat, nu mai putea fi salvat.

— Acum, reluă ducele, întorcându-se spre avocaţi, cu un aer dispreţuitor şi plictisit, luaţi cuvântul, pentru că aşa e regula, dar fără prea multă vorbărie. Trebuia să fi terminat încă de acum o oră.

Cel mai în vârstă dintre avocaţi se ridică, tremurând de indignare, gata să rişte tot ca să spună ceea ce gândea, dar baronul îl opri.

— Nu încerca să mă aperi, domnule, spuse el rece. Ar fi inutil! Nu vreau să spun decât atât judecătorilor mei: amintiţi-vă de ceea ce-i scria regelui nobilul şi generosul mareşal Moncey: „Eşafodul nu-ţi aduce prieteni!”

Această amintire nu era de natură să-i emoţioneze pe membrii comisiei, care se retrase pentru deliberare.

Atunci baronul se apropie de avocatul mai în vârstă şi îi spuse repede, în şoaptă, emoţionat:

— Am să vă cer, domnule, să-mi faceţi un ultim serviciu. De îndată ce se va pronunţa sentinţa de condamnare la moarte, duceţi-vă să-l vedeţi pe fiul meu. Spuneţi-i că tatăl lui, care va muri, îi porunceşte să trăiască. Vă va înţelege. Spuneţi-i că aceasta este ultima mea dorinţă. Să trăiască... pentru maică-sa!

Şi tăcu. Cei din comisie se întoarseră.

Din treizeci de acuzaţi, nouă, declaraţi nevinovaţi, erau eliberaţi. Ceilalţi douăzeci şi unu, printre care domnul d’Escorval şi Chanlouineau, erau condamnaţi la moarte.

Chanlouineau continua să zâmbească.

XXVIII

Abatele Midon avusese dreptate să se bazeze pe cuvântul ofiţerilor. Văzând că toate insistenţele lor nu-l fac pe Maurice să se îndepărteze de fortăreaţă, aceşti oameni de suflet îl prinseră fiecare de câte un braţ şi-l târâră literalmente de acolo.

— Lăsaţi-mă, strigă el zbătându-se, lăsaţi-mă să merg unde mă cheamă datoria! Mă dezonoraţi pretinzând că mă salvaţi!

Maurice suferea aşa cum suferi când eşti cuprins de chinurile deznădejdii! Iată deci unde îl dusese dragostea lui pentru Marie-Anne, acea fericită iubire căreia odinioară totul părea să-i surâdă.

Sărman nebun! Se aruncase trup şi suflet într-o acţiune nesăbuită şi responsabilitatea actelor sale i se reproşa tatălui său! El, vinovatul, va trăi, pe când tatăl său, nevinovat, va fi zvârlit călăului.

O dată ajuns în camera de hotel, între maică-sa şi Marie-Anne, se lăsă să cadă pe scaun, zdrobit de acea toropeală de neînvins care urmează durerilor mai mari decât ceea ce e omeneşte suportabil.

— Încă nu s-a hotărât nimic, răspunseră ofiţerii la întrebările doamnei d’Escorval, domnul preot va veni imediat ce va fi dat verdictul.

În sfârşit, puţin înainte de ora patru, abatele Midon, sosi, urmat de avocatul căruia baronul îi încredinţase ultimele dorinţe.

— Soţul meu! strigă doamna d’Escorval, ridicându-

se brusc.

Preotul îşi lăsă capul în jos. Ea înţelese.

— L-au condamnat... la moarte! bolborosi ea.

Şi se prăbuşi într-un fotoliu, nemişcată, cu braţele atârnând. Dar leşinul nu dură mult, doamna d’Escorval se ridică.

— E rândul nostru să-l salvăm! strigă. Ajunge cu atâtea văicăreli lipsite de vlagă, să acţionăm! Şi regele, reluă ea... Un rege poate refuza să ierte, dar nu poate refuza să facă dreptate! Trebuie să plecăm imediat la Paris, fără să pierdem nicio clipă. Maurice, tu mă vei însoţi!

Doamna d’Escorval intră grăbită în camera vecină, ca să se pregătească de călătorie, dar apăru curând, şi preotul îşi adună tot curajul ca să-i dezvăluie cruda realitate, când nişte lovituri repezi se auziră în uşă.

Unul dintre ofiţeri deschise şi Bavois, caporalul de grenadiri intră.

— Domnişoara Lacheneur? întrebă el.

— Eu sunt, domnule, zise Marie-Anne înaintând, ce doriţi de la mine?

— Am ordin, domnişoară, să vă conduc la fortăreaţă.

— Cum! exclamă Maurice pe un ton ameninţător, sunt arestate şi femeile?

— Vreau să spun că o caut pe domnişoara din partea unuia dintre condamnaţi, preciză caporalul.

— Imposibil, dragul meu, interveni unul dintre ofiţeri, nu o vor lăsa pe domnişoara să pătrundă până la un condamnat fără o permisiune specială.

— Are această învoire, exclamă bătrânul soldat. Ba chiar Chanlouineau mi-a strecurat la ureche că e vorba de un lucru pe care abatele Midon îl ştie. Mi-a mai spus să vă transmit că totul merge bine şi m-a

rugat să vă ordon să nu vă mişcaţi de aici, să nu încercaţi nimic, până la întoarcerea domnişoarei, care va veni într-o oră. Jură că îşi va ţine promisiunile, dar vă cere să-i daţi cuvântul că îl veţi asculta.

— Nu vom încerca nimic înainte de-o oră, zise abatele Midon, promit.

— Atunci, domnişoară, să ne grăbim! Bietul băiat stă ca pe jăratic.

De îndată ce fusese pronunţată sentinţa care îl condamna la moarte, Chanlouineau se prefăcu a fi cuprins de teamă şi începu să plângă în chip jalnic. Păru a fi atât de lipsit de puteri încât trebui să fie cărat până în celulă. Acolo văicărelile sale se înteţiră şi îi imploră pe gardieni să se ducă să-l caute pe ducele de Sairmeuse sau pe marchizul de Courtomieu, afirmând că are de făcut destăinuiri de cea mai mare importanţă.

Acest important cuvânt, destăinuiri, îl făcu pe marchizul de Courtomieu să alerge la celula lui Chanlouineau.

Găsi aici un om în genunchi, cu trăsăturile descompuse, care se târî până la el, îi sărută mâinile cerând îndurare şi iertare, jurând că pentru a-şi păstra viaţa era gata de orice, chiar să-l predea pe Lacheneur.

— Ştii deci unde se ascunde banditul ăsta? îl întrebă marchizul.

Chanlouineau declară că nu ştie, dar dacă i se va îngădui să trimită după fiica acestuia şi va fi lăsat singur zece minute cu ea, va face totul ca să-i smulgă secretul ascunzătorii tatălui ei.

I se promise viaţa în schimbul vieţii lui Lacheneur.

Un soldat, care nu era altul decât caporalul Bavois, fu trimis după Marie-Anne.

Şi Chanlouineau aştepta, mistuit de nelinişte.

Acest viteaz ţăran, care urma să nu mai apuce apusul zilei următoare, era parcă transfigurat de bucuria pe care o resimţea văzând că şiretlicul lui izbutise.

Nimeni nu-l informase de ceea ce se petrecuse la Escorval, dar el ghicise. Era sigur că doamna d'Escorval era la Montaignac şi că Marie-Anne se afla şi ea aici, ştia că va veni.

Şi aştepta, numărând secundele după bătăile inimii.

În sfârşit, la capătul coridorului desluşi foşnetul unei rochii care se freca de pereţi.

Paşii se apropiară. Zăvoarele grele scârţâiră, uşa se deschise şi Marie-Anne intră, susţinută de bravul caporal Bavois.

— Eu plec, zise bătrânul soldat. Dar am ordin să vin după domnişoara peste o jumătate de oră.

După ce uşa se închise, Chanlouineau luă mâna lui Marie-Anne şi îi spuse:

— Mulţumesc că ai venit! Acum, când voi muri, când minutele îmi sunt numărate, pot să mărturisesc secretul sufletului meu şi al vieţii mele. Acum voi îndrăzni să-ţi spun cât de fierbinte te-am iubit, să-ţi spun cât te iubesc.

Instinctiv, Marie-Anne îşi trase mâna şi se dădu înapoi.

— Te-am jignit? o întrebă trist Chanlouineau. Iartă-l pe cel care va muri! Nu poţi refuza să asculţi o voce care mâine se va stinge pentru totdeauna şi care a tăcut atâta vreme. Căci e multă vreme de când te iubesc, mai mult de şase ani. Dar eram atât de departe de tine în vremea aceea, erai atât de sus şi eu atât de jos, încât speranţa mea nu ajungea până

acolo. Nenorocirea ne-a apropiat, şi tatăl tău m-a făcut să înnebunesc. După ce a fost insultat de familia Sairmeuse, hotărât să se răzbune pe aceşti nobili orgolioşi şi fără suflet, a văzut în mine un complice. Ieşind de la baronul d'Ecorval, am pus la cale învoiala care m-a legat de proiectele tatălui tău. „Tu, băiete, o iubeşti pe fiica mea, mi-a spus el, ei bine, ajută-mă, şi îţi promit că a doua zi după victorie va fi soţia ta..." Ce mă interesau pe mine certurile celor bogaţi, pe mine, un plugar? Am conspirat pentru că te iubeam. Dar ziua în care toate iluziile nebuniei mele îşi luară zborul veni repede. Nu mai puteai fi a mea, deoarece aparţineai altuia! Ar fi trebuit să rup învoiala. Iadul era în suflet, dar măcar să te văd, să-ţi aud vocea, şi tot era o bucurie. Am vrut să fii fericită şi respectată, m-am bătut pentru triumful celuilalt, al celui pe care l-ai ales.

Un hohot de plâns care îi urca în gâtlej îl întrerupse; îşi acoperi faţa cu mâinile şi, pentru o secundă, păru că nu mai ştie de el. Nu întârzie însă să-şi revină şi, după ce se duse la uşă încercând să descopere dacă sunt spionaţi, se apropie din nou de Marie-Anne şi, rupându-şi cu dinţii mâneca hainei, scoase două scrisori ce fuseseră ascunse între pânză şi căptuşeală.

— Iată, i se adresă el în şoaptă, una dintre ele reprezintă viaţa unui om.

— Nefericitule, ce aştepţi atunci ca s-o utilizezi!

— E oare cu putinţă să mă iubeşti vreodată? Nu, nu-i aşa? Aşa că nu doresc să mai trăiesc. De altfel, am fost condamnat pe drept. Ştiam ce fac când am părăsit landa de la Rèche cu o puşcă cu două ţevi pe umăr şi cu o sabie la brâu. N-am dreptul să mă plâng. Dar judecătorii absurzi şi nedrepţi au lovit un

nevinovat.

— Pe baronul d’Escorval.

— Pe tatăl lui... Maurice. Vreau să-l salvez, pot s-o fac.

— Ah! dacă ar fi adevărat! Dar te înşeli, fără îndoială.

— Ştiu ce spun. N-am crezut niciodată în succesul conspiraţiei. M-am tot întrebat unde să găsesc un mijloc de salvare în caz de nenorocire, şi marchizul de Sairmeuse mi-a oferit unul. Era vorba să adresez complicilor noştri o scrisoare prin care le fixam data la care trebuiau să se ridice la luptă. Am avut ideea să-l rog pe domnul Martial să scrie modelul. Şi hârtia pe care o am este ciorna scrisorii care a hotărât răscoala, scrisă de mâna marchizului de Sairmeuse.

— Şi crezi, îl întreabă Marie-Anne pe un ton descurajat, că această scrisoare poate să servească la ceva?

— Nu cred, sunt sigur. Ascultă-mă. Singură, această ciornă n-ar avea nicio importanţă. Dar eu am declarat în faţa comisiei militare că marchizul de Sairmeuse era unul dintre conducătorii complotului. O calomnie reuşită are întotdeauna urmări. Siguranţa mea era cu atât mai mare cu cât ştiam că Martial e rănit. Am declarat că s-a bătut alături de noi, am cerut să fie adus.

— Marchizul de Sairmeuse s-a bătut, deci?

— Cum, nu ştii? Dar prost ce sunt, reluă el, cine ar fi putut să-ţi povestească ce s-a întâmplat? După ce tatăl tău ne-a părăsit ca să alerge înainte, Maurice şi-a luat locul în fruntea coloanei, iar tu ai mers alături de el; fratele tău Jean şi cu mine am rămas la urmă, ca să-i îmboldim, şi să-i adunăm pe cei care se mişcau prea încet. Ne făceam conştiincios datoria

când am auzit deodată tropotul unui cal. „Trebuie să aflăm cine vine, îmi spuse Jean”. Ne-am oprit. Ştii cine era călăreţul? Martial de Sairmeuse? „Te-am întâlnit, în sfârşit, nobil blestemat, strigă Jean, să ne socotim, aşadar! După ce l-ai adus la disperare pe tatăl meu, care venea să-ţi ofere o avere, ai încercat să faci din soră-mea amanta ta. O faptă ca asta se plăteşte, marchize! Haide, coboară, să ne batem.” Zicând acestea, continuă Chanlouineau, fratele tău mânuia atât de înspăimântător pistolul, încât marchizul, coborî. „Accept lupta, zise el, daţi-mi o armă!” I-am dat sabia, fratele tău o avea pe a lui. Marie-Anne, tatăl tău şi cu mine l-am judecat greşit pe fratele tău. Un om care se bate aşa cum a făcut-o el are o inimă generoasă. Căci era înspăimântătoare această luptă, noaptea, pe drum! Nu se auzea decât gâfâitul lor tot mai puternic şi din săbiile care se loveau ţâşneau jerbe de scântei. În cele din urmă Jean căzu.

— Ah! fratele meu- e mort, strigă Marie-Anne.

— Nu, răspunse Chanlouineau, să sperăm că nu. N-a fost lipsit de îngrijiri. Duelul a mai avut încă un martor, un om pe care îl cunoşti, probabil, un anume Poighot, care a fost arendaşul tatălui tău. El l-a luat pe Jean, promiţându-mi să-l adăpostească în casa lui. Cât despre marchiz, mi-a arătat că e rănit şi a urcat pe cal spunându-mi: „El a vrut-o”.

Marie-Anne înţelegea acum.

— Dă-mi scrisoarea, îi spuse ea lui Chanlouineau. Mă voi duce la ducele de Sairmeuse, voi ajunge cu orice preţ la el.

Viteazul ţăran îi întinse tinerei fete foaia de hârtie recomandându-i:

— Nu care cumva să-l laşi pe duce să bănuie că ai la tine proba cu care îl ameninţi. Cine ştie de ce e în

stare, îţi va spune la început că nu poate face nimic, că nu întrevede niciun mijloc care să-l salveze pe baronul d’Escorval. Îi vei răspunde că el este acela care trebuie totuşi să găsească o posibilitate, dacă nu vrea ca scrisoarea să fie trimisă unuia dintre duşmanii săi, la Paris.

Tăcu, zăvoarele scârţâiră. Caporalul Bavois îşi făcu apariţia.

— Jumătatea de oră a trecut de zece minute, zise el cu tristeţe. Am şi eu un consemn.

— Gata! şopti Chanlouineau, totul s-a sfârşit.

Şi dându-i lui Marie-Anne cea de-a doua scrisoare, îi spuse:

— Asta e pentru tine. S-o citeşti când eu nu voi mai fi. Iartă-mă! Nu mai plânge aşa... Când vei fi fericită gândeşte-te câteodată la sărmanul ţăran care te-a iubit atât de mult.

Marie-Anne nu putu să rostească niciun cuvânt. Îşi apropie însă obrazul de cel al lui Chanlouineau.

— Ah! N-am îndrăznit să ţi-o cer, exclamă el.

Şi pentru prima oară o strânse în braţe pe Marie-Anne şi îi atinse obrazul palid cu buzele.

— Adio, spuse el încă o dată. Nu mai pierde niciun minut. Adio!

XXIX

Perspectiva de a pune mâna pe Lacheneur, capul răscoalei, îl bucură atât de tare pe marchizul de Courtomieu, încât nu părăsi fortăreaţa, deşi se făcuse ora cinei. Pândea s-o vadă ieşind pe Marie-Anne. Văzând-o însă cum trecea, în ultimele clipe ale amurgului, grăbită şi vibrând de energie, se îndoi de sinceritatea aşa-zisului informator.

— Să mergem la Chanlouineau, îşi spuse el; şi mâine am s-o aduc la interogatoriu pe prostuţa asta.

„Prostuţa”, cum o numise nobilul marchiz, urca de-a lungul străzii prost pavate care ducea la *Hôtel de France.*

— Nu e totul pierdut, strigă ea intrând. Chanlouineau mi-a încredinţat o armă care îl va pune, sper, pe domnul de Sairmeuse în întregime la discreţia noastră.

Marie-Anne nu remarcase prezenţa unui străin sosit în lipsa ei, un ţăran bătrân, cu părul alb.

Abatele Midon îi atrase atenţia asupra lui.

— Iată un prieten curajos, care de dimineaţă vă caută peste tot ca să vă dea veşti despre tatăl dumneavoastră.

— Am venit să vă spun că domnul Lacheneur se simte bine, în afara unei răni la picior care îl face să sufere, dar care se va vindeca în mai puţin de trei săptămâni. Ginerele meu, care vâna ieri, l-a întâlnit, însoţit de doi conjuraţi, aproape de frontieră. Acum

trebuie să fie în Piemont, la adăpost de jandarmi.

— Ce să fac! strigă Marie-Anne! Am oare dreptul să mă gândesc la ai mei când de promptitudinea şi de curajul meu depinde viaţa unui nevinovat, compromis prosteşte din pricina lor?

Refuză să răspundă celor mai insistente întrebări şi năpustindu-se afară, zise:

— Am să mă întorc în două ore şi atunci vom hotărî ce avem de făcut.

Desigur, era greu să obţii o audienţă la domnul duce de Sairmeuse. Marie-Anne ştia asta, dar nu se nelinişti. Chanlouineau îi oferise un cuvânt, acela de care se servise şi el, care deschidea uşile cele mai aprig şi mai neînduplecat ferecate.

În holul casei ducelui de Sairmeuse, trei sau patru valeţi umblau de colo-colo şi discutau.

— Sunt fiica domnului Lacheneur, le spuse Marie-Anne, trebuie, chiar în clipa asta, să-i vorbesc domnului duce despre conspiraţie. Am venit în vederea unor dezvăluiri.

— Urmaţi-mă, domnişoară, zise un valet. Marie-Anne îl urmă de-a lungul scării şi traversă două sau trei încăperi. În sfârşit, valetul deschise uşa unui salon, spunând: „Intraţi”. Şi fata intră. Dar nu ducele de Sairmeuse se afla în salon, ci fiul său, Martial. Văzând-o pe Marie-Anne, se ridică dintr-o dată mai palid şi mai tulburat decât dacă pe uşă ar fi intrat o fantomă.

— Dumneata? bolborosi el. Lacheneur a fost arestat. Şi dumneata ţi-ai amintit de mine. Mulţumesc, dragă Marie-Anne, îţi mulţumesc pentru încredere, n-o voi înşela, îl vom salva pe tatăl tău, îţi promit, ţi-o jur. Cum, nu ştiu încă. Ce importanţă are! Trebuie să-l salvez, o vreau!

— Tata n-a fost arestat, zise rece Marie-Anne.

— Atunci, zise Martial şovăind, Jean e prizonier?

— Fratele meu e în siguranţă şi va scăpa de toate cercetările, dacă va supravieţui rănilor pe care le are.

Din palid cum era, marchizul de Sairmeuse se făcu roşu ca focul. Înţelesese din tonul lui Marie-Anne că ştia despre duel. Nu încercă să nege, vru doar să se dezvinovăţească.

— Jean m-a provocat, îi spuse el. Eu n-am vrut. N-am făcut decât să-mi apăr viaţa într-o luptă dreaptă, cu arme egale. Jean a avut dreptate să mă provoace, căci mi-a ghicit speranţele. Nu te cunoşteam, Marie-Anne. Te credeam la fel ca toate celelalte, pe tine atât de curată şi de pură!

Încercă să-i ia mâinile, dar ea îl împinse cu groază şi izbucni în plâns.

— Ah! îţi înţeleg indignarea, continuă Martial, cu şi mai multă înflăcărare. Dacă ţi-am adus o injurie vreau s-o răscumpăr. Am fost un nebun, un nenorocit vanitos, căci te iubesc; nu iubesc şi nu pot să te iubesc decât pe tine. Marie-Anne, vrei să fii soţia mea?

Fata îl asculta uluită. Adineauri, în fundul celulei lui, Chanlouineau îi strigase că moare pentru ea. Şi acum Martial pretindea că-i va sacrifica ambiţiile şi viitorul.

Martial tăcuse. Înfierbântât de speranţă, dorea un răspuns, un cuvânt, un semn. Dar Marie-Anne continua să tacă, nemişcată şi rece.

— Nu spui nimic! reluă el năvalnic. Te îndoieşti de sinceritatea mea? Ţi-e teamă de opoziţia tatălui meu? Voi şti să-i smulg consimţământul. De altfel, ce ne interesează voinţa lui! Am oare nevoie de el? Nu sunt stăpân pe mine? Nu sunt bogat, imens de bogat? N-aş fi decât un biet prostănac dacă aş ezita între nişte

prejudecăţi stupide şi fericirea vieţii mele. Te nelinişteşte familia ta, continuă el. Tatăl şi fratele tău sunt urmăriţi, şi Franţa le este închisă. Vom părăsi Franţa şi vor veni să trăiască alături de noi. Ne vom stabili în Anglia sau Italia. Te iubesc. Voi şti să te fac să uiţi, prin tandreţe, necazurile trecute! Nu răspunzi nimic? întrebă el cu o îngrijorare vădită.

— Nu sunt decât o biată fată, domnule marchiz, şopti Marie-Anne în cele din urmă. Dacă aş accepta, v-aş provoca numai eterne păreri de rău. Şi, de altfel, aţi pierdut dreptul de a dispune de persoana dumneavoastră. V-aţi dat cuvântul. Domnişoara Blanche de Courtomieu este logodnica dumneavoastră.

— Ah! spune un cuvânt, unul singur, şi aceste angajamente, pe care le urăsc, vor fi rupte.

Marie-Anne tăcea. Era clar că alegerea ei era irevocabilă şi că refuza.

— Mă urăşti, aşadar? o întrebă trist Martial.

— Nu-mi mai aparţin, aşa cum dumneavoastră nu vă mai aparţineţi, domnule, rosti ea.

O sclipire de ură, pe dată stinsă, străluci în privirea lui Martial.

— Tot Maurice!... zise el.

— Tot.

— Acum, reluă el, îmi explic prezenţa ta aici. Ai venit să ceri iertare pentru domnul d’Escorval.

— Iertare! nu, dreptate doar! Baronul e nevinovat.

Martial se apropie de Marie-Anne şi, coborând vocea rosti, în şoaptă:

— Dacă tatăl este nevinovat, atunci cel vinovat este fiul!

Fata se dădu înapoi, înspăimântată. Martial descoperise secretul pe care judecătorii n-au ştiut sau

n-au vrut să-l înţeleagă. Dar văzând-o înspăimântată, i se făcu milă şi spuse:

— Un motiv în plus ca să încercăm să-l salvăm pe baron! Sângele lui vărsat pe eşafod ar săpa între tine şi Maurice o prăpastie pe care nimic n-ar astupa-o. Îmi voi uni eforturile cu ale voastre. Şi fără nicio îndoială că Martial ar fi dat sfaturi utile în această privinţă, când un valet îl întrerupse deschizând uşa salonului şi domnul duce de Sairmeuse, tot în uniformă de gală, intră.

— Pe onoarea mea! strigă el din prag, trebuie să mărturisesc că acest Chupin e un copoi incomparabil, datorită lui...

Se opri brusc, recunoscâhd-o pe Marie-Anne.

— Fiica ticălosului de Lacheneur! exclamă el surprins. Ce vrea?

Sosise momentul hotărâtor. Viaţa baronului depindea de îndrăzneala şi de curajul tinerei fete: Conştiinţa acestei extraordinare responsabilităţr o făcu să-şi recapete, ca prin farmec tot sângele rece.

— Domnule, zise ea cu hotărâre, mi-a fost încredinţată o destăinuire ca s-o negociez.

— Negociaz-o, frumoaso, negociaz-o!

— Domnule nu pot să tratez acest lucru decât dacă suntem singuri.

La un semn al tatălui său, Martial se retrase.

— Puteţi să vorbiţi acum, domnişoară, zise ducele.

— Domnule, începu ea, aţi citit, desigur, circulara care îi convoca pe conjuraţi!

— Fireşte! am o duzină de exemplare în buzunar:

— De cine credeţi că a fost întocmită?

— De domnul Escorval, evident, sau de tatăl dumitale.

— Vă înşelaţi, domnule, această scrisoare este

opera domnului marchiz de Sairmeuse, fiul dumneavoastră. Persoana care mă trimite are ciorna acestei circulare, scrisă în întregime de mâna domnului Martial, şi trebuie să vă transmit...

Nu sfârşi ce avea de spus. Ducele făcu o săritură până la uşă şi, cu o voce de tunet, îşi strigă fiul.

— Repetă, i se adresă el tinerei fete, de îndată ce Martial intră, în faţa fiului meu ceea ce mi-ai spus.

Cu îndrăzneală, cu fruntea sus, cu voce hotărâtă, Marie-Anne repetă.

Se aştepta din partea marchizului la negări violente; la reproşuri dureroase. Dar nimic din toate astea. Martial asculta cu un aer nepăsător şi ea crezu chiar că citeşte în ochii lui încurajarea de a continua şi o promisiune de protecţie.

— Ei? îl întrebă ducele cu violenţă pe fiul său, de îndată ce Marie-Anne termină.

— Chanlouineau e un şmecher.

În viaţa sa ducele de Sairmeuse nu fusese supus la o încercare atât de grea.

— Chanlouineau n-a minţit prin urmare, i se adresă el fiului său. Cu vocea gâtuită, ai fost unul dintre instigatorii răscoalei.

— De patru ori, domnule, mi-aţi pus această întrebare şi de patru ori v-am răspuns nu. Dacă aş fi avut fantezia să mă amestec în această mişcare v-aş fi mărturisit în modul cel mai cinstit din lume. Există însă într-adevăr ciorna acestei circulare scrisă de mine, cu cea mai frumoasă caligrafie, pe o foaie mare de hârtie de proastă calitate... Îmi amintesc că încercând să caut care e expresia cea mai potrivită, am şters şi am scris pe deasupra mai multe cuvinte.

Ducele nu mai ştia ce să mai credă. Ceea ce îl exaspera cel mai mult era imperturbabilul calm al

fiului său.

— Mărturiseşte mai curând, zise el ameninţând-o cu pumnul pe Marie-Anne, că te-ai lăsat momit de amanta ta.

Martial nu tolera această injurie.

— Domnişoara Lacheneur nu este amanta mea, declară el pe un ton imperios până la ameninţare. E adevărat că nu depinde decât de ea să fie mâine marchiză de Sairmeuse! Să lăsăm învinuirile, nu vor descâlci cu nimic lucrurile.

Fierbând de mânie reţinută, ducele străbătu de trei, patru ori salonul, apoi, îndreptându-se din nou spre Marie-Anne, care rămăsese în acelaşi loc, neclintită ca o statuie, îi ordonă:

— Hai, frumoaso, dă-mi ciorna aceea.

— N-o am, domnule.

— Unde este?

— În mâinile unei persoane care n-o să v-o dea decât cu anumite condiţii.

— Cine e persoana aceea?

— Mi s-a interzis să vă spun.

Martial o privea pe Marie-Anne cu o privire încărcată de admiraţie şi gelozie. Era surprins de calmul şi de prezenţa ei de spirit. Ah! iubirea care conferea vocii ei această sonoritate, această flacără în priviri, atâta precizie în răspunsuri era probabil foarte puternică.

— Şi dacă nu accept... condiţiile pe care vor să mi le impună? întrebă ducele de Sairmeuse.

— Vor folosi ciorna circularei...

— Ce înţelegi prin asta?...

— Vreau să spun, domnule, că mâine dis-de-dimineaţă va pleca la Paris un om de încredere, însărcinat să arate acest document mai multor

persoane cunoscute a nu fi tocmai prietenii dumneavoastră. Li se va explica atunci care e semnificaţia şi importanţa hârtiei. Această scrisoare dovedeşte sau nu complicitatea domnului marchiz de Sairmeuse? Aţi îndrăznit, sau nu, să condamnaţi la moarte nişte nenorociţi care nu erau decât soldaţii fiului dumneavoastră?

— Ah, nenorocito! o întrerupse ducele, mârşavo, ticăloaso, viperă...

Ochii i se bulbucaseră, spumega, nu mai ştia ce spune.

— Iată, strigă el cu gesturi furibunde, iată de ce trebuie să mă tem. Da, am duşmani înverşunaţi, da, sunt unii invidioşi care ar da orice pentru această detestabilă scrisoare. Dacă ne trimite pe cineva de la Paris să ancheteze, va afla repede, marchize, despre relaţiile dumitale cu Lacheneur. Ar bate toba că Chanlouineau v-a declarat în plin tribunal complicele şi şeful lui. Ar cere să fii examinat de medici care, văzând o cicatrice proaspătă, vor întreba în ce împrejurări ai fost rănit şi de ce ai ascuns acest lucru. De câte nu mă vor acuza după asta? Vor spune că am bruscat procedura ca să înăbuş vocile care se ridicau împotriva fiului meu. Voi fi defăimat în ziare!

Martial ascultase cu o ironie rece, fără măcar să încerce să-l întrerupă:

— Mă gândesc, domnule, spuse el rar, că dacă domnişoara Lacheneur mai avea unele îndoieli în privinţa valorii documentului... acum nu le mai are.

Această afirmaţie căzu probabil ca o găleată de apă rece peste mânia ducelui de Sairmeuse. Îşi înţelese nebunia şi, înspăimântat de cele spuse, rămase încremenit, cu gura căscată, cu ochii ieşiţi din orbite.

Fără să se mai ostenească să adauge vreun cuvânt, marchizul se întoarse spre Marie-Anne.

— Vreţi să ne spuneţi, domnişoară, întrebă el, ce i se pretinde tatălui meu în schimbul acestei scrisori?...

— Viaţa şi libertatea baronului d'Escorval, domnule.

— Ah! strigă ducele, ştiam că mi se va cere imposibilul! De ce n-am fost căutat înainte de judecată. Atunci puteam orice. Acum am mâinile legate. Comisia s-a pronunţat, sentinţa trebuie să fie executată. Aşa că domnişoară – nu mai spunea „frumoaso" – puteţi să vă folosiţi de documentul dumneavoastră.

Ducele se pregătea să iasă din salon, când Martial îl reţinu cu un gest.

— Să ne mai gândim, zise el. O evadare ar fi desigur riscantă. Totuşi, cu puţină îndrăzneală, dacă ai fi sigur că secretul e păstrat, s-ar putea studia problema şi calcula consecinţele, ceea ce nu te angajează la nimic. Când trebuie să fie executată sentinţa?

— Mâine.

— Nu avem deci decât noaptea asta în faţa noastră, reluă marchizul. Din fericire, nu e decât ora şapte şi jumătate, şi până la zece tatăl tău poate să se arate în fortăreaţă, fără să trezească nici cea mai mică bănuială.

Se întoarse spre tatăl său şi îl întrebă pe neaşteptate:

— Aveţi vreun om pe care se poate conta în mod categoric?

— Am trei sau patru spioni...

— Niciodată! Mizerabilul care îşi trădează tovarăşii pentru câţiva bănuţi ne va trăda pentru câţiva

ludovici. Ne trebuie un om cinstit, care să împărtăşească ideile domnului d'Escorval, un fost soldat din armata lui Napoleon, dacă e posibil.

— Cunosc omul de care aveţi nevoie! strigă Marie-Anne.

— Fii atentă! Gândeşte-te că ne trebuie un om viteaz, capabil să se devoteze şi să rişte mult.

— Cel de care vorbesc e aşa cum îl vreţi. Răspund de el.

— Cum se numeşte? întrebă Martial.

— Bavois, şi e caporal în compania I de grenadieri din legiunea Montaignac

— Bavois! repetă Martial ca pentru a-şi fixa acest nume în memorie, Bavois! Tatăl meu va găsi un pretext ca să-l cheme la el.

Se ridică şi se duse să se sprijine cu spatele de şemineu.

— Presupun, domnule, reluă el, că baronul d'Escorval a fost separat de ceilalţi condamnaţi.

— Desigur. E singur într-o cameră spaţioasă şi foarte confortabilă.

— Şi unde e situată camera asta?

— La etajul doi al turnului cu acoperişul neted.

— Turnul care se vede de departe şi e construit chiar în vârful stâncii?

— Exact.

— Cum e fereastra camerei baronului? continuă să întrebe Martial.

— Destul de mare... înaltă, mai ales. Şi nu are obloane ca ferestrele celulelor, dar e apărată de două rânduri de gratii de fier încrucişate şi afundate adânc în zid.

— Un fleac! îi vii uşor de hac unei zăbrele de fier cu o pilă bună. În ce parte dă fereastra?

— Spre câmpie.

— Adică spre prăpastie. Asta-i tot o dificultate. Dar e adevărat că pe de altă parte e un avantaj. Există paznici la baza turnului?

— La ce bun? Între zid şi marginea stâncii nu e loc pentru trei oameni. Nici chiar în plină zi soldaţii nu se hazardează pe această cornişă, care nu are nici parapet, nici balustradă.

— Încă o întrebare importantă, reluă Martial. La ce înălţime e fereastra camerei domnului d'Escorval?

— La aproximativ patruzeci de picioare de antablament.

— Bun! Şi de la acest antablament până la baza stâncii, cât e?

— Pe legea mea! nu prea ştiu. Cel puţin şaizeci de picioare.

— E înalt, teribil de înalt! Baronul, din fericire, e încă viguros. Şi apoi, nu există altă soluţie.

— Şi acum, îi zise ducele fiului său, ai să-mi faci onoarea să-mi expui planul tău?

— Planul meu, zise Martial, e simplitatea însăşi: Şaizeci cu patruzeci fac o sută. E vorba să procurăm o sută de picioare de frânghie bună. Va avea un volum mare, ştiu, dar n-are importanţă! Eu înfăşor în jurul meu toată această cânepă, mă învălui într-o manta largă şi te însoţesc la fortăreaţă. Dumneata îl vei chema pe caporalul Bavois, mă veţi lăsa singur cu el într-un ungher întunecos, îi voi expune intenţiile mele.

— Şi cum vei procura o sută de picioare de frânghie la ora asta, la Montaignac? Ai să alergi din prăvălie în prăvălie?

— Ceea ce nu pot face eu, domnule, o vor face prietenii familiei d'Escorval.

Ducele voia să ridice noi obiecţii, când Martial îl

întrerupse.

— Să-mi fie cu iertare, domnule, zise el repede, dar nu uitaţi ce pericol ne ameninţă şi cât de puţin timp avem. Eu am săvârşit greşeala, lăsaţi-mă s-o repar.

Şi întorcându-se spre Marie-Anne, rosti:

— Puteţi să-l consideraţi pe baron ca şi salvat, dar trebuie să mă înţeleg cu unul dintre prietenii dumneavoastră. Reîntorceţi-vă repede la *Hôtel de France* şi trimiteţi-l pe parohul din Sairmeuse să mă întâlnească în Piaţa Armelor, unde am să-l aştept.

XXX

Arestat printre primii în momentul în care panica îi cuprinse pe conjuraţi în faţa oraşului Montaignac, baronul d’Escorval nu-şi făcu nicio clipă vreo iluzie.

— Sunt un om pierdut, îşi zise el.

Şi nu se mai gândi decât la pericolul care îi ameninţa fiul.

Atitudinea sa în faţa judecătorilor nu fusese decât rezultatul acestei frământări. Nu răsuflă uşurat decât după ce îl văzu pe Maurice scos din sală, înţelesese că fiul său voise să se predea.

Aşadar, cu fruntea sus, stând drept, cu privirea limpede, baronul ascultase sentinţa fatală.

Învălmăşeala ce a urmat a fost atât de mare, încât domnul d’Escorval, împins, nimeri lângă Chanlouineau, care începuse comedia nevolniciei sale. Fără ca nimeni să-l observe, acesta se aplecă spre baron şi-i spuse repede, cu voce joasă:

— Pentru dumneavoastră mă zbat, adunaţi-vă forţele pentru noaptea asta.

Dus în camera sa, baronul se aruncase pe patul îngust. Ştia ce legi înfricoşătoare guvernează tribunalele speciale. Mâine, după câteva ore, va fi condus în faţa unui pluton de soldaţi şi totul se va sfârşi, va cădea sub gloanţe. Ce se va întâmpla atunci cu soţia şi cu fiul său? Vru să scape de toropeala aceea dureroasă care punea stăpânire pe el, şi începu să se plimbe prin celulă. Camera pe care o primise

era mare, pătrată şi foarte înaltă. Odinioară comunica cu încăperea alăturată, dar uşa dintre ele fusese zidită de multă vreme. Cimentul care lega lespezile căzuse, lăsând spaţii prin care, cu puţină îndemânare, puteai să vezi în camera învecinată. Maşinal, domnul d'Escorval îşi lipi ochiul de unul dintre aceste interstiţii. Nu văzu pe nimeni.

„Dacă aş dărâma peretele ăsta subţire, despărţitor?" se gândi el. Ei, şi, s-ar pomeni într-o cameră asemănătoare cu a lui, dând şi aceasta într-un coridor plin de santinele al căror pas monoton îl auzea.

Şi totuşi gândul unei evadări îi trecu prin minte. Ce nebunie! Doar ştia bine că fuseseră luate toate precauţiile. Şi totuşi nu se putu împiedica să nu se ducă să examineze şi fereastra. Era apărată prin două rânduri de gratii şi se afla la o înălţime considerabilă, judecând după lărgimea orizontului.

Doi soldaţi apărură în uşa temniţei. Unul dintre ei purta şi o torţă aprinsă, celălalt ţinea unul din acele coşuri lungi, compartimentate, care servesc pentru a duce mâncare ofiţerilor de gardă.

— V-am adus cina, domnule, zise unul dintre soldaţi.

Domnul d'Escorval surâse cu tristeţe. Totuşi, în timp ce se aşeza în faţa măsuţei pe care i-o pregătiseră, îşi dădu seama că îi era într-adevăr foame. Sfârşind de mâncat, baronul le ceru să-i lase lumina şi să-i aducă hârtie, cerneală şi toc. Îi îndeplini dorinţa. Rămase din nou singur. Atunci, uimit, îşi dădu seama că nu avea nicio veste de la doamna d'Escorval şi de la Maurice. Li se refuzase să intre în închisoare? Nu putea crede asta, nu putea să-şi imagineze că existau oameni atât de haini ca să

împiedice un nefericit să-şi strângă la piept, într-o supremă îmbrăţişare, înainte de a muri, soţia şi fiul. Imaginaţia sa plăsmui cele mai cumplite nenorociri. Se aşează să scrie, când pe coridor răsunară paşi numeroşi, zgomotoşi. Tremurând, baronul se ridică, zicându-şi:

— Ei sunt!

Se înşela, paşii se îndepărtară.

Dar în acelaşi timp două obiecte, zvârlite prin vizeta uşii se rostogoliră în mijlocul camerei. I se aruncaseră două pile.

Prima reacţie a fost de neîncredere. Rămase deci în picioare, sucind şi răsucind în mână pilele fine şi bine călite, când, observă pe jos, împăturită strâns, o hârtie pe care n-o remarcase până atunci.

O ridică, o despături şi citi:

„Prietenii dumneavoastră veghează. Totul este gata în vederea evadării. Grăbiţi-vă să tăiaţi gratiile de la fereastră. Maurice şi mama lui vă îmbrăţişează. Speranţă, curaj!”

Baronul recunoscu scrisul abatelui Midon. O bucurie imensă îl cuprinse, duse la buze scrisoarea care îi anunţa viaţa, libertatea. Alese apoi cea mai fină pilă şi se pregătea să atace enormele zăbrele, când i se păru că uşa camerei învecinate se deschide. Cuprins de nelinişte, înainta cu paşi tăcuţi până la fosta uşă de comunicare, îngenunche şi îşi lipi ochiul de interstiţiile zidăriei. Ceea ce văzu în camera cealaltă fu cât pe ce să-i smulgă un strigăt de uimire. Într-un colţ, luminat de un felinar mare, care se foloseşte la grajduri, se afla un om. Se învârtea repede şi, prin această mişcare, lăsa să se desfăşoare, ca de pe o bobină, o frânghie lungă, înfăşurată în jurul lui. Evident, frânghia îi era

destinată, urmând să fie atârnată de cioturile zăbrelor tăiate. Dar cum de se afla omul acela singur acolo? De ce autoritate se bucura în fortăreaţă că putuse, în ciuda consemnului santinelelor şi al rondului, să ajungă în această încăpere?

Din nefericire, deschiderea din perete era astfel dispusă încât raza lui vizuală nu ajungea la înălţimea chipului acestui om. Incapabil să reziste curiozităţii care îi da ghes, domnul d'Escorval era gata să bată în perete ca să-l întrebe cine e, când uşa camerei se deschise cu zgomot.

Un bărbat, a cărui figură rămânea tot în afara câmpului său vizual, intră, şi exclamă uimit:

— Ce faci, nenorocitule?

— Totul e descoperit! se gândi baronul.

De fel. Cel pe care domnul d'Escorval îl şi numea prietenul său nici măcar nu se întrerupse şi răspunse pe cel mai liniştit ton:

— După cum vedeţi, mă descotorosesc de toată cânepa asta care mă stingherea grozav. Cântăreşte şaizeci de livre. Şi ce volum! Am tremurat să nu mi-o ghicească sub manta.

— Şi la ce-ţi folosesc frânghiile astea? întrebă nou-venitul.

— Am să fac în aşa fel încât ele să-i parvină domnului d'Escorval, căruia i-am aruncat două pile. Trebuie să evadeze în noaptea asta.

Atât de ireală părea această scenă încât baronului nu-i venea să-şi creadă urechilor.

— N-am să permit...

— Iertaţi-mă, îl întrerupse omul cu sfoara, veţi permite. Acesta este rezultatul credulităţii dumneavoastră. Trebuia să spuneţi „nu permit" atunci când Chanlouineau v-a cerut să primească

vizita lui Marie-Anne. Ştiţi ce-a vrut băiatul acela? nimic altceva decât să-i dea domnişoarei Lacheneur o scrisoare de-a mea, atât de compromiţătoare încât dacă ea ar ajunge vreodată în mâinile unei anume persoane, pe care o ştiu, tatăl meu şi cu mine n-am avea altceva de făcut decât să ne întoarcem la Londra. Şi atunci ne vom lua adio de la proiectele de alianţă între cele două familii.

Ultimul venit scoase un suspin adânc, însoţit de o exclamaţie de durere.

Domnul d'Escorval înţelegea acum.

Cei care vorbeau dincolo de zid erau marchizul de Courtomieu şi Martial de Sairmeuse.

— Şi îngrozitoarea scrisoare? scânci marchizul de Courtomieu.

— Marie-Anne i-a dat-o abatelui Midon, care a venit să mă caute spunându-mi: „Sau baronul va evada, sau scrisoarea va fi dusă domnului duce de Richelieu". Am optat pentru evadare. Abatele a procurat tot ceea ce a fost necesar şi iată-mă aici.

— Aşadar, credeţi că dacă baronul scapă, vi se va înapoia scrisoarea?

— Fără-ndoială că da!

— Sărmane băiat! deschide ochii. O dată baronul salvat, vă vor cere viaţa unui alt condamnat, folosindu-se de aceeaşi ameninţare.

— De fel, şi asta dintr-un motiv foarte simplu, pentru că am scrisoarea în buzunar. Abatele Midon mi-a restituit-o în schimbul cuvântului meu de onoare.

— Cum strigă ducele, ai dovada şi... Dar asta-i o nebunie! Arde hârtia aia blestemată la flacăra felinarului, lasă-l pe baron unde se află şi culcă-te liniştit.

— Aşa aţi face, domnule marchiz? întrebă Martial.

— Bineînţeles! şi fără nicio ezitare.

— Ei bine, nu v-aş felicita!

— Nu ai decât douăzeci de ani, dragul meu Martial, continuă ducele de Courtomieu pe un ton părintesc, şi arzătoarea generozitate a vârstei. Termină-ţi deci treaba, eu nu te voi împiedica, gândeşte-te numai că totul poate fi descoperit, şi atunci...

— Liniştiţi-vă, domnule, îl întrerupse tânărul, toate măsurile au fost luate. Tata, la rugămintea mea, i-a strâns pe toţi oamenii de pază, chiar şi pe santinele, sub pretextul de a le aduce la cunoştinţă câteva precauţii speciale. Aşa se face că am putut să urc fără să fiu văzut. Nimeni nu mă va vedea nici când voi ieşi. Dar să plecăm. Taică-meu nu poate să le predice la nesfârşit soldaţilor.

Ieşiră, broasca şi zăvoarele scârţâiră şi atunci baronul se ridică. Se puse pe treabă. Numai că era prima oară când se folosea de o pilă şi nu ştia cum s-o manevreze. Şi asta nu era tot. Oricâte precauţii lua, fiecare muşcătură a pilei scotea un sunet ascuţit, strident, care îi îngheţa sângele în vine. După douăzeci de minute rezultatul era atât de slab, încât baronul fu năpădit de o descurajare îngrozitoare. Nu ştia cum să procedeze, când paşi numeroşi se opriră în faţa uşii.

Intră un soldat, căruia un ofiţer, rămas în prag, îi spuse:

— Ştii consemnul, caporale: e interzis să dormi. Dacă prizonierul are nevoie de ceva, strigi.

Inima domnului d’Escorval bătea gata să-i spargă pieptul. Cine era nou-venitul? Fusese adus la propunerea domnului de Courtomieu sau, dimpotrivă, Martial îi trimitea un ajutor?

— Nu vom mucegăi aici, rosti caporalul de îndată

ce uşa se închise.

Domnul d’Escorval sări de pe scaun. Omul acesta era un prieten, un ajutor, era viaţa!

— Sunt Bavois, caporal de grenadieri, continuă soldatul. Dacă nu vom reuşi, ne vor aranja căpăţâna cu acelaşi plumb. Dar vom izbuti.

Spunând acestea, scoase de sub lunga manta un cleşte puternic de fier şi un litru de rachiu, pe care le puse pe pat.

Luă apoi o lumânare şi o trecu de cinci sau şase ori prin faţa ferestrei.

— Ce faci? întrebă baronul surprins.

— Îi asigur pe prietenii dumneavoastră. Că totul merge bine.

— N-am prea avansat cu treaba, şopti baronul.

Caporalul se apropie de fereastră. Scoase dopul de la sticla de rachiu pe care o adusese şi îl fixă la capătul unei pile, apoi înveli într-o cârpă umedă mânerul acesteia.

— Asta înseamnă să pui o surdină, zise el.

Fierul se fărâmiţa şi se tăia ca prin farmec sub mâna lui îndemânatecă şi iute. Şi nu se auzea niciun zgomot, niciunul din acele sunete ascuţite care îl înspăimântaseră atât de tare pe baron. Neavând de ce să se teamă că ar fi auzit de vreo ureche oricât de fină, Bavois se gândi să se pună la adăpost şi de orice privire. Deplasând măsuţa care se afla în încăpere, aşeză astfel făclia încât fereastra să rămână cu totul în întuneric. Mar mult, îi porunci baronului să se aşeze la masă şi, dându-i un ziar, îi spuse:

— Citiţi, domnute, cu voce tare, fără întrerupere, citiţi până veţi vedea că mi-am sfârşit treaba.

Şi, în timp ce Bavois lucra, domnul d’Escorval citea, citea...

Caporalul crestase foarte tare una dintre barele din al doilea rând, când fu întrerupt de domnul d’Escorval care, fără să-şi întrerupă lectura cu voce tare, se apropiase de el şi îl trase cu putere de pulpana lungii sale mantale.

Bavois se întoarse repede.

— Ce s-a întâmplat?

— Am auzit un zgomot ciudat.

— Unde?

— În camera de alături, în care se află frânghiile.

— Mii de draci zbieră vrednicul Bavois. Vor să ne înşele! Eu îmi risc pielea, mi s-a promis un joc cinstit!

Îşi lipi urechea de o deschizătură a peretului şi ascultă îndelung. Nimic, nicio mişcare.

— Aţi auzit vreun şobolan, îi spuse baronului. Reluaţi-vă lectura.

El însuşi luă din nou pila.

Puţin înainte de ora patru totul era gata pentru evadare: gratiile erau tăiate, iar frânghiile, aduse printr-o spărtură practicată în peretele despărţitor, erau aşezate sub fereastră.

Sosind clipa decisivă, Bavois îi explică baronului faptul că evadarea presupunea două operaţii distincte, trebuia să ajungi mai întâi pe anatamamentul îngust de la baza turnului, pentru a coborî apoi de acolo până la poalele stâncii abrupte.

Abatele Midon, care prevăzuse bine aceste detalii, îi dăduse lui Martial două frânghii, dintre care una, cea care trebuia să servească pentru coborârea stâncii, era mult mai lungă decât cealaltă.

— Vă voi lega deci pe sub braţe, domnule, continuă Bavois, cu cea mai scurtă dintre funii, şi vă voi coborî până la antablament. Când veţi fi acolo vă voi da frânghia cea lungă şi cleştele. Să nu le scăpaţi! Dacă

ne pomenim fără unelte pe acest vârf de stâncă va trebui ori să ne predăm, ori să ne azvârlim în prăpastie. Voi coborî imediat după dumneavoastră. Sunteţi gata?

Domnul d'Escorval ridică braţele, funia fu legată, şi el se strecură printre gratii.

De unde se afla, înălţimea i se păru uriaşă.

. . . . . .

Jos, pe terenul viran care înconjura fortăreaţa, opt persoane, care receptaseră semnalul lui Bavois, aşteptau în tăcere, emoţionate, tremurând.

Erau doamna d'Escorval şi Maurice, Marie-Anne, abatele Midon şi patru ofiţeri în rezervă.

Către ora patru observă foarte bine o formă întunecată care aluneca de-a lungul turnului. Era baronul. Puţin după aceea o altă formă îl urmă cu repeziciune: era Bavois.

Jumătate din periculoasa cohorâre era făcută.

De jos se vedea neclar cum două umbre se mişcă pe platforma îngustă. Caporalul, şi baronul îşi uniseră forţele ca să înfigă solid cleştele într-o crăpătură a stâncii.

După o clipă una din umbre apăru în lumină şi începu să alunece încet de-a lungul stâncii.

Nu putea să fie decât domnul d'Escorval. Transigurată de fericire, soţia lui înainta cu braţele deschise ca să-l primeasjcă.

Nefericita! Un strigăt înspăimântător sfâşie noaptea. Domnul d'Escorval se prăbuşise de la o înălţime de cincizeci de picioare. Funia se rosese.

Se rupsese oare într-adevăr?...

Maurice, care examina capătul frânghiei strigă,

debitând cele mai groaznice imprecaţii de răzbunare şi ură, că se procedase în aşa fel încât să nu li se predea decât un cadavru, deoarece funia fusese tăiată.

XXXI

Chupin nu mai putea să doarmă din acea dimineaţă funestă când văzuse strălucind pe zidurile oraşului ordonanţa ducelui de Sairmeuse care făgăduia celui care-l va preda pe Lacheneur, mort sau viu, un premiu de 20.000 de mii de franci.

Din nenorocire pentru el nu avea nici cel mai vag indiciu în ce direcţie să-şi orienteze cercetările.

Dar chiar în ziua judecăţii, către ora două şi jumătate, ieşind din fortăreaţă, după ce depusese mărturie, şi intrând într-o cârciumă, numele lui Lacheneur, rostit încet lângă el, îi atrase atenţia.

Doi ţărani goleau o sticlă şi unul dintre ei, mai în vârstă, povestea că venise la Montaignac ca să-i aducă domnişoarei Lacheneur veşti despre tatăl ei. Spunea că ginerele său îl întâlnise pe şeful răsculaţilor în munţii care despart Montaignac de Savoia. Preciza chiar locul întâlnirii, în împrejurimile de la Saint-Pavin-des-Grottes, un mic cătun cu câteva case.

Desigur, omul acela cumsecade nu-şi dădea seama că săvârşeşte o indiscreţie periculoasă. După părerea sa, Lacheneur era atât de aproape de frontieră, încât putea fi considerat în afară de pericol.

Numai că se înşela în această privinţă.

Cu promptitudine, Chupin îşi cântări avantajele şi înţelese toate foloasele pe care putea să le tragă de pe urma acestor informaţii.

Nu avea nicio secundă de pierdut.

Aruncă o monedă în şorţul cârciumăresei şi, fără să aştepte restul, alergă până la fortăreaţă, intră la post şi ceru unui sergent toc şi hârtie.

N-a avut nevoie decât de o clipă ca să aştearnă patru rânduri:

„Cunosc refugiul lui Lacheneur şi îl rog pe Monsenior să ordone să fiu însoţit de câţiva soldaţi călare pentru a-l prinde.

Chupin”

Acest bilet fu predat unui soldat de gardă cu rugămintea să-l ducă ducelui de Sairmeuse, care prezida comisia militară.

Cinci minute mai târziu, soldatul reapăru, aducând răspunsul.

Pe marginea biletului trimis de Chupin, ducele de Sairmeuse scrisese să se pună la dispoziţia acestuia un subofiţer şi opt oameni.

Luând conducerea micului pluton, bătrânul pungaş plecă în galop.

De la acest bilet i se trăgea ducelui de Sairmeuse aerul triumfător pe care îl avea atunci când intrase brusc în salonul unde Martial şi Marie-Anne negociau evadarea baronului d’Escorval.

Şi pentru că era sigur de promisiunile – la drept vorbind cam hazardate – făcute în scrisoare, strigase din uşă:

— Pe legea mea! Trebuie să recunosc că acest Chupin e un copoi neîntrecut! Datorită lui…

Din nefericire, nici Martial, nici Marie-Anne nu erau într-o stare de spirit care să le permită să remarce sensul frazei sau al întreruperii.

Întrebat, ducele de Sairmeuse ar fi lăsat poate să-i scape adevărul şi, foarte probabil, domnul Lacheneur ar fi fost salvat.

Dar acesta făcea parte dintre acei nefericiţi care par să fie urmăriţi de o soartă fatală căreia nu pot să i se sustragă.

Prăbuşit sub calul său, după o luptă crâncenă, domnul Lacheneur leşinase. Când îşi revenise, trezit de răceala dimineţii, răspântia era pustie şi liniştită. Trebuia, înainte de toate, să iasă de sub leşul calului. Când reuşi să se desprindă, se ridică, se cercetă şi se pipăi. El, care ar fi trebuit ucis de zeci de ori, nu avea altă rană decât o tăietură lungă de baionetă, care, plecând de la laba piciorului urca până la genunchi. Aşa cum era, rana îi dădea dureri mari şi se aplecase să se lege cu batista, când auzi pe drum un zgomot de paşi. Nu era momentul să aibă vreo şovăială; se năpusti în pădure.

Erau soldaţii care se întorceau la Montaignac după ce urmăriseră grosul insurgenţilor mai bine de trei leghe.

Lacheneur îşi dădu seama cât de greu îi va fi să ajungă la frontieră fără să dea peste un asemenea detaşament care străbătea ţinutul, ţinând sub supraveghere drumurile, cutreierând pădurile, scotocind fermele şi satele. Porni totuşi curajos la drum. Dar vai! în afara rănii, a cărei sângerare nu putea s-o oprească, nu ţinuse seama de oboseala excesivă din zilele precedente care acum îl strivea. Smulse un arac dintr-o vie şi, folosindu-l ca pe o cârjă, mai mult se târa decât mergea. De treizeci de ore nu mâncase nimic şi simţi că leşină de foame. În curând tortura deveni de nesuportat. La o distanţă de o bătaie de puşcă observă însă acoperişurile unui mic

cătun; hotărî să se îndrepte într-acolo, plănuind să intre prin grădină în prima casă.

Ajunsese tocmai lângă un zid scund de piatră când auzi o bătaie de tobă.

Instinctiv se lipi de zid. De îndată, ajunse până la el o voce limpede şi răsunătoare, care spunea:

„Aducem la cunoştinţă că autorităţile din Montaignac făgăduiesc o recompensă de 20.000 mii livre celui care îl va preda pe numitul Lacheneur, mort sau viu. Se va plăti peşin în aur”.

Dintr-o săritură, nebun de spaimă şi de oroare, Lacheneur se ridică. El, care se afla la capătul puterilor, găsi forţa s-o ia la goană, să fugă. Unde să se îndrepte acum când era o momeală vie oferită trădării şi lăcomiei? Chiar mort valora o avere. Către ora două, străbătând tufişurile înalte din Charves, observă doi oameni care se ridicaseră la apropierea lui şi o luaseră la goană. Le strigă:

— Hei, voi, de colo! vreţi fiecare câte o mie de pistoli? Sunt Lacheneur.

Aceştia se întoarseră, recunoscându-l şi, la rândul lui, îi recunoscu şi el. Erau dintre răsculaţi. Oamenii aveau în sac o jumătate de pâine şi o ploscă plină de rachiu.

— Luaţi îi spuseseră ei bietului flămând.

Se aşezară alături de el în iarbă şi, în timp ce Lacheneur mâncă, îi povestiră toate nenorocirile lor.

— Ar trebui să te părăsim, i se adresă cel mai tânăr cu un aer întunecat, căci dumneata eşti acela care ne-a dus la pieire, care ne-a ruinat. Ne-ai înşelat, domnule Lacheneur!

El nu îndrăzni să protesteze, atât de mult îl apăsa

conştiinţa greşelilor sale.

— Lasă! să vină totuşi cu noi, spuse celălalt ţăran, aruncându-i o privire ciudată.

Plecară şi, în aceeaşi seară, după nouă ore de mers, dintre care cinci noaptea peste munţi, trecură frontiera. Dar drumul lung n-a fost făcut fără mustrări amare, fără cele mai crude învinuiri. Încolţit de întrebările însoţitorilor săi, Lacheneur mărturisi în cele din urmă şi că dăduse semnalul răscoalei fără a avea şanse de succes şi că făcuse totul numai din ură, acea ură de nestins pe care o nutrea împotriva familiei Sairmeuse.

„Aşadar, gândeau ţăranii, clocotind de furie, din cauza răzbunării lui s-au bătut şi au fost omorâţi atâţia oameni, el ne-a ruinat şi ne-a dus la pierzanie.”

Fugarii ajunseră la prima casă de pe teritoriul sard. Era un han izolat, construit la o leghe înainte de Saint-Jean-de-Coche, şi ţinut de un anume Balstain. Trecuse de miezul nopţii când bătură la uşă. Li se deschise şi cerură să li se pregătească cina. Lacheneur, însă, epuizat de pe urma sângelui pierdut, zdrobit de eforturile unui drum atât de greu, declară că nu va cina, se aruncă pe un pat mizerabil, aflat în cealaltă încăpere a hanului şi adormi. Pentru prima oară, din momentul în care îl întâlniseră pe Lacheneur, cei doi fermieri erau din nou singuri. Aceeaşi idee le trecu prin minte. Se gândiră că, predându-l pe Lacheneur, vor obţine iertarea. N-ar fi consimţit pentru nimic în lume să accepte vreun ban, dar să schimbe viaţa şi libertatea lor cu viaţa şi libertatea lui Lacheneur nu li se părea o trădare.

— Şi-apoi ne-a înşelat, îşi spuneau ei.

Se hotărâră ca îndată după cină să se repeadă până la Saint-Jean-de-Coche şi să-i înştiinţeze pe

jandarmii piemontezi.

Dar cineva le-o luase înainte. Acesta era hangiul Balstain. Aflând numele oaspetelui care dormea fără nicio teamă sub acoperişul său, fu cuprins de ameţeală la gândul aurului promis şi, ieşind pe fereastră, alergă la jandarmi.

Plecase de o jumătate de oră, când ieşiră şi fermierii. Aceştia trântiră atât de tare uşa, încât Lacheneur se trezi din cauza zdruncinăturii.

În prima încăpere nu se afla decât nevasta hangiului. Tulburată, neliniştită, femeia se aruncă în genunchi, strigând:

— Fugiţi, domnule, fugiţi! Sunteţi trădat!

— Cine m-a vândut? întrebă Lacheneur cu vocea gâtuită.

— Prietenii dumneavoastră, care au cinat acolo, la masa aceea. Tocmai au plecat spre Saint-Jean-de-Coche, ca să vă denunţe. I-am auzit spunând că vor cumpăra viaţa lor cu a dumneavoastră. Şi mi-e ruşine să mărturisesc că soţul meu a plecat şi el să vă vândă.

Lacheneur înţelegea acum! Şi această supremă nenorocire, după atâtea altele, distruse în el ultimele resurse de energie. Lacrimi mari îi ţâşniră din ochi şi se prăbuşi pe un scaun, murmurând:

— Să vină, îi aştept... Nu, n-am să mă mai mişc de aici!

Dar nevasta trădătorului îl zgâlţâi, îl împinse, l-ar fi cărat chiar, dacă ar fi avut putere.

— N-o să rămâneţi aici, strigă ea cu vehemenţă. Plecaţi, salvaţi-vă! Nu vreau să fiţi prins aici, asta ne va aduce nenorocire!

Cu un gest iute îl împinse afară pe Lacheneur şi răsucindu-l ca pe un orb pe care îl îndrepţi pe drumul

cel bun, îi spuse:

— Ţineţi-o tot înainte, să aveţi mereu vântul în faţă. Dumnezeu să vă aibă în pază! Adio!

Lacheneur se îndepărtă deci, îmboldit de acea aţâţare pe care ţi-o dă febra şi merse aşa ceasuri în şir. Pierdu repede direcţia şi o luă la întâmplare peste munţii de la frontieră, înfrigurat, lovindu-se la fiecare pas de stânci.

În cele din urmă se rătăci cu totul şi soarele se ridicase mult deasupra orizontului, când zări, în sfârşit, în această tristă singurătate, o fiinţă omenească pe care putea s-o întrebe unde se află.

Era un ciobănaş care mâna patru capre şi care, înspăimântat de înfăţişarea acelui străin, se împotrivi mai întâi să se apropie.

Totuşi o monedă îl atrase.

— Sunteţi, domnule, îi spuse el, în dialect, chiar pe culmea lanţului de munţi şi chiar pe frontieră.

— Şi care e cel mai apropiat sat?

— Dinspre Savoia, Saint-Jean-de-Coche; dinspre Franţa, Saint-Pavin.

Aşadar, după atâtea eforturi cumplite nu se îndepărtase nici cu o leghe de hanul lui Balstain. Consternat de această descoperire, Lacheneur rămase un moment nehotărât, cugetând. Şi încet, cu dificultăţi de nespus, coborî pantele abrupte care îl duceau spre Franţa. Tocmai intrase pe teritoriul Saint-Pavin, când văzu în faţa unei cabane izolate, o femeie vioaie şi drăguţă care torcea stând la soare.

Se târî cu greu până la ea şi, cu o voce sfârşită, îi ceru ospitalitate.

Văzându-l pe acest nenorocit obosit şi palid, cu veşmintele năclăite de sânge şi noroi, ţăranca cea drăguţă se ridică, mai mult uimită decât

înspăimântată. Îl cercetă şi îşi dădu seama că vârsta, înălţimea, înfăţişarea se potrivesc cu semnalmentele anunţate de toboşari şi răspândite pe toată frontiera.

— Sunteţi, zise ea, acela care a conspirat, care e căutat peste tot şi pentru care s-au făgăduit două mii de pistoli!

— Aşa e, răspunse Lacheneur, după un moment de tăcere, eu sunt. Predaţi-mă dacă doriţi. Dar, fie-vă milă, daţi-mi o bucată de pâine şi lăsaţi-mă să mă odihnesc puţin.

— Să vă predau, domnule, exaclămă ea. Dar nu-i cunoaşteţi pe cei din familia Antoine! Intraţi, culcaţi-vă până vă pregătesc nişte ouă cu slănină. Când se va întoarce soţul meu vom vedea ce e de făcut.

Trecuse bine de amiază când apăru şi stăpânul casei, un muntean solid, cu privirea deschisă şi cinstită. Observându-l pe străin, păli îngrozitor.

— Nenorocito! i se adresă el nevestei nu ştii că cel la care va fi găsit acest om va fi împuşcat, iar casa lui dărâmată!...

Lacheneur se ridică, tremurând.

— Voi pleca, domnule! zise el.

Dar ţăranul îl obligă să se aşeze din nou.

— N-am spus asta ca să vă alung, zise el. Sunteţi în casa mea şi veţi rămâne aici până voi găsi un mijloc prin care să vă pun la adăpost. Trebuie să mărturisesc, domnule, că nu va fi uşor să vă salvez. Se ştie că sunteţi prin împrejurimi. Un netrebnic de hangiu a trecut frontiera anume ca să vă denunţe jardarmilor francezi. Şi asta nu e tot. Pe când străbăteam Saint-Pavin, urcând încoace, am văzut sosind opt soldaţi călări, conduşi de un ţăran, tot călare. Au spus că ştiu că sunteţi ascuns în sat şi au început să intre în toate casele.

Aceşti soldaţi nu erau alţii decât cei din Montaignac, încredinţaţi lui Chupin de ducele de Sairmeuse.

— Fără puteri şi rănit cum sunteţi, reluă munteanul, nu puteţi face o călătorie lungă înainte de două săptămâni. Până atunci trebuie să vă ascundeţi. Ştiu, din fericire, o ascunzătoare sigură în munte, la două bătăi de puşcă de aici. La noapte, am să vă duc acolo, cu provizii pentru o săptămână.

Un strigăt înăbuşit al soţiei sale îl întrerupse.

— Soldaţii, vin!

Un cuvânt imprudent al ciobănaşului pe care Lacheneur îl întrebase care e drumul, hotărâse, cu nici douăzeci de minute mai-nainte, soarta fugarului.

— L-am întâlnit „sus”, m-a întrebat drumul şi l-am văzut coborând pe cărarea care trece prin faţa cabanei familiei Antoine.

Şi micul detaşament nu era la mai mult de două sute de paşi de casa în care proscrisul găsise refugiu.

Antoine şi nevastă-sa se priviră şi aceeaşi teamă li se citi în priviri. Îşi dădeau seama că oaspetele lor era cu desăvârşire pierdut.

— Veniţi, domnule, zise Antoine, sărim pe fereastra din spate şi ajungem în munţi. Călăreţii nu pot fi prea sprinteni când merg pe jos. Dacă nu veţi putea fugi, am să vă duc eu în spate.

— Sunteţi nişte oameni tare buni! Dar aţi făcut şi aşa prea mult. Aş fi cei mai laş dintre oameni dacă v-aş expune inutil. Nu mai suport, nu mai vreau să fiu salvat.

O trase spre el pe tânăra femeie care plângea în hohote şi o sărută pe frunte.

Zgomotul cizmelor pe cărare se auzea din ce în ce mai desluşit.

— Rămâneţi aici, le porunci lui Antoine şi soţiei sale. Am să ies eu, nu vreau să mă aresteze în casa voastră.

Spunând acestea, ieşi cu pas hotărât, cu fruntea sus, cu privirea calmă şi sigură.

— Hei! strigă tare, îl căutaţi pe Lacheneur, nu-i aşa?... Iată-mă! Mă predau.

Exista un om pe care această voce răsunătoare îl înfricoşa: era Chupin. Remuşcările, mai dureroase decât fierul înroşit, sfâşiau inima netrebnicului care, palid, tremurând, pierdut, căută să se ascundă în spatele soldaţilor.

Lacheneur se îndreptă spre el.

— Deci, tu eşti vânzătorul, Chupin, rosti el. N-ai uitat, văd bine, că adesea, iarna, Marie-Anne îţi umplea covata goală, şi te răzbuni! Haide! continuă el, îţi vei însuşi preţul sângelui meu, dar nu-ţi va aduce fericire; trădatorule!

Îi legară mâinile şi mica trupă era gata să coboare cărarea, când, se ivi deodată un bărbat şiroind de sudoare, cu capul gol.

Deşi aproape se întunecase, Lacheneur îl recunoscu pe Balstain. De îndată ce se putu face auzit, acesta strigă, arătând spre prizonier:

— Aha! l-aţi prins! Mie mi se cuvine răsplata. Eu l-am denunţat primul, carabinierii din Saint-Jean-de-Coche sunt martori. Trebuia să fie prins în noaptea asta în casă la mine. Dar a profitat de absenţa mea ca să fugă.

— Dacă aveţi vreun drept asupra lui, îi spuse subofiţerul, va trebui să-l susţineţi în faţa autorităţilor.

— Cum dacă am dreptul! îl întrerupse Balstain; cine nu mi-l recunoaşte?

Aruncă în jurul lui priviri ameninţătoare şi îl

recunoscu pe Chupin.

— Tu eşti ăla? întrebă el. Îndrăzneşti să susţii că tu l-ai descoperit pe bandit? Şi-apoi continuă Balstain, la ce te poţi aştepta de la un viclean ticălos cum e Chupin? Toţi ştiu că pe puţin de zeee ori a fost nevoit să părăsească Franţa pentru faptele lui. Unde te refugiai când treceai frontiera? În casa mea, în hanul cinstitului Balstain. De câte ori te-am salvat de la ştreang şi de la ocnă? N-am socotit. Şi ca să-mi mulţumeşti îmi furi ceea ce-mi aparţine, pui mâna pe omul ăsta care e al meu!

Un fulger neiertător de mânie străluci în privirea piemontezului. Scoase cu ostentaţie cuţitul din buzunar şi rosti:

— Saint-Jean-de-Coche şi tu, bună Fecioară, primiţi jurământul meu. Blestemat să fiu dacă mă voi sluji la masă de vreun cuţit înainte de a-l băga pe ăsta în pântecul mârşavului care mă fură!

Spunând acestea dispăru şi ceata se puse în mişcare.

Dar bătrânul pungaş nu mai era acelaşi. Nu-i mai rămăsese nimic din aroganţa lui obişnuită. Mergea cu capul în jos, frământat ca niciodată de tot felul de gânduri, asaltat de cele mai cumplite presimţiri.

Sunase ora două după miezul nopţii când Lacheneur fu întemniţat în fortăreaţa din Montaignac.

XXXII

Singur, în celula sa, după plecarea lui Marie-Anne, Chanlouineau se lăsă pradă celei mai înspăimântătoare disperări.

Deodată uşa se deschise şi marchizul de Courtomieu, care venea să afle rezultatul vizitei făcute de Marie-Anne, intră.

— Ieşi! strigă Chanlouineau exasperat, ieşi, altfel...

Fără să mai aştepte sfârşitul frazei, marchizul se îndepărtă în grabă, înspăimântat şi teribil de surprins de această schimbare.

Viteazul ţăran se lăsă să cadă pe paiele celulei, zdrobit de acea îngrozitoare nelinişte care îl face pe om să îmbătrânească într-o noapte. „Oare Marie-Anne va şti să folosească arma pe care i-o pusese la îndemână? Martial se va speria de această scrisoare, cu siguranţă că i se va face teamă, îşi tot spunea el.

Chanlouineau se înşela cu totul în această privinţă. Martial se prefăcuse înspăimântat doar ca să-l sperie pe taică-său, dar, la drept vorbind, considera ameninţarea puerilă. Marie-Anne ar fi obţinut de la el acelaşi ajutor chiar fără scrisoare.

Alte motive îl hotărâseră: dificultatea şi primejdia acţiunii, riscurile ce trebuiau înfruntate, prejudecăţile ce trebuiau învinse.

I se părea frumos gestul de a salva viaţa baronului d’Escorval, un duşman aflat aproape de treptele eşafodului, cum i se părea potrivit demnităţii sale să

salveze fericirea unei femei, pe care o adora, dar care îl preferase pe altcineva.

Nefericitul de Chanlouineau nu avea cum să prevadă toate astea şi era măcinat de temeri. Puţin după ora două noaptea tresări. Pe coridoare se auzi multă tevatură, se deschideau şi se închideau uşi. La lumina şovăielnică a felinarelor care luminară coridorul i se păru că-l vede pe Lacheneur trecând ca o umbră, târât de soldaţi. Era cu putinţă! Ar fi vrut să se îndoiască de propriile-i simţuri, îşi spunea că nu fusese decât o fantomă zămislită de febra care îi mistuia creierii. Puţin mai târziu auzi un strigăt sfâşietor. Dar ce însemna un stigăt într-o închisoare unde se aflau douăzeci şi unu de condamnaţi la moarte, terorizaţi de agonia înspăimântătoarei nopţi dinaintea execuţiei. În sfârşit, ziua se strecură lividă şi întunecată pe lângă pervazul ferestrei. Chanlouineau fu cuprins de disperare.

— S-a sfârşit, şoptea el, scrisoarea a fost zadarnică!

Sărmanul, generosul băiat! Inima sa ar fi tresăltat de bucurie dacă ar fi putut arunca o privire în curtea fortăreţei.

Trecuse mai bine de o oră de când se sunase deşteptarea, când două ţărănci, din cele care aduc la piaţă unt şi ouă, se prezentară la post. Povestiră că trecând pe lângă stânca abruptă, pe care se înălţa turnul cu acoperişul neted, au observat spânzurând o funie lungă.

Alergară cu toţii în camera baronului d’Escorval. Era goală. Baronul evadase, luându-l cu el şi pe omul care îi fusese dat drept paznic, pe caporalul Bavois.

Domnul de Sairmeuse păru să-şi fi ieşit cu totul din fire. Blestema, înjura, acuza, ameninţa şi îi

învinovăţea pe toţi. Succesul comediei era cu atât mai sigur cu cât în aparenţă evadarea baronului d’Escorval ameninţa serios interesele celor care o înlesniseră de fapt. Cercetările îi dezvăluiră însă lui Martial lucruri pe care nu şi le putu explica.

Era clar că pentru a-şi dobândi libertatea baronul d’Escorval şi caporalul Bavois trebuiau să facă două coborâri succesive. Ca să realizeze această dublă operaţie le erau necesare două frânghii. Martial le adusese, ar fi trebuit să fie găsite. Dar nu mai găsiseră decât una, aceea pe care o observaseră tărăncile, spânzurând de pe cornişă, unde era agăţată de un cleşte de fier. De la fereastră la cornişă nici urmă de funie. Martial află apoi şi un alt amănunt care îl uimi. Examinând funia ce mai rămăsese, cea care servise pentru a doua coborâre, văzu că nu e dintr-o singură bucată. Cele două frânghii erau înnodate cap la cap. Ce se întâmplase oare? Frânghia mai groasă i se păru scurtată. Atunci când şi-o înfăşurase în jurul corpului, ca s-o poată introduce în fortăreaţă, i se păruse mai lungă cu cel puţin o treime. Evaluase ducele greşit înălţimea stâncii? greşise abatele Midon? Martial ţinu să inspecteze terenul de la baza stâncii. Chiar sub frânghie se vedeau pete mari de sânge.

— Unul dintre prizonieri a căzut, zise Martial, şi s-a rănit grav!

— Pe legea mea! strigă ducele de Sairmeuse, aş fi încântat dacă domnul Escorval şi-ar fi rupt oasele.

— Presupun, domnule, rosti rece Martial că nu gândiţi un cuvânt din ceea ce spuneţi. Ne-am angajat pe cuvânt de onoare să-l salvăm pe domnul baron d’Escorval, dacă a murit e o nenorocire pentru noi, o mare nenorocire.

— Lasă, zise domnul de Courtomieu, dacă ticălosul acela e numai rănit, vom afla.

Asta era şi părerea lui Chupin care, chemat de duce, tocmai sosise.

Dar bătrânul pungaş, atât de vorbăreţ de obicei, şi atât de săritor, răspundea scurt şi, lucru ciudat, nu-şi oferi defel serviciile. Nu mai rămăsese nimic din imperturbabila lui siguranţă, din obrăznicia familiară, din zâmbetul slugarnic şi josnic. Schimbarea era atât de evidentă încât o remarcă şi ducele de Sairmeuse.

— Ce nenorocire ţi s-a întâmplat, jupân Chupin? îl întrebă el.

— Când veneam încoace, răspunse cu voce răguşită fostul braconier, copiii din oraş au aruncat în mine cu noroi şi cu pietre. M-au urmărit strigând: „Trădătorule! Ticălosule!” Oamenii din Montaignac au aflat de evadarea baronului şi se bucură.

Vai! Bucuria locuitorilor din Montaignac fu de scurtă durată. Era ziua destinată execuţiei celor condamnaţi la moarte. La prânz, porţile fortăreţei fură închise şi trupa îşi luă armele. Un fel de teamă pusese stăpânire pe oraş, străzile se goliră şi curând puteai vedea cum fiecare locuitor închide obloanele ferestrelor şi încuie uşile.

În sfârşit, când se făcu ora trei, porţile fortăreţei fură deschise lăsând să treacă paisprezece condamnaţi, care înaintau încet, însoţiţi fiecare de câte un preot.

Chanlouineau, scos din celula sa, fără să poată afla dacă scrisoarea lui a fost sau nu utilă, trecea în revistă condamnaţii cu o teamă sfâşietoare. O clipă privirile sale oglindiră o asemenea spaimă încât preotul care îl însoţea se aplecă spre el şi-l întrebă în şoaptă:

— Pe cine vrei să vezi, fiule?
— Pe baronul d’Escorval.
— A evadat astă-noapte.
— Voi muri deci mulţumit! strigă viteazul ţăran.
Şi muri aşa cum îşi promisese, calm şi mândru, cu numele lui Marie-Anne pe buze.

XXXIII

Exista o femeie, o tânără, pe care dureroasele evenimente petrecute la Montaignac n-o emoţionaseră şi n-o tulburaseră defel. Domnişoara Blanche de Courtomieu rămăsese surâzătoare în mijlocul unei mulţimi îndoliate. Trăsura ei fusese oprită pe drum! Iată crima pe care domnişoara de Cortomieu nu putea s-o uite. Şi când marchizul o întrebă dacă ar consimţi să depună mărturie împotriva baronului d'Escorval, ea răspunse cu răceală:

— Cred că e de datoria mea, şi mi-o voi îndeplini, oricât ar fi de neplăcută.

Era încredinţată că baronul d'Escorval se afla printre conjuraţii pe care îi întâlnise în drumul spre Sairmeuse şi că lui i se adresase Chanlouineau.

Această eroare a domnişoarei Blanche, şi a altora de altfel, se datora faptului că în ţinut nu se obişnuia să i se spună vreodată lui Maurice altfel decât pe numele mic: domnul Maurice. Când se spunea „domnul d'Escorval", era vorba de baron.

O dată scrisă şi semnată această depoziţie zdrobitoare, domnişoara Blanche privi evenimentele cu cea mai profundă indiferenţă. Dar această superbă nepăsare era prefăcută. În realitate, în străfundul sufletului ei, domnişoara de Courtomieu binecuvânta conspiraţia eşuată.

Marie-Anne nu fusese oare purtată de vârtejul

evenimentelor?

— Acum, gândea Blanche, marchizul îmi va aparţine, şi am să-l fac s-o uite repede pe această neruşinată care l-a vrăjit.

Iluzii deşarte! Vraja care făcuse ca pasiunea lui Martial să oscileze nehotărât între domnişoara de Courtomieu şi fiica lui Lacheneur dispăruse. Surprins la început de farmecele tulburătoare ale domnişoarei Blanche, el descoperi în cele din urmă duritatea şi calculul disimulate sub aparenţele unei adorabile candori. Pus în gardă, Martial îşi dădu seama de răceala şi ambiţia ei, de uscăciunea sufletului, îi înţelese vanităţile pline de ferocitate, egoismul şi, comparând-o cu nobila şi generoasa Marie-Anne, nu mai simţi pentru ea decât indiferenţă. Cu sânge rece şi stăpânire de sine îi fu uşor să joace comedia iubirii. Dar în timp ce părea să se ocupe numai de căsătoria sa, în timp ce o legăna pe domnişoara Blanche în visele înşelătoare ale celor mai plăcute proiecte de viitor, Martial nu se gândea decât la baronul d’Escorval.

Ce se întâmplase după evadare cu baronul şi cu caporalul Bavois? Ce se întâmplase cu toţi cei care îi aşteptaseră la poalele stâncii?... Din fericire, percheziţiile cele mai minuţioase rămăseseră zadarnice. Un singur martor declară că în dimineaţa în care avusese loc evadarea întâlnise, pe când mijeau zorii, nu departe de fortăreaţă un grup de vreo doisprezece oameni care i se părură că duc un mort. Pusă în legătură cu împrejurarea în care fusese găsită frânghia şi cu petele de sânge, această mărturie îl înspăimântă pe Martial. El mai reţinuse încă un amănunt relevat de anchetă.

Iată ceea ce declarase unul dintre soldaţii care

fuseseră de gardă în noaptea evadării:

— Eram de santinelă în coridorul turnului, când, în jurul orei două şi jumătate, am văzut îndreptându-se spre mine un ofiţer. Mi-a spus parola, aşa că l-am lăsat să treacă. A traversat apoi coridorul şi a intrat în camera învecinată cu cea în care era închis domnul d'Escorval, de unde a ieşit după cinci minute.

— L-ai recunoaşte pe acel ofiţer? a fost întrebată santinela.

— Nu, pentru că avea o manta al cărei guler era ridicat până în dreptul ochilor.

Cine putea să fie acel misterios ofiţer? şi ce făcuse el în camera unde fuseseră depuse funiile? Martial îşi chinuia mintea fără să găsească un răspuns la aceste două întrebări. Îngrijorarea sa deveni atât de obsedantă încât se hotărî să recurgă la iscusinţa lui Chupin, cu toate că acest trădător îi inspira o repulsie totală.

Încasând preţul sângelui lui Lacheneur, cei 20.000 de franci, care îl fascinaseră, Chupin părăsise casa ducelui de Sairmeuse. Retras într-un han de la periferie, îşi petrecea zilele singur, într-o cameră mare de la etajul întâi. Noaptea se încuia şi bea. Şi adesea era auzit cum striga şi cânta sau se lupta cu duşmani imaginari până la ziuă. Nu îndrăzni totuşi să nu răspundă ordinului, pe care i-l aduse un soldat, de a se prezenta imediat la locuinţa ducelui de Sairmeuse.

— Vreau să ştiu ce s-a întâmplat cu baronul d'Escorval, îl întrebă Martial pe neaşteptate.

Bătrânul pungaş tresări şi o roşeaţă trecătoare îi coloră obrajii arşi de soare.

— Decât să mă chemaţi ca să mă mai momiţi încă o dată, ar fi fost mai bine să mă lăsaţi liniştit în hanul

meu. Mi s-a spus, continuă bătrânul pungaş, cu o violenţă crescândă, că predându-l pe Lacheneur îl voi sluji pe rege şi cauza cea bună. Şi când colo vă purtaţi cu mine ca şi când aş fi comis cea mai îngrozitoare crimă.

— Chupin, băiatule, i se adresă Martial, eu nu-ţi cer să-l cauţi pe domnul d'Escorval ca să-l denunţi, departe de asta. Vreau numai să te duci să afli dacă se ştie de trecerea lui prin Saint-Pavin sau Saint-Jean-de-Coche.

La acest ultim cuvânt bătrânul pungaş se făcu livid.

— Vreţi deci să fiu asasinat – strigă el cu gândul la Balstain – ţin la pielea mea acum, când sunt bogat!

Şi, cuprins de un soi de panică, o luă la goană. Martial rămase uluit.

— S-ar zice că mizerabilul regretă ceea ce-a făcut. În orice caz nu era singurul.

Domnul de Courtomieu şi ducele de Sairmeuse ajunseseră şi ei să-şi reprozeşe exagerările primelor rapoarte şi proporţiile mincinoase pe care le dăduseră răzmeriţei. Se acuzau reciproc de grăbirea fatală a judecăţii, de faptul că fusese lăsat la o parte orice fel de procedură, de nedreptatea sentinţelor.

Şi cu toate astea, cel care organizase complotul nu era încă judecat. Închis într-o celulă vecină cu aceea a lui Chanlouineau, Lacheneur căzuse într-o toropeală sumbră, care dură tot timpul detenţiei. Nefericitul! Greşelile sale fuseseră mari, pedeapsa era teribilă. Îşi sacrificase copiii orgoliului său rănit şi nu avu parte nici măcar de suprema consolare de a-i strânge la piept şi de a le obţine iertarea înainte de a muri. Singur la el în celulă, nu se putea gândi la altceva decât la fiul şi fiica lui, şi atât de mare era regretul pentru tot ceea ce provocase, încât nu îndrăznea să

întrebe ce se întâmplase cu ei. Numai din mila unui jandarm află că nu se ştia nimic despre Jean şi că se credea că Marie-Anne plecase în străinătate împreună cu familia d’Escorval.

Trimis în faţa Curţii tribunalului special, fu calm şi demn şi nu se acuză decât pe sine. Condamnat să i se taie capul, urcă treptele eşafodului cu un pas hotărât şi se întinse singur pe scândnra fatală.

. . . . . .

În aceeaşi seară câţiva dintre foştii ofiţeri din armata lui Napoleon răspândiră peste tot vestea că marchizului de Courtomieu şi ducelui de Sairmeuse, care urmau să-şi căsătorească copiii la sfârşitul săptămânii, li se acordaseră recompense magnifice.

XXXIV

Faptul că Martial de Sairmeuse se căsătorea cu domnişora Blanche de Courtomieu nu-i surprindea deloc pe locuitorii din Montaignac.

Dar răspândind ca proaspătă, această veche ştire, chiar în seara execuţiei lui Lacheneur, ofiţerii în rezervă ştiau bine cu cât dezgust vor fi priviţi cei doi, care deveniseră ţinta urii lor.

Ceremonia fusese fixată pentru 17 aprilie şi se hotărâse ca nunta să aibă loc la castelul Sairmeuse, transformat, cu mari cheltuieli, într-un palat feeric.

Căsătoria a primit binecuvântarea în biserica micului sat Sairmeuse de la parohul care îl înlocuise pe sărmanul abate Midon.

În timp ce o bucurie disimulată strălucea în ochii proaspetei marchize de Sairmeuse soţul ei era îngândurat.

Şi asta pentru că în momentul în care tânăra sa soţie se atârna la braţul lui, strălucind de fericire, amintirea lui Marie-Anne reveni mai vie, mai încăpăţânată ca oricând.

Ce se întâmplase cu ea, de nu fusese văzută la execuţia lui Lacheneur? Curajoasă cum era, dacă nu apăruse, însemna că nu ştie nimic... Ei, da, dacă Marie-Anne l-ar fi iubit, atunci da, s-ar fi considerat într-adevăr fericit. Pe când acum era legat pe viaţă de o femeie pe care n-o iubea deloc. Totuşi, în timpul cinei reuşi să-şi scuture tristeţea care îl năpădise, şi

când musafirii se ridicară de la masă ca să se împrăştie prin salon, Martial uitase aproape negrele-i presimţiri. Se ridica la rândul său, când un servitor se apropie misterios de el.

— Domnul marchiz este chemat jos, îi spuse încet valetul.

— De cine?

— De un tânăr ţăran care n-a vrut să-şi spună numele.

În vestibulul încărcat cu plante rare şi arbuşti, un tânăr deosebit de palid, ai cărui ochi ardeau ca de febră, stătea în picioare.

Recunoscându-l, Martial nu-şi putu reţine o exclamaţie de uimire.

— Jean Lacheneur! strigă el. Imprudentule!

— Aţi crezut că aţi scăpat de mine, rosti acesta pe un ton amar. M-am întors de departe. Puteţi porunci să fiu arestat de oamenii dumneavoastră.

Astfel insultat, Martial se înroşi.

— Ce doreşti de la mine, îl întrebă el cu răceală.

Jean scoase din vestă un plic închis.

— Să vă dau asta din partea lui Maurice d’Escorval.

Cu o mână febrilă Martial rupse plicul. Citi scrisoarea dintr-o privire, se făcu palid ca un mort, se clătină şi nu spuse decât atât:

— E o ticăloşie!

— Ce trebuie să-i spun lui Maurice? stărui Jean.

Luându-l pe tânăr de braţ, Martial îl trase spre scări zicând:

— Vino, ai să vezi...

În cele trei minute cât lipsise, chipul său devenise atât de răvăşit încât atunci când apăru în salon cu o scrisoare deschisă în mână şi trăgându-l cu cealaltă pe un tânăr ţăran, pe care nimeni nu-l recunoştea, fu

întâmpinat cu un strigăt de uimire.

— Unde-i tatăl meu? întrebă el cu o voce îngrozitor de schimbată. Unde este marchizul de Courtomieu?

Ducele şi marchizul se aflau împreună cu doamna Blanche, într-un salonaş, la capătul marii galerii. Martial se îndreptă spre domnul de Courtomieu, care stătea în picioare, lângă şemineu şi, întinzându-i scrisoarea lui Maurice, îi porunci pe un ton înspăimântător:

— Citeşte!...

Domnul de Courtomieu se supuse şi pe dată se făcu livid, hârtia îi tremură în mână şi fu obligat să se sprijine ca să nu se prăbuşească.

— Nu înţeleg, se bâlbâi el, nu, nu văd...

Cu un gest iute Martial smulse scrisoarea din mâinile marchizului de Courtomieu şi se adresă tatălui său:

— Ascultaţi, zise el.

„Domnule marchiz,

În schimbul a zece rânduri care puteau să vă piardă, ne-aţi promis pe cuvânt de onoare viaţa baronului d'Escorval.

I-aţi adus frânghii ca să poată evada, dar mai înainte, pe-ascuns, ele au fost tăiate, şi tatăl meu a căzut de la înălţimea stâncii pe care e clădită fortăreaţa.

V-aţi călcat aşadar cuvântul de onoare şi v-aţi acoperit cu un oprobriu de neşters. Atâta vreme cât o picătură de sânge îmi va rămâne în vene voi căuta să-l răzbun pe tatăl meu, prin orice mijloace de trădarea dumneavoastră laşă şi mârşavă.

Omorându-mă, veţi scăpa, e adevărat, de înfierarea pe care v-o rezerv. Consimţiţi să vă duelaţi

cu mine? Trebuie să vă aştept mâine în landa de la Rèche? La ce oră? Cu ce arme?

Dacă sunteţi ultimul dintre oameni, puteţi să-mi daţi întâlnire şi să trimiteţi soldaţii ca să mă aresteze. E şi asta o posibilitate.

Maurice d'Escorval"

— Ei bine? îl întrebă Martial pe marchizul de Courtomieu.

— Continui să nu înţeleg, răspunse pe un ton îngheţat bătrânul gentilom care avusese timp să-şi revină.

— Eu înţeleg, strigă Martial. Ştiu acum cine era ofiţerul care s-a introdus în camera unde pusesem frânghiile şi ştiu ce-a făcut! Mototoli scrisoarea lui Maurice şi o aruncă în obrazul marchizului de Courtomieu, spunând:

— Iată-ţi plata, laşule!

Jignit astfel, baronul se prăbuşi pe un fotoliu, pe când Martial, fără să mai întârzie o clipă, se îndreptă spre ieşire; târându-l după sine pe Jean Lacheneur, când tânăra sa soţie i se aşează în cale, disperată.

— N-ai să pleci, strigă ea înnebunită, n-am să te las! Unde vrei să te duci? S-o întâlneşti pe sora tânărului ăsta pe care acum îl recunosc! Alergi să-ţi regăseşti amanta!

Scos din fire, Martial o dădu la o parte.

— Nefericito, rosti el, îndrăzneşti s-o insulţi pe cea mai nobilă şi cea mai pură dintre femei. Dacă-i vorba pe-aşa, da, mă duc s-o întâlnesc pe Marie-Anne. Adio!

XXXV

Cornişa stâncii unde coborâseră baronul d’Escorval şi caporalul Bavois era îngustă. Acolo unde era mai lată, nu măsura mai mult de un metru şi jumătate. Era extrem de accidentată, alunecoasă, zgrunţuroasă, tăiată de fisuri şi crevase. Astfel că, înainte de a se încumeta să-l coboare pe baron, vrednicul Bavois îşi luă toate precauţiile posibile ca să nu fie târât de greutatea pe care trebuia s-o susţină, îşi găsi un punct de sprijin, şi, numai când fu sigur de poziţia pe care şi-o găsise, îi spuse baronului:

— Sunt gata! Daţi-vă drumul să alunecaţi!

Deoarece frânghia se rupsese brusc şi baronul căzu, curajosul caporal fu proiectat violent în peretele turnului, apoi aruncat înainte. Mai mult de un minut, partea de sus a corpului îi rămase suspendată deasupra părpastiei în care se rostogolise domnul d’Escorval. Prudent, dar cu o energie încăpăţânată, se agăţă cu genunchii şi cu vârfurile picioarelor de asperităţile stâncii, mâinile sale căutară un punct de sprijin şi, în sfârşit ajunse din nou într-o poziţie sigură pe brâul de stâncă. Era sigur că baronul murise căzând. Ceea ce îl uluia era faptul că frânghia i se rupsese în mâini. O frânghie atât de groasă încât văzând-o ai fi crezut-o îndeajuns de solidă ca să suporte de zece ori greutatea baronului. Cum nu putea să vadă din cauza întunericului, Bavois pipăi ruptura şi, spre marea lui uimire, o găsi netedă.

Niciun fir, nicio rămăşiţă de cânepă, cum se pot vedea după o smulgere, tăietura era dreaptă. „Lepădăturile, au tăiat frânghia! se gândi el. Ăsta era zgomotul pe care bietul baron îl auzise în camera învecinată!” Cu o privire rapidă, proprie oamenilor de acţiune, cântări situaţia pe toate feţele şi-şi dădu seama că e disperată. Brusc, îi veni o idee, încă tulbure, dar pe care o simţea salvatoare. Îi trecu prin minte privind frânghia care îi servise să coboare din celulă până la acel prag şi care, solid înnodată, spânzura de-a lungul zidului.

Şi, vorbind în continuare cu el însuşi, de parcă ar fi fost doi Bavois, bravul caporal îşi spunea:

— Dacă te caţări, ajungi în cameră. Dezlegi frânghia fixată la fereastră, o înnozi cu asta de aici şi totul va face vreo optzeci de picioare de cânepă răsucită. O treci pe după o zăbrea întreagă, rămasă netăiată, dublând astfel frânghia şi, o dată întors aici, nu vei avea decât să tragi de unul din capete ca s-o desprinzi de acolo, de sus.

Aşa că douăzeci de minute mai târziu se întoarse pe strâmta cornişă, după ce îndeplinise dificila şi îndrăzneaţă operaţie pe care şi-o propusese. Jos de tot i se păru că distinge o luminiţă care se agita. Era evident că exista un motiv deosebit de grav pentru ca prietenii baronului d’Escorval să aprindă o lumină ce putea fi văzută de la ferestrele fortăreţei, trădându-le prezenţa şi ducându-i la pierzanie.

— Mai bine să cobor cât mai repede, rosti el tare, ca pentru a-şi face curaj.

Bătrânul soldat se întinse pe cornişă, şi, strângând din toate puterile frânghia cu mâinile şi cu genunchii, se dădu încet înapoi, spre prăpastie. Ajunse jos foarte repede, cu mâinile şi genunchii zdreliţi, dar teafăr şi

nevătămat. Căzuse totuşi ca un pietroi şi, când atinse pământul, şocul fu atât de puternic încât îi smulse un vaiet înăbuşit. Mai bine de un minut rămase jos, ameţit, sfârşit. Când se ridică, doi bărbaţi, pe care îi recunoscu ca fiind ofiţeri în rezervă, îl apucară de braţ. Repede, cu o surprinzătoare exactitate, le povesti toate amănuntele evadării; durerea, temerile sale şi ce obstacole, în aparenţă de netrecut, ştiuse să învingă.

Ofiţerii îi întinseră mâna.

— Baronul încă mai respiră, caporale, zise unul dintre ei.

Bavois privi cu atenţie, dar în zadar. Din locul în care se afla nu desluşea decât un grup în beznă, la câţiva paşi de el.

Înaintă şi, la lumina tremurătoare a unei lumânări ţinută de Marie-Anne, asistă la un spectacol ce-l mişcă până şi pe el, care nu o dată ridicase morţii de pe câmpul de bătaie.

Baronul era întins jos, pe pământ, pe spate, cu capul sprijinit de genunchii doamnei d’Escorval. Nu era desfigurat; capul nu-i fusese atins în cădere, dar era palid ca un mort şi avea ochii închişi. Din când în când era scuturat de convulsii, horcăia, şi atunci o şuviţă de sânge îi ieşea din gură, lunecând de-a lungul buzelor şi scurgându-se până pe piept. Hainele îi fuseseră sfâşiate de-a binelea şi se putea vedea că trupul întreg îi era o rană înspăimântătoare.

Îngenuncheat lângă rănit, abatele Midon, cu o îndemânare admirabilă, ştergea sângele şi îi bandaja rănile cu fâşii din rufaria tuturor celor de faţă.

Maurice şi un ofiţer îl ajutau.

— N-ar trebui să ne grăbim să-l transportăm pe tata, domnule abate? întrebă Maurice. N-ar trebui ca

înainte de apusul soarelui să fim în Piemont?

Dar preotul nu se clinti şi, cu o voce tristă, îi spuse:

— Dacă am încerca să-l transportăm pe domnul d'Escorval dincolo de frontieră ar însemna să-l omorâm. La o oră şi jumătate de aici locuieşte un ţăran de care răspund, un anume Poignot, care a fost odinioară arendaşul domnului Lacheneur. Are acum, împreună cu cei trei fii, o fermă destul de mare. Ne vom procura o targa şi-l vom purta pe domnul d'Escorval la acest om de treabă. După ce-l vom instala acolo pe baron, continuă el, unul dintre dumneavoastră, domnilor, va lua pe targă locul rănitului, ceilalţi îl vor purta şi veţi încerca să treceţi în Piemont. Ajunşi la frontieră, vă veţi strădui să vă purtaţi cu stângăcie, vă veţi ascunde dar, în aşa fel, încât să fiţi văzuţi peste tot.

Toată lumea înţelegea acum planul atât de simplu al preotului. Era vorba să fie creată o pistă falsă, destinată să-i înşele pe agenţii trimişi de domnul Courtomieu şi ducele de Sairmeuse. Mai rămânea să facă rost de targă, şi ofiţerii se sfătuiau la ce uşă să bată, când caporalul Bavois îi întrerupse:

— Iertaţi-mă, li se adresă el, nu vă deranjaţi, ştiu, la zece paşi de aici, un netrebnic de hangiu care îmi va rezolva treaba.

Plecă în goană şi în mai puţin de cinci minute reapăru aducând un fel de targă, o saltea subţire şi o pătură. Se gândise la toate.

Se iveau zorii. Ceaţa care se legăna deasupra colinelor se coloră cu sclipiri trandafirii şi liliachii. Tristul cortegiu, condus de abatele Midon, o luă peste câmp. Bărbaţi şi femei se opreau, urmărind cu ochi înlăcrimaţi pe acei oameni care păreau că duc un mort.

După trei ore de mers, zăriră ferma lui Poignot. Din fericire, la o bătaie de puşcă de casă era o mică pădurice. Abatele îi puse pe toţi să se adăpostească aici, recomandându-le cea mai strictă prudenţă până când el se va duce să se înţeleagă cu omul în care îşi pusese toate speranţele.

Când ajunse în curtea fermei, un om mititel, foarte slab, cu părul cărunt şi faţa tăbăcită de soare ieşea din grajd.

Era moş Poignot.

Pe dată, fără să-i lase timp abatelui să deschidă gura; începu să-i povestească încurcăturile lui. În noaptea răscoalei adăpostise un nenorocit care primise o lovitură de sabie; nici nevastă-sa nici el nu ştiau să-i panseze rana şi nu îndrăzneau să cheme un doctor.

— Şi rănitul acesta, adăugă el, e Jean Lacheneur, fiul fostului meu stăpân.

O nelinişte teribilă cuprinse inima preotului. Acest fermier, care adăpostise un rănit, va consimţi să primească încă unul?

Vocea abatelui Midon tremură când îşi formulă cererea.

— Ştiţi, domnule paroh, răspunse cu răceală fermierul, cât de mult risc făcând din casa mea un spital pentru răsculaţi? Mi s-a spus, continuă el, că sunt un laş pentru că n-am vrut să fiu amestecat în complot. Acum sunt chemat să-i strâng pe răniţi. Cred că pentru asta îţi trebuie tot atâta curaj ca şi pentru a trage cu puşca. Duceţi-vă şi aduceţi-l pe domnul d’Escorval. Nu se află aici decât nevastă-mea şi cei trei fii, nimeni nu-l va trăda!

. . . . . .

Peste o jumătate de oră, Baronul era culcat într-un mic pod, unde fusese instalat şi Jean Lacheneur. De la fereastră, abatele Midon şi doamna d'Escorval putură să vadă cum se îndepărta cu iuţeală cortegiul destinat să-i înşele pe spioni. Caporalul Bavois, cu capul înfăşurat în cârpe însângerate, îl înlocuise pe baronul d'Escorval.

Poliţia nu descoperi nimic; nu află niciun amănunt al evadării, nu află niciuna din întâmplările acestei călătorii de mai bine de trei leghe, în plină zi, a celor şase persoane, purtând un rănit pe o targa. Printre cele două mii de ţărani care crezuseră cu adevărat că acel rănit era baronul d'Escorval nu se găsi niciun delator. Apropiindu-se de frontieră, aşteptară totuşi să se facă noapte înainte de a bate la uşa unui han izolat pe care îl observaseră şi unde sperau să găsească o călăuză pentru a trece defileul.

O veste îngrozitoare îi aştepta. Hangiul care le deschisese le dădu de ştire despre sângeroasele represalii care avuseseră loc la Montaignac. Din fericire, sau din nefericire, hangiul nu ştia de evadarea domnului d'Escorval şi nici de arestarea lui Lacheneur. La miezul nopţii fugarii o porniră la drum şi în zori ajunseră pe teritoriul piemontez.

— Datoria noastră este îndeplinită, domnule, i se adresară ofiţerii lui Maurice. Ne întoarcem în Franţa. Trebuie să ne luăm rămas bun!

Cu ochii plini de lacrimi, Maurice îi privi îndepărtându-se pe acei oameni curajoşi. Rămăsese acum singurul protector al lui Marie-Anne, care palidă, zdrobită, frântă de oboseală şi emoţie, tremura la braţul lui.

Şi totuşi, nu erau singuri. Alături de el se mai afla şi

caporalul Bavois.

XXXVI

Marie-Anne ştiuse să găsească în ea însăşi resursele unui curaj bărbătesc. Dar şi puterea omenească îşi are limitele ei. De fiecare dată, după eforturi extraordinare; soseşte un moment în care chipul trădează cea mai hotărâtă voinţă. Când încercă să pornească din nou la drum tânăra fată simţi că e la capătul puterilor, picioarele umflate n-o mai susţineau, capul i se învârtea, greaţa îi întorcea stomacul pe dos şi o senzaţie de frig intens o pătrunsese până în inimă. Din fericire, satul, a cărui clopotniţă o zăriseră prin ceaţa dimineţii, nu era departe. Se numea Saliente. A patra casă era un han. Intrară şi, pe un ton sec, îi porunciră stăpânei s-o conducă pe tânăra doamnă într-o cameră şi s-o ajute să se culce.

Maurice şi bătrânul soldat trecură în sala mare să ceară ceva de mâncare. Au fost serviţi, dar privirile care se opriră asupra lor nu erau câtuşi de puţin binevoitoare.

Un bărbat corpolent, care părea a fi stăpânul hanului, se învârti în jurul lor mai mult timp examinându-i cu coada ochiului şi, în sfârşit, îi întrebă cum îi cheamă.

— Mă numesc Dubois, răspunse Maurice fără să ezite, călătoresc în folosul negoţului meu, împreună cu nevastă-mea, care e sus, şi cu arendaşul meu. Aici de faţă.

— Şi ce comerţ faceţi? mai întrebă hangiul.

— Am venit în afurisitul ăsta de ţinut al curioşilor să cumpăr catâri, zise Maurice, lovindu-se peste chimir.

La sunetul aurului, bărbatul cel corpolent îşi scoase boneta de lână. Creşterea catârilor reprezenta ocupaţia de bază a ţării sale; era adevărat că negustorul era foarte tânăr, dar avea chimirul plin; şi asta era de-ajuns!

Maurice se felicita pentru prezenţa sa de spirit; bătrânul caporal nu era însă prea încântat.

— Suntem prea aproape de frontieră, ca să poposim aici, mormăi el.

Credea, aşa cum spera şi Maurice, că după douăzeci şi patru de ore de repaus absolut, Marie-Anne îşi va recăpăta puterile. Se înşelau însă amândoi. La drept vorbind, tânăra fată nu părea să sufere, dar stătea nemişcată, amorţită, încremenită într-o toropeală din care nimic nu putea s-o scoată. A treia zi seara o auziră şoptind câteva cuvinte. Amintirea atâtor nenorociri, a căror victimă fusese, îi revenea puţin câte puţin, tulbure şi confuză, asemeni reminiscenţelor unui vis îngrozitor. Câtă diferenţă între zilele în care trăia fericită, înconjurată de onoruri şi invidii, în frumosul castel de Sairmeuse, a cărui stăpână se crezuse, şi momentul de faţă, când zăcea, fugară şi părăsită, într-o sărăcăcioasă cameră de han, fără altă protecţie – decât a unui bătrân ostaş dezertor şi a iubitului ei proscris. Cine îi impusese rolul odios pe care îl jucase între Maurice, Martial şi Chanlouineau? Când acest nume îi trecu prin minte, întreaga scenă din celulă îi apăru ca într-o străfulgerare. Chanlouineau, condamnat la moarte, îi dăduse o scrisoare spunându-i: „S-o citeşti când eu nu voi mai fi”.

Putea s-o citească acum, când el căzuse sub gloanţe. Dar ce făcuse cu scrisoarea? Nu se mai gândise la ea din momentul în care o primise. Se ridică şi, cerând rochia, îşi pipăi cu febrilitate buzunarul. Când simţi un fâşâit prin stofă, scoase un strigăt de bucurie; scrisoarea era acolo. O deschise, o citi încet de două ori şi, lăsându-se să cadă pe pernă, izbucni în lacrimi.

Neliniştit, Maurice se apropie.

— Ce ţi s-a întâmplat, pentru Dumnezeu? o întrebă el îngrijorat.

Ea îi întinse scrisoarea spunându-i:

— Citeşte.

Iată ce scrisese Chanlouineau probabil în ajunul râs coalei:

„Marie-Anne

Complotul va izbucni şi dacă va reuşi, dacă va eşua eu voi muri. Am hotărât acest lucru în ziua în care am aflat că nu se mai poate să nu te căsătoreşti cu Maurice d'Escorval. Dar complotul nu va reuşi şi îl cunosc destul de bine pe tatăl tău ca să ştiu că n-o să vrea să supravieţuiască înfrângerii. Ce se va întâmpla cu tine dacă Maurice sau fratele tău vor fi şi ei omorâţi? Vei fi obligată să cerşeşti pe la porţi? M-am gândit mereu la acest lucru. Am chibzuit bine şi iată ultima mea dorinţă: Te las moştenitoarea tuturor bunurilor mele: casa mea de la Borderie, cu grădina şi viţa de vie, pădurea şi păşunile de la Bérarde şi cinci sfori de pământ de la Valrollier. Amănunte despre toate aceste lucruri, şi despre altele, vei găsi în testamentul pe care l-am făcut în favoarea ta şi pe care l-am depus la notarul din Sairmeuse. Poţi să le accepţi fără teamă căci, neavând rude, sunt stăpân

pe bunurile mele.

Dacă n-ai să vrei să rămâi în acest ţinut notarul va găsi cu uşurinţă pe cineva care să cumpere totul pentru patruzeci de mii de franci. Dar ai face mai bine să rămâi în ţinutul nostru în caz de nenorocire. Se poate locui destul de bine în casa de la Borderie de când am împărţit parterul în trei părţi şi am reparat coşul de la bucătărie. Camera de la primul etaj a fost aranjată de cel mai faimos tapiţer din Montaignac, a ta să fie. Pe vremea când eram nebun şi îmi ziceam că poate această cameră va deveni a noastră, am încercat să adun în ea tot ce poate fi mai frumos.

Drepturile de succesiune vor fi costisitoare, dar există un mic sold. Dacă vei ridica placa căminului din camera cea frumoasă, vei găsi într-o cutie o sută douăzeci şi şapte de ludovici de aur şi o sută patruzeci de scuzi de câte şase livre. Dacă vei refuza această donaţie înseamnă că vrei să mă aduci la disperare chiar şi atunci când mă voi afla în pământ. Accept-o, dacă nu pentru tine, cel puţin pentru... nu îndrăznesc să scriu asta, dar mă vei înţelege prea bine. Dacă Maurice nu va fi omorât, – şi eu voi încerca să fiu mereu între el şi gloanţe –, te va lua de soţie. Atunci va fi nevoie poate de consimţământul lui ca să accepţi donaţia. Sper să n-o refuze. Nu eşti gelos pe morţi! El ştie, de altfel, că niciodată nu i-ai acordat nici măcar o privire bietului ţăran care te-a iubit atât.

Nu te supăra pentru ceea ce scriu; sunt ca un om în agonie, care va muri cu siguranţă...

Aşadar, adio, Marie-Anne.

Chanlouineau”

Maurice citi de două ori, înainte de a restitui, această scrisoare care palpita la fiecare cuvânt de o

pasiune sublimă.

Se reculese un moment şi spuse cu voce înăbuşită:

— Nu poţi să refuzi, ar fi urât din partea ta.

Se simţea ca lovit de trăsnet de măreţia sufletească a acestui ţăran. După ce îi salvase viaţa la Croix-d'Arcy, după ce îl smulsese pe baronul d'Escorval din mâinile călăului, dorindu-şi moartea fără să se plângă, fără vreun reproş, pentru că nu era iubit, îşi întindea ocrotirea de dincolo de mormânt asupra femeii pe care o adorase. Comparându-se cu acest erou necunoscut, Maurice se simţea mic, neînsemnat, jalnic.

Marie-Anne nu se restabilea însă. Lipsită de puteri, îi era imposibil să se ridice din pat. Şi cum în împrejurimi se afla un doctor, şi chiar unul cu o bogată experienţă, Maurice i se adresă după multe îndoieli. Doctorul era unul dintre acei oameni căruia nu-i poţi da o vârstă. Înalt, slab şi uşor adus de spate, avea fruntea brăzdată de riduri adânci, iar privirea, atunci când o aţintea asupra interlocutorului, era mai ascuţită şi mai tăioasă decât un bisturiu. El se închise un sfert de oră cu Marie-Anne şi, când ieşi, îl trase deoparte pe Maurice.

— Tânăra doamnă este însărcinată, îi spuse el.

Acesta era secretul ezitărilor lui Maurice. Rămase tăcut şi doctorul adăugă:

— Tânăra doamnă este într-adevăr soţia dumneavoastră, domnule Dubois?

Insistă într-un mod atât de ciudat pe acest nume. Dubois, privirea sa avu o strălucire atât de imposibil de susţinut, încât Maurice se simţi roşind până în albul ochilor.

— Nu-mi explic întrebarea dumneavoastră, domnule! îi răspunse pe un ton iritat.

Doctorul înălţă uşor din umeri.

— Vă cer scuze dacă doriţi. Remarc doar că sunteţi foarte tânăr pentru un soţ, că aveţi mâini prea fine pentru un geambaş. Omul care vă însoţeşte are mustăţi neobişnuite pentru un fermier. Şi dacă după toate astea o să-mi spuneţi că au fost tulburări dincolo de frontieră, la Montaignac...

Maurice se simţi descoperit; îşi dădu seama că e în mâinile doctorului. Ce să facă? Să nege? La ce bun? Se gândi că uneori cel mai prudent lucru e să te destăinui cuiva, această supremă încredere obligând adesea la discreţie, aşa că răspunse cu emoţie în glas:

— Nu v-aţi înşelat, domnule. Bărbatul care mă însoţeşte şi cu mine suntem refugiaţi, condamnaţi probabil la moarte în acest moment în Franţa.

Şi fără să-i lase timp doctorului să-i răspundă, îi relată înspăimântătoarele întâmplări care îl aduseseră la Saliente şi povestea sfâşietoare a iubirii sale. Nu ascunse nici numele lui, nici pe acela al tinerei fete.

Când sfârşi, doctorul îi strânse mâna.

— Cam aşa ceva mi-am închipuit şi eu, zise el. Credeţi-mă, domnule... Dubois, nu mai întârziaţi pe aici. Şi alţii pot să ghicească ceea ce am ghicit eu. Şi mai ales nu-l anunţaţi pe hangiu că plecaţi. Numai interesul i-a închis gura. Atâta timp cât veţi sta la el va tăcea. Dacă însă va afla că vă pregătiţi de plecare s-ar putea să trăncănească.

— Vai, domnule, cum să plecăm?

— În două zile tânăra doamnă va fi pe picioare, îl întrerupse doctorul. Credeţi-mă! Opriţi-vă în următorul sat şi daţi numele dumneavoastră domnişoarei Lacheneur. Vreau să spun, insistă el cu o oarecare amărăciune că un om cinstit nu poate ezita

să se căsătorească cât mai curând cu această nefericită tânără.

— Vai, domnule! strigă Maurice, v-aţi gândit la ceea ce mă sfătuiţi să fac! Cum vreţi ca eu, un proscris, condamnat la moarte, să-mi procur actele care se cer pentru o căsătorie!

— Permiteţi-mi domnule! interveni doctorul, nu mai sunteţi în Franţa, ci în Piemont. În această ţară se mai fac căsătorii fără formalităţile care vă îngrijorează.

— E oare posibil! exclamă Maurice.

Doctorul tăcu, s-ar fi zis că-şi reproşa că spusese prea multe, că se amestecase într-o problemă care nu-l privea. Apoi, reluă brusc, pe un ton hotărât.

— Ascultaţi-mă, domnule d'Escorval. Poimâine, miercuri, veţi închiria nişte catâri şi veţi pleca, domnişoara Lacheneur, bătrânul soldat şi dumneavoastră, ca pentru a face o plimbare. Vă veţi îndrepta spre Vigano, la trei leghe de aici, unde locuiesc eu. Vă voi conduce la un preot care este prietenul meu şi care, la recomandarea mea, va face ceea ce îi veţi cere. Gândiţi-vă, să vă aştept miercuri?

— Da, domnule, desigur! Cum să vă mulţumesc?

Maurice era beat de ferieire. Înţelegea foarte bine şubrezenia legală a unei asemenea căsătorii, dar era încredinţat că va linişti astfel conştiinţa tulburată a lui Marie-Anne, pe care sentimentul greşelii o ucidea.

Bătrânul doctor nu vorbise în vânt. Totul se petrecu aşa cum promisese. Un preot din Vigano binecuvântă căsătoria lui Maurice d'Escorval şi a lui Marie-Anne Lacheneur, le eliberă un certificat pe care îl semnară, ca martori, doctorul şi caporalul Bavois.

În aceeaşi seară, catârii fură trimişi la Saliente şi fugarii porniră din nou la drum.

Atunci când se despărţise de Maurice, abatele

Midon îi recomandase în mod expres să ajungă, cât mai grabnic posibil, la Torino.

— E un oraş mare, îi spusese el, vi se va pierde urma. Am acolo un prieten foarte bun. Iată numele şi adresa lui. Vă veţi duce să-l vedeţi şi sper ca prin el să vă trimit veşti despre tatăl dumneavoastră.

Aşadar, Maurice, Marie-Anne şi caporalul Bavois se îndreptară spre Torino.

Într-o frumoasă dimineaţă de aprilie proscrişii se opriseră ca să ia masa la un han. Terminând de mâncat, Maurice se dusese să plătească hangiţei, când un strigăt sfâşietor îl făcu să se întoarcă. Marie-Anne palidă, cu privirea rătăcită, fluturând un ziar i se adresă cu o voce spartă:

— Acolo! Maurice, priveşte!

Era un ziar vechi de două săptămâni, uitat fără îndoială de vreun călător, şi care de atunci zăcea pe masă.

Maurice îl luă şi citi:

„Ieri a fost executat Lacheneur, capul rebelilor din Montaignac. Acest ticălos instigator şi-a păstrat până şi pe eşafod îndrăzneala vinovăţiei de care a dat dovadă...”

Tot restul articolului, scris sub influenţa ideilor ducelui de Sairmeuse şi a marchizului de Courtomieu, continua pe acest ton.

— Tatăl meu a fost executat, rosti Marie-Anne, cu sfâşiere, şi eu, fiica lui, n-am fost acolo ca să-i primesc ultima dorinţă şi ultima privire.

Se ridică şi, cu un glas aspru şi imperios, declară:

— Nu merg mai departe, trebuie să ne întoarcem chiar în clipa asta, fără să mai pierdem un minut!

Vreau să mă înapoiez în Franţa!

— Să plecăm, o susţinu Maurice, să ne întoarcem!

Dar un lucru grav, înspăimântător, cu repercusiuni asupra viitorului lor îi neliniştea pe amândoi. Să mărturisească oare Marie-Anne că este însărcinată? Ea voia să facă acest lucru, spunând că acela care a comis o greşeală trebuie să se resemneze şi să-şi primească pedeapsa, să se umilească.

Tremurând numai la ideea dispreţului care o aştepta pe tânăra fată, Maurice o imploră, o rugă cu lacrimi în ochi să nu spună nimic, să ascundă situaţia în care se află.

— Certificatul nostru de căsătorie nu va închide gura răutăcioşilor, spuse el.

Din nefericire, Marie-Anne cedă.

În ziua următoare, pe 17 aprilie, la căderea nopţii, fugarii ajunseră la ferma lui taica Poignot. Maurice şi caporalul Bavois erau deghizaţi în ţărani.

Bătrânul soldat făcuse, pentru siguranţa tuturor, un sacrificiu care îi storsese o lacrimă:

Îşi tăiase mustaţa.

XXXVII

Abatele Midon şi Martial discutaseră şi stabiliseră împreună, în Piaţa Armelor din Montaignac, condiţiile evadării baronului d’Escorval.

— Daţi-mi înapoi scrisoarea, i se adresase Martial, şi îl voi salva pe baron.

— Salvaţi-l pe baron, răspunsese abatele, şi scrisoarea vă va fi înapoiată.

— Acesta e ultimul meu cuvânt, părinte, rosti Martial. Inapoiaţi-mi chiar acum ciorna pe care mi-a smuls-o viclenia lui Chanlouineau, şi vă jur, pe onoarea mea, că voi face tot ce este omeneşte posibil ca să-l salvez pe baron. Dacă nu, dacă nu aveţi încredere în cuvântul meu, atunci bună seara.

Situaţia era disperată, pericolul iminent, timpul măsurat. Abatele scoase scrisoarea din buzunar şi, întinzându-i-o lui Martial, rosti pe un ton solemn:

— Iată, domnule! şi amintiţi-vă că v-aţi dat cuvântul.

— Îmi voi aminti, părinte. Duceţi-vă să căutaţi frânghiile.

Aşa se explica durerea abatelui Midon când avu loc înspăimântătoarea prăbuşire a baronului şi uimirea lui când îl auzi pe Maurice strigând că funia era tăiată.

— Încrederea mea l-a ucis pe baron, îşi spuse el.

Şi cu toate astea nu se putea hotărî să arunce asupra lui Martial această fărădelege. Răsuflă uşurat abia după ce-l ştiu pe domnul d’Escorval instalat la

Poignot şi după ce văzu îndepărtându-se cortegiul destinat să-i inducă în eroare pe urmăritori.

Faptul că baronul suportase să fie transportat demonstra că în acest sărman trup zdrobit sălăşluia o vitalitate pe care n-ai fi putut-o bănui. Acum era necesar să fie procurate instrumentele chirurgicale şi medicamentele de care bolnavul avea nevoie. De unde însă şi prin ce mijloace? Poliţia marchizului de Courtomieu ţinea sub supraveghere medicii şi farmaciile. Trecutul abatelui Midon – care timp de zece ani fusese medicul şi chirurgul săracilor – rezolvă dificultăţile prezentului. Când se făcu întuneric, acesta îmbrăcă o cămaşă lungă, albastră, îşi acoperi faţa cu o pălărie mare de postav şi se îndreptă spre Sairmeuse. Pătrunse în prezbiteriu, forţând uşa grădinii. Găsi aici, pe dibuite, lucrurile de care avea nevoie şi se retrase fără să-l fi simţit cineva.

Încercă apoi o brutală, dar indispensabilă operaţie. Îi tremura sufletul dar mâna care ţinea bisturiul rămase fermă, cu toate că niciodată nu încercase ceva atât de greu. Speranţa nu-i fu înşelată, căci a treia zi rănitul păru să-şi recapete cunoştinţa. Prima privire o adresă curajoasei sale soţii, primul cuvânt fu numele lui Maurice. Totul te făcea să presupui că va scăpa, desigur, nu fără cumplite suferinţe.

Mai norocos, Jean Lacheneur fu pe picioare la sfârşitul săptămânii.

În aceste împrejurări periculoase taica Poignot şi fiii săi, aceşti oameni cumsecade ştiură să desfăşoare acea viclenie a ţăranului care întrece subtilitatea celui mai abil diplomat.

Aşa se scurseseră patruzeci de zile, când într-o seară, pe 17 aprilie, în timp ce abatele Midon citea un ziar baronului d’Escorval, uşiţa podului se deschise

încet şi unul din fiii lui Poignot apăru o clipă.

Fără să se tulbure, preotul îşi termină fraza, lăsă ziarul şi ieşi.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă el pe tânăr.

— Vai, părinte! abia au sosit domnul Maurice, domnişoara Lacheneur şi bătrânul caporal; vor să urce.

Din trei salturi, abatele Midon coborî scara îngustă.

— Nenorociţilor! strigă el, îndreptându-se spre cei trei imprudenţi, ce vreţi?

Şi adresându-se lui Maurice, îi spuse:

— Din cauza ta şi pentru tine tatăl tău era cât pe ce să moară! Nu ţi-a fost teamă că întorcându-te vei risca să le arăţi trădătorilor locul unde s-a refugiat el! Pleacă!

Bietul băiat, îngrozit, bolborosea scuze de neînţeles. Incertitudinea i se păruse mai rea decât moartea; aflase de supliciul domnului Lacheneur, nu se mai gândise la altceva, va pleca, şi nu cerea decât să-şi vadă tatăl şi să o îmbrăţişeze pe maică-sa.

Preotul rămase neînduplecat.

— O emoţie poate să-l doboare pe tatăl tău, declară el; să-i spunem mamei dumitale că te-ai întors şi la ce pericole te-ai expus nebuneşte înseamnă s-o facem să-şi piardă toate speranţele. Pleacă, treci chiar în noaptea asta frontiera.

Jean Lacheneur, martor la această scenă, se apropie.

— Voi pleca şi eu, părinte, zise el, şi vă rog s-o primiţi pe sora mea. Locul lui Marie-Anne este aici şi nu să bată drumurile.

— Fie, zise abatele, pleacă. N-am văzut numele tău pe nicio listă, nu eşti urmărit.

Despărţit astfel de cea care era soţia lui, Maurice

vru să mai vorbească cu ea, să-i dea ultimele sfaturi, dar abatele nu-i dădu voie.

— Fugiţi! spuse el, reţinând-o pe Marie-Anne. Adio.

Preotul se grăbise prea tare.

Când Maurice avea atâta nevoie de sfaturile sale înţelepte, el îl lăsă pradă mâniei turbate a lui Jean Lacheneur.

— Iată, strigă Jean, de îndată ce ieşiră, asta-i opera domnilor de Sairmeuse şi a marchizului de Courtomieu. Eu nu ştiu unde a fost aruncat corpul tatălui meu executat, dumneavoastră nu vă puteţi îmbrăţişa tatăl, lovit de ei în mod laş, prin trădare.

Izbucni într-un râs nervos, strident, înspăimântător şi continuă cu o voce spartă:

— În seara asta se sărbătoreşte nunta lui Martial cu domnişoara Blanche... Iar noi trebuie să plecăm în lume, fără prieteni, fără adăpost. Ei acolo stau la masă, râd, ciocnesc...

Nu era nevoie de mai mult pentru ca mânia lui Maurice să se aprindă din nou.

— Îl voi provoca pe Martial, acum, la el acasă, strigă.

Dar Jean îl întrerupse:

— Nu, nu aşa! Sunt laşi, vă vor aresta. Îi veţi scrie, iar eu voi duce scrisoarea.

Asumându-şi toate riscurile, intrară în prima cârciumă pe care o întâlniră în drum şi provocarea scrisă fu încredinţată lui Jean Lacheneur.

XXXVIII

Să tulbure sărbătoarea din castelul Sairmeuse, să schimbe în tristeţe bucuria primei zile de căsătorie, să înspăimânte cu sinistre presimţiri căsătoria lui Martial şi a domnişoarei Blanche de Courtomieu, iată ce dorea în realitate Jean Lacheneur. Căci nu credea că Martial, triumfător şi fericit, va accepta provocarea lui Maurice, nefericit şi proscris. Primirea vădit binevoitoare a lui Martial îl descumpăni puţin. Îşi reveni însă văzând ce efect formidabil produsese provocarea teribil de jignitoare a lui Maurice. Şi, în timp ce străbătea saloanele scăldate într-o lumină orbitoare, Jean nu se gândi nici la bocancii lui grosolani cu ţinte, nici la hainele de ţăran. Tremurând de nelinişte, se întreba: „Ce se va întâmpla acum.”

Sprijinit de uşorul aurit al galeriei, asistă la înfricoşătoarea scenă din salonaş.

Niciodată n-ar fi îndrăznit să spere o răzbunare atât de promptă şi, mai ales, atât de teribilă.

Şi totuşi asta nu era încă nimic faţă de ceea ce urmă.

După ce o îndepărtă cu brutalitate pe Blanche, tânăra lui soţie, care nu-l lăsa să iasă agăţându-i-se disperată de haine, Martial îl luă din nou de braţ pe Jean Lacheneur. Străbătu iarăşi marea galerie, printre invitaţii încremeniţi, dar în loc să intre în vestibul, Martial luă un sfeşnic aprins de pe o consolă şi deschise o uşiţă care dădea pe scara de serviciu.

Urcară până la etajul doi al castelului şi intrară într-un apartament pe jumătate gol, unde totul era în dezordine. Era apartamentul de tânăr necăsătorit al lui Martial. Odinioară, atunci când venea să-şi petreacă vacanţele lângă tatăl său, acest apartament îi aparţinuse lui Jean. De îndată ce intrară, Martial alergă la un mic scrin ce se afla într-un colţ, îl sparse mai mult decât îl deschise şi luă dintr-un sertar o hârtie împăturită foarte strâns, pe care o strecură în buzunar.

— Acum, zise el, să plecăm. Trebuie să evităm o scena; tatăl meu şi nevastă-mea mă caută fără îndoială. Ne vom explica afară.

Coborâră în grabă, ieşiră prin grădină şi ajunseră în curând pe aleea care ducea spre Sairmeuse. Atunci Jean Lacheneur se opri brusc.

— Ce răspuns trebuie să-i comunic lui Maurice d’Escorval?

— Niciunul. Mă vei duce la el.

— Ceea ce îmi cereţi este imposibil, rosti Jean Lacheneur.

— De ce?

— Pentru că Maurice e urmărit. Dacă ar fi prins ar fi tradus în faţa Curţii tribunalului special şi fără îndoială condamnat la moarte. A găsit un refugiu sigur şi nu am dreptul să-l deconspir.

Jean nu rezistase tentaţiei de a răspunde astfel, mai insultător decât dacă ar fi spus simplu: „Ne temem de trădători!”

— Te îndoieşti de mine, zise cu tristeţe Martial. Totuşi, insistă el, după ceea ce ai văzut şi ai auzit, nu mai poţi să mă bănui că eu aş fi tăiat frânghia pe care am dus-o baronului d’Escorval.

— Nu. Sunt convins că nu sunteţi vinovat de

această laşitate cumplită. Totuşi vă răspund: e imposibil!

În loc să se revolte, Martial scoase din buzunar hârtia pe care o luase din apartamentul său şi, întinzându-i-o lui Jean, zise cu o voce înăbuşită:

— Cei care m-au făcut să suport ruşinea ca oamenii să se îndoiască de cuvântul meu vor fi pedepsiţi. Şi dacă nu crezi că sunt sincer, iată dovada pe care voiam să i-o dau lui Maurice şi pe care ţi-o încredinţez ţie.

— Ce dovadă e asta?

— E ciorna scrisă de mâna mea, în schimbul căreia tatăl meu a pus la cale evadarea baronului d'Escorval. O presimţire inexplicabilă m-a împiedicat să ard această dovadă compromiţătoare. Ia scrisoarea, datorită ei voi fi la discreţia ta.

Oricare altul decât Jean Lacheneur ar fi fost mişcat de această generozitate sufletească. El rămase neînduplecat. Inima-i era cuprinsă de una din acele uri pe care nimic nu le stinge, care circulă prin vene la fel ca sângele şi care, departe de a dispare odată cu anii cresc şi devin tot mai înspăimântătoare.

— Bine, zise el, am să i-o duc lui Maurice.

— Cred că ea poate reprezenta o garanţie pentru stabilirea unei înţelegeri.

Jean Lacheneur făcu un gest de ameninţare.

— O garanţie pentru înţelegere! strigă el, domnule marchiz! Aţi uitat tot sângele care a curs între noi? Cine l-a condamnat la moarte pe baronul d'Escorval, deşi era nevinovat? Oare nu ducele de Sairmeuse? Aţi uitat că dumneavoastră şi ai dumneavoastră l-aţi dus pe tatăl meu la eşafod? Cum i-aţi mulţumit acestui om care v-a dat o avere! Aţi încercat să-i seduceţi fiica, pe biata Marie-Anne.

— I-am oferit surorii dumitale numele şi averea mea.

— Aş fi omorât-o cu mâna mea dacă ar fi acceptat. Eu nu voi uita toate astea şi am să vă dovedesc. Dacă vreo nenorocire va lovi nobila familie de Sairmeuse, gândiţi-vă la Jean Lacheneur! Şi dacă ţineţi atât de mult să-l vedeţi pe Maurice, să fiţi mâine la prânz în landa de la Rèche, va fi acolo.

Spunând acestea, sări peste taluzul drumului şi dispăru în întuneric.

Un fel de ameţeală puse stăpânire pe tânărul marchiz de Sairmeuse. El, căruia nu i-ar fi păsat de părerea întregii lumi, fusese parcă lovit în moalele capului la gândul că Marie-Anne îl dispreţuia fără îndoială, că îl considera un trădător şi un laş. Dacă îl implorase pe Jean să-l ducă la Maurice era pentru că spera ca prin acesta s-o găsească pe Marie-Anne şi să-i spună:

— Aparenţele sunt împotriva mea, dar sunt nevinovat şi am dovedit-o demascându-l pe cel în cauză.

Sărbătorirea căsătoriei lui, care trebuia să aibă loc cu atâta fast, luase sfârşit, invitaţii se grăbeau să se retragă. Se gândi că va fi singur între tânăra sa soţie, tatăl său şi marchizul de Courtomieu. Ce de reproşuri, strigăte, lacrimi, furii, ameninţări! Unde să-şi petreacă noaptea! Era în costum de ceremonie, cu capul gol, începuse să i se facă frig. Casa ocupată de duce la Montaignac i se păru că e o soluţie. Era lung drumul până acolo dacă îl străbăteai pe jos, dar în starea sa sufletească acest lucru nu-i displăcea. Servitorul care veni să-i deschidă, rămase încremenit de uimire văzându-l.

— Aprinde un foc puternic în salon şi adu-mi haine

să mă schimb.

Valetul îndeplini ordinele şi, în curând, Martial se află singur întins pe o canapea în faţa căminului. Încercă să adoarmă dar nu fu în stare. Abia în zori reuşi să aţipească şi, când se trezi, după un somn agitat, era trecut de ora nouă.

— Să mi se pună şaua pe un cal, strigă el. Repede! Cât mai repede!

Îşi amintise de întâlnirea pe care o avea cu Maurice. Datorită iuţelii calului său ajunse în la Rèche la unsprezece şi jumătate. Cum ceilalţi nu sosiseră încă, îşi legă calul de un brăduţ şi urcă sprinten până în punctul cel mai înalt al landei. Aici se aflase cocioaba lui Lacheneur. Nu rămăsese din ea decât cei patru pereţi înnegriţi de incendiu şi pe jumătate dărâmaţi. Deosebit de emoţionat, Martial contempla ruinele, când auzi un fâşâit prin tufişuri. Se întoarse. Maurice, Jean şi caporalul Bavois soseau.

Bătrânul soldat purta sub braţ un pachet lung şi îngust, învelit în serj; erau săbiile pe care Jean Lacheneur le ceruse în timpul nopţii de la un ofiţer în rezervă din Montaignac.

— Ne pare rău, domnule, începu Maurice, că v-am făcut să aşteptaţi. Remarcaţi totuşi că încă nu e amiază.

— Ţineam prea mult să mă justific, îl întrerupse Martial, ca să n-ajung la timp.

Maurice ridică dispreţuitor din umeri.

— Nu e vorba de a vă justifica, domnule, zise el pe un ton aspru până la grosolănie, ci de a ne bate.

— Sau nenorocirea vă face să fiţi nedrept, i se adresă Martial cu blândeţe, sau domnul Lacheneur, aici de faţă, nu v-a spus nimic.

— Jean mi-a povestit tot. Dar ura mea a rămas

aceeaşi chiar dacă vă dispreţuiesc mai puţin. Îmi datoraţi o întâlnire din ziua în care privirile noastre s-au întâlnit în piaţa din Sairmeuse, în prezenţa domnişoarei Lacheneur. Mi-aţi spus atunci: „Ne vom mai întâlni!” Iată-ne acum faţă în faţă.

Un val de sânge împurpura obrazul marchizului de Sairmeuse, luă sabia pe care i-o prezentase caporalul Bavois şi, în poziţie de atac, rosti cu voce stridentă:

— Dumneata ai vrut-o! Amintirea lui Marie-Anne nu te mai poate salva.

Dar abia încrucişară lamele că strigătele lui Jean şi ale caporalului Bavois opriră lupta.

— Soldaţii! strigară ei, să fugim!

Vreo doisprezece soldaţi se apropiau alergând din răsputeri.

— Ah! am spus eu! strigă Maurice, laşul a venit, dar i-a anunţat pe jandarmi!

Făcu o săritură înapoi şi, rupând sabia pe genunchi aruncă bucăţile în obrazul lui Martial strigând:

— Iată-ţi plata, nemernicule!...

— Nemernicule, repetară Jean şi caporalul Bavois, trădătorule, mârşavule!

Şi o luară la goană, lăsându-l pe Martial ca trăsnit.

Printr-un efort extraordinar, acesta îşi reveni. Se îndreptă în goană spre subofiţerul care comanda şi îl întrebă cu glas tăios:

— Mă recunoşti?

— Da, răspunse sergentul, sunteţi fiul ducelui de Sairmeuse.

— Ei bine, vă interzic să-i urmăriţi pe oameni ăştia!

— Nu pot să vă ascult, zise cu hotărâre sergentul, am un ordin.

— Cel puţin, i se adresă Martial, nu veţi refuza să-mi spuneţi cine v-a trimis.

— Cum cine? colonelul, la naiba! la ordinele pe care înaltul magistrat, domnul de Courtomieu, i le-a trimis aseară printr-un om călare.

O luă la goană, în timp ce Martial, clătinându-se mai tare decât un om beat, coborî landa şi se duse să-şi ia calul.

Dar nu se întoarse la castelul Sairmeuse. Reveni la Montaignac şi îşi petrecu restul după-amiezii închis în cameră.

Chiar în aceeaşi seară, expedie la Sairmeuse două scrisori: una adresată tatălui său, cealaltă tinerei sale soţii.

XXXIX

Trăsnetul de-ar fi căzut în mijlocul galeriei n-ar fi impresionat mai mult oaspeţii din castelui Sairmeuse decât provocarea lui Maurice d’Escorval. Un freamăt străbătuse adunarea când Martial, turbat de mânie, aruncase scrisoarea mototolită în obrazul socrului său, marchizul de Courtomieu. În timp ce marchizul leşina fără ca nimeni să se gândească să-i dea ajutor, în timp ce ducele de Sairmeuse tremura şi îşi muşca pumnii de furie, tânăra marchiză încercă să salveze situaţia.

— Se acordă cam prea multă importanţă unei mici neînţelegeri care mâine se va clarifica, zise, aproape veselă, persoanelor aflate în jurul ei.

Şi pe dată, înaintând până în mijlocul galeriei, făcu semn orchestrei să înceapă un contradans.

Dar, la primele măsuri, toţi invitaţii se repeziră spre ieşire.

În picioare, lângă uşa galeriei, cu cel mai atrăgător surâs pe buze, doamna Blanche împărţea cu dărnicie cele mai curtenitoare şi măgulitoare cuvinte, ca să-i oprească pe cei ce plecau în grabă. Eforturi zadarnice! Sacrificii inutile! Rămăsese singură! Nu mai era nevoie să se prefacă. Nu mai existau martori care să-i pândească îngrozitoarea suferinţă şi să se bucure de ea. Cu un gest furios, îşi smulse vălul de mireasă şi cununiţa de flori de portocal, şi, într-o pornire de mânie turbată, le calcă în picioare.

Cufundat într-un fotoliu, cu trăsăturile contractate de mânie, ducele de Sairmeuse privea la alergătura servitorilor, când doamna Blanche intră.

Se opri în faţa lui şi cu o voce înăbuşită îi spuse:

— De ce aţi rămas aici, domnule duce, în timp ce eu a trebuit să fac faţă celor mai înjositoare umilinţe. Toţi oaspeţii dumneavoastră au fugit, toţi!

Brusc, domnul de Sairmeuse sări în picioare:

— Foarte bine, strigă el, ducă-se dracului! Dar se vor întoarce, o asigură el, îi vom revedea căiţi şi umili. Aveţi încredere în mine! Pe unde umblă însă Martial?

Ochii tinerei femei scăpărară, dar nu răspunse.

— El a făcut tot răul, şopti ducele, el trebuie să-l repare!

Şi reluă încet:

— Trebuie să-l găsim pe Martial, trebuie.

Cu un gest teribil de durere şi mândrie doamna Blanche îl întrerupse:

— Trebuie s-o căutăm pe Marie-Anne, dacă vreţi să-l găsim pe... soţul meu. Zise ea.

Ducele gândea la fel, dar nu îndrăzni să mărturisească.

Şi, în timp ce tânăra femeie se îndrepta spre tatăl ei, care nu părea să-şi fi revenit, ducele se îndepărtă înjurând.

Doamna Blanche scuturã cu brutalitate braţul tatălui ei şi-i strigă pe un ton poruncitor:

— Trebuie să-ţi vorbesc, ridică-te!

Marchizul nu îndrăzni să n-asculte; se ridică pe canapea, cu cravata desfăcută, cu obrazul acoperit de mari pete roşii.

— Vorbeşte, suspină el, vorbeşte dacă aşa vrei.

— Să discutăm despre Martial, începu ea.

La acest nume domnul de Courtomieu zvâcni şi

pumnii i se crispară.

— Ah! nemernicul! strigă el.

— Martial e soţul meu, tată. Şi nu vreau să mi-l omoare. Ai auzit, continuă ea, i s-a fixat o întâlnire pentru mâine la prânz, o întâlnire în landa la Rèche. Îl cunosc. A fost insultat, se va duce acolo. Şi acolo nu va găsi un adversar loial! Va găsi nişte asasini. Poţi să împiedici să fie omorât.

— Eu, Dumnezeule! cum?

— Trimiţând în landa de la Recfae soldaţi care să se ascundă în pădure şi, la momentul oportun, să-i aresteze pe ticăloşii care îi doresc moartea.

Marchizul dădu cu tristeţe din cap.

— Dacă aş face asta, Martial ar fi în stare să...

— Ce te interesează, de vreme ce voi lua totul asupra mea?

— Fie! zise el. Tu mi-o ceri, voi scrie.

Se gândi că făcând ce-i cerea fiică-sa însemna să se răzbune în modul cel mai crunt cu putinţă pe Martial, să-l dezonoreze.

Doamna Blanche îi aduse repede cerneală şi toc şi, de bine de rău, căci mâinile îi tremurau, el scrise ordinul către colonelul legiunii din Montaignac.

Fiică-sa dădu chiar ea scrisoarea unui servitor, îi ordonă să încalece şi, numai când îl văzu plecând în galop, se duse să se închidă în apartamentul ei împreună cu mătuşa Médie.

Când se făcu ziuă, doamna Blanche îşi schimbă rochia albă de mireasă cu veşminte negre şi fu văzută rătăcind ca o umbră prin grădinile din Sairmeuse... căci nu mai era într-adevăr decât propria-i umbră; această noapte de cumplite suferinţe o îmbovărase mai mult decât toţi anii de până atunci. Închisă în apartamentul său, refuză să deschidă ducelui de

Sairmeuse şi chiar tatălui ei. Abia seara, în jurul orei opt, primiră veşti.

Un servitor aduse scrisorile adresate de Martial tatălui şi soţiei sale.

Mai mult de un minut doamna Blanche ezită să deschidă scrisoarea pe care o primise; soarta îi era pecetluită, se temea.

În sfârşit rupse plicul şi citi:

„Doamnă marchiză.

Între dumneavoastră şi mine totul s-a sfârşit şi nu mai există nicio posibilitate de împăcare. Reluaţi-vă din acest moment libertatea. Vă stimez îndeajuns ca să sper că veţi şti să respectaţi numele de Sairmeuse, pe care nu pot să vi-l iau înapoi. Veţi găsi cred, la fel ca mine, că o despărţire prin bună înţelegere este preferabilă scandalului unui proces.

Când oamenii de afaceri vor reglementa interesele dumneavoastră, amintiţi-vă că am trei sute de mii de livre rentă.

Martial de Sairmeuse”

Doamna Blanche se clătină sub teribila lovitură. Fusese părăsită, se gândea ea, părăsită pentru alta.

— Oh! Marie-Anne, strigă ea, am s-o omor pe creatura asta!

XL

De-a lungul celor douăzeci şi patru de ore cumplite pe care doamna Blanche le-a petrecut cântărind cât de mare e nenorocirea care a lovit-o, ducele de Sairmeuse a tunat şi a fulgerat, făcând să se zguduie pereţii. Nici el nu se culcase. Aşa că după o criză de nervi care durase o noapte şi o zi, pica de oboseală, când i se aduse scrisoarea fiului său. Era scurtă. Martial nu-i dădea tatălui său nicio explicaţie, nu menţiona nici măcar ruptura pe care o anunţase soţiei sale.

„Domnule duce.

Nu pot să mă întorc la Sairmeuse, totuşi e foarte important să ne vedem.

Veţi aproba, sper, hotărârile mele, când vă voi expune motivele care mi le-au dictat.

Veniţi deci la Montaignac; cu cât mai repede, cu atât mai bine, vă aştept.”

Dacă n-ar fi ascultat decât de sugestiile nerăbdării sale, ducele ar fi poruncit să fie înhămaţi caii în aceeaşi clipă şi ar fi pornit la drum. Dar putea oare să-i părăsească atât de brusc pe marchizul de Courtomieu, care-i acceptase ospitalitatea şi pe doamna Blanche, soţia fiului său? Se resemna deci să mai petreacă o noapte plină de incertitudini, de-a dreptul de nesuportat pentru o fire ca a lui.

A doua zi, către ora nouă dimineaţa, când tocmai se îmbrăcase, fu anunţat că domnul de Courtomieu şi fiica sa îl aşteaptă în salon. Surprins, se grăbi să coboare. Când intră, marchizul de Courtomieu care şedea într-un fotoliu se ridică brusc, iar doamna Blanche înaintă cu un mers ţeapăn, palidă şi abătută.

— Noi plecăm, domnule duce, i se adresă ea cu răceală, şi am vrut să ne luăm la revedere.

— Cum plecaţi, doar nu vreţi să...

Tânăra femeie îl întrerupse cu un gest şi, scoţând din corsaj scrisoarea de despărţire, i-o întinse ducelui spunându-i:

— Domnule duce, vă rog să luaţi cunoştinţă de acest lucru.

O citi dintr-o privire şi fu atât de uimit, încât nu găsi nici măcar o înjurătură la îndemână.

— De neînţeles! bolborosi el; de neînchipuit!

— Într-adevăr de neînchipuit! repetă tânăra femeie! Sunt căsătorită abia de ieri şi iată-mă părăsită. Ar fi fost o dovadă de generozitate să se gândească mai bine înainte decât după. Spuneţi-i totuşi lui Martial că îl iert că mi-a distrus viaţa, că a făcut din mine cea mai nenorocită dintre toate făpturile. Îi iert şi suprema insultă de a-mi vorbi despre averea lui. Îi doresc să fie fericit. Să mergem. Adio, domnule duce, nu ne vom mai vedea. Adio!

— Nu veţi pleca astfel! strigă ducele. Aşteptaţi cel puţin să-l văd pe Martial, poate nu e atât de vinovat pe cât credeţi.

— Oh! destul! îl întrerupse marchizul, destul! La ce bun atâtea explicaţii! Jignirea nu se mai poate repara. Adio!

Şi ducele, cu un aer absolut aiurit, îi privi îndepărtându-se. Atât de mare îi erau teama şi

nerăbdarea încât ajută cu mâna sa să fie înhămaţi caii la trăsura pe care o comandase şi, luând biciul, ţinu să mâne el însuşi. La Montaignac intră ca o furtună în camera fiului său.

— Cred, marchize, că ai înnebunit! strigă el din prag. Asta e, la naiba, singura ta scuză valabilă.

Dar Martial, care aştepta vizita tatălui său, avusese timp să se pregătească.

— Dimpotrivă, niciodată nu mi-am simţit mintea atât de limpede răspunse el. Îngăduiţi-mi să vă pun o întrebare: dumneavoastră sunteţi acela care a trimis soldaţi la întâlnirea pe care Maurice d'Escorval mi-o fixase în mod loial?

— Marchizul!

— Bine! aşadar e încă o infamie a marchizului de Courtomieu? E a doua oară, continuă el, când acest nemernic încearcă să dezonoreze numele de Sairmeuse. Ca să fiu crezut, când voi afirma acest lucru, trebuia să rup cu fiică-sa... şi am făcut-o. Nu regret, căci nu mă căsătorisem decât din respect pentru dumneavoastră şi din slăbiciune, pentru că trebuia să mă căsătoresc, şi pentru că nicio femeie, în afară de una singură, pe care nu pot s-o am, nu înseamnă nimic pentru mine.

— E foarte interesantă această încâlceală de sentimente, zise ducele; asta nu înseamnă că n-aţi compromis şansa politică a familiei noastre.

— Cred, dimpotrivă, că o salvez, răspunse Martial. Cu puţină abilitate veţi putea arunca toată vina odioaselor represalii asupra marchizului de Courtomieu, păstrând pentru dumneavoastră doar prestigiul datoriei îndeplinite.

Ducele se înveseli, întrevedea planul fiului său.

— La naiba! marchize, strigă el, ştii că asta e o

idee! Ştii că din acest moment mă tem infinit mai puţin de Courtomieu?

Martial căzu pe gânduri.

— Eu nu mă tem de marchiz, şopti el, ci de fiica lui, de nevasta mea.

XLI

Trebuie să fi trăit la ţară ca să-ţi poţi da seama cu câtă rapiditate extraordinară se răspândesc aici veştile. Aşa că zvonurile ajunseră la nenorociţii ascunşi la ferma lui taica Poignot chiar în seara în care se petrecuseră evenimentele la castelul din Sairmeuse. Către ora zece, baronul aţipise, iar abatele Midon şi doamna d'Escorval coborâseră într-o mică încăpere ca să discute în linişte cu Marie-Anne când fiul mai mare al lui moş Poignot apăru cu chipul răvăşit. Băiatul ieşise după cină cu mai mulţi prieteni ca să admire de departe splendorile de la castelul Sairmeuse şi se întorsese în grabă ca să-şi anunţe tatăl şi oaspeţii despre ciudatele evenimente care se întâmplaseră în seara aceea.

— E de necrezut, murmură abatele Midon, năucit.

Nu era însă chiar aşa, şi preotul ar fi înţeles acest lucru dacă i-ar fi venit ideea s-o privească pe Marie-Anne. Aceasta se făcuse mai roşie ca focul, lăsase capul în jos şi, atât cât fusese posibil, se îndepărtase de cercul de lumină. Recunoscuse una din dovezile acelei mari pasiuni pe care tânărul marchiz de Sairmeuse i-o mărturisise în seara în care îi oferise numele şi îi spusese câtă aversiune simţea faţă de logodnica sa.

Dar abatele Midon era prea preocupat ca să mai observe ceva.

A doua zi aflară şi despre întâlnirea din landa de la

Rèche. Un ţăran îi văzuse pe cei doi adversari luând poziţia de atac, apoi pe soldaţii care alergară într-acolo, continuând să-i urmărească pe Maurice, Jean şi caporalul Bavois. Era sigur însă că soldaţii se trudiseră degeaba. Fuseseră întâlniţi, în jurul orei cinci, extenuaţi şi furioşi. Sergentul susţinea că expediţia eşuase din cauza lui Martial, care îl reţinuse un moment.

În aceeaşi zi taica Poignot veni să-i povestească abatelui Midon că ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu se certaseră. Marchizul se întorsese, împreună cu fiica sa, la castelul de Courtomieu, iar ducele alergase la Montaignac.

Departe de a provoca o intensificare a măsurilor de severitate, imprudenţa teribilă a lui Maurice şi a lui Jean Lacheneur constitui punctul de plecare al unei indulgenţe generale. Toate ştirile care ajungeau acum la fermă erau garanţii de siguranţă. Mai întâi, se află că Maurice şi viteazul caporal Bavois reuşiseră să ajungă în Piemont.

Despre Jean Lacheneur nu aveau nicio veste, se presupunea că nu părăsise ţinutul, dar nu exista niciun motiv ca să se teamă pentru el căci nu fusese trecut pe niciuna dintre listele de urmărire. Ceva mai târziu se află că domnul de Courtomieu se îmbolnăvise, nu mai ieşea din cameră şi că fiică-sa veghea la căpătâiul lui. Altă dată, taica Poignot, întorcându-se de la Montaignac, le spuse că ducele de Sairmeuse petrecuse o săptămână la Paris, că se întorsese cu o decoraţie în plus, semn evident că era în graţii, şi că îi iertase pe toţi conjuraţii condamnaţi la închisoare.

Abatele Midon atribuia această schimbare în bine, acest brusc reviriment numai rupturii care se

produsese între ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu. Cu toată perspicacitatea lui, a fost, la fel ca toată lumea, înşelat de aparenţe. Numai Marie-Anne bănuia adevărul. Recunoştea geniul lui Martial, acea inteligenţă plină de supleţe, căreia îi plăceau loviturile de teatru.

— Asta e pentru tine, îi spunea o voce dinăuntrul ei, pentru tine acţionează Martial astfel! Ce-l interesează pe acest egoist soarta unor răzvrătiţi obscuri pe care nu-i cunoaşte! Dacă îi apără, o face pentru a avea dreptul să te apere pe tine, pe tine şi pe cei care îţi sunt dragi. Dacă a eliberat prizonierii n-a făcut-o oare pentru că şi-a propus să îndrepte sentinţa nedreaptă de condamnare la moarte a baronului d'Escorval, deşi era nevinovat? Şi gândindu-se la toate astea, simţea cum îi scade aversiunea faţă de Martial. Dar vai! Nimic n-o mai putea emoţiona; nimic n-o mai putea sustrage tristeţii adânci care o năpădise. Două luni după ce sosise la ferma bătrânului Poignot nu mai era decât umbra acelei frumoase şi surâzătoare Marie-Anne care culegea odinioară, atunci când trecea, atâtea şoapte de admiraţie. Slăbea şi se topea văzând cu ochii. În fiecare dimineaţă se scula mai palidă decât în ajun, în fiecare zi cearcănele albăstii din jurul ochilor ei negri se adânceau.

Neliniştit, abatele Midon o întrebase de nenumărate ori cu vocea lui blândă şi gravă:

— Copila mea, suferi, ce s-a întâmplat?

— Nu sufăr, părinte.

Şi cu toate astea, se topea de durere şi teamă. Credincioasă promisiunii pe care i-o smulsese Maurice, nu mărturisise nimic nici despre starea în care se afla, nici despre căsătoria contractată în mica

biserică din Vigano. Şi cu o groază de nespus, vedea apropiindu-se clipa în care nu va putea să mai ascundă faptul că era însărcinată. De două-trei ori abatele Midon o privise atât de pătrunzător, încât ea se pierduse cu firea. Oare acesta bănuia ceva?

La fermă începu să se facă simţită lipsa banilor. Proscrişii nu puteau să ia nimic din afară de frică să nu se trădeze, iar taica Poignot era la capătul resurselor. Abatele Midon se întreba cum să iasă din încurcătură când Marie-Anne îi vorbi de testamentul pe care Chanlouineau îl făcuse în favoarea ei şi de banii ascunşi sub placa şemineului din camera cea frumoasă.

— Pot să mă duc în timpul nopţii, zise Marie-Anne, alerg până acolo, intru, iau banii şi îi aduc aici.

— Ai putea să fii văzută, zise preotul şi, cine ştie? arestată. Te vor interoga. Ce explicaţie plauzibilă poţi să dai? Trebuie să acţionezi în plină zi. Îţi vei face apariţia mâine, ca şi când te-ai întoarce din Piemont, te vei duce să-l cauţi pe notarul din Sairmeuse, vei intra în stăpânirea moştenirii şi te vei instala la Borderie. Procedând aşa, vei avea numai avantaje şi niciun inconvenient. Va fi uşor să comunicăm. Vom alege, înainte de-a pleca, un loc unde, de două-trei ori pe săptămână, te vei întâlni cu taica Poignot. Peste două, trei luni, ne vei fi şi mai utilă. De îndată ce lumea se va obişnui cu şederea ta la Borderie, îl vom transporta acolo pe baronul d’Escorval. Convalescenţa va fi mult mai rapidă decât în podul strâmt şi scund, unde stă ascuns, suferind de lipsă de aer şi de spaţiu.

Şi adăugă după o pauză:

— Pentru tine însăţi, biata mea copilă, este absolut necesar să ieşi de aici unde trăieşti închisă. Va fi o

binefacere să poţi ieşi afară, liberă, singură.

Tonul abatelui, expresia feţei, privirile i se părură tinerei fete atât de ciudate încât se făcu mai albă decât zidul de care se sprijinise, lipsită de puteri.

„Nu m-am înşelat, îşi spuse ea, preotul ştie!”

O dată luată această hotărâre, conveniră ca, în aceeaşi noapte, taica Poignot s-o conducă pe Marie-Anne la frontieră, de unde urma să ia diligenta ce făcea legătura între Piemont şi Montaignac, trecând prin Sairmeuse. Abatele Midon o învăţase cu cea mai mare grijă ce trebuia să spună despre şederea ei în străinătate. Tot ceea ce puseseră la cale a fost executat întocmai, şi a doua zi, către ora opt, locuitorii din Sairmeuse o văzură, cu adâncă uimire, pe Marie-Anne coborând din diligenta care schimba caii.

— Fiica lui Lacheneur e aici!

Aceste cuvinte se răspândiră din casă în casă iute ca fulgerul.

Biata fată fu văzută plătind vizitiului locul, urcând pe strada principală, urmată de un argat care ducea un mic cufăr, şi intrând la hanul *Boul încoronat*.

Când Marie-Anne ieşi de la han, găsi în faţa porţii o mulţime care o aştepta cu gura căscată şi ochii holbaţi. Mai mult de douăzeci de persoane se luară după ea până la uşa notarului, unde se dusese să bată. În aceeaşi seară sigiliile fură rupte şi tânăra fată intră în posesia casei de la Borderie. Se afla singură în casa lui Chanlouineau! O dată cu venirea nopţii un sentiment de teamă puse stăpânire pe ea. I se părea că uşa se va deschide şi acel om, care o iubise atât, îşi va face apariţia. Alungând aceste spaime nebune, se ridică, aprinse o lumânare şi străbătu încet toate încăperile parterului, recunoscând cuptorul proaspăt

reparat; în cele din urmă urcă în camera de la etajul întâi din care Chanlouineau făcuse altarul iubirii sale. Aici totul era minunat şi întrecea cu mult relatările tânărului. Asprul ţăran care se mulţumea cu o felie de pâine frecată cu usturoi, dăduse mai mult de douăsprezece mii de franci ca să împodobească acest sanctuar pe care îl destinase idolului său.

— Cât m-a iubit! şopti Marie-Anne, deosebit de emoţionată.

Dar n-avea voie să se lase în voia sentimentelor. Taica Poignot o aştepta fără îndoială la locul stabilit. Ridică placa şemineului şi găsi exact suma de care îi scrisese Chanlouineau.

A doua zi, când se trezi, abatele Midon primi banii.

Credincioasă recomandărilor preotului, Marie-Anne trăia singură, dar ieşea deseori să se plimbe şi oamenii din împrejurimi se obişnuiră cu prezenţa ei. Ar fi fost chiar fericită dacă ar fi avut veşti de la Maurice. Ce se întâmplase cu el? De ce nu dădea niciun semn de viaţă? Ce n-ar fi dat să se poată sfătui cu el! Şi asta mai ales pentru că se apropia momentul în care avea nevoie de cineva căruia să i se destăinuie, care s-o ajute, s-o îngrijească. În această situaţie grea îşi aminti de bătrânul medic care o consultase la Saliente, purtându-se părinteşte cu ea şi care fusese unul dintre martorii căsătoriei ei de la Vigano. Dacă îl voi anunţa, va veni să mă ajute, se gândi Marie-Anne.

Nu mai avea timp să mai amâne, aşa că scrise pe dată bătrânului medic şi îi dădu unui băiat din împrejurimi să ducă scrisoarea la Vigano.

— Domnul a spus că puteţi conta pe el, o anunţă, la întoarcere, tânărul comisionar.

În aceeaşi seară, Marie-Anne auzi o bătaie la uşă.

Era într-adevăr acel prieten necunoscut care îi venea în ajutor. Acest om cumsecade rămase ascuns două săptămâni la Borderie. Când plecă într-o dimineaţă, înainte de ivirea zorilor, ducea sub larga lui manta un copil – un băiat – de care jurase, cu lacrimi în ochi, să aibă grijă ca de propriul lui copil. Marie-Anne păru să renască.

Nimeni în ţinut nu bănuia nimic.

XLII

Ca să părăsească Sairmeuse fără ceartă, în chip demn şi cu indiferenţă, doamna Blanche trebui să facă eforturi supraomeneşti şi să apeleze la întreaga ei voinţă. Ce înspăimântătoare mânie fierbea în ea, în timp ce, drapată într-o demnitate melancolică, murmura cuvinte pline de blândeţe şi de iertare! De vreme ce se prăbuşea pretindea s-o facă cu eleganţă. Şi totuşi ea, cea atât de ruşinos părăsită, dispreţuită, alungată nu-şi mai aparţinea. Era legată de bărbatul căruia îi purta numele ca o livrea de servitute, şi care n-o voia, care o alunga. Se sfârşise cu tinereţea, cu viaţa, cu speranţele şi cu visele ei, cu toate că nu avea încă nici douăzeci de ani. Era condamnată, fără drept de apel, să trăiască singură, dezamăgită. Trebuia să se mulţumească cu enervantele consolări ale mătuşii Médie, care vărsa tot atâtea lacrimi pentru moartea unei pisici cât şi pentru cea a unei rude. Curajoasă totuşi, doamna Blanche se jură să închidă în suflet secretul disperării ei. Continuă să iasă; la fel ca pe timpul când era necăsătorită, purtă cu îndrăzneală cele mai frumoase rochii din garderobă, ştiu să se prefacă veselă şi nepăsătoare. Dar în duminica următoare, îndrăznind să meargă la slujbă, înţelese cât de zadarnice erau eforturile ei.

Oamenii pe lângă care trecea întorceau capul ca să râdă în voie şi putu chiar să audă câteva glume nesărate despre situaţia ei de domnişoară-văduvă,

care i se înfipseră în creier ca nişte ace înroşite.

— Oh! O să-mi plătească ei pentru toate astea, îşi repetă ea.

Şi în privinţa asta îl găsi pe marchizul de Courtomieu gata s-o secondeze. Pentru prima dată, tatăl şi fiica erau de acord.

— Ducele de Sairmeuse va afla cât o să-l coste treaba asta, zicea domnul de Courtomieu, să înlesnească evadarea unui condamnat şi să insulte apoi un om ca mine! Vreau să-l văd ruinat, dispreţuit, la picioarele mele! Ai să vezi! Ai să vezi!

Din nefericire pentru el, marchizul de Courtomieu fu bolnav trei zile după întâmplarea de la Sairmeuse şi pierdu alte trei ca să întocmească un raport care trebuia să-l distrugă.pe fostul său aliat. Această întârziere îl pierdu, căci îi permise lui Martial să i-o ia înainte, să-şi consolideze planul şi să-l trimită la Paris pe ducele de Sairmeuse, îndoctrinat cu abilitate. Rezultatul călătoriei a fost faptul că în ziua în care raportul marchizului ajungea la Paris, i se răspundea prin destituirea din funcţia de preşedinte al Tribunalului special. Această lovitură neaşteptată îl distruse pe domnul Courtomieu. El, atât de perspicace şi de rafinat, atât de abil şi de îndrăzneţ, care îşi salvase aparent onoarea în toate încercările grele prin care trecuse, care străbătuse cu bine cele mai tulburi perioade, care ştiuse să strângă o avere colosală prin cele trei căsătorii consecutive, care servise la fel de slugarnic pe toţi cei ce avuseseră nevoie de serviciile lui, el, Courtomieu, să fie astfel tras pe sfoară.

— Manevra asta atât de rapidă şi de îndrăzneaţă n-a fost pusă la cale de imbecilul ăla bătrân de duce de Sairmeuse, repeta el. L-a sfătuit cineva, dar cine, nu

văd pe nimeni capabil s-o facă.

Doamna Blanche ghicea prea bine cine era acela. La fel ca şi Marie-Anne, recunoştea aici inteligenţa lui Martial. „Procedează aşa numai ca să-i facă pe plac lui Marie-Anne, se gândea ea frământându-se cu turbare. E un prim pas spre iertarea prietenilor acelei creaturi. Ah! e de-a binelea sub papucul ei şi, atâta timp cât ea va trăi, eu nu voi putea să sper nimic. Dar răbdare.” Nu ştia cum se va răzbuna, dar ştia că o va face, şi pusese ochii pe un om care urma să fie, credea ea, instrumentul docil al planurilor ei, capabil să facă, orice pentru bani: Chupin.

Cum apăruse în calea doamnei Blanche trădătorul care îl vânduse pe Lacheneur pentru douăzeci de mii de franci? Cuprins de remuşcări, batjocorit, scuipat, blestemat, gonit cu pietre când se aventura pe străzi, transpirând de frică când se gândea la înfricoşătoarea ameninţare a lui Balstain, hangiul piemontez, Chupin părăsise Montaignac-ul şi venise să ceară refugiu la castelui Sairmeuse. Servitorii îl primiră ca pe un animal râios de care te temi să nu te molipsească. Pentru el nu se găsea loc la masa din bucătărie şi nu era lăsat să se culce în grajd. Dormea pe unde se nimerea, în pod sau în fân. Suportă totul fără să se plângă, considerându-se fericit să poată cumpăra cu acest preţ o oarecare siguranţă. Dar ducele de Sairmeuse care, după întoarcerea de la Paris preconiza o politică de uitare şi de împăcare, nu putea să tolereze prezenţa unui astfel de om, atât de compromiţător şi duşmănit de întregul ţinut. Porunci ca Chupin să fie alungat. Bătrânul braconier se retrase în coliba sa, unde mai locuiau nevastă-sa şi cei doi fii. Nu mai ieşea decât ca să-şi satisfacă vechea sa pasiune, vânătoarea. Restul timpului şi-l

petrecea cufundat într-o stare de semibeţie. Căci bea din ce în ce mai mult, cu toate că vinul, departe de a-i aduce uitarea pe care o căuta, nu făcea decât să dea o şi mai înspăimântătoare aparenţă de realitate fantomelor care bântuiau veşnicul său coşmar.

Doamna Blanche află despre aceste întâmplări de la unul dintre grădinarii de la Courtomieu... „Iată omul care îţi trebuie!” îi şopti la ureche vocea urii. Aşa era, dar cum să ajungă însă la el? Dacă se ducea la Chupin, exista primejdia să fie văzută intrând sau ieşind din casa acestuia. Şi doamna Blanche era mult prea prudentă ca să înfrunte un asemenea risc. Se gândi că din moment ce bătrânul braconier vâna câteodată în pădurile de la Courtomieu îl va putea întâlni acolo... din întâmplare. Această încercare s-a soldat cu atâtea drumuri, de-a lungul a două săptămâni nesfârşite, încât mătuşa Médie, nelipsitul scutier al tinerei femei, era istovită.

— Încă o aiureală, gemea biata mătuşă, doborâtă de oboseală, sărmana nepoată-mea a înnebunit cu siguranţă.

Într-o frumoasă după-amiază de sfârşit de mai, doamna Blanche îl zări în sfârşit pe cel pe care îl căutase atâta. Chupin mergea în lungul unei poteci de vânătoare, cu degetul pe trăgaciul armei. Recunoscând-o de departe pe doamna Blanche încercă să dispară în pădure, dar aceasta îl strigă.

Bătrânul pungaş păru să ezite; în cele din urmă se opri şi aşteptă, lăsând în jos ţeava puştii.

— Ei! moş Chupin, începu doamna Blanche, de îndată ce se află la câţiva paşi de el, iată-ne la vânătoare.

— Ce vreţi de la mine? o întrerupse brusc bătrânul, vreţi ceva, nu-i aşa, aveţi nevoie de mine?

Doamna Blanche trebui să facă un efort pentru a-şi stăpâni o reacţie de spaimă şi dezgust; ceea ce n-o împiedică să spună pe tonul cel mai hotărât:

— Da! aşa e, vreau să-ţi cer un serviciu. Un serviciu foarte uşor, de altfel, care te va costa puţină osteneală şi care va fi foarte bine plătit.

— Nu se cer servicii uşoare de la un om ca mine, zise Chupin cu brutalitate. Lăsaţi-mă în pace! Ştiu eu cât îi costă până la urmă pe amărâţii care se iau după vorbele grangurilor! Vedeţi-vă de drum.

Îşi puse puşca pe umăr şi dădu să se îndepărteze, când o inspiraţie bruscă, o adevărată licărire de ură, trecu fulgerător prin mintea doamnei Blanche.

— Te-am oprit, rosti ea cu răceală, tocmai pentru că ştiu povestea ta. Mă gândeam că mă vei sluji de bună voie pe mine care, ca şi dumneata, urăsc familia Sairmeuse.

Această mărturisire îl ţintui locului pe bătrânul braconier.

— Cred, într-adevăr că o urâţi în această clipă. V-au părăsit fără ruşine, ca şi pe mine, numai că... înainte de o lună, vă veţi împăca. Şi cine va plăti preţul neînţelegerilor şi al împăcărilor? Tot Chupin, bătrânul nerod...

— Nici vorbă! Îţi voi da ce doreşti, bani, pământ, o casă...

— Mulţumesc! Vreau altceva. Şi iată ce, răspunse el. Am necazuri... pe scurt, nu mă simt în siguranţă în coliba mea. Felul ăsta de viaţă nu mai poate dura. Promiteţi-mi că mă veţi adăposti la castelul Courtomieu, şi sunt al dumneavoastră.

— Voi face cum doreşti.

Sinceritatea care răzbătu din tonul tinerei femei îl linişti pe Chupin.

— Acum, spuse el, povestiţi-mi despre ce e vorba.

— De fapt, reluă doamna Blanche, ceea ce aştept de la dumneata nu-i mare lucru. Nu e vorba decât să-l urmăreşti, să-l supraveghezi cu iscusinţă pe marchizul de Sairmeuse, pe Martial.

— Pe soţul dumneavoastră?

— Da, pe el, vreau să ştiu ce se întâmplă, ce face, unde se duce, cu cine se întâlneşte. Vreau să ştiu cum îşi întrebuinţează timpul, minut de minut.

— Puteţi conta pe mine, zise bătrânul pungaş, dar am nevoie de oarecare vreme...

— Înţeleg. Azi e sâmbătă, până joi o să ştii ceva?

Un strigăt al mătuşii Médie o întrerupse.

— Vine cineva! îi spuse doamna Blanche lui Chupin. Nu trebuie să ne vadă împreună, pleacă repede.

Dintr-o săritură, fostul braconier traversă poteca şi dispăru într-un tufiş. Era şi timpul, un servitor de la castelul Courtomieu sosise lângă mătuşa Médie şi doamna Blanche îi vedea de departe discutând cu multă însufleţire.

Se apropie repede.

— Ah! doa... adică domnişoară, strigă servitorul, sunteţi căutată de mai bine de trei ore. Tatăl dumneavoastră, domnul marchiz, Dumnezeule, ce nenorocire!

— A murit tata?...

— Nu, domnişoară, numai... cum să vă spun! Domnul marchiz a plecat azi dimineaţă să vadă cum sunt îngrijite viile şi s-a întâmplat ceva foarte ciudat. În sfârşit, când s-a întors nu mai era în toate minţile.

— Să ne grăbim, îl întrerupse doamna Blanche.

Şi, fără s-o mai aştepte pe mătuşa Médie, o luă la goană spre castel.

În sfârşit tânăra femeie ajunse în camera

marchizului.

Acesta zăcea în pat. Faţa-i era lividă, plină de pete mari, vineţii. Privirile-i rătăcite se rostogoleau pe sub pleoapele umflate şi o spumă alburie îi apăruse pe buze. Picături de sudoare i se scurgeau pe obraz, şi totuşi dârdâia. Gesticula furios, strigând când mai înnăbuşit, când mai tare cuvinte de neînţeles.

Îşi recunoscu totuşi fiica.

— Iată-te, zise el, te aşteptam.

Blanche rămăsese în prag, încremenită, cu toate că nu era o fire sensibilă şi nici impresionabilă.

— Tată! se bâlbâi ea, pentru Dumnezeu, ce ţi s-a întâmplat?

Marchizul izbucni într-un râs strident.

— Vai! Vai! răspunse el, l-am întâlnit, asta-i! Trebuia să se termine aşa! Îţi spun că l-am văzut, nenorocitul! Îl cunosc bine, eu care de o lună am mereu în faţa ochilor chipul lui blestemat. Pentru că nu mă părăseşte niciodată. L-am văzut... în pădure, aproape de stânca Sanguille. Mă întorceam încet, gândindu-mă la el, când, brusc, pe neaşteptate, s-a ridicat în faţa mea, întinzând braţele şi barându-mi trecerea. „Haide! mi-a strigat, trebuie să vii să mă întâlneşti!” Avea o puşcă, a ţintit şi a tras.

— Vino-ţi în fire, îi zise doamna Blanche cu voce aspră, înţelege că eşti pradă unei halucinaţii! E imposibil să-l fi văzut pe omul de care vorbeşti.

Tânăra femeie ghicea foarte bine pe cine anume credea domnul Courtomieu că văzuse dar nu îndrăznea, nu putea să-i pronunţe numele.

Marchizul continuă totuşi să vorbească, gâfâind:

— Am visat, oare? Nu, chiar Lacheneur mi-a apărut în faţă. Sunt sigur, şi dovada e că mi-a amintit de o împrejurare din tinereţe, pe care n-o ştiam decât noi

doi. Era în timpul Teroarei din ’93 şi era atotputernic la Montaignac, eu eram urmărit pentru că intrasem în corespondenţă cu emigranţii. Bunurile mele trebuiau să fie confiscate şi mi se părea că simt mâna călăului pe umăr, când Lancheneur mă luă la el, mă ascunse, nenorocitul, îmi făcu rost de un paşaport, îmi salvă averea şi capul. Iar eu am făcut să i se taie gâtul. Iată de ce l-am văzut. Trebuie să-l urmez, mi-a spus-o, sunt un om mort!

Se lăsă să cadă pe perne.

Muţi de groază, servitorii schimbau priviri inspăimântate.

Numai doamna Blanche îşi păstră prezenţa de spirit în mijlocul acestor oameni înnebuniţi. Îi făcu semn valetului să se apropie şi îi spuse încet:

— E imposibil să se fi tras asupra tatălui meu.

— Vă cer iertare, domnişoară, dar dezbrăcându-l pe domnul marchiz, am remarcat că are o zgârietură la cap care sângerează, i-am examinat pe dată şapca şi am constatat că are două găuri care nu puteau fi făcute decât de alice. Presupun că a fost bătrânul pungaş care ne omoară căprioarele în plină zi, chiar sub ferestre, Chupin vreau să spun.

— Nu, nu cred să fie el.

Doamna Blanche nu putea dezvălui ce motive avea ca să susţină nevinovăţia bătrânului pungaş. Aşa, că tăcu.

Sosi şi doctorul. Îl examină vreme îndelungată pe domnul de Courtomieu apoi ordonă cataplasme cu muştar, pungi cu gheaţă pe cap, lipitori, o poţiune pe care trebuiau s-o ia repede de la Montaignac. Când medicul se retrase, doamna Blanche îl urmă pe scară.

— Cum e, doctore, îl întrebă ea?

Acesta răspunse şovăind:

— După un şoc de felul ăsta, omul îşi revine.

Numai că pe această tânără femeie n-o interesa dacă tatăl ei îşi revine sau moare. Îşi dăduse seama că dacă voia să-l facă pe Martial să-şi recunoască greşeala, trebuia să-şi creeze o reputaţie cu totul diferită de cea veche. Ocazia era admirabilă şi n-o lăsă să-i scape.

Nicicând o fiică devotată nu-şi îngrijise tatăl cu mai multă dăruire, cu atâtea atenţii delicate. Abia dacă accepta să doarmă noaptea vreo două ore, pe un fotoliu, în aceeaşi cameră. Dar în timp ce stătea acolo, jucând rolul unei surori de caritate – pe care şi-l impusese – gândul ei era la Chupin. Ce făcea oare la Montaignac, îl urmărea pe Martial aşa cum promisese? În sfârşit, sosi şi joia mult aşteptată, şi către ora două alergă grăbită la întâlnire.

Bătrânul pungaş o aştepta aşezat pe un copac răsturnat.

— Vorbeşte!... îi zise doamna Blanche.

— Cu dragă inimă! Numai că n-am nimic de povestit. L-am urmărit ca o umbră pe soţul dumneavoastră. Dar ce vreţi să vă spun? De la călătoria ducelui de Sairmeuse la Paris, Martial e cel care comandă. Da, nu l-aţi mai recunoaşte! Mereu activ, în fiecare dimineaţă îşi face corespondenţa, iar după-amiaza îi primeşte pe toţi care vin cu plângeri. Face pe băiatul bun. Strânge mâna primului venit. Nu iese niciodată, nu se duce la nicio petrecere.

Se opri şi, un timp, tânăra femeie rămase tăcută, tulburată şi încurcată de întrebarea care îi urca pe buze.

— E imposibil să nu aibă vreo iubită! zise ea.

Chupin izbucni în râs.

— Aici e buba, zise el cu o familiaritate jignitoare,

vreţi să vorbiţi de fiica ticălosului acela de Lacheneur, de neruşinata de Marie-Anne?

— Da, răspunse ea, într-adevăr de Marie-Anne voiam să vorbesc.

— Păi n-a apărut deloc, pesemne că a fugit, târfa, cu alt amant, Maurice d’Escorval.

— Te înşeli...

— Deloc! Din toată familia Lacheneur n-a rămas aici decât fiul, Jean, care trăieşte ca un vagabond ce este, din jaf şi furt. Zi şi noapte străbate pădurea cu puşca pe umăr. E înspăimântător la vedere, slab ca un schelet, cu ochii arzând ca doi cărbuni aprinşi.

Doamna Blanche păli. Nu mai avea nicio îndoială că Jean Lacheneur era cel care trăsese în marchizul de Courtomieu.

— Ei bine, eu, zise tânăra femeie, sunt încredinţată că Marie-Anne n-a plecat de aici. Se află probabil la Montaignac. Încearcă să descoperi unde stă; luni ne întâlnim tot aici.

— Voi încerca, răspunse Chupin.

Căută într-adevăr cu ardoare, desfăşurându-şi toată dibăcia, dar în zadar.

— Tot nimic! îi spunea el doamnei Blanche la fiecare întrevedere.

Dar ea nu se da bătută. Gelozia nu se pleacă niciodată; nici chiar în faţa evidenţei.

Într-o dimineaţă, îşi găsi însă iscoada foarte bucuroasă:

— O veste bună! îi strigă de îndată ce o zări, am dat în sfârşit de urma ticăloasei!

XLIII

Trecuse o zi de când, la porunca abatelui Midon, Marie-Anne plecase să se stabilească la Borderie.

Întregul ţinut nu vorbea decât despre această moştenire şi despre testamentul lui Chanlouineau. Iată deci care era vestea cea mare pe care Chupin i-o aducea doamnei Blanche şi din cauza căreia, el, mereu posomorât, părea atât de voios.

Ea îl asculta tremurând de mânie, cu pumnii atât de strânşi încât unghiile îi intrară în carne.

— Ce îndrăzneală, repeta cu o voce gâtuită, ce neruşinare!

Chupin clătină din cap şi zise ca pentru sine:

— Dacă fiecare dintre amanţii ei i-ar da atâta, o să fie mai bogată decât o regină, ar putea să cumpere şi Sairmeuse, şi Courtomieu.

— Şi o femeie ca ea mi-a furat inima lui Martial! strigă doamna Blanche. Ce licori vrăjite le dă să bea această creatură proştilor pe care-i păcăleşte?

Pretinsa josnicie a nefericitei pe care gelozia i-o arăta drept rivală, o făcuse pe doamna Blanche să-şi iasă din fire atât de mult încât, uitând de prezenţa lui Chupin, mărturisise fără nicio reţinere secretul suferinţelor sale.

— Cel puţin, reluă ea, eşti sigur de ceea ce îmi spui, taică Chupin?

— Aşa cum sunt sigur că vă aflaţi aici.

— Cine ţi-a spus toate astea?

— Nimeni, am şi eu ochi. Am fost ieri până la Borderie şi am văzut toate obloanele deschise. Marie-Anne stătea la fereastră.

— Aşadar, întrebă doamna Blanche, cunoşti locul?

— Bineînţeles.

— Unde e?

— Chiar în faţa morii de pe Oiselle, pe aceeaşi parte a râului, la o leghe şi jumătate de aici, aproape de...

— Da, aşa e. Acum îmi amintesc. Ai intrat vreodată în casa aia?

— De mai mult de-o sută de ori, pe când trăia Chanlouineau.

— Atunci trebuie să-mi spui care e planul locuinţei.

— E construită în plin câmp, la o jumătate de foc de armă de drumul mare. Are în faţă un soi de grădină de un sfert de pogon care nu e împrejmuită cu zid, ci numai cu un mic gard viu. De jur-împrejur sunt vii, în afară de latura stângă, unde se află un crâng ce umbreşte un râuleţ.

— Cum e înăuntru?

— Ca peste tot: trei camere mari, pătrate, care dau una în alta, o bucătărie, o altă mică încăpere, întunecoasă...

— Ăsta-i parterul. Să trecem la etaj.

— Acolo, pe cuvânt! n-am urcat niciodată.

— Atâta pagubă; cum sunt mobilate camerele pe care le-ai văzut?

— Ca toate odăile ţăranilor de pe-aici.

Nimeni, desigur, nu bănuia existenţa acelei minunate camere de la etaj pe care Chanlouineau, în nebunia lui, o destinase lui Marie-Anne. Niciodată nu vorbise despre ea, ba chiar luase toate precauţiile să nu fie văzut când adusese mobila.

— Câte uşi are casa? continuă să întrebe doamna Blanche.

— Trei: una spre grădină, una spre crâng, iar a treia comunică cu grajdul. Scara care duce la etaj se află în camera din mijloc.

— Şi Marie-Anne e singură la Borderie?

— Pentru moment absolut singură. Dar presupun că banditul de frate-său se va duce în curând să locuiască la ea.

Doamna Blanche se cufundă într-o visare atât de adâncă şi de prelungită încât, în cele din urmă, bătrânul pungaş se nelinişti.

— Ei bine, zise el, ce facem?

Tânăra femeie tresări, şi un fior o străbătu.

— Nu m-am hotărât încă, răspunse ea, voi reflecta, voi vedea. Nu-l pierde însă din ochi pe Martial. Dacă se duce la Borderie, şi o va face, trebuie să fiu informată. Dacă va scrie, şi precis va scrie, încearcă să-ţi procuri scrisoarea. De aici înainte vreau să te văd din două în două zile. Nu dormi! Gândeşte-te că trebuie să-ţi câştigi locul cel bun pe care ţi-l pregătesc la Courtomieu. Şi acum, pleacă!

Chupin se îndepărtă fără să scoată un cuvânt, dar şi fără să-şi dea câtuşi de puţin osteneala să-şi ascundă dezamăgirea şi nemulţumirea.

— Ocazia s-a ivit, îi lipseşte curajul, dă înapoi, îi e teamă!

Bătrânul pungaş o judeca greşit pe doamna Blanche. Gândurile ei nu erau de natură să-i potolească mânia. Orice ar fi spus Chupin, care era încredinţat, de altfel, ca toţi locuitorii din Sairmeuse, că fiica lui Lacheneur se întorsese din Piemont, doamna Blanche se încăpăţâna să considere această călătorie o poveste caraghioasă. După părerea ei,

Marie-Anne ieşise pur şi simplu din ascunzătoarea în care Martial considerase că era prudent să o ascundă până atunci. Vindicativa femeie era gata să jure că această apariţie era o insultă şi o sfidare la adresa ei.

— Şi eu să mă resemnez! strigă ea. Ah! mi-aş smulge inima din piept dacă ar fi în stare de o asemenea laşitate.

Niciun moment vocea raţiunii nu-i domină tumultul sentimentelor.

Era liberă de acum încolo să se lase, fără nicio restricţie sau control, în voia impulsurilor. Nu mai trebuia să-l îngrijească pe marchizul de Courtomieu. După crizele violente de dementă, după freneziile primei perioade de delir, urmase prăbuşirea, stupoarea morocănoasă a idioţiei. Apoi, într-o dimineaţă, medicul declarase că pacientul e vindecat. Vindecat! Corpul era sănătos, într-adevăr, dar raţiunea îl părăsise. Îi mai rămăsese o unică plăcere, care le înlocuia pe toate celelalte ce tulburaseră viaţa acestui om ambiţios şi calculat: mâncarea. Altădată reţinut, marchizul mânca acum cu o dezgustătoare voracitate. Fiecare masă era o luptă, căci trebuia să întrebuinţezi forţa ca să-i smulgi farfuria cu mâncare.

Adeseori, în timp ce marchizul rătăcea prin imensa grădină a castelului, doamna Blanche, stând la fereastră, îl urmărea cu privirea şi inima i se strângea de o teamă ciudată. Dar acest avertisment al destinului, departe de a o determina să renunţe la planurile ei, nu făcea decât să-i aprindă şi mai mult dorinţa şi speranţa răzbunării.

— Oricine ar prefera moartea acestei nenorociri îngrozitoare! şoptea ea. Ah! Jean Lacheneur s-a răzbunat mai crunt decât dacă glonţul lui şi-ar fi atins ţinta. Şi eu vreau să mă răzbun la fel, trebuie!

Îndoielile n-o împiedicau să-l revadă pe Chupin la două-trei zile, când singură, când însoţită de mătuşa Médie, care stătea de pază. Bătrânul pungaş venea punctual la întâlniri, deşi începuse să se plictisească de meseria de spion.

— Eu risc din plin în acest joc, bombănea el. Speram ca Jean Lacheneur să se ducă să locuiască împreună cu sora lui la Borderie, dar n-a fost aşa. Banditul continuă să bântuie cu puşca în mână şi să se culce în pădure sub cerul liber. Ce vânat urmăreşte? Pe moş Chupin, bineînţeles! Pe de altă parte, am auzit că ticălosul de hangiu şi-a părăsit hanul şi a dispărut. Unde se ascunde? Probabil după vreunul dintre copacii ăştia, alegând locul unde să-şi înfigă cuţitul şi să-mi găurească pielea.

Dar ceea ce îl scotea din fire, în mod deosebit, era faptul că după luni de atentă supraveghere ajunsese la convingerea că dacă odinioară între Martial şi Marie-Anne existase o legătură, acum totul se sfârşise. Fără speranţa unui plăcut şi sigur adăpost la Courtomieu, Chupin ar fi lăsat totul baltă. De fapt, chiar având această perspectivă, de pe la mijlocul lunii august, încetase aproape total supravegherea. Dacă mai venea la întâlniri o făcea pentru că luase plăcutul obicei să ceară de fiecare dată bani pentru micile sale cheltuieli. Şi când doamna Blanche îl întreba, ca întotdeauna, cum îşi petrecea Martial timpul, el povestea cu neruşinare tot ceea ce-i trecea prin minte. Tânăra femeie observă acest lucru. Era la începutul lui septembrie. Într-o zi, întrerupându-l de la primele cuvinte şi privindu-l ţintă, îi spuse:

— Ori mă trădezi, ori nu eşti decât un prost. Ieri, Martial şi Marie-Anne s-au plimbat împreună un sfert de oră la răscrucea de la Croix-d’Arcy.

XLIV

Bătrânul medic din Vigano era un om cumsecade. Părăsise totul ca să vină cât mai repede în ajutorul lui Marie-Anne. Cunoştea bine viaţa şi datora experienţei sale două sublime virtuţi: înţelegerea şi mila faţă de oameni.

Aşa că în cele două săptămâni, cât a stat ascuns la Borderie a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca s-o liniştească pe această nefericită, care i se încredinţase, încercând s-o calmeze şi s-o reabiliteze cumva în propriii ei ochi. Dar de îndată ce el plecă, Marie-Anne, pradă gândurilor născute din singurătate, nu ştiu să se opună tristeţii care o năpădea din ce în ce mai mult. Multe femei în locul ei şi-ar fi dobândit liniştea, s-ar fi bucurat chiar. Oare nu reuşise să ascundă una din acele greşeli care, de obicei, la ţară mai ales, nu pot fi ascunse niciodată? Cine ar fi bănuit ceva cu excepţia, poate, a abatelui Midon? Nimeni, era convinsă de acest lucru, şi ăsta era adevărul. Chupin însuşi, duşmanul ei, nu bănuia nimic. Preocupat să-l supravegheze pe Martial la Montaignac, nu venise nici măcar o singură dată să dea târcoale pe la Borderie în perioada în care doctorul stătuse ascuns aici. Dar nici această certitudine nu-i putea reda liniştea.

Ceea ce o tortura era tocmai faptul pe care nimeni nu-l ştia: adevărul. Şi asta nu era tot. Instinctul sublim al maternităţii se trezise în ea în seara plecării

doctorului. Când îl auzi îndepărtându-se, ducându-i copilul, simţi în toată fiinţa ei o sfâşiere îngrozitoare. N-o să mai revadă aşadar această mică fiinţă pe care o iubea de două ori mai mult, din cauza durerii şi a fricii? Lacrimile începură să-i curgă la gândul că primul lui surâs nu va fi pentru ea. Ah! de n-ar fi fost amintirea lui Maurice, cum ar fi înfruntat, curajoasă, lumea şi ar fi păstrat copilul! Dar promisese; în definitiv Maurice era soţul ei, stăpânul ei şi raţiunea îi spunea că trebuie să-şi păstreze pentru el nu cinstea, vai! ci aparenţele unei onorabilităţi. Şi, pe lângă toate astea sângele îi îngheţa în vene când se gândea la fratele ei. Aflând că Jean se afla prin împrejurimi, trimisese să fie căutat şi, după multe tergiversări, într-o seară, acesta se hotărî să-şi facă apariţia la Borderie. Nefericitul care şi în timpul anilor de prosperitate îşi îndepărta toţi prietenii datorită figurii sale dubioase, căpătase acum, când ducea o viaţă de mizerie, înfăţişarea sălbatică a disperării. Era slab, cu obrazul ars de soare şi tăbăcit şi, datorită acestui lucru, ochii săi în care ura strălucea întruna furibundă, arzătoare, păreau şi mai adânci şi mai negri.

Când intră, Marie-Anne se dădu înapoi înspăimântată; nu-l recunoscuse şi nu-şi reveni decât atunci când îl auzi spunând:

— Sunt eu, surioară!

— De ce n-ai venit mai de mult? Din fericire, iată-te acum aici. Nu ne vom mai despărţi, n-ai să mă mai părăseşti, am atâta nevoie de protecţie şi de afecţiune! Ai să locuieşti împreună cu mine.

— Imposibil, Marie-Anne.

— De ce, Dumnezeule!

— Pentru că, răspunse el, am dreptul să dispun numai de viaţa mea, nu şi de a ta. Nu trebuie să ne

mai cunoaştem. Te reneg azi, ca să mă poţi şi tu renega într-o zi. Da, te reneg pe tine, singura fiinţă la care ţin. Cei mai înrăiţi duşmani ai tăi nu te-au calomniat vreodată aşa cum am făcut-o eu. Lumea trebuie să ne ştie certaţi de moarte, pentru ca niciodată, tu şi Maurice, să nu fiţi acuzaţi de complicitate cu mine, orice voi face.

O presimţire îngrozitoare, dureroasă ca o rană, trecu prin mintea lui Marie-Anne.

Recunoştea aceaşi idee fixă, fatală, care pusese într-o zi stăpânire pe mintea tatălui lor şi căreia acesta îi sacrifiscare totul, familie, prieteni, avere, prezentul şi viitorul; chiar onoarea fiicei sale, obsesie care făcuse să curgă valuri de sânge, costase viaţa unor nevinovaţi şi care, în cele din urmă, îl dusese pe el însuşi la eşafod.

— Jean, şopti ea, aminteşte-ţi de tata.

Fiul lui Lacheneur se făcu livid, pumnii i se strânseră, dar avu puterea să-şi înăbuşe mânia gata să izbucnească.

— Tocmai pentru că îmi amintesc de tata, zise el, se va face dreptate. Ah! ticăloşii, n-ar fi avut atâta îndrăzneală dacă toţi fiii ar fi fost hotărâţî cum sunt eu. Familia Sairmeuse şi de Courtomieu vor mai auzi de mine.

Marie-Anne se lăsă să cadă în genunchi şi, împreunându-şi mâinile, i se adresă cu voce rugătoare:

— Jean, te implor, renunţă la planurile tale nelegiuite. În numele mamei, vino-ţi în fire; ceea ce plănuieşti tu e o crimă!

— Să lăsăm asta, zise el, am greşit că ţi-am mărturisit speranţele mele. Nu mă face să regret că am venit!

Atunci Marie-Anne încercă o altă stratagemă:

— Rămâi cu mine, îl rugă ea. M-ai face atât de fericită! Acordă-mi câteva ore şi apoi poţi pleca. Nu ne-am văzut de atâta vreme, am suferit atât, am o mulţime de lucruri să-ţi spun! Jean, iubitul meu frate, oare nu mă mai iubeşti!

Inima lui Jean se umplu de tandreţe, dar printr-un efort extraordinar îşi învinse emoţia care îl cuprinsese şi, cu o voce răguşită, repetă:

— E cu neputinţă, cu neputinţă.

Şi cum soră-sa se agăţase de el, o strânse la piept şi-i spuse:

— Biata mea surioară, sărmană Marie-Anne, nu vei şti niciodată cât mă costă să mă despart de tine. Dar aşa trebuie. Până şi faptul că am venit aici e o imprudenţă. Nici nu-ţi dai seama la ce pericole te expui dacă s-ar bănui că există o înţelegere între noi. Vreau linişte şi fericire pentru Maurice şi pentru tine, ar fi o crimă să vă amestec în lupta mea înverşunată. După ce vă veţi căsători, gândiţi-vă câteodată şi la mine.

O îmbrăţişă pe Marie-Anne cu un soi de uitare de sine şi, cum ea nu-l lăsa să plece, o ridică şi o aşeză pe un scaun, smulgându-se brusc din îmbrăţişarea ei.

— Rămâi cu bine, îi spuse el, când mă vei revedea tata va fi răzbunat.

Marie-Anne se ridică, gata să alerge spre el ca să-l reţină; prea târziu însă. Jean deschisese uşa şi fugise. O teamă nedefinită şi totuşi înspăimântătoare încleşta inima tinerei femei. Se simţea târâtă într-un vârtej de patimi, uri, răzbunări şi crime, şi o voce îi spunea că va fi strivită fără milă.

Alte griji o sustraseră însă de la aceste presimţiri funeste.

Într-o seară, în timp ce-şi pregătea masa în prima încăpere, auzi la uşă, care era zăvorâtă, un fâşâit de hârtie împăturită. Când se uită într-acolo văzu că i se băgase o scrisoare pe sub uşă. Curajoasă, fără să ezite, alergă să deschidă. Nimeni!

Tremurând, ridică scrisoarea, se apropie de lumină şi se uită ce scria pe plic.

— De la marchizul de Sairmeuse, şopti ea, uluită.

Recunoscuse scrisul lui Martial. Primul ei gând a fost să ardă scrisoarea şi apucase să o apropie de flacără, când amintirea prietenilor ascunşi la ferma lui taica Poignot o opri: „Pentru ei, se gândi ea, trebuie s-o citesc”

Rupse sigiliul cu blazonul familiei Sairmeuse şi citi:

„Dragă Marie-Anne.

Probail ai ghicit cine a fost omul care a ştiut să imprime evenimentelor o direcţie cu totul nouă şi desigur surprinzătoare. Poate ai înţeles motivele care l-au determinat s-o facă. Dacă e aşa, sunt răsplătit pentru eforturile mele căci nu mai poţi să-mi refuzi prietenia şi stima.

Totuşi, încercarea mea de a îndrepta lucrurile nu s-a încheiat. Am pregătit totul pentru revizuirea procesului, în baza căruia baronul d’Escorval a fost condamnat la moarte, sau pentru un recurs de graţiere. Dumneata trebuie să ştii unde se ascunde domnul d’Escorval; fă să-i parvină planurile mele, află de la el ce preferă; revizuirea procesului sau pur şi simplu graţierea. În cazul în care se decide pentru o nouă judecată, voi obţine pentru el un permis de liberă trecere semnat de Maiestatea Sa.

Aştept un răspuns ca să acţionez.

Marie-Anne rămase înmărmurită.

Pentru a doua oară Martial o tulbura profund prin generozitatea pasiunii sale.

Iată deci de ce erau capabili cei doi bărbaţi care o iubiseră atât de mult şi pe care ea îi respinsese!

Unul, Chanlouineau, după ce murise din cauza ei, o mai ocrotea încă.

Celălalt, marchizul de Sairmeuse, îşi sacrifica pentru ea convingerile, prejudecăţile clasei sale, risca, într-un mod admirabil de imprudent, situaţia politică a familiei. Pe când, cel pe care sufletul ei îl alesese, tatăl copilului ei, Maurice d’Escorval, nu dăduse niciun semn de viaţă de cinci luni de când o părăsise.

Toate aceste gânduri confuze dispărură însă în faţa îngrozitoarei îndoieli care îi trecu prin minte:

— Dacă scrisoarea lui Martial ascundea o capcană?

Rezultatul şovăielilor sale fu acela că timp de două săptămâni ezită să se ducă în locul unde obişnuia să se întâlnească cu taica Poignot. Când în cele din urmă se duse, nu-l găsi aici pe vrednicul fermier ci pe abatele Midon, foarte neliniştit de absenţa ei. Era noapte, dar, din fericire, Marie-Anne ştia scrisoarea lui Martial pe de rost. Abatele o puse s-o repete de două ori şi, când ea termină, îi spuse:

— Acest tânăr are viciile şi prejudecăţile datorate obârşiei şi educaţiei primite, dar inima lui e nobilă şi generoasă. După părerea mea, ar fi o greşeală să nu profităm de generozitatea lui. Dă-mi scrisoarea şi, după ce mă voi sfătui cu baronul, îţi voi comunica hotărârea luată.

Aşa că douăzeci şi patru de ore mai târziu, abatele

Midon, aşteptând-o nerăbdător la locul stabilit, îi spuse:

— Domnul d’Escorval este întru totul de părerea mea; trebuie să avem încredere în domnul marchiz de Sairmeuse. Numai că baronul fiind nevinovat, nu poate, nu vrea să accepte graţierea. Cere revizuirea sentinţei.

— Dacă aşa stau lucrurile, zise ea, vă rog să-mi daţi o ciornă a scrisorii pe care să i-o scriu domnului Martial.

Preotul nu răspunse imediat. În cele din urmă se hotărî;

— Nu trebuie să-i scriem, zise el. O scrisoare nu ajunge întotdeauna la destinaţie, se poate rătăci uneori. Trebuie să te întâlneşti cu domnul de Sairmeuse.

Marie-Anne se dădu înapoi mai înspăimântată decât dacă un strigoi s-ar fi ivit din pământ, la picioarele ei.

— Niciodată, părinte, strigă ea, niciodată!

— Îţi înţeleg împotrivirea, copila mea, zise blând preotul, reputaţia ta a avut mult de suferit din cauza asiduităţilor marchizului de Sairmeuse. Dar nu avem timp pentru şovăieli, datoria îşi spune cuvântul, şi tu trebuie să faci acest sacrificiu pentru salvarea unui nevinovat distrus din cauza tatălui tău. Şi pe dată îi explică tot ceea ce trebuia să-i spună şi nu plecă decât după ce obţinu promisiunea că va fi ascultat.

Şi, aşa cum făgăduise, Marie-Anne îi trimise vorbă lui Martial să se întâlnească la răscrucea de la Croix-d’Arcy. Dar niciodată vreun sacrificiu nu i se păru mai dureros.

Motivul pentru care această întâlnire îi displăcea nu era cel pe care îl presupunea abatele Midon.

Reputaţia ei! Vai! O ştia pierdută pentru totdeauna. Cu două săptămâni în urmă nu s-ar fi neliniştit din pricina acestei întrevederi. Pe atunci, e adevărat, nu-l mai ura pe Martial, îi era însă indiferent, pe câtă vreme acum... Îndreptându-se spre locul întâlnirii îşi spunea că Martial o va jigni cu galanteria lui uşuratică, după cum îi stătea în fire, şi se bucura aproape la acest gând.

Se înşelase însă.

Martial era teribil de emoţionat – Marie-Anne observă acest lucru, deşi ea însăşi era foarte tulburată – şi nu îi adresă niciun cuvânt în afară de cele referitoare la treburile care îl priveau pe baron. Numai după ce termină tot ceea ce avea de spus, şi se declară de acord cu toate condiţiile, o întrebă cu tristeţe:

— Suntem prieteni, nu-i aşa?

Cu o voce sfârşită, Marie-Anne răspunse:

— Da.

Asta fusese tot. El încălecă din nou şi se îndreptă spre Montaignac.

Pironită locului, răsuflând din greu, cu obrajii în flăcări, profund tulburată, Marie-Anne îl urmări o clipă cu privirea şi, într-o străfulgerare, în sufletul ei se făcu lumină.

— Dumnezeule! strigă, cât de mârşavă sunt! Oare nu-l mai iubesc, nu l-am iubit niciodată pe Maurice, soţul meu, tatăl copilului meu?

Vocea îi mai tremura încă din cauza îngrozitoarei emoţii când îi povesti abatelui Midon amănuntele întrevederii. Dar acesta nu observă nimic. Nu se gândea decât la salvarea domnului d’Escorval.

— Baronul va aştepta, ascuns la dumneata, permisul de liberă trecere al Maiestăţii Sale. Aşa că

pregăteşte totul pentru mâine seară. La căderea nopţii, unul dintre băieţii lui Poignot va aduce în două rânduri tot ce avem la fermă. Pe la unsprezece, îl vom urca pe domnul d’Escorval într-o şaretă şi, pe onoarea mea! vom cina cu toţii la Borderie.

Îndreptându-se spre casă, Marie-Anne se gândea că nu va mai fi singură, că o va avea lângă ea pe doamna d’Escorval, care îi va vorbi despre Maurice, şi că toţi prietenii vor fi în jurul ei ajutând-o să nu se mai gândească la Martial, care ajunsese s-o obsedeze.

Aşa că, a doua zi, era veselă cum nu mai fusese de luni de zile. Bătuse ora opt seara când auzi un fluierat... Era semnalul fiului lui Poignot, care aducea un fotoliu pentru bolnav, trusa şi cutia cu medicamente a abatelui, un sac de cărţi. Marie-Anne puse toate aceste obiecte în camera de la primul etaj, pe care Chanlouineau o dorise atât de minunată în cinstea ei şi pe care ea o destina baronului. În cele din urmă ieşi pentru a ieşi în întâmpinarea tânărului Poignot, care o anunţase că se întoarce. Noaptea era întunecoasă, Marie-Anne se grăbea, aşa că nu observă în mica sa grădină, lângă un tufiş de liliac, două umbre nemişcate.

XLV

Prins cu minciuna de doamna Blanche, Chupin rămase un minut fără grai. Vedea spulberându-se acea perspectivă atât de atrăgătoare a unui adăpost la Courtomieu.

Cu toate astea, îşi regăsi siguranţa şi spuse pe un ton ce se voia sincer:

— S-ar putea să fiu doar un prost, dar n-aş înşela nici măcar un copil. Vi s-a dat o ştire falsă.

— Deţin informaţia de la două persoane care, cu siguranţă, nu ştiau cât e de importantă pentru mine şi între care, evident, nu exista nicio înţelegere.

Glasul tinerei femei trăda o asemenea certitudine încât Chupin încetă să mai nege şi îşi schimbă tactica.

Prefăcându-se umil, mărturisi că, într-adevăr, în ajun slăbise supravegherea; avusese treburi, unul dintre băieţi cel mai mic, îşi scrântise piciorul, apoi se întâlnise cu nişte prieteni care îl târâseră la cârciumă, îi făcuseră cinste şi băuse mai mult decât de obicei, astfel încât...

— Ce-a fost, a fost, taică Chupin, îl întrerupse tăios doamna Blanche, dar ce vei face acum ca să-ţi repari greşeala?

— Voi dovedi că nimeni nu poate să-şi bată joc de mine fără să-mi iau revanşa. Întâi de toate, îl las în plata domnului pe marchizul de Sairmeuse ca să mă ocup numai de stricata aia de Marie-Anne. Foarte aproape de casa de la Borderie există un mic crâng;

din seara asta mă instalez acolo, şi să fiu al naibii dacă măcar o pisică va intra în casă fără ca eu s-o văd.

Doamna Blanche nu mai insistă, dar, scoţând din portofel trei ludovici, îi întinse lui Chupin, spunându-i:

— I-ai şi bagă de seamă, nu te îmbăta. Încă o greşeală ca asta şi mă voi vedea obligată să mă adresez altuia.

Generozitatea doamnei Blanche nu era decât un şiretlic destinat să-i ascundă neîncrederea. De ce n-ar fi trădat-o şi pe ea acest mizerabil, a cărui meserie era să trădeze? Cine o asigura că nu era ea însuşi supravegheată? Cum să afle cât mai repede acest lucru? Nu vedea decât un mijloc, neplăcut fără îndoială, dar sigur; să-l urmărească ea însăşi pe spionul ei. Această idee o obseda într-atât încât după cină, cum se făcuse noapte, o chemă pe mătuşa Médie.

— Mătuşă, ia-ţi repede mantaua, îi porunci ea, trebuie să fac un drum şi mă vei însoţi.

Cum servitorii tocmai cinau şi ei, doamna Blanche şi mătuşa Médie reuşiră să ajungă, fără să fie văzute, până la o portiţă a grădinii, care dădea spre câmp. Doamna Blanche se îndreptă spre Borderie. Noaptea era minunată, dar grozav de întunecoasă şi în fiecare clipă cele două femei se opreau în faţa vreunui gard viu sau a unui şanţ. De două ori se rătăciră. În sfârşit, după mai bine de o oră, doamna Blanche răsuflă uşurată. Recunoscuse casa lui Chanlouineau. Se opri în mica pădurice pe care Chupin o numise crâng.

— Am ajuns deci, întrebă mătuşa Médie?

— Da, dar taci, rămâi aici, vreau să văd ceva.

— Cum, mă laşi singură? Blanche, te rog, ce vrei să faci? Dumnezeule, mă înspăimânţi, mi-e frică!

Tânăra femeie se şi îndepărtase însă. Străbătu mica pădurice în toate direcţiile, căutându-l pe Chupin, dar nu-l găsi.

— Am ghicit, îşi spuse furioasă, mizerabilul mă trage pe sfoară.

Se reîntoarse la mătuşa Médie, pe jumătate moartă de spaimă, şi amândouă înaintară până la marginea crângului, într-un loc de unde se vedea faţada casei. Două ferestre de la primul etaj erau luminate de o lumină roşietică, ce pâlpâia. Era evident că în încăpere ardea focul. Doamna Blanche, tocmai se gândea să mai înainteze când un şuierat o ţintui locului. Privi într-acolo şi, cu tot întunericul, observă în mijlocul cărării ce ducea de la casă la drumul mare un om încărcat cu nişte obiecte, pe care nu le putu distinge.

Aproape imediat, o femeie, Marie-Anne desigur, ieşi în întâmpinarea lui. Nu schimbară decât două-trei cuvinte şi intrară în casă. Apoi omul apăru din nou fără încărcătura lui şi se îndepărtă.

— Ce poate să însemne asta? şopti doamna Blanche.

Aşteptă răbdătoare mai mult de o jumătate de oră şi, cum nimic nu se mişca, i se adresă mătuşii Médie:

— Să ne apropiem, vreau să mă uit pe geam.

Se apropiară, dar în momentul în care ajunseră în mica grădină, uşa casei se deschise atât de brusc încât nu avură decât timpul să se ascundă după o tufă de liliac.

Marie-Anne ieşi fără să încuie uşa cu cheia, imprudenta! Coborî pe cărarea îngustă, ajunse la şosea şi dispăru.

Atunci doamna Blanche, strângând-o de braţ pe mătuşa Médie atât de tare încât o făcu aproape să

strige, i se adresă cu voce înăbuşită:

— Aşteaptă-mă aici, şi, orice s-ar întâmpla, orice ai auzi, dacă vrei să-ţi sfârşeşti zilele la Courtomieu, să nu scoţi un cuvânt şi să nu te mişti de aici până nu mă întorc.

Şi intră în casă...

Ieşind, Marie-Anne lăsase o lumânare pe masa din prima încăpere. Doamna Blanche o luă şi vizită, plină de îndrăzneală, tot parterul. În ciuda descrierilor lui Chupin, sărăcia acestei locuinţe ţărăneşti o emoţiona. Nu exista altă podea decât pământul gloduros, pereţii de-abia erau văruiţi; mese grele, abia cioplite, câteva scaune grosolane, taburete şi bănci de lemn constituiau tot mobilierul. Evident Marie-Anne locuia în ultima cameră. Era singura în care se afla un pat, unul din acele imense paturi cum se găsesc la ţară, largi şi înalte, cu baldachin susţinut de coloane răsucite, drapat cu perdele verzi care alunecau pe şine de fier. La capătul patului, agăţat de perete, atârna un agheasmatar. În faţa ferestrei, pe o măsuţă de lemn, se afla o ulcică de apă şi un lighean obişnuit de faianţă. Doamna Blanche era gata să se întrebe dacă gelozia n-o făcuse să-şi piardă minţile. Îndoielile îi reveniră în bucătărie. Pe cuptor se afla o oală care mirosea plăcut şi pe cenuşa fierbinte din vatră mai multe crătiţi.

— Toate astea nu pot fi pentru ea, şopti doamna Blanche.

Şi îşi aduse aminte de cele două ferestre de la etajul întâi pe care le văzuse luminate de flacăra tremurătoare a focului. „Trebuie să văd ce e acolo, sus, gândi ea.” Scara se afla în camera din mijloc; urcă repede, împinse uşa şi nu-şi putu reţine un strigăt de supriză şi de mânie.

Se afla în camera din care Chanlouineau făcuse sanctuarul marii sale iubiri.

— Iată deci adevărul! îşi spuse doamna Blanche, înmărmurită de uimire şi eu care, adineauri, jos, mă mai îndoiam încă.

Totul de altfel dovedea că Marie-Anne aştepta pe cineva: focul aprins, un fotoliu mare, împins lângă cămin, papucii brodaţi aşezaţi în faţa fotoliului. Pe cine putea să aştepte, dacă nu pe Martial? Fără îndoială individul care fluierase îi anunţa sosirea amantului, şi ea ieşise ca să alerge în întâmpinarea lui. Pe placa şemineului se afla o ceaşcă plină cu supă încă fumegândă.

Doamna Blanche se întreba cum ar putea să folosească această descoperire pentru răzbunarea ei, când ochii i se opriră pe o cutie mare de stejar, care era deschisă pe masă, plină cu fiole şi borcănaşe. Se apropie maşinal şi descoperi printre flacoane două, din sticlă albă, pe care cuvântul otravă era scris deasupra unor semne indescifrabile. O diabolică inspiraţie asocie în mintea ei conţinutul acestor sticluţe cu ceaşca rămasă pe şemineu. Un gând înspăimântător o reţinu. Martial urma să vină cu Marie-Anne, cine ar fi putut să spună care dintre ei va bea din cană?

— Soarta va hotărî! şopti ea. E mai bine să-l ştiu pe soţul meu mort decât aparţinând altei femei!

Şi, cu o mână hotărâtă, luă la întâmplare unul din flacoane şi, fără să şovăie, fără să pălească, fără mustrare de cuget îl goli în întregime în cană. Apoi răsuflă uşurată. Acum să se pună la adăpost şi va fi răzbunată. Se îndrepta spre uşă când fu cuprinsă de panică auzind zgomotul unor paşi pe scară. Urcau două persoane. Unde să fugă, unde să se ascundă?

Îi rămânea o singură posibilitate: baia.

Marie-Anne intră urmată de un ţăran tânăr, care ducea un pachet mare. Acesta puse pachetul jos şi răsuflă zgomotos.

— Iată deci că am terminat şi cu mutarea. S-a făcut uşor şi sper că nu ne-a văzut nimeni. Acum domnul poate să vină.

— La ce oră pleacă?

— O să înhame la ora unsprezece, aşa s-a hotărât; va fi aici către miezul nopţii.

— Mai am deci încă trei ore înaintea mea, zise Marie-Anne, e mai mult decât îmi trebuie. Cina e gata, vreau să aşez masa acolo, în faţa focului.

— Eu trebuie să mă întorc acum. La revedere domnişoară Lacheneur.

— La revedere Poignot.

Numele de Poignot nu-i spunea nimic doamnei Blanche. Ah! dacă ar fi auzit pronunţându-se numele domnului d'Escorval, al baroanei sau al abatelui Midon, hotărârea ei s-ar fi clătinat şi, cine ştie cum ar fi decurs atunci lucrurile! Căci pentru doamna Blanche „domnul" era Martial. Se vedea aşadar obligat să rămână două ore şi jumătate singură cu Marie-Anne. Avea deci mai mult timp decât îi trebuia ca să comită în siguranţă crima, răzbunarea, şi să se sustragă pedepsei. Când se va descoperi otrăvirea, ea va fi departe; luase toate măsurile ca să nu se ştie că plecase de la Courtomieu, nimeni n-o văzuse, mătuşa Médie îşi va ţine gura. Şi apoi, cine va îndrăzni să se gândească la ea, marchiză de Sairmeuse, născută Blanche de Courtomieu! Creatura asta însă nu bea? gândi ea.

Marie-Anne uitase într-adevăr de supă. Desfăcuse pachetul şi, urcată pe un scaun, aranja hainele într-un

dulap mare. Lucrurile odată aranjate şi dulapul închis, începu să se ocupe de cină şi împinse o măsuţă în faţa semineului. Atunci, observă ceaşca. Şi luând-o, o duse la gură. Nu bău decât o înghiţitură şi cu o greaţă evidentă o îndepărtă de buze.

O spaimă cumplită încleşta inima doamnei Blanche. „Ticăloasa, se gândea ea, i s-a părut oare că băutura are un miros deosebit?”

Câtuşi de puţin, dar supa se răcise şi o pojghiţă de grăsime se adunase pe deasupra, făcând-o pe Marie-Anne să se îngreţoşeze. Aşa că luă o linguriţă, adună grăsimea şi mestecă îndelung în supă ca s-o amestece. Apoi bău şi, punând cana pe şemineu, îşi reluă munca.

Se sfrâşise! Deznodământul nu mai depindea acum de voinţa doamnei Blanche. Dacă îşi dădea foarte limpede seama că înfăptuise o crimă, ura prea mare o împiedica încă să înţeleagă cât de oribil şi laş era gestul ei. Îşi tot spunea chiar că ceea ce făcuse nu era decât un act de dreptate, că doar se apărase, că răzbunarea era mai prejos de jignirea suferită şi că nimic nu răscumpăra torturile pe care le îndurase. Totuşi, după un moment, o teamă sumbră o cuprinse. Nu prea ştia nimic în privinţa efectelor otrăvii. Îşi închipuise că Marie-Anne se va prăbuşi fulgerată şi că ea va putea să fugă. Dar timpul trecea şi Marie-Anne continua să se ocupe de pregătirea cinei, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Spaima îi spori şi mai mult când o văzu pe Marie-Anne că ia lumânarea, se îndreaptă spre uşă şi coboară.

— Probabil, îşi spunea Blanche, mânioasă la culme, eticheta a minţit!

Vai! nu. Fu sigură de asta de îndată ce Marie-Anne se întoarse. În mai puţin de cinci minute, cât

rămăsese la parter, se schimbase ca după o boală îndelungată. Faţa îi era îngrozitor de palidă şi acoperită cu pete vinete, ochii dilataţi străluceau ciudat, dinţii îi clănţăneau. Lăsă să-i cadă mai curând decât aşeză pe masă farfuriile pe care le adusese. Apoi rămase în picioare în faţa căminului, plimbând în jur o privire pierdută. Îşi trecea mereu mâna peste fruntea care se acoperea de o sudoare rece, maxilarele i se strângeau în gol, respira gâfâit Deodată, i se făcu greaţă, se clătină şi se prăbuşi într-un fotoliu, strigând:

— Ah! Dumnezeule! ce durere!

XLVI

Îngenuncheată lângă uşa întredeschisă, tremurând de nelinişte, doamna Blanche urmărea efectele otrăvii pe care o vărsase.

După criza care o doborâse Marie-Anne rămăsese într-o stare de prostaţie din care nu-şi mai revenea. Ai fi crezut că murise văzând-o cum zăcea în fotoliu, dacă n-ar fi fost mişcarea continuă a maxilarelor şi horcăitul adânc şi stins care îi sfâşia gâtlejul.

I se făcu din nou greaţă şi începu să vomite. La fiecare opintire tot corpul i se zgâlţâia, pieptul i se ridica gata să se spargă şi un tremur puternic îi scutura umerii. Încetul cu încetul faţa-i căpătă o culoare pământie, petele de pe obraz se accentuară, ochii i se injectară, iar sudoarea i se prelingea în broboane mari de pe frunte. Durerile erau probabil insuportabile: gemete stinse alternau cu adevărate urlete. Îi chema în ajutor, cu o voce sfâşietoare, pe toţi cei pe care îi cunoscuse: doamna d'Escorval, abatele Midon, Maurice, fratele ei, Chanlouineau, Martial!

Martial! doar acest nume rostit astfel şi fu de ajuns să stingă toată mila din inima doamnei Blanche. „Suferă! gândi ea, tu, care i-ai inspirat lui Martial curajul să mă părăsească pe mine, soţia lui, pe mine, marchiza de Sairmeuse, aşa cum niciun lacheu beat nu îndrăzneşte s-o părăsească pe ultima dintre stricate. Mori, şi soţul meu se va căi şi se va întoarce

la mine.”

În curând Marie-Anne nu avu nici măcar puterea să se mai vaiete. Ochii i se stinseră, după un mare efort, care îi aduse pe buze o spumă sângerie, capul îi căzu pe spate şi nu se mai mişcă.

— S-a sfârşit, oare? se întrebă doamna Blanche.

Se ridică, dar picioarele îi tremurau atât de tare încât abia o mai ţineau, şi fu silită să se rezeme de perete. Niciodată n-ar fi putut concepe un spectacol ca acela la care tocmai asistase. Ştia că otrava omoară, dar nu bănuia ce înseamnă agonia morţii prin otrăvire. Nu voia decât să fugă, să se îndepărteze cât mai repede, să plece din casa aceea a cărei podea îi ardea tălpile. Mai aşteptă câteva minute, şi în sfârşit, văzând că Marie-Anne rămâne în continuare nemişcată se încumetă să deschidă încet uşa băii şi să înainteze în cameră.

Nu făcuse nici trei paşi că, brusc, Marie-Anne, ca şi când ar fi fost străbătută de un curent electric, se ridică dintr-o dată, cu braţele în lături, ca să-i bareze trecerea.

Gestul a fost atât de înspăimântător, încât doamna Blanche se dădu înapoi până în dreptul uneia dintre ferestre.

— Marchiza de Sairmeuse! se bâlbâi Marie-Anne, Blanche aici!

Şi explicându-şi suferinţele prin prezenţa acestei tinerei femei care-i fusese prietenă, strigă:

— M-ai otrăvit!

Pentru nimic în lume, de vreme ce fusese descoperită, doamna Blanche n-ar fi consimţit să nege. Înainta hotărâtă şi spuse răspicat:

— Ei bine, da, mi-am luat revanşa. Crezi că n-am suferit în seara când ţi-ai trimis fratele să-l smulgă de

lângă mine pe soţul meu, pe care de atunci nu l-am mai văzut!

— Eu, pe soţul dumitale nu înţeleg.

— Îndrăzneşti să susţii că nu eşti amanta lui Martial!

— Ieri, pentru prima oară, după evadarea baronului d’Escorval, l-am văzut pe marchizul de Sairmeuse!

Efortul pe care îl făcuse ca să se ridice, să stea în picioare, să vorbească, o epuizase pe Marie-Anne; se prăbuşi din nou în fotoliu.

Dar doamna Blanche era neîndurătoare.

— Spune-mi atunci de unde ai mobila asta frumoasă, tapetul de mătase, covoarele, tot luxul care te înconjoară?

— De la Chanlouineau.

— Fie, zise doamna Blanche, ridicând din umeri cu un surâs ironic, dar în seara asta tot pe Chanlouineau îl aştepţi? Pentru el ai pus să se încălzească papucii brodaţi şi ai pregătit masa? Pe cine aştepţi? insistă ea; să vedem, răspunde.

Marie-Anne gândea atât cât îi îngăduia suferinţa de neîndurat. Să-l numească pe baronul d’Escorval nu însemna oare să-l ducă la pierzanie, să-l trădeze! Îi veni o idee. Cu toate că orice mişcare, cât de mică, îi provoca cele mai atroce dureri, avu puterea să-şi descheie rochia şi, sfâşiindu-şi corsajul, scoase o hârtie împăturită.

— Nu sunt amanta marchizului de Sairmeuse, rosti ea cu voce sfârşită, sunt soţia lui Maurice d’Escorval iată dovada, citeşte.

Doamna Blanche abia citi, că trăsăturile i se descompuseră, deveni la fel de palidă ca victima sa, privirea i se tulbură, urechile începură să-i ţiuie şi se simţi scăldată într-o sudoare rece. Hârtia nu era

altceva decât certificatul de la căsătoria religioasă a lui Maurice cu Marie-Anne, semnat de preotul din Vigano, de bătrânul doctor şi de caporalul Bavois, datat şi sigilat cu pecetea parohiei. Dovada era indiscutabilă.

Adevărul lumină într-o străfulgerare mintea doamnei Blanche. Comisese o crimă inutilă, asasinase o nevinovată. Nu se mai gândi la nimic şi, uitând la câte pericole se expunea, începu să strige cu voce răsunătoare.

— Săriţi! Ajutor! Ajutor!

Era ora unsprezece, totul dormea; ferma cea mai apropiată se afla la un sfert de milă.

Jos, în grădină, mătuşa Médie auzea, fără îndoială, dar mai curând s-ar fi lăsat tăiată în bucăţi decât să intre. Şi totuşi se găsi cineva care să audă aceste strigăte disperate după ajutor. Dacă n-ar fi fost atât de tulburate din cauza durerii şi neliniştii, cele două tinere ar fi remarcat scârţâitul scării sub greutatea unui om care urca cu paşi furişaţi.

Nu era un salvator, căci nu se arătă.

Marie-Anne înţelegea foarte bine că nu mai era nicio speranţă pentru ea, că frigul morţii îi cuprindea încetul cu încetul inima. Simţea că viaţa i se scurge. Aşa că atunci când doamna Blanche păru gata să se năpustească afară ca să alerge după ajutor, o reţinu cu un gest blând şi spuse cu voce stinsă, începând s-o tutuiască, şi ea, aşa cum făcea altădată:

— Blanche! Nu mai striga, la ce bun! Rămâi, stai liniştită, măcar să mor în pace. Nu va dura mult!

— Taci, nu vorbi aşa! Nu trebuie, nu vreau să te las să mori! Ce se va întâmpla cu viaţa mea după aceea!

Marie-Anne nu răspunse. Otrava îşi continua opera de distrugere. Buzele i se tumefiaseră şi mâinile,

paralizate, nemişcate, nu mai răspundeau voinţei ei.

— Nimic nu mă mai poate salva, şopti ea cu o voce abia desluşită şi întreruptă de sughiţuri sinistre; dar nu mă plâng. Nu regret că nu voi mai trăi. Am suferit atâta de un an încoace, am îndurat atâtea umilinţe, am plâns atâta...

Cuvintele se stinseră de parcă ar fi aţipit, durerile atroce se potoliră, se lăsa cuprinsă de braţele morţii.

Deodată un gând ţâşni din întuneric, un gând atât de înspăimântător, încât îi smulse un strigăt:

— Copilul meu!...

Adunându-şi printr-un efort supraomenesc tot ceea ce otrava îi lăsase din voinţă, energie şi putere, se ridică în fotoliu cu faţa contractată de o groază de nespus.

— Blanche! rosti ea cu o tărie de care n-ai fi crezut-o în stare, ascultă-mă; am să-ţi spun secretul vieţii mele... nimeni nu-l bănuieşte... Am un fiu de la Maurice. Dar, vai! Maurice a dispărut de luni de zile. Dacă a murit, ce se va întâmpla cu fiul nostru? Blanche, jură-mi, tu care mă ucizi, că mă vei înlocui pe lângă copilul meu.

Blanche fu cuprinsă de ameţeală.

— Jur! zise ea, jur!

— Bine! cu acest preţ, numai cu acest preţ te iert! Dar ia aminte! Nu uita că ai jurat! Blanche! Dumnezeu îngăduie uneori morţilor să se răzbune! Ai jurat, să nu uiţi! Mi-a fost frică. M-am despărţit de copilul meu. Gelozia ta şi moartea sunt pedeapsa. Biata fiinţă, am în credinţat-o unor străini... Cât sunt de nenorocită... nenorocită...

Mai bolborosi apoi câteva cuvinte nedesluşite. Doamna Blanche, scoasă din minţi, avu puterea să-i ia braţul şi s-o zgâlţâie.

— Cui i-ai încredinţat copilul, întrebă, cui? unde? Marie-Anne, încă un cuvânt, unul singur, un nume, Marie-Anne!

Buzele nefericitei se mişcară, dar din gâtlej nu-i ieşi decât un horcăit surd.

O convulsie supremă o răsuci ca pe o legătură de vreascuri, alunecă pe covor şi căzu pe spate...

Murise, murise fără să fi putut rosti numele bătrânului doctor din Vigano.

Înspăimântată, ucigaşa rămase în mijlocul camerei, lividă şi mai nemişcată decât o statuie, cu fruntea scăldată într-o sudoare îngheţată. Nu-şi mai dădea seama de nimic. Uitase de toate, chiar de sine însăşi, şi nu-şi mai amintea că un oaspete trebuia să sosească, iar ea va fi surprinsă dacă nu va fugi.

Dar omul care venise atunci când ea strigase după ajutor veghea asupra ei. Văzând că Marie-Anne îşi dăduse ultima suflare, făcu un pic de zgomot şi îşi arătă, de după uşă, chipul scofâlcit.

— Chupin! bolborosi doamna Blanche, adusă la realitate.

— În persoană, răspunse bătrânul pungaş. Aveţi un noroc nemaipomenit. Nu trebuie să mai întârziem însă pe-aici, poate să apară cineva.

Doamna Blanche porni maşinal, dar cadavrul lui Marie-Anne, întins de-a cuririezişul uşii, îi bara trecerea; trebuia să păşească peste el; nu avu însă acest curaj şi se dădu înapoi clătinându-se. Dar Chupin nu avea scrupule, aşa că păşi peste trupul tinerei femei, o ridică pe doamna Blanche ca pe un copil şi o scoase afară. Bătrânul pungaş nu mai putea de bucurie. Viitorul nu-l mai neliniştea acum, când doamna Blanche era legată de el prin acest lanţ mai puternic decât al ocnaşilor, complicitatea la crimă.

Remuşcările trădării sale, atât de înfricoşătoare la început, nu-l mai tulburau. Se vedea hrănit, găzduit, îmbrăcat şi mai ales bine păzit de o armată de servitori.

Doamna Blanche, care se simţise rău, îşi reveni la aer.

— Vreau să umblu, zise ea.

Chupin o puse jos, la vreo douăzeci de paşi de casă.

— Şi mătuşa Médie! strigă doamna Blanche.

Ruda săracă era acolo, asemenea câinilor pe care stăpânii lor îi lasă la uşă când intră în casă.

— N-avem acum timp de vorbă, le zise Chupin, celor două femei, am să vă conduc.

Şi luând braţul doamnei Blanche, se îndreptă spre marginea crângului.

Un râs strident care răsună din întuneric îl întrerupse. Chupin lăsă braţul doamnei Blanche şi încercă să se apere. Precauţie zadarnică. Un om ascuns după trunchiul unui copac sări asupra lui şi împlântă în el cuţitul de patru ori, strigând:

— Sfântă Fecioară, mi-am îndeplinit jurământul! Nu voi mai mânca cu degetele.

— Hangiul! şopti trădătorul, prăbuşindu-se.

O singură dată mătuşa Médie dădu şi ea dovadă de energie.

— Vino, zise ea înnebunită de spaimă, trăgându-şi nepoata, vino, e mort!

Nu era tocmai aşa, căci trădătorul avu puterea să se târască până acasă şi să bată la uşă. Nevastă-sa şi fiul mai mic dormeau. Fiul mai mare, care se întorsese de la cârciumă, îi deschise. Văzându-l pe taică-său zăcând pe jos crezu că-i beat şi vru să-l ridice, dar bătrânul îl împinse cât colo.

— Lasă-mă, îi spuse el, eu mi-am încheiat socotelile; mai bine ascultă. Fiica lui Lacheneur tocmai a fost otrăvită de doamna Blanche. Ca să-ţi spun asta am venit să crap aici. Băiete, dacă nu eşti un prost, asta valorează o avere...

Şi Chupin îşi dădu ultima suflare, fără să le mai poată spune alor săi unde îngropase preţul sângelui lui Lacheneur.

XLVII

Dintre toţi cei care fuseseră martorii înspăimântătoarei prăbuşiri a baronului d’Escorval, abatele Midon era singurul care nu disperase. Ceea ce nici cel mai savant doctor n-ar fi îndrăznit să facă, îndrăznise el. Baronul trebuia salvat. După şase luni petrecute la ferma lui Poignot, domnul d’Escorval se ridicase şi încerca să meargă ajutându-se de cârje. În podul în care prudenţa îl izolase, începu să sufere mai ales pentru că era strâmt şi, cu o veritabilă explozie de bucurie, primi propunerea de a se refugia la Borderie, lângă Marie-Anne. Ziua plecării fiind fixată, începu să numere minutele cu o nerăbdare de şcolar ce aşteaptă vacanţa. Şi ziua sosi. De dimineaţă, toate obiectele pe care proscrişii reuşiseră să şi le procure în timpul şederii lor la fermă fuseseră adunate şi împachetate. În sfârşit, o dată cu sosirea nopţii, fiul lui Poignot începu mutarea.

În curtea fermei, taica Poignot înhămase chiar el cel mai bun cal la şareta care trebuia să-l transporte pe domnul d’Escorval. Vrednicul om era trist din cauza plecării oaspeţilor săi, pentru care se expusese la pericole atât de mari. Simţea că îi vor lipsi, că i se va părea casa goală.

Văzându-l pe cinstitul fermier care înainta spre el, roşu de emoţie, ca să-şi ia rămas bun, domnul d’Escorval uită de tot confortul care i se promisese la Borderie pentru a nu-şi aminti decât de loiala şi

curajoasa ospitalitate a acestei case pe care o părăsea. Inima i se strânse şi din ochi i se prelinse o lacrimă.

— Mi-ai făcut un serviciu de nepreţuit, taică Poignot, i se adresă el, deosebit de grav, mi-ai salvat viaţa. Sper să trăiesc îndeajuns ca să-ţi dovedesc că nu sunt un nerecunoscător.

Şareta se puse în mişcare, condusă cu cea mai mare grijă de tânărul ţăran, căruia taică-său îi recomandase să ocolească gropile.

La douăzeci de paşi în urmă mergea doamna d'Escorval la braţul abatelui Midon. Acesta şi-l imagina pe baron restabilit într-un viitor apropiat, declarat nevinovat de judecători imparţiali, reluându-şi vechea existenţă la Escorval. Se vedea pe el însuşi, ca altădată, în prezbiteriul din Sairmeuse. Numai gândul la Maurice tulbura această încredere. De ce nu dădea niciun semn de viaţă? „Dacă i s-a întâmplat o nenorocire vom afla, se gândea preotul, are cu el un om de nădejde, pe bătrânul soldat, care va încerca totul ca să ne anunţe."

Curând, fiul lui Poignot opri şareta în faţa îngustei cărări ce ducea spre casa de la Borderie.

— Călătoria s-a terminat, i se adresă el baronului.

Şi deîndată scoase un şuierat. Nimeni nu apăru. Şuieră din nou mai tare, apoi din toate puterile. Din nou nimic.

Doamna d'Escorval şi abatele Midon ajunseră şi ei în acest moment.

— E ciudat că Marie-Anne nu mă aude. Nu putem să-l coborâm pe domnul baron dacă n-o vedem, şi ea ştie bine acest lucru.

— A adormit probabil, spuse abatele, ai grijă de cal, mă duc s-o trezesc.

Desigur, nu exista nicio umbră de îngrijorare. În jurul casei totul era calm şi liniştit, o lumină ardea la ferestrele de la primul etaj. Totuşi, când văzu uşa deschisă, avu o vagă presimţire. „Ce înseamnă asta?” se gândi el. La parter era întuneric, şi abatele, care nu cunoştea aranjamentul casei, fu obligat să găsească scara bâjbâind.

În sfârşit, urcă...

În prag se opri însă împietrit de oroarea spectacolului care i se oferea. Biata Marie-Anne zăcea la pământ, întinsă pe spate. Ochii, larg deschişi, erau ca şi înecaţi într-un lichid albicios; limba neagră şi tumefiată îi ieşea pe jumătate din gură.

— E moartă! bolborosi preotul. Moartă!

Învingându-şi slăbiciunea, se aplecă spre nefericită şi îi luă mâna. Era îngheţată şi ţeapănă ca o bară de fier. Existau mai multe indicii care să-l facă pe abatele Midon să-şi dea seama, din experienţă, despre ce era vorba.

— Otrăvită! şopti el, cu arsenic.

Se ridică uluit, privirea sa făcu ocolul camerei şi observă cutia lui de medicamente deschisă pe masă. Înaintă repede, luă fără să ezite un flacon, îi scoase dopul şi îl răsturnă în palmă: era gol. Nu avu timp să se piardă în presupuneri. Cel mai important lucru era, înainte de toate, să-l hotărască pe baron să se întoarcă la fermă, fără să-i anunţe nenorocirea care l-ar fi impresionat prea tare. Era destul de uşor să găsească un pretext.

Făcând un efort extraordinar ca să se stăpânească, preotul alergă şi îi explică baronului că nu putea să rămână la Borderie, că văzuse oameni suspecţi dând târcoale, că trebuia să fie mai prudent decât niciodată acum când ştia de bunele intenţii ale lui Martial de

Sairmeuse.

Nu fără să se împotrivească, baronul cedă în cele din urmă.

Doamna d’Escorval se urcă şi ea în şaretă alături de soţul ei. Preotul îi privi îndepărtându-se şi, când nu mai auzi zgomotul roţilor, se întoarse spre casă. Abia ajunsese înăuntru, când nişte gemete care veneau din camera unde se afla moarta făcură să-i năvălească tot sângele la inimă. Se repezi într-acolo.

Alături de corpul lui Marie-Anne un bărbat îngenuncheat plângea. Era atât de cufundat în durerea lui adâncă încât nu sesiză nici sosirea, nici prezenţa abatelui Midon. După un moment de uimire, preotul ghici mai mult decât recunoscu cine era acel om.

— Jean! strigă el tare, de două ori, Jean Lacheneur!

Dintr-o săritură, tânărul fu în picioare, palid, ameninţător.

— Cine sunteţi, întrebă el cu o voce înfricoşătoare, ce faceţi aici? Ce vreţi de la mine?

Sub hainele de ţăran şi cu barba lungă, fostul paroh din Sairmeuse era atât de nerecunoscut, încât fu obligat să-şi spună numele.

— Bunul Dumnezeu vă trimite, domnule abate, strigă Jean, Marie-Anne nu poate să fie moartă! Dumneavoastră, care i-aţi salvat pe atâţia alţii, o veţi salva şi pe ea.

Dar la un gest al preotului, care îi arătă cerul, se opri şi deveni şi mai palid. Înţelesese că nu mai era nicio speranţă.

— Şi totuşi am vegheat asupra ei din umbră, de departe. Astă-seara venisem să-i spun: „Teme-te, ia seama!” Acum o oră cinam într-o cârciumă din Sairmeuse, când băiatul lui Groile a intrat. „Aici eşti,

Jean? mi s-a adresat el, tocmai l-am zărit pe bătrânul Chupin pândind în jurul casei lui Marie-Anne; când m-a văzut, bătrânul ticălos a şters-o". Am ieşit ca un nebun, am venit aici alergând din răsputeri. Am ajuns însă prea târziu!

— Aşadar, zise abatele Midon, presupui că Chupin...

— Nu presupun, părinte, afirm că el, mizerabilul trădător, e acela care a comis această îngrozitoare nelegiuire. Dar fiţi liniştit, sângele fiicei lui Lacheneur va fi plătit mai scump decât acela al tatălui. Chupin n-a conceput crima, ci a fost doar josnicul ei instrument. Adevărul trebuie căutat mult mai sus, în cel mai frumos castel din ţinut, în mijlocul unei armate de valeţi, la Sairmeuse!

Şi adăuga cu răceală:

— Asasinul este Martial de Sairmeuse. Cunoaşteţi pasiunea furioasă a lui Martial pentru Marie-Anne. Voia să şi-o facă amantă. Ea a avut îndrăzneala să-l refuze, asta e o crimă care se pedepseşte. Când marchizul de Sairmeuse a avut certitudinea că niciodată fiica lui Lacheneur nu va fi a lui, a pus să fie otrăvită pentru ca ea să nu aparţină altuia.

Ar fi fost inutil să încerce acum să-i demonstreze lui Jean nebunia acuzaţiilor lui. „O voi face mâine, gândi abatele, când se va calma." Şi cum Jean tăcuse, i se adresă:

— Nu putem să lăsăm pe jos trupul acestei nefericite, ajută-mă s-o aşezăm în pat.

Nimeni, niciodată, nu se culcase în acel pat pe care bietul Chanlouineau îl destinase lui Marie-Anne pe vremea când îşi făcea iluzii în privinţa iubirii lui. „Va fi al ei, spunea el, sau al nimănui"

Şi, într-adevăr, tânăra femeie se culcă aici pentru

prima oară, dar moartă.

Odată îndeplinită trista datorie, Jean se lăsă să cadă în fotoliul în care Marie-Anne îşi dăduse ultima suflare şi rămase tăcut, nemişcat.

Abatele Midon îngenunchease la căpătâiul patului şi se ruga Domnului cerând îndurare pentru cea care suferise atât şi s-o odihnească în pace. Gândurile sale rătăceau însă departe. Se întreba cum murise Marie-Anne, dacă era vorba de crimă sau sinucidere? „Când se va face ziuă, îşi spuse el, voi cerceta împrejurimile.” De îndată ce se lumină, coborî în grădină şi începu să se învârtă în jurul casei pe o rază din ce în ce mai largă. La început nu observă nimic care să-i indice o pistă. Tocmai voia să renunţe la aceste inutile investigaţii când, intrând în pădurice, observă de departe, pe iarbă, o pată mare, de culoare închisă. Se apropie: era sânge. Deosebit de impresionat, alergă să-l cheme pe fratele lui Marie-Anne ca să-i arate ce descoperise.

— Cineva a fost asasinat aici, în noaptea asta, spuse Jean, căci sângele n-a avut încă timp să se usuce.

— Victima a pierdut mult sânge, zise abatele, vom afla cine este dacă ne vom lua după urme.

— Am să încerc, răspunse Jean. Urcaţi, domnule abate, mă întorc repede.

Şi un copil ar fi recunoscut drumul urmat de rănit, atât de clare şi distincte erau urmele trecerii sale. Această pistă, atât de vizibilă, se oprea la casa lui Chupin. Uşa era închisă. Jean bătu fără nicio ezitare.

Fiul cel mai mare al bătrânului veni să-i deschidă şi Jean văzu un spectacol ciudat. Cadavrul trădătorului fusese aruncat pe jos, într-un colţ, patul era în neorânduială, aşternuturile sfâşiate, paiele saltelei

împrăştiate şi fiii şi nevasta răposatului, înarmaţi cu sape şi târnăcoape, răscoleau cu înverşunare pământul bătătorit din colibă. Căutau comoara.

— Ce vrei? îl întrebă cu asprime văduva.

— Să vorbesc cu moş Chupin.

— Vezi bine că a fost ucis, răspunse unul dintre fii. Şi asasinul poate eşti chiar tu, scârnăvie, rosti el. Dar asta e treaba justiţiei. Aşa că şterge-o, altminteri...

Jean se îndepărtă fără să spună nimic şi se întoarse repede la Borderie. Faptul că Chupin fusese asasinat îi răsturnă toate planurile. „Am jurat, şoptea el, că trădătorul care l-a vândut pe tatăl meu va muri de mâna mea, şi iată că n-am putut să mă răzbun, mi l-au furat.” Apoi începu să se întrebe cine ar fi putut să fie ucigaşul bătrânului pungaş. „Să fie Martial, se gândea el, care l-a omorât după ce acesta a otrăvit-o pe Marie-Anne? Să-ţi ucizi complicele e un mijloc sigur ca să te asiguri de tăcerea lui. Sosi la Borderie şi pusese deja mâna pe rampa scării ca să urce la primul etaj, când crezu că aude un murmur de voci în camera din spate. Împins de curiozitate, se duse să bată la uşa acestei încăperi.

Chiar în clipa acea, abatele Midon îşi făcu apariţia, trăgând brusc uşa după el. Era mai palid ca de obicei şi se vedea că-i foarte tulburat.

— Ce s-a întâmplat, părinte? întrebă Jean.

— S-a întâmplat, s-a întâmplat... că dincolo se află Maurice d’Escorval şi caporalul Bavois.

— Dumnezeule, bolborosi Jean.

— O minune că n-au urcat.

— Dar de unde vin? cum de n-am avut nicio veste de la el?

— Nu ştiu, nu sunt nici cinci minute de când a sosit bietul băiat! După ce i-am spus că tatăl său este

salvat primele cuvinte au fost: „Şi Marie-Anne?” O iubeşte mai mult ca oricând. Vine, purtând-o în suflet, încrezător, fericit, plin de speranţă, iar eu tremur, mi-e frică să-i spun adevărul.

— Vai! Nefericitul! Nefericitul!

— Te-am prevenit aşadar, fii prudent, şi acum vino.

Intrară împreună. Maurice şi caporalul Bavois îi strânseră mâna lui Jean Lacheneur cu cea mai vie prietenie.

— Iată-ne împreună, repeta Maurice. Şi nu mai trebuie să ne temem de nimic.

Niciodată nefericitul nu fusese atât de vesel şi, surâzător, începu să explice cauza îndelungatei lor tăceri.

— La trei zile după ce-am trecut frontiera, caporalul Bavois şi cu mine am ajuns la Torino, începu el să povestească. Eram frânţi de oboseală. Am intrat într-un han destul de sărăcăcios şi ni s-a dat o cameră cu două paturi. Abia se făcuse ziuă când am fost treziţi de o zarvă mare. Vreo doisprezece domni încruntaţi au năvălit în cameră şi ne-au poruncit, cu brutalitate, în italiană, să ne îmbrăcăm. I-am ascultat. O oră mai târziu eram închişi în aceeaşi celulă. Cinci luni de zile, continuă Maurice, ne-am spus în loc de bună seara, „mâine vor veni să ne scoată”. Şi n-au venit. Eram, de altfel, trataţi destul de bine; ni se lăsaseră banii şi ni se vindeau mici fleacuri; în fiecare zi ni se acordau câte două ore de plimbare într-o curte largă cât o fântână şi ni se împrumutau chiar unele cărţi. În cele din urmă, îndelungata noastră detenţie ni se păru atât de ciudată şi deveni atât de insuportabilă, încât am hotărât, să obţinem, cu orice preţ, lămuriri. Am schimbat tactica. Dacă până atunci am fost resemnaţi, supuşi, am devenit dintr-o dată

indisciplinaţi şi furioşi. Am umplut închisoarea de protestele şi strigătele noastre. Am cerut neîncetat să vină directorul; am reclamat intervenţia ambasadorului francez.

Rezultatul nu se lăsă aşteptat. Într-o frumoasă după-amiază, directorul ne dădu politicos afară, nu fără a-şi exprima regretul că se desparte de nişte prizonieri atât de importanţi ca noi, atât de amabili şi de fermecători. Prima noastră grijă a fost să alergăm la ambasadă. Am fost primiţi de primul secretar. Încruntându-şi sprâncenele de îndată ce i-am expus toată tărăşenia, îşi luă un aer deosebit de grav.

Îmi amintesc cuvânt cu cuvânt răspunsul lui:

— Domnule, mi se adresă el, pot să afirm că urmărirea al cărui obiect aţi fost în Franţa nu are nicio legătură cu detenţia dumneavoastră de aici. Am să vă spun deschis părerea mea. Unul dintre duşmanii dumneavoastră, căutaţi care, are pare-se la Torino relaţii foarte influente. Deoarece l-aţi încurcat probabil, a obţinut să fiţi închişi pe cale administrativă de poliţia piemonteză.

Cu o formidabilă lovitură de pumn, Jean Lacheneur zgudui masa de lângă el.

— Ah! Maurice, secretarul ambasadei avea dreptate, Martial de Sairmeuse este acela care a pus la cale arestarea ta acolo.

— Sau marchizul de Courtomieu, îl întrerupse abatele Midon, aruncându-i o privire lui Jean care îi opri acestuia vorbele pe buze.

Flacăra mâniei străluci o clipă în ochii lui Maurice. Dar aproape imediat ridică dn umeri.

— Ajunge! rosti, nu vreau să-mi amintesc de trecut. Important e că tatăl meu s-a restabilit. Vom găsi un mijloc cu ajutorul căruia să treacă graniţa fără

primejdie. Alături de Marie-Anne şi de mine, va uita că imprudenţele mele erau să-l coste viaţa. Ne vom stabili în Italia sau Elveţia. Ne veţi însoţi, domnule abate, şi tu, Jean. Dumneata, caporale, faci parte, bineînţeles, din familie.

Nimic nu era mai îngrozitor decât să-l vezi vesel şi plin de speranţă pe omul pe care îl ştiai lovit de o catastrofă care urma să-i distrugă viaţa.

Ceva se citi pe faţa lor, un lucru pe care Maurice îl remarcă.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el surprins.

Ceilalţi tresăriră, lăsară capul în jos şi rămaseră tăcuţi.

— Ce s-a întâmplat, repetă el cu o voce înăbuşită, tatăl meu e în afară de primejdie, nu-i aşa? Mi-aţi spus că mama nu-şi mai doreşte altceva decât să fiu lângă ea. Înseamnă că i s-a întâmplat ceva lui Marie-Anne!

Nenorocitul se clătină, mai alb decât peretele de care se sprijinea.

— Marie-Anne a murit! strigă el. Când?

— Chiar în noaptea asta, răspunse Jean.

— În noaptea asta, repetă Maurice. Atunci... e încă aici! Unde? Sus?

Şi, fără să aştepte vreun răspuns, se năpusti pe scară atât de repede încât nici Jean, nici abatele Midon n-avură timpul să-l oprească. Din trei sărituri ajunse în cameră, merse drept spre pat şi cu o mână hotărâtă trase cearşaful care acoperea faţa moartei. Se dădu însă înapoi scoţând un strigăt înspăimântător.

Frumoasa Marie-Anne, care îl iubise până la sacrificiu, era cu-adevărat cea care se afla acolo? Nu-i mai recunoştea trăsăturile schimonosite şi crispate de

agonie, obrazul tumefiat şi învineţit din cauza otrăvii, ochii, care îi dispăruseră aproape sub o umflătură sângerie.

Când Jean Lacheneur şi preotul ajunseră lângă el, îl găsiră cu ochii măriţi de groază, cu gura întredeschisă, cu braţele ţepene, îndreptate spre cadavru.

— Maurice, i se adresă cu blândeţe abatele, vino-ţi în fire. Curaj!

El asculta, dar nu părea să înţeleagă. Ochii, fără o lacrimă, aveau strălucirea sinistră a nebuniei. Abatele fu înspăimântat. I se adresă pe un ton hotărât:

— N-ai dreptul să te laşi pradă descurajării, ai o datorie faţă de copilul tău.

Amintirea care îi dăduse lui Marie-Anne forţa să-şi domine pentru o clipă moartea îl smulse pe Maurice din toropeala lui primejdioasă.

— Adevărat, zise el, trebuie să trăiesc. Copilul nostru e o parte din ea. Duceţi-mă la el. Unde este? Spuneţi-mi unde este?

— Nu pot, nu ştiu unde e.

O groază de nespus se zugrăvi pe faţa lui Maurice şi, cu o voce gâtuită, întrebă:

— Cum nu ştiţi, nu v-a mărturisit?

— Nu. Am ghicit doar că era gravidă şi am fost singurul care am observat acest lucru.

— Singurul! Asta înseamnă că poate copilul a murit, iar dacă trăieşte, nimeni nu-mi va putea spune unde se află.

— Vom găsi poate vreo însemnare care să ne pună pe urmele lui.

— Aveţi dreptate. Marie-Anne nu putea să uite de copilul ei atunci când a văzut că e în primejdie. Cei care au îngrijit-o în ultimele clipe au primit, desigur,

un mesaj care îmi era destinat. Cine sunt oamenii aceia?

Şi cum preotul tăcea, o lumină înspăimântătoare se făcu în mintea lui Maurice. Îşi explica acum faţa descompusă a lui Marie-Anne.

— A fost victima unei crime! strigă el. A existat un monstru care a urât-o într-atât încât s-o omoare! Dar dacă a murit astfel, reluă el încremenit de durere, copilul e pierdut probabil pentru totdeauna.

Doborât de deznădejde, se prăbuşi din nou în fotoliu şi lacrimi tăcute începură să-i alunece pe obraji.

Atenţia lui Jean Lacheneur şi a abatelui Midon fu atrasă de galopul a doi cai.

Priviră pe fereastră şi văzură un călăreţ care se opri în dreptul cărării, coborî de pe cal, aruncă frâul servitorului şi înaintă spre casă.

Văzându-l pe călăreţ, Jean Lacheneur ajunse dintr-o săritură lângă Maurice şi zgâlţâindu-l, îi strigă cu un soi de frenezie.

— Scoală-te! iată-l pe asasinul lui Marie-Anne, ridică-te, e al nostru!

Maurice se ridică orbit de mânie, dar abatele Midon se aşeză în cale:

— Niciun cuvânt, tinerilor, zise el, nicio ameninţare, v-o interzic! respectaţi cel puţin biata moartă care e acolo!

Preotul abia avu timp să se întoarcă spre uşă că Martial şi sosi. Rămase în prag, privirea sa atât de pătrunzătoare îmbrăţişa întreaga scenă şi deveni livid, dar nu făcu niciun gest, nu rosti niciun cuvânt. Cu toată uimitoarea sa stăpânire de sine, nu putu să articuleze nicio silabă şi îşi întinse doar mâna, arătând-o pe Marie-Anne, al cărei chip răvăşit se

desluşea în umbra draperiilor.

— A fost otrăvită în mod laş ieri-seară, spuse abatele Midon.

Maurice, uitând de ordinul preotului, făcu un pas înainte:

— Era singură şi fără apărare, căci eu n-am fost pus în libertate decât de două zile. Ştiu însă numele celui care a făcut să fiu arestat şi aruncat în închisoare la Torino. Mi l-au spus!

Instinctiv, Martial se dădu înapoi.

— Aşadar tu eşti acela! strigă Maurice, îţi mărturiseşti crima, nemernicule!

Abatele interveni încă o dată; se aruncă între cei doi duşmani, încredinţat că Martial se va năpusti asupra lui Maurice.

Defel. Marchizul de Sairmeuse îşi reluă obişnuitul său aer ironic şi distant. Scoase din buzunar un plic mare şi, aruncându-l pe masă, zise cu răceală.

— Iată ce-i aduceam domnişoarei Lacheneur. Un permis de liberă trecere din partea Maiestăţii-Sale pentru baronul d'Escorval. Din acest moment, baronul poate să părăsească ferma lui Poignot şi să se întoarcă la Escorval, e liber, e salvat; sentinţa de condamnare, va fi revocată. Am mai adus o hotărâre de scoatere de sub urmărire a abatelui Midon şi o decizie episcopală de reinstalare a sa ca paroh în Sairmeuse; în sfârşit, un concediu în regulă şi un brevet de retragere pentru caporalul Bavois.

Se opri şi, cum toţi erau încremeniţi de uimire, se apropie de patul lui Marie-Anne. Întinse mâna pe deasupra moartei şi, cu o voce care ar fi făcut-o pe vinovată s-o treacă fiorii dacă l-ar fi auzit, rosti:

— Marie-Anne, jur că te voi răzbuna!

Rămase câteva clipe nemişcat, doborât de durere

şi, brusc, se aplecă repede, o sărută pe frunte şi ieşi.

— Şi omul ăsta să fie vinovat! strigă abatele Midon, vezi bine, Jean, că ai înnebunit.

Jean făcu un gest ameninţător:

— Într-adevăr! zise el, trebuie să consider o onoare această ultimă jignire, adusă, surorii mele moarte, nu-i aşa?

— Mizerabilul mă leagă de mâini şi de picioare, salvându-mi tatăl, strigă Maurice.

De la fereastră, abatele îl putu vedea pe Martial încălecând.

Marchizul de Sairmeuse nu se îndreptă însă spre Montaignac ci spre castelul Courtomieu.

XLVIII

Mintea doamnei Blanche era îngrozitor de tulburată când Chupin o scosese din camera lui Marie-Anne, aşa că atunci când îl văzu pe bătrânul pungaş prăbuşindu-se, leşină de-a binelea.

Dar în noaptea aceea mătuşii Médie îi fu dat să-şi ia revanşa pentru toate slăbiciunile trecute. Spaima ajunsă la paroxism îi dădu curajul disperat care îi însufleţeşte pe cei fricoşi atunci când se află în situaţii deosebit de grele. O luă de braţ pe nepoată-sa, care se pierduse cu totul, şi, mai de bună voie, mai cu de-a sila, trăgând-o, împingând-o, purtând-o uneori, o duse la castel în mai puţin timp decât le trebuise să ajungă la Borderie. Bătuse ora unu şi jumătate când ajunseră la portiţa grădinii pe unde ieşiseră. Nimeni la castel nu observase îndelungata lor absenţă. Şi asta din mai multe motive. Întâi, datorită precauţiilor pe care le luase doamna Blanche, care, înainte de a pleca, interzisese să fie deranjată oricare ar fi fost motivul, până când nu va suna. Pe de altă parte, era ziua valetului marchizului de Courtomieu. Servitorii mai dansau încă la acea oră, şi toate uşile erau deschise, aşa încât cele două femei putură să se strecoare fără să fie văzute până în camera doamnei Blanche.

Când uşile apartamentului fură bine închise, când nu mai aveau să se teamă de nicio indiscreţie, mătuşa Médie se îndreptă spre nepoata sa.

— Poţi să-mi explici, o întrebă ea, ce s-a întâmplat la Borderie, ce-ai făcut? Am suferit cumplit în cele trei

ore cât te-am aşteptat. Ce erau ţipetele acelea sfâşietoare pe care le-am auzit? De ce strigai după ajutor? Am desluşit un fel de horcăit care făcea să mi se ridice părul în cap. De ce Chupin te-a purtat în braţe?

În clipa aceea doamna Blanche şi-ar fi dorit să aibă puterea supranaturală s-o trăsnească, s-o facă să dispară pe acea rudă săracă, martor irecuzabil, care putea s-o piardă cu un cuvânt şi pe care o va avea mereu lângă ea; ca o mustrare vie a crimei pe care o înfăptuise. Să mărturisească tot! Nu putea să facă asta, însemna să renunţe la ea însăşi, să fie, trup şi suflet, la cheremul acestei mătuşi. Pe de altă parte, dacă ar minţi, nu s-ar expune oare să fie trădată de vreo exclamaţie involuntară a mătuşii Médie, când aceasta va afla despre crima de la Borderie? Cel mai înţelept era să fie sinceră şi s-o înveţe bine lecţia; străduindu-se să-i insufle câte ceva din propria-i voinţă.

— Da, răspunse ea, eram geloasă pe Marie-Anne, credeam că e amanta lui Martial, am fost nebună, am omorât-o!

Şi pe dată, începu să povestească toate amănuntele înspăimântătoarei drame. Se opri însă brusc când ajunse la dovezile pe care Marie-Anne i le dăduse ca să-şi dovedească nevinovăţia. Ce făcuse cu certificatul de căsătorie, semnat de parohul din Vigano? Îşi aducea bine aminte că îl ţinuse în mână. Se ridică brusc, scotoci în buzunar şi scoase un strigăt de bucurie. Avea certificatul. Îl aruncă într-un sertar pe care apoi îl încuie cu cheia. Şi sperând să înăbuşe vocea care se ridica din adâncul fiinţei ei, înspăimântând-o, începu să vorbească fără întrerupere, repetând într-una că e gata de orice ca

să se răscumpere, şi că va încerca imposibilul pentru a găsi copilul lui Marie-Anne. Desigur, sarcina era grea şi periculoasă. Va fi obligată să acţioneze în secret, cu multă prudenţă şi să ia cele mai minuţioase precauţii. Şi, amintindu-şi de jurământul pe care îl făcuse şi de blestemele lui Marie-Anne, când aceasta era pe moarte, adăugă cu o voce înăbuşită:

— Trebuie să reuşesc, acesta e preţul iertării, am jurat!

Şi continuă să vorbească, când încet, când cu o voce stridentă, strigând, întrebând, obligând-o pe mătuşa Médie să-i răspundă, încercând să se mintă, să scape într-un fel de ea însăşi.

Se făcuse de mult ziuă şi castelul se umpluse de mişcare, dar tânăra femeie, fără să ia seama la ce se petrecea afară, continua să explice cât de sigură este că va reuşi, chiar în mai puţin de un an, să-i readucă lui Maurice d’Escorval copilul lui Marie-Anne.

Brusc, se opri în mijlocul unei fraze. Instinctul o avertizase asupra pericolului la care se expunea dacă nu se comporta ca de-obicei. O expedie deci pe mătuşa Médie, recomandându-i să-şi desfacă patul şi sună, la fel ca în fiecare zi.

Era aproape unsprezece şi tocmai se îmbrăcase când clopotul sună, anunţând o vizită.

Aproape imediat apăru o cameristă înspăimântată.

— Ce s-a întâmplat? întrebă doamna Blanche; cine a venit?

— Vai! doamnă! adică domnişoară, dacă aţi şti...

— Vorbeşte!

— Prea bine. Domnul marchiz de Sairmeuse este jos, în salonaşul albastru, şi o roagă pe domnişoara să-i acorde câteva minute.

Dacă trăsnetul i-ar fi căzut la picioare, ar fi

emoţionat-o mai puţin pe ucigaşă decât acest nume care răsună pe neaşteptate. Se gândi mai întâi că totul fusese descoperit... Doar asta putea să-l aducă pe Martial.

Vru chiar să trimită vorbă că lipseşte, că e plecată pentru vreme îndelungată sau că e foarte bolnavă, dar o sclipire de luciditate îi arătă că poate greşea alarmându-se, că soţul ei tot o va găsi şi că, de altfel, orice era preferabil sentimentului de nesiguranţă.

— Spune-i domnului marchiz că voi veni într-o clipă, răspunse ea.

Voia să rămână puţin singură, să-şi compună o anumită înfăţişare, să-şi revină, să se calmeze. Dar chiar în clipa în care era atât de neliniştită din cauza stării în care se afla, o inspiraţie, pe care o consideră genială, o făcu să surâdă răutăcios.

„Dar cum? gândi ea, tulburarea mea nu se explică oare în modul cel mai firesc cu putinţă? Ar putea chiar să-mi servească.” Şi coborând scara îşi spunea: „Oricum, prezenţa lui Martial aici e de neînţeles.”

Ce-i drept era într-adevăr extraordinară! De altfel numai după îndelungi ezitări Martial se resemnase să facă acest demers penibil. Era însă unicul mijloc de a-şi procura mai multe dovezi importante, absolut necesare pentru revizuirea procesului domnului d’Escorval. După condamnarea baronului, aceste dovezi rămăseseră la marchizul de Courtomieu. Şi acum, când acesta îşi pierduse minţile, nu mai putea să i le ceară înapoi. Era obligat să se adreseze fiicei pentru a obţine permisiunea să caute printre hârtiile tatălui ei.

Acesta era motivul pentru care, în dimineaţa aceea, Martial îşi spusese: „Pe legea mea, fie ce-o fi, am să-i duc lui Marie-Anne permisul de liberă trecere

pentru baron şi apoi mă voi duce până la Courtomieu.

Sosise la Borderie, fericit, cu inima plină de speranţe. Dar vai! Marie-Anne murise. Nimeni nu bănui îngozitoarea lovitură pe care o primise Martial. Durerea lui era cu atât mai sfâşietoare cu cât în ajun, la răscrucea de la Craiox d'Arcy, citise în sufletul bietei fete... Aşadar inima lui era aceea care, fremătând de mânie, îi dictă jurământul de răzbunare. Conştiinţa nu-i reproşa oare că era şi el amestecat în această crimă, că cel puţin înlesnise înfăptuirea ei? Deoarece el fusese într-adevăr acela care, uzând de relaţiile sus-puse ale familiei sale, obţinuse ca Maurice să fie arestat la Torino. Plecând de la Borderie mai palid decât un spectru, cu buzele îngheţate încă de sărutarea pe care i-o dăduse moartei, îşi spunea: „Pentru ea mă voi duce la Courtomieu. În memoria ei baronul trebuie salvat." Tresări totuşi, emoţionat, atunci când fu introdus într-un salonaş de la parter, tapetat cu mătase albastră, pe care îl recunoscu. Aici îl aştepta odinioară, când abia se cunoscuseră, doamna Blanche, pe vremea când inima sa mai ezita încă între Marie-Anne şi ea.

Doamna Blanche apăru.

Atât de răvăşită şi de schimbată, încât era de nerecunoscut. Martial se înspăimântă.

— Ai suferit deci mult, Blanche, şopti el fără să-şi dea prea mult seama de ceea ce spune.

Aceasta trebui să facă un efort ca să-şi ascundă bucuria ce o cuprinse. Înţelese că Martial nu ştia nimic. Vedea cât este de emoţionat şi întrezări întregul profit pe care putea să-l tragă de pe urma acestui lucru.

— N-am putut să mă consolez că nu v-am plăcut, răspunse ea cu tristeţe resemnată, şi nu mă voi

consola niciodată.

De la primul cuvânt, atinsese coarda sensibilă a oricărui bărbat.

Căci nu există niciun bărbat, oricât de neîncrezător, de puternic, de rece, de indiferent ar fi, a cărui vanitate să nu fie măgulită la ideea că o femeie e gata să moară pentru că el a părăsit-o.

— Mă vei ierta oare? bolborosi Martial mişcat.

Admirabila actriţă îşi întoarse capul ca pentru a împiedica să i se citească în priviri mărturisirea unei slăbiciuni de care îi era ruşine. Era cel mai grăitor răspuns.

Martial nu mai insistă. Îşi prezentă cererea, care îi fu acceptată şi, temându-se probabil să nu se angajeze prea mult, spuse:

— De vreme ce-mi permiţi, Blanche, voi reveni... mâine... într-o altă zi.

Galopând spre Montaignac, se gândea:

— Mă iubeşte cu adevărat, nu poate să simuleze nici paloarea, nici slăbiciunea. Biata fată! La urma urmei, e soţia mea. Motivul care a determinat ruptura dintre noi nu mai există. Marchizul de Courtomieu poate fi considerat mort.

Când Martial trecu prin Sairmeuse, tot satul era adunat în piaţă. Tocmai se aflase despre crima de la Borderie şi abatele Midon se afla la judecătorul de pace ca să-l informeze asupra împrejurărilor în care avusese loc otrăvirea. O anchetă fu deschisă, dar moartea bătrânului pungaş orienta justiţia pe o pistă falsă.

După o lună de cercetări, ancheta ajunse la concluzia că „numitul Chupin, individ dubios, intrase la Marie-Anne şi profitase de scurta absenţă a acesteia ca să-i pună în mâncare otrava pe care o

găsise la îndemână”. Raportul adăuga că: „Chupin fusese el însuşi asasinat puţin după ce comisese crima, de un oarecare Balstain, care n-a putut fi găsit.”

Dar în ţinut lumea se ocupa mult mai puţin de această întâmplare decât de vizitele lui Martial la doamna Blanche. În curând se adeveri că marchizul şi marchiza de Sairmeuse se împăcaseră şi puţin după aceea se află că au plecat la Paris.

Chiar a doua zi după plecarea lor, fiul cel mare al bătrânului Chupin declară el că vrea să locuiască în marele oraş. Şi cum i se spunea că acolo va crăpa probabil de foame el răspundea cu o ciudată siguranţă:

— Cine ştie? Cred, dimpotrivă, că acolo voi avea bani!...

XLIX

Aşadar, la mai puţin de un an după acest înspăimântător uragan de pasiuni care tulburase liniştita vale a râului Oiselle, abia dacă mai găseai vreo urmă, care se ştergea şi ea cu fiecare zi ce trecea, o dată cu scurgerea timpului.

Ce mai rămăsese drept mărturie a acestor evenimente petrecute atât de recent şi care totuşi intraseră aproape în domeniul legendei? Ruine înnegrite de incendiu în landa Rèche. Un mormânt, în cimitir, pe care se putea citi:

Marie-Anne LACHENEUR
moartă la douăzeci de ani.
Rugaţi-vă pentru ea!

Numai câţiva bătrâni din Sairmeuse îşi mai aminteau şi, în serile de iarnă, când se întâlneau la *Boul încoronat* ca să joace o partidă, discutau pe un ton grav despre întâmplările petrecute cu un an în urmă, în timp ce-şi împărţeau cărţile soioase. Era imposibil să nu se observe faptul că aproape toţi actorii dramei sângeroase de la Montaignac avuseseră un sfârşit tragic. Învingători şi învinşi, păreau să fie urmăriţi de aceeaşi fatalitate neîndurătoare. Lacheneur murise pe eşafod. Chanlouineau fusese împuşcat. Marie-Anne, otrăvită. Chupin, trădătorul, fusese asasinat. Marchizul de

Courtomieu mai trăia încă, supravieţuia mai curând, dar, în comparaţie cu această stare de abrutizare totală, moartea ar fi însemnat pentru el o binefacere. Un moment lumea crezu că familia Sairmeuse va scăpa de soarta care îi lovise pe ceilalţi; se înşela însă.

Într-o frumoasă dimineaţă de decembrie, ducele de Sairmeuse plecase călare să vâneze un lup semnalat în împrejurimi. La căderea nopţii calul se întorsese singur, fără călăreţ, sforăind, abia respirând, speriat de moarte, şiroind de sudoare. Ce se întâmplase cu stăpânul. Începură imediat să-l caute şi toată noaptea zeci de servitori, înarmaţi cu torţe, bătură pădurile strigându-l cât puteau de tare. Abia peste cinci zile, un ciobănaş veni să anunţe la castel că descoperise în fundul unei prăpăstii cadavrul zdrobit şi însângerat al ducelui de Sairmeuse.

În săptămâna ce urmă acestui accident, Jean Lacheneur părăsi definitiv ţinutul. Purtarea acestui băiat ciudat dăduse naştere unor numeroase presupuneri. După moartea lui Marie-Anne refuzase la început moştenirea. Apoi, peste câteva zile, după o scurtă absenţă, fără vreun motiv aparent, îşi schimbă brusc hotărârea. Nu numai că acceptă succesiunea, dar făcu totul ca să grăbească formalităţile. S-ar fi zis că punea la cale cine ştie ce faptă mârşavă şi, cu cât se străduia să îndepărteze bănuielile, cu atât explicaţiile sale erau mai încâlcite. Spunea cui voia să-l asculte că nu acţiona astfel în folosul său, că nu făcea decât să se conformeze dorinţei lui Marie-Anne înainte de moarte; şi într-adevăr oamenii, putură să observe cu uşurinţă că nu-şi păstră niciun ban pentru el. De îndată ce se află în posesia acestor bunuri, vându totul. Nu păstră decât mobilele care

împodobiseră frumoasa cameră de la Borderie şi le dădu foc.

— Sărmanul băiat a înnebunit, spuneau cu toţii.

Şi nimeni nu se mai îndoi de asta când aflară că Jean Lacheneur, se angajase într-o trupă de comedianţi, aflaţi în trecere prin Montaignac. Procedase aşa cu toate că primise cele mai bune sfaturi.

Ca să-l determine pe nefericitul Maurice să se întoarcă la Paris pentru a-şi termina studiile, domnul d'Escorval şi abatele Midon, făcuseră uz de toată puterea lor de convingere. Căci de acum înainte nici preotul, nici baronul nu mai erau nevoiţi să se ascundă. Datorită lui Martial de Sairmeuse, trăiau liberi, ca altădată, unul la prezbiteriu, celălalt la Escorval. Achitat de către o nouă judecată, recăpătându-şi bunurile, şchiopătând doar uşor după înspăimântătoarea cădere, baronul s-ar fi considerat fericit după atâtea încercări nemeritate, dacă fiul lui nu i-ar fi provocat cele mai sfâşietoare nelinişti. Bietul Maurice inima îi fusese zdrobită când auzise zgomotul lopeţilor de pământ căzând peste sicriul lui Marie-Anne, şi de atunci nu părea să mai trăiască decât în speranţa, pe care o mai păstra încă, de a-şi regăsi copilul. Sigur de ajutorul abatelui Midon, el îi mărturisise totul tatălui său, i se destăinuise caporalului Bavois, care devenise un membru al familiei d'Escorval, şi aceşti prieteni atât de devotaţi îi promiseseră să încerce imposibilul. Treaba era însă foarte dificilă.

Timpul trecea, cercetările nu duceau la niciun rezultat, şi descurajarea puse stăpânire pe Maurice.

— Copilul meu a murit la naştere, repeta el.

— Sunt sigur de contrariu, îl asigura abatele. Ştiu

exact, datorită unei absenţe a lui Marie-Anne de la întâlnirea obişnuită, când s-a născut acest copil. Am revăzut-o de îndată ce s-a întremat; era destul de veselă şi surâzătoare. Concluzia poţi s-o tragi singur.

Ştiind bine că timpul este vindecătorul suveran al tuturor durerilor, preotul căuta în acel moment să câştige timp. Încrederea sa, foarte mare la început, fusese zdruncinată mai ales în urma răspunsului pe care i-l dăduse o femeie de treabă, care trecea drept una dintre cele mai mari guralive din ţinut. Întrebată cu abilitate, bătrâna răspunse că nu ştia despre niciun bastard care să fi fost dat în îngrijirea vreunei doici din împrejurimi, dar probabil că trebuia să existe unul, de vreme ce era a treia oară când I se punea aceeaşi întrebare. Cu toate că a fost deosebit de surprins, preotul ştiu să ascundă acest lucru. Două persoane, în afară de Maurice, căutau copilul lui Marie-Anne. Pentru ce, în ce scop? Cine erau acestea? iată ceea ce preotul nu reuşi să afle cu toată perspicacitatea sa. „Ticăloşii sunt uneori necesari, se gândi el, dacă am avea la îndemână unul ca Chupin!”

Dar bătrânul pungaş murise, iar fiul lui cel mare, care ştia secretul doamnei Blanche, plecase la Paris. La Sairmeuse nu mai rămăsese decât văduva şi fiul cel mic. De dimineaţa până seara puteau fi văzuţi, mamă şi fiu, cu fruntea asudată, răscolind pământul până la şase picioare adâncime în jurul colibei lor. A fost de ajuns însă ca un ţăran să-i adreseze câteva cuvinte fiului cel mic, pentru ca aceste săpături să ia sfârşit.

— Zău aşa, băiete, nu te credeam atât de prost încât să te încăpăţânezei să scoţi din cuib nişte păsări care au zburat de mult. Fratele tău, care e la Paris, îţi va spune fără îndoială unde se află comoara.

— Sfinte Dumnezeule, strigă acesta, ai dreptate. O să strâng eu bani de drum şi-om mai vedea.

L

Mai înspăimântată chiar decât doamna Blanche de vizita atât de neaşteptată a lui Martial de Sairmeuse la castelul Courtomieu, a fost mătuşa Médie. Îşi imaginã castelul plin de jandarmi, pe nepoata ei arestată, dusă la închisoarea din Montaignac şi apărând în faţa Curţii cu juri. Nemaiputând îndura atâta nesiguranţă, ieşi din cameră şi furişându-se în vârful picioarelor până în salonul cel mare, îşi lipi urechea de uşa ce dădea în salonaşul albastru, unde îi auzea vorbind pe Blanache şi pe Martial. Din primele douăzeci de cuvinte pe care le prinse, recunoscu cât de deşarte fuseseră temerile sale. După plecarea lui Martial, mătuşa Médie deschise uşa de comunicare şi intră în micul salon.

— Ai văzut, Blanche, i se adresă ea, ne-am speriat degeaba.

Tânăra femeie nu răspunse.

Încă sub impresia teribilei emoţii, se străduia să întrevadă urmările probabile ale tuturor acestor evenimente care se succedau cu o rapiditate, fulgerătoare.

— Probabil va veni şi ora în care să-mi iau revanşa; şopti doamna Blanche, ca şi când ar fi vorbit cu sine. Aşa că, mătuşă, înainte de o lună voi fi marchiză de Sairmeuse şi altfel decât numai cu numele. Soţul meu se va întoarce la mine, şi atunci, oh! atunci...

— Încă o dovadă, spuse mătuşa Médie, cu voce

joasă, aşa cum fac doi complici când vorbesc despre crima lor, că, acolo, la Borderie, te-ai înşelat din cauza geloziei tale şi că... ceea ce-ai făcut a fost inutil.

— Dimpotrivă, ceea ce s-a petrecut acolo mi-l redă pe soţul meu, răspunse doamna Blanche. E adevărat, Marie-Anne n-a fost amanta lui dar Martial o iubea. O iubea, şi împotrivirea pe care o întâlnise i-a exaltat pasiunea până la delir. Din cauza acestei creaturi am fost abandonată, şi niciodată, atâta vreme cât ea ar fi trăit, el nu s-ar mai fi gândit la mine. Tandreţea lui nu-i decât expresia suferinţei. Orice s-ar întâmpla, nu voi avea decât rămăşiţele lăsate de această creatură! Şi atunci, să regret ceea ce am făcut? niciodată! Nu, niciodată.

Dar doamna Blanche fu asaltată de cele mai teribile nelinişti când află că justiţia începuse o anchetă. Veniseră de la Montaignac procurorul regal şi un judecător care interogară o mulţime de martori, iar vreo doisprezece agenţi de poliţie începură cele mai minuţioase investigaţii. Mătuşa Médie îşi pierdu capul şi, în unele momente, temerile ei erau atât de evidente, încât doamna Blanche fu cuprinsă de spaimă.

— Ai să ne trădezi până la urmă, mătuşă, i se adresă ea. Nu mai ieşi. Vei spune că nu te simţi bine şi ţi se va aduce masa în cameră.

Şi în fiecare dimineaţă, la porunca doamnei Blanche, bucătarul urca să ia comanda de la mătuşa Médie, care găsea că era minunat să fie astfel îngrijită, răsfăţată, alintată, cocoloşită. Totuşi ancheta constituia subiectul tuturor conversaţiilor dintre ea şi nepoată. Aveau informaţii exacte prin intermediul chelarului de la Courtomieu, mare amator de anchete

judiciare. Prin el aflară că toate bănuielile cădeau asupra răposatului Chupin. Nu fusese oare observat în seara crimei dând târcoale casei de la Borderie? Mărturia tânărului ţăran, care îl prevenise asupra acestui lucru pe Jean Lacheneur, părea să fie hotărâtoare. Cât despre mobilul lui Chupin, era binecunoscut. Zeci de persoane îl auziseră declarând că nu va fi împăcat câtă vreme un singur Lacheneur mai era în viaţă. Astfel încât ceea ce ar fi trebuit s-o piardă, o salvă pe doamna Blanche, şi moartea bătrânului pungaş fu de-a dreptul providenţială. Ar fi putut oare bănui că Chupin avusese timp, înainte de-a muri, să destăinuie cuiva secretul ei? În ziua în care chelarul o anunţă că judecătorii şi agenţii de poliţie se întorseseră la Montaignac, îşi ascunsese cu greu bucuria.

— Nu mai trebuie să ne temem de nimic, îi tot spunea ea mătuşii Médie, de nimic!

Scăpase într-adevăr de justiţia oamenilor. Rămânea încă justiţia divină. A doua zi după crimă, aproape că ridica din umeri gândindu-se la ameninţările lui Marie-Anne înainte de moarte. Îşi amintea de jurământul pe care îl făcuse, dar nu era dispusă să-l ducă la îndeplinire. Reflectase şi-şi dăduse seama la ce pericole se expunea punând să fie căutat copilul tinerei femei. Tatăl lui se va pricepe să-l găsească, gândi ea. Dar chiar în aceeaşi seară, realiză ce însemnau ameninţările victimei ei. Frântă de oboseală, se retrăsese în camera ei foarte devreme şi, în loc să citească, aşa cum făcea de obicei, stinsese lumânarea de cum se urcă în pat. Crima îi reveni însă în minte şi parcă ea, Blanche, se dedublase; ştia că este în patul ei de la Courtomieu şi totuşi părea să fie şi acolo, în casa lui Chanlouineau,

vărsând otrava, apoi pândind urmările, ascunsă în baie. Se împotrivea punându-şi în joc întreaga voinţă ca să îndepărteze aceste amintiri îngrozitoare, când i se păru că aude scârţâind cheia în broască. Se ridică brusc, sprijinindu-se de perne. Şi-atunci, la lumina palidă a unei mici lumânări, care rămăsese aprinsă, crezu că vede uşa deschizându-se încet, fără zgomot... şi pe Marie-Anne intrând. Înainta, aluneca mai curând, ca o umbră. Ajungând la fotoliul din faţa patului se aşeză. Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraji, iar privirea ei era, în acelaşi timp, tristă şi ameninţătoare.

— Visez! îşi spuse doamna Blanche. Morţii se pot oare întoarce? E o copilărie să mă las impresionată astfel de nişte fantome ridicole ale propriei mele imaginaţii!

Dar cu toate că-şi spunea asta, fantoma nu dispărea. Deşi închisese ochii, continua s-o vadă şi prin pleoapele închise, prin cearşafurile pe care şi le trăsese peste cap. La fel se întâmplă şi a doua zi, ca şi în zilele următoare, mereu, mereu, şi teama încercată în fiecare noapte se adăuga spaimelor trăite în nopţile dinainte. Dar tot acest chin atroce nu-i abătu voinţa de la scopul pe care şi-l propusese în ziua vizitei lui Martial. Jucă în faţa lui o atât de strălucită comedie încât, emoţionat, mişcat, aproape căindu-se, Martial reveni de cinci, şase ori şi, în sfârşit, într-o seară, o rugă să-i îngăduie să rămână.

Dar nici bucuria triumfului, nici primele emoţii ale căsătoriei nu-i aduseră doamnei Blanche liniştea. Între ea şi Martial tot se mai ridica, neiertătoare şi cumplită, faţa schimonosită a lui Marie-Anne! Se putea chiar spune că întoarcerea soţului ei îi adusese o crudă decepţie. Îşi dădu seama că niciodată

bărbatul acesta, a cărui inimă fusese zdrobită, nu o va lăsa să-i ghicească gândurile şi că nu-l va putea influenţa cu nimic. Şi culmea, chinurilor ei, devenite şi aşa de neîndurat li se adăugă o teamă şi mai sfâşietoare decât celelalte. Vorbind într-o seară despre moartea lui Marie-Anne, Martial mărturisi deschis jurământul de răzbunare pe care îl făcuse. Vorbea cu o vehemenţă extraordinară, cu un glas în care mai vibra încă puternica-i pasiune. Şi doamna Blanche se întreba ce soartă ar avea dacă vreodată soţul ei ar descoperi că ea era vinovata. În această perioadă începu să regrete că nu-şi ţinuse jurământul făcut victimei şi se hotărî să pună să fie căutat copilul tinerei femei.

Dar pentru asta era absolut necesar să trăiască într-un oraş mare, la Paris, de exemplu, unde, cu bani, putea să găsească agenţi, abili şi discreţi. Mai trebuia doar să-l hotărască pe Martial.

Ajutată de ducele de Sairmeuse, acest lucru n-a fost prea greu şi, într-o dimineaţă, doamna Blanche, strălucind de bucurie, putu să-i spună mătuşii Médie:

— De azi într-o săptămână plecăm.

LI

Măcinată de nelinişti, obsedată de griji sfâşietoare; doamna Blanche nu observase că mătuşa Médie nu mai era aceeaşi. Schimbarea era într-adevăr greu sesizabilă, dar nu mai puţin reală, şi se manifesta printr-o mulţime de mici amănunte care treceau neobservate. Era limpede că mătuşa cea săracă încerca să devină mai îndrăzneaţă.

— Aha! plecaţi, spunea ea, părăsiţi Courtomieu. Şi unde mergeţi, pentru Dumnezeu!

— La Paris, ne stabilim acolo, e un lucru hotărât. Locul soţului meu e acolo. Numele, averea, inteligenţa, favorurile regelui îi asigură o situaţie înaltă. Va răscumpăra palatul familiei Sairmeuse şi îl va mobila magnific. Vom duce o viaţă princiară.

Toate chinurile invidiei se citeau pe faţa mătuşii sărace.

— Şi eu? întrebă ea pe un ton plângăreţ.

— Tu, mătuşă, vei rămâne aici. Nu e nevoie oare de o femeie de încredere care să vegheze asupra bietului meu tată? Iată-te, sper, fericită şi mulţumită.

Dar mătuşa Médie nu păru deloc încântată.

— Niciodată, se smiorcăi ea, niciodată nu voi avea curajul să rămân singură în castelul ăsta uriaş.

— Ce-ai dori atunci? o întrebă doamna Blanche cu o ironie şfichiuitoare.

— Mă gândeam... îmi spuneam... că mă veţi lua cu voi...

— La Paris! cred că ţi-ai pierdut minţile. Ce să faci acolo?

— Blanche, te rog, te implor.

— Imposibil, mătuşă, imposibil!

Şi cu un gest care spori cruzimea afirmaţiei, continuă:

— Dacă domeniul Courtomieu îţi displace atât, nimic nu te împiedică să-ţi găseşti un adăpost pe placul tău.

— Adică, zise mătuşa Médie, care pălise îngrozitor, vrei să aleg între a muri de spaimă la Courtomieu sau de mizerie la spital. Mulţumesc, nepoată, mulţumesc, îţi recunosc inima ta cea bună, nici nu mă aşteptam la altceva de la tine, mulţumesc!

Îşi înălţă capul, o răutate diabolică îi sclipi în priviri şi, cu o voce care avea ceva din şuieratul viperei, gata să muşte, continuă:

— Ei bine, răspunsul tău m-a făcut să mă hotărăsc. Te-am implorat şi m-ai respins cu brutalitate, acum îţi poruncesc: vreau! Da, înţeleg şi pretind să merg cu voi la Paris, şi voi merge. M-ai făcut să sufăr atâta vreme. E adevărat că m-aţi hrănit, că mi-aţi oferit un acoperiş, dar mi-aţi luat în schimb întreaga viaţă. Te-ai purtat vreodată, Blanche, cu vreo cameristă aşa cum te-ai purtat cu mine? Da! m-aţi făcut să plătesc scump crima de a fi săracă. Mă întrebi ce voi face la Paris? Tu ce vei face acolo? Vei merge la Curte, nu-i aşa, la baluri, la spectacole. Ei bine! te voi însoţi. Voi avea în sfârşit rochii frumoase, eu, care de când mă ştiu nu m-am văzut îmbrăcată altfel decât în rochii triste de lână neagră. Am acceptat tot, m-am făcut mică, umilă, înfricoşată... trebuia să mănânc. Tu, Blanche de câte ori, ca să-mi impui voinţa ta, nu-mi spuneai: „Vei face aşa sau aşa, dacă vrei să rămâi la

Courtomieu”. Şi eu ascultam, obligată s-o fac, căci nu aveam unde să mă duc în altă parte.

Doamna Blanche era atât de uluită, încât îi era imposibil să articuleze măcar o silabă ca s-o întrerupă pe mătuşa Médie. În cele din urmă bolborosi cu o voce abia inteligibilă:

— Nu te înţeleg, mătuşă, nu te înţeleg.

— În acest caz rosti rar mătuşa Médie, îţi voi spune că din moment ce ai făcut din mine, fără voia mea, complicea ta, trebuie să împărţim totul. Dacă am împărţit cu tine pericolul, vreau să împart şi plăcerea.

Făcând apel la întreaga ei energie, doamna Blanche îşi reveni puţin.

— Şi dacă voi răspunde nu, rosti ea cu răceală, mă vei da pe mâna justiţiei?

— Nu sunt atât de proastă, răspunse mătuşa Médie, asta ar însemna să mă denunţ şi pe mine. Nu, nu voi face asta, numai că voi relata soţului tău toată povestea de la Borderie.

Tânăra femeie se nfioră. Nicio ameninţare nu putea s-o înspăimânte mai mult decât asta.

— Vei veni cu noi mătuşă, zise ea, îţi promit.

Mătuşa şi nepoata se îmbrăţişară cu multă tandreţe ca două prietene pe care o neînţelegere fusese cât pe ce să le despartă. Dar comedia acestei împăcări forţate nu mai putea s-o înşele pe neajutorata mătuşă Médie. „Numai Dumnezeu ştie cu câtă bucurie draga mea nepoată m-ar trimite să mă întâlnesc cu Marie-Anne”, se gândea ea. Şi probabil gânduri asemănătoare treceau într-adevâr prin mintea doamnei Blanche. „Aşadar, gândea ea, iată-mă acum legată pentru totdeauna de această primejdioasă şi perfidă creatură. Nu-mi mai aparţin, sunt dependentă de ea. Va trebui să-i satisfac

capriciile. Şi sunt patruzeci de ani de umilinţe şi de servitute pe care vrea să-i răzbune” Doamna Blanche avea nevoie aşadar de bani, de mulţi bani, de care să poată dispune, fără să dea nimănui socoteală. Această convingere o hotărî să ia din averea tatălui ei suma de circa două sute cincizeci de mii de franci, sumă ce reprezenta economiile secrete ale marchizului pe trei ani şi acum, când raţiunea lui se întunecase, fiica sa, ştiind ascunzătoarea, putea fără niciun pericol să pună mâna pe ea. „Cu ăştia, îşi spunea tânăra femeie, voi putea la un moment dat să o îmbogăţesc pe mătuşa Médie, fără să recurg la ajutorul lui Martial.”

De altfel, mătuşa şi nepoata păreau, de la acea scenă hotărâtoare, să trăiască mai mult decât într-o deplină bună înţelegere. Schimbau tot timpul între ele atenţii delicate şi mişcătoare. Lucrul era prea evident pentru ca Martial să nu-l remarce şi să nu-i spună o dată soţiei, când era singur cu ea pe un ton de binevoitoare ironic:

— Oh! dragă marchiză, câte atenţii! O s-ajungem în cele din urmă s-o cocoloşim de-a binelea pe această iubită mătuşă.

Doamna Blanche tresări imperceptibil şi, roşind uşor, răspunse:

— Ţin atât de mult la mătuşa Médie! Niciodată nu-i voi fi îndeajuns de recunoscătoare pentru afecţiunea şi devotamentul de care a dat dovadă cât timp am fost nefericită.

Era o explicaţie atât de plauzibilă şi de firească, încât Martial nu mai acordă nicio atenţie acestui amănunt atât de neînsemnat în aparenţă. Avea, de altfel, nenumărate alte griji care îl preocupau. Omul de afaceri pe care îl trimisese la Paris ca să

răscumpere palatul Sairmeuse îi scrisese să-şi grăbească venirea, deoarece, sublinia el, se afla într-una din acele împrejurări delicate pe care un mandatar nu are căderea să le rezolve. „E în stare să scape ocazia, pe care tatăl meu o aştepta de zece ani, repeta Martial. Şi nu mă voi simţi bine la Paris dacă nu voi locui în castelul familiei mele.” Era atât de grăbit să ajungă, încât în seara celei de a doua zile a călătoriei declară că, dacă ar fi fost singur, şi-ar fi continuat drumul toată noaptea.

— Asta nu trebuie să te împiedice, zise cu graţie doamna Blanche, nu sunt deloc obosită, încât o noapte petrecută în trăsură e departe de a mă înspăimânta.

Îşi continuară deci călătoria întreaga noapte şi a doua zi, care era într-o sâmbătă, la ora nouă dimineaţa, descinseră la hotelul Meurice. Martial abia avu răbdare să-şi ia micul dejun, atât era de grăbit să plece. Se întoarse după mai puţin de două ore, de data asta foarte fericit.

— Draga mea, n-a mai rămas decât să semnez, dar n-o voi face decât dacă palatul îţi va fi pe plac. Te rog, dacă nu eşti prea obosită, să mergem să-l vizităm.

Desigur, vizita era pur formală şi doamna Blanche ar fi fost prea pretenţioasă dacă palatul familiei Sairmeuse, unul dintre cele mai splendide din Paris, în care se intra pe strada Grenelle şi ale cărui grădini, umbrite de arbori seculari, se întindeau până în strada Varenne, n-ar fi mulţumit-o.

Această frumoasă reşedinţă fusese, din nefericire, neglijată de mai mulţi ani.

— Vor fi necesare şase luni, poate un an, ca totul să fie restaurat, zise Martial. E adevărat că în mai

puţin de trei luni vom putea avea un apartament provizoriu, foarte confortabil.

Hotărând să se ocupe de toate, Martial discută cu arhitecţii, cu antreprenorii, cu furnizorii. Pleca în zori, lua masa în oraş cel mai adesea şi nu se întorcea decât la cină.

Obligată de vremea rea să-şi petreacă tot timpul în apartamentul de la hotelul Meurice, doamna Blanche nu se plângea totuşi. Călătoria, mişcarea, ambianţa necunoscută, zgomotul Parisului sub ferestrele ei, oamenii străini care o înconjurau o făceau să uite de sine însăşi. Spaimele nopţilor se mai risipiseră, un fel de ceaţă învăluia oribila scenă de la Borderie, strigătele conştiinţei deveniseră şoapte. Trecutul se va şterge, credea ea şi se lăsa în voia speranţelor unei vieţi cu totul noi şi mai fericite, când, într-o zi, unul dintre servitorii de la hotel apăru şi spuse:

— Jos se află un om care cere să vorbească cu doamna marchiză.

LII

Pe jumătate întinsă pe canapea, cu cotul pe o pernă, cu fruntea sprijinită în palmă, doamna Blanche o asculta pe mătuşa Médie care îi citea o carte nouă.

— Ce fel de om? întrebă ea fără să ridice capul.

— Nu-i pot spune doamnei marchize decât că individul e tânăr, îmbrăcat ca un ţăran şi presupun că e în căutarea unei slujbe.

— Probabil vrea să-l vadă pe domnul marchiz.

— Doamna mă va scuza, dar cu dumneavoastră doreşte să vorbească.

— Atunci află cum îl cheamă şi ce vrea.

Mătuşa Médie nu avu timp să termine pagina că servitorul se şi întoarse.

— Omul, zise el, pretinde că doamna marchiză va înţelege despre ce e vorba de îndată ce va afla numele lui.

— Şi cum îl cheamă?

— Chupin.

Efectul produs fu acela al unui obuz care explodase în camera din hotelul Meurice. Gemând stins, mătuşa Médie scăpă cartea din mână şi se prăbuşi pe scaun, nemişcată, cu braţele atârnând. Doamna Blanche, însăşi, se ridică brusc, mai palidă decât capotul ei de caşmir alb, cu privirea tulbure, cu buzele tremurânde.

— Chupin, repeta ea, ca şi când ar fi sperat că n-a auzit bine.

Apoi i se adresă servitorului pe un ton uşor răstit:

— Spune-i acestui om că nu vreau nici să-l văd, nici să-l aud. E inutil să-şi închipuie aşa ceva. Nu-l voi primi niciodată.

Dar în timp ce servitorul se îndrepta spre uşă, mergând de-a-ndărătelea, tânăra femeie se răzgândi.

— De fapt nu, rosti ea, m-am gândit, spune-i să urce.

Servitorul ieşi, iar cele două femei rămaseră una în faţa celeilalte, nemişcate, uluite, cu inima strânsă de cele mai înspăimântătoare temeri.

— E unul dintre fiii bătrânului ticălos de Chupin, rosti în cele din urmă doamna Blanche.

Nu se înşela. Era într-adevăr fiul cel mai mare al lui Chupin, cel căruia bătrânul pungaş, în pragul morţii, îi încredinţase secretul său. Ajungând la Paris, acesta bătuse trotuarele de dimineaţa până seara, întrebând în dreapta şi-n stânga de adresa marchizului de Sairmeuse. I se indică hotelul Meurice, unde veni în goană. Dar nu ceru să vorbească cu doamna marchiză decât după ce se asigură că Martial lipsea. Haimanaua îşi pregătise dinainte o mică istorioară, dar măreţia salonului îl ului într-atât încât rămase cu gura căscată.

După un moment, văzând că tânărul stătea prostit cu un surâs tâmp pe buze, frământându-şi şapca în mâini, doamna Blanche se hotărî să rupă tăcerea.

— Ce doreşti? îl întrebă ea.

Fiul lui Chupin se intimidase, dar nu-i era frică. Păstrându-şi masca de stângăcie, îşi regăsi îndrăzneala şi începu să povestească, cu multe fraze inutile, că a fost obligat să plece de la ţară din cauza numeroaselor necazuri întâmpinate acolo şi că, în consecinţă, nu avea din ce să trăiască.

— Nu văd, îl întrerupse doamna Blanche, în ce

calitate mi te adresezi. Ai, la fel ca întreaga ta familie, o reputaţie foarte proastă la Sairmeuse. În sfârşit, nu contează, eşti din acelaşi ţinut cu mine. Consimt să-ţi acord un ajutor, cu condiţia să nu mai vii niciodată.

Chupin o ascultă şi, cu un aer pe jumătate umil pe jumătate batjocoritor, atunci când Blanche termină ceea ce avea de spus, înălţă capul şi rosti mândru.

— Nu cer pomană.

— Atunci ce vrei?

— Ceea ce îmi datoraţi.

— Aha! Îţi datorez ceva, zise cu dispreţ doamna Blanche, deşi primise o lovitură în inimă.

— Nu mie personal, doamnă marchiză, ci răposatului meu tată. În serviciul cui a murit el? Ultimele sale cuvinte au fost: „la aminte, băiete, la Borderle s-au întâmplat lucruri înspăimântătoare. Tânăra soţie a domnului marchiz o duşmănea pe Marie-Anne şi i-a făcut de petrecanie. Fără mine ar fi fost pierdută. De vreme ce voi crăpa, lasă să mi se pună totul în spinare, pământul nu va fi mai rece, şi asta o va dezvinovăţi pe tânăra-marchiză. Ea te va răsplăti din plin şi, atâta vreme cât vei şti să taci, nu-ţi va lipsi nimic.”

Cu toată neruşinarea de care dădea dovadă se opri uluit de fizionomia doamnei Blanche şi, în faţa acestei disimulări extraordinare, se îndoi chiar de vorbele tatălui său. Căci într-adevăr, în clipa aceea, tânăra femeie dădu dovadă de mult curaj. Înţelesese că dacă va ceda o singură dată, va fi la cheremul acelui mizerabil, cum era la cheremul mătuşii Médie.

— Altfel spus, zise ea, dând dovadă de o energie formidabilă, mă acuzi de moartea domnişoarei Lacheneur şi mă ameninţi să mă denunţi dacă nu voi fi de acord cu pretenţiile tale?

Băiatul lui Chupin înclină afirmativ din cap.

— Ei bine, dacă e aşa, reluă doamna Blanche, ieşi!

Era sigură că numai dând dovadă de curaj va câştiga această partidă periculoasă de care depindea liniştea vieţii ei. Chupin era de-a dreptul derutat, când mătuşa Médie care asculta, în picioare, în faţa ferestrei, se întoarse, speriată, strigând:

— Blanche! soţul tău, Martial! Vine... urcă.

Partida fu pierdută. Tânăra femeie şi-l imagină pe soţul ei venind, găsindu-l pe Chupin, obligându-l să vorbească, descoperind totul.

Îşi pierdu capul, cedă, se predă.

Brusc, îi dădu mizerabilului portofelul ei şi-l trase pe scara de serviciu.

— Ia asta, îi spuse cu voce înăbuşită, nu e decât un aconto. Ne vom mai vedea. Şi niciun cuvânt, în special soţului meu.

Fusese bine inspirată când ieşise fără să mai piardă niciun minut, căci întorcându-se, îl găsi pe Martial în salon.

Acesta şedea cu capul plecat şi ţinea în mâini o scrisoare desfăcută.

La zgomotul pe care îl făcu soţia sa intrând se ridică şi Blanche putu să vadă o lacrimă rostogolindu-se din ochii lui.

— Ce nenorocire ne mai loveşte încă! bolborosi ea cu o voce pe care emoţia puternică trăită puţin mai înainte o făcea aproape de neînţeles.

Martial nu remarcă acest cuvânt „încă”, ce-ar fi trebuit cel puţin să-l uimească.

— A murit tata, rosti el.

— Ducele de Sairmeuse! Dumnezeule! Ce s-a întâmplat?

— A căzut de pe cal în pădurile de la Courtomieu,

aproape de stânca Sanguille.

Şi unul şi celălalt rămaseră un moment tăcuţi, apoi Martial continuă:

— Potrivit acestei scrisori, care mi-a fost adusă expres, toată lumea din Sairmeuse crede într-un accident. Dar eu, eu cred că a fost o crimă.

O exclamaţie de spaimă îi scăpă mătuşii Médie, şi doamna Blanche păli.

— O crimă! şopti ea.

— Da, Blanche, şi aş putea să-l numesc pe vinovat, presimţirile nu mă înşală. Ucigaşul tatălui meu este acela care a încercat să-l asasineze şi pe marchizul de Courtomieu.

— Jean Lacheneur!

Martial îşi lăsă cu tristeţe capul în jos.

— Şi nu îl denunţi, nu te duci să ceri dreptate justiţiei?

— La ce bun, răspunse el. Nu pot aduce decât dovezi morale, iar justiţia are nevoie de probe materiale. Ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu au cules ce-au semănat. Pământul nu înghite niciodată sângele care a curs şi, mai devreme sau mai târziu, crima se ispăşeşte. Familia Lacheneur trăia fericită şi respectată înainte de sosirea noastră la Sairmeuse. Purtarea lor a fost deasupra oricărui elogiu, împingând cinstea până la eroism. Printr-un singur cuvânt puteam să ni-i apropiem şi să ni-i facem prietenii cei mai devotaţi. Era de datoria noastră. N-am înţeles-o, i-am umilit, i-am ruinat, i-am adus la disperare, i-am împins la deznădejde. Asemenea greşeli se plătesc. Cine ar putea să spună că dacă aş fi fost în locul lui Jean Lacheneur n-aş fi procedat la fel? Îl cunosc pe Jean şi ştiu că nu trăieşte decât cu speranţa să se răzbune pe noi. Desigur, noi avem o

poziţie foarte înaltă şi el este foarte jos, dar asta n-are nicio importanţă! Putem să ne temem de orice. Nici cele mai minuţioase precauţii nu ne vor salva: va veni o zi în care temerile noastre se vor stinge, în timp ce ura lui va veghea mai departe. Ce va întreprinde, nu ştiu, dar desigur ceva înspăimântător. Adu-ţi aminte, Blanche, de cuvintele mele, dacă nenorocirea va intra în casa noastră, Jean Lacheneur îi va deschide uşa.

În cele din urmă se opri în faţa soţiei sale şi îi spuse:

— Am trimis să înhame caii. Mă vei scuza că te las singură aici, dar trebuie să mă dua la Sairmeuse. Nu voi lipsi mai mult de-o săptămână.

Şi plecă într-adevăr după câteva ore.

Doamna Blanche rămase singură. Temerile ei erau mai mari decât a doua zi după crimă. Acum nu mai trebuia să lupte împotriva unor fantome. Chupin exista, şi vocea lui, chiar dacă nu era mai înspăimântătoare decât cea a conştiinţei, putea fi auzită. Sinistrele presimţiri ale lui Martial se adăugau şi ele la teama tinerei femei. Ea însăşi, numai auzind numele Lacheneur, şi se simţea tulburată până în adâncul fiinţei. Nu putea să scape de ideea că Jean bănuia ceva şi că de acolo, de la periferia societăţii, unde îl aruncase mizeria, o pândea.

Acum, mai mult ca niciodată, dori să-l găsească pe copilul lui Marie-Anne. I se părea că acest copil o va apăra poate într-o zi şi că va fi în mâinile ei ca un ostatic. Dar unde să găsească un om căruia să-i încredinţeze secretul ei? Chinuindu-şi mintea, îşi aminti că-l auzise odinioară pe tatăl ei vorbind de un agent pe nume Chefteux, băiat deosebit de îndrăzneţ, zicea el, şi capabil de orice, chiar de onestitate, dacă era bine plătit. Individul, unul dintre acei mizerabili

care mişună prin smârcurile politicii în perioadele tulburi, un tânăr delator crescut de Fouché, servise şi trădase rând pe rând toate partidele şi când, în cele din urmă, fu condamnat pentru fals, evada din ocnă. În 1815, Chefteux părăsi în mod ostentativ poliţia ca să înfiinţeze un „birou privat de informaţii”. Interesându-se, doamna Blanche, află că omul locuia în piaţa Dauphine şi hotărî să profite de absenţa soţului ei ca să i se adreseze. Aşa că, într-o dimineaţă, se îmbrăcă cât mai modest posibil, şi, urmată de mătuşa Médie, se duse să bată la uşa elevului lui Fouché.

Chefteux avea pe atunci treizeci şi patru de ani. Era un omuleţ de înălţime mijlocie, cu un aer inofensiv, care afecta o bună dispoziţie permanentă. Le conduse pe cele două cliente într-un salonaş mobilat cu multă grijă, şi pe dată doamna Blanche începu să-i relateze că era căsătorită şi că locuia în strada Saint-Denis, că o soră, care tocmai murise, făcuse o greşeală şi că ea era gata să facă cele mai mari sacrificii pentru a fi găsit copilul acestei surori etc, etc, în sfârşit, o întreagă poveste pe care o pregătise şi care era destul de credibilă.

Cu toate astea, detectivul nu crezu un cuvânt şi, îndată ce termină, o bătu cu familiaritate pe umăr, spunându-i:

— Pe scurt, mămică, am făcut şi noi pozne înainte de căsătorie.

— Cred că vă înşelaţi, zise doamna Blanche pe un ton în care vibra întregul orgoliu al clasei sale.

El se pierdu în scuze.

În timp ce o asculta şi îşi nota amănuntele absolut necesare pe care i le dădea tânăra femeie, se gândea: „Ce privire! ce ton! Şi toate astea din partea

unei femei din cartierul Saint-Denis; e ceva dubios la mijloc”. Bănuielile îi fură confirmate de suma de 20.000 de franci, în caz de succes, pe care i-o oferi cu imprudenţă doamna Blanche.

— Şi unde trebuie să vă trimit informaţiile pe care le voi obţine, întrebă el?

— Nicăieri, răspunse tânăra femeie, voi trece pe aici din când în când.

În timp ce-şi conducea clientele, Chefteux nu mai avea nicio îndoială. De îndată ce consideră că ele ajunseseră jos în stradă, se năpusti afară, spunându-şi:

— De data asta cred că norocul îmi surâde.

Să le urmărească pe cele două cliente, să se informeze, să descopere cum se numesc şi rangul pe care îl au n-a fost decât o joacă pentru fostul agent al lui Fouché. Îi era cu atât mai uşor cu cât ele nu bănuiau nici pe departe planurile lui.

Ajungând la hotelul Meurice, doamna Blanche se felicită pentru ceea ce întreprinsese.

— Înainte de o lună, îi spuse ea mătuşii Médie, vom găsi copilul ăsta, am să-l cresc în secret şi el va fi apărătorul nostru.

Săptămână următoare fu nevoită să recunoască enorma imprudenţă pe care o comisese. Trecând pe la Chefteux, acesta o primi cu atâtea dovezi de respect, încât ea îşi dădu seama că fusese recunoscută.

— Înainte de toate, îi spusese el, cu un surâs larg, constat identitatea persoanelor care mă onorează cu încrederea lor. E o mostră a iscusinţelor mele, pe care o ofer... gratis. Dar doamna ducesă să nu se teamă, sunt discret prin caracter şi meserie. Un mic accident înainte de căsătorie se întâmplă atât de uşor!

Aşadar Chefteux era încredinţat că ducesa de Sairmeuse îşi căuta propriul copil. Blanche nu încercă să-l contrazică. Era mai bine să creadă acest lucru decât să bănuiescă adevărul. Doamna Blanche se întoarse într-o stare demnă de milă. Se simţea prinsă ca într-o plasă din care nu putea să iasă şi la fiecare mişcare, departe de a putea să scape, firele se strângeau în jurul ei. Avea acum trei stăpâni care printr-un gest, printr-un cuvânt, printr-o privire puteau s-o facă să se încline ca o trestie. Şi nici nu mai era liberă ca altădată.

Martial se întorsese. Somptuoasa instalare în palatul Sairmeuse se terminase. De acum înainte, tânăra ducesă era condamnată să trăiască sub privirile a cincizeci de servitori, dintre care cel puţin patruzeci îi erau duşmani, care îi supravegheau şi îi urmăreau mişcările, căutând să-i ghicească cele mai intime gânduri. Mătuşa Médie se dovedi prin urmare foarte necesară şi n-o mai stânjenea, îi cumpăra câte o rochie de fiecare dată când îşi cumpăra şi ea, o târa peste tot după sine, şi ruda cea săracă se declara încântată şi gata la orice.

Chefteux n-o neliniştea nici el prea mult. La fiecare trei luni prezenta câte un raport asupra „cheltuielilor de cercetare”, care se ridicau la circa zece mii de franci, şi era clar că va continua să tacă atâta vreme cât era plătit. După doi ani doamna Blanche îi ceruse să renunţe la cercetări.

— Niciodată, îi răspunse el, voi căuta atâta timp cât voi trăi, cu orice preţ.

Din nefericire mai rămânea Chupin. Pentru început, fu nevoită să-i dea odată douăzeci de mii de franci. Apoi veni fratele lui mai mic care îl acuza că furase banii lui taică-său şi îşi ceru partea, ameninţând cu un

cuţit în mână. Se bătuseră şi, cu capul înfăşurat în cârpe însângerate, Chupin se prezentase în faţa doamnei Blanche.

— Daţi-mi, îi spuse el, suma pe care bătrânul a îngropat-o şi îl voi lăsa pe fratele meu să creadă că eu am fost acela care am luat-o. Altfel va trebui să-i mărturisesc de unde iau bani şi prin ce mijloace.

Departe de a fi precaut, aşa cum îi dicta propriul înteres, părea să aibă o plăcere de brută compromiţând-o pe ducesă. Asediase de-a dreptul palatul Sairmeuse. Venea la orice oră, dimineaţa sau seara, fără să-şi facă griji din cauza lui Martial. Servitorii erau uluiţi să-şi vadă stăpâna, altminteri atât de trufaşă, părăsind totul, fără nicio ezitare, pentru acest om cu înfăţişare dubioasă, care puţea a tutun şi rachiu. Chupin devenea din zi în zi mai nesăţios. Într-o noapte fu arestat într-un loc rău famat. Poliţia, uimită să vadă atâta aur la un asemenea nenorocit, crezu că făptuise o crimă. El dădu numele ducesei de Sairmeuse. Din fericire, în acel moment Martial era la Viena, căci a doua zi un inspector de poliţie se prezentă la palat. Şi doamna Blanche trebui să îndure îngrozitoarea umilinţă de a recunoaşte că, într-adevăr, ea îi dăduse acea sumă mare de bani acelui om, a cărui familie, adăugase ea, îi făcuse pe vremuri, unele servicii. Deseori, mizerabilul îi scria: „Aduceţi-mi suma cutare, la ora cutare, în locul cutare”. Şi ea, mândra ducesă de Sairmeuse, nu întârzia niciodată. Apoi întâlnise, nu se ştie unde, pe o oarecare Aspasie Clapard, de care se îndrăgostise şi, cu toate că era mai în vârstă decât el, se căsători cu ea. Doamna Blanche plăti cheltuielile de nuntă. Altădată, vru să se stabilească, definitiv, zicea el, ca să trăiască din munca lui. Cumpără stocul

unui negustor de vinuri, pe care ducesa îl plăti şi care fu băut în cel mai scurt timp. Avu un copil şi doamna Blanche trebui să plătească botezul, aşa cum plătise şi nunta, fericită că Chupin nu-i ceruse să fie naşa micului Polyte, aşa cum un moment avusese intenţia. De două ori doamna Blanche fu obligată să plece împreună cu soţul ei, însărcinat cu importante misiuni diplomatice, la Viena şi Londra. Rămăsese aproape trei ani în străinătate. Ei bine, în tot acest timp primi cel puţin o dată pe săptămână scrisori de la Chupin. De câte ori n-a invidiat soarta victimei sale! Ce însemnase, în comparaţie cu viaţa ei, moartea lui Marie-Anne? Îşi spunea că toate chinurile provocate de otravă nu erau mai cumplite decât spaimele pe care le trăia ea.

LIII

Cum de Martial nu observă şi nu bănui nimic? Modul de viaţă pe care îl adoptase împiedica adevărul să ajungă până la el. Nu trecuse nici primul an de căsnicie, că rupsese aproape cu soţia lui. Era în continuare plin de deferentă şi atent faţă de ea, dar nu mai aveau nimic comun decât numele şi unele interese.

Trăiau fiecare separat şi nu se întâlneau decât la cină sau în timpul petrecerilor pe care le dădeau şi care erau printre cele mai strălucitoare din Paris. Ducesa îşi avea apartamentele ei, servitorii, trăsurile, caii. La douăzeci şi cinci de ani, Martial, ultimul descendent al importantei case Sairmeuse, pe care soarta îl copleşise cu favoruri, care avea de partea lui tinereţea şi bogăţia, el, care reprezenta unul dintre cele opt sau zece nume celebre din Franţa, o inteligenţă superioară, era strivit de povara unui plictis de nelecuit. Moartea lui Marie-Anne secase în el toată sensibilitatea. Văzându-şi viaţa golită de orice bucurie, încercă să şi-o umple de zgomot şi agitaţie. Se aruncase în arena politică, aşa cum un bătrân lord blazat se aşază să joace cărţi.

Trebuie să recunoaştem că doamna Blanche ştiu să se menţină deasupra evenimentelor şi să joace, cu o constanţă, plină de eroism, comedia fericirii. Doar mătuşii Médie, şi asta rareori, îşi dezvăluia adâncurile sufletului. Anii totuşi aduseseră unele alinări.

Odată, Chupin nu dădu niciun semn de viaţă timp de şase săptămâni. Ce se întâmplase cu el? Această tăcere i se păru doamnei Blanche la fel de ameninţătoare ca liniştea dinaintea furtunii. Un ziar îi explică misterul. Chupin fusese închis. Mizerabilul, într-o seară când băuse mai mult ca de obicei, se luase la ceartă cu frate-său şi îl omorâse cu câteva lovituri de rangă. Fu condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică şi trimis la Brest. Condamnarea nu-i aduse însă linişte doamnei Blanche, Chupin îi scrise de la ocnă şi încredinţă scrisoarea unuia dintre prietenii lui, care fusese pus în libertate. Aşa că într-o dimineaţă, un om, ale cărui priviri o înspăimântară, îi aduse doamnei Blanche un scurt bilet:

„Mă plictisesc aici de moarte; cu toate că îmi risc pielea, vreau să evadez. Veniţi la Brest; vizitaţi ocna, vă voi vedea şi ne vom înţelege. Şi nu întârziaţi, altfel mă voi adresa ducelui care îmi va obţine graţierea în schimbul a ceea ce îi voi spune.”

Blanche întreprinse această călătorie, vizită ocna, dar nu-l văzu pe Chupin. Cu o săptămână înainte avusese loc un fel de revoltă, soldaţii de pază trăseseră şi Chupin fusese ucis. Şi totuşi, întorcându-se la Paris, ducesa nu îndrăznea să se bucure prea mult. Presupunea că nenorocitul încredinţase creaturii cu care se însurase secretul puterii lui.

— Voi afla în curând acest lucru, îşi spuse ea.

Într-adevăr, nu după multă vreme, văduva Chupin se prezentă umilă şi rugătoare. Venea, spunea ea, să solicite un mic ajutor care să-i îngăduie să deschidă o cârciumă căci fiul ei, Polyte, care avea optsprezece ani, tocmai descoperise, lângă Montrouge, o căsuţă

încăpătoare şi nu prea scumpă; şi, desigur, cu trei sau patru sute de franci... Doamna Blanche îi dădu cinci sute de franci îngrozitoarei cotoroanţe.

„Umilinţa ei nu-i decât o mască, gândea ea, sau bărbatu-său nu i-o fi spus nimic?” Cinci zile mai târziu, cel care se prezentă fu Polyte. Le lipseau, afirmă el, trei sute de franci ca să se instaleze, şi venea din partea mamei lui s-o implore pe doamna cea bună să le avanseze... Hotărâtă să ştie precis cum stau lucrurile, ducesa refuză scurt, şi netrebnicul se retrase fără să scoată un cuvânt. Evident, nici văduva nici fiul ei nu ştiau nimic. Chupin murise odată cu secretul lui.

Asta se întâmpla în primele zile ale lunii ianuarie. Spre sfârşitul lui februarie, ieşind de la un bal în travesti, unde se încăpăţânase să se ducă, în ciuda spuselor nepoatei, într-un costum ridicol, mătuşa Médie făcu o pneumonie. Pasiunea pentru toalete o ucise. Apropierea morţii aruncă o lumină înspăimântătoare asupra propriei conştiinţe. Înţelese că profitase şi chiar abuzase de crima nepoatei şi că era la fel de vinovată ca şi când ar fi ajutat la comiterea acestei crime. Ceru un preot, dorind ca spovedania să fie făcută publică.

Mai palidă decât muribunda, dar curajoasă, doamna Blanche veghea ajutată de una dintre cameriste, în care avea mai multă încredere.

„Dacă mai durează, îşi spunea ea, sunt pierdută. Voi fi obligată să chem un preot şi nenorocita va spune tot.”

Dar agonia nu dură multă vreme. Mătuşa Médie începu să delireze. Către ora douăsprezece, întorcându-se spre nepoată-sa îi spuse:

— Nu ţi-a fost milă de mine, Blanche. Dumnezeu te

va pedepsi. Tu însăţi vei muri disperată, singură, ca un câine. Fii blestemată!

Şi îşi dădu sufletul. Moartea bietei bătrâne o afectă mult pe doamna Blanche. Pierdea o complice care o consolase uneori, şi nici de teamă nu scăpase, deoarece camerista aflase secretul crimei de la Borderie. Constrânsă să se întoarcă spre trecut, doamna Blanche se înspăimântă văzând cu câtă încrâncenare fuseseră urmăriţi de fatalitate toţi cei din cauza cărora cursese sânge. „Va veni şi rândul meu, gândi ea”. Cu un an în urmă muriseră, la diferenţă de o lună, baronul şi baroana d’Escorval, precum şi caporalul Bavois. Aşa că dintre cei amestecaţi în tulburările de la Montaignac nu mai erau în viaţă decât patru: Maurice d’Escorval, care intrase în magistratură şi era judecător pe lângă Tribunalul Senei, abatele Midon, care venise să trăiască la Paris, alături de Maurice şi, în sfârşit, Martial şi ea însăşi. Mai exista totuşi încă unul, a cărui amintire era de ajuns ca s-o facă să tremure şi al cărui nume abia dacă îndrăznea să-l rostească: Jean Lacheneur, fratele lui Marie-Anne. O voce lăuntrică, mai puternică decât toate raţionamentele, îi striga că acest duşman neiertător mai era în viaţă, că se afla în preajma ei, apărat de anonimatul în care trăia, pândind momentul în care să se răzbune. Mai obsedată de aceste presimţiri decât odinioară de Chupin, doamna Blanche se hotărî să se adreseze lui Chefteux, care îi rămăsese devotat. Stimulat de speranţa unei recompense frumoase, acesta îi promise să-l descopere pe inamic. Începuse să pândească şi ajunsese să-şi procure dovezi despre existenţa lui Jean, când investigaţiile sale fură curmate brusc.

Într-o dimineaţă, când se crăpa de ziuă, măturătorii ridicară dintr-un şanţ un cadavru spintecat de lovituri de cuţit. Era cadavrul lui Chefteux. Când citi această ştire, doamna Blanche avu senzaţia înspăimântătoare a vinovatului care îşi citeşte osânda.

— Acesta e sfârşitul, murmură ea, Lacheneur e aproape!

Ducesa nu se înşela. Jean nu minţise afirmând că nu în beneficiul său vindea bunurile surorii sale. Întrebuinţase întreaga sumă fără să ia nimic pentru propriile nevoi. Nu mai avea niciun ban în buzunar când directorul unei trupe ambulante îl angajă cu patruzeci şi cinci de franci pe lună. Din acea zi trăi, la întâmplare, prost plătit, la fel ca toţi sărmanii actori ambulanţi. Ura sa rămânea la fel de puternică numai că, pentru a se răzbuna aşa cum voia, avea nevoie de timp, adică de bani. Aştepta de şaisprezece ani, când unul dintre prietenii săi îi făcu rost de un angajament în Rusia. În mai puţin de şase ani, realiză aici un beneficiu de o sută de mii de franci.

— Acum, îşi spuse el, pot să plec. Sunt destul de bogat ca să încep războiul.

Şi, într-adevăr, şase săptămâni mai târziu, ajungea la Sairmeuse. Venind aici, în faţa mormântului lui Marie-Anne, pentru a-şi înteţi ura şi a dobândi sângele rece al justiţiarului, chiar în aceeaşi seară află din trăncănelile unui ţăran că, de la plecarea sa, adică de mai bine de douăzeci de ani, două persoane se începătâneau să caute un copil prin ţinut. Cine era copilul ştia: cel al lui Marie-Anne. Ştia şi de ce nu putea fi găsit. Dar cine erau cele două persoane? Una era Maurice d’Escorval, dar cealaltă? Jean Lacheneur petrecu o lună la Sairmeuse; dar la sfârşitul ei avea o pistă, aceea a agentului Chefteux şi, prin acesta,

ajunse la însăşi ducesa de Sairmeuse. Descoperirea îl ului. Cum de ştia doamna Blanche că Marie-Anne avusese un copil, şi ce interes avea să-l găsească? Iată cele două întrebări care îi veniră mai întâi în minte, dar oricât le răsuci, nu găsi un răspuns satisfăcător.

— O să mi-o spună băieţii lui Chupin, îşi zise el; am să mă împac de ochii lumii cu ei, dacă va fi nevoie.

Da, numai că fiii bătrânului pungaş muriseră de mai mulţi ani şi, după numeroase căutări, Jean n-o găsi decât pe văduva fiului lui Chupin şi pe băiatul ei, Polyte. Ţineau o cârciumă construită în mijlocul maidanelor, nu departe de strada Château-des-Rentiers, un local rău famat, căruia i se spunea *Pulberăria*. Nici văduva, nici Polyte nu ştiau nimic. În zadar îi descusu Lacheneur. Tocmai voia să plece când bătrâna Chupin, care spera, fără îndoială, să scoată ceva bani de la el, începu să se plângă de sărăcia de-acum, cu atât mai îngrozitoare cu cât, spunea ea, pe vremea când trăia bietul ei răposat, acesta avea bani cu ghiotura de la o doamnă de neam mare, ducesa de Sairmeuse. Lacheneur făcu un gest atât de înspăimântător, încât bătrâna şi fiul ei se dădură înapoi. Întrezărea acum strânsa legătură dintre cercetările întreprinse de doamna Blanche şi generozitatea ei.

„Ea este aceea, îşi spuse Jean, care a otrăvit-o pe Marie-Anne. De la sora mea a aflat de existenţa copilului. L-a copleşit cu bani pe Chupin pentru că acesta aflase de crima făptuită cu complicitatea tatălui său.”

Amintindu-şi de jurământul lui Martial, inima îi fu inundată de o bucurie teribilă. Îi vedea pe cei doi duşmani, ultimul descendent al familiei Sairmeuse şi

ultima descendentă a familiei Courtomieu, pedepsindu-se reciproc şi îndeplinind răzbunarea cu propriile lor mâini. Erau totuşi doar presupuneri, iar el avea nevoie de certitudini. Aşa că scoase din buzunar un pumn de aur şi, punându-l pe masa cârciumii, spuse:

— Sunt foarte avut. Dacă veţi face ce vă spun şi veţi tăcea, vă-mbogăţiţi.

Strigătul răguşit pe care îl scoaseră, din cupiditate, mama şi fiul preţuia cât toate promisiunile de ascultare. Văduva Chupin ştia să scrie; Lacheneur îi dictă acest ameninţător mesaj:

„Doamnă ducesă,

Vă aştept mâine la mine acasă, între ora douăsprezece şi patru, în legătură cu întâmplarea de la Borderie. Dacă n-aţi venit până la ora cinci, voi expedia o scrisoare pe adresa domnului duce.”

— Şi dacă vine, repeta uluită văduva, ce să-i spun?

— Nimic, îi vei cere bani.

Iar în sinea lui îşi spunea: „Dacă vine am ghicit”.

Şi doamna Blanche veni. Ascuns la etajul de sus al *Pulberăriei*, Jean o văzu printr-o crăpătură a podelei dându-i o bancnotă lui Chupin. „Acum, se gândi el, e la cheremul meu!”

LIV

Cele zece rânduri ale articolului consacrat lui Martial de Sairmeuse din *Biografia generală a personalităţilor acestui secol* explicau modul de viaţă al acestuia după căsătorie.

„Martial de Sairmeuse, se spunea aici, a făcut dovada unei inteligenţe remarcabile şi a unor admirabile calităţi puse în serviciul partidului său. Numit în funcţii înalte în momentul în care pasiunile politice erau deosebit de violente, avu curajul să-şi asume singur responsabilitatea celor mai teribile măsuri. Obligat să se retragă, în faţa adversităţii generale, lasă în urma lui uri care nu se vor stinge decât o dată cu viaţa.”

Lui însă nu-i păsa de nimic. Era prea orgolios pentru a fi impresionat de satisfacţiile care îi încântă pe vanitoşi, iar linguşeala îl scârbea. În momentul în care, ajuns la apogeul carierei sale, părea că nu are ce să-şi mai dorească pe lume, Martial îşi spunea:

— Ce existenţă găunoasă! Ce plictiseală! Să trăieşti pentru alţii. Ce înşelătorie!

O privea atunci pe ducesă, soţia lui, strălucind de frumuseţe, mai anturată decât o regină şi suspina. Se gândea la cealaltă, la cea care murise, la Marie-Anne, singura femeie care l-ar fi tulburat, care, cu o singură privire, ar fi făcut să-i zvâcnească sângele în tâmple.

Căci niciodată n-o uitase. După atâţia ani, încă o mai revedea nemişcată, ţeapănă, moartă în camera cea mare a casei de la Borderie. Se-nfiora câteodată crezând că mai simte sub apăsarea buzelor carnea ei îngheţată. Şi timpul, departe de a şterge imaginea ei, care îi umpluse tinereţea, o făcea mai luminoasă şi o împodobea cu calităţi aproape supranaturale. Dacă destinul ar fi vrut-o, Marie-Anne ar fi fost soţia lui. Îşi repetase asta de o mie de ori şi încerca să-şi închipuie viaţa alături de ea. Ar fi rămas la Sairmeuse. Ar fi avut copii frumoşi, jucându-se în jurul lor! N-ar fi fost condamnat la această continuă reprezentaţie, atât de zgomotoasă şi de zadarnică. Cei într-adevăr fericiţi se ascund, şi au dreptate; fericirea e aproape o crimă.

— Să iubeşti şi să fii iubit! Asta e totul! Restul nu-i decât nerozie.

Desigur că încercase s-o iubească pe doamna Blanche. Căutase să regăsească caldele sentimente de odinioară, de care fusese cuprins când o văzuse la Courtomieu. Dar nu reuşise. Între ei se ridica un zid de gheaţă pe care nimic nu-l putea topi.

— Şi totuşi e de neînţeles, îşi spunea el. Sunt zile când aş putea jura că mă iubeşte. Şi-a schimbat firea cu totul; a devenit întruchiparea blândeţii. Când sunt atent cu ea, ochii îi strălucesc de plăcere.

Regretele sale zadarnice, suferinţele care îl măcinau contribuiau fără îndoială la caracterul dur al politicii pe care o promovase. Ştiu cel puţin să se prăbuşească în mod demn. Înţelese că trebuise să dispară pentru un timp, să se facă uitat, să călătorească. Plecă însoţit numai de Otto, un servitor devotat. Timp de patru ani îşi plimbă prin Europa plictisul şi inerţia, strivit sub senzaţia copleşitoare a unei vieţi lipsite de orice interes, de orice speranţă.

Locui mai întâi la Londra, apoi la Viena şi la Veneţia, într-o zi fu cuprins de dorinţa de neînvins de a revedea Parisul, şi se întoarse. Poate că nu procedase prea prudent. Duşmanii lui, cei mai înverşunaţi inamici personali, pe care odinioară îi jignise de moarte, îi înjosise şi îi persecutase, erau la putere. Dar el nu se gândi la nimic. Şi, de altfel, ce i-ar fi putut face lui, care nu mai voia să fie nimic! Exilul, care fusese o grea povară pentru el, durerea, decepţiile, izolarea în care trăise făcuseră ca sufletul lui să aibă nevoie de tandreţe, şi revenise cu intenţia de a depăşi vechile resentimente şi de a se apropia în mod sincer de contesă. „Vine bătrâneţea, gândea el. Dacă n-am în căminul meu o femeie pe care s-o iubesc, să am măcar o prietenă”. Şi, într-adevăr, purtarea sa o uimi pe doamna Blanche. Crezu aproape că-l regăseşte pe acel Martial din salonaşul albastru de la Courtomieu. Dar ea nu-şi mai aparţinea, şi ceea ce ar fi trebuit să reprezinte realizarea unui vis n-a fost decât o suferinţă care se adăuga celorlalte. Martial continua totuşi să-şi urmărească planul pe care îl concepuse, când, într-o zi, poşta îi aduse un bilet laconic:

„În locul dumneavoastră, domnule duce, mi-aş supraveghea soţia”

Nu era decât o scrisoare anonimă, totuşi Martial simţi cum i se înroşeşte fruntea de mânie. „Să aibă oare un amant. Dar chiar dacă ar fi aşa, ce aş putea să-i spun? Nu i-am redat tacit libertatea?” Într-o dimineaţă, în jurul orei unsprezece, se întorcea de la o plimbare călare şi se afla la numai vreo treizeci de paşi de palat, când văzu ieşind o femeie foarte

grăbită, îmbrăcată mai mult decât modest, în întregime în negru, având exact înfăţişarea ducesei. Mergea foarte repede, fără a întoarce capul, grijulie doar să-şi ascundă faţa sub o voaletă deasă. Sosind în strada Taranne, femeia se aruncă mai curând decât urcă într-o trăsură, care şi cotise pe strada Dragon, când Martial, cuprins de ruşine şi nehotărât, îşi opri calul la colţul Străzii Saints Peres. Neîndrăznind să ia o hotărâre, încercă să se mintă singur: „Ajunge! gândi el, dând frâu liber calului, ce risc dacă mai merg. Desigur, trăsura e departe şi n-o voi mai ajunge”. O ajunse totuşi din urmă la răscrucea cu strada Croix-Rouge, unde era, ca întotdeauna, îmbulzeală. În picioare, pe capră, birjarul îşi biciuia caii, aşa că străbătu în galop îngusta stradă Vieux-Colombier, trecu pe lângă piaţa Saint-Suplice şi ajunse pe bulevardul de centură prin strada Bonaparte şi Strada Vest. Trăsura depăşi apoi Piaţa Italiei, o luă pe strada Château-des-Rentiers şi se opri în curând în faţa unui maidan. Portiera se deschise imediat, ducesa de Sairmeuse sări sprintenă jos şi, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga, o luă peste maidane.

Nu departe de acolo, pe un bolovan, şedea un om cu o figură dubioasă, cu barba lungă, cu o pipă în dinţi.

— Vreţi să-mi ţineţi o clipă calul? îl întrebă Martial.

— Cum de nu! răspunse acesta.

Martial îi aruncă frâul şi se năpusti pe urmele soţiei sale. De-ar fi fost mai puţin preocupat, ar fi devenit suspicios datorită surâsului răutăcios care încreţi buzele omului şi, examinându-i atent trăsăturile, l-ar fi recunoscut probabil. Era Jean Lacheneur. De când îi trimisese ducelui de Sairmeuse acel denunţ anonim, o făcuse pe ducesă s-o viziteze mai des pe văduva

Chupin, şi de fiecare dată îi pândea sosirea. „În felul ăsta, gândea el, când soţul ei se va hotărî s-o urmărească, voi afla imediat.” Căci pentru reuşita planurilor sale era absolut necesar ca doamna Blanche să fie urmărită de soţul ei. Ar fi vrut s-o vadă pe trufaşa ducesă de Sairmeuse pradă celor mai dezgustătoare jigniri, pe Martial încăierat într-o speluncă cu cei mai josnici sceleraţi într-o învălmăşeală însângerată şi abjectă. Se delecta la gândul că poliţia, anunţată de el, va veni şi va aresta pe toată lumea, fără alegere. Visa un proces odios cu ocazia căruia s-ar fi redeschis dosarul crimei de la Borderie, condamnări infamante, ocnă pentru Martial, casa de nebuni pentru ducesă, şi vedea cele două mari nume Sairmeuse şi Courtomieu veştejite în veci de ruşine. Era convins că nu-i scăpase nimic. Avea la îndemână doi ticăloşi abjecţi, în stare de orice, şi pe un sărman băiat, pe nume Gustave, aflat din cauza mizeriei şi fricii la discreţia lui şi pe care socotea să-l facă să interpreteze rolul fiului lui Marie-Anne. La mâna lui erau, de altfel, şi Polyte şi maică-sa, momiţi de câştig şi de promisiunea că vor fi bogaţi dacă îl vor sluji docili să-şi înfăptuiască planul. În sfârşit, pentru prima zi când Martial şi-ar fi urmărit soţia, intrând după ea la *Pulberărie*, Jean prevăzuse ca totul să pară o acţiune de binefacere.

Dar Martial nu intră. Se mulţumi să dea ocol casei şi, încălecând, plecă în galop. Era absolut derutat, nu ştia ce să gândească, ce să-şi închipuie, ce să creadă. Dar era ferm hotărât să descopere ce se ascunde sub acest mister şi, de îndată ce se întoarse la palat, îl trimise pe Otto să obţină informaţii. Acestui servitor credincios putea să-i mărturisească tot, şi nu avea niciun secret faţă de el. În jurul orei patru,

credinciosul valet se întoarse cu o figură răvăşită.

— Ce e, întrebă Martial, presimţind o nenorocire.

— Ah! domnule, proprietara speluncii este văduva unuia dintre fiii acelui mizerabil Chupin.

Martial se făcu alb ca varul. Cunoştea prea bine viaţa ca să nu-şi dea seama că ducesa fusese obligată să se supună voinţei acelor ticăloşi care erau în posesia secretelor ei. Dar care secrete? Nu puteau fi decât înspăimântătoare. Dintr-o săritură, ajunse în apartamentul soţiei sale.

— Doamna ducesă tocmai a coborât, îi spuse camerista.

— Nu-i nimic, am s-o aştept aici! Ieşi!

Şi Martial intră în camera doamnei Blanche. Totul era în dezordine, căci ducesa, întorcându-se de la *Pulberărie*, tocmai termina cu îmbrăcatul, când i se anunţase o vizită. Dulapurile erau deschise şi nenumărate obiecte pe care doamna Blanche le folosea zilnic, ceasul, portofelul, legături de chei, bijuterii erau aruncate pe scrinuri sau pe şemineu.

Martial tocmai voia să se retragă când, parcurgând încă o dată camera cu privirea observă, într-o vitrină, o casetă mare cu incrustaţii de argint, pe care soţia sa o avea încă de când era copilă şi care o însoţise peste tot. „Acolo, îşi spuse el, se află cheia misterului”. Văzu pe şemineu o legătură de chei, o luă şi le încercă. Ce-a de-a patra se potrivi. Caseta era plină de hârtii. Martial parcursese rapid vreo treizeci de scrisori fără nicio importanţă, când descoperi o factură care suna astfel: „Cercetări în privinţa copilului doamnei de S... Cheltuieli pe trimestrul 3 al anului 18...” Un copil! Soţia lui avea un copil! Continuă totuşi să citească: „Întreţinerea a doi agenţi. Gratificaţii pentru diverşi etc, etc.” Totalul se ridica la

6.000 franci. Factura era semnată: Chefteux. Atunci, cu un fel de furie rece, Martial răvăşi caseta şi descoperi, rând pe rând: un bilet cu un scris mizerabil, care suna aşa: „Două mii de franci astă-seară, altfel îi spun ducelui istoria de la Borderie”, apoi trei alte facturi de la Chefteux, apoi o scrisoare a mătuşii Médie, în care vorbea de remuşcări şi închisoare, în sfârşit, chiar la fund, se afla certificatul de căsătorie al lui Marie-Anne Lacheneur cu Maurice d’Escorval, eliberat de preotul din Vigano, semnat de bătrânul doctor şi de caporalul Bavois.

Adevărul ţâşni mai limpede decât lumina zilei.

Mai ameţit decât dacă ar fi primit o lovitură de măciucă în cap, sfârşit, împietrit de oroare, Martial avu totuşi atâta putere ca să aranjeze de bine de rău scrisorile şi să le pună la loc în casetă. Apoi se întoarse în apartamentul său, clătinându-se, ţinându-se de pereţi. „Ea este, îşi şopti, cea care a otrăvit-o pe Marie-Anne!” Şi îşi jură să afle totul, în cele mai mici amănunte, fie de la ducesă, fie de la Chupin.

Din acest moment doamna Blanche nu mai făcu niciun pas fără să fie urmărită. Nu mai primi nicio scrisoare care să nu fie citită mai întâi, de soţul ei. Martial nu mai ieşea din cameră, motivând că e bolnav. Ar fi fost peste puterile lui să se pomenească faţă în faţă cu ducesa. Îşi amintea prea bine de jurământul făcut lângă corpul neînsufleţit al lui Marie-Anne. Totuşi, nici Otto, nici stăpânul său nu surprinseră nimic. Şi asta pentru că Polyte Chupin tocmai fusese arestat sub acuzaţia de furt, accident care întârzie planurile lui Lacheneur.

În sfârşit, Jean consideră că totul era pregătit pe 20 februarie, într-o duminică, duminica dinaintea postului Paştelui. Bătrâna, văduva lui Chupin, fu

învăţată tot ce trebuie şi îi scrise ducesei să vină la *Pulberărie*, duminică, la ora unsprezece seara. În aceeaşi seară, Jean trebuia să-şi întâlnească complicii la un bal rău famat din cartier, balul de la *Curcubeu*, să le distribuie rolurile şi să le dea ultimele instrucţiuni. Complicii trebuiau să intre primii în scenă, el urmând să-şi facă apariţia numai în final. Ora neobişnuită şi locul indicat o înspăimântară pe doamna Blanche. Dar se resemnă şi, după ce se înseră, ieşi pe furiş din palat, însoţită de Camille, camerista care asistase la agonia mătuşii Médie. Ducesa şi camerista se îmbrăcaseră ca nişte amărâte de cea mai joasă condiţie şi erau sigure că nu vor fi nici recunoscute, nici văzute.

Totuşi un om care le pândea porni pe urmele lor. Era Martial. Informat înaintea soţiei sale de acea întâlnire, se îmbrăcase el însuşi într-un travesti, un costum de hamal în port, pe care i-l procurase Otto. Îşi murdărise şi-şi încâlcise părul şi barba, îşi frecase mâinile cu pământ, aşa încât ajunsese să capete în cele din urmă înfăţişarea potrivită zdrenţelor pe care le îmbrăcase. Otto îl rugase să-i îngăduie să-l însoţească, dar el refuzase spunând că revolverul pe care îl avea era de ajuns pentru a fi în siguranţă. Îl cunoştea însă prea bine pe Otto ca să-şi dea seama că nu-l va asculta. Ştiind unde avea întâlnire soţia sa, Martial găsi o trăsură, al cărei vizitiu, graţie unui bacşiş de zece franci, îl duse în galop până în strada Château-des-Rentiers. Abia coborî din trăsură când auzi uruitul surd al roţilor unei alte trăsuri care se opri brusc, la o oarecare distanţă.

— E cu siguranţă Otto care, mă urmăreşte, îşi spuse el.

Şi o luă peste maidane. Totul era învăluit în

întuneric şi tăcere. Ceaţa rău mirositoare care anunţa dezgheţul se îndesea. Ajunse în curând la *Pulberărie*. Lumina dinăuntru se filtra prin deschizăturile în formă de inimioară ale obloanelor. Uşurel, Martial se agăţă de o ţâţână şi de una din deschideri şi, ţinându-se în mâini, privi înăuntru. Într-adevăr, soţia sa se afla acolo, aşezată la o masă, împreună cu Camille, în faţa unui castron cu vin, în compania a doi hidoşi nemernici şi a unui foarte tânăr soldat. În mijlocul camerei, o bătrână, văduva Chupin, cu un păhărel în mână perora şi îşi sublinia cuvintele cu câte o duşcă de rachiu. Martial fu atât de îngrozit, încât se lăsă să alunece la pământ. Când privi din nou, bătrâna dispăruse. Soldatul se ridicase şi vorbea gesticulând, iar doamna Blanche şi Camille îl ascultau cu atenţie. Cei doi nemernici, aşezaţi faţă în faţă, cu coatele sprijinite pe masă se priveau, şi Martial observă că schimbau între ei anumite semne.

Văzuse bine, ticăloşii voiau să pună la cale o „lovitură bună”.

Doamna Blanche, care ţinuse ca travestiul să fie cât mai autentic, mergând până la a încălţa pantofi groşi, fără toc, care o băteau, uitase să-şi scoată cerceii cei scumpi. Unul dintre ticăloşi se ridică brusc şi, ţinând-o pe ducesă de ceafă, o trânti pe masă. Cerceii ar fi fost smulşi într-o clipită dacă n-ar fi intervenit Camille, care se aruncă vitejeşte între stăpâna ei şi răufăcător.

Martial nu mai fu în stare să privească. Dintr-o săritură ajunse până la uşa cârciumii, o deschise şi intră, trăgând zăvorul după el.

— Martial!

— Domnul duce!

Cele două strigăte izbucniră deodată, schimbând

într-o furie turbată uimirea celor doi bandiţi care se aruncară asupra lui, hotărâţi să-l omoare. Printr-o săritură în lături, Martial se feri. Avea revolverul în mână, trase de două ori, şi cei doi nenorociţi se prăbuşiră. Tânărul soldat se aruncă atunci asupra lui, încercând să-l dezarmeze. Zbătându-se cu furie, Martial nu încetă să strige, gâfâind:

— Fugiţi! Blanche, fugiţi! Otto nu e departe! Numele! Salvaţi onoarea numelui!

Cele două femei ieşiră în goană printr-o a doua uşă care dădea într-o grădiniţă şi aproape imediat lovituri puternice zguduiră uşa.

Venea cineva. Acest lucru spori puterea lui Martial şi, printr-un efort suprem, îşi împinse atât de tare adversarul, încât capul nefericitului se lovi de colţul unei mese şi rămase ca mort.

Dar văduva Chupin care, auzind zarva, coborâse, începu să urle.

La uşă se striga:

— În numele legii, deschideţi!

Martial putea să fugă, dar asta ar fi însemnat s-o predea pe ducesă, căci cu siguranţă ar fi fost urmărit. Dintr-o privire văzu pericolul şi hotărârea sa fu luată. O zgâlţi cu putere pe văduva Chupin şi îi spuse pe un ton hotărât:

— O sută de mii, ca să taci.

Apoi, trăgând o masă în faţa lui, îşi făcu un fel de baricadă.

Uşa zbură în ţăndări... O patrulă a poliţiei, comandată de inspectorul Gévrol, căruia i se spunea Generalul, năvăli în cârciumă.

— Predă-te, îi strigă inspectorul lui Martial.

El nu făcu nicio mişcare şi îşi îndreptă spre agenţi ţeava revolverului. „Totul ar mai putea fi salvat dacă

i-aş mai putea ţine în loc încă două minute.” Şi câştigă cele două minute: aruncă apoi arma şi, tocmai îşi luase avânt când un agent, care dăduse ocol casei, îl înşfacă, răsturnându-l. Cum pe uşa aceea se aşteptase să-i vină ajutoare, strigă:

— Sunt pierdut! Vin prusacii!

Într-o clipită fu legat şi, două ore mai târziu, era închis în celula de la postul din piaţa Italiei.

Situaţia în care se afla putea fi rezumată astfel: Jucase rolul personajului adecvat hainelor pe care le îmbrăcase, încât îl înşelase chiar şi pe Gévrol. Ticăloşii de la *Pulberărie* erau morţi, iar pe bătrâna Chupin putea să conteze. Dar ştia că Lacheneur fusese cel care îi întinsese cursa. Şi citise multă suspiciune în ochii tânărului poliţist care îl arestase, şi căruia ceilalţi îi spuneau Lecoq.

LV

Ducele de Sairmeuse făcea parte din acea categorie de oameni care rămân superiori împrejurărilor bune sau rele. Avusese de întâmpinat în decursul vieţii numeroase riscuri neprevăzute şi întotdeauna le făcuse faţă cu sânge rece. Dar în acel moment, singur în celula umedă şi murdară, după scena sângeroasă petrecută în cârciuma văduvei Chupin, nu avea nicio idee, nicio speranţă. Înţelegea foarte bine că după ce ar fi fost identificat s-ar fi căutat motivele prezenţei sale la *Pulberărie*, lucru lesne de descoperit, s-ar fi ajuns până la ducesă, şi atunci crima de la Borderie ar fi ieşit la iveală din tenebrele trecutului. Puterea sa politică de altădată, departe de a-l proteja, l-ar fi zdrobit. Căci fusese înlocuit de adversarii săi şi printre ei erau doi duşmani personali. Ce ocazie de răzbunare pentru ei! Nu vedea decât o şansă de salvare; să moară, să se sinucidă acolo, în celulă. Se gândea chiar cum să-şi pună planul în aplicare, când auzi alături zarvă multă, tropăituri şi hohote de râs.

Uşa celulei se deschise şi sergenţii de stradă împinseră înăuntru un om care făcu doi, trei paşi clătinându-se, apoi căzu greoi la pământ şi aproape imediat începu să sforăie.

O rază de speranţă încălzi inima lui Martial. Recunoscuse în acest beţiv pe Otto, deghizat. Înşelătoria era îndrăzneaţă, trebuia însă să te grăbeşti

ca să te poţi folosi de ea. Aşa că Martial se întinse pe bancă, astfel încât capul îi era la nu mai mult de un metru distanţă de cel al lui Otto.

— Ducesa este în afară de pericol, şopti credinciosul servitor. Trebuie să continuaţi să jucaţi rolul personajului ale cărui haine le purtaţi.

— La ce bun! Lacheneur mă va denunţa.

Pe moment, Martial scăpase de Jean. Câteva ore mai devreme, îndreptându-se de la *Curcubeu* spre *Pulberărie*, acesta se prăbuşise într-o carieră părăsită şi îşi spărsese capul. Muncitorii care veneau la lucru îl observaseră, îl ridicaseră şi îl duseseră la spital la ora la care Otto fusese închis. Cu toate că nu putea să prevadă ce se întâmplase, credinciosul servitor nu păru să se neliniştească.

— Ne vom descotorosi noi de Lacheneur, spuse el, dumneavoastră însă trebuie să vă jucaţi în continuare rolul. O evadare nu-i decât o glumă când ai milioane.

— Voi fi întrebat cine sunt, de unde vin, unde am trăit...

— Vorbiţi germana şi engleza, puteţi spune că veniţi din străinătate, că sunteţi un copil găsit, că aţi lucrat la o trupă ambulantă ca saltimbanc, de exemplu. Trebuie aşadar să stabilim cum vom proceda, căci succesul depinde de perfecta noastră coordonare. Am la Paris o prietenă, de care nu ştie nimeni. Se numeşte doamna Milner şi este proprietara hotelului Mariembourg, de pe strada Saint-Quentin. Veţi spune că aţi sosit ieri, duminică, de la Leipzig, că aţi descins la acest hotel, unde v-aţi lăsat cufărul, care este înscris pe numele Mai, circar, fără prenume.

Astfel, cu o promptitudine şi o precizie extraordinară, conveniră, punct cu punct, asupra

tuturor născocirilor care trebuiau să orienteze ancheta pe o pistă falsă.

După ce totul fu hotărât, Otto se prefăcu că se trezeşte, strigă, i se deschise şi fu lăsat să plece. Numai că, înainte de a părăsi postul de jandarmi reuşi să-i arunce un bilet văduvei Chupin, închisă în celula femeilor.

Abia după aceea sosi la post şi Lecoq, cu sufletul la gură, plin de speranţă şi ambiţie, după ancheta atât de abil condusă la *Pulberărie*.

Planul lui Martial era stabilit, nu trebuia decât să-l urmeze cu o incredibilă precizie a amănuntelor. Dus „la secret” la închisoarea Centrală, ducele de Sairmeuse se pregătea să primească vizita judecătorului de instrucţie, când intră Maurice d’Escorval. Cei doi se recunoscură. Fuseseră atât de emoţionaţi şi unul şi celălalt, încât, ca să spunem aşa, nu mai avu loc niciun interogatoriu. Totuşi, imediat după plecarea lui Maurice, Martial încercă să se sinucidă. Nu credea în generozitatea fostului său duşman. Dar, a doua zi, când în locul lui Maurice, îl găsi pe domnul Segmuller, crezu că aude o voce care îi striga: „Vei fi salvat!” Atunci începu între judecător şi Lecoq, pe de o parte, şi deţinut, pe de alta, acea luptă din care nimeni nu ieşi învingător.

Martial simţea bine că pericolul venea numai din partea lui Lecoq dar, fidel caracterului său, potrivit căruia recunoştea meritele duşmanilor săi, nu se putu împiedica să nu admire uimitoarea perspicacitate şi tenacitatea tânărului poliţist care lupta singur împotriva tuturor ca să afle adevărul. Lecoq fu devansat mereu de Otto, acest misterios complice pe care îl ghicise, dar pe care nu-l putea prinde. La morgă ca şi la hotelul Mariembourg, la Toinon-la-

Vertu, soţia lui Polyte Chupin, ca şi pe lângă Polyte însuşi, Lecoq sosi cu două ore întârziere. Tânărul poliţist surprinsese biletul misteriosului deţinut, ghicise cheia atât de ingenioasă, dar asta nu i-a fost de niciun folos. Un om care vedea în el un rival sau mai curând un viitor şef îl trăda. Dacă cercetările tânărului poliţist la bijutier şi la marchiza d'Arlange nu avuseseră rezultatul scontat, era pentru că doamna Blanche nu cumpărase cerceii pe care îi purtase la *Pulberărie*, ea îi schimbase cu o prietenă, baroana de Watchau. În sfârşit, dacă nimeni nu observase dispariţia lui Martial, asta se datora înţelegerii dintre ducesă, Otto şi Camille, căci nimeni din palatul Sairmeuse nu bănui măcar că lipseşte; pentru toţi servitorii stăpânul era în apartamentul său, bolnav; i se făceau ceaiuri şi în fiecare zi i se trimitea sus prânzul şi cina.

Totuşi timpul trecea şi Martial se aştepta să fie trimis în faţa Curţii cu Juri şi condamnat sub numele de Mai, când i se oferi ocazia să evadeze. Prea şiret ca să nu miroasă cursa, trăi în duba poliţiei câteva minute de îngrozitoare nehotărâre. Riscă totuşi. Şi bine făcu, de vreme ce, chiar în aceeaşi noapte, sărea peste zidul grădinii palatului său, lăsând acolo, ca ostatic, în mâinile lui Lecoq, pe un ticălos pe care îl culesese dintr-o speluncă, Joseph Couturier. Prevenit de doamna Milner, datorită manevrei greşite a tânărului poliţist, Otto îşi aştepta stăpânul. Cât ai clipi, barba lui Martial căzu sub tăişul briciului şi el se cufundă în baia gata pregătită, iar zdrenţele fură arse. Şi chiar el în persoană fu acela care, câteva clipe mai târziu, îndrăznise să strige:

— Lasă-i Otto, lasă-i pe domnii agenţi să-şi facă meseria.

Dar nu respiră uşurat decât după plecarea acestora: Tocmai ieşise din baie şi îmbrăcase un halat când i se aduse o scrisoare din partea ducesei. Rupse în grabă plicul şi citi:

„Sunteţi salvat, ştiţi totul, eu mor. Adio, v-am iubit...”

Din două sărituri ajunse la apartamentul soţiei sale. Uşa era încuiată, o sparse; prea târziu!

Doamna Blanche murise la fel ca Marie-Anne, otrăvită. Numai că ştiuse să-şi procure o otravă care ucidea fulgerător şi, întinsă pe pat, îmbrăcată, cu mâinile pe piept, părea că doarme.

O lacrimă străluci în ochii lui Martial.

— Biată nefericită! şopti el, Dumnezeu să te ierte, aşa cum te iert şi eu, pe tine, care ţi-ai ispăşit, atât de cumplit crima pe care ai făptuit-o.

EPILOG
PRIMUL SUCCES

Liber în palatul său, reintrat în posesia personalităţii sale ducele de Sairmeuse strigase triumfător:

— L-am tras pe sfoară pe Lecoq!

Şi aici avea dreptate.

Numai că tânărul poliţist nu era unul dintre acele temperamente care să înghită, cu braţele încrucişate, umilinţa unei înfrângeri. Plecând de la taica Tabaret, îşi recăpătase întregul curaj. Ce se întâmplase de fapt? Scăpase printre degete un deţinut, şi asta era un lucru supărător, dar pusese mâna, în schimb, şi-l predase poliţiei pe unul dintre cei mai periculoşi răufăcători, pe Joseph Couturier. Tremura doar la gândul că i s-ar putea refuza să continue ancheta privind afacerea de la *Pulberărie*. Ce i se va răspunde atunci când va declara că Mai şi ducele de Sairmeuse sunt una şi aceeaşi persoană? Desigur, autorităţile vor ridica din umeri şi i se va râde în nas. „Totuşi, gândi el, domnul Segmuller judecătorul de instrucţie, mă va înţelege”. Dar va îndrăzni să continue ancheta pe baza unor simple supoziţii? Era puţin probabil, şi Lecoq îl înţelegea prea bine. „S-ar putea, continuă el, imagina ceva pentru o descindere a justiţiei la palatul Sairmeuse; vom întreba de duce, va fi obligat să se arate şi-l vom recunoaşte în el pe Mai. Dar n-ar fi decât o încercare stângace, jalnică. Imposibil ca ducele şi complicele său să nu fi prevăzut o vizită la domiciliu şi să nu fi pregătit o comedie în stilul lor.

Ceea ce e clar, e că ne trebuie o cât de mică probă materială. Oh! o nimica toată, măcar dovada unui demers făcut de careva de la palatul Sairmeuse pe lângă unul dintre martori”.

Descoperi printre toate datele anchetei un amănunt care se potrivea proiectelor sale. O revedea în gând pe doamna Milner, patroana hotelului Mariembourg, cocoţată pe scaun, în faţa coliviei, repetând cu înverşunare trei sau patru cuvinte nemţeşti unui graur care se încăpăţâna să strige: „Camille! unde e Camille?”

— Evident, continuă să vorbească cu voce tare Lecoq, dacă doamna Milner, care, e nemţoaică, ar fi crescut această pasăre, ea ar fi vorbit în nemţeşte. Deci nu i-a fost dată decât de scurtă vreme, dar de cine? Aşa că dacă vreun bărbat sau vreo femeie de la palatul Sairmeuse poartă numele de Camille, voi avea o dovadă materială. Şi fără nicio explicaţie, îl târî pe taica Absint după el.

Ajuns în strada Grenelle-Saint-Germain, Lecoq se opri brusc în faţa unui comisionar.

— Prietene! i se adresă el, te vei duce la palatul Sairmeuse, vei întreba de Camille şi îi vei spune că unchiul ei o aşteaptă aici.

Comisionarul se îndepărtă.

Cei doi poliţişti intrară într-o bodegă şi taica Absint abia apucă să dea de duşcă un păhărel, când comisionarul se şi întoarse.

— Domnule, îi spuse el, n-am putut să vorbesc cu domnişoara Camille.

„Bun! se gândi Lecoq, e o cameristă.”

— Şi asta pentru că palatul e întors cu susu-n jos; doamna ducesă a murit subit azi-dimineaţă.

— Ah! ticălosul! strigă tânărul poliţist. Şi-a asasinat

soţia când s-a întors. Dar l-am prins. Acum voi obţine autorizaţia de a-mi continua cercetările.

În mai puţin de douăzeci de minute, sosi la Palatul de Justiţie domnul Segmuller nu păru să fie surprins din cale afară de neaşteptata descoperire a lui Lecoq.

— Poate ai ghicit bine, dragul meu, îi spuse el, şi sincer, sunt de aceeaşi părere. Dar justiţia, într-o împrejurare atât de delicată, nu poate să intervină decât dacă merge la sigur. E treaba poliţiei, a dumneavoastră, să căutaţi, să strângeţi dovezi atât de zdrobitoare încât ducelui de Sairmeuse nici să nu-i poată trece prin minte să nege.

— Vai, domnule, şefii nu-mi vor permite...

— Prietene, când le voi vorbi, îţi vor da toate înlesnirile posibile.

— Şi când veţi face asta? întrebă timid Lecoq.

— Chiar acum.

Judecătorul apucase să deschidă uşa cabinetului, când tânărul poliţist îl opri.

— Aş avea încă o rugăminte domnule, v-aş ruga să-mi daţi o scrisoare pentru domnul d’Escorval. Oh! câteva cuvinte fără importanţă, anunţaţi-l, de exemplu, despre evadarea deţinutului. Îi voi duce scrisoarea, şi atunci... Nu trebuie să vă temeţi, domnule judecător, voi fi prudent.

— Fie, zise judecătorul, vino!

Când ieşi din biroul şefului său, Lecoq avea toate autorizaţiile posibile şi, în plus, în buzunar, un bilet de la domnul Segmuller pentru domnul d’Escorval. Bucuria lui era atât de mare încât nu remarcă glumele proaste cu care era întâmpinat pe culoarele Prefecturii. Dar în prag, duşmanul său, Gévrol, îl pândea.

— Ha, ha! exclamă el, când Lecoq trecu, mai există

şi şmecheri care pleacă să pescuiască balene şi nu aduc nici măcar un oblete.

Săgeata îşi atinse ţinta. Lecoq se întoarse brusc, se proţăpi în faţa Generalului şi, privindu-l în ochi, rosti cu multă siguranţă:

— Oricum, e infinit mai bine decât să înlesneşti manevrele deţinuţilor.

Surprins, Gévrol se fâstâci şi faptul că se înroşi era o mărturisire.

Dar Lecoq nu împinse lucrurile mai departe. Ce importanţă avea dacă Generalul, nebun de gelozie, îl trădase! Nu-i mai rămăsese multă vreme ca să mediteze asupra planului său de luptă şi să se gândească la ce va spune când va duce biletul domnului d'Escorval.

Când, a doua zi, în jurul orei unsprezece, se prezentă la domnul d'Escorval ştia bine ce va spune.

— Domnul este în birou cu un tânăr, îi spuse servitorul, dar cum nu mi-a spus nimic, puteţi intra.

Lecoq intră, biroul era gol.

Dar din camera alăturată, care nu era separată de prima decât printr-o draperie de catifea, se auzeau exclamaţii înăbuşite şi suspine amestecate cu sărutări. Destul de încurcat, tânărul poliţist nu ştia ce să facă, să rămână sau să se retragă, când observă pe covor o scrisoare deschisă. Evident, această scrisoare mototolită explica scena de alături. Împins de un instinct mai puternic decât voinţa sa, Lecoq o ridică şi citi:

„Maurice, cel care îţi va aduce această scrisoare este fiul lui Marie-Anne, fiul tău! Am adunat şi i-am dat toate dovezile care explică naşterea sa. Moştenirea bietei Marie-Anne am consacrat-o

educaţiei lui. Cei cărora le-a fost încredinţat au ştiut să facă din el un om adevărat. Dacă ţi-l redau o fac pentru că mă tem să nu fie amestecat în mocirla vieţii mele.

Ieri s-a otrăvit mizerabila care a otrăvit-o pe sora mea. Biata Marie-Anne! Ar fi fost răzbunată şi mai teribil dacă un accident, care mi s-a întâmplat, nu l-ar fi salvat pe duce şi pe ducesa Sairmeuse din capcana în care îi atrăsesem.

Jean Lacheneur”

În mintea lui Lecoq se făcu brusc lumină, întrezărea acum drama cumplită care se desfăşurase în cârciuma văduvei Chupin.

— Nu-i timp de pierdut, trebuie să mă duc la Sairmeuse, îşi spuse el, acolo voi afla totul!

Şi se retrase fără să fi vorbit cu domnul d’Escorval. Rezistă chiar şi ispitei de a lua scrisoarea.

Trecuse o lună de la moartea doamnei Blanche. Întins pe un divan în bibliotecă, ducele de Sairmeuse citea, când valetul său, Otto, veni să-l anunţe că un comisionar era însărcinat să-i înmâneze o scrisoare de la domnul Maurice d’Escorval.

Dintr-o săritură Martial fu în picioare.

— E oare posibil? strigă el. Şi spuse repede:

— Să intre.

Un om voinic, cu faţa, părul şi barba la fel de roşcovane, îmbrăcat într-un costum uzat de catifea albastră, se prezentă întinzându-i timid o scrisoare.

Martial rupse sigiliul şi citi:

„Domnule duce, v-am salvat atunci când nu l-am recunoscut pe deţinutul Mai. Ajutaţi-mă la rândul

dumneavoastră. Am nevoie pentru poimâine înainte de prânz de 260.000 de franci.

Am destulă încredere în discreţia dumneavoastră ca să vă scriu!

Maurice d'Escorval"

Aproape un minut Martial rămase nedumerit, apoi, deodată, repezindu-se la masă, începu să scrie fără să observe cum comisionarul citea peste umărul lui...

„Domnule.

Nu poimâine, ci în seara asta chiar. Averea şi viaţa mea vă aparţin. Vă datorez acest lucru pentru generozitatea pe care aţi avut-o ca să vă retrageţi când, sub zdrenţele lui Mai, l-aţi recunoscut pe fostul dumneavoastră duşman, acum al dumneavoastră devotat,

Martial de Sairmeuse"

Împături scrisoarea cu o mână tremurătoare şi i-o întinse comisionarului, împreună cu un ludovic.

— Iată răspunsul, zise el, grăbeşte-te.

Dar comisionarul nu se mişcă. Puse scrisoarea în buzunar, apoi, cu un gest brusc; îşi scoase barba şi părul roşu.

— Lecoq! exclamă Martial, devenind mai palid ca moartea.

— În carne şi oase domnule, răspunse tânărul poliţist. Trebuia să-mi iau revanşa, era viitorul meu în joc. Am îndrăznit să imit, oh! destul de prost! scrisul domnului Maurice d'Escorval. Şi trebuie să vă mai spun, domnule duce, că, înaintând justiţiei mărturisirea dumneavoastră autografă privitoare la

prezenţa dumneavoastră la *Pulberărie*, voi aduce totodată dovezile absolutei dumneavoastră nevinovăţii.

Şi, ca să arate că ştia totul, adăugă:

— Doamna ducesă fiind moartă, nu se va discuta despre ceea ce s-a întâmplat la Borderie.

. . . . . .

Într-adevăr, o săptămână mai târziu, o hotărâre de scoatere de sub urmărire a ducelui de Sairmeuse a fost eliberată de domnul Segmuller.

Numit în postul pe care ambiţiona să-l ocupe, Lecoq avu bunul simţ – poate din calcul – să-şi disimuleze cu modestie triumful.

Dar chiar în aceeaşi zi, alergă în pasajul Panoramas, ca să comande la Stern un sigiliu cu blazonul şi deviza căreia i-a rămas mereu credincios: *Semper vigilans*

SFÂRŞIT